ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І. АНАСТАЗИ КОЧАН
ЗДА

Календар

І. Косинин

на

1913

ПОЛІГРАФІА - ЛЬВІВ

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

914.77
N167
v.36

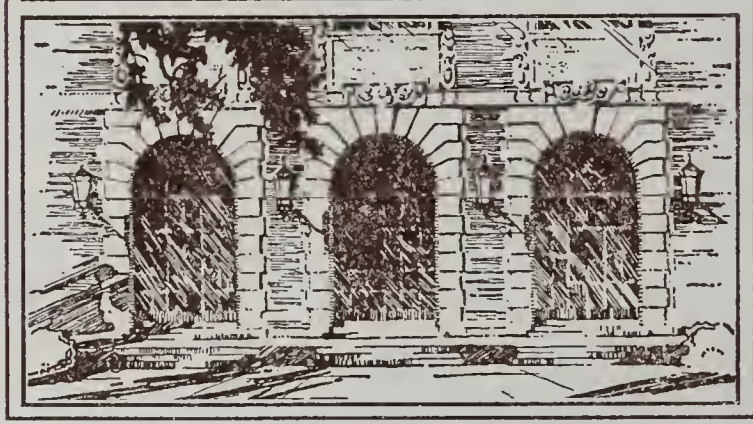

1913

КАЛЄНДАР „ПРОСЬВІТИ“

ПЕРШЕ РУСЬКЕ ТОГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВЕ

ТОВАРИСТВО „ТИТАН“

у Відні (Wien, XVII/1. Müglendergasse, 6.)

звертає увагу наших Вп. Родимців — передовсїм Панів Господарів на свої

ГВАРАНЦИЙНІ КОСИ

з першорядної шведської і стирийської стали, за яких якість і солїдність виробу Товариство **в повнї ручить** тим, що на случай **колиб яка коса оказалась недостаточною вимінює** на иншу або **звертає за ню грошї.**

Цїни кіс з І-а стирийської стали:

Довжина кіс в центиметрах	60	65	70	75	80	85	90	95	100	105	110	Шир. листа $5^1/_2$ *cm*
Цїни в сотиках	140	150	160	170	180	190	200	210	220	230	240	

Цїни „специяльних кіс“ з І-а шведської стали:

Довжина кіс в центиметрах	60	65	70	75	80	85	90	95	100	105	110	Шир. листа $5^1/_2$ *cm*
Цїни в сотиках	170	180	190	200	210	220	230	240	250	260	270	

При замовленю 5 кіс нараз даємо 2 брусики даром, при замовленю 10 кіс — 1 косу даром, 15 кіс — 2 коси, 20 кіс — 3 коси, 25 кіс — 4 коси, 30 кіс — 5 кіс даром в додатку.

Купцї, крамарі, читальнї і институції дістають великий рабат в готівцї або в товарах.

Крім кіс Товариство висилає по дуже уміркованих цїнах і лиш першої якости: **молотки, бабки і машинки до клепаня кіс, перстенї, брусики чеські і ораньські, серпи ковальські і фабричні.**

БРИТВИ з найлїпшої анґлїйської стали правдиві **SOLINGEN**

по дуже дешевих цїнах враз з футералом:

Число	30	32	33	42	52	$50^1/_2$	38	47	136	175	$129^1/_2$	853
Корон	2·--	2·40	2·80	4·40	5·—	4·—	3·—	6·50	3·30	8·—	4·20	5·50

Бритви висилаємо також рекомандовано 1—3 штук за послїптатою. При замовленю за попереднім надісланєм грошей треба долучити 45 сот. на порто.

Ножицї, дамськї, кравецькї, фризієрськї і т. п. Сцизорики і начінє столове. Знаряди господарськї: пили, сокири, ножі, вісні, трокарі, дияманти до різаня скла і т. п.

Жадайте наш ілюстрований цїнник даром і оплатно!

Памятайте на клич: „Родимцї, лише свій до свого, бо в єдности сила“!

І. ПАВЛИК

ЛЬВІВ, РИНОК 10.

продає СКІОПТІКОНИ, визичає і виготовляє СЬВІТЛЯНКИ (діяпозитиви). Поручає найліпшої марки ГРАМОФОНИ і плити.

:: Проспекти висилає ся даром і оплатно. ::

Краєві овочі і овочеві вина

закуповує і продає по корисних цінах

ОВОЧАРСЬКА СПІЛКА

в Косові.

Замовляти можна також через „Народну Касу“ або склад „Народної Торговлї“ в Косові.

Пробки висилає ся на жаданє даром і оплатно.

Кравецька робітня

під фірмою

*** СОФРОН ***

ФЕРЕНЦЕВИЧ

Львів, ул. Домінїканська ч. 9.

приймає до виконаня всяку мужеську одежу.

Виконанє солїдне і старанне після найновійших фасонів.

ТОВАРИСТВО „ПРОСЬВІТА“ У ЛЬВОВІ

приступило в 1904 р. до виданя

„РУСЬКОЇ ПИСЬМЕННОСТИ“

під редакциєю **проф. Юлїяна Романчука.**

Доси вийшло сїмнайцять томів.

I. **часть** (1. том) обнимає творп: **Котляревського, Артемовського-Гулака і Гребінки.**
II. **часть** в двох томах (2. і 3.) обнимає твори: **Григорія Квітки-Основяненка** (вичерп.).
III. **часть** (4. том) обнимає твори: **Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького, Николи Устияновича** і **Антона Могильницького** (вичерпано).
IV. **часть** (5. том) обнимає твори: **Амврозия Метлинського** і **Миколи Костомарова** (вичерпано).
V. **часть** (6. і 7.) обнимає твори **Тараса Шевченка** в двох томах.
VI. **часть** Твори **Пантелеймона Кулїша** в шістьох томах.
VII. **часть** (1. том): Твори **Леонїда Глїбова, Ксенофонта Климковича** і **Володимира Шашкевича.**
VIII. **часть** (1. том]) Твори **Олекси Стороженка.**
XII. **часть** (3. томи): Твори **Ізидора Воробкевича,** доси вийшов перший і другий том, 3. том в друку.

Всї томи стоять: в звичайній оправі по 1·60 К, в гарній оправі 2 К. На почтову пересилку одної книжки треба долучити 35 сот.

Висилає ся лиш за попередним присланем гроший або за почтовою посліплатою.

Дістати мож в Канцелярії Товариства „Просьвіта“ у Львові, ринок ч. 10.

914.77
N167
v. 36

Господарсько-промислова секция тов-а „Просьвіта“ у Львові (Ринок ч. 10.) ::

ВІДДІЛ ТОРГОВЕЛЬНИЙ:

Цїлию його есть, піднести та організувати торговлю. В тій цїли:
ВІДДІЛ ТОРГОВЕЛЬНИЙ старається піднести сільські крамниці та торговлї.
ВІДДІЛ ТОРГОВЕЛЬНИЙ удїляє порад та поучень при засновуваню спілкових крамниць.
ВІДДІЛ ТОРГОВЕЛЬНИЙ переводить в крамницях ревізиї та шконтра.
ВІДДІЛ ТОРГОВЕЛЬНИЙ засновує, веде та підпомагає курси торговельні по повітах.
ВІДДІЛ ТОРГОВЕЛЬНИЙ опікуєсь дволїтною торговельною школою тов-а „Просьвіта“ у Львові.
До Віддїлу Торговельного при тов. „Просьвіта“ повинні звертати ся з довірєм всї наші крамниці, як і ті, кому лежить на серци добро селян та сільської торговлї.

Господарсько-промислова секция тов-а :: „Просьвіта“ у Львові (Ринок ч. 10.) ::

ВІДДІЛ ГОСПОДАРСЬКИЙ:

Удїляє устно і на письмі фахових вказівок і порад при закупні та продажи господарських продуктів, штучних навозів, знарядів і машин, як також про способи їх ужитя.
Переводить люстрациї селянських господарств у членів тов-а „Просьвіта“, і подає устні поради в уладжуваню їх, будьто в будові господарських будинків в укладаню плянів для взірцевої господарки, чи в переводженю дослїдних піль зі штучними і зеленими навозами, чи пробами насїнь та землї.
Уладжує господарські виклади по селах в читальнях „Просьвіти“.
Уладжує та підпомагає довші господарські курси по повітах.
Удержує господарську школу в Милованю і пр.
Удїляє стипендий та підмог на рільничі студиї.

УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАНИК

ЗЛАДИВ: **АНТІН ГАЛЯК.**

: : : Накладом Товариства „ПРОСЬВІТА“ : : :

- - - - вже вийшов з друку і продаєть ся - - - -

по ціні: 80 сот. брошурований, 1 Кор. оправлений, і 1 Кор. 40 сот. оправлений в ціле полотно з вінетою. Також примірники на красшім папери по ціні: 1 Кор. 60 сот. оправл. в ціле полотно з вінетою і 2 Кор. оправл. в ціле полотно з вінетою і золотими берегами.

На почтову пересилку належить долучити 20 сот.; рекомендована посилка о 25 сот. більше.

Усіх пісень в Співанику поміщено 156 та 180 коломийок. Пісні поділені на шість груп: I. Патріотичні і політичні (19 пісень), II. Січові і Сокільські (15 пісень), III. Історичні (15 пісень), IV. Станові а) козацькі (14 пісень), б) чумацькі (5 пісень), в) бурлацькі (6 пісень), г) опришківські (3 пісні), побутові (17 пісень), V. Любовні (62 пісень). VI. Коломийки (180).

При початку кождої групи уміщена гарна, відповідно дібрана ілюстрация. Вінету до окладинки в красках виготовив артист-маляр Ю. Буцманюк. Представлений на ній козак з бандурою, що вечірною порою грає пісні сперши ся на тин.

Співаник повинен би скоро розійти ся між нашим народом, бо зібрано в нім майже усї пісні, що співають ся нашим селянством, селянськими і міщанськими хорами та січовими і сокільськими орґанізациями.

Замовленя на Співаник належить адресувати:

КАНЦЕЛЯРИЯ ТОВ. „ПРОСЬВІТА“ У ЛЬВОВІ, РИНОК ч. 10.

НОВІСТЬ! **НОВІСТЬ!**

Господарська бібліотека Товариства „Просьвіта“ книжка VI.

І. КУЛЇШЕР.

НАУКА ПРО НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО.

Приступний виклад

КНИГА ПЕРША.

** ПРО ПРОДУКЦІЮ. **

Переклав **МИКОЛА ЗАЛІЗНЯК.**

Сю книжку повинен прочитати кождий дорослий горожанин, який бере участь в публичнім житю, бо без знаня тої науки ніяк не зможе як слід розуміти й виконувати своїх горожанських обовязків.

Книжка обнимає 134 стор. і коштує 1 кор. або оправлена в полотно 1 кор. 60 сот. На почтову пересилку треба долучити 20 сот.

Замовляти в Канцелярії Товариства „ПРОСЬВІТА“

Львів, ринок ч. 10.

Коли маєте вже Календар

„ПРОСЬВІТИ“,

то замовте собі ще

РОБІТНИЧИЙ КАЛЄНДАР

на 1913 рік,

богатий змістом і дуже цїкавий.

Цїна одного календара

50 сот.

(Гроші можна посилати і в почтових марках).

Пишіть на таку адресу:

Л. Буняк, у Львові,

ул. Різьбарська 5а.

Др. РОМАН СЕКЕЛА

Краєвий адвокат

отворив адвокатську канцелярию

в ЯВОРОВІ.

Руські еміґранти!

На далеку, незнану дорогу в чужину треба Вам конечно поради і опіки.

Нїхто розумний не буде тої поради шукати у пявок-аґентів, що крутять ся по селах і визискують темноту нашого народу, але кождий порадить ся у своїх і дістане щирі, правдиві вказівки.

Звертайте ся за порадою до

Руського Товариства св. Рафаіла

у Львові ул. Коперника ч. 36.

Товариство завязане для охорони наших еміґрантів в р. 1907 удїляє поради і опіки **безплатно**, просить лише долучити марку на відповідь. З порадою дістає кождий **карту поручаючу** Товариства, дуже помічну в чужині з адресами людий, що по цїлім сьвітї заопікують ся заблукавшими.

Осєбливо поручає Товариство нашим еміґрантам дуже поучаючу книжочку:

Дороговказ для переселенцїв

де є описана цїла дорога в чужину крок за кроком з дуже важними вказівками. Цїна її **40 с.**; присилає ся марками в листї з замовленєм.

Запренумеруйте собі часопись Товариства

ЕМІҐРАНТ

що коштує лише 1 К за річник, а є для Вас дуже потрібна.

СВІЙ ДО СВОГО!

Михайло Білокур

виконує всїлякі роботи лякерничі так в місци як і на провінциї. Вповажаних П. Т. Родимців прошу о ласкаве попертє мого підприємства.

ЛЬВІВ, ул. Рицерська ч. 17.

Филимон Левицький

архитект і конц. будівничий

у Львові, улиця Льва Сапіги ч. 39.

Виконує проєкти і кошториси всїляких будівель.

☆ **Принимає управу будівель і підприємства.** ☆

Перша руська краєва безконкуренційна робітня

КУШНІРСЬКА і БІЛОШКІРНИЧА

під фірмою

ПЕТРО КАРПЯК

Львів, ул. Руська ч. 1.

Футра нові, зарукавки, боа, шапки, жакети і сердаки робить,

Футра реперує і перерабляє, а також білі зарукавки і боа хемічно чистить і на лїто футра переховує.

Виправляє шкіри всїлякого рода і **Купує** сирі шкіри з котів, лисів, кун, тхорів, кретів, хомиків, вивірок і т. и.

Хлопців до науки приймає в 14 році житя.

Відзначений високими правительственними нагородами за взірцеву роботу.

Печі і кухні

ставить, старі репарує скоро і дешево, а також поручає яко спеціяльність новий спосіб монтованя печий т. з. „Метінгера“ і вкладки „Унїкон“, на котрім ощаджує ся 50% опалу а огріває ся скоро як печі металеві.

Кошториси і проспекти даром.

Михайло Галїбей

майстер кафлярський

Львів, ул. Городецька ч. 10.

Кравецькі роботи

мужеські

виконує з власної материї по дешевій цїні, солїдно і на час;

- - сокільські однострої - -

- - - шапки і сорочки - - -

по цїнах як найприступнїйших!

ТЕОДОР СТАНЬКО

ЛЬВІВ,

ул. Куркова ч. 10, партер.

Дуже богато людий хорує на пропуклину, а не знає о сїм, що на се є дуже добрий лїк, яким від сеї хороби можна вратуватись, в здоровлю працювати.

БАНДАЖІ

на пропуклину (брух)

одно, або дворічні для мущин, жінок і дїтий по 5, 6 кор., з анґлїйськими апаратами і пружинами 8 і 12 корон.

При замовленю належить подати міру, се є грубість особи, дальш з котрого боку пропуклина є **чи з лївої сторони, чи з правої** може **на обі стороны** дальше треба подати як довго терпить ся на пропуклину і чи може опала в діл? і чи вже уживано якого бандажу.

Висилає ся лиш за посліплатою, або попередним надісланєм гроший, без означеня що ся висилає.

М. Л. ПОЛЯЧЕК в Самборі ч. 71.

ВІД ХАТИ ДО ХАТИ! ІЗ РУК ДО РУК!

„Письмо з Просьвіти“

ОРГАН ТОВАРИСТВА „ПРОСЬВІТА“

Виходить раз на місяць та подає способи й дороги, якими наш нарід може дійти до красшої долї слїдом за другими народами, подає вісти про просьвітний рух серед нашого і инших культурних народів та інформує про всїлякі здобутки людського духа.

Крім сего містить **„Письмо з Просьвіти“** у окремім віддїлї, що зветь ся **„Вісти з Просьвіти“** вістки про дїяльність головного видїму і його секций, филій і читалень „Рросьвіти“, необхідні для кождого члена тов. „Просьвіта“. В рубриці **Нові видавництва** подаєть ся коротенький зміст кождої нової книжки з заміткою, для якого рода читачів книжка призначена. Окремий віддїл п. з. **„Праця і забава“** призначений для розривки читачів і містить шаради, загадки, задачі і т. п., за які назначують ся премії.

„Письмо з Просьвіти“, як орґан Товариства, **обовязані передплачувати** всї филії і читальні „Просьвіти“, а повинні його піддержувати всї члени Товариства, передплачуючи самі, заохочуючи других до сего, та стараюдись, щоби **„Письма з Просьвіти“** не бракувало нї в однім Товаристві просьвітнім, економічнім, касиновім і т. п.

„Письмо з Просьвіти“ коштує річно - - - 3 К,
а для членів лише 2 К.

АДРЕС РЕДАКЦИЇ і АДМІНЇСТРАЦИЇ: ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10.

В просьвіті і єдности народна сила!

Вам певно стидно і соромно,

що Ваш сусїд ще доси не є членом „ПРОСЬВІТИ“ і Ви хотїлиб його позискати на члена Товариства. Коли так — то при змінї року найвідповіднїйша до сего пора. Ви покажіть йому лише ті книжочки і календар, що Ви в сїм роцї дістали від „ПРОСЬВІТИ“, а вже тим збудите в нїм охоту стати членом „ПРОСЬВІТИ“. Колиж ще поясните йому, що за дві корони річної вкладки (від інтелїґентів 4 К.) члени „ПРОСЬВІТИ“ дістають:

а) дуже гарно розмальовану членську грамоту,
б) великий, ілюстрований календар та
в) крім того ще в 6—8 ілюстрованих книжок, що самі в сїм роцї представляють вартість **трех корон і 75 сот.** та що крім того дає тов. „ПРОСЬВІТА“ своїм членам ще такі користи:

1) Внеднує для них 4% опусту від щорічної асекурациїної належитости в товаристві „Днїстер“:

2) удїлює всяких поучень про засновуване читальняних крамниць та в инших господарсько-промислових справах в „Письмі з Просьвіти“:

3) помагає в переводженю досьвідів з управою сїножатий і пашних ростин:

4) висилає на жадане свого учителя господарства для поучуваня членів в справах господарських;

5) внеднує для читальняних крамниць безпроцентові позички та переводить їх люстрацию через фахових людий і

6) внеднує для читалень дозвіл на удержуване склядів соли та на побираве її прямо з ц. к. салїн та гуртовних складів повітових — то не може бути, щоби Ваш сусїд був таким нерозумним чоловіком, що пожалував марних дві корони на вкладку до такого хосенного Товариства як „Просьвіта“.

Членські вкладки та всякі письма висилайте до місцевої филії „ПРОСЬВІТИ“.

ПРОПАМЯТНА КНИГА

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСЬВІТНО-ЕКОНОМІЧНИЙ

КОНГРЕС

уладжений

ТОВАРИСТВОМ „ПРОСЬВІТА“ В СОРОКЛІТЄ ЗАСНОВАНЯ

У ЛЬВОВІ

В ДНЯХ 1. і 2. ЛЮТОГО 1909 РОКУ.

ПРОТОКОЛИ і РЕФЕРАТИ

зредаґували

Др. ІВАН БРИК і Др. МИФАЙЛО КОЦЮБА.

ЛЬВІВ 1910.

КОШТОМ І НАКЛАДОМ ТОВАРИСТВА „ПРОСЬВІТА“.

Ціна брошурованого прим. 7 кор., оправленого в полотно з золотими витисками 8 кор., оправленого в півскіру з золотими витисками 10 кор., в люксусовій оправі 12 кор.

На порто треба долучити 72 сот.

Порадник гігієнічно-лїкарський

НЕДУГИ ПОШЕСТНІ

зладив

Др. ЕВГЕН ОЗАРКЕВИЧ

Директор „Народної Лїчниці“ у Львові, Голова „Руського Тов. лїкарського“, дїйсний член „Наук. Тов. ім. Шевченка“.

Накладом Товариства „Просьвіта“.

ЛЬВІВ 1911.

Ціна: оправленого в полотно з витисками 1·60 К., брошурований 1 К, на порто рекомендоване треба долучити 35 сот.

ТЕЛЄФОН 706.

М. КРИВЕЦЬКИЙ і Сп.

АРТ. ПЕРЕПЛЕТНЯ КНИЖОК

ЛЬВІВ, Ринок ч. 10 і ул. Бляхарська ч. 18.

(Дім Тов. „Просьвіта“).

Приймає в переплет: всякого рода наклади, книжки бібліотечні поодиноко і в цїлости, книжки шкільні, книги торговельні і бюрові, книги церковні, ЄВАНГЕЛИЯ.

Сталим відборцям і брацтвам церковним удїляє ся кредиту.

Найприступнїйші оферти відворотно.

Стефан Коцюмбас ШЕВСЬКА РОБІТНЯ

ЛЬВІВ, ул. Гродзїцких ч. 6.

Приймає замовленя на всякі шевські роботи зі Львова і з провінциї (на міру вистарчає старий черевик). — Робота добра, тревала, елєгантна і дешева.

Має на складї всї материяли і роди скір.

НАРОДНА КАСА в Косові

стов. зар. з обм. пор

приймає вкладки до обороту і опроцентовує їх по 5% від дня по зложеню до дня перед звоpотом. Виплачує 500 К без виповідженя. Рентовий податок від вкладок оплачує з власних фондів. Удїляє позички на векслї за відповідним забезпеченєм.

Витяг з білянсу за серпень 1912:

Власне майно К 27,108.04. Відвічальність членів понад удїли К 48,620. Удїлені позички К 130.701·78. Вкладки до обороту К 46.133·66· — Оборот від початку року К 1,037.907·34.

ВАЖНЕ ДЛЯ МУЗИКАНТІВ.

Як заложити орхестру, що коштують інструменти і як їх сплатити, подає докладно:

Перший український висилковий дім

„ОРКАН“

Львів, ул. Коперника ч. 18.

Цїлі орхестри почавши від корон 300 на сплати. Рїжні інструменти а то: **скрипки, баси, ґітари, гармонії, цитри, флєти, клярнети, труби** і т. д. по найдешевших цїнах. Не вірте чужинцям, лишень купуйте і замовляйте у нас.

Соколам і Сїчам великий опуст!!!

До

Канади,
Америки,
Арґентини

і т. д.

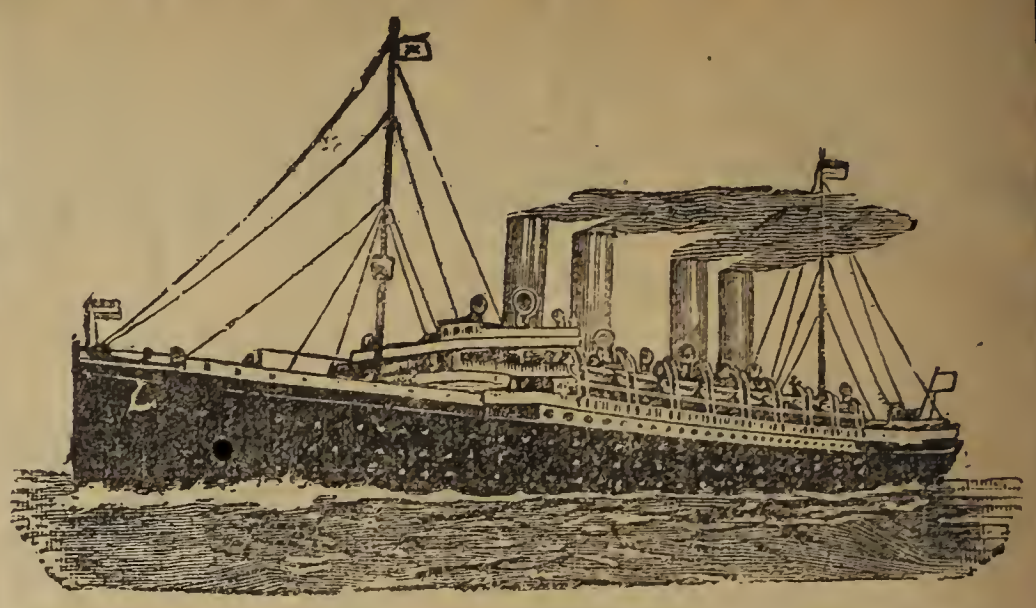

переправляє

найдешевше, найлїпше
та найбезпечнїйше

просто без пересїдання

на Анверпен, Брему, Гановер, Ротердам і т. д.

ОДИНОКА РУСЬКА АҐЕНЦИЯ

БЮРО ПОДОРОЖИ „СЬВІТ“

РОМАН СЇРЕЦКИЙ і СПІЛКА

Чернівці (Буковина) ул. Кохановського ч. 1.

Не доконче їхати до Черновець за шифкартою. Кому до нас не по дорозї най пішле нам лиш завдаток в сумі К 20·— за кожду особу, а ми сейчас пішлемо кошдому шифкарту до дому та подамо точно пояснене до подорожи аби кождий щасливо заїхав на місце.

На жаданє посилаємо кождому даром наш калєндарик та англїйсько-руський словар.

ДУЖЕ ВАЖНЕ! Власнї аґенциї маємо: у ЛЬВОВІ, БРЕМІ, АНТВЕРПІЇ та МОНТРЕАЛЮ!

Мійське Товариство кредитове

„Народний Дім“

стоваришенє зареєстров. з обмеженою порукою

у Львові, ул. Городецька 93.

приймає вкладки щадничі до обороту і опроцентовує їх по

5%

від ста з піврічною капіталїзациєю і оплачує з власних фондів рентовий податок.

Удїляє векслеві і гіпотечні позички під найдогідиїйшими услівями.

Один удїл членьский виносить 50 кор. вписове 3 корони.

Всякі інформациї в справах кредитових і фінансовних, удїляє ся клїентам безінтересовно. При письменних запитах належить долучити марки на кошти пересилки. 32

Локаль: Львів, ул. Городецька 93.

ІВАН ЛЕВИНСЬКИЙ

конц. будівничий і фабричне підприємство для будівельного промислу

Львів, ул. А. ґр. Потоцького 58. :: Телєфон ч. 199.

Жирове конто в Австро-угорскім банку у Львові.
Конто в почтовій щадници ч. 837615.

КАФЛЕВІ ПЕЧІ, КУХНІ і КОМИНКИ.

„UNICUM“ патентовий шамотовий прилад до збільшуваня тепла.

:: **ТЕРАКОТА і МАЙОЛїКА БУДІВЕЛЬНА.** ::

Глязуровані дахівки і поливки.

Глязуровані плити на стїни.

Всякого рода будівельні материяли.

ШТУЧНИЙ КАМІНЬ на фасади і сходи.

ПАТЕНТОВАНІ СТЇНИ КЕСЛЄРА.

Підлоги соснові і машинові.

Посацки з дощівок. :: Всякі столярські вироби.

Шлюсарські варстати.

Гиґієнїчне осушуванє нових і старих будівель.

ГІПСОВІ СТЇНИ.

Артистичне заведенє різбарсько штукатерийних робіт і виріб **штучного мармору.**

ДАХОВА ПАПА „DURESCO“. 38

ЦЕМЕНТ і ГІДРАВЛїЧНЕ ВАПНО.

На продаж парцелї під віллї і каменицї.

Телєфон ч. 1707. **Телєфон ч. 1707.**

Робітня виробів артист.-слюсарськиx, будівляниx і машин до виробу цементовиx дaxівок

Михайла Стефанівського

у Львові, ул. Рицерська бічна ч. 18.

Виконує **брами, огородженя, вікна, крести, сходи, зелїзні шафи** для Комітетів і Товариств, **громозводи** і всїлякі роботи входячі в круг слюсарства.

Більші замовленя на догідні сплати.

Численні признання за виконані роботи і достарчені машини.

Чекове конто ц. к. почтової Щадниці Ч. 116.407. — Телєфон Ч. 727.

ОДИНОКЕ УКРАЇНЬСКЕ БЮРО ТОГО РОДА В ГАЛИЧИНІ І НА БУКОВИНІ.

ПАВЛО ДУРБАК

ІНЖИНІР ВУДОВИ МАШИН — ТЕХНІЧНЕ БЮРО

Проєктує і будує **усякі машинові уладженя** а сцеціяльно млини всякого рода, тартаки, горальні, механічні пральні, пекарні, парові кухні, цегольні **різні для міст і місточок** виконує **поміри сил водних** до промислових цілий, **поміри** та **провірюваня** доброти усяких **машин** та **оцінюванє** їх вартости.

Вирабляє **консенси на промислові заведеня у властий,**

достарчує по фабричних цінах усякі машини

першої марки: парові машини, кітли, льокомобілї парові і бензинові, мотори ґазові, бензинові і ссучо-ґазові, мотори Diesl-a, помпи, всї машини, що входять в обсяг млинарства, тартаків, горалень, механічних молочарень, пралень і пекарень, парових кухон і різниць як також всякого рода технічні артикули. За доброту і якість достарчених машин і артикулів технічних даєсь як найдальше ідучу поруку. Всякі замовленя з технічних артикулів чи машин виконуєсь по можности відворотною почтою.

22

Всяких пояснень і коштосписів удїляє ся радо.

Пораду совістну дістанете тільки в сім бюрі.

--- ПЕРША РУСЬКА ТОРГОВЛЯ І РУКОДЇЛЬНЯ ---

Параментів церковних

Володимира Устєнського

У ЛЬВОВІ, ул. РУСЬКА ч. 8.

ТОРГОВЛЯ поручає: Свій богато заосмотрений склад всїляких товарів церковних як: **фелони, фани, хоругви, плащениці, прапори брацькі і сокільські.**

Великий вибір **зелїзних хрестів нагробних.** Всякі посилки полагоджує ся відворотною почтою по найнизшій цїнї.

Рукодїльня бронзівнича

принимає: замовленя на всякі роботи із **золота, срібла, бронзу і иньшихъ металїв,** як також до відновленя, позолоченя і посрібленя всякі **церковні домашні знаряди.**

17

Хрести, кулї, місяцї і сонця на копули.

Все виконує ся в найкоротшім часї і по найнизшій цїнї.

На жаданє висилає ся цїнники богато ілюстровані.

ДІМ ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВИЙ
„ДОСТАВА“

стоваришене зареєстроване з обмеженою порукою у Львові.

Дирекция: Львів, ул. Домінїканьска ч. 11. І. пов.

СКЛАДИ: у Львові, улиця Руська ч. 20., в Станиславові, пл. Смольки ч. 1., в Перемишпи Ринок ч. 26.

Поручає свої богато заосмотрені склади найріжноріднїйшої церковної утвари, бронзів, риз, різьби, образів оліїних і на картонах, до церков і читалень та сьвітлиць, дальше вишивки, (плащениці, шалї, суконки).

Приймає до направи і відновленя ризи церковні, бронзи, чаші золотить огнево і дуже тревало.

Поручає брацтвам випробованих різьбарів для виконуваня іконостасів і престолів і перворядних малярів для церков.

Для „СІЧИЙ“ і „СОКОЛІВ“ і товариств ремісничих поручає прегарні прапори, від найдешевших до найвибагливійших з образами оліїними або гафтованими, з козацькими буньчуками, та емаліованими або золоченими емблемами.

До прапорів додає всї потрібні інструкциї, рисунки, реґуляміни і поданя даром.

Жадайте зараз присилки дуже цїкавої брошурки під заг. „Прапор“ даром і оплачено.

27

За щадничі вкладки платить „Достава“ 6%.

Удїл К 20. — вписове 1 К., порука дворазова.

Видавництв Товариства „Просьвіта“ можна набути, передовсїм у всїх філїях „Просьвіти“. Котра би філія ще наших видавництв на складї не мала, то члени повинні від неї рішучо зажадати. А дальше можна їх купувати в отсих книгарнях:

Белз: Народний Дім.
Бережани: Мілер С.
Бережани: Погорілес М.
Бережани: Фраєр К.
Будзанів: Штайнбок Е.
Бучач: Гальберґ.
Вижниця: Вайденфельд.
Вижниця: Розенгек О.
Гвоздець: Ґельберґ Е.
Городенка: Оффенберґ З.
Городок Ягай.: Ценнік.
Гусятин: Кавалек Ф.
Долїшний Кут, Вашківцї: Крайник В.
Золочів: Ляндесберґ И.
Калуш: Ґлятштайн.
Кіцмань: Ґотесман М.
Коломия: Видавнича Спілка.
Коломия: Зенензіб С.
Коломия: Жиборский М.
Коломия: Оренштайн Я.
Косів: Фіґер Сіндель.
Кути: Ваґшаль.
Львів: Канцелярії Товар. »Просьвіта« (гол. склад).
Львів: Книгарня Наукового Тов. ім. Шевченка.
Львів: Книг. Ставропіґійска.
Львів: Альтенберґ.
Львів: Юффи.
Микулинцї: Ілесевич А.
Перемишль: Народ. Базар.
Перемишль: Ваґль, бюро дневників.
Печеніжин: Шльосберґ М.
Рогатин: Жіноча Громада.
Рудки: Народний Дім.
Самбір: Лукасевич Микола.
Снятин: Погорілес А.
Сокаль: Гольцер Й.
Станиславів: Сокіль. Базар.
Станиславів: Айзенштайн.
Тернопіль: Мізлер І.
Тернопіль: Раппапорт Б.
Чернівцї: Блюменталь С.
Чернівцї: Равх С. (експозитура на Буковину).
Чернівцї: Бірнбавм Др.
Чортків: Народний Дім.
Чортків: Френкель В.

Америка.

Вініпеґ: Новак А.
Вініпеґ: Доячек Ф.
Скрантон: Руська книгарня.
Монтреаль Кве, Канада: Мостовий Г.
Нюйорк (City): Лисяк М.
Парана, Бразилія: Олїк Н.

Бюро теҳнїчне
ІВАНА
СЬВІРСЬКОГО

правительством авторизованого
ґеометра

У ЛЬВОВІ,
ул. Францїшканська ч. 17.

Виконує: поміри ґрунтів, дїли ріжнородні, парцеляції, відграниченя, вирівнаня границь ґрунтових комасациї, нївеляциї, знимки тахіметричні і м. и. по незвичайно низьких цїнах.

ТЕОДОР ГОЛЇЯН
кравець у Львові
при улици Собіского ч. 32.

доставець гр. кат. семинара духовного у Львові, виконує всякі роботи кравецькі після найновійших взірців на низьких цїнах так для сьвіцької Публики, як також для Всечеснїйшого Духовеньства, також на місячні сплати.

З поважанєм
ТЕОДОР ГОЛЇЯН.

ДМИТРО СТАЩИШИН
Робітня різьбарська, столярська і позолотарська
ЛЬВІВ, улиця Рицерска бічна ч. 18.

Виконує всї роботи, що входять в обсяг
ЦЕРКОВНИХ УКРАШЕНЬ.
Має також **дуже гарні рами** на образи і картини.

АРТИСТИЧНО-РЕПРОДУКЦИЙНЕ ЗАВЕДЕНЄ
„ПОЛЇҐРАФІЯ“
У ЛЬВОВІ, РИНОК ч. 11.

виконує клїші до одно- і трибарвного друку в цинку, міди і мосяжи, до дїл, брошур, ілюстрованих часописей, цїнників, оголошень і т. д. після надісланих взорів, рисунків, фотоґрафій і штихів, по дуже умірених цїлах.

Всякі замовленя доставляє ся в найкоротшім часї.

ІЛЮСТРОВАНИЙ

НАРОДНИЙ

КАЛЄНДАР

ТОВАРИСТВА

„ПРОСЬВІТА"

на звичайний рік

1913.

РІЧНИК XXXVI.

Коштом Тов-а „Просьвіта" у Львові.

ЛЬВІВ, 1913.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

М. Івасюк. Вїзд Б. Хмельницького до Київa (Пояснене на стор. 163).

Що в календарі є:

Часть календарська.

стор.

Пануюча планета V
Затьміня сонця і місяця в 1913 р. V
Пасхалія VI
Пости греко-кат. і римо-кат. VI
Десять століть української історії VI
Календаріюм і історичний календар VIII—XXXI
Ловецький і рибацький календар XXXII

Часть літературна.

Стефан Ковалів: Олекса Щупак 2
Іван Франко: Себе самого поперед застав робить 5
З. А. Серфпутовський: Недуга над недугами. З білоруської мови переклав ***Михайло Лотоцький*** 6
Яків Щоголів: Ткач 10
Аветис Агаронеан: В тюрмі. З вірменського переклав ***М. Я.*** 11
Уляна Кравченко: Чи є що краще, як в тиші трудитись 15
Петро Розеггер: Сільський хірург . . . 16
Іван Франко: Гадки. 21
— Грицева шкільна наука 22
Афоризми 26
Т. Шевченко: Калина 27
Загадки 28
Вільгельм Гавф: Казка в строю Альманаха. З нїмецького переклав ***М. Я.*** . 29
Іван Франко: Притча про приязнь. . . . 32
Стефан Ковалів: З практичної школи . 33
О. Олесь: Над колискою (пісня матері) . . 35
Леонїд Глібів: Загадки 35
Антін Чехов: Дами. З роснйського переклав ***Івка*** 36
В. Сивенький: Україна 38
Антін Лотоцький: Михайло Семилїток, оповіданє з народнього переказу . . . 39
Леонїд Глібів: Над Днїпром 44
— Відгадки на загадки 44

стор.

М. Возняк: Іван Франко. З нагоди ювилею сороклїтної лїтературної праці . 49
І. Крипякевич: Шкільне житє в давних часах 68
М. Возняк: Сороклїтє лїтературної праці співця бездольних 73
М. С.: Найбільше свято всеї України. Столїтні роковини уродин Т. Шевченка . 76
Юлїян Ловицький: Шкільна конкуренция 87
Дїточе царство. З редакцийної теки „Дзвінка“ 97
Український університет у Львові і роспійська Україна. 105
Ю. Ловицький: Дбаймо про наші народні школи! (Кілька практичних рад і вказівок) 109
Як стоїть справа українського університету у Львові 121
Австрийська Україна на виставі в Одесї . . 123
Івка: Впкорінюймо з поміж себе лихі звичаї. Замітки про уживанє алькоголю і куренє тютюну 125
Учім дїтий чемности 130
Аркадий Аверченко: Робінзони. З роснйського переклав ***Я. Весоловський*** 135
В. Мереньків: В глибинах океану 137
Зріст зелїзниць мірою культури 140
Бактерії — приятелї чоловіка (За Айхгольцом подав Чепига Іван) 141
Край без алькоголю 143
Денцо про полудневий бігун і его відкритє . 144
Господарська прогулька українських рільників до Чехії 157
М. Творидло: Як селяни витворюють рільничий промисл. 159
В ремеслї і промислї економічна сила народу! 162
В. К—лїв: Про обезпечене на житє 165
Хлїб 170
Про рентові оселї і рентову позичку 177
З року на рік 191
Посмертна згадка 208

стор.

І се і те. 45, 81, 113, 131, 149, 183
Слїди ріжнородних лїсних і полевих звірят. 45
Скількість лїсів на світї 45
Лїсний воздух 46
Одїж, в якій безпечно пливати 81
Викинені мілїони. 81
Найважнїйші гігієнічні правила 82
Співацьке товариство „Боян“ в Новім Санчи 113
Відвага в щоденнім житю 113
Загальні правила охорони перед сухотами . 114
Механїчний чоловік 131
Циґаро на услугах психольоґії. 131
Печери в Кривчу 149
Село шахістів 149
Дещо з історії почти 150
Підземна почта в Льондонї. 151
Про ребуси та їх відгадуване 152
Перший дім тов-а „Сокіл“ в Галичинї . . . 183
Числа велити 183
Гігієнічні поради 115, 132, 154, 186
Ради для господарів. 46, 83, 133, 186
Ради для господинь 47, 84, 115, 133, 187
Ріжні ради 116
Для розривки 47, 84, 117, 134, 155, 188
Жарти, дотепи і анекдоти . 48, 85, 118, 155, 188
Ребуси 48, 84, 117, 134, 151, 12 (части інформ.).

Часть інформацийна.

Почтові постанови 1
Інформациї для їдучих зелїзницями. . . . 7
Міри і ваги 10
Переміна сяжнїв² і морґів на гектари . . . 12
Табеля заміни корон на чужі валюти. . . . 13
Табеля заміни корон на марки і марок на корони, обовязуюча на почтах нїмецького цїсарства 14
Табеля переміни чужої валюти на корони і сотики 15
Табеля відсоткова 16
Короткий спосіб обчисленя відсотків за днї 16
Скалї стемплеві і податок особисто-доход. . 17
Витяг з тарифи стемплевої 18
Поверхня землї 22
Календар вагітности домашних звірят . . . 23
Упривілейовані ярмарки в Галичинї і Буковинї 24
Для тих, що їдуть до Прус. 29
Обчисленя при будівлях 33
Військові приписи 34
Нові постанови про однорічних добровольців 35
Військові реклямациї. 36
Відшкодоване для родин резервістів 38
Військові урльопи на час жнив 40
Платня за підводи 40
Фахові школи в Галичинї 40
Кілько висївати і як видають господарські ростини 43
Коротка наука рахованя 44
Провідник по Львові 51
Показчик до пляну міста Львова 56
Міська електрична зелїзниця у Львові . . . 57
Тарифа оплат за їзду фіякрами і дорожками в окрузї міста Львова 58
Дещо про писане листів 59
Кілька уваг про се, як поводити ся на вулицї і в товаристві. 61
Адвокати Українцї в Галичинї і Буковинї . 63
Нотарі Українцї 63
Лїкарі Українцї 64
Українська преса 67
Оголошеня. . . . . 1—56

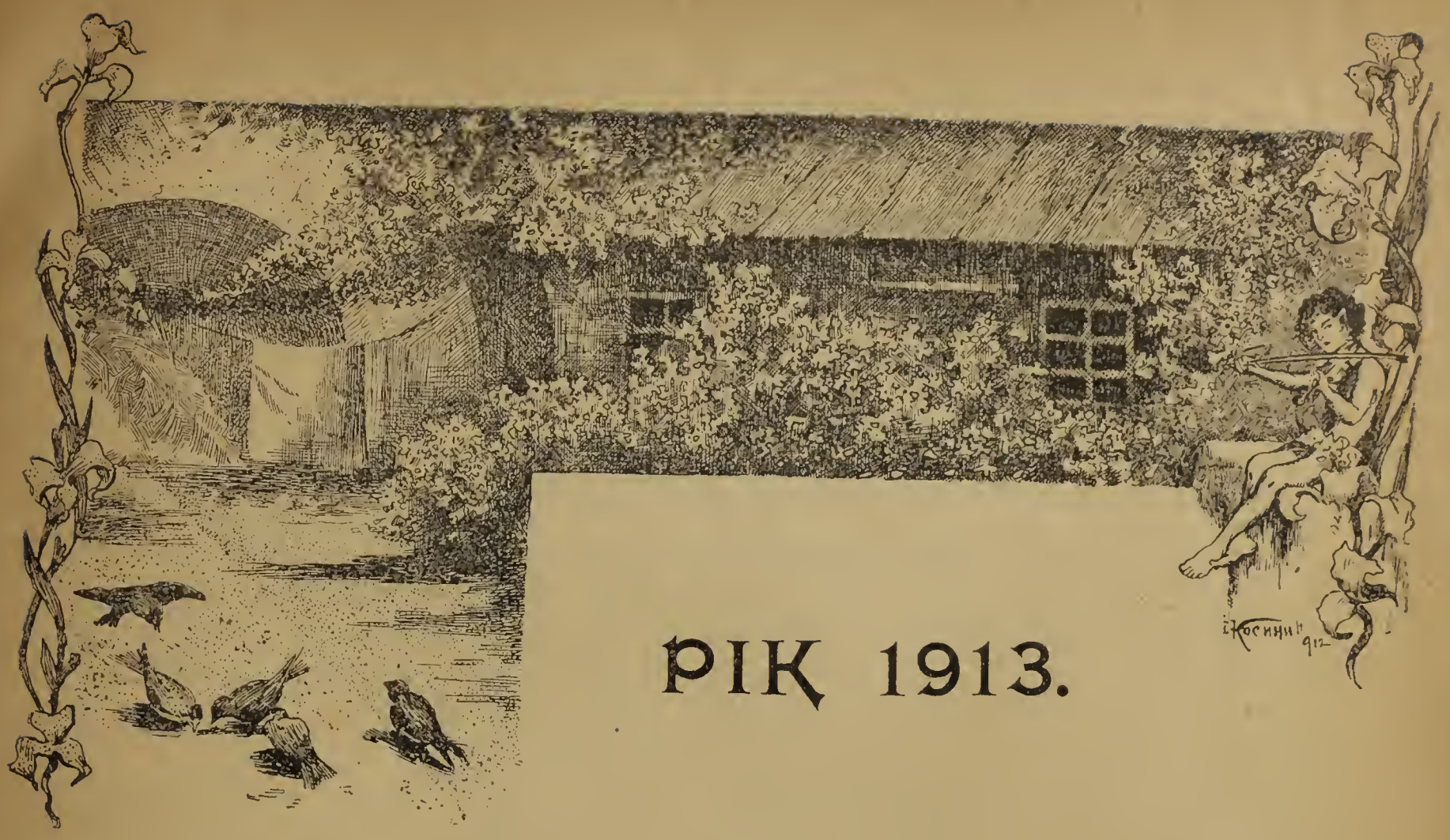

РІК 1913.

Пануюча планета.

Пануючою планетою в сім році є **Венера.** Ся планета дорівнює величиною нашій землї. Обертаєсь она наоколо сонця в 225 днях а наоколо своєї оси в 24 годинах. Венера є найяснїйшою звіздою так межи сталими звіздами як і планетами. Дивлячись через далековиди помічуємо на Венері такі самі тїни як і на місяци. Лїта, в котрих панує Венера, є більше вогкі як сухі і досить теплі. Весна пізна, лїто горяче і парне з дощами. Осїнь тепла і красна з початку, при кінци зимна. Зима суха і морозна при кінци відлега.

Затьміня сонця і місяця в 1913 р.

В 1913 р. будуть три затьміня сонця і два затьміня місяця, з котрих однак анї одно не буде у нас видиме.

I. Повне затьмінє місяця 22 марта у нас не буде видиме. Початок затьміня о 11 год. 11 мін. рано; конець о 2 год. 42 мін. по пол. Се затьмінє буде видиме в північній Америці, в західній половині полудневої Америки, на Спокійнім Океанї, в Австралії, в східній половині індійського Океану і в Азії з виїмкою Персиї, Арабії і Малої Азії.

II. Частинне затьмінє сонця дня 6 цьвітня у нас не буде видиме. Початок затьміня о 4 год. 51 мін. по пол., конець о 8 год. 9 м. веч. Се затьмінє буде видиме на північно-східних кінчинах Азії, в північній і північно-західній Америці і в північних околицях бігунових.

III. Частинне затьмінє сонця дня 21 серпня у нас не буде видиме. Початок о 9 год. рано, конець о год. 10 м. 40 вечером. Се затьмінє буде видко на північно-східних побережах північної Америки і в Гренляндії.

IV. Повне затьмінє місяця дня 15 вересня у нас не буде видиме. Початок о 11 год. 51 м. рано, конець о 3 год. 12 м. по пол. Видко буде в північній і середущій Америці, на Спокійнім Океанї, в Австралії, в Азії з виключенєм Малої Азії і на Індийськім Океанї.

V. Частинне затьмінє сонця дня 30 вересня у нас невидиме. Початок о 3 год. 54 м. рано, конець о 7 год. 33 м. рано. Видко буде на сході полудневої Африки, на Мадагаскарі, в полудневій части Індійського Океану і в околицях полудневого бігуна.

ПАСХАЛІЯ.

Рік	Обряду гр. католицького												Обряду латинського					
	Ключ гран.	В руці літо	Мясниць нед.	Мясниць днів	Неділя мясопустна	Неділя сыропустна	Великдень	Вознесеніе	Зелені сьвята	Петрівка нед.	Петрівка днів	Великдень лат. з нашим	Попелец	Великдень	Вознесеніе	Зелені сьвята	Боже тіло	Адвент
1913	G	а	7	6	17 лют.	24 лют.	14 цьвіт.	23 мая	2 чер.	2	5	5 нед.	5 лют.	23 мар.	1 мая	11 мая	22 мая	30 пад.
1914	O	в	6	5	9 лют.	16 лют.	6 цьвіт.	15 мая	25 мая	3	6	1 тиж.	25 лют.	12 цьв.	21 мая	31 мая	11 чер.	29 пад.
1915	Я	г	4	4	25 сїчн.	1 лют.	22 март.	30 цьв.	10 мая	6	—	разом	17 лют.	4 цьв.	13 мая	23 мая	3 чер.	28 пад.
1916	Т	є	7	3	14 лют.	21 лют.	10 цьвіт.	19 мая	29 мая	3	2	разом	8 мар.	23 цьв.	1 чер.	11 чер.	22 чер.	3 гру.
1917	К	ѕ	6	1	5 лют.	12 лют.	2 цьвіт.	11 мая	21 мая	4	3	1 тиж.	21 лют.	8 цьв.	17 мая	27 мая	7 чер.	2 гру.
1918	Ѣ	з	9	—	25 лют.	4 мар.	22 цьвіт.	31 мая	10 чер.	1	4	5 нед.	13 лют.	31 мар.	9 мая	19 мая	30 мая	1 гру.
1919	П	а	6	6	10 лют.	17 лют.	7 цьвіт.	16 мая	26 мая	3	5	разом	5 мар.	20 цьв.	30 мая	8 чер.	19 чер.	30 пад.
1920	S	г	5	5	2 лют.	9 лют.	29 март.	7 мая	17 мая	5	5	1 тиж.	18 лют.	4 цьв.	13 мая	23 мая	3 чер.	28 пад.

Пости греко-кат.

Сьвятий вечер перед Богоявл.
Великий піст.
Петрівка.
Спасівка.
В дань Усїкн. глави Іоан. Крест.
В день Воздвиженя Честн. Креста.
Пилипівка.
Середа і пятниця кождого тижня (кромі загальниць).

Пости рим.-кат.

Великий піст.
Адвент.
Перед кождим сьвятом, єсли не є неділя.
Днї хрестні (т. є три днї перед Возн.).

Десять століть української історії.

913.

В Київі книжив Олег, князь мудрий і воєвничий, про якого силу і хитрощі співали пісні: єїле житє воював він з сусїдами, з Греками та Хозарами і положив кріпкі основи під київську державу. Того року ходили руські війська на Дін і Волгу до Каспійського моря — 500 кораблїв по 100 мужа на кождім; кілька місяців воювала Русь тамошні краї і здобула велику добичу, але при поворотї Хозари розбили наше військо, так що погибло 30.000 мужів. Руське імя було тодї славне в усїх східних країнах.

1013.

Панував у Київі Володимир Великий, славний князь, що завів на Українї християнство, заснував перші школи, науку, письменство: воювати не любив, а дбав о се, щоби на українській землї був лад і добробут. Того року прийшла на Русь небезпека від Польщі: польський король Болеслав прибрав собі на поміч Нїмцїв і Печенїгів і пішов війною на Галичину; але по дорозї Поляки посварили ся з Печенїгами і похід їх скінчив ся без шкоди для Русинів. Часи Володимира і його сина Ярослава се найславнїйша епоха в історії давної України.

1113.

Того року умер в Київі князь Сьвятослав Ізяславич, правнук Володимира В.: він лишив по собі лиху славу, бо позволяв жидівським купцям кривдити бідний нарід: по його смерти нарід

зворохобив ся, погромив Жидів і кількох висших урядників. Новий князь, Володимир Мономах видав нові закони, заборонив позичати гроші на великі проценти і вспокоїв нарід. В тім часі ішла за Дніпром завзята боротьба Руси з Половцями, диким народом, що мешкав в степах і руйнував українські села і міста. В Галичині княжили тоді князї Володар і Василько Ростиславичі, що безпастанно берегли нашої землї перед польськими нападами і нераз ходили війною на Польщу.

1213.

Київ доживав тодї останніх днїв своєї слави; город найславнїйший колись на сходї Европи підупав, а тодїшний київський князь Мстислав Романович не мав нїякої сили ні ваги. В Галичині також упало пановане руських князїв: молодий князь Данило мусїв втїкати в чужі землї, а в нашім краю запанували Поляки й Угри. Цїла Україна була тодї в війні, міста і села горіли, нарід тяжко бідував: се найсумнїйші часи в нашій княжій історії.

1313.

Київ і цїла східна Україна була тодї під татарським ярмом; нарід платив тяжкі податки Татарам і нїколи не був безпечний свого майна і життя. Зате в Галичині настав тодї час мира і спокою; панував тодї король Юрій Львович, внук короля Данила, князь мудрий і ласкавий: такого богацтва і добробуту, в якім пробував наш край тодї, не було нїколи перед тим ні пізнїйше. Се були останні часи вільної української держави, бо тридцять років потім, запанувала вже у нас Литва і Польща.

1413.

Українські землї були під панованем двох чужих держав, Литви і Польщі. В сім роцї в Городлї над Бугом зїхали ся князї Ягайло і Витовт з польськими і литовськими панами і рішили злучити обі держави в одну. Руських панів було вже тодї небогато і для нашого народа ся унїя нїяких користий не принесла. Розпочали ся в тих часах переслїдуваня Русинів за віру; король Ягайло не пошанував навіть костий руських князїв в Перемишли і казав їх викидати з гробів, руські церкви переміняли на костели, а людий перетягали на латинство.

1513.

Настали дуже тяжкі часи для нашого народа. Шляхта завела тодї вже всюди панщину: селянин не міг вносити жалоби на пана до суду, не міг продавати анї купувати землї, не міг вийти з села, мусїв платити панови податок і робити роботи на панськім лані, терпіти панські знущаня. По містах руське міщанство не могло купувати домів в рынку і займати ся свобідно всякими ремеслами. Руська церква була в погордї і в нуждї хоч епископи заходили ся пильно коло її добра. Против польского панованя руські панове пробували бороти ся при помочи Москви і Волощини, але боротьба була без успіхів. В тих часах появили ся козаки і стали вести війну з Татарами.

1613.

В сім часї наш нарід значно підняв ся з западy, в якім жив в попередних столїтях. Всюди по більших містах повстали міщанські брацтва, що опікували ся церквою, ставили шпиталї, заводили школи і орґанїзували руське міщанство до боротьби за права в містах. Повстали також руські друкарнї і виходило богато книжок духовних і світських. Козаки зросли тодї до великої сили, а гетьманом їх був Петро Конашевич Сагайдачний; того року двічи ходили на море против Турків і повоювали міста на Кримі. До козаків прилучали ся селяни, не хотїли слухати панів і вибирали собі власну старшину і польский сойм видав против козаків суворі закони, але се не помогло нїчого. Сорок років пізнїйше велика частина Україна була вільною державою під гетьманом Богданом Хмельницьким.

1713.

В тих часах почав ся запад козацької держави. Москва, з якою злучив Україну гетьман Хмельницький, так гнобила вільний нарід, що гетьман Іван Мазепа мусїв почати з нею війну: але війна не повела ся і на Гетьманщину прийшли ще гірші часи. Гетьманську власть цар Петро обмежив, козацькій старшинї конфіскував маєтки, а простих козаків заслав на тяжкі роботи коло будови Петербурга, на Кавказ і в инші сторони, де вони гинули й мерли цїлими тисячами. Слабий гетьман Іван Скоропадський вдїяти не міг нїчого против московських насильств. По правім боцї Дніпра край запустїв, бо Москалї перегнали звідтам людий на лївобічну Україну. В Галичині, де недавно заведено церковну унїю з Римом, нарід як давнїйше жив в бідї і нуждї під польським панованем.

1813.

На роспийській Україні не було вже козацької держави, — скасували її московські царі: останки козацьких військ проживали над рікою Кубанью під Кавказом і на устю Дунаю. Козацька старшина змосковщила ся, приймала царські уряди і забувала про добро рідної країни: нарід жив в тяжкім кріпацтві, яке завів московський уряд. Але в тих сумних часах почало ся відродженє українського житя і письменства: Іван Котляревський видав вже свою „Енеїду" і дав основи літературі в українській народній мові. Галичина була тодї вже сорок лїт під панованем Австрії. Сумне положенє селянства поправило ся дещо, бо панщина стала лекша: в краю заводив австрийський уряд лїпший лад, якого не було в давній Польщі. Розпочав ся тодї також живійший рух між нашою інтелїґенцією: на львівськім університеті були якийсь час руські виклади, виходили деякі наукові книжки, духовенство стало займати ся школами і просвітою народа. Від того часу наш нарід і в Галичині і в роспийській Україні підносить ся з западу і колись певно дійде до ще висшої освіти і культури, як мав за давних князїв і гетьманів.

І. К.

СІЧЕНЬ має 31 днів.

Нів дня 7.
о год. 10. мін. 28
рано.
Буря з снігом.

☽
Перша чверть
дня 15. о год. 4
мінут 1 попол.

Повня дня 23.
о год. 3 мін. 40 поп.
Погідно.

☾
Послідна чверть
дня 29. о год. 7
мінут 34 рано.
Воздух лагідний.
Дощ з снігом.

Дні	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
С.	1	19	Груд. 1912. Бониф.	**Новий Рік**	7 23	3 33	рано	5 31
Ч.	2	20	Ігнатія Пред. Рожд.	Макарія	7 23	3 34	3 53	6 36
П.	3	21	Юліяни муч.	Ґеновефи	7 23	3 35	5 00	7 34
С.	4	22	Анастазиї	Тита еписк.	7 23	3 36	6 14	8 25
Н.	**5**	**23**	**Н. п. Р. Хр. с. От. 10 м.**	**Н. І. по Р.** Еміл.	7 22	3 37	7 32	9 07
П.	**6**	24	Нав. Р. Хр. П. Евг.	**Трох Королів**	7 22	3 39	8 50	9 43
В.	7	**25**	**Рождество Христ.**	Валентия еп.	7 21	3 40	10 07	10 15
С.	8	**26**	**С. Пр. Богор.** Йос.	Северина	7 21	3 41	11 22	10 45
Ч.	9	**27**	**Сьв. Стефан. перв.**	Марціяни	7 20	3 42	рано	11 14
П.	10	28	Мучен. в Никомид.	Павла	7 19	3 43	12 35	11 43
С.	11	29	Дітий убит. в Вифл.	Гіґієїя	7 19	3 44	1 45	12 15
Н.	**12**	**30**	**Н. п. Рожд.** Анизи м.	**Н. І. по Тр. Кор.**	7 18	3 46	2 54	12 41
П.	13	31	Мелянії римл.	Ілярия еписк.	7 18	3 47	3 56	1 25
В.	14	**1**	**Н. рік 1913. Василія**	Фелікса з Нолї	7 17	3 49	4 55	2 07
С.	15	2	Сильвестра п. рим.	Павла пуст. ☽	7 16	3 50	5 48	2 54
Ч.	16	3	Малахії пророка	Маркелія пап.	7 15	3 52	6 36	3 46
П.	17	4	Собор 70 апостолів	Антонія пуст.	7 14	3 53	7 17	4 41
С.	18	5	Навечеріе Богояв.	Приски дїви	7 13	3 54	7 53	5 40
Н.	**19**	**6**	**Н Богояв. Господ.**	**Н. староз.** Ферд.	7 12	3 56	8 24	6 40
П.	20	7	Соб. Івана Хрест.	Фабіяна і Себ.	7 11	3 59	8 51	7 41
В.	21	8	Георг. Емил. і Домн.	Аґнїшки муч.	7 10	4 00	9 17	8 42
С.	22	9	Полиевкт і Евстрат	Вінкентия	7 09	4 02	9 42	9 45
Ч.	23	10	Григор і Дометиян	Обр. Пр. Д. М.	7 08	4 03	10 05	10 47
П.	24	11	† Преп. Теодозия	Тимотея еписк.	7 07	4 05	10 30	11 50
С.	25	12	Татияни і Евпракс.	Наверн. Павла	7 06	4 06	10 57	рано
Н.	**26**	**13**	**Н. по Бог.** Евмила	**Н. мясоп.** Полїк.	7 05	4 07	11 27	12 55
П.	27	14	О. О. в Синаї і Раїтї	Івана Хризос.	7 04	4 09	12 12	2 02
В.	28	15	Павла Т. і Івана К.	Кароля Вел.	7 03	4 10	12 45	3 08
С.	29	16	Покл. ок. св. Петра	Франца ☾	7 02	4 12	1 35	4 13
Ч.	30	17	† Пр. Антонія вел.	Мартини дїв.	7 01	4 14	2 30	5 15
П.	31	18	Атаназия і Кирила	Петра Ноляск.	7 00	4 15	3 44	6 10

Народні приповідки.

З новим Роком сїчень морозить а хлоп дрова з лїсу возить.

Тріщи не тріщи — вже минули Водохрещи.

Дми не дми — не до Різдва йде а до Великодня.

100-лїтний календар:

Морози до 11, від 12 до 18 хмарно, потім погода і зимно аж до 24, відтак лагідний воздух.

Жидівський календар:
9. сїчня = 1. Шебат 5673.

Цїлию товариства „Просьвіта“ є: просвіта і піднесенє культури та добробиту українсько-руського народу у всїх його верствах і напрямах житя.

Осип Юрій Федькович.

В 1838 р. дня 11 сїчня стратила буковинська Україна свойого соловія

Осипа Юрія Федьковича.

Уродив ся 1834 р. на Буковинї в селї Сторонци, вижницького повіту. Любив незвичайно свої гори й гуцульську ношу. Освіту здобув головно з нїмецьких книжок. Тому, коли вроджений талант заставив його виливати на папір віршом і прозою то, що видїв, передумав і переболїв, висказував се в гарнїй народнїй мові і тим способом відограв на Буковинї ту саму ролю, що в роспїськїй Українї Котляревськнй, а в галицькїй Маркіян Шашкевич. Писав поезії, оповіданя і драми. По наших читальнях, Соколах і Сїчах повинні пайти ся збірки його поезій і оповідань, які відразу зробили дуже сильне вражінє, головно вірним представленєм житя гуцульського люду та жовнїрів.

Історичний калєндар.

Сїчень.

5. 1583 Львівський латинський архиепископ Соліковський велїв позамикати церкви ві Львові, щобп Русини не сьвяткували Різдва після старого стилю, але таке насильство нїнащо не здало ся, бо Русини тодї згідно виступили заявивши, що поки вони сами не приймуть нового калєндаря, нїхто не сьміє їх до сего змушувати.
7. 1675 (в четвертий день Різдва) Запорожцї під проводом Івана Сїрка побили на голову яничар, що нічю закрали ся на Сїч. 13.800 яничар наложило тодї головою.
11. 1647 † Петро Могила київський митрополит і український церковний письменник:
1888 † поет Осип Юрій Федькович.
14. 1648 в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Київа.
18. 1654 Переяславська рада.
21. 1703 Семен Палїй розбив табор польського загального ополченя під Бердичевом.
22. 1803 † Кирило Розумовський, останний гетьман України.
23. 1797 помер у походї на Персів Антін Головатий, кошовий що вивів Запорожців над Кубань (1792р.).
23. 1667 Андрусівська умова.
26. 1769 Крімґерай вивів з України послїдний ясир (40 тисяч народу), за що його грецький лїкар Сірополью отроїв.
28. 1734 † Данило Апостол, український гетьман:
1790 * поет Петро Артемовський Гулак:
1879 † Павло Чубинський, український письменник.
29. 1663 Мплетий Смотрицький, український письменник і ученый.

Записки:

ЛЮТИЙ має 28 днів.

Нів дня 6. о год. 5 мін. 21 рано. Сніг з вітром.

Перша чверть дня 14 о год. 8 мін. 33 рано. Дощ і вітер.

Повня дня 21. о год. 1 мін. 3 в ночи Погідно.

Послїдня чверть дня 27. о год. 9 мін. 15 веч. Дощ з снїгом.

Дні	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
С.	1	19	Сїчень. Макарія Єг.	Ігнатія	6 59	4 16	5 01	6 57
Н.	**2**	**20**	**Н. 31 п. С.** Евтимія	**Н. зап. Марії Гр.**	6 57	4 18	6 22	7 38
П.	3	21	Максима і Неофита	Блажея еписк.	6 55	4 20	7 42	8 13
В.	4	22	Тимотея і Анастаз.	Вероники дїв.	6 53	4 21	9 01	8 45
С.	5	23	Климента свщмч.	Агафії *Попелєц*	6 52	4 23	10 18	9 15
Ч.	6	24	Ксенії преп.	Дороти	6 50	4 25	11 31	9 45
П.	7	25	† Григория Богосл.	Ромуальда	6 49	4 27	рано	10 16
С.	8	26	Ксенофонт і Теодор	Іоана з Мальти	6 47	4 29	12 41	10 49
Н.	**9**	**27**	**Н. 32 п. С.** П. м. Ів. З.	**Н. вступ.** Апол.	6 45	4 30	1 47	11 26
П.	10	28	Преп. Єфрема Сир.	Схолястики	6 44	4 32	2 49	12 06
В.	11	29	Пер. м. Ігнатия Б.	Лукияна	6 43	4 34	3 44	12 52
С.	12	**30**	**Трех Сьвятителїв**	Модеста і Евл.	6 41	4 35	4 33	1 42
Ч.	13	31	Кира і Івана б. і ч.	Катерини і Юл.	6 39	4 37	5 16	2 35
П.	14	1	Лютий. Трифона	Валентія свщ.	6 37	4 38	5 54	3 32
С.	15	**2**	**Стрітенє Господне**	Фавстина	6 35	4 40	6 27	4 29
Н.	**16**	**3**	**Н. о мит. і фар.** Сим.	**Н. суха** Юлїяна	6 34	4 42	6 57	5 32
П.	17	4	Ізидора преп.	Алексея і Конст.	6 32	4 44	7 22	6 34
В.	18	5	Агафії мч.	Симеона	6 30	4 45	7 42	7 36
С.	19	6	Вукола еп.	Конрада	6 28	4 46	8 11	8 39
Ч.	20	7	Партенія еп. і Луки	Леона еписк.	6 27	4 48	8 35	9 42
П.	21	8	Теодора страт.	Елеонори	6 25	4 50	9 01	10 45
С.	22	9	Никифора мч.	Столицї Петра	6 23	4 52	9 29	11 50
Н.	**23**	**10**	**Н. о бл. синї** Харл.	**Н. глуха** Романа	6 21	4 53	10 01	рано
П.	24	11	Власія сьвщм.	Матія апост.	6 19	4 55	10 39	12 54
В.	25	12	Мелетія і Антония	Анастазиї дїв.	6 17	4 57	11 23	1 58
С.	26	13	Мартинияна преп.	Віктора	6 15	4 58	12 18	2 58
Ч.	27	14	Авксентія і Кирила	Александра Л.	6 13	5 00	1 20	3 54
П.	28	15	Онисима і Пафнут.	Романа опат.	6 12	5 01	2 31	4 44

Народні приповідки.

На Стрітенє зима з лїтом стрічається.

Місяць лютий питає: чи вбутий?

О, той лютий остро кутий!

В лютім нераз лїтом пахне.

100-лїтний календар:

До 4. дощ, від 5. до 10. хмарно і вітер, 14. сніг, від 15. до 10. дощ і хмарно, потім до кінця погода.

Жидівський календар:

8. лютого = 1 Адар 21 лютого = 14. Адар Малий Пурим.

Товариство „Просьвіта“ видає і ширить популярні книжки, закладає філії і читальні, бібліотеки і бурси; уряджує і веде курси для неграмотних, курси висшої освіти, курси господарські і торговельні; поучує устно і письменно в справах просвітних і господарсько-економічних; удїлає підмог і стипендий учачій ся молодїжи.

Анатоль Свидницький.

Анатоль Свидницький

був сином священика. Родив ся того самого року, що Федькович, то значить 1834 р. в селї Маньківцї, гайсинського повіту на Поділю. Крайне убожество не позволило йому скінчити університету. Злиденне житє загнало його передвчасно в могилу, бо в силї віку в 1871 р. Наш нарід міг покладати великі надії на нього. Підставу до того дає його дуже гарна повість „Любарадські“, родинна хронїка з житя подільського духовенства половини XIX в. З пісень, які зложив Анатоль Свидницький, найбільше поширена пісня: Вже більше лїт двістї, як козак в неволї, в якій показав ся великим артистом слова. З повісти довідуємо ся, як польонїзацийні і руспфікацийні тенденції підкопували стародавнїй побут українського духовенства в Росії. В новім текстї вийшла повість щойно 1904 р. в Київі. Писав також дрібнїйші оповіданя і пробував сил в поезії.

Історичний календар.

Лютий.

2. 1655 Боротьба Хмельницького з Поляками під Охматовом.
3. 1812 * поет Евген Гребінка.
4. 1793 другий поділ Польщі, прилученє до Росії Волиней й Поділя.
5. 1704 правобічний гетьман Самусь передав гетьманські клейноди Мазепі.
6. 1908 † Марко Каганець в Коронци, пробитий баґнетом трьох жандармів.
14. 1897 † поет Пантелеймон Кулїш.
20. 1054 † Ярослая Мудрий, великий князь київський.
25. 1795 † Георгий (Юрий) Кониський, білоруський епископ.
26. 1608 † князь Константин Осторожський:
    1897 † Петро Стасюк в Черніївї, пробитий жандармом підчас виборів до парляменту.
28. 1734 † гетьман Данило Апостол.

Записки:

МАРТ має 31 днів.

Нів дня 8. о год. 12 мін. 22 в ночи
Мороз і вітер.

Перша чверть дня 15. о год. 4 мін. 58 попол.
Буря з дощем.

Повня дня 22. о год. 11 мін 56 рано.
Погідно.

Послідна чверть дня 29. о год. 12 мін. 57 попол.
Бурі з заметїлею.

Днї	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
С.	1	16	Лютий. Памфила	Альбіни дїв.	6 07	5 05	5 08	6 06
Н.	**2**	**17**	**Н. мясоп.** Теодора	**Н. середопіст.**	6 05	5 07	6 30	6 41
П.	3	18	Льва папи римск.	Симпліція	6 02	5 08	7 50	7 12
В.	4	19	Архипа апост.	Казимира	5 00	5 10	9 08	7 43
С.	5	20	Тимотея преп.	Фридриха	5 57	5 11	10 22	8 14
Ч.	6	21	Евгенїя	Виктора муч.	5 56	5 12	11 32	8 47
П.	7	22	Петра і Анастазия	Томи з Аквіну	5 54	5 15	рано	9 23
С.	8	23	Поликарпа свщмч.	Івана Божого	5 52	5 17	12 38	10 03
Н.	**9**	**24**	**Н. сиропо** Обр. гл. Ів.	**Н. чорна.** Франц	5 50	5 19	1 37	10 48
П.	10	25	Тарасия *(П. посту)*	40 мученик.	5 48	5 20	2 29	11 38
В.	11	26	Порфірия преп.	Катарини Бон.	5 46	5 21	3 15	12 30
С.	12	27	Прокопия Декап.	Григория	5 44	5 23	3 55	1 26
Ч.	13	28	Власия постника	Никифора	5 42	5 25	4 29	2 24
П.	14	1	Март. Евдокії пр.	Матильди	5 39	5 26	4 59	3 24
С.	15	2	Теодата сьвщм.	Льонґіна муч.	5 37	5 27	5 27	4 26
Н.	**16**	3	**І. Н. пост.** Евтропія	**Нед. цьвітна**	5 35	5 29	5 52	5 27
П.	17	4	Герасима і Павла	Ґертруди	5 33	5 31	6 16	6 30
В.	18	5	Конона муч.	Кирила, Едвард.	5 31	5 33	6 40	7 34
С.	19	6	42 муч. в Аморії	Йосифа обручн.	5 28	5 34	7 05	8 38
Ч.	20	7	Василия, Єфрема	Йоах. *В. Четв.*	5 26	5 35	7 33	9 42
П.	21	8	Теофилякта преп.	*Велик. Пятниця*	5 24	5 37	8 04	10 47
С.	22	9	† 40 муч. в Севаст.	Павла *В. С.*	5 22	5 39	8 39	11 49
Н.	**23**	**10**	**2. Н. пост.** Кондрата	**Великдень**	5 20	5 40	9 21	рано
П.	24	11	Софронія патр.	**Понед. сьвітлий**	5 18	5 41	10 09	12 51
В.	25	12	Теофана іспов.	**Благовіщ. Пр. Д.**	5 16	5 43	11 08	1 47
С.	26	13	П. мощ. Никифора	Теодора	5 14	5 44	12 13	2 36
Ч.	27	14	Венедикта преп.	Руперта	5 12	5 45	1 24	3 20
П.	28	15	Агафія і 6 муч.	Сикста пап. р.	5 10	5 47	2 40	4 00
С.	29	16	Савина і Юлїяна	Евстахія оп.	5 08	5 49	3 59	4 35
Н.	**30**	**17**	**3. Н. п.** *(Крестопок.)*	**І. Н. біла** Квірин.	5 06	5 50	5 18	5 08
П.	31	18	Кирила Єрусал.	Корнилія	5 04	5 52	6 38	5 38

Народні приповідки.

Ще покаже марець, що змерзне старець

Хто в мартї сїяти не зачинає, той про своє добро запомінає.

Місяць март з трояка бпка ріг збиває.

На теплого Олексія щука - риба лїд хвостом розбиває

Як почав орать, то вже в сопілку не грать.

100-лїтний календар:

До 5. непрпємно і зимно. Від 6. до 9. тепло, 11. дощ. Від 12. до 16 красно, від 17. до 19. ранками приморозки і острий воздух, потім дощ і вітри.

Жидівський календар:

10 марта	= 1 Адар		23 марта	14 Адар	Пурим або Гаман
20 „	11 „	піст Естери	24 „	15 „	Шуан Пурим.

Обовязком кождого свідомого члена суспільности є, бути членом тов-а „Просьвіта“.

Тарас Шевченко.

В місяці марті припадають роковини уродин і смерти найбільшого українського поета

Тараса Шевченка.

Уродив ся 8 марта 1814 р. в селї Моринцях, звенигородського повіту в Київщинї, отже в 1914 р. буде святкувати соборна Україна столїтні роковини уродин своєго найкрасшого сина, мученика, за ї лїпшу будуччину. Вмер 9 марта 1861 р. Твори Шевченка як першорядного поета славянщини й цїлого світа стали звісні в перекладах цїлому світови. Поставили нас в ряді просвічених народів, бо запалили до завзятої праці за красшу долю. Не сміє бути нїодного члена нашої безталанної вітчини, що не знав би невмирущих творів ґенїяльного Кобзаря (повне виданє „Просьвіти“ в оправі 3·20 К і 4 К), нї одної української громади, що не пошанувала би його гідно в 1914 р. Щоби гідно відсвяткувати столїтні роковини Шевченкових уродин, треба заздалегідь добре приготовити ся і в сїм місяцї спромогти ся на пробне свято.

Історичний календар.

Март.

1. 1386 перша злука Литви з Польщею.
2. 1861 знесенє кріпацтва в Росиї.
3. 1811 * поет Антін Могильницький.
4. 1780 ґр. Кирило Розумовський вибраний гетьманом Украіни.
5. 1649 Перемирє Богдана Хмельницького з воєводою Кисїлем в Переяславі, на основі котрого польські війська до 3. червня не мали переступати границь зазначених ріками Прип'ятю, Горинем та Случем.
8. 1787 Сидір Білий, отаманом „Вірного войська Запороського.
8. 1814 * Тарас Шевченко.
9. 1861 † Тарас Шевченко.
13. 1169 Андрій Боголюбський зруйнував і зрабував столицю Украіни-Руси Київ гірше Татар.
15. 1669 † б. гетьман Іван Виговський, розстріляний невинно Поляками без суду на неправдивий донос польського шляхтича.
20. 1681 полковник Іван Богун відиїс побіду над Поляками під Винницею.
21. 1907 † історик Володимир Антонович.
27. 1669 Правобічний гетьман Михайло Ханенко віддав булаву Іванови Самойловичеви.

Записки:

ЦЬВІТЕНЬ має 30 днів.

Нів дня 6. о год. 5. мін. 48 попол. Погідно.

Перша чверть дня 13. о год 5 мін. 39 в ночи. Погідно.

Повня дня 20. о год. 9. мін. 32 веч.. Дощ.

Послїдна чверть дня 28. о год 6 мін. 9 рано. Дощ.

Днї	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г.	Сонця Схід м.	Сонця Захід г.	Сонця Захід м.	Місяця Схід г.	Місяця Схід м.	Місяця Захід г.	Місяця Захід м.
В.	1	19	Март. Хризант. і Д.	Гуґона еп.	5	04	5	52	7	56	6	09
С.	2	20	Отцїв убит. в Саві	Франца	5	01	5	53	9	10	6	42
Ч.	3	21	Якова преп.	Рихарда	4	59	5	55	10	20	7	18
П.	4	22	Василія с. і Ісаака	Ізидора еп.	4	57	5	57	11	24	7	57
С.	5	23	Нїкона і 200 учен.	Вінкентия	4	55	5	58	рано		8	41
Н.	**6**	**24**	**4. Н. п.** Пр. Бл. Зах.	**2. Н. п. В.** Кел.	4	53	5	59	12	21	9	30
П.	7	**25**	**Благовіщ. Пр. Д. М.**	Епіфанїя еп.	4	51	6	01	1	10	10	22
В.	8	26	Соб. Арх. Гавриіла	Діонїзия еп.	4	49	6	02	1	53	11	17
С.	9	27	Матрони *(Поклони)*	Мариї	4	47	6	04	2	19	12	16
Ч.	10	28	Іляриона преп.	Езехіїла прор.	4	45	6	05	3	01	1	15
П.	11	29	Марка еписк.	Леона папи р.	4	43	6	07	3	30	2	15
С.	12	30	Івана лїств. С. Ак.	Константина еп.	4	41	6	09	3	56	3	17
Н.	**13**	**31**	**5. Н. посту** Ипатія	**3. Н. по Вел. Ю.**	4	38	6	10	4	20	4	19
П.	14	1	Цьвітень. Мариї	Тибурция мч.	4	36	6	12	4	44	5	23
В.	15	2	Тита преп.	Анастазиї	4	34	6	13	5	10	6	27
С.	16	3	Никити і Теодозиї	Лямберта,	4	32	6	15	5	37	7	33
Ч.	17	4	Йосифа і Георгія	Рудольфа	4	30	6	16	6	06	8	39
П.	18	5	Теодула, Аґатопода	Апольонії	4	28	6	18	6	39	9	44
С.	19	6	Евтихія. Суб. Лаз.	Божени	4	26	6	20	7	19	10	46
Н.	**20**	**7**	**Н. цьвіт.** *(Вай)* Г.	**4. Н. по В.** Вік.	4	24	6	21	8	06	11	43
П.	21	8	Іродиона і Келест.	Анзельма	4	22	6	23	9	01	рано	
В.	22	9	Евпсихія муч.	Кая і Сотера	4	20	6	24	10	04	12	34
С.	23	10	Терентия муч.	Войтїха	4	18	6	26	11	12	1	20
Ч.	24	11	Антипи *(Вел. Ч.)*	Георгія мч.	4	16	6	27	12	24	1	59
П.	25	**12**	**Велика Пятниця**	Марка еван.	4	14	6	29	1	40	2	35
С.	26	13	Артемона *(В. С.)*	Клита і Маркел.	4	12	6	30	2	56	3	07
Н.	**27**	**14**	**Великдень** Мартин.	**5. Н. по В.** Анаст.	4	10	6	32	4	13	3	37
П.	28	**15**	**Понед. сьвітлий**	Віталія ☾ крест. днї	4	08	6	34	5	29	4	07
В.	29	**16**	**Второк сьвітлий**	Петра мч. крест. днї	4	07	6	36	6	45	4	38
С.	30	17	Симеона, Акакия	Катарини крест. днї	4	05	6	37	7	59	5	12

Народні приповідки.

Як жаби перед Мартином кричали, то потім будуть мовчали.

Як на Мартина погода, — буде добре і на людий і на врожай.

Як перед Мартином крук в житї ся сховає — то є знаком доброго року на збіже.

100-лїтний календар:

Від початку до 9. хмарно і вітер, від 10. до 13. дощ, від 14. до 20 зимно, потім днї красні при кінци дощ.

Жидівський календар:

8. цьвітня 1 Нїзан — 23. цьвітня 16 Нїзан 2. день Великод. сьвят.
22. » 15 „ 1. день Великод. сьвят. — 28. „ 21 „ 7. „ „ „
29. цьвітня 22 Нїзан конець Великод сьвят.

Членська вкладка до „Просьвіти“ виносить річно 4 К., а для селян, міщан і робітників 2 К.

Марко Кропивницький.

В 1910 р. дня 25 цьвітня помер батько українського театру

Марко Кропивницький.

Родив ся 7 мая 1841 р. в Жеваній, єлисаветгородського повіту в херсонській ґубернії. В аматорських виставах випробував і пізнав свій величезний артистичний хист, який поміг Кропивницькому збудити широкий громадянсько-літературний рух тоді саме, коли здавало ся російському правлінню, що драконським указом з 1876 р. на все замкне уста великому українському народови. Одним із тих, що ударемнили винародовлюючі заходи, був Кропивницький. Прекрасний знавець сцени з великим літературним талантом перший витворив поважну школу українського театру, придбав богатий репертуар, а згуртувавши разом усї артистичні сили, показав у цїлім блеску славу українського театру не тільки скрізь по українській території, але й поза її межами, в Петербурзї і Москві. Написав двайцять кілька драматичних творів, з яких найкращі: Глитай і Олеся.

Історичний календар.

Цьвітень.

2. 1111 побіда кн. Володимира Мономаха над р. Сольницею над Турками.
7. 1889 * поет Володимир Шашкевич.
12. 1596 битва Наливайка та Лободи з Жолкевським на урочищи „Острий Камінь“. Жолкевський зазнавши великих страт мусїв вертати до Білої Церкви;
1908 Мирослав Сїчинський застрілив намісника ґр. Андрія Потоцького.
14. 1340 смерть Юрія II. (Болеслава Тройдановича), останнього самостійного галицького князя; отроїли його бояри за сприяне латинській вірі.
17. 1093 † князь Всеволод, батько Володимира Мономаха.
17. 1847 арештоване Тараса Шевченка.
19. 1885 † історик Микола Костомарів.
20. 1132 † князь Мстислав, син Володимира Мономаха.
21. 1113 † київський князь Сьвятополк.
25. 1622 † гетьман Петро Конашевич Сагайдачний;
1910 † письменник і драматичний артист Марко Кропивницький.
26. 1657 † київський митрополит Сильвестер Косів.
27. 1904 † письменник і драматичний артист Михайло Старицький.

Записки:

МАЙ має 31 днів.

Нів дня 6. о год 8 мін. 14 рано.

Перша чверть дня 13. о год. 11 мін. 45 передпол.

Повня дня 20. о год 7 мін. 18 рано.

Послїдна чверть дня 28. о год. 12 мін 3 попол.

Дні	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
Ч.	**1**	18	Цьвітень. Івана пр.	**Вознесенє І. Хр.**	4 03	6 38	9 06	5 48
П.	2	19	Івана ветхої лаври	Атаназия, Зиґм.	4 01	6 40	10 07	6 31
С.	3	20	Теодора тріхона	Знайденє ч. Кр.	4 00	6 42	11 02	7 18
Н.	**4**	**21**	**2. Н. по В. (Томи)**	**6. Н. по В.** Фльор.	3 58	6 43	11 48	8 10
П.	5	22	Теодора Сикеота	Пія папи р.	3 56	6 44	рано	9 06
В.	6	23	† Георгія великомч.	Івана в Олїю	3 55	6 46	12 28	10 04
С.	7	24	Сави страт. мч.	Доміцелї	3 53	6 47	1 02	11 04
Ч.	8	25	† Марка Ап. і Єван.	Станїслава еп.	3 51	6 49	1 31	12 05
П.	9	26	Василия свщмч.	Григорія Бог.	3 49	6 50	1 58	1 06
С.	10	27	Симеона свщмч.	Ізидора орача	3 48	6 52	2 24	2 07
Н.	**11**	**28**	**3. Н. по В. Миронос.**	**Зелені сьвята**	3 46	6 53	2 47	3 09
П.	**12**	29	9 мучен. в Киз.	**Понед. Зел. сьв.**	3 44	6 54	3 12	4 13
В.	13	30	† Якова ап.	Серватия мч.	3 43	6 56	3 38	5 18
С.	14	1	Май. Єремії прор.	Бонифатія	3 42	6 58	4 07	6 25
Ч.	15	2	Атаназия Вел.	Софії і З ої доч.	3 40	6 59	4 39	7 33
П.	16	3	† Тимотея і Мавр.	Івана Непом.	3 39	7 00	5 16	8 38
С.	17	4	Пелягії преподм.	Пасхалія	3 38	7 02	6 01	9 38
Н.	**18**	**5**	**4. Н. по В. Озосл.**	**І. Н. п. Зел. С.**	3 37	7 03	6 55	10 33
П.	19	6	Йова і Варвара	Келестина	3 36	7 04	7 56	11 21
В.	20	7	Память св. Хреста	Бернарда	3 35	7 06	9 03	рано
С.	21	8	† Івана Бог. Преп.	Єлени цар.	3 34	7 07	10 25	12 02
Ч.	**22**	9	Ісаї П. м. с. Николая	**Боже Тїло** Юлії	3 33	7 08	11 28	12 39
П.	23	10	† Симеона Зил. ап.	Дезидерия	3 32	7 09	12 42	1 10
С.	24	11	Мокия, Методия	Іванни вдов.	3 31	7 11	1 57	1 40
Н.	**25**	**12**	**5. Н. по В. Осамар.**	**2. Н. по Зел. Сьв.**	3 30	7 12	3 12	2 09
П.	26	13	Глїкерії і Алексан.	Филипа Нер.	3 28	7 13	4 25	2 39
В.	27	14	Ісидора мч.	Івана папи р.	3 27	7 14	5 39	3 11
С.	28	15	Пахомія Вел. преп.	Германа еп.	3 26	7 15	6 48	3 45
Ч.	29	16	Теодора освщ. пр.	Теодори і Макс.	3 25	7 16	7 54	4 24
П.	30	17	Андронїка ап.	Фелїкса п. р.	3 24	7 17	8 51	5 07
С.	31	18	Теодота, Юлії і пр.	Петронелї	3 23	7 18	9 42	5 57

Народні приповідки.

Коли прийде май, то за себе дбай.

На Юрія повинна бути паша й в дурня.

На Юрія сїна кинь та й вола закинь.

Почекай, маю — ще тобі вуха обшмигаю (ще буде холодно, значить).

Три в маю дощі добрих, дадуть хлїба на три роки довгих.

Май холодний — рік хлїбородний.

100-лїтний календар:

До 9. погода і тепло, від 10. до 13. горячо, потім зимно і дощ, від 14 до 27. хмарно, 28. і 29. зимно, 30. і 31. тепло.

Жидівський календар:

8. мая 1. Іяр — 21. мая 14. Іяр Песах — 25. мая 18. Іяр Ляґбоемер (сьвято шкільне).

Вписувати ся в члени „Просьвіти“ можна в кождій філії товариства або в канцелярії „Просьвіти“ у Львові, Ринок 10.

Борис Грінченко.

Дня 6 мая 1910 р. тяжка хороба перервала житєву нитку незвичайно енергічного громадянського дїяча й дуже плодовитого письменника

Бориса Грінченка.

Родив ся 1863 р. в харківському повітї. Довгий час був учителем і служив у земстві. На тих становищах був живим прикладом, що можна при добрій волї і свідомости цїли зробити для освіти нашого народу. Його твори дуже різнородні. Нашу лїтературу збогатив численними оригінальними й перекладаними поезіями, оповіданями, повістями та драмами. Передусїм гарні його артистичні дрібні оповідання, а з повістий: Серед темної ночі і Під тихими вербами. Межи драмами є й історичні: Ясні зорі, Степовий гість, Серед бурі, За батька. Попри се писав наукові розвідки на теми лїтератури, історії, усяких народних потреб так, що йшов у перших рядах наших дїячів. Був рівнож гарним популяризатором.

Історичний календар.

Май.

2. 1512 кн. Константин Осторожський побив Татар під Вишневцем над Горинем;
   1648 вибрано Богдана Хмельницького гетьманом.
4. 1838 викуп Шевченка з кріпацтва.
5. 1886 * поет Сидір Воробкевич.
6. 1910 † поет Борис Грінченко.
13. 1648 реєстрові козаки під проводом Кречовського злучили ся з Хмельницьким.
14. 1648 битва на Жовтих Водах;
    1857 Шевченко дістає амнестию.
15. 1638 побіда Острянщї над Поляками під Голтвою;
    1848 знесене панщини в Галичинї.
16. 1817 * історик і поет Микола Костомарів.
18. 1861 перевезено і похоронено тїло Тараса Шевченка на Чернечій Горі коло Канева над Днїпром.
24. 1125 † князь Володимир Мономах.
25. 1125 князь Мстислав засїв на великокняжім київськім престолї.
26. 1648 побіда Богдана Хмельницького п. Корсунем.
28. 1722 заведено на Українї т. зв. „малоросийську колеґію“.
29. 1638 Поляки вирізали віддїл козаків під проводом Путила до нащаду, хоч він їм добровільно здав ся.

Записки:

ЧЕРВЕНЬ має 30 днів.

Нів дня 4. о год. 7. мін. 57 попол. Дощ.

Перша чверть дня 11. о год. 4 мін 37 попол. Дощ

Повня дня 18. о год. 5 мін 53 попол. Хмарно і вітер

Послїдна чверть дня 26. о год. 5 мін. 40 попол. Погідно.

Днї	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
Н.	**1**	**19**	Май **6. Н. п. В. О сл.**	**3. Н. по З. с.** Сим.	3 22	7 20	10 25	6 52
П.	2	20	Талалея мч.	Еразма мч.	3 22	7 21	11 02	7 50
В.	3	21	†Константина і Єл.	Кльотильди	3 21	7 21	11 34	8 50
С.	4	22	Василиска мч.	Квірина	3 21	7 22	рано	9 51
Ч.	5	**23**	**Вознесенє Госп.**	Боніфатия	3 20	7 23	12 01	10 53
П.	6	24	Симеона Пр. Мелет.	Норберта	3 20	7 24	12 27	11 54
С.	7	25	Трете обр. гл. Івана	Робертаі Теодот.	3 19	7 25	12 52	12 55
Н.	**8**	**26**	**7. Н. по В. С. Отц. Н.**	**4. Н. по З. с.** Мед.	3 19	7 26	1 15	1 58
П.	9	27	Терапонта свщмч.	Фелицияна	3 19	7 27	1 40	3 02
В.	10	28	Никити преп.	Віктор. і Марґ.	3 18	7 27	2 07	4 09
С.	11	29	Теодозиї дїви	Варнави	3 18	7 28	2 38	5 15
Ч.	12	30	Ісаака преп.	Василїда і Онуф.	3 18	7 28	3 12	6 22
П.	13	31	Єрмія ап., Єрмея м.	Антонїя з Падви	3 18	7 29	3 54	7 26
С.	14	1	Червень, Юстина	Василїя Вел.	3 18	7 30	4 43	8 25
Н.	**15**	**2**	**Н. Пятд. Зелені Сьв.**	**5. Н. по З. с.** Віта	3 18	7 30	5 43	9 17
П.	**16**	**3**	**Понед. Пр. Тройци**	Францїшка і Бр.	3 17	7 31	6 50	10 02
В.	17	4	Митрофана преп.	Адольфа еп.	3 17	7 31	8 02	10 42
С.	18	5	Доротея свщмч.	Маркелия	3 17	7 32	9 17	11 16
Ч.	19	6	Висариона преп.	Ґервазия і Прот.	3 17	7 32	10 33	11 46
П.	20	7	Теодота свщмч.	Реґіни	3 17	7 33	11 48	рано
С.	21	8	Теодора і Ефрема	Альойзия	3 18	7 33	1 01	12 15
Н.	**22**	**9**	**І. Н. по Сош. Всїх С.**	**6. Н. по З. с.** Пав.	3 18	7 33	2 14	12 44
П.	23	10	Тимотея свщмч.	Зенона і Аґріп.	3 18	7 33	3 27	1 14
В.	24	11	†Вартоломея і Вар.	Рож. Іван. Кр.	3 19	7 33	4 36	1 45
С.	25	12	Онуфрія преп.	Проспера	3 19	7 33	5 42	2 21
Ч.	26	13	Акилини Пр. Евх.	Івана і Павла	3 19	7 33	6 42	3 02
П.	27	14	Єлисея і Методия	Володислава	3 20	7 33	7 36	3 49
С.	28	15	Амоса і Єронима	Леона пап. р.	3 20	7 33	8 22	4 41
Н.	**29**	**16**	**2. Н. по С. Пр. Евх.**	**7. Н. п. З. С. П. і П.**	3 21	7 33	9 01	5 38
П.	30	17	Мануїла Сав. і пр. м.	Емілії і Лукин.	3 21	7 33	9 35	6 37

Народні приповідки.

На Кирила лїто починаєть ся, на Ілію кінчаєть ся.

Як в житї стоколоса — буде хлїба до паса, а як звонець — хлїбови конець.

Як лїтом пролежиш — в зимі з торбою побіжиш.

Червень тому зеленить ся, хто працювати не лїнить ся.

До сьвятого Духа не кидай кожуха; та й по сьвятім Дусї ще такі в кожусї.

100-лїтний календар:

З початку гарно, 4. і 5 хмарно і мрака, 7. дощ, потім тепло аж до 26., від 27. до кінця дощ і холодно.

Жидівський календар:

6. червня 1 Сіван — 11. червня 6 Сіван 1. день Зелених сьвят

12. червня 7. Сіван 2. день Зелених сьвят

Кождий дїяльний член тов-а „Просьвіти“ повинен передплачувати орган товариства „Лисьмо з Просьвіти“.

Річна передплата виносить 3 К.

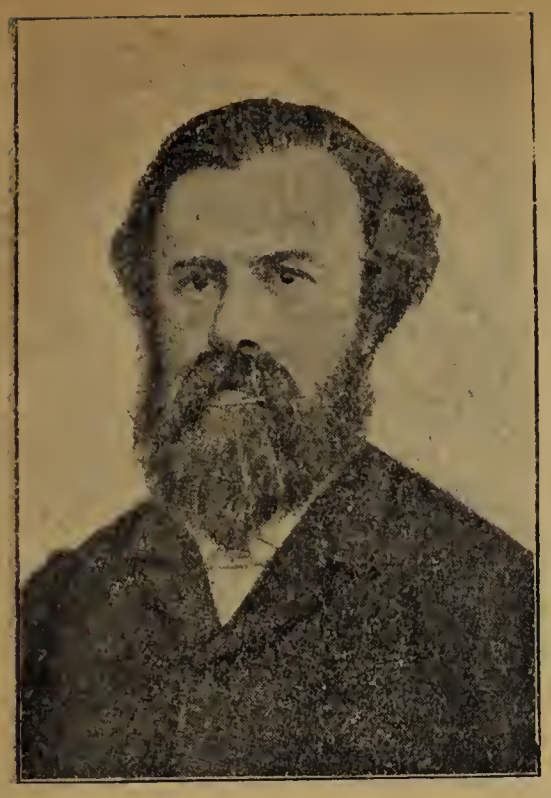

Михайло Драгоманів.

Дня 17 червня 1895 р. сумна вістка рознесла ся по широкій Україні, що далеко від неї в столици Болгарії Софії умер її розум, дуже великий учений

Михайло Драгоманів.

Уродив ся 18 вересня 1841 р. в Гадячи, полтавської ґубернії. Його житє пронизує нестримне бажанє поширеня здобутого знаня поміж незрячих. Чи як був слухачем університету, чи коли покасовано недїльні школи в 1862 р. і він став учителювати з деякими товаришами в учительській семинарії, чи як професор київського університету, чи в часї побуту від 1876 р. в вільній Швайцарії, чи вкінци знову як професор університету в Софії від 1889 р. все клав велику вагу на популярізацію знаня і сам був незрівнаним популярізатором. Будучи істориком, не тільки писав історичні твори, але й сам творив історію. Занятя кабінетного ученого не вдоволяли його вповні. Ширшого простору шукав в громадянськім і політичнім житю українського народу та через сотворенє „молодої України“ в Галичинї, увіковічнив своє імя не менше, ніж науковими заслугами на полї історії, лїтератури, фольклору і т. д.

Історичний калєндар.

Червень.

5. 1709 Іван Мазепа прибув до шведського табору.
6. 1224 нещасна битва руських князїв із Татарами над р. Калкою.
7. 1843 † поет Маркіян Шашкевич.
8. 1653 побіда Богдана Хмельницького над Поляками під Батогом.
11. 1876 указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки.
14. 1722 † гетьман Іван Скоропадський;
    1891 † письменник Василь Мова.
17. 1895 † учений Михайло Драгоманів.
18. 1569 Люблинська Унїя;
    1709 зруйнованє старої (чортомлицької) Січи.
23. 1870 † поет Амврозий Метлинський.
24. 1651 надав Б. Хмельницький привілей братській школї в Київі.
25. 1205 смерть кн. Романа в битві з Поляками під Завихвостом.
26. 1638 боротьба Гуні з Миколою Потоцьким коло Жолнїна.
27. 1663 Брюховецький вибраний гетьманом;
    1672 Самійлович вибраний гетьманом.
28. 1768 Залїзняк і Ґонта добули Умань.
29. 1651 початок битви під Берестечком;
    1898 заведенє вїмкового стану в Галичинї.

Записки:

ЛИПЕНЬ має 31 днїв.

Нів дня 4. о год. 5 мін. 6 рано. Погідно.

Перша чверть дня 10. о год 9 мін. 37 в почи. Погідно.

Повня дня 18. о год. 6 мін. 6 рано. Дощ.

Послїдня чверть дня 26. о год 9 мін. 58 рано. Дощ.

Днї	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м	Місяця Захід г. м
В.	1	18	Червень Леонтия	Теобальда	3 22	7 33	11 15	3 14
С.	2	19	† Юди і Зосима	Пос. Пр. Д. М.	3 23	7 33	12 22	4 06
Ч.	3	20	Методия свщмч.	Гелїодора і Ант.	3 24	7 33	1 10	4 48
П.	4	21	Юлїяна † С. П. Д. М.	Флявіяна і Уд.	3 24	7 32	2 15	5 22
С.	5	22	Евсевія сьвщм.	Івана і Павла	3 25	7 31	3 22	5 49
Н.	**6**	**23**	**3. Н. по Сош.** Агрип.	**8. Н. по 3. с.** Ісаї	3 26	7 31	4 29	6 10
П.	7	**24**	**Рождест. Івана Кр.**	Івана і Пульхер.	3 27	7 31	5 35	6 29
В.	8	25	Февронїї прпмч.	Єлизавети	3 28	7 30	6 41	6 47
С.	9	26	Давида преп.	Кирила еп.	3 29	7 30	7 46	7 02
Ч.	10	27	Самсона преп.	Амалїї і 7. бр.	3 29	7 29	8 53	7 19
П.	11	28	Пер. м. Кира і Івана	Пія і Пелягії	3 30	7 29	10 02	7 36
С.	12	**29**	**Петра і Павла ап.**	Івана і Гвальб.	3 31	7 28	11 12	7 55
Н.	**13**	**30**	**4. Н. п. С.** Соб. 12 Ап.	**9. Н. по 3. с.** Мар.	3 32	7 28	рано	8 19
П.	14	1	Липень Косми і Д.	Бонавентури	3 33	7 27	12 22	8 49
В.	15	2	† Пол. Ризи П. Д. М.	Розіслане Апост.	3 34	7 26	1 32	9 29
С.	16	3	Якинта і Анатолия	Пр. Д. Мариї	3 35	7 25	2 36	10 21
Ч.	17	4	Андрея кр. і Марти	Алексея	3 36	7 24	3 31	11 28
П.	18	5	† Кирила і Мет. ап.	Симеона і Фр.	3 37	7 23	4 17	12 45
С.	19	6	† Атаназия преп.	Вінкентия	3 38	7 22	4 53	2 10
Н.	**20**	**7**	**5. Н. по С.** Томи і Ак.	**10. Н. по 3. с.** Єр.	3 39	7 21	5 22	3 37
П.	21	8	Прокопія вмч.	Пракседи	3 41	7 20	5 47	5 05
В.	22	9	Панкратія сьвщм.	Мариї Магдал.	3 42	7 19	6 09	6 32
С.	23	10	† Антонїя печерс.	Аполїнарія	3 43	7 18	6 31	7 58
Ч.	24	11	Евфимії м. і Ольги	Христини д.	3 44	7 16	6 53	9 22
П.	25	12	Прокла і Ілярия	Якова ап.	3 46	7 15	7 17	10 43
С.	26	13	Собор арх. Гавриіла	Усп. с. Анни	3 47	7 14	7 47	11 59
Н.	**27**	**14**	**6. Н. по С. і С. Отцїв**	**11. Н. п. 3. с.** Нат.	3 48	7 13	8 23	рано
П.	28	15	† Володимира рав.	Іннокентия	3 50	7 12	9 10	1 07
В.	29	16	Атиногена свщмч.	Марти дїви	3 51	7 10	10 02	2 03
С.	30	17	Марини вмч.	Альдони	3 53	7 09	11 03	2 49
Ч.	31	18	Якинта і Емілїяна	Ігнатія Льойол.	3 54	7 07	12 08	3 26

Народні приповідки.

По Петрі на дворі пусто, на полї густо

На повни місяця пси казять ся.

Борис тай Глїб — поспів хлїб.

Які гриби — такі хлїби.

Багато жолудів на дубі — тепла зима буде.

100-лїтний калєндар:

Дня 1. мрака, від 3. до 5. бурі, від 6. до 13. дощі і вітри, потім погода до кінця.

Жидівський калєндар:

6 липня 1. Тамуз 22. липня 17. Тамуз Піст. Здобутє Єрусалима

Ширіть видавництва „Просьвіти“. Ілюстрований катальог видавництв „Просьвіти“ висилає канцелярия товариства даром і оплачено.

Михайло Старицьний.

Другим письменником і актором-артистом, що побіч Кропивницького положив трівкі підвалини під розвій української сцени, був

Михайло Старицький.

Уродив ся 14 грудня 1840 р. в Кліщинцях, золотоноського повіту, полтавської ґубернії. Коли в 1871 р. переселив ся Старицький на постійний побут до Київа, вибив ся на перше місце поміж гуртком аматорів, які давали деколи українські вистави. Зближенє до українських письменників і патріотів укріпило його тільки в новім напрямі. Став працювати для української літератури. Писав ориґінальні твори та перекладав (прим. сербські пісні), писав віршом і прозою. Найцінніший вклад в нашу літературу з родів письменства, яким займав ся, лишив на драматичнім полї. Найкраща його драма „Не судилось“ (Не так склало ся, як ждало ся). Розроблював також у своїх драмах історичні сюжети. Його драми „Богдан Хмельницький“, „Оборона Буші“ і „Остання ніч“ мають темою різні хвилї боротьби України з Польщею в 17 в. Вартісні також його поезії. Умер 27 цвітня 1904 р.

Історичний календар.

Липень.

7. 1659 побіда Івана Виговського над Москалями під Конотопами.
9. 1649 Козаки побили Поляків під Межибожем і Константиновом; 1651 наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки з під Берестечка, конець берестецької битви.
10. 1649 початок облоги Збаража; 1709 битва під Полтавою.
15. 1015 † вел. кн. Володимир Великий.
17. 1902 рільні страйки в східній Галичині.
26. 1662 Сомко і Ромодановський побили Юрка Хмельницького під Каневом.
27. 972 згода кн. Сьвятослава з Греками.
28. 1672 Дорошенко побив Поляків коло Четвертенівки над Богом.

Записки:

СЕРПЕНЬ має 31 днів.

Нів дня 2. о г. 12 мін. 58 попол. Хмарно і вітер.

Перша чверть дня 9 о год. 4 мінут 3 в ночи Погода усталює ся.

Повня дня 16 о г. 8 м. 27 вечер. Погідний і лагідний воздух.

Послїдна чверть д. 25. о год 12 17 мін. в ночи. Погода дальше.

Нів дня 31. о г. 8 мін. 38 вечер.

Днї	н ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
П.	1	19	Липень Макрини	Петра в оков.	3 56	7 06	1 17	4 07
С.	2	20	† Илиї пророка	Альфонса	3 57	7 04	1 51	5 20
Н.	**3**	**21**	**7. Н. по С.** Івана, С.	**12. Н. по З. с.** Ст.	3 58	7 02	2 35	6 24
П.	4	22	Марпї Магдалини	Домінїка	4 00	7 01	3 27	7 22
В.	5	23	Трофима і Теоф.	Пр. Д. Марпї Сн.	4 01	6 59	4 26	8 09
С.	6	24	† Бориса і Гліба	Преобр. Г'осп.	4 02	6 57	5 31	8 46
Ч.	7	25	† Успеніе св. Анни	Каєтана і пр.	4 03	6 55	6 37	9 15
П.	8	26	Єрмолая свмч.	Кирияка і пр.	4 05	6 54	7 44	9 40
С.	9	27	† Пантелеймона	Романа мч.	4 07	6 53	8 50	10 00
Н.	**10**	**28**	**8. Н. по С.** Прохора	**13. Н. по З. с.** Л.	4 08	6 52	9 56	10 18
П.	11	29	Калиника мч.	Сузанни мч.	4 10	6 50	11 02	10 34
В.	12	30	Сили і Силуана ап.	Кляри дїви	4 11	6 48	рано	10 50
С.	13	31	Євдокима	Іполїта	4 12	6 46	12 09	11 07
Ч.	14	1	Серпень П. Ч. К. М.	Евзевія исп.	4 14	6 44	1 17	11 30
П.	**15**	2	Пер. мощ. св. Стеф.	**Успенє Пр. Д.**	4 15	6 42	2 30	11 54
С.	16	3	Ісаакія Далмата	Роха іспов.	4 17	6 40	3 44	12 24
Н.	**17**	**4**	**9. Н. по С.** 7 От. в Еф.	**14. Н. по З. с.** Ліб.	4 19	6 39	4 58	1 05
П.	18	5	Евсиґнія Пред. Пр.	Аґап і Єлени	4 20	6 37	6 07	1 50
В.	19	**6**	**Преображенє Гос.**	Беніґни і Юлія	4 21	6 35	7 06	3 06
С.	20	7	Доменія преп.	Бернарда	4 23	6 33	7 54	4 26
Ч.	21	8	Емілїяна еп.	Кирияка і Ів.	4 24	6 31	8 31	5 53
П.	22	9	† Матїя апостол.	Тимотея і Філ.	4 26	6 29	9 00	7 19
С.	23	10	Лаврентия архид.	Закхея і Филип.	4 27	6 27	9 24	8 43
Н.	**24**	**11**	**10. Н. по С.** Евпла	**15. Н. п. З. с.** Вар.	4 29	6 25	9 46	10 05
П.	25	12	Фотия і Аникити	Людвика кор.	4 30	6 23	10 07	11 24
В.	26	13	Максима исп.	Зефірина і Рожи	4 32	6 21	10 28	рано
С.	27	14	Михея Пред. Усп.	Йосифа К.	4 33	6 19	10 51	12 42
Ч.	**28**	**15**	**Успенє Пр. Д. М.**	Августина еп.	4 34	6 17	11 18	1 57
П.	29	16	Пер. нерук. Обр. Г.	Усїк. гол. Ів. Кр.	4 36	6 15	11 52	3 11
С.	30	17	Мирона муч.	Фелїкса мч.	4 37	6 13	12 14	4 51
Н.	**31**	**18**	**11. Н. по С.** Фльора	**16. Н. по З. с.**	4 38	6 11		

Народні приповідки.

Прийде Ілля — наробить у полї гнилля.

По Іллї — пехай рій сидить на гиллї.

До Спасівки мухи на пана роблять, а в Спасівку на себе.

Спасівка — ластівка, а Петрівка — голодівка.

Прийде Спас — бери рукавички про запас.

100-лїтний календар:

До 8. тепло, 10. до 14. холодно і дощ. від 15. до 20. красно і тепло, від 21. до 26. дощ, потім погода до кінця

Жидівський календар:

4. серпня 1. Аб — 12. серпня 9. Аб Піст. Збуренє сьвятинї

Домагайте ся видавництв тов-а „Просьвіта“ у всїх филїях тов-а „Просьвіта“ і в кождій книгарни.

Марія Марковичка.

Дня 10 серпня 1907 р. вмерла знаменита письменниця

Марія Марковичка,

звісна донедавна з псевдоніму Марко Вовчок. Марковичка родом Великороска. Жила в Орлї, коли саме тудп прибув на заслане Опанас Маркович за приналежність до Кирило-Методієвого братства. Від Опанаса навчилася Марія чудової української мови, а по засланю в часї побуту на Українї пізнала докладно суспільний побут українського села. Решту доробив талант, уміне тонко відчувати біль і радість людської душі, змагане до гармонії і свободолюбні кличі. Так отже в „Народніх оповіданях“ Марка Вовчка, значить Марковички, маємо й чудову мову й гарну, артистичну форму, й глибоке чуте та дуже поважний зміст, широкий житєвий досвід і свободолюбне серце авторки, що велїло їй піднести найсильнїйший побіч Шевченка протест в українській лїтературі проти кріпацтва. Слава Марковички пішла далеко поза межі української території. Її оповідання поперекладали на чужі мови. Блиснувши „зіронькою святою“ на нашій лїтературній ниві, викликала Марковичка свою школу в українській лїтературі.

Історичний календар.

Серпень.

3. 1856 * письменник Іван Франко.
5. 1657 † гетьман Богдан Хмельницький.
   1911 † письменниця Олександра Кулїшева (Ганна Барвінок)
6. 1687 Іван Мазепа вибраний гетьманом.
7. 1648 борба Кривоноса з Поляками під Константиновом.
8. 1834 * поет Юрий Федькович.
10. 1680 † отаман Іван Сїрко;
    1907 † письменниця Мария Марковичка (Марко Вовчок).
11. 1792 переселене Запорожців над ріку Кубань.
13. 1723 Полуботок прибув до Петербурга.
    1873 † поет Антін Могильницький.
15–16. 1649 побіда Хмельницького під Зборовом;
16. 1657 Юрій Хмельницький вибраний гетьманом.
17. 1651 чорна рада Б. Хмельницького на Масловім Броді;
    1772 прилучено Галичину до Австрії.
18. 1836 * письменник Олександер Конїський;
    1704 Козаки побили Поляків під Сенявою.
19. 1638 Гуня скапітулював над Старицею;
    1245 кн. Данпло побідив кн. Ростислава під Ярославом.
20. 1843 † письменник Григорий Квітка-Основяненко.
23. 1662 Юрко Хмельницький побив Москалїв під Криловом.
25. 1399 битва Витовта з Татарами над Ворсклою.
27. 1589 Турки й Татари облягли Львів.
30–31. 1648 побіда Хмельницького під Пилявцями.
31. 1673 напад отамана Івана Сїрка на Очаків.

Записки:

ВЕРЕСЕНЬ має 30 днів.

☽ Перша чверть дня 7. о год. 1 мін. 5 попол. Погідно.

🌕 Повня дня 15 о год. 12 мін. 45 попол. Дощ.

☾ Послідна чверть дня 23. о год. 12 мін 30 попол Дощ

🌑 Нів дня 30. о год. 4 мін. 56 в ночи. Погідно

Дні	н ст	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
П.	1	19	Серпень Андрея	Іди, Еґідія	4 40	6 09	1 13	3 54
В.	2	20	Самуїла прор.	Стефана кор. уг.	4 42	6 07	2 19	4 17
С.	3	21	Тадея ап.	Бронїслава	4 43	6 04	3 26	4 37
Ч.	4	22	Аґатонїка м.	Розалії дїви	4 45	6 02	4 31	4 54
П.	5	23	Лупа муч. Іринея	Вікторина мч.	4 46	6 00	5 38	5 10
С.	6	24	Евтихия свщм.	Захария прор.	4 48	5 58	6 45	5 26
Н.	**7**	**25**	**12. Н. по С.** Вартол.	**17. Н. по З. с.** ☽	4 49	5 56	7 53	5 42
П.	8	26	Адріяна і Наталії	**Рожд. Пр. Д. М**	4 51	5 54	9 04	6 01
В.	9	27	Пімена преп.	Северина і Іл орґ.	4 52	5 52	10 12	6 22
С.	10	28	Авґустина і Мойсея	Николая	4 54	5 50	11 24	6 50
Ч.	11	29	† Усїкн. гл. Івана К.	Прота і Якова	4 55	5 47	рано	7 26
П.	12	30	Александра, Павла	Ґвідона	4 56	5 45	12 30	8 13
С.	13	31	† Пол. пояс. П. Д. М.	Товії	4 58	5 43	1 27	9 13
Н.	**14**	**1**	Вересня **13. Н. п. С.**	**18. Н. по Зел. с.**	5 00	5 41	2 14	10 25
П.	15	2	Маманта і Івана	Нїкодема мч. 🌕	5 01	5 38	2 52	11 43
В.	16	3	Антима і Теокт.	Корнилія мч.	5 03	5 36	3 23	1 07
С.	17	4	Вавили і Мойсея	Знак. Франц.	5 04	5 34	3 48	2 32
Ч.	18	5	Захарії і Єлизавет.	Томи і Йосифа	5 05	5 32	4 11	3 58
П.	19	6	Чудо Арх. Михаїла	Януарія еп.	5 07	5 30	4 32	5 25
С.	20	7	Суб. п. Воз. Пр. Рож.	Евстахія	5 09	5 28	4 52	6 51
Н.	**21**	**8**	**14. Н. п. С. Р. П. Д. М.**	**19. Н. п. З. с. М.**	5 10	5 25	5 15	8 14
П.	22	9	Йоакима і Анни	Томи з Вілян.	5 12	5 23	5 43	9 36
В.	23	10	Минодори, Нимф.	Теклї дїви ☾	5 13	5 21	6 16	10 50
С.	24	11	Теодори препод.	Волод. і Руперта	5 15	5 19	6 58	11 54
Ч.	25	12	Автонома сьвщм.	Клеоф. мч.	5 16	5 16	7 50	рано
П.	26	13	Корнилїя Пр. Воз.	Киприяна і Юст.	5 18	5 14	8 49	12 47
С.	27	**14**	**Воздвиж. Ч. Креста**	Косми і Даміяна	5 19	5 12	9 54	1 27
Н.	**28**	**15**	**15. Н. по С. і по Воз**	**20. Н. п. З. с.** В.	5 22	5 10	11 02	1 58
П.	29	16	Евфимії вмч.	**Михаїла Арх.**	5 22	5 08	12 07	2 23
В.	30	17	Софії, Віри, Над. і Л.	Єроніма діяк. 🌑	5 24	5 06	1 14	2 45

Народні приповідки.

В осени й горо бець багатий.

Хто рано сїє, той не жалїє.

Носїєш в погоду — більше приплоду.

Прийшла Пречиста — буде по деревах листу чисто.

100 лїтний календар:

Аж до 7. погідно, 8. іней, 9 хмарно і зимно від 13. до 16. красно, 18. дощ, потім красно до 21, при кінци дощ і хмарно.

Жидівський календар:

12 вересня — 1. Елюль.

Театрально-організаційна Комісия Товариства „Просьвіта“ (Львів, Ринок, ч. 10.) удїляє всїляких порад і вказівок та полагоджує справи аматорських кружків театральних, хорів і орхестр читалень „Просьвіти“ безплатно; иншим товариствам і особам приватним за надісланєм марки на відповідь.

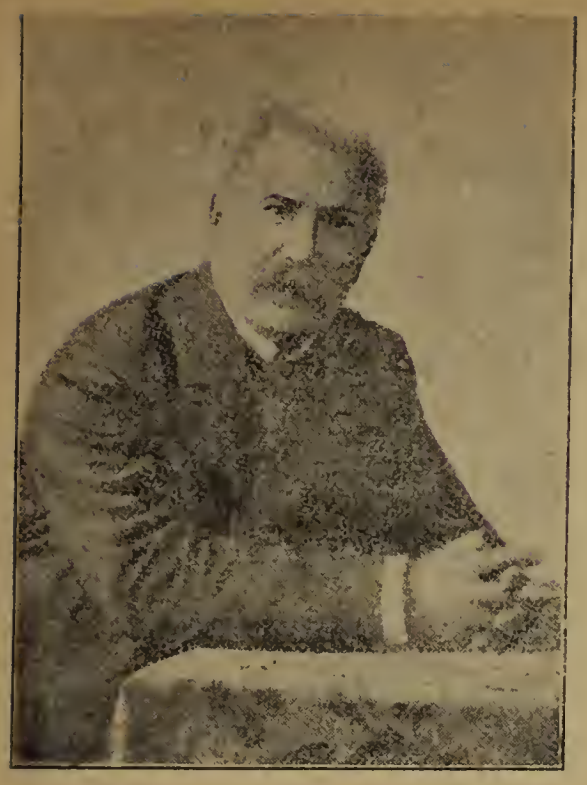

Іван Тобилевич.

Дня 15 вересня 1907 р. помер найбільший український драматичний письменник

Іван Тобилевич.

Звісний з псевдоніму Карпенко Карий. Найвизначніший з ґрупи української драматичної трійці (Кропивницький, Старицький, Тобилевич), що сотворила український театр й українську драматичну літературу. Уродив ся 14 вересня 1845 р. в Арсенівці, єлисаветгородського повіту в херсонській ґубернії. Два брати його, один під театральним іменем Садовський звісний і в галицькій Україні, і сестра визначали ся великим артистичним татантом. На підмогу вродженому талантови Івана прийшла значна самоосвіта й тверда житєва школа, яка дала йому змогу приглянути ся добре житю саме найчисленнійших мас українського народу й ріжних його станів. Вловив зпоміж тих мас найяркійші типи та зробив їх невмирущими через свої драми й комедії, з яких найкращі ось ті: Хазяїн, Сто тисяч, Бурлака, Чумаки, Понад Дніпром, Мартин Боруля, Наймичка, Безталанна та Сава Чалий. Знаменитим драматурґом став знаменитий актор-артист.

Історичний календар.

Вересень.

1. 1652 Весілє Тимоша Хмельницького з донкою Розандою Лупулівною.
2. 1657 похорони Богдана Хмельницького в Суботові і вибір Івана Виговського гетьманом:
   1812 * письменник Іван Вагилевич.
3. 1657 Зелотаренко побив Поляків під Сепелїнцями;
   1709 † гетьман Іван Мазепа.
5. 911 договор кн. Олега з Греками.
6. 1672 П. Дорошенко здобув Каменець Подільський.
10. 1769 * поет Іван Котляревський.
11. 1727 Данило Апостол вибраний гетьманом.
12. 957 гостина кн. Ольги в Царгородї;
    1903 відкрито торжественно в Полтаві памятник Іванови Котляревському.
13. 1621 Козаки під Петром Конашевичем Сагайдачним під Хотином почали борбу з Татарами.
14. 1867 † письменник Опанас Маркович.
15. 1907 † письменник і драматичний артист, Іван Тобилевич (Карпенко Карий).
16. 1658 рада в Гадячи;
    1845 * Іван Тобилевич.
17. 1660 Юрко Хмельницький побитий Поляками й Татарами під Слободищами.
27. 1651 білоцерківська угода.
30. 1769 вісьмох козаків узяло Хотин 184 арматами.

Записки:

ЖОВТЕНЬ має 31 днів.

☽ Перша чверть дня 7. о год. 1 мін. 46 в ночи. Буря з дощем.

🌕 Повня дня 15. о год. 6 мін. 6 в ночи. Погідно.

☾ Послїдна чверть дня 22. о год. 10 мін. 53 в ночи. Бурі з снїгом.

🌑 Нів дня 29. о год 2 мін. 29 попол. Мороз і вітер

Дні	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м	Місяця Захід г. м.
С.	1	18	Вересень. Евменія	Реміґія	5 25	5 04	2 20	3 01
Ч.	2	19	Трофима і Саватія	Ангела ст. Леоп.	5 26	5 02	3 27	3 18
П.	3	20	Евстахия вмч.	Кандида муч.	5 28	5 00	4 33	3 33
С.	4	21	Кондрата ап. С. Воз.	Франца ісп.	5 29	4 57	5 42	3 49
Н.	**5**	**22**	**16. Н. по С.** Фоки	**21. Н. п. З. с.** П.	5 31	4 55	6 52	4 06
П.	6	23	Зачат. св. Івана Кр.	Брунона мч.	5 33	4 53	8 03	4 27
В.	7	24	Теклї первмч.	Юстини дїви ☽	5 34	4 51	9 16	4 53
С.	8	25	Евфрозиннїї преп.	Бриґіди	5 36	4 49	10 24	5 25
Ч.	9	26	† Івана Богосл.	Дионїзия еп.	5 37	4 47	11 25	6 09
П.	10	27	Калистрата м.	Франца Борґ.	5 39	4 45	рано	7 05
С.	11	28	Харитона преп.	Германа еп.	5 40	4 43	12 15	8 13
Н.	**12**	**29**	**17. Н. по С.** Кирика	**22. Н. по З. с.** М.	5 41	4 41	12 55	9 29
П.	13	30	Григория свщмч.	Едварда кор.	5 43	4 38	1 26	10 51
В.	14	1	Жовт. Пок. Пр. Д. М.	Калікста п. р.	5 45	4 36	1 53	12 11
С.	15	2	Киприяна і Андрея	Ядвиги і Тер. 🌕	5 47	4 34	2 14	1 33
Ч.	16	3	Дионізия свмч.	Ґаля і Флора	5 48	4 32	2 36	2 57
П.	17	4	Єротея сьвмч.	Марґарити	5 50	4 30	2 55	4 21
С.	18	5	Харитини муч.	Луки Ап. і Єв.	5 51	4 28	3 16	5 45
Н.	**19**	**6**	**18. Н. по С.** Томи ап.	**23. Н. по З. с.** П.	5 53	4 26	3 40	7 08
П.	20	7	Серґія і Вакха мч.	Капра і Ірини	5 55	4 24	4 11	8 28
В.	21	8	Пелягії преп.	Уршулї муч.	5 56	4 22	4 47	9 38
С.	22	9	† Якова ап.	Кордулї муч. ☾	5 58	4 20	5 35	10 37
Ч.	23	10	Евлампія і Евлям.	Івана Капістр.	5 59	4 18	6 33	11 24
П.	24	11	Филипа діяк.	Рафаїла Арх.	6 01	4 17	7 38	рано
С.	25	12	Прова, Андронїка	Бронислава	6 03	4 15	8 46	12 01
Н.	**26**	**13**	**19. Н. по С. Отц. 7 С.**	**24. Н. по З. с.** Ев.	6 04	4 13	9 54	12 28
П.	27	14	† Назарія і Параск.	Сабіни	6 06	4 12	11 03	12 49
В.	28	15	Лукияна пресв.	Симеон. і Юди	6 08	4 10	12 07	1 08
С.	29	16	Лонгина сотн. мч.	Евзевія еп. 🌑	6 09	4 08	1 12	1 24
Ч.	30	17	Озия і Андрея	Альфонса	6 11	4 06	2 19	1 40
П.	31	18	† Луки апост. і ев.	Маркелія	6 13	4 04	3 27	1 56

Народні приповідки.

Хто сіє по Покрові, виводить по корові.

Покрова всю землю листом покрила.

Як журавлї до Покрови відлетїли — рання зима буде

Сьвята Покровонько — покрий менї головоньку.

100-лїтний календар:

Воздух несталий аж до 14, 15. дуже зимно, від 22. до кінця дощ і зимно.

Жидівський календар:

2. жовтня	1. Тішрі. Новий Рік 5674.	17. жовтня	16. Тішрі. 2 день Кучок.
5. „	4. „ Піст Ґедалїя	22. „	21. „ Пальмове сьвято
11. „	10. „ Судний день.	23. „	22. „ Кінець сьвят.
16 „	15. „ 1. день Кучок.	24. „	23. „ Радість з права.

Посилайте жертви на ювілейний дар Іванови Франкови до „Днїстра“ на кн. 8000.

Др. Омелян Огоновський.

Дня 28 сього місяця 1894 р. вмер довголітний голова товариства „Просьвіта“

др. Омелян Огоновський.

Уродив ся 3 серпня 1833 р. в Григорові. В 1867 р. Яків Головацький, професор української мови на львівськім університеті, покинув катедру й Галичину перед укінченєм слїдства, яке вели проти нього власти, й на ту катедру покликано Огоновського. Вже в 1870 р. в грудни іменовано його звичайним професором. Від 1877 р. до кінця житя був дїяльним головою „Просьвіти“. Визначив ся як великий учений. Написав граматику української мови по нїмецьки та по українськи, шеститомову історію української лїтератури, видав зі вступом, перекладом і дуже цїнними поясненями найкрасший твір старої української лїтератури „Слово о полку Ігореві“ і написав крім того богато инших наукових творів в українській, польській і нїмецькій мові. З його лїтературних творів найцїннїйша „Галька Острожська“. Рівнож написав кілька книжочок для товариства „Просьвіта“, як про житє Шевченка, Шашкевича й инші. В наукових працях і в громадськім житю був совісний і точний.

Історичний калєндар.

Жовтень.

1. 1877 † учений О. Бодянський.
9. 1655 побив Б. Хмельницький Поляків під Городком
14. 1624 напад Запорожців на Цареград.
16. 1648 Богдан Хмельницький почав облогу Львова.
17. 1596 смерть гетьмана Івана Косинського.
18. 1851 цїсар Франц Йосиф поклав угольний камінь під „Народний Дім“ у Львові.
20. 1814 * письменник Яків Головацький.
22. 1596 Берестейська унїя.
28. 1894 † учений Омелян Огоновський.

Записки:

ПАДОЛИСТ має 30 днів.

☽ Перша чверть дня 5 о год. 6 мін. 34 попол. Дощ і вітер.

☽ Повня дня 13. о год. 11 мін. 11 в ночи Погідно.

☾ Послїдна чверть дня 21. о 7 год мін. 56 в ночи. Дощ з снїгом

● Нів дня 28. о год 1 мін 41 в ночи Снїг з вітром.

Днї	н. ст.	с. ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м.	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
С.	1	19	Жовтень Йоіла пр.	**Всїх Сьвятих**	6 15	4 03	4 37	2 12
Н.	**2**	**20**	**20. Н. по С.** Артем.	**25. Н. по Зел. с.**	6 16	4 01	5 49	2 31
П.	3	21	Іляриона преп.	*День задушн.*	6 18	3 59	7 02	2 54
В.	4	22	Аверкія, 7 От. в Еф.	Кароля Бор.	6 20	3 58	8 13	3 24
С.	5	23	† Якова апост.	Захария і Єл. ☽	6 21	3 56	9 18	4 05
Ч.	6	24	Арети муч.	Леонарда Вел.	6 23	3 54	10 13	4 58
П.	7	25	Маркияна і Март.	Геркуляна	6 24	3 52	10 57	6 03
С.	8	**26**	**Димитрія великом.**	Севера і Ґотфр.	6 26	3 51	11 32	7 18
Н.	**9**	**27**	**21. Н. по С.** Нестор.	**26. Н. п. З. с.** Теод.	6 27	3 49	11 59	8 38
П.	10	28	Параскевії вмч.	Андрея з Ав.	6 29	3 48	рано	10 00
В.	11	29	Анастазиї мч.	Мартина еп.	6 31	3 47	12 21	11 22
С.	12	30	Зиновія і Зиновії	Мартина п. р	6 32	3 45	12 42	12 41
Ч.	13	31	Стахія, Амп., Урв.	Дидака ◐	6 34	3 44	1 00	2 02
П.	14	1	Падол. Косми і Дам.	Йосафата еп.	6 36	3 42	1 20	3 23
С.	15	2	Акинтина і пр. мч.	Леопольда	6 38	3 41	1 42	4 45
Н.	**16**	**3**	**22. Н. по С.** Акепс.	**27. Н. п. З. с.** Едм.	6 39	3 39	2 09	6 05
П.	17	4	Йоанікия і Ніканд.	Григория і Сал.	6 41	3 38	2 42	7 19
В.	18	5	Галактиона і Еніст.	Романа і Одона	6 42	3 37	3 24	8 23
С.	19	6	Павла арх. Конст	Єлизавети кор.	6 44	3 36	4 17	9 16
Ч.	20	7	Єрона і Лазаря	Фелїкса і Вол.	6 46	3 35	5 19	9 57
П.	21	**8**	**Михаіла Арханг.**	Вов. П. Д. М. ☾	6 47	3 34	6 28	10 28
С.	22	9	Онисифора мч.	Кикилії і Марка	6 49	3 33	7 38	10 53
Н.	**23**	**10**	**23. Н. по С.** Ераста	**28. Н. по З. с.** Кл.	6 50	3 32	8 47	11 13
П.	24	11	Мини, Віктора і пр.	Івана з Крест.	6 51	3 31	9 54	11 30
В.	25	12	† Йосафата свщмч.	Катирини дїви	6 53	3 31	11 01	11 46
С.	26	13	† Івана Златоуст.	Петра і Сил.	6 54	3 30	12 06	рано
Ч.	27	14	† Филипа ап.	Валерияна	6 56	3 29	1 11	12 01
П.	28	15	Гуріяі Самс. (*П. п.*)	Руфина ◑	6 57	3 28	2 19	12 17
С.	29	16	† Матея ап. і еванг.	Сатурна і Фил.	6 58	3 27	3 29	12 35
Н.	**30**	**17**	**24. Н. по С.** Григор.	**1. Н. Адвент.** Ан.	7 00	3 26	4 43	12 57

Народні приповідки.

В Пилипівку — день до обіда.

Як на Зиновія день і ніч хмарні — зима буде нестала: як же погідно й чисто — зима буде моцна.

Як на Зиновія дощ паде і зараз потім мерзне — приносить засївам шкоду, а людям дорожнечу Тумани під сей час людям шкідливі.

На Введенє зима вводить ся

100-лїтний календар:

До 16. дощ, від 17 до 23. погідно і зимно від 24. до 28 лагідно, при кінци морози.

Жидівський календар:

1. падолиста 1. Мархесван. 30 падолиста 1. Кіслєв

До борби з неграмотностию! Кожда читальня „Просьвіти“ повинна уладити через зиму курс для дорослих неграмотних!

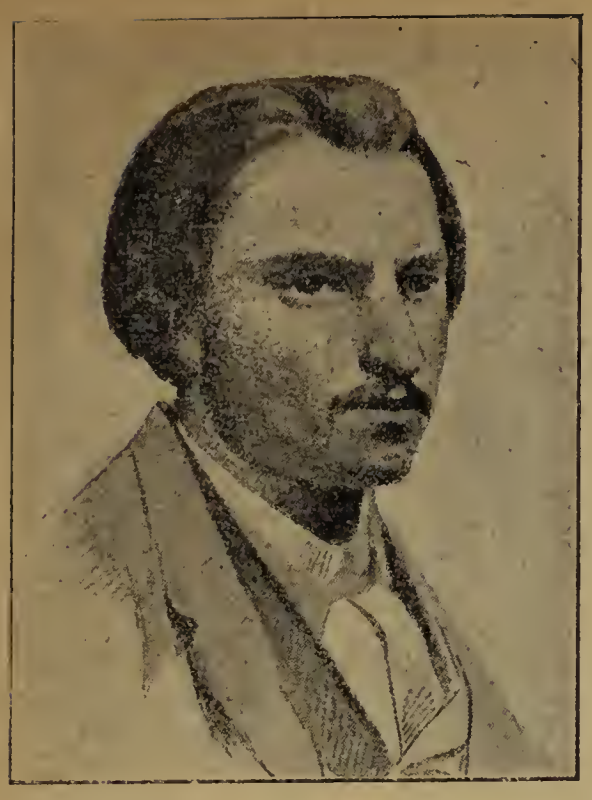

Степан Руданський

Найбільше талановитим українським поетом побіч Шевченка з наших померших письменників був безперечно

Степан Руданський.

Родив ся 1830 р. на Поділю зі священичої сїмї. Вчив ся в духовній семинарії в Каменци Подільськім, а по її скінченю не став священиком, тільки переїшов на медично-хірургічну академію у Петербурзї. Потім став лїкарем у Ялтї на Кримі. Нещасливе родинне житє і ненастанні заходи коло хорих підірвали й так здавна слабе його здоровлє. Коли йому батько заказував українську мову, на се заявив: „Не слухає батько мої мови, за те мене і по смерти може послухає штирнайцять мілїонів моїх одномовців... Батько може не любить своїї мови через те, що нею говорять у нас мужики. А нїби то в Московщинї не говорять мужики по московськи?“ Нинї не чотирнайцять, а близько сорок мілїонів Українців любуєть ся його поетичною спадщиною, з якої найбільшою популярністю тїшуть ся приказки Руданського, дуже часто справжнї перлини, через свій гумор і дотеп. Полишив також богато історичних поем, переробляв народні леґенди й перекладав з чужих мов (прим. Омирова війна жаб з мишами, Ільонянка). Вмер 1873 р.

Історичний калєндар.

Падолист.

3. 1648 Богдан Хмельницький залишив облогу Львова;
   1848 барикади у Львові;
   1885 † поет Микола Устиянович.
6. 1811 * поет Маркіян Шашкевич.
10. 1709 здобутє Батурина Москалями:
    1834 † Іван Котляревський.
11. 1893 † поет Леонїд Глїбів.
15. 1618 Б. Хмельницький облягає Замость.
16. 1625 куруківська угода;
    1709 Іван Скоропадський вибраний гетьманом.
18. 1838 * письменник Іван Нечуй-Левицький.
19. 1698 * гетьман Петро Дорошенко.
20. 1709 цар Петро велїв стяти полковника Чечеля за оборону Батурина перед московськими військами.
23. 1883 † ученний М. Максимович.
29. 1778 * Григорий Квітка-Основяненко.

Записки:

ГРУДЕНЬ має 31 днів.

☽ Перша чверть дня 5. о год. 2 мін. 58 попол. Погідно.

🌑 Нів дня 13. о год. 3 мін. — попол. Дощ з снігом.

☾ Послїдна чверть дня 20. о год. 4 мін. 15 попол. Воздух лагідний.

🌕 Нів дня 27. о год. 2 мін. 58 попол. Бурі з снїгом.

☾ Послїдна чверть дня 30. о год. 9 мін. 10 рано.

Днї	н. ст.	с ст.	Сьвята гр. кат.	Сьвята лат.	Сонця Схід г. м	Сонця Захід г. м.	Місяця Схід г. м.	Місяця Захід г. м.
П.	1	18	Падол. Плятона і Р.	Еліґія	7 01	3 25	5 55	1 23
В.	2	19	Авдія і Варлаама	Бабіяни д.	7 03	3 25	7 04	1 59
С.	3	20	Прокла і Григория	Франц. Ксав.	7 04	3 24	8 05	2 46
Ч.	**4**	**21**	**Воведенє Пр. Д. М.**	Варвари муч.	7 06	3 24	8 55	3 48
П.	5	22	Филимона, Кикилії	Сави еп. ☽	7 07	3 24	9 33	5 02
С.	6	23	Амфилоха і Григ.	Николая еп.	7 08	3 23	10 03	6 24
Н.	**7**	**24**	**25. Н. по С.** Кат.	**2. Н. Адв.** Амбр.	7 09	3 23	10 27	7 47
П.	**8**	25	Климента і Петра	**Н. Зач. Пр. Д. М.**	7 10	3 23	10 38	9 10
В.	9	26	Алипія столп.	Валєриї і Леок.	7 11	3 23	11 07	10 32
С.	10	27	Якова муч.	Пр. Д. М. Льорет.	7 12	3 23	11 27	11 49
Ч.	11	28	Стефана преподмч.	Дамазия п. р.	7 13	3 23	11 48	1 09
П.	12	29	Парамона, Філум.	Синезия муч.	7 14	3 23	рано	2 30
С.	13	30	† Андрея ап.	Лукиї муч. ♋	7 15	3 23	12 12	3 49
Н.	**14**	**1**	**26. Н. по С.** Наума	**3. Нед. Адв.** Із.	7 16	3 22	12 19	5 05
П.	15	2	Авакума прор.	Евзевія еп.	7 16	3 22	1 07	6 13
В.	16	2	Софонія прор.	Аделяйди д.	7 17	3 23	2 05	7 09
С.	17	4	Варвари муч.	Лазаря і Олїм.	7 18	3 23	3 11	7 54
Ч.	18	5	† Сави осьвщ.	Ґрацияна еп.	7 18	3 23	4 21	8 28
П.	19	**6**	**Николая Чудотв.**	Фавста	7 19	3 23	5 31	8 55
С.	20	7	Амброзия еп.	Теофіля і Ам. ☾	7 20	3 24	6 39	9 17
Н.	**21**	**8**	**27. Н. по С.** П. Пр. З.	**4. Н. Адв.** Том.	7 20	3 24	7 47	9 35
П.	22	**9**	**Зачат. Пр. Д. Марії**	Спиридіона	7 21	3 24	8 53	9 51
В.	23	10	Міни, Єрмоґена	Вікторії дїви	7 21	3 25	9 59	10 06
С.	24	11	Даниіла столп.	Віґ. Адама і Еви	7 21	3 25	10 04	10 22
Ч.	**25**	12	Спиридіона преп.	**Рожд. І. Хрис.**	7 22	3 26	12 11	10 38
П.	**26**	13	† Евстрат. і Евгена	**Стефана пер.**	7 22	3 27	1 22	10 58
С.	27	14	Тирса і Левкія	Івана ап. і ев. 🌑	7 22	3 28	2 35	11 22
Н.	**28**	**15**	**28. Н. Праотець** Ел.	**1. Н. по Рож.** Дїт.	7 22	3 28	3 35	11 52
П.	29	16	Аггея прор.	Томи	7 23	3 29	4 45	11 52
В.	30	17	Даниїла прор.	Давида кор.	7 23	3 30	5 50	рано
С.	31	18	Севастияна мч.	Сильвестра п. р.	7 23	3 31	6 45	12 35

Народні приповідки.

Грудень землю грудить, хату студить

Грудневе тепло, як мачошене добро

Зима біла та не їсть снїгу, а все сїно

В грудни тепло, як за лихим паном.

100-лїтний календар:

Дня 1. зимно, 4. снїг, від 5 до 12. дощі, від 13 до 16. хмарно і снїг, від 22. аж до кінця мороз.

Жидівський календар:

24. грудня 25. Кіслєв Посьвячене святинї. 30. грудня 1. Тебет
31. грудня 2. Тебет.

День 8-го грудня — день „Просьвіти“! Збирайте жертви на почесний дар для „Просьвіти“.

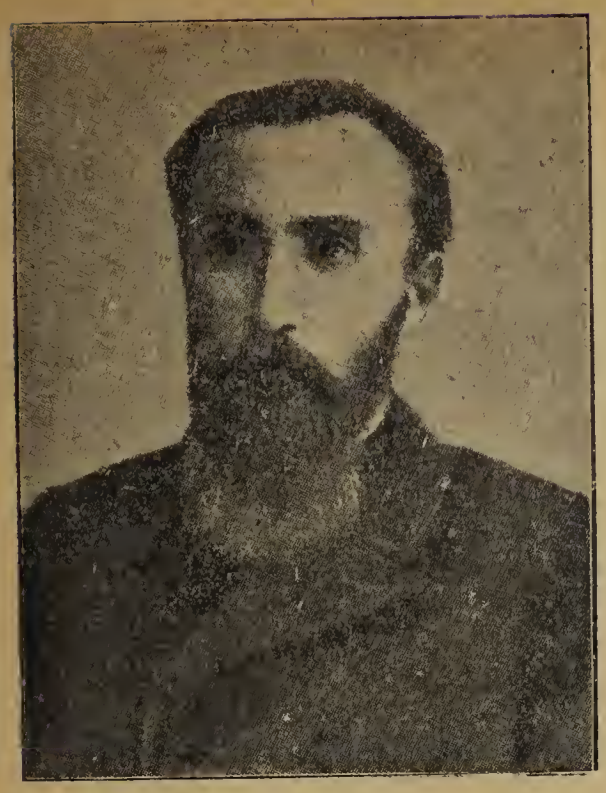

Павло Грабовський.

Меншим поетичним талантом від Шевченкового визначав ся, але з любови до України й українського народу ще гіршу долю перетерпів

Павло Грабовський.

Підписував звичайно свої писаня іменем Павло Граб. Прийшов на світ 1864 р. в охтирськім повіті харківської ґубернії, щоби перекоротати 38-літнє мученицьке житє і вмерти далеко від улюбленого рідного краю на Сибірі в Тобольську 11. грудня 1902 р. Його поезії, оригінальні і перекладані, друкували ся по ріжних українських літературних часописях, а деякі в галицькій Україні вийшли осібними збірочками під заг. „Пролїсок“, „З чужого поля“, „З півночи“, „Доля“. У своїх віршах закликав людий до боротьби з кривдою і злом, закликав усїх тих, що в їх грудях бє ть ся людське серце, бороти ся до загину за щастє свойого народу. Болїв дуже над недолею рідного народу та думав над тим, як завести би новий, вільнїйший державний лад у деспотичній Росії. Такі змаганя і оборону покривджених відпокутував вісїмнайцятилїтньою неволею у ріжних, навіть найдальше висунених на схід місцевостях Сибіру, де вже неодному Українцеви казали охолоджувати горячу любов до України.

Історичний календар.

Грудень.

3. 1848 † Квген Гребінка.
4. 1803 † Іван Кальнишевський, останнїй кошовий Запорожа.
6. 1830 * письменник Данило Мордовець.
7. 1811 * поет Микола Устиянович.
8. 1868 заснованє тов. „Просьвіта“ у Львові.
19. 1240 Батий Київ зруйнував.
21. 1764 скасованє гетьманщини.
24. 1653 побіда Богдана Хмельницького під Жванцем.
26. 1637 нещаслива битва Павлюка з Потоцким під Кумейками.
28. 1824 † наказний гетьман Павло Полуботок.
31. 1637 † гетьман Павлюк.

Записки:

Календар ловецький

для Корол. Галичини і Волод. враз з Вел. Кн. Крак.

після §. 55. зак. ловецького з 13. липня 1909.

Рід звірини	Січень	Лютий	Март	Цьвітень	Май	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Падолист	Грудень
Козли (Сернюки)			†	†	†							
Олені	†	†	†	†	†	†	†					
Заяці		†	†	†	†	†	†	†	†			
Орябки		†	†	†	†	†	†	†				
Тетереви, готури, когути					20 †	†	†	†				
Куропатви	†	†	†	†	†	†	†	15 †				†
Фазани	†	†	†	†	†	†	†	15 †				
Перепилиці і дикі голуби	†	†	†	†	†	†	†				†	†
Дрохви і степові птахи				15 †	†	†	†					
Болотні птахи				15 †	†	†						
Водні птахи: дикі гуси і качки				15 †	†	15 †						

На лані, молоді олені, серни і самиці тетерів і готурів не вільно полювати.

для Буковини

після закона краєвого з дня 20. грудня 1879.

Рід звірини	Січень	Лютий	Март	Цьвітень	Май	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Падолист	Грудень
Олені	†	†	†	†	†	†					†	†
Козли (Сернюки)		†	†	†	†							
Заяці		†	†	†	†	†	†	†				
Орябки		†	†	†	†	†	†					
Готури і тетереви (когути)		†	†	†	†	†	†					
Куропатви	†	†	†	†	†	†	†					
Фазани	†	†	†	†	†	†	†					
Перепилиці і дикі голуби				†	†	†	†	†				
Дрохви і степові птахи				15 †	†	†	†					
Болотні птахи					†	†						
Водні птахи				†	†	†	†					

На лані, серни, молоді олені, курп, готурів і тетеревів не вільно полювати.

Календар рибацький

для Королівства Галичини і Володимирії враз з Великим Княжеством Краківським.

Рід риб	Січень	Лютий	Март	Цьвітень	Май	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Падолист	Грудень
Болень			15 †	†								
Липень, головатиця			15 †	†	15 †							
Свинка				†	15 †							
Вирозуб				†	†							
Чіп				†	†							
Судак				†	†							
Лящ					15 †	†						
Лосось, пструг									15 †	†	†	15 †

Рід риб	Січень	Лютий	Март	Цьвітень	Май	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Падолист	Грудень
Угор												
Бранка					15 †	†						
Чечуга												
Клень												
Язь												
Щука												
Рак (самиця)	†	†	†	†	†	†	†			†	†	†
Рак (самець)	†	†	†	†	†					†	†	†

Поле □ означає час ловів, † час охорони.

ЧАСТЬ

ЛІТЕРАТУРНА

СТЕФАН КОВАЛЇВ.

ОЛЕКСА ЩУПАК.

Отворив Щупак Олекса старий сусічище, став гарбати руками в порохні, що черваки наточили лїтами, знайшов кусень посторонка... Тілько й зістало спадщини по послїдній лїцитациї, тілько памятки по дорогих покійниках, бо весь віковий доробок разом з жінчиними коралями забрав до чиста начальник „влосцянського“ банку...

Оглядає Щупак Олекса мотуз, натягає, зробив петлю, зацморкнув на руку, далї вложив собі на шию і таки на добре зацморкнув ся, аж мало очи з глубоких ям не вилїзли, аж щось хрупнуло в гортанцї... Добрий мотуз, нездрухнїлий... на що би він придав ся? За добрих часів припинали на нїм телята в хатї при столї, а нинї, що на нїм припняти?... що?...

Добрі то були часи, коли Олекса Щупак малим хлопцем вивертав козли на святий вечер по „дїду“ разом з телятами... а нинї? Жінка на жидівськім загонї гарує день безконечний за півтора шістки. Він прибіг з панського лану перервати голод, глядить по хатї — пусто... Піч зимна, горщок з киселицї на земли розбитий, вікно вивалене з варцабом, дворовий пес випередив Олексу, зробив собі комашню... Та на чім ту жити і як жити? На тих чотирох морґах жовтїльницї, що коли дощ перепаде, то булькотить в нїй як скисла фасоля в голоднім животї, а коли святе сонїчко ожарить її, то не тілько вигорить псянка, але й той старий мошище кострубатий по купинах щезає. Та щоби то хоч він сам на тих чотирох морґах, ту ще й стрик держить з того половину, а стрик має пятнайцятьлїтного сина Гриня... Не діждати ся по смерти старого лїпшої долї! А що буде за кілька лїт, як Гринь оженить ся, як прибудуть дїти і стануть Олексу Щупака щупати на всї боки і гонити з хати? Ах! той Гринь, той Гринь! На що він народив ся і через пятнайцять лїт як жарене вуглє пече його серце, навіть у снї не дає спокою! „Не видержу дальше — думає собі Щупак Олекса — нинї конець мушу тому зробити... нехай дїє ся, що хоче! Старий в лїсї, він сам у хатї, сусїди всї в поли... Лїпша нагода так скоро не знайде ся...“

І запхав Щупак Олекса мотуз за пазуху, вийшов задними дверми на стрикове подвірє, сїв між околотами під стодїльчиною... Якось не може набрати відваги, хоть очи закипіли кровю, а в голові наче сто ковалїв ріже молотами. Жде під стодолою, жде, не може крінути собою...

Нараз якась діявольська сила поперла його в стрикову лїпянчище. Дивить ся Олекса, а Гринь за варстатом мече-перемітує човенцем, потовкує лядою, перебирає ніжками і співає якоїсь богомільної.

Не може Щупак Олекса забрати ся до катівського дїла, хоть лютости в серцю стократь більше, нїж у кровожаднім звірі... Хоть десь тілько сили в нїм взяло ся, що пальцями подробив би, щоб раз освободити ся від тих щоденних мук... Вкінци кинув ся Олекса з цїлою силою на свою жертву, аж ткацький варстат розлетїв ся, зацморкнув мотуз на шию Грицеви, повісив його на кульку до ґраґара... Справа пішла так легко, так спокійно, що парубчак анї не йойкнув, анї не ворухнув ся. Завис під стелею, склонив голову наче заснув у колисці упоєний тужливою піснею покійної своєї матери. Добре, що не боронив ся, тілько як „агнец на заколеніє“ віддав ся в катівські руки стрийного брата, навіть ру-

ками не рушав. Ні крови, ні знаку, нема навіть по чім затирати слїдів Каїнської злоби.

Вхопив Олекса коновку з водою, пігнав д-косарям на панський лан, косить без утоми, не спочиває.

Кладе Олекса перекоси в колїно, другі не в силї зрівняти ся з ним, так гонить наперед, а як тілько пристане на хвилю косу поострити, зараз чує крик з села, бачить, як старий стрик обіймає зимного трупа і заносить жалобу до ми... Уже прийшли забрати Каїна, братоубийника. Громадське начальство обступило кругом, глядить люто, гидить ся диким звіром в образї чоловічім... А сивий стрик все ще обнимає трупа і глядить на небо, якби звідтам мала упасти хоть краплиночка лїку на його роздерте серце, хоть дрібочка потїхи на його зболїлу, відчаяну душу. Нїме горе страдальця-вітця так велике й невисловлене, що здаєсь разом з ним заводить-ридає мертвота, не то людське серце.

З циклю образків: Нужда в Галичинї. Фотоґр. Федір Велпчко.

Бога. Не може Олекса приглушити тих страшних плачів бренькотом каменя о косу, тягне косою в густій буйній траві, мало не переломить ся в двоє. Косарі на передї утїкають, щоби котрому не підтяв ноги.

Зачепив Олекса косою о якийсь кимак, коса розскочила ся на четверо... Він сам повалив ся на перекіс, встромив голову в холодну скошену траву, лїзе десь у пропасть під землю, гидко йому жити на сїм свитї.

Піднимають Олексу люде... ба, та то не люде — то жандарми з баґнета-

Скували жандарми Олексу Щупака, сильно скували ланцухами, аж руки в миг згрубіли, аж нїгтї посинїли, аж лице почорнїло. Увели душегуба до війтової хати і кажуть хатним виносити ся геть... Хотять самі розмовляти з вішателем, на свій лад протокол тягнути.

— Нї, панове жандарми! Моя хата не катівня! — відзиває ся на се війт. — Ведїть його де хочете, але тут, я у своїй хатї на таке не позволю...

Надумали ся жандарми, пошептали, повели Олексу в лїс, стискають ланцухами, товчуть грішні кости кольбами, кажуть:

— Признай ся, злодію! признай ся душегубе! Нїчого тобі не буде, волос тобі з голови не спаде, тілько признай ся!

Олекса мовчить, не признає ся. Наче мертва опока не писне, зносить рівнодушно тортури, не признає ся.

— То сам діявол в подобі людській! — мовлять до себе жандарми. — Лишім тоту роботу, ведїм його до суду, може той що з нього витягне.

Став Щупак Олекса перед судом. Свідків, присяжних суд'їв, панів адвокатів, судців тьма тьменна... Питають на ріжні способи, пишуть протоколи, а він все одно й то само:

— Я Гриня не повісив... я о нїчім не знаю... я того дня косив на панськім лані.

Скінчив ся процес. Присяжні всї одноголосно сказали: „нї“ — він не убив, не повісив брата. Суд виправдав Олексу і пустив на волю. Аж лекше віддихнув. Уже так близько був коло шибениці, що бачив, як кат до нього забирає ся, а тимчасом він на волї... сам суд справедливий орік, що він невинний...

Вертає Олекса до дому, та якось не злегчіло йому на совісти, не втихомирила ся його грішна душа, хоть присяжні узнали, що він не душегуб, хоть суд орік, що він невинний.

Йде дорогою, стрічають ся з ним куми, сусїди, знайомі, а кожде шепче йому до уха:

— Ти вішатель! Ти повісав брата, згубив невинну душу! Ти вбив свого стрика! В хатї застанеш його трупа... бідному старцеви серце пукло з горя, не міг пережити смерти своєї дитини, свого єдиного сина.

Підходить жінка д-Олексї і кричить:

— Чоловіче, я з тобою не можу жити! Ти розбійник! В тебе лихий дух вселив ся. На край світа втїкаю, сиру землю хочу гризти, щоб тілько тебе мої очи не видїли!

З'являє ся отець і кричить до Олекси:

— Щезай душегубе! вироде поганий, щезай від мене! Не сина вигодував я, а люту змію на сором і горе, а людям на соблазнь.

— Сотоно з моєї крови і з під мого серця! Бодай же ти був заснїтив ся в моїй утробі, не була-б я діждала ся такого поруганя й такої неслави!

— Чого ви хечете від мене? — питає Олекса. — Де маєте докази, що я повісив брата?

— Той шнурок, душегубе! Той шнурок, що у покійника знайшли на шиї! — кричить батько й мати.

— Так, так! по тім шнурку ми всї пізнали! — загорлала цїла товпа, — ти душегуб!

— Неправда! — кричить Олекса. — Неправду кажете всї... То не шнурок, а мотуз від телят...

— А-а-а! маємо його в руках! — заревіла товпа в лютости. — Сам зрадив ся! Зараз з ним до суду!

— На що до суду? Ха-ха-ха! Ще раз до суду? Зараз до суду? Зараз осьтут, на сїм стовпі при дорозї... тут... йому й амінь! — крикнули присяжні, що недавно повіли: „нї“, він не душегуб, не він повісив брата. — Проси грішнику прощеня не у Господа, а у того сонця, що на тебе тілький час світило! Прости ся з поганим своїм житєм... не богато вже маєш дихати...

Сто рук вхопило Олексу Щупака, привязало горілиць до колоди і радять раду: хто перший має вбити йому цьвях у праву руку.

— Занехайте се, людоньки чесні! Не поганїть своїх рук грішною плїню! — радив віковий старець-праведник, — здайте ся на Господа!

— Нї, менї його дайте в руки! Я йому догоджу так, що й черваки не погодують ся! — сказав опришок-палїй, що недавно вийшов з вязниці.

— Палїєви! Палїєви віддати його в руки! — загорлала товпа. — Нїхто так не покарає злодїя, як другий злодїй...

Палїй гордий з порученого йому катівського уряду, вхопив за розжарене зелїзо, встромив Олексї Щупакови за пазуху і став приговорювати.

— Найперше слїди мотуза випечи аж до кишок... потому руки, ноги, а вкінци очи, уши і язик...

— Боже милостивий будь менї грішному! — застогнав Олекса і... пробудив ся...

Перед ним стояв стрийний брат Гринь з черпаком і скропляв йому голову зимною водою. Парубчакови аж слези в очах стояли, лице вкривала смертельна блїдість.

Олекса хотїв в першій хвилї кликати людий о поміч, щоби гонили від нього духа, але замітивши, що він таки поміж стриковими околотами, а мотуз від телят за пазухою в шкіру вгриз ся, протямив ся... Йому стало лекше... То був тілько сон — славити Господа! — але лячний, гидкий сон, бодай нїкому таке не снилось!

— Що тобі стало ся, Олексо! ти не на роботї? — питав Гринь. — Стогнеш тут під стодолою, аж я до хати зачув... Ти мабуть хорий!

— Дай менї спокій! не питай ся! — ледво прошептав Олекса, звів ся на ноги, потягнув до своєї хати, немов по тяжкій, довгій недузї.

В хатї вхопив за віко старого сусїчища. Преждевіцька судина стала купою порохна, а за хвилю горіла, тріщала в печи... разом з мотузом від телят, тою памяткою давних, лїпших часів.

В міру, як сусїк догарав і попелїв мотуз, лекшало і Олексї Щупакови на совісти. Погас огонь, — погасла з ним і гадка братоубійства... на віки погасла.

ІВАН ФРАНКО.

* * *

Себе самого поперед
Застав робить, що слїдує,
А лиш потому инших вчи —
Тодї з дороги не схибиш.

Ти сам себе таким зроби,
Щоб инших ти навчати міг;
Сам над собою запануй,
То запануєш над людьми.

Хто сам себе опанував,
Найтяжшу річ він доконав:
Хто сам себе оберіга,
Той безпечнїйший від усїх.

Не кидай власної мети,
Щоб за чужою десь іти,
А власну ясно цїль пізнай,
До неї просто поспішай.

Жив собі один чоловік. Був він не то щоб так богатий, а так собі добрий господар. Гарував, не лінував ся, так і мав кусок хлїба та гріш на потребу. Тільки дав йому Бог нещастє: був у нього один синок, так хлопець років із двацять. Гарний був, тихий хлопець. Радував ся Семко (так називав ся той господар), що скоро йому буде підмога. Так ні-ж, — захорів Івась. Що не робили Семко з жінкою, яких тільки ворожбитів не прикликали, якого зїля не давали, — нїчого не помагало. Правду кажуть: Коли Бог не дасть, то люди не поможуть. Помучив ся Івась з тиждень тай помер...

Гірко заплакав Семко тай з того часу почав запивати ся. А Матруна, Семкова жінка, з жалю аж била об стїну головою. Колиб добрі люди не притримали то вона і голову розбила би.

Вона хоч була ще й молода, але не дав їй Бог більше дїтий. Не може Матруна навіть плакати, сльоз нема, очи висохли. Підійде вона на гріб і сидить там цїлїсїньку днину та голосить. А Семко все частїйше та частїйше пересиджує у коршмі. Відомо без господаря та господинї почало ґаздівство підупадати.

Погляне Семко на господарку, збере його жаль і ще більше запє.

От раз уже може в саму північ вийшов Семко з коршми. Був він на підпитку. Підійшовши коло дороги до хреста, спотикнув ся тай усунув ся в рів. У рові води не було, тільки троха болота. Нічка тепла. — Відітхну, — думає Семко тай поклав голову на траву. А трава мягка, наче подушка. Лежить Семко до гори та глядить кілько зірок на небі. Ось одна зірка покотила ся тай потухла. — Може то душечка мойого Івася — думає Семко.

---

*) Із З. А. Сєрфпутовського, Казки й оповіданя Білорусів Полїщуків.

Тільки він се подумав, бачить, аж Івась, от так, як живий, стоїть біля хреста.

Злякав ся Семко, а Івась підійшов до нього близше тай каже: „Не бій ся тату, се мене Бог післав до тебе, щоби я перестеріг тебе. Ходім, я тобі всьо покажу.

Підняв ся Семко та підійшов ід синови. Взяв Івась батька за руку тай полетїли вони, аж вихор біля уший свище.

Довго вони летїли, чи коротко, досить що опинили ся на горі.

Тупнув Івась об камінь і відчинила ся печера. Полетїли вони у печеру, наче в колодязь. Долетїли до дна.

Стукнув Івась кулаком об стїну тай відчинили ся двері. Увійшли вони туди.

Бачить Семко, аж се велика хата, посередині стоїть як би стіл, зроблений з людських костий, а під стїнами — лава. Хотїв Семко просити сина, щоби він вивів його із того колодязя, але бачить, що Івась не знати куди дїв ся. Злякав ся Семко тай сховав ся під лавку.

Сидить він у самому кутї і не дише від страху. Душа у пяти сховала ся, мало з тїла не вискочить. Сидить він. Але ось розступила ся земля і вийшли дві якісь нечисті у постатї чоловіка, тільки дуже косматі та з рогами. Поскладали вони у купу людські черепи, повертїли носами наче собаки, чи нема чого непотрібного тай лягли біля купи.

По немалім часї тріснула стїна та наробила такого гуку, що в Семка дух заперло й в очах потемнїло.

Очуняв ся він трохи, бачить, аж дїрою вилазить така то страшна нечисть, що неможна й сказати. А чорти всїлякого калїбру, ведуть тую нечисть під руки, шапкують, услугують, от неперівнуючи наче архиєрея. Догадав ся Семко, що

Взяв Івась батька за руку тай полетїли вони, аж вихор біля уший свище.

то мабуть найстарший чорт — Люципер. Хотїв перехрестити ся, але під лавою так тїсно, що годї рукою рушити.

Ось Люципер забрав ся на купу з людських костий тай розсїв ся, як би пан на кріслї. Сидить а чорти стоять по боках і зуби скалять. Тріснула ще одна стїна, тай почали вилазити відтїля, — наперед смерть із косою (от цїлком як малюють), а за ньою всїлякі недуги. Налїзло тої паскуди повна хата.

— Ну, — каже Люципер, — ти смерть, садови ся коло мене, а ви, мої слуги, кажіть, що ви зробили, чи много людий перевабили з того сьвіта.

Розсїла ся смерть біля Люципера на купі костий так, що всї ребра її, забрящали.

— Ну, — каже Люципер, — підходїть і кажіть, що ви зробили.

І підійшли недуги близше до купи.

Зникла трясця. Підходить недуга сухоти. — Я, — каже, — богато відправляю людий на той сьвіт, богато приготовила. Дякувати пиянству — при тих словах вона поклонила ся якійсь бочцї, а з тої стерчить тільки облїзла голова з синим носом, — дякувати, воно менї богато помагає.

— Добре, добре, — каже Люципер, — зроблю тебе старостою.

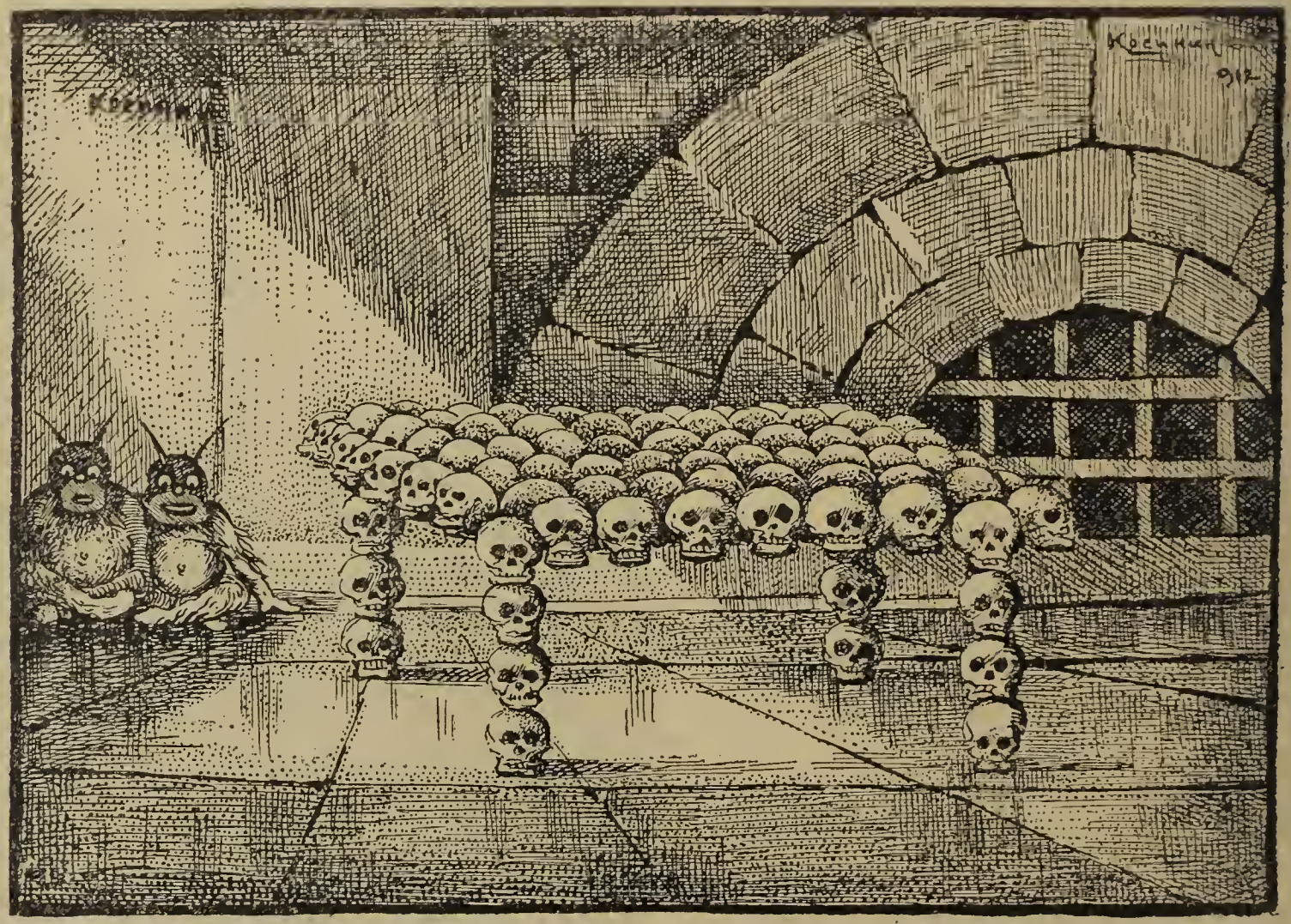

Бачить Семко, аж се велика хата, посередині стоїть якби стіл, зроблений з людських костий, а під стїнами — лави...

Перша надійшла трясця, — зелена, худа, от би тая жидівка, що вонучі збирає. Дріжить, наче осика тай говорить тоненьким, пискливим голосом: — Кепські настали тепер часи; зїля много: трясу-трясу, гнету-гнету, нїчого не пораджу. Тепер люди кажуть — трясця не хороба.

— Гляди менї! — закричав Люципер — я тебе так научу, що з тебе й дух випре. Забирай ся геть!

Дальше пішли: віспа, холєра, горячка, одра та богато других хороб. Усї вони кажуть, що дуже їм помагало пиянство.

Слухав, слухав Люципер, тай питає: — Якеж — там пиянство, що всї йому дякують? Щож воно само зробило?

Підсунула ся бочка, чи там то само пиянство, тай каже: — Го-го-го! Що я зробило? Я се зробило, що тепер, як би не я, то всї недуги нї одного чоло-

віка не уморили би; чи не прийшло би ся смерти покласти зуби на полицю, чи таки згинути.

— Правда — каже смерть, — пиянство вірно менї служить: воно робить йому в живіт, а він тебе давай варити, крутиш ся тай чим скорше втїкаєш, бо він і камінь зварить.

— Хвалю пиянство! — закричав Люципер, — роблю тебе найстаршим

Підсунула ся бочка, чи там то само пиянство тай каже...

більше, чим усї недуги разом. А кілько воно ще приготовляє. Після пиянства возьме ся і трясця, і пухлина і всїляка хороба. Нї, а от ти попробуй до тверезого приступити! Коли ти сунеш ся поміж недугами. Тепер усї тебе будуть слухати. Ходи кохане пиянство до мене, садови ся біля мене.

Запищали, захропіли всї недуги, стали віншувати пиянству. Підняли та-

кий крик, що долівка розступила ся і вони всї полетїли в тую пропасть.

Дріжить Семко під лавою, не сміє відтам вилїзти. Але зиркнув, аж Івась стоїть біля нього. Взяв Івась батька за руку тай знова вони полетїли. Довго летїли вони коло самих зірок, трохи не зачіпили ся за місяць, доки не вернули ся на те саме місце під хрестом, де Семко лежав у рові.

— Ну, — тату, бачили, — питаєть ся Івась.

— Бачив, — каже Семко.

— А коли бачили, то йдїть із Богом домів і розповіджте другим.

Сказав се Івась і зник.

Глядить Семко, аж то він цїлу нїч у рові перележав. Студено на зуб не попаде. Дріжить увесь, як би його трясця трясла. Підняв ся якось він, перехрестив ся тай всунув ся до хати наче чорт. Але мабуть із тої пори Семко більше не піде до коршми та не буде пити. Може й так.

А ви як думаєте?

З білоруської мови переклав
Михайло Лотоцький.

ЯКІВ ЩОГОЛЇВ.

ТКАЧ.

Бережно зняв я з варстату основу,
Людям роботу рознїс і роздав;
Тож мій спочинок; теперечки знову
Берди направив, нитки наснував.
От і роблю я. Застукала ляда;
Бігає човник відтїль і відсїль...
Човник і ляда — ткачеви порада;
Берди і цївки, ви хлїб мій і сіль!
Добре богатому: він, коли схоче,
Знайде початок роботї й кінець,
В хатї-ж у бідного ляда стукоче,
Поки до дна догорить каганець.
Вчіть ся ви, дїтки, у мене робити;
Бивчетесь — будете добрі ткачі;
Дасть Вам варстат ваш і їсти, і пити,
Тількож робіть ви і в день і в ночі!
Схочете спати, а лихо приснить ся,
З ліжка зжене вас воно до зорі!
Ляжте ж тихенько та спіть, поки спить ся,
Спіть, мої дїти, в теплї та добрі!
От і заснули по лавах хлопята;
Крикнув цьвіркун, догора каганець;
Трохи притихло; побільшала хата;
Швидко... вже буде й роботї кінець.
Швидко, а все таки стукає ляда,
Бігає човник відтїль і відсїль...
Човник і ляда — ткачеви порада;
Берди і цївки, ви — хлїб його й сіль.

АВЕТИС АГАРОНЕАН.*)

В ТЮРМІ.

1. Тюремний дозорець.

Була північ. В тюрмі настала важка тишина. Одностайно, безперервно ніс ся гомін рівномірних кроків сторожа. В сумерку коридоря чорніли в дверох келіїй малі круглі отвори. Сторож глядів від часу до часу на ті круглі віконця з якимсь жахом, немовби звернули ся отсе на него очі кістяка.

Лише в комнатї дозорця світило ся. Тут сидїло коло стола на проти себе двоє людий та дивили ся на розпостертий перед ними папір. Се був дозорець і його помічник. Вони зазначували на папері олівцем імена тих вязнів, що рано мали стати перед суд.

Брязь, брязь...

„Ах, знова“, кликнув голосно дозорець і кинув олівець з руки.

„Що се?“ запитав товариш.

„Новий вязень, що мучить мене вже від кількох днїв своїм прикрим дзвенькотом кайданів“.

„Чогож він робить стільки галасу?“

„Чи я знаю? Безнастанно рушає ся поганий джавр в своїй песїй казни і силує ся ходити та не дає менї спокою. Хай чорт побере ту службу“ і він ударив сильно кулаком об стіл, „скільки вже років я тут, а ще не навик до того пекольного брязкоту“.

Брязь, брязь...

Знова понїс ся прикрий звук і сим разом ще голоснїйше, ще виразнїйше.

„Я не можу“, ревів дозорець, я не можу слухати сих звуків. Вчера в ночі не зажмурив я ока на одну хвилину через сей проклятущий брязкіт“.

Помічник став сміяти ся.

„Чого смієш ся?“

„Чого смію ся? Зварена курка таки ме сміяти ся, коли їй скажуть, що вовк трясе ся перед блеянєм вівцї. На що здав ся твій гнїв і твій неспокій? Вели най мовчить“.

„Я маю велїти йому мовчати, то легко сказати. Але як приневолити його щоб мовчав“.

„Прикажи, щоб спав“.

„А як він не буде спати?“

Приневоль його до спаня. Не маєш на се нїякого способу? Пощо вони тут?“ — Помічник показав рукою на висячі на стїнї шнурки, в яких на кінцї були причеплені кулї. Він що лиш недавно дістав своє місце. Але в його очах світила злочинна жажда плюгавих вчинків.

Брязь, брязь... чути було знова дрощем проймаючий голос заржавілого залїза.

Дозорець призадумав ся троха сим разом. Кусав губи і з гнївом вийшов на двір. Звернув ся до дверий келії, відки ніс ся дзвенькіт, отворив мале віконце в дверох і кликнув скажено: Псе, джавре, чому не сидиш тихо?“

„Пане я нїчого не роблю“, почулось з середини.

„Чого бряскотиш неиастанно?“

„Кайдани, які ви менї дали, самі бють об себе“.

„Чогож рухаєш ся, шоб вони звенїли?“

„Щож я маю робити?“

„Спи! спи! кажу, бо як не меш...“ дозорець вмовк.

Спи, легко се сказати — думав вязень. Але як може спати нещасний борець за волю, якого живцем вкинули до темного гробу, а він не може навіть взяти з собою того переконаня, що погребали разом з ним на віки столїтне

*) Агаронеан вірменський письменник. Живе в Тифлїсї.

горе, рани, сльози і зітханя його поневоленої вітчини?

Грудь гайдука була одним вулканом, голова одним морем думок, тюрма тїсна а кайдани важкі; та їх брязкіт був страшною піснею побіди тяжкого насилля. Ся пісня звенїла від початку світа між камінними стїнами темного склепіня де серед голосїнь воля побивала ся оставивши безсмертному духови вселенної, щоб вістив світови єї визвольні думи.

Таке дїяло ся з вязнем і він не спав. Дозорець відійшов, а вязень пристанув на хвилину, думав та опісля став далї рухати ся. Тюрма була за тїсна, щоб міг проходжувати ся. Він силував ся робити малі, зовсїм малі, кроки попри стїну... А кайдани брязчали і переривали темну ніч. Брязь, брязь...

„Чи сей ледащо вже довше тут?“ запитав помічник дозорця, коли знова ввійшов.

„Перед трома днями зловили його в Допраґ-Ґалє. Він з тих найгірших, він не може спати. Думаю, що поза тим много криє ся; але нїхто не знає, хто він і відки?“

„Отже його візьмуть?“

„На шибеницю? Без сумнїву, як лиш потвердять засуд. Та що се за чоловік!“

Вмовкли. Материя не підходила до розмови. Про злочин не говорить ся много; мабуть всякому лячно власних слів; зате тим більше думаєть ся.

Мовчанку перервав новий брязкіт кайданів.

„Чекай до дня, джавре“, бурмотїв дозорець, „чекай!“...

Помічник встав, сказав „добраніч“ і пішов.

В тюрмі стало знова тихо, та довго ще нїс ся від часу до часу переразливий звенькіт кайданів.

Брязь, брязь...

Стало ясно. Надійшла година, в якій подавали вязням снїданє.

„Тепер заснеш на віки, джавре,“ бурмотїв дозорець та пішов з мискою повною їди ід казни неспокійного вязня Отворив двері, ввійшов і положив брудний плин на землю.

Вязень ще спав; дозорець вийшов обережно. Замкнув двері, та не відійшов, а радше не міг відійти. Якесь несвідоме, але сильне почуванє здержало його на місцї. Приложив око до дїрки в дверех і глядїв тупо до середини, не мав однак сили відірвати ся. Стать вязня була гарна і велична. Його отверте, широке чоло було ясне і поважне, як і заховані там думки; повне сили лице вкривала густа широка борода, що стелила ся по мужеських грудях, які важко віддихали. Цїлий образ мав в собі щось такого, задля чого дозорець почував ся низшим. Щось, мовби релїґійний страх збудило ся в його душі. Старав ся прогнати то чутє, якого досї зовсїм не знав. Нї, нї, він не жалував його... Тепер ме поволи вставати, підходити д' їдї, возьме одну, дві ложки того... а отруя зробить своє. Потім й дальше не ме спати, та хай не спить... Так думав дозорець, дивлячись на спячого молодого мущину.

Але чого він станув, чому не відходив? — Сего сам не знав й не хотїв над сим думати; намагав ся навіть вмовити в себе, що остав, щоб любувати ся видом смерти, видом корчів та зітхань своєї жертви.

Помилив ся.

Саме рушив ся вязень; протер очі, випрямив ся і глянув докола. Диво! Дозорець став дрожати, його ноги зігнули ся в колїнах. Мав він отже відвагу, любувати ся злочином, брехня! Та хибаж він мало вже отруїв? Вязень встав, кайдани забрязчали по давному, але дозорець не гнївав ся. — Здрігнув ся. Чого? Нині вперве троїв когось власною рукою. Передше виконували сі злочини лише на його приказ.

Вязень підійшов до горшка. Дозорець слїдив кождий рух. Його ноги втратили силу, спер ся на двері, щоб не впасти. Тепер взяла жертва в руки ложку зовсїм спокійно, немовби робила звичайну свою роботу. Дозорець ледви вже мав силу глядїти на то. Хотїв втїкати, та не міг. В горлї стало сухо... Що зробив йому, дозорцеви, сей поважний, чесний чоловік? Пишна стать, чудові, палаючі очі, усьо молоде житє, чим завинили, що мають стати жертвою сего тяжкого злочину? Чому бажав він заподїяти конець сему житю і то таким подлим способом, отруєю?...

Вязень немов прочував борбу, яку зводив з собою дозорець немов прочував єї причини. Він сягнув ложкою по страву і вів поволи до уст; нараз отворили ся з лоскотом залїзні двері, а до казнї впав дозорець і хапаючи його за руку закричав: „Зажди, зажди!“

Його лице було страшне. Вязень глянув здивовано на чоловіка.

„Зажди“, кричав знова дозорець. Він сопів, дусив ся, в груди не ставало духу. „Я не можу, чекай, воруш своїми кайданами скільки хочеш, хай дзвонять до віку, лиш не їдж сего... Яж не годен...“ І вирвав йому посудину і ложку, вибіг з поспіхом та замкнув двері.

Вязень зрозумів його. На його лици зайснїв легенький усміх, мов сумний блеск вечірної зорі. Він радував ся. — Під камяним склепінєм, за зелїзними дверима, в заржавілих кайданах був побідником.

2. Друг.

Пройшли днї, тижнї. Був день. Брязь, брязь... Се той самий дзвенькіт кайданів; тепер нїс ся він улицями міста А. З проміж лискучих баґнетів визирало час від часу блїде лице. Се той самий зязень; вели його на місце страченя. Брязь, брязь... І в ясний день прикрий був той брязкіт. Обережно замикали двері, спішно заслонювали вікна. То був клич жаху цїлої країни: з зойком біг він вулицями а люди налякані ховали ся.

Суд. Много там зібрало ся... Суддї, слїдчі, писарі і инші. Є там й дозорець і його помічник.

„Я сего не зробив, я невиноват, ви знаєте,“ бурмоче до себе дозорець.

Суддя звертає ся до обжалованого:

„Ти є А. з А.?“

„Нї, я не є з А.“

„К. є твоїм другом?“

„Я не знаю його“.

„Ти вбив Г.?“

„Так, він був моїм ворогом“.

„Ти доставляв оружє до С.?“

„Нї, я не доставляв його“.

Помічник дозорця, що приглядав ся безвпинно обвиненому, підійшов до судді і шептав йому щось до уха. Опісля підступив на його приказ до вязня і став близько, дуже близько перед ним.

На майданї стало тихо. Всї вичікували чогось небувалого, чогось страшного; очі всїх звернули ся на обох мущин. А вони стояли тут лице в лице та глядїли на себе немов два вороги, що горіли довголїтною жаждою мести. Се не два лиця, се лиш четверо очий або красше чотири огнї, що найрадше вискочилиб зі своїх ям, щоб пожерти суперника. Видцї стали почувати щось немов жах. Мусїло щось стати ся, і то щось небувале, щось дуже страшне.

Противники все ще глядїли тупо на себе. Їх очі не блимали, їх зацїплені губи не ворухнули ся, брови не дрожали, нї один звук не вирвав ся, нї одно слово не загомонїло. Сопіли і дивили ся, дивили ся і сопіли, один в кайданах, але гордий і захоплений святим гнївом, другий в унїформі турецького урядника та в службі проти злочину, а всеж таки стрівожений, дрожачий... Тут від-

бував ся правдивий суд, що розжареним залїзом пятнував совість.

Нагло відступив вязень в зад, кайдани задзвенїли, а він відвернув лице від свого противника з такою відразою, що того стало морозити і ледви зміг простогнати: „Я... я... знаю тебе, ти є А...“

„Так...“! відповів обвинений, „ти був моїм „другом““.

Другом!... Се було страшне. Слово прибрало вид і випрямило ся до безкраю зогиджене перед помічником. Бачив себе тепер в цїлій наготї, бачив і лякав ся свого власного образу. Скільки крови продав він за лискучі ґузики. Мимохіть діткнув рукою ґузик. Сей був зимний як лїд, вхопив отже руку назад. Скільки лїт приставав він з сим закутим в кайдани героєм, як прихильник ідеї, скільки людий обманив гадючим підступом — а тепер!... Діткнув свого меча, і знова хопив руку та проти волї глядів на тяжкі кайдани свого колишнього друга. Що було лїпше, меч турецького урядника чи заржавілі кайдани мученика за волю вітчини? Се питанє, яке давно вже вважав рішеним, стало нині перед ним знова. Чому?... Хто з'уміє змірити тайну глибінь людського серця, де інколи побіч злочину дрімає тисяч і одна загадка.

— — — — — — — — — — — — —

Знова ніч, понура ніч. Під чорним небом шаліє серед поважної, самітної темноти неспокійний вітер. Помічник йшов до тюрми; кликав його дозорець. В його ході не видно вже того руху, що попередних днів. І пітьма не була привітлива і вітер не був милий. Думав над тим, про що радше й не думав би. Як не старав ся він нинїшного дня сховати ся, коли А. вийшов на шафот, не йшло. Здавало ся, що той його лиш шукав. Найшов, глянув на нього і знова як на судї з відразою. Здавало ся, що хотїв перед своєю смертю вибити на чолї, в якому кров цїпенїла, сей страшний затроюючий погляд. Там, в темнотї були дві світячі точки — очі... Станув, думки пірвали ся. Нагадав очі „друга“. Саме такі широкі та великі й вони... Злякав ся. Чи йти далї?... Застановляв ся хвилю і примкнув очі. Як отворив їх, ясні точки все ще були, але більші та лячнїйші... Безпомічно став бігти д' ним. Очі щезли. Се був кіт, що саме втїк. Розсміяв ся задля своєї лякливости, але все таки став йти скорше. Вкінци ввійшов на подвірє тюрми. Глянув в сторону, де нинї рано відбував ся суд. Був певний, що тїло похоронене, а всьо вже минуло. Але... став мов остовпілий... труп виднїв ще в темнотї і кождий раз, як вітер сильнїйше подув, скрипіли від тягару шибеничні стовпи жалісно, як наречена над умерлим милим або горем прибитий над своєю недолею. А вітер нїс сей скрипіт ген далеко, щоб передати світови. Дорога вела попід шибеницю. Помічник біг не оглядаючись та чим близше підходив д' шибениці, його кроки ставали тяжші.

Вітер не дає думав собі. Був зневолений іти поволи і не міг при тім відірвати очий від шибениці. Давний жах пройняв його знова. Вкінци ввійшов дрожачи до дозорця. Тут було красше; був бодай живий чоловік. Дозорець не підводив очий, був задуманий і оба мовчали.

„Тепер ти вже певно спокійний“, сказав помічник, щоб перервати прикре мовчанє. „Не чути вже більше нї одного звуку“.

„Хиба нїчого не чуєш? Слухай!“ З надвору нїс ся змішаний з витєм бурі скрипіт стовпів шибениці, сумний, одностайний, як пісня великана над колискою на віки заснувшого лицаря.

„Чому не велїв ти його поховати“.

„Якраз на се я тебе прикликав. Завтра скажеш його поховати, ти був його другом“.

Помічник вмовк. Се був смертно зобиджуючий натяк. Ще раз...

„Я його не отруїв“ бурмотїв дозорець і хотїв дальше говорити та нагло вмовк.

Хибаж не стане плакати, думав помічник і злякав ся. Дозорець звісив голову; тїнь закрила очі. Звільна підняв ся помічник, взяв лямпу і піднїс її дрожачи до твари дозорця. З гнївом підняв дозорець голову, вирвав помічникови з рук лямпу, кинув до землї, розбив на дрібні кусники і закричав: „Зраднику, він був твоїм другом“.

В комнатї було темно. В кождім кутку світило много очий, які ставали щораз більші... Жах знимав помічника, мусїв тїкати. Та не бачив дверий. Довго крутив ся докола. Вкінци стомлений, спочений найшов двері і обережно вихилив голову.

На дворі було не менш страшно. Пітьма й вітер, а шибениця не ставала плакати своїм одностайним, до костий проймаючим скрипінєм; а труп колибав ся у воздусї. Кудиж йому йти? Рішив ся бічи знова на другу сторону, та ледви ступив кілька кроків, підвів очі. — Перед ним у пітьмі світило двоє кровю набіглих і спухлих очий. Його колїна зігнули ся... Дрожачи вернув до дверий дозорця.

„Зрадник“, забурмотїв знова дозорець. Цїлий світ говорив тими устами. Помічник вернув ся і сим разом гонив без тями.

— Та вітер не давав йому йти вперед, і станув саме під шибеницею. Піт спливав потічками, весь дрожав та дзвонив зубами. Глянув в гору. Труп сим разом не видавав ся гнївним. Очи глядїли на него і легко блимали, немов співчуваючи, а уста шепотїли тихо: „Друже, друже, друже...“ Місто сего слова волївби почути над своєю головою гуркіт смертоносного грому...

Куди втїкати, щоб ратувати себе? Ноги не слухали. Спер ся на шибеницю і глядїв з розпукою на колибаючий ся труп, довго, довго та слухав жалісного скрипіня шибениці.

Нагадав всьо... Колибаючий ся над головою труп був його другом. Деж був він сам, як низько впав? Хотїв плакати, та не було слїз полекші, здавало ся що грудь, в якій палило мов огнем, трісне. Тиснув ся близше все близше до хитаючого ся стовпа та тер об него грудьми, щоб вдусити внутрішний огонь... дарма...

Довго вив ся в пітьмі на самотї, мов ранена гадюка. Нагло пустив стовп і хопив ся за голову. Горячково пірвав опісля драбину, приставив, поліз і розвязав стричок. Труп впав долї, а він скоренько закинув стричок на свою шию і заколибав ся у воздусї... З шумом вітру змішало ся кілька звуків харкотїня... і всьо минуло. Оба трупи дивили ся на себе непорушними очима, оден з гори, другий з долу, а серед темноти несло ся хлипанє дозорця.

А дух волї линув понад обома трупами з усміхом в сторону першого, а хмарним поглядом в сторону другого.

Перевів *М. Я.*

УЛЯНА КРАВЧЕНКО.

Чи є що краще, як в тиші трудитись,
З очий не тратячи завданя світляного?
Слабих кріпити, за бездольних битись,
Самомуж помочи не ждати нї від кого?

ПЕТРО РОЗЕҐҐЕР.

СЇЛЬСЬКИЙ ХІРУРҐ.

Воно вже так ведеть ся з давна в Гориглядах, що без бійки не обійдеть ся нїодна свята Параскева.

Та сим разом нїкого не вбили, тільки зломали ногу різникови, а по правдї він сам собі єї стовк, коли вилетїв крізь двері шинку і повалив ся на камінь перед порогом. „Сего хиба вже доста!“ — скаже може хто невибагливий. „Се дурниця!“ — кричить кушнїр Франц. — „Він вже йшов на нас з лавицею, а як різник бере ся до бійки, то нема жартів“.

„Сего за богато на мене!“ — стогнав майстер. „Приведїть менї Панька добрі люди! Ради Бога святого, Панька!“ — йойкав у голос. Господоньку! як вже різник так заводить, він, що не страхає ся нїякої крови! Таке голосїння просто сміх! Вчити-б ся йому терпеливости від свого вола, як то падати під обухом сокири, щоб вже більше не встати. Але підняти ся треба — годї-ж лишити різника ось так на земли.

Панька кличте! Сїльського хірурґа з Річки, що наставляє кости.

Коли різника вносили в хату, заревіли радісно його телята в стайни — але їх мати, стара красуля гримнула: „Мовчіть, молоді дурники! Вже післали за Паньком. У три тижнї стане наш ворог на ноги“.

Згодом вернув післанець. „Панька нема. Панько в арештї!“

„Христе царю! Що се він накоїв?“

„Кости складав“.

„Таж се нїяка провина“.

„І доктора спаплюжив. І доктор казав його заперти“.

„За те, що паплюжив?“

„За те, що кости складав“.

„Говори з дурнем! Крутить ся в кільце, гей той зґедзаний бик“.

„Правду кажу“ — мовить післанець. „Складати кости дїло зборонене. Се вільно тілько еґзаментованим“.

„Та що се ти верзеш! Як хто собі притьмом зломить ногу, так не час тодї Панькови складати еґзамента“.

„Тим то як раз треба йти зі зломанєм до доктора, каже доктор. Доктор має на се еґзамента, каже доктор“.

„Ой! йой! йой! вмираю!“ — стогне майстер.

Люди починають сходити ся.

Там в різници висить свіжа скіра з вола, що йно вчера вечером здерта. Ще нїби трохи вимахує хвостом.

„Нї одної кістки нема цїлої“ — жалує ся різник. „Немов усе розхитало ся в менї. Ох, я нещасний“.

„Що тут дїяти? Хиба покликати доктора“.

„Сохрань Господи!“ — відраджують сусїди. „Доктор вчений з книжок. Головою то він би і зложив кости, але руками то инша річ. І відкіль може вміти? Практики не має, сарака, щоби вправити ся. Кождий, хто що зломить, кличе Панька“.

„Так воно і є“ — каже другий. „Та й ще розважте се: доктори дуже люблять вчити ся на людях. Кождий з них хоче в такім нещастю чогось навчити ся — байдуже, чи кого се болить чи нї. Терпить хорий, на те він і хорий“.

„Я не скажу, що вони нїчого не знають ті доктори, того я не скажу“ — відзиває ся знов третий. „По старому звичаю ногу скласти, се не така й штука. Але вони трібують, чи не вдасть ся воно на новий спосіб. Таке треба преціньна ріжні способи вміти робити. Чоловік не перевчить ся нїколи док житя, а все треба мати на думцї знанє-вченість — так воно по їхньому по докторськи. А відтак вся робота нїнащо і знова

ногу на́ново ломи, як прийде ретельний доктор від костий. Но, та не кождий такий твердий на ломанє — не кождий витримає такі штуки“.

„Де сидить Панько?“ — кричить різник з болю.

„В Річці сидить в громадськім арештї“.

„Кличте моїх челядників, хай беруть топори і йдуть розбивати арешти!“

„Так воно не йде, сусїде!“ — вспозроблю, так буде краще. А ви тримайте ся, сусїде! лиш бадьоро! я вже приведу Панька. Поки-що злагодьте тут усе потрібне. Ліжко висунути на середину, і кілька міцних посторонків придасть ся. Ну, оставайте з Богом, я притьмом поверну“.

Так говорив шинкар гориглядський. Перед хатою вже стояв запряжений візок — гарна штука! — і за двайцять хвилин вже був шинкар в Річці.

Судия сидїв якраз в реставрациї, де

Небавом по сїм троє люда простувало в сторону Горигляд.

коював шинкар. „Я знаю лїпший спосіб. З начальником суду в Річці ми знакомі. Лепський пан! Колись під Різдво зарубаєш йому товсту свинку і пішлеш в дарунку. Він рад буде. Я тепер до него. Петре! а ходи но сюда! Маєш шістку. Біжи мерщій до пана судиї в Річці. Ти преціньь знаєш того веселого панка з рижою бородою — був якось у нас. Скажи йому: я і пан майстер просимо випустити Панька на годину, на одну годину тільки. Пан майстер попав у нещастє. — Та нї! стрівай! я таки сам се в городї була мета до стріляня. Добре стріляють в Річці, що й казати!

Шинкар сміло тут входив звичайно, бо неоден з тутешних міщан сидїв в його кишени за довги. Але сегодня якось нїяково йому було, крутив ся сюди-туди, аж наконець попросив слугу, викликати пана судию на часочок.

„А що доброго скажете, — батьку?“ — спитав весело судия.

Шинкар відтягнув його на бік під тїнисту липу. „Велике благання до вас, пане начальник“ — почав і розповів, за

чим прийшов. „При бійці в Гориглядах різницький майстер зломав ногу“.

„Деж були жандарми? — гукнув судия.

„Не було, пане начальнику“.

„А як що до мене, до судиї. Судия вам кривої ного не випростує“.

„Не крива, а таки зовсїм зломана“.

„Маєте вже його?“

„Лежить сарака, постогнуючи в хатї“.

„До чорта!“ — крикнув судия. „Як зломана нога, так йдїть до доктора. Преціньь маєте свого доктора в Гориглядах“.

„Нема дома“ — брехав, мов оріхи лускав, шинкар. „Чув, завізвали його до Лїсок і аж під ніч поверне. Так довго не годен сарака майстер терпіти. Нога пухне, підпливає кровю — згодом буде

Она припала до ноги, яку старий виставив з під покривала, хрестила єї як-раз великим пальцем і промовляла...

„Я питаю за того, що розбивав в корчмі людий“.

„Не знаємо. Та про нього байдуже. Се нїкого не болить, де він теперечки. Але нога клято болюча. Я прийшов просити о доктора, щоб зложив ногу“.

„Невжеж я маю хірургів?“ — засміяв ся судия.

„Одного таки маєте, пане начальник. І добре бережете його. Коли ваша ласка, просив би я відпустити нам Панька з арешту на годинку“.

вже за пізно. Може зістати калїкою на цїле житє“.

„Господи! що се ви? Преціньь розумієте, що арештанта не вільно випускати та й ще на таке дїло, за яке сáме відсиджує кару“.

Шинкар хопив судию легенько за рамя і говорив шепотом: „Ми знаємо, за що Панько запертий. Не за фушерку, нї! Він складав поломані кости і добре складав і богато добрá зробив людям, богато добрá, більш чим лиха.

І сторонські люди сходять ся до нього за порадою. Кажуть, що небавом дістане новий дозвіл на курацию".

„Може бути, усе може бути!" — відпекував ся судия. „Позвольте, пане!" — тягнув свою річ шинкар. „Ми знаємо, хто всадив Панька до арешту. Він доктора спаплюжив. І хай сидить! Хай сидить, доки сам захоче! Але тепер треба нам його на годиночку, на одну годину тільки! Сеї ласки ми Гориглядці не забудемо пану начальникови нїколи".

„А хто заручить менї, шо він верне?" — спитав судия.

„Я, пане судия, я! Ручу своєю головою і цїлим своїм домом і кухнею і пивницею і — бочівкою доброго черешняку. Різник таки чимсь заручить, я знаю се. І хоч би мав я привести Панька на посторонку, так доставлю вам його назад. Клену ся Богом!"

„Се важка відвічальність..."

„Ах, колиб ви почули, пане, як він сарака стогне-голосить! Мороз переймає чоловіка, волосє дубом стає на голові".

„Важка відвічальність для судиї..."

„Не судия ви тепер, пане, не судия! Тут тільки чоловік з щирим серцем може помогти — ви такий чоловік, що хоче добре дїло зробити. Яка кому з сего шкода? Я казав: У пана начальника нїхто даром не просить — так я всїм казав в Гориглядах. До пана судиї в Річцї як хто зверне ся о поміч, то певно відійде поратований. В нього не тільки добра голова, а ще краще серце!"

Сей вмів басувати людям, шинкар!

Не лицює судиї плакати перед людьми, але судиї з Річки таки стали слези в очех. Не знати, чи було се милосердє над нещасним різником, чи зворушенє ізза довіря, з яким звернули ся до нього — як там не було, а судия тронутий до слїз, почав мякнути. Та щоб не показувати сього на зверх, гукнув нїби грізно: „Але без жандарма не пущу драбугу!"

„Велике вам спасибі, пане!" — дякував, кланяючись, шинкар.

Небавом по сїм троє люда простувало в сторону Горигляд. Попереду шинкар, з заду жандарм з насторченим баґнетом, а в середині між ними малий, згорблений чоловік, що ступав дрібними кроками, по два на оден жандармський. Се був Панько. Спершу він крамарив і шевцював за́молоду, отже вже по трохи мав до роботи з людськими ногами. Відтак від шевської смоли перекинув ся до живичних пластрів і — сам не знаючи як, зробив ся хірургом, складачем потовчених і поломаних костий. Раз якось наставив коняцї зломану ногу так добре, що могла в останне зайти сама до лупія і з того часу проголосили люди, що Панько знає лїчити зломаня. Згодом він вправляв ся в своїй штуцї, але найбільшої слави добув, коли оженив ся з донькою старого сїльського складача костий, а сей в посагу за донькою переказав зятеви своє лїкарське знанє і свої „докторські інструменти". Панько був з сего вельми рад, що може закинути шевство, бо воно — як мовляв — не йде йому на здоровлє те сидженє над роботою. А тепер ось прийшло ся с и д ї т и. Так певна річ, що прохід з арешту до Горигляд був Панькови понутру. Він навіть не хотїв користати з шинкаревого візка — він бажав порухати ся трохи на свіжому воздусї і йти гей мученик перед жандармом. А й те щось було варта, що сам жандарм вів його до нової „курациї", його, що як раз за таку „курацию" сидїв в арештї.

Тимчасом до різника привели стару Матрону, що вміла відмовлювати недуги і заклинати рани. Она припала до ноги, яку старий виставив з під покривала, хрестила єї як-раз великим пальцем і промовляла: „Зломанє, я благословлю тебе нинїшним святим днем, щоби ся нога опять стала простою до девяти днїв, як сего хоче Бог Отець і Син і Дух

святий. Цїлюще се зломанє, цїлющий сей день, в котрім народив ся Христос Спаситель. Тепер я замолюю отсю годину, стаю над сими ранами, щоб вони не підпухали во імя Бога Отця і Сина і святого Духа, амінь!“

Тут увійшли наші з Річки.

Перший суровий погляд Панька — він і в арештї не помякшав — обвів кругом світлицю, чи все приладжене. Бандажі, посторонки, зелїзні гаки і моцні хлопи. Чого ще нема, треба вистарати. Відтак скинув зі себе синю блюзу і закотив рукави сорочки.

„Слава Богу святому, болї злекшіли“ — прошепотїла стара Матрона.

„Чорта злекшіли!“ — скреготав різник.

„Нї! нї!“ — боронила ся баба і ховала поморщені руки під запаску, коли майстрова хотїла всунути їй щось в руку за фатигу. „Не возьму! Не можу взяти. Не помогло би нїчого, як би взяла плату. Се ради Господа святого треба робити, як має помогти недужому. Иншим разом даруєте менї що ласка, панї матко!“ Відтак потюпала важким ходом до дверий.

„Тепер зачинаємо роботу!“ — сказав острим голосом Панько, станув перед

„Тягніть!“ Почув ся жалібний стогін! „Міцнїйш! Тягнїть! Запріть ся об стїну! Міцно!“

ліжком і почав обмацувати і натискати обнажену ногу.

Хорий з болю взивав всїх святих заступників. „Видержи, батьку!“ — вспокоювала його жінка. „Панько при тобі, так все піде добре. Здаєть ся, вона тільки звихнена“.

„І сюди і туди!“ — відворкнув Панько. Господи! що то може чоловік висказати кількома короткими словами. Значить ся, нога викручена і зломана.

„Зелїзні гаки вбити в стїну!“ — комендерував Панько. Чотири кріпкі парубки взяли ся до роботи. Дощинки і лупки лежали під рукою до „шпанованя“, на полотняний шматок намащувано якоїсь масти.

„Баби́ на двір!“ — приказував Панько. „Тепер ви тут нї при чому!“

Різничка вийшла з хати, кажучи, що йде просто в церков і не перестане молити ся, док нога не буде зложена. А жандарм пустив ся селом, глядїти за галабурдником, що так нїжно положив майстра перед поріг корчми. Та показало ся, що виновника в сьому дїлї не було. Значить, сам різник викинув себе за двері. Тимчасом у хатї спутали хорому міцними посторонками цїле тїло і ноги. Сї посторонки робили нераз вже таку службу при найсильнїйших волах. „І ще послужать!“ — сказав Панько. „Тепер сюди, хлопцї! Два в голови, два в ноги. Посторонки міцно навинути на руку. Як скажу: тягнїть! так з усеї сили до себе“.

Майстер постогнував, не вгаваючи.

„Ще не пора! — здержував його Панько і забрав ся до „рихтованя“. Глянув ще раз, чи все в порядку, відтак скомендерував: „Тягнїть!“ Почув ся жалібний стогін. „Міцнїйш! Тягнїть! Запріть ся об стїну! Міцно!“ Проймаючий зойк-рев, щось затріщало в нозї, челя́дники зверещали разом у голос і — нога вискочила зі суставів.

Як грім залунало по цїлих Гориглядах: „Швець Панько вирвав ногу різникови!“

„Гей тому цьвіркунови вирвав ногу!“ А коли всї збігли ся поглянути, нога вже була обложена цїла пластрами. Майстрова стояла біля постелї і відтирала чоловіка оцтом. А Панько? Панько сказав: „Як стоїш одною ногою в арештї, то чорт годен тодї скласти чужу ногу! А то ще й стара баба вмішала ся — на таке треба-б чудотворця! Але все буде гаразд, тільки класти пластри невпинно“.

Сказав і помандрував з жандармом опять до арешту.

З тої пори минуло пять-шість лїт. Різник живе і досї в Гориглядах та штигулькає на ногу. Одна за довга, друга за коротка. Панько на волї, але — судия кполяв ся нишком, як ще раз дістане його в арешт, то вже не випустить на урльоп за нїякою порукою.

ІВАН ФРАНКО.

Мудрість захована
Золото в скритку
Однаковісїнько
Суть без ужитку.

*

Хто має мудрість, а з неї
Ближнїм не хоче вдїлити,
Той має скарб многоцїнний
В міх шкурятяний зашитий.

*

Добру науку приймай,
Хоч її і від простого чуєш;
Злоїж на ум не бери,
Хоч-би й святий говорив.

*

Мужню силу хоч похилить горе,
Та не зломить, в підлість не поверне;
Так і свічку хоч схили до долу,
Свого світла в низ вона не зверне.

*

Хто в першій житя четвертинї
Знаня не здобув
А в другій житя четвертинї
Майна не здобув,
А в третій житя четвертинї
Хто чесним не був,
Той скаже в четвертій: „Бодай я
І в світї не був!“

*

ІВАН ФРАНКО.

ГРИЦЕВА ШКІЛЬНА НАУКА.

Гуси зовсїм нїчого не знали про се. Ще того самого поранку, коли батько мав гадку відвести Гриця до школи, не знали гуси про сей намір. Тим менше знав про нього сам Гриць. Він, як звичайно, встав рано, поснїдав, поплакав троха, почухав ся, взяв прут і підскакуючи погнав гуси з обори на пасовиско. Старий білий гусак, як звичайно, наставив до нього свою невеличку голову з червоними очима і червоним широким дзюбом, засичав різко, а відтак тараканочи про щось нецїкаве з гусками, пішов передом. Стара грива гуска, як звичайно, не хотїла йти в ряді, але поплентала ся поза містком і зайшла в ровок, за що Гриць швякнув її прутом і назвав „лупярем“, — так він мав звичай називати все, що не піддавало ся його високій власти на пасовиску. Очевидна річ затим, що анї білий гусак, анї грива гуска, анї в загалї нїхто з цїлої череди — як їх було двацятеро й пятеро — так анї одно не знало при близьке перенесенє їх володаря та воєводи на инше, далеко не так почесне становище.

Тож коли нагло і несподївано надійшла нова вість, с. є коли сам батько, йдучи з поля, закликав Гриця до дому і там віддав його в руки матери, щоб його вмила, вичесала і вбрала, як Бог приказав, і коли потім батько взяв його з собою і не кажучи нї слова попровадив трепечучого в низ вигоном, і коли гуси побачили свойого недавного поводатора зовсїм у зміненім видї, в нових чобітках, у новім повстянім капелюшку і червоним ременем підперезаного, підняв ся між ними наглий і дуже голосний окрик зачудуваня. Білий гусак підбіг близько до Гриця з витягненою головою, немов хотїв йому добре придивити ся; грива гуска також простягнула голову і довгий час не могла й слова вимовити з наглого зворушеня, аж вкінцї вицокотїла: Де-де-де-де?

— Дулна гуска! — відмовив гордо Гриць і відвернув ся, немов хотїв сказати: „Еге, чекай лише, не в такі я тетер пани вскочив, щоб іще став відповідати тобі на твоє гусяче питанє!“ А в тім може й для того не відповів, що сам не знав.

Пішли горі селом. Батько нїчого і Гриць нїчого. Аж прийшли перед просторий, старий будинок під соломою, з комином на верха. До того будинка йшло богато хлопцїв, таких як Гриць, або й більших. По за будинком по городї ходив пан у камізельцї.

— Грицю! — сказав батько.

— Га! — сказав Гриць.

— Видиш оту хату?

— Видзу.

— Памятай собі, се школа.

— Ба, — сказав Гриць.

— Сюди будеш ходити вчити ся.

— Ба, — сказав Гвиць.

— Справуй ся добре, не пустуй, пана професора слухай. Я йду, аби тебе записав.

— Ба, — сказав Гриць, майже нїчого не тямлячи, що говорив батько.

— А ти йди з отсими хлопчиками. Візьміть його, хлопчики, з собою!

Ходи! — сказали хлопчики і взяли Гриця з собою, а тим часом батько пішов у огород поговорити з професором.

II.

Увійшли до сїний, у яких було зовсїм темно і страшно воняло торічною гнилою капустою.

— Видиш, там? — сказав до Гриня один хлопчик, показуючи в темний кут.

— Видзу, — сказав тремтячи Гриць, хоч зовсїм нїчого не видїв.

— Там яма, — сказав хлопчик.

— Яма! — повторив Гриць.

— Як будеш зле справувати ся, то професор всадить тебе в оту яму і будеш мусїв сидїти цїлу нїч.

— Я не хоцу! — скрикнув Гриць.

Тимчасом другий хлопчик шепнув щось до першого хлопчика, оба засмїяли ся, а потім перший, налапавши шкільні двері, сказав до Гриця:

— Застукай до дверий! Борзо!

— На сцо? — спитав Гриць.

— Треба! Тут так годить ся, як хто перший раз приходить.

У школї був гомін, мов в улию, — але коли Гриць застукав кулаками до дверий, зробило ся тихо. Хлопчики звільна отворили двері і втрутили Гриця до середини. В тій хвилї залупкали добрі березові різки по його плечах. Гриць дуже перепудив ся і зверещав.

— Цить, дурню! — кричали на нього сміхованцї-хлопцї, що почувши стук, засїли були за дверми і зробили Грицеви таку несподїванку.

— Ой-ой-ой-ой! верещав Гриць. Хлопцї злякали ся, щоб не почув професор, і почали Гриця зацитькувати.

— Цить, дурню, то так годить ся! Хто до дверий стукає, того треба по плечех постукати. Ти того не знав?

— Не-е-е знав! — відхлипнув Гриць.

— Чому не знав?

— Бо я-а-а пе-е-лсий ла-а-з у сколї.

— Перший раз! а! — скрикнули хлодцї, мов здивовані тим, як можна перший раз бути в школї.

— О, то треба тебе погостити! — сказав один, поскочив до таблиці, взяв зі скриночки добрий кусник крейди і подав Грицеви.

— На, дурню, їдж, а борзо!

Всї мовчали і в ожиданцї глядїли на Гриця, шо обертав у руках крейду, а далї поволеньки вложив її в рот.

— Їдж, дурний, а борзо! — напоминали хлопцї, а самі дусились зо сміху.

Гриць почав хрупати і на силу з'їв крейду. Регіт у школї розляг ся такий, аж вікна задзвенїли.

— Цього смієте ся? — спитав здивований Гриць.

— Нїчого, нїчого. Може хочеш іще?

— Нї, не хоцу. А сцо то таке?

— То ти того не знаєш? Отто дурний! Та то єрусалим такий, то дуже добре.

— Ой, не дузе добле, — сказав Гриць.

— Бо ти ще не засмакував. То годить ся кождому їсти, хто перший раз приходить до школи.

В тій хвилї увійшов професор. Усї хлопцї, як сполошені воробцї, попирскали до лавок, тілько Гриць остав ся зі сльозами в очах і з губами забіленими крейдою. Професор грізно зблизив ся до нього.

— Як називаєш ся? — крикнув.

— Гриць.

— Що за Гриць? Ага ти новий. Чому в лавцї не сидиш? Чого плачеш? Чим забілив ся? Га?

— Та я їв єрусалим.

— Що? який єрусалим? — допитував ся професор. Хлопцї знов аж дусили ся зо сміху.

— Та давали хлопцї.

— Котрі хлопцї?

Гриць озирнув ся по хатї, але не міг нїкотрого пізнати.

— Ну, ну! Йди сїдай, і вчи ся добре, а єрусалима більше не їдж, бо будеш битий!

III.

Почала ся наука. Професор говорив щось, показував якісь дощечки, що на них були намальовані якісь гачки та стовпки; хлопцї час від часу кричали щось, як професор показав яку нову дощечку, а Гриць нїчого того не розумів. Він навіть не зважав на професора, а дуже смішними видались йому хлопцї,

що сидїли довкола нього. Один довбав пальцем у носї, другий із заду раз-у-раз старав ся уткнути невеличке стебельце Грицеви в вухо, третїй працював довгий час дуже пильно, микаючи зі свого старого кафтана латки, нитки та остроки; вже їх перед ним на спідній дошцї лавки лежала цїла купа, а він усе ще микав і скуб зо всеї сили.

— На сцо то микаєс? — спитав Гриць.

— Буду дома з бовщом їсти, — відповів хлопець, і Гриць довгий час думав над тим, чи буває не здурив його сей хлопець.

Професор уже був готов узнати його дуже пильним і здібним хлопаком і хотячи ще лїпше переконати ся про се, переставив букви. Несподїваним способом він виставив перед учениками букви „баба“, але Гриць, не дивлячи ся на них, а тільки на професора, тонким співучим голосом крикнув: „галамага“. Всї зареготали ся, не виключаючи й самого професора, тільки Гриць здивований оглянув ся і знов на голос сказав до свого сусїда: „Цому не клицис галамага?“ Аж тодї бідолаха стямив ся, коли професор потягнув його за понятливість різкою по плечех.

Соперники. М. Пимоненко.

— Але бо ти, Грицю небоже, нїчого не вважаєш, — крикнув на нього професор і покрутив його за вухо, так що Грицеви мимоволї аж сльози стали в очах і він так перепудив ся, що довгий час не тілько не міг уважати, але й зовсїм о світї не тямив. Коли нарештї отямив ся, хлопцї вже починали читати склади на подвижних табличках, які розкладав і складав професор. Вони невтомимо по сто разів співучими голосами повторяли: „а-ба-ба-га-ла-ма-га“. Грицеви, не знати чому, дуже се сподобало ся, і він зачав зовсїм пискливим голосом на випередки кричати: „а баба галамага“.

— Ну, а чого тебе там у школї навчили? — спитав батько, коли Гриць у полудне вернув до дому.

— Вцилисьмо ся „а баба галамага“, — відповів Гриць.

— А ти вмів? — запитав отець, не входячи в те, що се за така дивовижна наука.

— Тазе вмів, — відповів Гриць.

— Ну, так менї справуй ся! — зао хотив отець. — Як тут у селї вивчиш ся, то підеш до міста до більшої школи, а відтак вийдеш на попа. Жінко, а дай но йому що їсти.

— Ба, — відповів Гриць.

IV.

Минув як раз рік після того важного дня. Блискучі надії батька на Грицеву будущину давно розвіялись. Професор сказав йому, що Гриць „туман вісімнайцятий“, що лїпше зробить, коли відбере його до дому і назад заставить гуси пасти. І справді, по роцї шкільної науки Гриць вертав до дому як раз такий мудрий, яким був перед роком. Вправді „а баба галамага“ він вивчив докладно на память і нераз навіть у снї з уст його вилетїло се дивовижне слово, що становило немов перший поріг усякої мудрости, якого йому не судило ся переступити. Але далї поза те слово Гриць в науцї не поступив. Букви щось мішали ся перед його очима і він нїколи не міг спізнати їх з лиця, котре *ш*, а котре *т*, котре „люде“, а котре „мисліте“. Про читанє вже нїщо й говорити. Чи причина тому була в його непонятливости, чи в кепськім навчаню професора, сего не знати; то тілько певно, що крім Гриця таких „туманів вісімнацятих“ між тогорічними школярами було 18 на 30 і всї вони підчас того шкільного року заєдно робили собі блискучі надії, як то буде гарно, як вони увільнять ся від щоденних різок, і як покажуть ся знов у повнім блиску своєї поваги на пасовищі.

А вже хто як хто, а Гриць запевно найбільше і найчастїйше думав про се. Проклятий буквар, що його він за час цїлорічної натуги над науковими питанями пошарпав і пофалатав трохи не на сїчку, прокляте „а баба галамага“ і прокляті професорські причинки та заохоти до науки так надоїли йому, що він аж вихуд та поблїд, і ходив увесь час, мов сновида. Наконець змилував ся Бог і післав місяць липень, і змилував ся батько та сказав одного ранку:

— Грицю!

— Га? — сказав Гриць.

— Від нинї вже не підеш до школи.

— Ба, — сказав Гриць.

— Здійми чоботи, капелюх і ремінь, треба сховати про неділю, а ти запережи ся личком, візьми лупку на голову, та жени гуси пасти.

— Ба! — сказав радісно Гриць.

V.

Гуси, звичайно — дурні гуси, і сим разом не знали про радісну зміну, яка їх чекала. Через цїлий рік Грицевої шкільної науки їх пас малий сусїдський хлопчик Лучка, що звичайно тілько й робив на пасовиску, що копав ямки, лїпив паски з болота та пересипав ся порохом. Про гусий він не дбав зовсїм і вони ходили самопас. Нераз їм лучило ся зайти в царину і тоді від пошкодованого приходилось їм витерпіти богато проклять, а навіть побоїв. А крім того нещастє кілька разів того року зловіщим крилом перелетїло понад чередою. Пять молодих гусаків і десять гусок господиня попродала в містї; важко прийшлось иншим розлучати ся з ними. Стару попеласту гуску забив хворостиною в шкоді сусїд і в варварській безсердечности припняв бездушного трупа за лабу до тоїж хворостини, волїк його так через цїле пасовиско, а відтак кинув господареви на обору. А одного молодого гусака, красу і надію череди, забив ястріб, коли раз відблукав ся від своєї рідні. Але про всї ті тяжкі та невіджалувані страти череда сего року була більша, нїж торік. Дякувати білому гусакови і гривій гусцї, тай ще двом, чи трьом молодим її донькам, череда сього року виносила звиш 40 штук.

Коли Гриць появив ся між ними з прутом, знаком своєї намісницької власти, зразу всї очи звернули ся на нього і тілько один нїміючий сик здивованя дав ся чути. Але анї білий гусак, анї грива гуска не забули ще свого колишнього доброго пастиря і швидко пригадали собі його. З голосними викриками радости і трепотанєм крил вони кинули ся до нього.

— Де-де-де-де? — цокотїла грива гуска.

— Адже я в школї був, — відповів гордо Гриць.

— Ов! ов! ов! — дивував ся білий гусак.

— Не віриш, дурню? — крикнув на нього Гриць і швякнув його прутом.

— А сьо-сьо-сьо? А сьо-сьо-сьо? — дзьоботїли громадячись коло нього инші гуси.

— То нїби, що я навчив ся? — формулував їх питанє Гриць.

— Сьо-сьо-сьо-сьо? — дзоботїли гуси.

— А баба галамага! — відповів Гриць.

Знов сик зачудованя, немов анї одна з тих 40 гусячих голов не могла зрозуміти такої глибокої мудрости. Гриць стояв гордий, недосяжний. Аж нарештї білий гусак здобув ся на слово.

— А баба галамага! А баба галамага! — скрикнув він своїм дввінким, металевим голосом, випростувавши ся, піднїсши високо голову і трепочучи крилами. А відтак обертаючись до Гриця додав, немов аби його ще більше пристидати:

— А кши, а кши!

Гриць був зломаний, засоромлений! Гусак в одній хвилї переймив і повторив ту мудрість, що коштувала його рік науки!

— Чому вони його до школи не давали? — подумав собі Гриць і пігнав гуси на толоку.

АФОРИЗМИ.

Перше треба сани постарати, а потім аж дзвінки.

—

Хто цьвях аж до головки забє, не може потім капелюх на него повісити.

—

Наші слова роблять нам більше ворогів як наші дїла.

—

Нещасні години забувай, але що вони тебе научили, не забувай нїколи.

—

Кому завидують, той має хлїб, а кому нї, той не має.

—

Неодин знає про свою подорож лиш то оповідати, що вона коштувала.

—

Неодин говорить лиш тому добре про свого ближнього, що надїє ся щось противне про него почути.

—

Кажуть, що мудрість вартує більше, як маєток; але ми розуміємо під тим нашу мудрість тай чужий маєток.

—

В малім горшку скорше кіпить, як у великім.

—

Нїчо доложити до нїчого, то все буде нїчо...

—

Мудра женщина радо слухає комплїментів; дурна радо їм вірить.

—

Женщини бувають адвокатами вже від уродженя; бувають вони найвимовнїйшими тодї, коли не мають рації.

—

Не ходи у воду за птицею, а в лїс за рибою.

—

Верблюд не видить свого горба, але горб свого сусїда видить дуже добре.

—

Хто спускає ся на свого сусїда, мусить без вечері лягати.

—

Не виливай води, доки води не найдеш.

—

Іди через ріку, котра з шумом пливе, але стережи ся тої, що пливе спокійно і тихо.

Т. ШЕВЧЕНКО.

КАЛИНА.

„Чого ти ходиш на могилу?“
На-силу мати говорила:
„Чого ти плачеш ідучи?
Чого воркуєш у ночи,

Не сон-трава на могилї
В ночи процьвітає:
То дївчина заручена
Калину сажає,

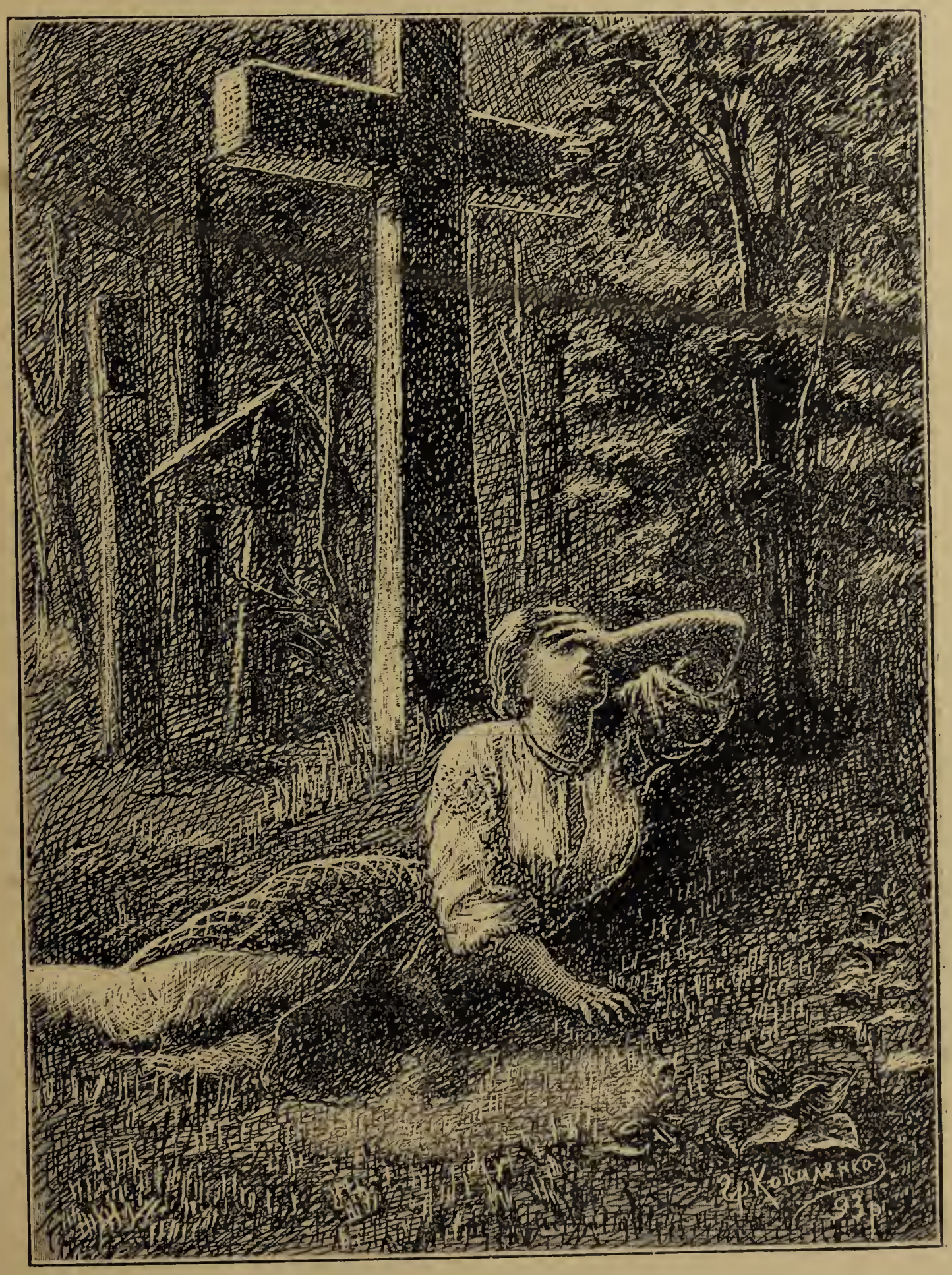

Моя голубко сизокрила?“
— „Так, мамо, так!“
І знов ходила,
А мати плакала ждучи.

І сльозами поливає,
І Господа просить:
„Пошли, Боже, дощі в ночи
І дрібнії роси,

Щоб калина прийняла ся,
Розпустила віти:
Може пташкою прилине
Милий з того світа.
Зовю йому кубелечко
І сама прилину,
І будемо щебетати
В-кунцї на калинї.
Будем плакать, щебетати,
Тихо розмовляти,
Будем в-куночцї у-ранцї
На той світ лїтати.“

І калина прийняла ся,
Віти розпустила,
І три лїта на могилу
Дївчина ходила.
На четверте... не сон-трава
В ночи процьвітає,
То дївчина з калиною
Плаче-розмовляє:

„Широкая, високая
Калино моя!
Не водою до схід сонця
Поливаная!
Широкії сльози-ріки
Тебе полили,
Їх славою лукавою
Люде понесли.
Зневажають подруженьки
Подругу свою,
Зневажають червоную
Калину мою.
Повий мою головоньку,
Росою умий,
І вітами широкими
Од сонця закрий!
Мене знайдуть, поховають,
Мене осміють;
Широкії твої віти
Дїти обірвуть.“

В-ранцї рано на калинї
Пташка щебетала;
Під калиною дївчина
Спала, не вставала:
Утомилось молодес,
На віки спочило...

Вставало сонце з-за могили,
Радїли люде встаючи;
А мати й спати не лягала,
Вечерять доню дожидала
І тяжко плакала ждучи.

ЗАГАДКИ.

1. Без чого село не може бути?

2. В бочцї така вода, що творить чудеса.

3. Два дивлять ся, два служають, чотирох тупотить, а сїмсот свище.

4. Двох хлопцїв за руки держить ся.

5. Є деревенце — не полїнце, шість дїрочок має, весело співає.

6. Жорна і не жорна, а муку меле.

7. Звязаний панок в кутї сидить.

8. Іде лїсом не трісне, іде водою не плюсне.

9. Котре слово перше?

10. Летить, летить, тай все тиє.

11. Міст і не міст — так лиш на якийсь час.

12. На що пес кістку гризе?

13. Один чоловік лиш раз у рік вбирається; котрий?

14. Паде з поду не розібється ся, впаде в воду, то розплинеть ся.

15. Руки в гору здоймив, зі збіжа порох зробив.

16. Сорока летить, а пес на хвостї сидить.

17. Хто єї засмакує, на віки бідує.

18. Червоний кольор, а винний смак. камяне серце, чому то так?

19. Що росте без коріня? Що горить без полуміня? Що цвите без цьвіточку? розгадай сю загадочку.

20. Як уголь чорний, а пожиточний.

ВІЛЬГЕЛЬМ ГАВФ.

КАЗКА В СТРОЮ АЛЬМАНАХА.*)

В далекій, напричуд гарній країні, про яку розказували, що над її зеленими садами сонце ніколи не заходило, царювала від початку й царює до нині королева Мрія. Повними пригорщами сипала вона між своїх з давен давна добильні благодати, а всї — хто лиш її знав — любили її і шанували. Та серце королевої було вельми велике. Вона не остала з своїми добродїйствами в своїй країні; вона сама все молода і красна, зійшла в королївським строю на землю, бо чула, що там живуть люди, які ведуть житє без краю сумне, серед трудів і працї. Їм принесла вона з свого царства найкрасші дарунки, і від коли гарна корелева перейшла нивами землї, стали люди бадьорі в працї і веселі в житю.

Та й свої дїти, такіж гарні і любі як мати-королева, післала вона в світ, щоб несли людям щастє. Раз вернула Казка, найстарша дочка королевої, з землї. Мати запримїтила, що Казка сумна, ба що в неї — на диво — заплакані очі.

„Що тобі, люба Казочко?“ промовила королева, „відколи ти була на землї все в тебе на личеньку сум і жаль; не скажеш мамі, чого тобі не достає?“

„Ох! люба матусенько“, відповіла Казка, я певноб так довго не мовчала, колиб не знала, що моє горе й тебе засмутить“.

„Скажи-ж бо, моя доню“, просила королева. Горе се камінь, який одного важко давить; та в двійку лекше його нести“.

„Як велиш, то слухай!“ відповіла Казка. „Знаєш, як радо пристаю з людьми, з яким вдоволенєм сїдаю і перед хатиною найбіднїйшого, щоб по його працї провести з ним бодай годину на любій розмові; та й вони ввічливо мене витали, як я надходила, а далеко провожали очима з веселим усміхом, як я відходила; але в сих днях нема вже того“.

„Бідна Казочко!“ сказала королева та погладила її по личеньку, яке вмило

Стріча на самотї. М. Пимоненко.

*) Альманахом звали в 18. і 19. столїтю збірки поетичних творів, що появляли ся раз в рік.

ся слезами. „Мабуть се всьо лиш так тобі видаєть ся“.

„Повір менї матусенько, яж се добре чую“, відповіла Казка, „вони вже не люблять мене. Всюди де лиш прийду, стрічають мене холодні погляди, нїде вже не витають мене радо; навіть дїти, які преціньь так мене все любили, сміють ся з мене та премудрі відвертають ся“.

Королева сперла чоло на руку та мовчки над чимсь думала.

„Яка сему причина, Казочко, що люди там на землї так змінили ся?“ запитала королева.

„Люди, бач, настановили мудрих сторожів, які, царице Мріє, острим зором провірюють та слїдять всьо, що приходить з твого царства. Коли отже прийде який не після їх вподоби, знимають великий крик, вбивають його або чернять перед людьми, — а сї вірять їм на слово — так гидко, що вже не найдеш любови, не найдеш нї крихти довіря. Ах, як добре моїм братам, Снам! Весело та легонько біжать вони на землю, не питають тих мудрих мужів, а навідують спячих людий та снують і малюють їм много, що несе щастє серцю і звеселює око!“

„Твої брати пустунчики“, промовила королева, „а ти, моя любо, не маєш чого їм завидувати. Тих граничних сторожів знаю я добре; то незовсїм лихо, що люди їх настановили; неодин вітрогон йшов, представляв себе за такого, що приходить з моєї країни, а ледви з якої гори сюди до нас глядїв“.

„Але чому вони кажуть за се платити менї, твоїй власній дочцї?“ плакала Казка. „Ах колиб ти знала, як вони зі мною обійшли ся. Прозивали старою дївкою та грозили, що найблизший раз вже мене й не пустять“.

„Як, мою дитину не пустять?“ скрикнула королева, а гнїв закрасив єї лице. „Та я вже знаю, чому се так; лиха тїтка очернила нас!“

„Мода? Не може бути!“ сказала Казка. „Вона-ж усе така ввічлива“.

„Ах, я пізнаю її, ту облудну!“ відповіла королева. „Та спробуй ще раз їй на удрощі, моя доню! Хто хоче вчинити що доброго, нема йому як відпочивати“.

„Ой лишечко, матусенько! а як вони мене проженуть, або очернять так, що люди й не глянуть на мене та оставлять самітну і погорджену десь у кутку?“

„Коли старі ошоломлені модою і не цінять тебе, так звернись до малих! Ах Боже, сеж мої любимцї, їм шлю я твоїми братами мої найлюбійші образи, я й сама вже часто до них линула, пестила їх, цїлувала та весело з ними грала ся. Вони знають мене добре; не знають правда як я зву ся, та часто вже я запримітила, як ночию всміхають ся до моїх зірок, а рано коли по небі проходжують мої ясні овечки, серед радощів плескають в долонї. Хоть будуть й старшенькі, не покинуть мене любити; тодї помагати му милим дївчатонькам плести пестрі вінки, а дикі хлопцї стануть тихше, бо сяду з ними на високій кручі, і поза імлою далеких синїх гір покажу їм високі замки і пишні палати, а з рожевих вечірних хмаринок сотворю хоробрих лицарів та чудні хрестоносні походи“.

„Ой дїти, любі дїти!“ скликнула зворушена Казка. „Хай буде, з ними ще раз спробую“.

„Так, добренька, моя доню,“ сказала королева, „йди до них! Але я троха й приберу тебе, щоб малим подобала ся, а старі тебе не відтрутили; дивись! хочу дати тобі стрій Альманаха“.

„Альманаха, матусенько? Ах — я соромлюсь перед людьми такого пишного строю“.

Королева кивнула, а служниці принесли пишний стрій Альманаха. Був він

ясної краски а скрізь були нашиті чудові постатї.

Служниці сплели дївчинї довге волосє, вбрали ноги в золоті сандали і закинули опісля плащ.

Соромлива Казка не сміла й глянути. Але мати глядїла на неї з вдоволенєм та й обняла. „Іди“, сказала до малої, „хай моє благословенє остане з тобою! А як вониб тебе зневажали, або висмівали, вертай до мене, може будучі поколїня, вірнїйші природї, звернуть свої серця до тебе“.

Так сказала королева Мрія. А Казка пішла на землю. Серце било ся в груди, як підходила до місця, де пробували мудрі сторожі; склонила голову до долу, обвинулась тїснїйше красним плащем і непевно підходила д' брамі.

„Стій!“ закликав грубий, шорсткий голос. „Сторожа позір! Ось йде новий Альманах!“

Казка задріжала, як почула се; много старших мущин з хмарним виглядом вискочило з хат; вони мали в руках острі пера та наїжили їх проти Казки. Один з поміж них підійшов д' Казцї і хопив дико за бороду. „Лиш випрями голову, пане Альманах“, кричав він, „щоб можна заглянути в очі, чи ти що путнього, чи нї“.

Краснїючи піднесла Казка головку і глянула темним оком.

„Казка!“ закричали сторожі і стали грімко сміяти ся.

„Казка! Так дуже думали, хто се надходить! Як прийшла ти до сего строю?“

„Мама мене так вбрала“, відповіла Казка.

„Так? Вонаб хотїла тебе перепачкувати? Нїчо з того. Виносись, іди собі відси!“ кричали сторожі та всї піднесли острі пера.

„Та я хочу лиш д' дїтям,“ просила Казка; „сеж можете менї позволити?“

„Мало ще тої голоти в краю?“ кричав один зі сторожів. „Вони лиш дурниці плетуть нашим дїтям“.

„Най покаже що сим разом знає!“ сказав другий.

„Так, так“, кричали знова всї, „розповідж, що ти знаєш; та спішись, бо в нас не много часу для тебе!“

Казка протягла рученьку і стала чертати у воздусї всякі знаки. Небавом стали проїзжати пестрі постатї: каравани, гарні конї, стрійні їздцї, много шатер серед піскової пущі; птицї і кораблї на розбурханому морю; тихі лїси та густо заселені міста і вулицї; бої та смирні номади; усьо линуло в живих образах в пестрих гуртах ген ген далеко.

Казка й не запримітила серед запалу, з яким показувала образи, як сторожі брами поволи заснули. Саме хотїла чертати нові знаки, як підійшов до неї і взяв її за руку, якийсь ввічливий мущина. „Дивись, добра Казочко“, промовив показуючи на спячих; „для сих твої пестрі річи нїчим; проскоч скоренько крізь браму! Вони й недогадають ся опісля, що ти в краю і зможеш мирно та незамітно ходити своїми стежками. Я заведу тебе до моїх дїтий; в моїй хатинї дам тобі тихе, миле пристановище; там зможеш пробувати і жити для себе; а як опісля мої сини і донї своє добре вивчать, можуть приходити до тебе з своїми забавками і тебе слухати. Хочеш сего?“

„Ах, як радо піду я за тобою до твоїх малих; як щиро му прикладати ся, щоб деколи дати їм веселу годинку!“

Добрий чоловік кивнув ввічливо головою і поміг їй перейти по через ноги спячих сторожів. Усміхаючись оглянула ся Казка коли вже була за ними, і скоренько скочила крізь браму.

З нїмецького *М. Я.*

ІВАН ФРАНКО.

ПРИТЧА ПРО ПРИЯЗНЬ.

Вмираючи покликав батько сина,
Що був його єдиная дитина,

І мовив, звівши голову стару:
„Мій синку, швидко я мабуть умру.

„Дав Бог менї прожити много лїт,
Добра надбати і пізнати світ.

„Добро тобі лишаю. Не марнуй
Його, тай понад міру не цїнуй.

„Не думай в нїм мету житя знайти, —
Се сходи лиш до висшої мети.

„Та крім добра ти маєш, синку, те,
Що найважнїйше — серце золоте,

„Досить науки і здоровий ум,
І вже пройшов ти молодости шум.

„Одного лиш бажаю ще тобі,
Щоб мав ти друга щирого собі“.

Син мовив: „Татку, дяка вам і честь!
Та в мене другів щирих много есть.“

„О синку, много при їдї й винї,
Та в горю помогти — напевно нї!

„Я сїмдесять пять лїт проживши вспів
Знайти одного лиш — тай то на пів.“

„Нї, татку — мовив син, — з моїх друзяк
Піде за мене кождий хоч на гак!“

Всміхнувсь отець. „Щасливий, синку, ти,
Та я би радив пробу навести.

„Заріж теля і запакуй у міх,
А нічю йди з тим до друзяк своїх.

„Скажи: „Біда! я чоловіка вбив!“
Проси, щоб захистив тебе і скрив.

„Своїх отак попробуй, а потім
Застукай і в мойого друга дім“.

Послухав син. Як змеркло ся цїлком,
Пішов важким навюченим мішком.

До друга найлюбійшого воріт
Застукав: „Живо, живо отворіть!“

Явив ся друг. „Се що тебе жене?“
„Я чоловіка вбив! Сховай мене!“

Та сей не відчиняючи воріт
Сказав: „Тїкай! Чи ще мене й мій рід

„Ти хочеш у тяжку біду вилескать?
Адже-ж коли почнуть тебе шукать,

„То де-ж підуть на сам перед? Сюди!
Бо знають, що я друг твій! Геть іди!“

Пішов по инших своїх другах син, —
Не скрив його, не втїшив нї один.

А дехто мовив: „Забирай ся ти!
Я зараз мушу властям донести.

„Адже-ж всї знають, як дружили ми, —
Ще скажуть, що до спілки вбили ми.“

Оттак всю ніч продвигавши свій міх,
До батькового друга він прибіг.

„Ратуйте, дядьку! Я людину вбив,
Та вже й у містї шуму наробив!

„Ось труп! Там десь погоня вже жене!
Ой пробі, скрийте трупа і мене!“

Старий живенько замки відкрутив
І з міхом парубка в свій дім пустив.

„Ну, ну, ходи, небоже, скрий ся тут!
А трупа десь я впру в безпечний кут.“

Замкнув ворота, взяв на плечі міх —
Та парубок упав йому до ніг.

„Спасибі, дядьку! Не турбуйтесь, нї!
Нїяке зло не стало ся менї.“

І він сказав йому батьківську річ
І все, що дїяло ся з ним сю ніч.

І як подвійно тут він скористав:
Фальшивих другів збувсь, а вірного
[пізнав.

СТЕФАН КОВАЛЇВ.

З ПРАКТИЧНОЇ ШКОЛИ.

Вертає Михайло Розхідник з торгу вечером; добре на саньох сидїти, з сїрими говорити: санна устелила ся, ніч погідна, місяць світить, видно ся як у день. Жиди не ошукали, воли продав з добрим баришем, торг повів ся. От і на душі мило. До хати далеко, три верхи і Циганова Шия, — стрімкий беріг під самою загородою — але йому не першина в такій порі їздити; нераз у саму глуху північ, у темній пітьмі припарив до дому.

— В порожнї, Михайле?

— В повнї, Мошку — відповідає Михайло, — маю рептюх, кілька топок солї, соломи повні сани і сам везу ся, а ти, щирий мій сусїде, від саний геть, бо обірвеш!...

— Що я обірву, що?... лїпше візьмеш мене до дому, я заплачу; дві шістки дам.

— Так, то що иншого. Давай сюди гроші та сїдай собі з заду: лиш обережно з горнятками, з сїлю...

Під весну. Святославський.

Глядить Михайло по небі, бачить усе в такім самім порядку, який його дїд, славний бакуняр, часто йому показував: косарі, квочка, віз небесний і тота звізда, що все в однім місцї висить над головою, а не рухає ся; все в порядку, нїчого не змінило ся. Видно, на небі нема таких „руінників“, як ті, що розлїзли ся по Бескидї, мов плюгаві черви, та лоточать зелену Верховину.

Їде Михайло то до гори, то в долину, говорить з сїрими, не скучна в трійку їзда. Дігнав його арендар Мошко, великий крутар і циган: не десять і не сто разів вивів він Михайла в поле.

Чіпив ся Мошко саний, питає:

— Дам у селї. Що? може мене боїте ся?

— Бояти ся не бою, але гроші дай зараз!

Цертолить ся Мошко з Михайлом і їде; все заговорює то сяк, то так, завертає хлопови баки, аби лише доїхати близше до села.

Замітив Михайло хитрість Мошкову, став, нїби поправляє ярмо на волах, зорить косо на Жида.

— Плати — повідає по хвили — або з саний тручу, батогом потягну...

— Нехай тебе лихо трафить! — крикнув розлючений Жид; — я зайду бор-

ше, ніж ти заїдеш... Який менї господар, тріндає ся телятами...

— Нехай тебе й трафить, менї нїчого до того, але на моїх саньох за дурно не поїдеш.

Пігнав Жид, аж ноги розпустив на вітер, снїг ними замітає. А Михайло дав ще волам перекусити, сам над ровом припік коло огню люльку, закурив, їде.

— Не минувший тиждень для. тебе — говорив Михайло Розхідник, розваливши ся в саньох, сам до себе. — Вісїм вас їхало три милї, а прийшло ся платити, кождий на потемки з воза шусть! та до коршми... А мара їх напхала тодї зо пятьдесять у самім ванкири, пізнай-же!... Все чорне, пейсате, не пізнаєш, котрий з тобою їхав... Пропало... Пачки тютюну, біг-ме, пачки тютюну не дістав, ще й чвертку вівса вкрали. Нинї, каже, дома дам... Добре, дай і дома, але дай і тут зараз, а нї, так зо шумом!

Їде Михайло, під'їздить що раз висше до верха, перехопив ся вже й через Циганову Шию поміж скалистими опоками, де двом возам годї оминути ся, хоче скрутити на поляну до села, аж тут ненадїйно зфучали воли, занепокоїли ся.

— Цабе, бойку, не пручай ся, бо в рів звернеш — остерігає Михайло сорокатого.

Не слухав нї сорокатий, нї лисий; скочили в бік, замотали ся в корчі, вивернули Михайла на дорогу.

Встав Михайло, обтрїпав ся, глянув докола, а за фосою купа вовків під смерекою гарцює, щось розтягають, гризуть ся звірі.

— Тихо, хлопцї! нема страху — говорить Розхідник до волів. — Пять їх там, весїля справляють; нас трьох, не дамо ся.

Хопив Михайло цїлий сніп соломи, запалив, кинув поміж вовків, глядить, що вони роблять.

Гаргаргар!... Загаркотїли звірюки, розскочили ся, пігнали в провал до села.

— Ади!... Подяка!... Грій його, а він один з другим сердить ся. Шкода соломи, треба хоч люльку закурити.

Закурив Михайло люльку, глянув ще раз під смереку, глянув і на смереку, а там — фі, фі, фі! — засвистав і своїм очам не вірить. Поміж гилєм сидить Мошко простоволосий, трясе ся від страху і зимна, а пейсами вітер грає, немов цїлого вхопити хоче.

— А що там, Мошку? — питає.

— Ну, ну, а ви що там? — відповідає Жид. — Я вже не жию.

— Я, Богу дякувати, жию і їду до хати... Будь здоров!...

— Йойо-йой! пождїть, дам вам грошї, не лишайте.

— Давай, але з дерева. Не буду ждати, аж злїзеш.

— Як подам? коли в долинї снїг, а там не дістанете.

— Я вже зараджу.

Привязав Михайло шапку до предового костура, піднїс до гори і каже: — Давай і повну-верховату, я на снїг не висиплю.

Дав Жид грошї, хоч і руки закоченїли, кождий крайцар у пушках общупував.

Перечислив Михайло, знайшов двацять крайцарів, поміг Мошкови злїзти з дерева і завіз його простоволосого до дому; шапку сабашову і замащений берлик з'їли вовки.

Весело вернув Михайло до своїх; ті дві шістки були в нього вартнїйші, ніж півтора сотки за воли; в добрій був школї.

О. ОЛЕСЬ.

НАД КОЛИСКОЮ.

(ПІСНЯ МАТЕРІ).

Спи, мій малесенький, спи, мій синок...
Я розкажу тобі безлїч казок!
На що-ж ти віченьки знову розкрив?
Спи, моя пташко, то вітер завив.
Стогне і виє уже він давно,
Бєть ся і стука у наше вікно...
Геть, розбишако, в далекі степи!...
Спи, моя ластівко, солодко спи!
Ось, уже й вітер зовсїм занїмів...
Мабуть заснуть під намет полетїв...
Холодно зараз в лїсах і лугах,
Все потонуло в глибоких снїгах.
Бігають зайчики, мерзнуть, тремтять,
Затишок хочуть собі відшукать.
Ось, вони вглядїли, о — кущик стоїть, —
Годї! давно вже лисичка там спить.
Кинулись знову кудись на грядки, —
Ой, там ночують сьогоднї вовки.
Краще ви в поле біжіть, за лїсок...
Знайдете там ви соломки стіжок, —
Глибше забийтесь, зарийтесь в снопки,
Щоб не знайшли вас голодні вовки...
Спи-ж, мій малесенький, годї гулять...
Зайчики білі давно уже сплять.

ЛЕОНЇД ГЛЇБІВ.

ЗАГАДКИ.

1.

По полю ходить, носом оре
І розкидає по слїду
Одним шанобу, другим горе,
Тому привіт, тому біду.
Він оре скрізь: і на чужинї,
І в нашій рідній сторонї;
Колись і у моїй долинї
Він децо виорав менї.

2.

Бачить — не бачить,
Чути — не чує,
Мовчки говорить,
Добре мудрує;
Кривду соромить,
Правди навчає,
Часом жартує,
Смішки справляє;
Люба розмова;
Дай Боже, дїти,
З нею до віку
Знать ся — дружити.

3.

Мати донї молодій
Огородик надїлила.
Розкошує доня мила,
Каже неньцї — тїсно їй:
»В земляній сиджу коморі,
А коса моя на дворі«.

АНТІН ЧЕХОВ.

Д А М И.

Федір Петрович, інспектор народних шкіл Н-ської ґубернії, зачисляючий себе до людий справедливих і великодушних, приймав у себе одного разу, в канцелярії, учителя Временського.

— Нї, пане Временський, — говорив він: відставка (спенсіонованє) неминуча. З таким голосом, як у вас, не можна вчителювати. Та як саме він у вас пропав?

— Я, розігрівшись, напив ся зимного пива... — прошипів учитель.

— Яка шкода! Служив чоловік чотирнайцять лїт і нагло ось яка халепа! Чорт знає, з причини такої марниці доводить ся занапастити житє-карієру. Щож ви тепер думаєте робити?

Учитель нїчого не відповів.

— Ви батьком родинї? — спитав інспектор.

— Жінка і двоє дїтий, Вп. Добродїю... — прошипів учитель.

Настала мовчанка. Інспектор встав з поза стола і перейшов ся з кута в кут, незвичайно зворушений.

— Нїчого не можу придумати, щоби менї з вами робити! — сказав він. — Вчителем ви бути не можете, до пенсії ви ще не дотягнули... лишити-ж вас так на ласку судьби, на чотири вітри, якось нїяково. Ви нам свій чоловік, прослужили чотирнайцять лїт, значить ся отже нашим обовязком і є, щоби допомогти... Але як помогти? Що я для вас можу вчинити? Увійдїть ви в моє положенє: що я могу для вас вчинити?

Настала опять мовчанка; інспектор ходив і все думав, а Временський, придавлений своїм горем, сидїв на краю крісла і також думав. Нагло лице інспектора прояснилось, а він сам навіть пальцями лопнув.

— І що се менї вже передше на думку не прийшло! — промовив він швидко. — Послухайте лишень, ось що я вам могу запропонувати... Від слїдуючої неділї наш секретар переходить на пенсію. Як що хочете, можете після нього займити опорожнене місце! Ось вам!

Временський, який не надїяв ся такої ласки, дуже зрадїв.

— Ось і знаменито, — сказав інспектор. — Сьогодня-ж таки напишіть прошенє.

Розпращавшись з Временським, Федір Петрович відчув полекшу і навіть вдоволенє: перед ним вже не маячіла зігнена постать шиплячого педагога і любим спомином для нього було се, що, запропонувавши Временському опорожнене місце, він поступив справедливо і совісно, як добрий, зовсїм порядний чоловік. Але сей його гарний настрій тревав не довго. Коли він прийшов домів і сїв обідати, його жінка Настася Іванівна нагло промовила:

— Ах, так, мало що й не забула! Вчера приїздила до мене Нїна Сергіївна і просила за одним молодим чоловіком. Кажуть, що в нас буде одно місце опорожнене...

— Так, але се місце обіцяне вже иншому, — сказав інспектор і нахмурив ся. — І ти знаєш моє правило: я нїколи не обсаджую опорожнених місць з протекції.

— Я знаю, але для Нїни Сергіївної, думаю, можна зробити виїмку. Вона нас любить наче рідних, а ми для неї до сеї пори ще нїчого доброго не вчинили. І ти Федю, навіть не думай відказуватись! Своїми примхами ти і її образиш і мене.

— А за ким-же то вона так заступаєть ся?

— За Ползухиним?

— За яким Ползухиним? За тим, що на новий рік на сходинах у Чацького грав? За тим джентельменом? Нї за що!

Інспектор перестав їсти.

— Нї за що! — повторив він. — Боже мене борони!

— Але і чомуж?

— Зрозумій мамцю, що наколи вже молодий чоловік чинить заходи не прямо, а при помочи женщин, так се справдї лїнтяй і лихо зна' що! Чому він сам до мене не прийде?

По обідї положив ся інспектор у себе, в кабінетї, на софі і став читати одержані з почти часописи і письма.

„Любий Федоре Петровичу! — писала йому жінка городського голови. — Якось недавно тому ви говорили, що я є знатоком людий і серцем їх пізнаю. Теперечки доведеть ся вам про се переконатись на дїлї. До вас тими днями прийде просити о місце секретаря нїкій К. Н. Ползухин, якого я знаю як прегарного чоловіка. Молодець дуже симпатичний. Приймивши його, ви переконаєте ся“, і т. д.

— Нї за що! – промовив інспектор — Боже борони мене!

Після сього не було такого дня, щоби інспектор не одержував листів, поручаючих Ползухина. Одного прегарного поранку явив ся і сам Ползухин, молодий чоловік, заживний, з оголеним, жокейським лицем, в новому, чорному одїню...

— В справах службових я тутечки не приймаю, а в канцелярії, — сказав сухо інспектор, вислухавши його прошенє.

— Вибачайте, Вп. Добродію, але загал наших знакомих порадив менї звернути ся із сим прошенєм власне сюди.

— Гм!... — промимрив інспектор, з ненавистію глядячи на його остроносі черевики. — О скільки менї відомо, — сказав він: — у вашого батька є майно і ви не бідуєте; чомуж ви отже так нагально впрошуєтесь на се місце? А чейже се праця платна!

— Я не задля платнї, а так... І всетаки служба державна...

— Так... Менї здаєть ся, що протягом місяця вам надоїсть ся повинність і ви її кинете, а тимчасом є кандидати, для яких се місце являєть ся — карієрою на цїле житє. Є бідаки, для яких...

— Не надоїсть, Вп. Добродію! — перебив Ползухин. Даю слово чести, що буду старатись!

Інспектора обрушило.

— Слухайте, — спитав він, зневажливо всміхаючись: — чому ви відразу не звернулись до мене, а уважали конечним попереду трудити дам?

— Я не знав, що се для вас буде немило, — відповів Ползухин і засоромив ся. — Але, Вп. Добродію, наколи ви не признаєте значіня поручаючим письмам, то я могу вам предложити свідоцтва...

Він виймив з кишенї папір і подав його інспекторови. В низу свідоцтва написаного канцелярським стильом і почерком, виднїв підпис губернатора. Зі всього можна було так і пізнати, що губернатор підписав не читаючи, щоби лишень спекатись першої-лїпшої влїзливої дами.

— Щож робити, прихилююсь... приймаю... — сказав інспектор, перечитавши свідоцтво, і зітхнув. — Подавайте завтра прошенє... Щож робити...

І коли Ползухин відійшов, інспектором заволодїло почуванє гидоти.

— Погань! — шипів він, ходячи з кута в кут. — Таки поставив на своїм, негідний човгач, бабський угодник! Гадина! Тварюка!

Інспектор голосно плюнув крізь двері, за котрими зник Ползухин і нагло засоромив ся, позаяк у тій же хвилинї входила до його кабінету панї, жінка управителя державної палати...

— Я на хвилинку, на хвилиночку... —

Сїдайте, куме, і слухайте мене уважно... Ну-у, кажуть, у вас є вільне місце... Завтра, або таки сьогодня буде у вас молодий чоловік, Ползухин...

Пані щебетала, а інспектор глядів на неї мутними, посоловілими очима, як чоловік, який ось-ось має зімлїти, — глядів і з приличности всміхав ся.

А другого дня, приймаючи у себе в канцелярії Временського, інспектор довго не рішав ся сказати йому правди. Він мняв ся, плутав ся і не знав від чого почати, що сказати. Йому бажалось оправдуватись перед учителем, оповісти йому все по правдї, але язик заплутав ся, наче у пяного, уха пашіли і йому стало нагло і образливо і досадно, що доводить ся відгравати таку безглузду ролю в своїй канцелярії, перед своїм підвладним. Він нагло вдарив кулаком по столї, схопив ся з місця і сердито закричав:

— Нї, у мене нема для вас місця! Нї і нї! Лишіть мене в спокою! Не мучте мене! Відчепіть ся від мене, будьте ласкаві!

І вийшов з канцелярії.

З російського переклав: *Івка.*

В. СИВЕНЬКИЙ.

УКРАЇНА.

Наша славна Україна
Наше щастє і наш рай,
Чи на світї є країна
Ще милїйша за наш край?
І в щасливі й злі години
Ми для неї живемо,
На Вкраїнї й для Вкраїни
Будем жити й помремо.
Нас не зможуть супостати
Взяти в кайдани свої:
Ми бороним наші хати,
Наші тихії гаї.
Не вмирає наша слава,
Не вмирає наша честь
Бо живе в нас сила жвава,
Бо робітники в нас єсть.
Гей, хто хоче всїм свободи,
Поєднаймось як брати!
Сонцем правди, світлом згоди,
Боже, шлях нам освіти!
Хай забудеть ся недоля
І неслава давних лїт,
Щастє-ж рівне й рівна воля.
Засияють на ввесь світ!

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ.

МИХАЙЛО СЕМИЛЇТОК.

ОПОВІДАНЄ З НАРОДНЬОГО ПЕРЕКАЗУ.

I.

Було се дуже, дуже давно. Ще як на наші землї набігав дикий кочовий нарід Печенїги й нищив та руйнував села й міста, а людий убивав, або забирав у тяжку неволю.

На Рідну школу. А. Манастирський.

А панував тодї в нашому славному золотоверхому Київі князь Володимир. У князя був син Михайлик. Молоденький ще був князенко Михайлик, семилїток, але що се за дитина була! Семилїток, а й не одного старого лицаря застидав би! Який славний стрілець був із нього. Було ганяєть ся конем (бо й на кони їздив наче вродив ся на ньому) і птаху на лету з лука вцїлить. Як де батько, князь Володимир, виправляєть ся було, чи то на лови чи то в бій, усе він було просить ся, щоби й його взяв із собою. Славний був лицар малий князенко Михайлик семилїток. Батько його дуже любив, любив його й увесь нарід. Знати, що лицарська кров плине в ньому — говорили люди.

II.

І стало ся тодї, що Печенїги великою силою насунули на Вкраїну. Підійшли під саміський Київ і облягли його з усїх сторін як чорна хмара. Добувають ся до Київа, бють таранами в мури. От-от думають, буде Київ наш?

Та де там! Мури стоять, як стояли, не подають ся. Стріляють Печенїги до міста, до Киян, що стоять на мурах, та стріли не ранять Киян, лише вертають і ранять самих Печенїгів.

— Щоб се таке було? — думають Печенїги, дивують ся. — Доси ще нїяке місто, хоч би й як сильно укріплене, не встояло ся перед нашими таранами. А тут бємо в мури вже більше як тиждень, мури нї трохи не подають ся; стріляємо, наші стріли не ранять ворогів, лише вертають і нас іще ранять! Що се? Якісь чари чи що?

Кличуть ворожбитів. Питають. А ворожбити кажуть:

— Не здобути вам отсего Київа нїколи! Там у Київi в князя Володимира є син семилїток. Малий він іще, а вже великий і славний лицар із нього. Се його побут у мурах міста не дає вам здобути Київа. Сей семилїток се душа народу, його сила. Щоби здобути місто, треба перше його відтам дістати.

— Щож нам робити, що нам дїяти, щоби його відтам позбути ся. Може наслати на нього яких убийників, може підплатити якого Киянина, щоби вбив його?

— Убити?! Його? Його нїхто не вбє! Кажемож вам, що він душа народу, а хибаж можна душу, живу душу вбити? Можна її увязнити, поневолити темними силами, але вбити нїколи...

— Щож нам дїяти? Радьте, кажіть!

— Є рада на се. — Каже один ворожбит чорний як смола, з очима як грань — є рада! Пішлїть до князя Володимира послів, нехай вам видасть князенка у заклад, а ви за те обіцяєте буцїмто відступити від облоги.

— Абож вони видадуть?

— Видадуть — каже сей самий ворожбит. Нї князь, нї нарід несвідомі ще того, кого вони мають у себе. Заплатїть менї добре, а я нашлю в місто чорних духів і вони вмовлять у нарід, що годї їм уже довше сидїти замкненими, що з голоду помруть! І Кияне, несвідомі хто се семилїток, видадуть його! Раді будуть ще, що так легким коштом увільнять ся від облоги.

Печенїги згодили ся на раду ворожбита й вислали послів до Київського князя.

III.

Приходять посли в княжий терем, перед княжий престол, поклонили ся тай кажуть:

— Прислав нас до тебе, князю наш князь із заявою, що він із своїм військом готов відступити від облоги Київа й вернути в свою землю, але під умовою, що ти, князю, даш йому в заклад свойого семилїтнього сина.

— Михайлика?! — скрикнув князь і аж зірвав ся з свойого престола. — О, нї! Нїколи!

Та тут йому в ухо шепче, невидимий князеви чорний дух:

— Дай, дай сина! Сеж тільки в заклад. Йому там добре буде.

Князь аж стряс ся, налякав ся своєї власної думки, бо думав, що се йому самому така думка прийшла до голови. Задумав ся, вже хотїв годити ся, та тут почув у сусїдній кімнатї голос Михайлика й опамятав ся, батьківська любов перемогла.

— Нї, — каже — не можу.

А чорний дух бачить, що так нїщо не вдїє й шепче йому:

— Сам не рішай ся! Тут ходить не тільки о тебе, але й о місто, о цїлий край, о нарід. Спитай у віча, як віче рішить.

І князь завагав ся, задумав ся. — Віча спитати? — думав він. — Чому зразу така думка не прийшла. Треба скликати віче. А як видадуть, що тодї! Нї, нарід любить його й не видасть — нїколи! — потїшав він себе в гадцї й каже послам:

— Я сам не можу рішити ся, скличу віче. Як віче рішить так і буде.

IV.

І загудів вічевий дзвін, пішли окличники по місті. „На віче, на віче! — понесло ся луною скрізь по цілому Київі, а нарід лавою посунув на майдан перед княжим теремом на нараду.

А князь сидить у свойому теремі сумний, пресумний. Душа щось недобре віщує. Думка за думкою лине, налїтає... Що дїяти? Що почати?

Аж тут убіг князенко Михайлик, прибіг до батька, обняв його за шию тай просить:

— Батеньку мій рідненький, пусти мене за місто, хай виступлю до бою Печенїгів воювати, бо вже за довго стоять отті Печенїги під Київом та руйнують околиці й нас із міста не пускають.

А батько поцїлував сина в чоло тай каже:

— Ой сину, сину! Не тобі ще на війну ходити, ти ще малий, недосвідний.

А на се Михайлик:

Днїстер в Зазулинцях (пов. Залїщики).

— Пусти ти, батьку, на воду утятко молоденьке, а попливе як і стареньке. І менї не треба вчити ся воювати, пусти мене, батьку.

Просить ся князенко, а очи йому аж горять, аж палають жадобою бою. Та батько каже:

— Стрівай, сину, надумаю ся.

Аж тут і сповістили князя, що вже весь нарід на віче зібрав ся й нетерпеливо жде князя.

І князь вийшов із терему, поклонив ся зібраному народови й промовив:

— Кияне, панове громадо! Лихо навістило нас! Печенїги облягли місто так, що нам і рушити ся з міста нїкуди. Правда, доси невдало ся їм здобути міста, але хто знає як дальше піде, у них у двацятеро більша сила як у нас. Печенїський князь прислав до мене послів з заявою, що він готов відступити в свою землю, аби лиш я дав у заклад свойого семилїтного сина, Михайлика.

Громада загула, зашуміла:

— Що Михайлика, Михайлика!
Нї, ми Михайлика не дамо від себе, годї!

Любили Кияне Михайлика, бо хоч він ще й маленький був, а вже могли пізнати в ньому його доброту й хоробрість. Вже тепер бачили вони в ньому свойого будучого князя, що принесе славу Київу та Вкраїнї.

І зрадїв князь, лекше відотхнув, коли почув такі оклики серед Киян.

Але чорні духи не дармували. Ось один станув поза плечима старшого сина князя Володимира, Лихослава. Недобрий був се чоловік, лютий та хитрий, а притім трус. Сам вигляд його відтручував уже від себе. Був він горбатий, лице мав викривлене, а зір якийсь гадючий. Нарід не любив його. Лихослав знав се, знав також, що нарід любить його брата Михайлика, й ненавидїв його за се, рад був його позбути ся. З сьої ненависти брата до брата скористав чорний дух, і шептав йому:

— Намовляй Киян, щоби вони згодили ся на видачу Михайлика! Тодї ти сам лишиш ся, будеш сам паном на цїлій Украïнї.

І виступив Лихослав, уклонив ся громадї тай каже:

— Панове громадо! Тяжке наше положенє, тяжко й раду найти! Ворог наш сильний і вимагає від нас чималої річи. Знаю, що й ви се відчуваєте. Але о скільки тяжше мусимо відчувати се ми: батько мій та я, сеж ворог хоче розлучити батька з сином, брата з братом. А одначе, хоч як се менї важко приходить, я не можу дати иншої ради, бо висше ставлю справу загальну над родинну, як лише сю, щоби дати їм у заклад Михайлика. Потїшає тут мене се, що йому, нїщо там лихого не станеть ся, його там шанувати будуть із огляду на нашого батька, а ми ось так увільнимо ся від облоги й могти мемо жити спокійно.

Нарід заметушив ся. Тут і там почули ся голоси, що годили ся з думкою Лихослава. Чорні духи не дармували, а дальше вештали ся проміж нарід та нашіптували йому, що так буде добре.

І ось виступив старий боярин Збигонь та каже:

— Панове громадо! І моя така рада. щоби дати Печенїгам князенка в заклад. Йому там у Печенїгів нїщо не станеть ся, а ми будемо вольні. Князенка Печенїги будуть шанувати вже хоч би з огляду на славного нашого князя. А ще й те не треба нам забувати. Молоденький князенко там у чужому краю, між чужим народом набере більше досвіду, збільшить своє знанє й верне до нас як виросте досвідним і мудрим князем.

Громада загула, задумала ся. А чорні духи не кидають своєї роботи.

І, коли князь спитав:

— Ну, щож, панове громадо, дати Михайлика в заклад Печенїгам чи не дати? — Велика більшість загула: „Дати, дати! Нема иншої ради!“ А тільки невеличка меншість обізвала ся: „Не дати!“

Князь почувши, що більшість є за тим, щоби дати Михайлика до Печенїгів, хоч із болем серця, мусїв на се згодити ся.

V.

А малий Михайлик увесь час віча стоів у вікні терему тай чув усе. Чув як брат Лихослав намовляв Киян, щоби згодили ся на його видачу, чув як говорив старий боярин Збигонь, чув вкінці як більшість народу згодила ся на його видачу. Засмутив ся Михайлик. Та не сим, що Кияни так легко згодили ся на його видачу, бо він знав, що на се вплинули чорні духи, що вештали ся між народом, невидимі для народу, але видимі для нього. Потїхою, радостю було тут для нього, що все таки найшла ся значна меншість, яка нїяк не хотїла згодити ся на його видачу. Але сумний був тому, що бачив, що нарід ще несвідомий сього кого він дає від себе, несвідомий сього, що сим сам собі готовить загибіль. І ся несвідомість найбільше його болїла. Коли вже раз буде він свідомий себе, своєї сили. Треба конче, щоби весь нарід прийшов до свідомости, що без нього, без Михайлика він не встоїть ся, пропаде. Щоби його ратувати, треба йому Михайликови на якийсь час може на довго скрити ся. І він виступив перед громаду тай каже:

— Ой, Кияне, Кияне, панове громада,
Погана ваша рада,
Як би ви розум мали,
Мене не видавали,
Поки світ світом
Ворогиб Київа не достали.
А так, прощавайте.

Сказав се Михайлик і повелїв слугам привести собі коня. І в одній хвилї в коня виросли крила, а від Михайлика вдарила така ясність, що весь нарід аж жахнув ся із дива.

А Михайло Семилїток проїхав проміж нарід, що з диву стояв наче остовпілий, і приїхав під Золоті Ворота. Вони були зачинені. Він узяв Золоті Ворота на золоті стремена й вихром погнав ся між ворогів. Кінь летїв на крилах, землї й недоторкаючи ся. Ворогів на сам вид ясного лицаря на крилатому кони, зняв страх і переполох. А Михайлик гнав ся самою серединою ворожого табору. І що махне мечем по правий бік то ворог як зрубане дерево паде, що махне мечем по лївий бік, то ворог як підкошена трава стелить ся. І заки Михайлик переїхав ворожий табор, усї Печенїги покотом неживі лежали.

— Отсе моя остання тепер прислуга тобі, мій рідний Київе! Не верну я до тебе, аж поки весь український нарід не прийде до свідомости хто він, яка в його сила, не отямить ся! Прощай, Київе, прощай!...

І глянув ще в останнє на золотоверхий Київ тай зник. Поїхав далеко, далеко, за семі гори, за семі ріки. Там поставив Золоті Ворота тай стереже їх до слушного часу. Сидить він там і нїколи не старієть ся, усе він такий, який вийшов із Київа, молодий, семилїток.

А слушний час, кажуть, прийде тодї, коли весь український нарід просвітою й працею прийде до свідомости, пізнає свою силу й як один муж стане до боротьби за волю Вкраїни. Тодї Михайлик семилїток, душа й сила народу, сяде знов на крилатого коня, візьме Золоті Ворота на золоті стремена й поверне до Київа, поставить Золоті Ворота на місцї, де вони колись стояли й тодї на Вкраїнї постане воля, а золотоверхий Київ стане столицею вольної Вкраїни.

І богато, богато минуло лїт, столїть від сього часу, а Михайлик усе жде й жде. Бували хвилї, де йому здавало ся, що вже час вертати. Ішов він уже в слїд за батьком Богданом Хмельницьким, так незгода в народї й малосвідомість його велїли йому вертати й ждати дальше. І він жиє доси. Та може недалекий вже сей час! Просвіта й праця народна зближає його. О, коби як найскорше наспів сей час, коби як найскорше!

ЛЕОНІД ГЛЇБІВ.

НАД ДНІПРОМ.

Шумить Дніпро славний, і досі шумить;
Всього надивив ся, і щастя і горя;
З далекого краю біжить він, біжить
До рідного степу, до Чорного моря.
Була колись доля; траплялось тоді
І слави чимало, багато і шкоди.
Минулось, забулось... По бистрій воді
Гуляють берлини, свистять пароходи.
Над берегом є там крутая гора,
На ній бовванїє самотна могила;
Усї її знають старі й дїтвора:
Земля Кобзаря там на віки покрила.
Співав колись щиро, і пісня його
Орлом бистрокрилим лїтала усюди;
На божому світї дознавсь він всього —
І слави, і ласки, і кривди Іюди...
Тече Дніпро славний, як голуб гуде,
Синїє туман у широкому полї;
Стоїть над горою хрест божий і жде
Апостола правди і доброї волї.

ЛЕОНЇД ГЛЇБІВ.

Відгадки на загадки

(гл. стор. 35).

1.

Хто-ж носом оре — чи вгадали?
Під жартом сховане добро:
Скажу, щоб довго не шукали:
Письменства нашого ***перо.***

2.

Хтож то такая
В світї щаслива,
Мудра, правдива
І жартовлива?
Як не вгадали.
Стану в пригодї:
Річ коротенька —
Книжка *тай годї.*

3.

Хочу сей раз штуку втнуть:
Не скажу, як доню звуть:
Ви ж до загадки верпїть ся.
З краю тильно придивіть ся.

І се і те.

Слїди ріжнородних лїсних і полевих звірят.

1. Кіт. 2. Заяць в бігу. 3. Заяць в скоку. 4. Свобідний хід лиса. 5. Лис в бігу. 6. Видра. 7. Серна. 8. Тхір. 9. Ласиця. 10. Вивірка. 11. Куна. 12. Борсук. 13. Олень. 14. Дик.

Скількість лїсів на світї.

Загально відома се річ, як великим добродїйством для всїх, головнож для хлїборобів, являють ся лїси. На жаль в нинїшних часах людська рука кермована захланностію і жадобою гроша, що раз то більше винищує лїси. А нищенє се відбуваєть ся в застрашаючий спосіб; і наколи так дальше піде, то недалекий вже час, коли на світї остануть лишень марні нащадки і останки давних велитів — дубров, борів і т. д. Особливо в нашім краю нищать безпощадно велитенські обшари лїсів, з чого користає одначе не наш край, не наші люди, — а заграниця.

Та мимо варварського нищеня лїсів, — їх під нинїшну пору є ще доволї богато, та пожаданим булоб, щоби бодай сесї останки могли бути збережені для нас і наших наслїдників. Лїси, які ще в нинїшних часах вкривають земську кулю, — не є всюди рівномірно розложені. В одній частинї світа, чи там державі є їх більше, — у другій менше. Найновійші обчисленя під тим зглядом подають ось які (можливо найточнїйші) цифри.

Під сей час лїси на цїлій поверхнї земської кулї занимають коло 1500 мілїонів гектарів, с. є. майже одну четвертину земської суші. З того загального числа на Канаду (в півн. Америцї) припадає 320 мілїонів гектарів і таким чином Канада занимає перше місце в світовому богатстві лїсовому. В Европі лїси вкривають 300 мілїонів гектарів. З того загального числа припадає на:

Росію	210	мілїонів гект.
Швецію і Норвегію	20	„ „
Австро-Угорщину .	16	„ „
Нїмеччину . . .	14	„ „
Францію	10	„ „

Найменше лїсів має Еспанїя і Портуґалїя, а там і Італїя.

В Азії найбільше лїсів має Індія і Япанїя. Лїси першої занимають 50 мілїонів гектарів, — а другої — 23 мілїони гектарів простору.

Лїсний воздух.

В горячу пору року є лїс найлїпшим і найздоровійшим місцем побуту для осіб вразливих (нервових), слабовитих і реконвалєсцентів (тих, що приходять до здоровля). Але й здорові, повнокровні знайдуть тут відсвіженє і прохолоду. Просто спасенно дїлає темна зелень лїса на напружені, слабі і хорі очи. В лїсї має велике значінє парованє великих мас води з листя і уміркована вогкість воздуха. Після наукових дослїдів випаровує один дуб з 700000 листя в часї свого животїня т. є від 18 мая до 25 жовтня 120.000 кг. води себто в 24 годинах великанську масу води до 750 лїтрів. Всї дерева, корчі, мохи, папороти і т. п. дїлають тут як збірники, які віддають воздухови воду виссану з землї і дощу. Та вогкість творить добродїйний контраст в протиставленю до воздуху на вільних просторах, що висушує при віддиханю слизні болони уст і носа. Лїс охоронює заразом від змінчивих струй воздуха. Ріжниці температури денної і нічної, є в лїсї менші як на поли, а зміни погоди не так наглі і значні. І якраз та одностайна і більше управильнена теплота має велике значінє для слабих і хоровитих людий навіть в инших порах року, на що ще мало звертаєть ся уваги. В осени і зимі, коли панують острі вітри, особливо східні, проходи в лїсї булиби дуже вказані.

Гігієнїчне значінє лїса підносить надзвичайна чистота воздуха, свобідного від диму, саджі, випарів і инших шкідливих газів затроюючих воздух міст. Численне галузє і листє дїлає тут як фільтри задержуючі порох і бактериї. Порох занесений з гостинців і доріг відбиваєть ся від листя дерев і корчів, а в самім лїсї не може утворити ся нїякий порох, бо вітри тут слабі, а земля вкрита вогкою збитою верствою листя, моху і т. д. Як-же цїнний такий воздух, свобідний від пороху і бактерий, богатий в озон, для нашого здоровля, для людий хорих на груди і горло! Мілїони листя витворюють під впливом світла сонця великі скількости так потрібного для людий кисня, зуживаючи шкідливий для нас угляний квас. Так часто примінює ся в лїчництві кисень — а тимчасом сама природа подає нам той чудесний лїк змішаний з ріжними етеричними олїйками; такий воздух приневолює нас до глубших віддихів, груди розширюють ся, житєві сили кріпшають, уживаймо отже побуту в лїсї.

Ради для господарів.

Білїть стайнї, хлїви і курники.

В многих сторонах краю переконали господарів строгі накази ветеринарийних властий, що вапно є дуже добрим средством нищеня всяких хороботворчих зароднїв. Позаяк однак був то наказ з гори, отже і виконанє не всюди відповідало точно приписаним вимогам, бо люди наказу не терплять. А був би то вже найвисший час, аби нарештї наші селяни пізнали вартість біленя стїн і повал, а навіть і скроплюваня вапном долівок в стайнях, хлївах і курниках. По кутах, в щелинах і шпарах повно бруду, в котрім знаходять місце маси мух і ріжних галапасів. Осению множество там яєчок мух і павуків. В підлогах, пересяклих мочом, закислих, покритих нераз плїсню, рівнож повно хробацтва, заразків і иншого плюгавства. Найлїпшим средством на вигубленє тих наших ворогів в годівлї інвентара, то біленє стайнї. Мусить оно бути докладне, то є повинно обняти не тільки стїни але і повалу і підлогу, а надто вважати треба на то, аби не опускати кутів або щелин, але якраз там найлїпше заляти вапном. Осїнь то час до біленя найвідповіднїйший. Худоба ще на пасовисках, а і свинї, хоть їх вижене ся, то їм то тільки на здоровлє вийде. Стайнї можуть стояти 2—3 дни пусті а інвентар на тім не терпить. Натомість довга зима, підчас котрої звичайно держить ся звірята на стайни — що однак не є добре — вимагає конечно, аби в осени стайнї і хлїви як слїд приготовлено. Першою приготовляючою роботою повинно

бути біленє стаєн, хлївів і курників по докладнім обметеню і обскробаню з пороху, гною і болота.

Кропива як паша.

У нас росте кропива лише попід плоти без хісна а в Швеції управляють господарі кропиву так, як у нас конюшину на поли. Кропива удає ся майже на кождім ґрунті тай видержує всяку непогоду. Єї можна 5 до 6 разів на рік косити. Як паша для коров є вона дуже добра, ба, вона перевисшає що до поживности навіть і сїно. Від кропиви дає корова много і доброго молока тай сметани більше підсїдає ся на нїм. Перед употребленєм треба єї трохи лишити, щоби привяла, бо тодї не жалить худобину в язик. Хто має поле близко дороги і йому часто ниву подорожні столочують най посїє кавалок кропиви та буде мати спокій. Насїнє з кропиви продають по склепах з насїнєм. Однак єї можна також і з коріня розводити. Коріня треба накопати, посїчи і потім рядочками розсадити.

Ради для господинь.

Смаженє соку з малин, вишень, суниць, черниць (афин, борівок, ягід).

До камінного горшка всипує ся 4 л. перебраних малин, а відтак $^1/_2$ кг. цукру, мішає ся новою ложкою і лишає ся малини так через одну добу. На другий день дати ту масу до чистої полотняної торбинки, аби сок стїк. Скоро сок цїлком стече, дати масу з торбинки знов до горшка і налити 1 л. зимної води. замішати і лишити так на 3 години. Опісля дати знова ту масу до торбинки, аби сок стїк. Обі течи змішати разом, взяти до камінної ринки, всипати $^1/_2$ кг. цукру, поставити на свобіднім огни, а коли цукор розпустить ся, варити сок на сильнім огни через 15 хвиль, числячи той час від тодї, як сок закипить. Збирати старанно шумовину, поки буде показувати ся, але за кождим закипленєм відставити ринку на бік і на боцї збирати шумовину.

Повила з черниць (афин, борівок, ягід).

До емаліованої або камінної ринки (призначеної тільки на смаженє конфітур, повил і соку), дає ся 1 кг. товченого цукру і вливає ся $^1/_4$ л. води. Скоро цукор сам розпустить ся без вареня, треба всипати до сиропу 1 кг. перебраних, дозрілих, але не перезрілих афин, замішати і варити на сильнім огни пів години, числячи від закипленя. За кождим закипленєм старанно збирає ся шуму. Скоро повила остигнуть, накладає ся їх в чисті, сухі слоїки і завязує ся папером. Уживає ся повил до бухтів, пляцочків, налисників і пампушків.

		в					є
пра	цї	ржу	ла	тре	як	грудь	
	лиш	лиш	пра		світ	ство	ким
вар	ця		зо	ри	що		зї
лиш		си	і	ця		та	
	то	пра	ви	єсь	для	дає	пра
	ла	блю	жить	му	в		пра
		жа		ро	цї	цї	лиш

Для розривки.

Шахова загадка.

Ідучи слїдами шахового коника відчитайте поезию і скажіть хто її написав.

(Шаховий коник скаче у всїх напрямах два місця вперед, але одно місце просто а друге на скіс).

РЕБУС ч. 1.

Уложив Л. К.

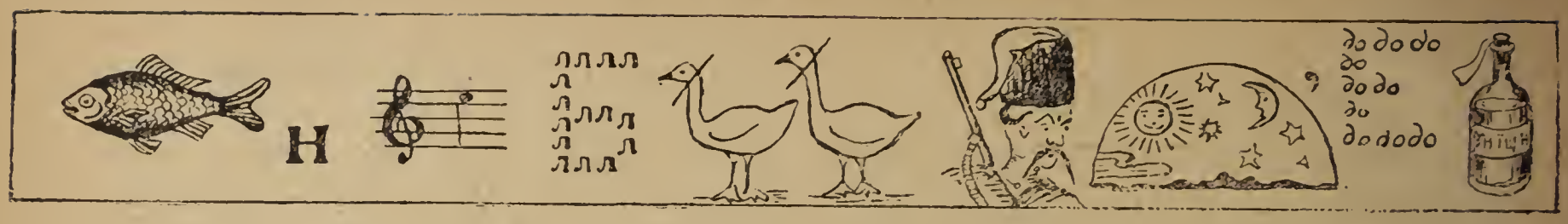

Жарти, дотепи і анекдоти.

Маленька помилка.

...„А! То певно моя гарна сусїдочка, яка вчера дала менї гарбуза. Но так... тепер вона приходить... Але пожди! тепер то я... анї не огляну ся“.

На ярмарку.

— Запевняєте мене, що тому коневи нїчого не бракує?

— Даю вам на те слово чести, що вiн є так здоров, як я.

— А, то в такім случаю мусите менї принести найперше свідоцтво лїкарське вашого здоровля.

—

Брак кваліфікації.

Редактор: — Як то? Ви хочете бути репортером, а нїколи нїчо не знаєте більше понад те, що є правдою?

—

Підслухане.

— Слово чести...

— Ви не маєте чести!

— Алеж ви помиляєте ся!... Я ручу вам, що маю...

— Що ви менї такі річи говорите! Ви дістали в лице на самій середині міста...

— Але добродію, що ви таке плетете?

— Так є! я сам бачив!...

— А то добре... Цїкавий я де?...

— Як то, ви забули?... В Бучачи...

— Е, в Бучачи гарне то менї місто!...

—

ЛЕОНЇД ГЛЇБІВ.

АКРОСТИХИ.*)

1. Хто баба?

Сидить хитра баба аж на версї граба.
„Ой не злїзу з граба! дурить дїток баба;
Вловіть менї тую курочку рябую,
А я подарую грушку золотую“.

2. Що за птиця?

Між людьми як пташка вєть ся
У людей і їсть і пє;
Ходить старець, просить, гнеть ся,
А у неї всюди є.

*) акростихом називаємо поезію, якої вірші зачинають ся від букв, що прочитані разом з гори на долину або на відворот, дають якусь назву або реченє.

М. ВОЗНЯК.

ІВАН ФРАНКО.

З НАГОДИ ЮВИЛЕЮ СОРОКЛІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ПРАЦІ.

Від смерти Шевченка поза Михайлом Драгомановом нїхто з Українців не здобув собі більшого імени на всїх українських землях, як в австрийській, так і російській Українї, нїодин із українських письменників поза Шевченком не має такого розголосу межи чужими, славянськими та неславянськими народами, як др. Іван Франко. А вже найбільше популярне імя д-ра Франка в галицькій Українї. Пильні і взірцеві ученики й ученицї початкових шкіл тїшуть ся його знаменитим „Лисом Микитою“, „Пригодами Дон Кіхота“, „Абу Каземовими капцями“ й збіркою байок „Коли ще звірі говорили“. Вдумчивий вихованець середньої школи бере собі за приклад „Бориса Граба“, одушевляєть ся чарівними сценами громадського житя карпатської Руси XIII. стол. в „Захарі Беркутї“ і без сумнїву нїякого нашого письменника не знає з творів, писаних віршом і прозою, так добре, як д-ра Франка. Письменні селяне відчитують у голос неграмотним такі казки, схоплені з дїйсного житя, як „Істория кожуха“, „Свинська конституция“ „Звірячий буджет“ і т. д., приковують їх увагу „Панськими жартами“ та казками, „Як пан собі біди шукав“ і як Іван „Без працї“ навіть у панськім житю не найшов внутрішнього вдоволеня, яке одиноке робить чоловіка щасливим. Кілько наших читальників, сїчовиків і соколів знає Франкового „Коваля Басіма“ або йогож доступні для них оповіданя чи то з прегарної збірки „В потї чола“ чи з пізнїйших, не говорячи вже про такі легко написані популярні брошури, як „Що таке поступ?“ і инші, якими збогачують наші селяне та робітники свій засіб знаня. В домі кождого українського інтелїгента найдеть ся якийсь збірник Франкових творів, бодай одна зі збірок поезий „Мій Ізмараґд“, „Зівяле листє“, „Із днїв журби“, „Давнє й нове“ та найбільша п. з. „З вершин і низин“ або хоч талановита поема „Мойсей“. І з наших наукових творів іще найбільше читачів мають у Галичинї розвідки, працї і виданя д-ра Франка, а з тих найбільше такі займаві річи, як „Панщина“ або працї, присвячені досліджуваню української лїтератури й загалом культури в теперішности й минувшинї.

Чотири десятки лїт минає в 1913 р., як д-р Франко виступив перший раз на лїтературнім полї, а про своє житє, про свою працю і змаганя за той час може з найбільшим правом сказати до українського народа:

Я весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзятю,
Підеш ти у мандрівку столїть
З мого духа печатю.

І коли висказ „житє то боротьба“ вірний в приложеню до житя пересічної людини, так житє д-ра Франка се одна довга й кипуча боротьба, а підтержували сю боротьбу пісня і праця.

Суспільна праця довга, утяжлива,
За теж плідна, та головно — вона
Одна лиш може заповнить без дива
Житє людини, бо вона одна
Всїх сил, всїх дум, чутя, стремлїнь лю-
[дини
Жадає, їх вичерпує до дна.

* * *

Др Іван Франко вродив ся 15 серпня 1856 р. в Нагуєвичах дрогобицького по-

віту. Батько його Яків був як на ті часи дуже добрим ковалем і тїшив ся загальною симпатиєю межи селянами не тілько Нагуєвич, але й сусїднїх сїл. Перші два роки сїльської школи скінчив у Ясеници Сільній, де проживав у письменного селянина, брата своєї матери. Школа в Ясеници була так зорганїзована, що в нїй не вчили ні нїмецької ні польської мови, а за те більше вчили церковно-славянської мови та церковного співу. Щоби навчити ся початків польської і нїмецької мови, ходив кілька тижнїв до школи в Нагуєвичах. Опісля записав його батько до другої кляси нормальної школи оо. Василиян в Дрогобичи, яку скінчив протягом трьох лїт. Уже в другій клясї радість і горе сплелись разом у його житю. Уже на перший піврік одержав першу льокацию (став найлїпшим учеником), але й в другій клясї на сам великдень стратив батька, що зіставив молоду жінку та четверо дрібних дїтий.

Мати мусїла скоро вийти вдруге замуж, щоби удержати підупале господарство в цїлости. Пристав до неї молодий парубок із Ясениці Гринь Гаврилик, що заробив був трохи гроший в Бориславі при ямах. Був се чоловік сильної волї і посилав далї свойого пасерба до нормальної школи, а потім і до ґімназиї. З маленькими виїмками були лїта нормальної школи радісними хвилями Франкової молодости.

Все таки значно приємнїйше та свобіднїйше було його ґімназияльне житє. До ґімназиї записав ся 1868 р., саме того року, коли заведено краєву Шкільну Раду та враз із тим змінено викладову нїмецьку мову на польську. В ґімназиї належав через усї вісїм кляс до найлїпших учеників у клясї, а іспит зрілости зробив 1875 р. з відзначенєм. Завдяки деяким гарним учителям здобув основно тодїшню шкільну освіту. Але може ще важнїйшою для письменницької карієри була добровільна позашкільна освіта. Коли дістав від проф. Верхратського Шевченкового „Кобзаря“, вивчив майже цїлого на память. А була в нього величезна память. Лєкцию істориї, яку говорив учитель цїлу годину, міг потім подиктувати своїм товаришам майже слово в слово. З української лїтератури зробили крім того сильне вражінє на нього народнї оповіданя Марка Вовчка (Евґенії Марковички) й оповіданє „Лихий попутав“ Панаса Мирного. Що до справи читаня книжок загалом, читав їх у низшій ґімназиї дуже мало, за то в висшій ґімназиї кинув ся із жаром до читаня усякої всячини.

Також іще в низшій ґімназиї почав збирати народнї пісні, зразу від матери, а потім і в Дрогобичи питав за ними в ремісників і инших свідомих людий так, що небавком мав два грубі зшитки записів. Від шестої кляси, коли вмерла йому й мати (вітчим оженив ся другий раз), почав збирати власну бібліотеку, а одержував книжки переважно від товаришів за то, що вироблював для них письменні задачі, яких був в силї зробити пять до шість денно, кожду відмінно, не занедбуючи одначе власної науки. Щойно в осьмій клясї одержав стипендию. Скінчивши сему клясу, перший раз не поїхав пасти худобу та помагати при жнивах і збірцї сїна, але пустив ся в часї вакаций в вандрівку через Стрий до Лолина, звідти до Дрогобича та дальше до Волосянки, де вуйко його рідної матери був священиком.

На ґімназияльні часи припадають і початки Франкової лїтературної дїяльности. Почав писати віршом і прозою іще в низшій ґімназиї. На його лїтературний смак впливали два учителї: Іван Верхратський і Юлїян Турчинський (польський патриот), оба письменники й поети, а живим прикладом могли бути Ісидор Пасїчинський, що ще в низшій ґімназиї друкував свої вірші, і Дмитро Він-

цковський, оба „галицькі“ поети, звісні з численних видань, головно москвофільських. Перший раз друкував свої твори ще в гімназиї 1874 р. в часописи „Друг“, яку видавала молодіж, що гуртувала ся в тодішнім студентськім, так сказати би по нинїшньому, москвофільськім товаристві „Академіческий кружок“. Були се дві поезиї „Народні пісні“ і „Моя пісня“, які показують, що вплив народ-

Др. Іван Франко.

них пісень, яким завдячують так богато наші поети, не оминув і Франка. Підписав ся тут автор Джеджалик.

* * *

Виїзджаючи з Дрогобича по скінченю гімназиї, віз Франко зі собою кілька книжок, записаних як своїми власними віршовими й прозовими творами: любовними поезиями, драмами, віршованими оповіданями, так головно перекладами деяких частий св. Письма й творів таких безсмертних письменників світового значіня, як старинний грецький поет Гомер і трагік Софокль, і инших. Записавши ся по іспитї зрілости на фільософічний факультет львівського унїверситету, вступив Франко в згадане студентське товариство, в якім вели ся горячі национальні і язикові спори. Тут і пізнав ся з Павликом, з яким пізнїйше переживав спільно гіркі житєві обставини.

В 1875 і 1876 р. відбула ся рішуча переміна в думках членів сього товариства про народ і працю над ним. Довершив сеї переміни великий український учений, історик, що не тільки писав, але й творив історию, і незвичайно бистроумний полїтик Михайло Драгоманів. В редакцию „Друга“ післав він три листи, надруковані тамже, а в них майже

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

не зачіплюючи наших національних і партийних відносин, закидав нашій молодіжи, що вона під культурним і науковим оглядом остала поза тодішнім европейським рухом, що лінива в думаню, що не достає їй і етичних засад. Вказував молодіжи на її найперший і невідложний моральний обовязок служити своїм народнім масам і працювати для них. Сі листи зробили величезне вражінє на молодіжи загалом і були початком нового радикально-демократичного руху серед нашої молодіжи. Під впливом листів Драгоманова став „Друг“ писати чистою народньою мовою, а наше літературне житє значно оживило ся.

Хоч у кружкових спорах не брав Франко майже нїякої участи, все таки розумні і дуже переконуючі листи Драгоманова не могли не зробити Франка одним із найкрасших його учеників. Зворот Франка до поглядів Драгоманова зазначив ся уже в повісти Франка „Петрії і Добощуки“, в якій при кінці піднесено вагу читалень і господарських спілок. Поет, який ще в 1875 р. указував дві дороги до заслуги, одну „трудитись духом і калїчить ноги“, а другу „з тихов в серцю молитвов страдати“, в 1876 р. змалював наймита, що від колиски до могили проводить своє житє у праці.

Слугов він родить ся, хоть вольним
[окричали
Самі пани його.
В нужді безвихідній, погорді і печали
Сам хилить ся в ярмо.
Щоб жити, він житє і свободу і силу
За хліба кусник продає,
Хоть знає, що той хліб-отрута, що
[могилу
Йому в заплату пан дає..

Хтож сим наймитом, що з тужним співом оре поле, байдужний, що для чужого добра проливає свій піт?

Той наймит — наш нарід, що поту лє
[потоки
Над нивою чужов
Все серцьом молодий, думками все
[високий,
Хоть і понижений судьбов
Святої воленьки він довгі жде століття,
Та все надармо жде.

В рабстві і неволї, в лихолїтях і недолї тягне свій тягар.

Байдуже му, кому, співаючи, він оре
Той плодовитий лан,
Байдуже му, що сам терпить недолю
[й горе,
А веселить ся пан.

І приглядаючи ся житю нашого велита-народа, поет віщує йому, що віднесе побіду, здобуде волю, буде орати у власнім краю власний лан і стане колись таким великаном у щастю, яким тепер є у горю.

Як з поезиї „Наймит“ віяло новим духом, так також і з оповідань Франка, які з того часу стали здобувати авторови славу трохи не першого, що звів нашу літературу в Галичині на реальний ґрунт і витичив їй властивий шлях, яким мала йти дальше. З українських письменників перед Франком по сім боцї кордону Юрій Федькович, що збудив до нового житя буковинську Русь, писав гарні оповіданя з мужицького житя, але він не сягнув глибше в нутро сільських громадських порядків. Федькович оповідав про те, що бачив своїми очима, що сам відчував, і з тої причини найлїпшими в нього вийшли вірші і оповіданя із жовнярського житя. І ріжнородностию змісту та куди глибшим розумінєм житя перевисшив Франко Федьковича, який в додатку в своїй дальшій творчости, не піддержаний тодішньою нашою інтелїґенциєю, завернув з дороги, яка здобула йому славу. Оповіданя Франка розбуджували в читачів прихильність до нашого простого народу та кликали освічених людий займити ся ним щиро, по людяному.

* * *

Під впливом згаданих листів Драгоманова злучили ся два студентські товариства „Академіческий Кружок“ і друге українофільське „Дружний Лихвяр“ в одно під назвою „Академічного Кружка“. Злучили ся разом, бо, як заявляли на загальних зборах, годї було марнувати час на язикових спорах, годї було дивити ся з заложеними руками, як нарід сходив на дїдів, як тратив землю зпід ніг, як визискували його свої і чужі. Коштом сього зєдиненого товариства вийшов 1876 р. альманах з калєндаром на 1877 р. п. з. „Днїстрянка“. Була се наче заява вступленя нашої лїтератури на нову дорогу, заява тим більшого значіня, що 16 мая 1876 р. заборонено в Росиї друкувати всякі наукові, популярні і перекладані твори в українській мові, заборонено українські тексти під нотами, а всякий живійший і вартіснїйший український твір гарної лїтератури засуджувала цензура не допускати до друку. Альманах будив надії, що заборонена в Росиї українська лїтература і наука найде захист і потрібних людий у межах австрийської України. Тут надрукував Франко між иншим два оповіданя „Два приятелї“ і „Лесишина челядь“. Першими оповіданями з бориславського робітничого житя були три образки: „Ріпник“, „На роботї“ і „Навернений грішник“, надруковані в „Друзї“ за 1877 р. В протиставленю до спокійного сїльського господарського житя змальоване тут кипуче фабричне житє, що зачало нищити здоровлє і моральність цїлих поколїнь і громад.

Тогож самого (1877) року в липнї арештовано Франка й цїлу редакцию „Друга“. Його вмішали в социялїстичний процес і навіть засудили на шеститижневий арешт, видержавши перед тим 8 тижнїв у слїдчій вязниці за належанє до тайного товариства, до якого дїйсно нїколи не належав і якого, як здаєть ся, навіть нїколи не було. В тюрмі посаджено Франка межи самих злодіїв і волоцюг, яких було в одній кімнатї по 14—18, а кілька тижнїв пересидїв у такій кімнатї, що мала тільки одно вікно, а містила 12 людий, з яких 8 спало на тапчанї, а 4 для недостачі місця під тапчаном. З протекциї відступили йому товариші недолї нїби найлїпше місце до спаня під вікном проти дверий, а що вікно було з причини задухи отворене день і ніч, будив ся він рано зі снїгом на голові, навіяним з вікна. Та сто разів тяжшим від тюрми було для Франка се, що стрітило його по виходї з неї. Його імя ураз з іменами його товаришів оббігало цїлий край, було пострахом для тодїшньої нашої старшої інтелїґенциї, стало виразом перевороту, революциї, різнї. Тому дивили ся на нього вовком, обминали його, не хотїли подати й руки тай усунули його з обох тодїшнїх осередків нашого товариського житя, з товариств „Просвіта“ та „Бесїда“.

* * *

Дві дороги були до вибору. Або признати ся до часового сходу з дороги „чесних“ і „порядних“ і просити о прощенє за страшну, хоч несповнену провину або, пізнавши раз правду, не відрікати ся її і мимо витрученя зпосеред „порядних“ і „чесних“ нести далї той хрест, який приймив на себе. Вибір Франка впав на останнє. Він не покидав унїверситетських студий, з яких перед тюрмою скористав дуже мало, хоч ходив на виклади досить пильно та мимо потреби заробляти собі на житє лїтературною роботою складав так звані кольльоквії і працював в так званих семінарах, які мають давати підготовленє до наукової роботи. Але засуд зазначив ся і зворотом у напрямі його студий. Поглублюючи дальше студиї над істориями лїтератур, специяльно української, він не менше пильно прислухував ся викладам таких предметів, які давали нау-

кове угрунтованє поглядів, що видавали ся так дуже небезпечними судови та старшій суспільности. На становище державного урядника не було вигляду, а засуд і тюрма щойно заставила засуджених пізнати глибше суть соціялїзму, за який тільки витерпіли. І ось товариш Франка Михайло Павлик вкупі з ним заложив часопись „Громадський Друг“, якого число за числом конфіскувала прокуратория за ширенє соціялїзму так, що зявила ся потреба зміняти назву видавництва на „Дзвін“ і „Молот“. В сім видавництві помістив Франко дальшу повість з бориславського житя „Boa Constrictor“ високої літературної стійности, де змалював дуже вірно душевні переживаня змия-давителя Германа Гольдкремера, найпершого богача межи бориславськими капіталїстами, що страшними своїми звоями розмязджував безпощадно свою добичу.

В „Дзвонї“ помістив також незвичайно сильну поезию „Каменярі“, що була наче програмою того гуртка молодїжи, в якім найбільше значінє відгравав Франко. Поет представляє себе й тисячі таких, як він, прикованих ланцухами до гранїтної скали. Вони лупають її великими зелїзними молотами на приказ сильного мов грім голосу, що велить не зважати нї на жар, нї холод, нї труд, голод і спрагу, бо мають розбити сю скалу. І хоч знають, що не буде їм слави нї памяти в людий, що сею дорогою підуть аж тодї люде, коли вони промостять її, здобувають далї пядь за пядию. Вони невільники, що добровільно взяли на себе пута, вони раби волї, вони каменярі на шляху поступу та щастя. Вони вірять, що розібють скалу, що власною кровию і власними кістьми змурують твердий гостинець, вони вірять, що за ними прийде нове житє, нове добро на світ. А хоч там далеко десь у світї, який покинули для працї, поту й мук, проливають за ними сльози мами, жінки й дїти, хоч прокляті всїми й вони й їх думки й їх дїла, вони не випускають молотів із рук, але міцно держать їх у руках у тім сильнім переконаню, що ломлять скалу, рівняють шляхи правдї, а щастє усїх прийде аж по їх кістках.

* * *

По упадку „Громадського Друга“ почав Франко з гуртом молодїжи видавати „Дрібну бібліотеку“, замітну порушеними новими питанями для тодїшньої суспільности, та хотїв також видавати часопись „Нова Основа“, але до виданя не прийшло. Зазив із Відня 1878 р. до співробітництва в „Славянськім Альманаху“, в якім мали містити ся літературні і наукові твори на всїх славянських мовах, заставив Франка засїсти до писаня оповідань з народнього житя. Тодї й задумав у цїлім ряді оповідань описати по можности всї сторони житя простого люду й інтелїґенциї, отже відносини господарські, просвітні, правні, полїтичні і т. д. В тих часах став співробітником двох польських ґазет, живо зносив ся з львівськими робітниками, словом і письмом популяризував соціялїстичні думки, не понехуючи викінчувати твори та переклади, які позачинав.

З початком 1880 р. його арештували вдруге в Яблонові по дорозї до Березова та враз із кількома иншими втягнули до процесу, що вів ся в Коломиї проти сестер М. Павлика та селян Фокшеїв. Видержавши три місяцї в слїдчім арештї, відставили Франка шупасом пішки з Коломиї через Станиславів, Стрий і Дрогобич до його родинного села Нагуєвич. Сї хвилї належуть до найтяжших у житю Франка. Вже до Дрогобича приїхав зі сильною горячкою. Тут впакували його в яму, яку описав в повістцї „На днї“, а відти ще того самого дня відіслали його пішки поліциянтом до Нагуєвич. По дорозї заскочив його дощ

„Не лякайсь, — сказав Неситий, —
Ми від разу задусити
Не гадаємо тебе.
Будеш дриґав ще лапками,
Поки Крот під дубом ями
У твій ріст не вигребе“.

Обернув ся лис до нього:
„Що ж то — каже він, — міцного
Шнура не знайшлось у вас?
Міг вам Кіт дістати, любко,
Того, що на нім так цупко
Сам у війта дриґав раз“.

З „*Лиса Микити*“.

і промочив до нитки. Одержавши сильну лихорадку, прожив тиждень дома в дуже прикрих обставинах, потім вернув до Коломиї, щоб удати ся до Геника, до якого саме їхав був зі Львова, прожив там страшний тиждень у готелю, написав повістку „На днї“ і за останнї грошї вислав її до Львова. Потім три днї жив трьома центами, якї найшов на піску над Прутом, а коли й їх не стало, запер ся у своїй кімнатцї в готелю і в горячцї й холодї лежав півтора дня та ждав смерти, безсильний і знеохочений до житя. Уратував його від голодової смерти оден із товаришів, якого послав Ґеник. Іще раз поїхав до Дрогобича, потім вернув до Коломиї і пішки пішов до Березова, де в гостиннім домі Геника прожив кілька тижнїв і лїчив ся від пропасницї. Тимчасом коломийський староста довідав ся про його побут у Березові і наказав жандармам відставити його до Коломиї. Тому, що в нього не було гроший на підводу, пігнав його жандарм іще хорого туди пішки в лїтню спеку. По сїй тяжкій дорозї повідпадали йому нігтї на пальцях обох ніг. Розлютив ся староста, коли побачив у Франка паспорт, і вистарав ся у намісництва, щоби заборонило Франкови перебувати в коломийськім повітї. Не дожидаючи примусового відставленя, поїхав Франко до Нагуєвич, а звідси вернув до Львова та знову записав ся на університет.

* * *

Міжтим у Львові в часї його неприсутности зробили складку та надрукували його повістку „На днї“ так високої літературної вартости, як і повість „Boa Constrictor“. Показав тут Франко всю силу свойого таланту. Змалював нам страшенну пропасть „між людьми а людьми“. Герой повістки Бовдур терпів змалечку. Над ним знущали ся сїльські дїти та прозивали його байстрюком. Запалив село, де жив, і пішов до Борислава. Заробляючи добре, їв Бовдур без памяти мов голодний вовк, проїдав усе, що заробив, і ходив трохи не голий. Подобавши собі одну робітницю, він з природи дикий збиткував ся над нею, катував її і визискував страшно. Колиж зі сею дївчиною-сиротою оженив ся його побратим, Бовдур розпив ся. Дїставши ся до арешту, став згодом задеревілою колодою без ясної думки, без обманливої надії. Всї його думки вертїли ся коло хлїба. Ненаситний зїдав цїлі бохонки хлїба нараз. Аж ось опинив ся в тім самім арештї університетський студент Андрій Темера й принїс зі світа кусень петльованого хлїба та дав його зголоднїлому Бовдурови. Довідавши ся, що в Андрія є пятьдесять золотих, Бовдур подивив ся на нього страшним поглядом. Гарний хлїб, закуплена Андрієм горівка, бажанє роздобути Андрієві грошї розпалювали Бовдурову жадобу накупити досить білого, гарного хлїба, булок, ковбас, мясива цїлу копицю, а потім пити пива, вина бутельками, щоби не думати про нїчо й забути про все. І він убив Андрія та запізно довідав ся, що не осягнув того, чого так горячо бажав, бо грошї відобрали в старостві. Сповнивши страшний злочин, він цїлком змінив ся у своїй душі. З його очий покотили ся нараз градом сльози. Він побачив, що завинив тільки о стільки, що бажав уживати світа, але що його бажанє довело до проступку, винні люде, що знущали ся над ним, що звірину бачили в нїм, а не чоловіка. Мав ту свідомість Бовдур, як видно з його слів до поліциянтів: „Проклятє на вас посїпаки! Адїть! (тут переділив своєю долонею рану Андрія на дві половини), адїть! отсе моя половина, а отсе ваша половина! — Не бійте ся! тутки я спокутую за обі, але там є Бог справедливий, то він буде вмів розпізнати, котра моя половина, а котра ваша!“

В Андрієви є богато прикмет душевного стану автора повісти. „На дно суспільности“ впакували його зі світа з усїм найкрасшим: любовю до людий, чуткою вражливостию на всяку кривду та недолю, прихильностию до всїх покривджених. Хоч прибиваюче тюремне житє витискає і на нїм пятно, все таки на вістку, що вийде незадовго на волю, оживають у нього думки про велику громадянську працю, оживають широкі ідеї, величні гадки про загальне братерство. З цїлої повістки так і пробиваєть ся думка, що може згинути й чоловік, нехай тільки зростала би людяність.

Тяжко видїти всю муку, знати добре її жерело, а не могти подати руки тому братови, що стогне в темнотї.

А ще тяжше горячо бажати
Волї, правди, братньої любви,
Шарпатись у путах, гризти крати,
А на волю встати не могти.

Такі думки в тюрмі Франка, якого „живого у могилу зарили“ за те, що бажав для скованих волї,

Бажав для нещасного долї
І рівної правди для всїх.

Але нї муки нї арешти, нї війська нї армати не зведуть у гріб вічного революционера.

Вічний революцйонер —
Дух, що тїло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю, —
Він жиє, він ще не вмер.

Хоч по тисячі лїт щойно вчера прийшов до свідомости, йде „о власній силї“ і „спішить ся туди, де днїє“, не сам,

Словом сильним, мов трубою,
Мілїони зве з собою, —
Мілїони радо йдуть,
Бож се голос духа чуть.

Чути сей голос скрізь по курних мужицьких хатах, по ремісницьких варстатах, по місцях недолї і слїз. А де тільки роздасть ся сей голос, щезають там сльози та сум, а

Сила родить ся й завзятє —
Не ридать, а здобувати
Хоч синам, сли не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революцйонер —
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пітьмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотила ся лявіна, —
І де в світї тая сила,
Щоб в бігу єї спинила,
Щоб вгасила, мов огень,
Розвидняющий ся день?...

* * *

Повістка Франка „На днї“ зробила сильне вражінє. Зараз переложили її на польське та почали друкувати в одній робітницькій часописи. Вийшовши з тюрми, за короткий час став Франко разом із Іваном Белеєм видавати лїтературно-науковий місячник „Світ“, де надрукував початок своєї більшої повісти „Борислав сміє ся“, кілька наукових розвідок і богато самостійних і перекладених віршів. Тому, що ві Львові не мав з чого удержати ся, уже в великий піст 1881 р. вернув до рідного села, де з початку жив під жандармським доглядом і один із жандармів радив йому вступити до Василиян. На весну перебув тиф, опісля робив коло поля, викінчив переклад найкрасшого твору найбільшого нїмецького поета Гетого п. з. „Фавст“, писав для „Світа“, що в другім роцї єствованя упав, й кореспонденциї для одної київської часописи, яких одначе цензура не допустила до друку. Коли львівська лїтературна часопись „Зоря“ розписала конкурс на більшу повість, виготовив Франко повість „Захар Беркут“, яка одержала премію і по видрукованю була дуже прихильно принята критиками. Пізнїйше якийсь час працював при „Дїлї“ по смерти його першого дїйсного редактора Володимира Бар-

вінського, а вдруге запросили його до редакції „Дїла“ (також і „Зорі“) 1883 р. в осени й він звертав тут головно увагу на краєві, господарські і громадські справи до початку 1885 р. В 1883 р. відбуло ся друге всенародне віче ві Львові, на якім зробив велике вражінє економічний реферат, виголошений Нагірним, а уложений Франком.

За помочию при заснованю нової лїтературної часописи виїхав весною 1885 р. до Київа. Хоч до виданя такої часописи не прийшло, ся подорож зазначила ся двома вислїдами: Франко пізнав людий і дав ся помирити з „Зорею“, для якої працював до осени 1886 року. Весною 1886 р. поїхав вдруге до Київа й там оженив ся, а від 1887 р. працював протягом десятьох лїт при польській часописи „Kurjer Lwowski“ і найкрасший час свойого житя посвятив тій польській ґазетї, яка тодї прихильнїйше відносила ся до української справи, нїж нинї. Від 1887 р. почав Франко, відтручений нашими видавництвами, головну часть своїх праць друкувати по польських галицьких і заграничних часописях.

В 1887 р. вийшов йогож накладом його збірник поезий „З вершин і низин“. Лїтом 1889 р. його знов арештували враз із Росиянами, що приїхали до Галичини, та видержали в тюрмі 10 тижнїв без нїякої вини. В тюрмі написав ряд поем із оповідань арештантів, головно жидів, ряд тюремних поезий (так званих сонетів) і оповіданє „До світла“.

В 1889 р. почав видавати „Літературно-наукову бібліотеку“, а від початку 1890 р. вкупі з Михайлом Павликом видавав дуже гарну часопись „Народ“ при головній співучасти Михайла Драгоманова та живім співробітництві таких одиниць, як Володимир Охримович, Евген Левицький, Вячеслав Будзиновський, Северин Данилович, Микола Ганкевич, Кирило Трильовський і инші, що позаймали потім визначні місця в трьох українських полїтичних партиях: народньо-демократичній, радикальній і соціяльно-демократичній. В 1890 р. в осени повстала радикальна партия, що врізала ся глубоко протягом десятьох лїт у наше полїтичне й культурне житє. Одним із головних основників нової партиї був Франко, що виробив програму партиї і в цїлім ряді брошур займив ся її тактикою. Він головно причинив ся до того, що тодї часописи радикальної партиї були найкрасше редаґовані.

* * *

Змушений заробляти собі на житє писанєм, Франко перервав по другім арештованю унїверситетські студиї і докінчив у Відні аж 1893—4 р., де й одержав степень доктора фільософії за наукову роботу про старохристиянську повість про Варлаама та Йоасафа. По смерти Омеляна Огоновського, професора української мови й лїтератури на львівському унїверситетї, габілїтував ся Франко зі сього предмету на львівському унїверситетї і хоч видержав сей їспит з відзначенєм, професури не одержав. Професурі Франка були противні тодїшнї полїтичні власти, а саме тодїшнїй намісник ґр. Казимир Баденї. Не обійшло ся і при сїй нагодї без шпильок декого з Русинів.

В 1894 р. став видавати (до 1897 р.) справжнїй европейський лїтературно-науковий двомісячник „Житє і Слово“, а від 1898 р. став одним із головних редакторів „Лїтературно-наукового Вістника“. Від коли редакцию наукової часописи „Записки Наукового Товариства імени Шевченка“ обіймив професор істориї Михайло Грушевський, став Франко найпильнїйшим співробітником і не лишав тому без своєї роботи або критики.

В 1898 р., коли галицька Україна свят-

„Ну, так слухай, брате Санчо!
Як здобуду сильне царство,
Дам тобі островець гарний,
Щоб ти в ньому володів“.

Бачучи такеє диво,
Вівчарі зжахнулись з разу, —
Далї видять, що наш лицар
Коле, топче баранів.

З „*Пригод Дон Кіхота*“.

ткувала величаво століте відродженя української літератури, відсвяткувала вона й двайцятьпятилїтє літературної праці Франка. Величавість свята вражала тим приємнїйше, що в рік передтим накинули ся на нього деякі наші часописи за передмову до збірки своїх оповідань у польськім перекладї п. з. „Obrazki galicyjskie“ (Галицькі образки). А тут стоять такі вимовні слова про почутє обовязку: „Як син українського хлопа, вигодований чорним хлопським хлїбом, працею твердих хлопських рук, почуваю ся до обовязку панщиною цїлого житя відробити ті дрібняки, які видала хлопська рука на се, щоби я міг видрапати ся на висоту, де видно світло, де пахне свобода, де яснїють вселюдські ідеали. Мій український патриотизм се не сентимент (чулість), не народня гордість, то тяжке ярмо, вложене судьбою на мої рамена. Можу здрігати ся, можу тишком проклинати судьбу, що вложила менї на рамена се ярмо, але скинути його не можу, не можу шукати иншої вітчини, бо я став би підлим зглядом власної совісти. І коли що улекшує менї двиганє сього ярма, то вид сього українського люду, що, хоч гноблений, темний і деморалїзований довгі віки, хоч і нинї вбогий, неповоротний і непорадний, все таки поволи підносить ся, відчуває у щораз ширших масах жадобу світла, правди та справедливости й шукає до них доріг. Отже варта працювати для того люду й нїяка чесна праця не піде на марно“.

В тім самім роцї Франко ворожо настроїв проти себе й польську суспільність. В віденській нїмецькій часописи „Цайт“ (Час) надрукував неприхильну статю про польського найбільшого поета Міцкевича. Польські часописи накинули ся на Франка, проти нього розвісили по Львові афіші з надписями: „Проч з Франком“, йому не подавали руки, не кланяли ся при стрічи і в додатку усунули з редакциї „Kurjer-a Lwowsk-ого“. Та ся хвиля вийшла українським видавництвам на добро, бо від тодї Франко працював головно по наших виданях, не перестаючи, розуміть ся, і дальше писати про Україну в нїмецьких, чеських і велико-руських виданях.

* * *

Головно заходом молодїжи, серед якої все мав і має Франко богато прихильників, приготовано в 1898 р. в його честь у Львові вечерницї з нагоди двайцятьпятилїтньої літературної дїяльности Франка. Тодї й видано спис його творів до того часу, а спис самих заголовків того (ще не всього), що написав Франко, обіймає 128 сторін книжечки більшого формату, нїж виданя тов. „Просвіти“. Нинї такий спис подвоїв би ся. Тодї й посипали ся по всїм краю складки на ювилейний дар Франкови. Крім того в часї свята зложено богато дарунків, а промовцї: Володимир Гнатюк, проф. Михайло Грушевський, Стефан Новаковський, Наталія Кобринська, Гриць Гарматїй і Михайло Павлик складали привіти Ювилятови й виказували його незвичайні заслуги для нашої лїтеретури, науки, национально-культурного й полїтичного розвою нашого народу. Зворушеним голосом відповів Франко на промови сповідию, в якій зазначив своє становище до свята та сказав між иншим: „Яко син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлїбом, я почував себе до обовязку віддати працю свойого житя тому простому народови. Вихований у твердій школї я від малку засвоїв собі дві заповіди. Перша, то було власне почутє того обовязку, а друга, то потреба ненастанної працї. Я бачив від малечку, що нашому селянинови нїщо не приходить ся без

важкої праці; пізнїйше я пізнав, що й нам усїм яко нації нїщо не прийде за дармо, що нам нї від кого нїякої ласки не надїяти ся". В усій своїй дїяльности старав ся бути поперед усього чоловіком, однакою любовю огортав усї верстви нашого народу, а виразом бажаня освіти, свободи й широкого громадського розвою в широких кругах нашої суспільности є його писаня. З досвіду свойого житя дав на комерсї нашій громадї влучну науку, як у війську, йти лавою, а не ломати рівного ряду.

Вже в ювилейнім році свої і чужі назвали Франка першорядним артистом слова й ученим і найвизначнїйшим дїячем українського слова. Вказували заразом, що артистичні твори Франка могли би заняти почесне місце в котрійнебудь з теперішніх европейських лїтератур.

Останнїй раз узяв Франко участь у полїтичнім житю 1899 р., коли з прозвідниками давнїйшої народовецької партиї: Юлїяном Романчуком, Евгеном Олесницьким, Костем Левицьким і иншими та найвизначнїйшими членами колишньої радикальної партиї: Евгеном Левицьким, Володимиром Охримовичем, Вячеславом Будзиновським і иншими оснував нову національно-демократичну партию, що від тепер обіймила провідну ролю у нашім полїтичнім і культурнім житю. Але захопленє лїтературною і науковою працею не позволило Франкови віддати ся партийним справам.

* * *

Отсе були би деякі важнїйші факти з житя нашого Ювилята. Дїйсних людий, яких колись знав Франко, дїйсні факти, які видїв своїми очима або про які чув від свідків, вірні краєвиди тих закутків нашого краю, які переміряв власними ногами, малює богато з його віршів і оповідань. На стільки можна сказати, що такі оповіданя се частинки його жи-

тєписи, хоч головно мають вони лїтературне значінє і представляють вірно душевні стани й переживаня героїв. А що герої його оповідань і повістий виявляють значну житєву енергію, руководять ся розумом і чутєм у житєвій боротьбі, здобувають собі симпатию читача. Франко скрізь віднаходить у нормальнім житю красу та навіть поезию і в ріжних верствах людий залюбки підчеркує пориви та змаганя до поправи хиб житя.

Працював Франко на всїх можливих полях лїтератури. Та до найкрасших його творів треба зачислити ті вірші і оповіданя, в яких змальовані картини з житя галицького хлопа, робітника та бідного й завзятого в боротьбі за красшу долю жида, що також серед красших відносин уміє чесно жити з торговлї, ремесла й рілї. Глибоке вражінє викликує його оповіданє „До світла". День і ніч вчить ся у тюрмі жид читати з букваря, щоби мати спромогу шукати дальшої дороги до світла. Наукою він так дуже занятий, що не чує потрійного зазиву патролї, яка приказувала йому відступити ся від вікна, що при нїм в темній кімнатї розбирав сяк-так букви, та паде від стріли, ледви маючи силу зазначити, що він хотїв тільки „до світла".

Заки Франко написав своє оповіданє „До світла", здобув собі вже трівку славу першорядного поета й повістяра. Незвичайно подобали ся нашій публиці і критиці його історична повість „Захар Беркут" і поема „Панські жарти". В „Захарі Беркутї" дає нам образки з одної із найцїкавійших епох істориї галицької Руси, а саме з часів короля Данила, сина Романа. Оповідає нам про тодїшнїй сїльський громадянський побут, про давнї патриярхальні порядки, про шкідний вплив боярів і страшні народнї терпіня наслїдком нападів Татар. Подія повісти зачинаєть ся на весну 1241 р. Боярин

Тугар Вовк вибираєть ся на лови медведів в тухольські лїси з жителями Тухлї. З боярами вибралась на лови й гарна Вовкова донька, одиначка Мирослава, що відвагою не уступає нїкому з охотників. Провідником тухольських охотників був молодий гірняк Максим, син девятидесятьлїтного мудрця Захара Беркута, що був правдивим образом тих давних патриярхів-батьків і провідників цїлого народу, про яких співаєть ся у тисячолїтнїх піснях. Максим побачив на тих ловах перший раз Мирославу й тут серед небезпек і нараженя на смерть зародила ся у них любов. Він уратував житє Мирославі, на яку кинула ся медведиця. По поворотї з ловів відбув ся громадський суд, на якім явив ся і Вовк зі своєю дружиною і домагав ся піддачі з боку вільних Тухольців, бо воєводою над ними зробив його князь за те, що кров проливав за нарід. На се виступив безрукий чоловік, що був свідком, як Вовк зрадив своїх у боротьбі над Калкою. Князь Данило ненавидїв його, але й бояв ся його та вислав в далеку Тухлю. Заким безрукий чоловік міг усе виявити громадї, вбив його Вовк і втїк із Тухлї разом із донькою. Він пристав до Татар і з невеличким віддїлом Татар напав на село тодї саме, коли тухольська молодїж під проводом Максима руйнувала його дім. Мимо дуже хороброї оборони всї молодцї погинули, а тільки Максим, якого щадили стріли наслїдком слова, даного Мирославі боярином, дістав ся до татарської неволї. Розлючений боярин, що стратив майже цїлий свій віддїл, вернув ся до татарського табору, намовив полководця Бурунду піти на Тухлю й обіцював йому вказати перехід через гори. Опустїлу Тухлю розграбили Монголи, спалили та зрівнали з землею. Закований у кайдани Максим сидїв в часї пожару на сїльській вулиці, а перед ним горіла його рідна хата. Тимчасом Мирослава іще перед сим другим нападом Татар на Тухлю не була в силї дальше лишати ся зі зрадником батьком у татарськім таборі і втїкла до Тухольців. За її радою в ночи пороблено з постинаних дерев машини-метавки, що засипували камінєм Татар, які стояли в долинї. Знов же за радою Беркута вихід із кітловини, в якій находили ся Татаре, завалено камінними плитами й вода гірського потока по дощеви, не маючи виходу, затоплювала татарське військо. Вже сам Бурунда побачив, що всї Татаре погинуть у тій кітловинї без бою. До того за намовою Мирослави зробили Тухольці дві плотини з ялиць, на яких двайцять смілих молодцїв поплило до бою з недобитками Монголів. Хоч Бурунда піднїс уже топір над головою Максима, Беркут не пристав в заміну за житє сина дарувати житє і свобідний перехід останкам Монголів. В хвилї, коли Бурунда замахнув ся, щоби сокирою розлупати Максимову голову, відтяв йому Вовк шаблею праву руку, а коли Бурунда стиснув лївою рукою Максима за груди, сей ударив його головою і плечима в лївий бік так сильно, що Бурунда покотив ся у воду, потягнувши за собою і Максима. В останнє пущений великий камінь машиною-метавкою упав на купку ворогів так, що й слїду з них не остало. Молодцї на плотинах виратували Максима, а вмираючий батько поблагословив його на вінчанє з Мирославою. Море слїз і крови, столїтя нашої неволї була би ощадила нашому народови рада вмираючого Захара, як були би наші предки так поступали. „Ми побідили нашим громадським ладом, нашою згодою і дружністю, сказав він. Уважайте добре на те! Доки будете жити в громадськім порядку, дружно держати ся купи, незломно стояти всї за одного, а оден за всїх, доти нїяка сила ворожа не побідить вас“. Може жиємо на передодню

тої щасливої доби, коли треба буде відновити геройські дїла наших предків.

* * *

Нарочно поданий отсе зміст прегарної повісти Франка, щоби кождий письменний Українець перечитав її з увагою. Так само не повинно бути в нас письменного чоловіка, що не перечитав би прегарної Франкової поеми „Панські жарти“. Поет малює останнні хвилї панщини й перші хвилї свободи. Ідеальний старенький священик в часах панщини вчить у себе дома сїльських дїтий, наклонює їх до тверезости й під його впливом громадяне задумують будувати школу, що пан Мигуцький хрестить „бунтом“. За то пан позволяє собі на такі „жарти“, що на Новий Рік велить іти людям і священикови на панщину – рубати лїс. Що обходило пана дїдича що на дворі шалїла метелиця. В лїсї стали люде рубати дрова, а священикови казав атаман стягати дрова на купу. Знеміг ся старець, впав у снїг під тягарем, а як щойно люде кинули ся з сокирами на посїпак за знущанє над їх стареньким батьком, тодї зявив ся пан і заявив, що він тільки „жартував“. Повезли громадяне хорого священика домів і з уст його течійками крови поплило житє. Ось другий „жарт“. Коли комісар-Нїмець, що держав сторону громадян, перечитав громадї цїсарський патент про свободу та волю, пан замкнув комісаря в псярни, де пси були би його зажерли, як була би громада не зробила кінця сьому страшному жартови. І взагалї, коли

жили ми під панами,
Тодї жартовано із нами
Так, що не дай Бог споминать!
Було за найменшу провину,
Потрутиш панську худобину,
Собаку вдариш, що з руки
У тебе хлїб рве, слово скажеш,
Віз перевернеш, сніп зле звяжеш,
Три шкури спустять гайдуки.

Кождому письменному Українцеви буде цїкаво знати, як жило наше село, як жив наш простий нарід за панщини, як збиткували ся над ним дїдичі пани, як приймив наш нарід оголошенє конституциї. І за всї звірства пана не пімстив ся наш люд на нїм, але пильнував його хорої жінки, що більше „некультурні“ громадяне ходили просити ласки комісаря за своїм колишнїм паном.

* * *

Більшу збірку оповідань видав Франко в 1890 р. п. з. „В потї чола“. Перед очами читача пересуваєть ся ряд героїв його оповідань: дитина, жінка, хлоп, жид, злодїй, арештант, а в усїх них старає ть ся Франко віднайти Божу іскру. Оповіданє автора докладне, ярке, часом зі сатиричною закраскою. Зміст дуже ріжнородний. В одних оповідаєть ся про сїльське вихованє, в инших є малюнки визиску жидами й иншими хлопськими пявками. Доторкнув ся автор і положеня жінки в суспільности.

Артизм Франка вміє освітити своїм питомим світлом хочби найбільше буденне житє. Тема стара як світ в його обробленю зворушує читача глубоко. Чарівними в оповіданях Франка є ті промінї світла, ті крихти добра, що на хвилинку освічують найтемнїйші сцени житя. Під лахмітєм дїда й панською одежию у Франкових оповіданях однаково бачимо людий, не звірів, бєть ся чесне й добре серце. Незвичайним гумором, великою вірностию і докладним знанєм дитинячої душі вражають Франкові оповіданя, в яких з цїлою правдою розкриває автор, серед яких обставин і в який спосіб виховують у нас сїльську дитину. На иншім місцї найдуть читачі, кілько Гриць навчив ся у школї. Цїлий рік учив ся, а коли вернув домів, не був мудрійшим від гусий, які пас. Перлами поміж його оповіданями є оповіданя з бориславського житя.

Оповіданя зі збірки „В потї чола“ були передруковані в Київі і в кількох львівських збірках його оповідань. Ось заголовки збірок його оповідань : Малий Мирон, Панталаха, Добрий заробок, З бурливих лїт, Полуйка, Манїпулянтка, На лонї природи, Сїм казок, Місия, (Чума, Казки, Сатири). В збірцї „З бурливих лїт“ є два займаючі оповіданя на історичнім засновку, а саме „Гриць і панич“ і „Різуни“. До пізнїйших часів по наданю конституциї відносить ся повість „Великий шум“. Більші повісти, як „Основи суспільности“, „Для домашнього огнища“ й „Перехрестні стежки“ мають теми з житя сучасної інтелїґенциї.

* * *

Що до поетичної творчости, тут від першого лїтературного виступу Франка йдуть у парі і поезия на суспільні теми й особиста, переважно любовна лїрика. На вершки любовної лїрики піднїс ся автор в „Зівялому листю“ (перше виданє 1896), що здобуло йому невмирущу славу поета. Перлини особистої лїрики є і в збірцї „Із днїв журби“. Сильним чутєм і згармонїзованою формою поезиї в збірцї „Semper tiro“ дають нагоду читачеви дізнати справжньої артистичної розкоші. З поетичної творчости Франка на фільософічні теми його збірка „Мій Ізмараґд“, рід повного курсу практичної житєвої, християнської моралї, в другім виданю „Давнє й нове“ значно доповнена. З поодиноких поетичних ґруп, порозкиданих по всїх збірках, почавши від збірки „З вершин і низин“, якої друге мало не чотири рази більше виданє вийшло 1893 р., вражають знанєм житя „Галицькі образки“, „По селах“, „До Бразилії“, а дальше „Жидівські мельодиї“, з яких найкрасшою є „Сурка“, що являєть ся ідеалом материнської любови та привязаня до дитини. З поем-лєґенд Франка найбільше наших читачів здобули собі „Смерть Каїна“, „Цар і Аскет“, з пізнїйших „Поема про білу сорочку“, а ще більше прегарні патриотичні поеми з нашої істориї і культури „Іван Вишенський“ і „На святоюрській горі“. Його „Нові Співомовки“ заслугують на найширше поширенє.

Незвичайною красою і силою відзначаєть ся Франкова поема „Мойсей“, якій рівної нема в українській лїтературі. Гарно змальована тут величня постать жидівського провідника „Мойсея“, що з непохитною вірою і сильною волею вів жидів до обіцяного краю. Чудово віддав Франко сумнїви в душі пророка, гарно представив сю хвилю, коли старого пророка обступили дїти, прегарно змалював безбережний степ і молитву Мойсея за свій рідний нарід. Не тільки ідейний бік поеми робить „Мойсея“ вершком Франкової поетичної творчости, але й артистичний. Мова наче кута, дібрана для ласкавих слів не менше, нїж для страшних проклонів. Незвичайно могучий вступ (прольог) до поеми, де між иншим ось з якими вїщими словами звертаєть ся до України :

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засьяєш у народів вольних колї,
Труснеш Кавказ, впережеш ся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волї
І глянеш як хозяїн домовитий
По своїй хатї і по своїм полї.

* * *

І на драматичнім полї здобув собі Франко трівке місце. В 1894 р. вийшла друком Франкова драма „Украдене щастє“, нагороджена на конкурсї Краєвого Видїлу. Звала ся зразу „Жандарм“, який є головним героєм драми. Він навязує любовні зносини з жінкою одного господаря. На її мужа кидає підозрінє, щоби засадити його до криміналу, а собі улекшити зносини з його жінкою. По відбутій карі мужик зявляєть ся у селї, виявляє усю річ і сокирою мстить ся

на жандармі за своє украдене щастє. Драма здобула відразу авторови славу драматурґа й до нині не сходить зі сцени театру й аматорських вистав. Загально подобала ся і комедия Франка „Учитель“, якої тема взята з історії переслїдувань народнїх учителїв краєвими шкільними властями. За ширенє світла в темній закутинї доводить ся учителеви звести важку боротьбу зі всякими темними силами. Написав також Франко „Рябину“, де змальовано громадські порядки. Инші драматичні твори Франка такі: Сон князя Святослава, Камяна душа, Майстер Чирняк і Будка ч. 27.

Дуже богато й творів чужих лїтератур присвоїв Франко українській лїтературі. Своїми перекладами з Байрона, Гайного, Ґетого, Золї, Некрасова, Сокля і инших, своїми перерібками творів староіндийської лїтератури розширяв він дуже кругозір нашої лїтератури й інтелїґенциї та практично доказував красу нашої мови й її здібність висловити найвисші людські думки, найкрасші і найнїжнїйші почуваня людського

Скала в Уричи, на якій відслонено в 1912 р. пропамятку таблицю в честь Т. Шевченка, М. Шашкевича і І. Франка.

серця. Не самими перекладами збільшав він обізнанє наших земляків з чужими літературами, але й розвідками про ті чужі літератури та найкрасших їх представників.

І в українській літературі для молодіжи нема красших і цінніших творів над Франкового „Лиса Микиту“, „Пригоди Дон Кіхота“, „Абу Казамові капції“ або збірку байок зі звірячого житя „Коли ще звірі говорили“. Се заразом книжки, розхоплювані нашими читальниками. Працював Франко також над популярною літературою і виготовив для товариства „Просвіти“ кілька книжочок: Лїси та пасовиска, Розмова в Добровільській читальни: Розмова про гроші і скарби, Вибір деклямаций для руських селян і міщан, Старохристиянські лєґенди (кілька частий), Житє і дїяльність Олександра Кониського, Панщина, а крім того богато з його оповідань і віршів друкувало ся у калєндарях і книжочках „Просвіти“. З инших популярних брошур найзамітнїйша відбитка з коломийського „Поступу“: „Що таке поступ“.

Відносячи ся з признанєм до величезних заслуг Франка на полї нашої літератури, науки й популяризациї Загальні Збори тов. „Просьвіта“ в 1908 р. іменували його серед великого одушевленя почесним членом.

* * *

Хоч ось тут годї говорити про заслуги Франка на полї нашої науки, все таки не можна не згадати про його дуже численні самостійні досліди на полї нашої устної словесности, літератури та взагалї культури. Не тільки був пильним видавцем творів нашої устної словесности, себто таких творів, як пісні, казки, приповідки, що устно переходять із поколїня на поколїнє, але й науково досліджував їх. Цінне є його виданє українських приповідок у Галичинї, дальше належуть тут працї про жіночу неволю в наших народнїх піснях, про найстаршу друковану українську пісню про козака Плахту й Кулину, про инші наші, головно історичні пісні і про пісню про правду та неправду. Замітні з праць Франка над істориєю літератури ті, в яких твори українського письменства оброблені в звязи з широко розпростороненими подібними темами межинародньої світової літератури. До таких треба зачислити крім згаданої висше працї про повість про Варлаама й Йоасафа також його історию про римського папу Климента, його роботи про нашу стару драматичну літературу й вертеп і всї працї про так звану апокрифічну літературу, себто твори на такіж теми, про які говорить святе Письмо старого й нового завіту, але не признані духовними властями. Виданє Франка творів нашої апокрифічної літератури є досї найповнїйшим у цілій Славянщинї. Дуже гарну працю написав також Франко про житє і літературну дїяльність (послания на Україну з гори Атос) славного та знаменитого черця кінця 16 й початку 17 віку Івана Вишенського, а дальше про літературу 17 і 18 віків тих частий України, що притикають до Карпатських гір, отже так звану карпаторуську літературу. З инших праць Франка з істориї нашої літератури треба зазначити ще його розвідки про Шевченкові поеми „Перебендю“ і „Наймичку“, про Шевченка як героя польської революцийної лєґенди, про „Стару Русь“ і „Молоду Україну“ та дуже довгий ряд инших розвідок, заміток і материялів, хочби згадати його розвідки про Остапа Терлецького, Михайла Старицького, Лесю Українку, Володимира Самійленка, Івана Гушалевича і т. д. Згадати би ще його працю про Хмельнищину 1648—1649 років у сучасних польських віршах і численні історично-культурні статї, як про Лукіяна Кобилицю, про Шумлянського, берестейську унїю і т. д. З численних розвідок

і заміток Франка по літературній критиці на перший плян вибиваєть ся „Із секретів поетичної творчости“.

Даючи замітки про наше культурно-літературне житє, а то й коротші та довші огляди історії нашої літератури до чужих видань, польських, чеських, росийських і нїмецьких, Франко написав недавно й повний „Нарис історії українсько-руської літератури“.

* * *

Велику книгу прийшло би ся написати, як хто хотїв би докладнїйше вглянути в дуже многосторонну громадянську й полїтичну, публїцистичну, літературну й наукову дїяльність Франка. Є Він основателем двох партий, важних для нашого культурно-полїтичного житя, закладав часописи й підіймав ся видань, які перелом робили в житю нашої суспільности. Як у літературній дїяльности поширив незвичайно зміст і форму поетичних і прозових творів, так і в наукових став дїйсним учеником Драгоманова під тим зглядом, що так само, як і Драгоманів, старав ся поставити наші наукові змаганя на ровени европейської науки. В розвою Наукового Товариства імени Шевченка його імя записане золотими буквами. Від заснованя до тепер проводить фільольогічній секциї.

З надмірної любови до України, для якої посвятив увесь свій труд і житє, Він не любив всього того, що стояло на перешкоді до того, щоби наш нарід як найкрасше показав ся в ряді европейських просвічених народів. Для тої цїли „був тим пекарем, що пече хлїб для щоденного вжитку“. „Завсїди стояв на тім, що наш народнїй розвій має бути міцною стїною. Муруючи стїну, муляр кладе в неї не самі тілько ґранїтові квадри, але, як випаде, то і труск і обломки і додає до них цементу“. З такої засади, як і з бажаня „бути чоловіком, освіченим чоловіком, не лишити ся чужим у жаднім такім питаню, що складає ся на зміст людського житя“ випливало, що Франко кидав ся на ріжні поля. Не в однім треба було зачинати від фундаментів, від підстав. А коли нинї разом із Ювилятом будує вже молода Україна будівлю национальної культури на широкі розміри, коли национальна свідомість захоплює щораз ширші круги й здобуває щораз більше робітників, коли народні маси здобувають щораз більше горожанських прав, коли нині стоїмо на передодні осягненя своєї найвисшої святині науки, скрізь тут львина часть заслуги Франка.

Зі своїми визначними здібностями міг зробити велику урядову кариєру й добре забезпечити своє житє. Зрозумів, що не на се здобував освіту хлопський син. Вибрав тернисту дорогу житя, яка ставала тим більше прикрою, що свої нападали на нього з усякими лайками та кпинами просто виключували Його зпоміж себе. Зносити житєві прикрости казало Йому переконанє, що така доля була всїх людий, що житє і працю посвятили для красшої будучности українського народу. Сам тяжко боров ся о житє і власним прикладом та творами зазивав усїх нас до боротьби та працї. Не було добра змалку, не в розкошах і тепер проживає, але своєю працею для українського народу зробив своє імя невмирущим, став одним із найвизначнїйших великанів, яких видала українська земля протягом історичного житя нашої нациї. Не диво, що побіч Шевченка найбільше Франкові твори перекладали на ріжні славянські і неславянські мови.

Щире спасибі Франкови за Його великанську працю зложить Йому Україна в ювилейний рік із бажанєм як найдовше її продовжати.

І. КРИПЯКЕВИЧ.

ШКІЛЬНЕ ЖИТЄ В ДАВНИХ ЧАСАХ.

Про давне шкільне житє чули ми нераз веселі оповіданя наших батьків і дїдів, — майже кождий старший чоловік, що бував у школах, вміє розказувати прецікаві історії, які се давнїйше були професори, як вчили у школї, як жили студенти по бурсах і приватних станціях, як гарно і весело плило колись житє в наших школах. Але ті оповіданя, се лише частина того, що було колись, — се тільки дрібні останки того буйного, кипучого руху, який в давних часах панував в школї і лишав по собі довголїтні, приємні спомини. Між старими шкільними актами, в записках наших прадїдів, в старих співанниках знаходимо ще більше цїкавих подробиць, що в яркий спосіб малюють нам шкільний побут минувших часів, житє-бутє наших студентів і школи в „давних, добрих часах“... Дещо про сї часи хочемо розказати на сїм місци.

Шкільна наука починала ся звичайно на селї, а першим учителем був дяк або „бакаляр“, як його тодї звали. Вчив він малого хлопця штуки писаня і читаня, а шкільними підручниками були церковні книги, передусїм псалтир: хто навчив ся читати на псалтирі, той вже знав початок мудрости і міг поступати дальше в науках. Яке гірке було корінє знаня, яка тяжка була наука під проводом такого дячка, се знаємо з житєписи Шевченка, що також набирав ся науки у дяків; а лишило ся ще богато веселих оповідань і пісень про се, як бідний школяр з мукою вгризав ся в тайни азбуки:

Ой, як мене моя мати дала до школи,
Ой, дізнав я тяжкої неволї:
Казав менї бакаляр: говори „аз“,
А як же я не вимовив, гоп мене раз.

Крикнув же він другий раз: говори „буки“,
Іщем не вимовив, вже-м впав в його руки;
Крикнув потім третий раз: говори „віде“,
Ужеж його рука по чупринї їде.

А як сказав четвертий: говори „живіте“,
Тепер його хлопцї на лавку кладїте.
Ой, просив я ся і молив я ся
Нї менї вйпросити ся нї вимолити ся:

Ах, ти мій учителю, ах ти мій крілю,
Опусти менї сей раз, бо уже млїю!
Трицять разів я омлїв і трицять ожив,
А він що раз лучше рукй доложив.

Пішов я до дому тай татови скажу:
Так мене учитель збив, що я ледви лажу, —
Щем собі гіршого лиха набавив
Що учитель не добив, то отець доправив.

Побіг же я до мами тай і до сусїда,
Куда ся не оберну, всюда менї бідá:
Матїр мене коцюбою, сусїд цибýхом,
Аж менї набігла грушка поза ухом.

Пішов же я до коршми позбути туги,
Ликнув я горівки кубок і другий,
Мислю си, горівка моя потїха,
Як випю з квартину, позбуду ся лйха.

Випив я квартину, прийшов до дому,
Аж лїпше було серцю мойому;
Від кварти горівки, доброї сивухи,
Став менї світ як банька, а люде як мухи.

Сїльська школа давала лише початки освіти; хто хотїв образувати ся дальше, мусїв іти до „латинських“ шкіл в містї. Такі латинські школи або колєгії, те саме що нинї ґімназії, почали ся у нас аж при кінци XVI. в.; з початку закладали їх церковні брацтва, як у Львові і Київі, пізнїйше займали ся ними Василияне. В тих школах найважнїйшим предметом науки була латинська мова і від сего пішла популярна назва „латинських“ шкіл.

Хлопців везли до міста до шкіл великими возами, бо разом з учеником треба було посилати до школи всякі

„лєґуміни“ на станцію, — кашу, муку, овочі, сир, хлїб, булки, печене і варене, щоби хлопець мав чим жити цїлий рік. В містї давали ученика до бурси або наймали хату десь у знакомого міщанина, звичайно разом з старшими товаришами, щоби мав опіку і поміч в науцї. Гіркі були хвилї сїльського хлопчика, що не мав нїякого досвіду в шкільнім житю і перший раз знайшов ся між старшими студентами. Студенти з висших кляс дивили ся з горда на малого „первака“ і вимагали, щоби він був їм у всїм послушний і служив їм у кождій потребі. Щоби здобути собі ласку і прихильність старших, мусїв „первачок“ оплачувати ся їм дарунками — булками, оріхами, яблуками; а для вдоволеня своїх опікунів мусїв нераз іти в чужі сади і городи, добувати зелений горох або грушки! Але і за свою покору і вірну службу рідко коли діставав нагороду; нїколи не міг бути безпечний перед насміхами і злобними жартами старших товаришів.

Оден малий школяр щойно прийшов до бурси і не знав ще бурсацьких звичаїв. Аж тут приходить до нього оден із старших бурсаків, знакомить ся і поважно диктує такі слова: „Лий, лий, не жалїй, Богом клянусь, не розсерджусь“. Хлопець писав послушно і не помітив, що бурсак взяв дзбанок з водою; тільки написав — а добрий товариш в тій хвилї вилляв йому цїлий дзбанок води на голову. Хоч як прикро було — не можна було гнївати ся анї жалїтись, адже-ж написав: „Богом клянусь, не розсерджусь“...

Такий прикрий досвід мусїв переходити кождий новий ученик. Але се нїчо не шкодило, бо з часом і первак набирав ся мудрости, починав відгризати ся старшим і поволи ставав і сам метким, бундючним студентом і міг инших вводити в тайни шкільного житя.

Тодїшна середня школа, колєґія, ділила ся на такі кляси: три низші — інфіма, граматика, синтаксима; дві середні або humaniora — пиїтика і реторика; в деяких школах були ще висші кляси — філософія і богословє. Кляси мали свою назву від подїлу науки латинської мови — головного шкільного предмету. Латини вчили тодї далеко більше, як нинї в ґімназії, ученики мусїли вчити ся не тільки читати римських авторів, але також мусїли писати по латинї, говорити в школї і дома, писати латинські

Давний учений.

вправи на всякі теми, навіть складати латинські вірші і промови. Науку латини брали дуже остро і особливо меншим студентам була з нею гірка година. Щоби примусити учеників до говореня латинською мовою заведено ріжні хитрі способи. Так нпр. були в школї довгі ослячі уха з паперу: ученик, що не хотїв вчити ся, мусїв носити таку прикрасу, а крім сього на плечах вішали йому таблицю з написею Asinus (Осел). В инших школах заведено т. зв. calculus, се був невеликий зшиток паперу, який давали тому ученикови, що через необе-

режність заговорив рідною мовою замісць по латині. Хто дістав такий зшиток, мав старати ся тогосамого дня схопити на такій провині иншого товариша та передати йому calculus; як йому не вдало ся, нещасний посїдач calculus-a мусїв піддати ся карі різками.

Богато оповідали про се, як початкуючим ученикам мішали ся українські слова з латинськими. Так, оден бурсак жалував ся префектови на свого товариша: „Domine praefecte! ego йшов, ille — пхнув, ego покотив ся, nosus розбив ся, а sanguis — дзюр-дзюр“...

Але ученики вчили ся пильно і всякими способами помагали собі в трудній науцї. Коли не можна було знайти в словарі якого латинського слова, або не хотїло ся шукати, проворний студент вмить вмів доробити відповідний вислів. Так нпр. не було в словарі латинської назви на слово „підвода“ — фіра, що возила студентів зі школи на вакації; помислові бурсаки видумали нове латинське слово subaqua (sub = під, aqua = вода).

Таку шкільну латину зробив безсмертною Котляревський в своїй „Енеїдї“. Кождий пригадує собі се місце, де козаки-Троянцї вчать ся латинської мови:

Троянське племя все засїло
Коло книжок, що аж потїло
І по латинському гуло.

Еней від них не одступав ся
Тройчаткою всїх приганяв;
І хто хоть трохи лїнував ся,
Тому субітки і давав;
За тиждень так лаціну взнали
Що вже з Енеєм розмовляли
І говорили все на ус:
Енея звали Енеусом
Уже не паном — домінусом,
Себе-ж то звали Троянус.

А дальше маємо славну промову нововиучених Троянців до короля Латина:

Енеус ностер маґнус панус,
І славний Троянорум князь,
Шмигляв по морю як циганус
Ад те, о рекс, прислав нунк нас —
Роґамус доміне Латине,
Нехай наш капут не загине:
Пермітте жить в землї своїй
Хоть за пекунії, хоть ґратіс
Ми дяковати будем сатіс
Бенефіценції твоїй.

Се, що описує Котляревський, живцем взяте з тодїшного шкільного житя. Латини вчили тодї так богато, що кождий студент хочби найменше понятливий і найбільше неохочий до книжки мусїв крихітку латинської мудрости захопити і пізнїйше славити ся нею перед людьми — з ріжним успіхом. Колись улюблена була у нас вірша про премудрого Грицька фільософа з Коломиї, що вибрав ся на село, показувати селянам свою мудрість велику:

Був собі Грицько — родом з Коломиї
Учив ся дуже мудро — сїм лїт на філософії.
Шістьнацать лїт в письмі гмирав,
А все по латині ґдирав,
А на сїмнацятім
Азбуку перечитати знав.

З великою мудростю до батька приходить,
Батько письменних всїх пастухів зводить,
Щоби його запитали,
І що знає стрібували
Бо філософ.

Капут — голова, — оден з них повстане,
„Коли ти мудрий философ, моспане,
І ми ту науку знаєм,
І тебе ся запитаєм:
Як то по латині
Женуть в поле свині,
Скажи ти нам?“

А Грицько мудрий з премудрого дїла
Взяв книжку в руки і пішов до хлїва.
Станув собі з презенцією,
Править свиням орацію:

„Еантес свинянтес
Гризантес травантес
Ін стернискум!“

Свині голодні нїчого не їли,
Як ся поперли, двері виломили.
Батько Грицька за чуприну:
„На що ти собачий сину,
Маєш їх лаяти
Що аж утїкати
Мусїли усї?“

Пізнавши Грицько велику причину,
А зоставивши в кулаку чуприну,
Гай, чух-драла в обі ноги
Манівцями без дороги
Хутенько утїкав,
Диспути занехав
З пастухами.

Не всї студенти виходили зі школи такі „премудрі“ як той Грицько з Коломиї. Противно — зі шкіл загал учеників виносив поважне знанє латини. Деякі одиниці володїли латинською мовою, як своєю рідною і могли писати по латинї цїлї томи, що в нїчім не уступали творам тодїшних західних письменників. А більшість, хоч і не мала такої високої освіти, все таки знала латинської мови стільки, що могла користувати ся нею свобідно в приватнім і публичнім житю, в урядах і на всяких з'їздах, в переписцї і в живім слові.

Не тільки самою програмою рїжнила ся тодїшна школа від нинїшної, але також і зверхною орґанїзацією.

Заряджував колеґією звичайно префект, що займав становиско теперішного директора. Правила для учеників вивішував префект у кождій клясї на виднім місци, а на початку кождого місяця відчитувано їх ученикам, але тільки у висших клясах. Були там докладно означені всї права і обовязки учеників. І так нпр. було означене навіть се, в якім порядку мають входити ученики до шкільного будинку: за другим дзвінком входили ученики трох менших кляс, за третим пїїта, за четвертим ритор, за шестим богослов і філософ. В клясах сидїли ученики відповідно до своїх поступів в науцї: в перших лавках найлїпші, в останнїх найменше тямущі. Найперший ученик в клясї називав ся „імператор“ і сидїв на передї на окремім місцї. Новий імператор засїдав в своїй лавцї з великими церемонїями; ученики кликали йому: „Здоров будь, новий імператоре!“ За імператором сидїв „сенат“, зложений з відзначаючих учеників, що звали ся сенаторами. Лихі ученики сидїли в лавцї коло печи і дверий; ся лавка звала ся в деяких школах „Камчатка“.

Наука відбувала ся тодї дещо инакше як в наших часах. В низших клясах аж до реторики були визначені окремі ученики, що мали випитати лєкцію своїх товаришів. Такий ученик називав ся авдитор (auditor). Вони слухали відповідий і самі записували кляси в своїх катальоґах, т. зв. „нотатах“ або „ератах“.

Мандрівники-студенти.

Так отже учитель не потрібував питати всїх учеників; питав тільки деяких, щоби провірити, чи авдітор справедливо оцїнив працю ученика. Вислухавши відповідий, учитель викладав дальші правила, поясняв незрозуміле і задавав нову лєкцію. Письменні вироби були подвійні: шкільні вправи називали ся „екзерціціями“, домашні „оккупаціями“. Для домашних задач мали ученики лїнїовані аркуші паперу, звязані разом по порядку; заголовок писали: Labor, або Codex laborum, або просто Occupationes. В суботу відбувало ся повторенє всего, що

ученики навчили ся через тиждень. Се звало ся „sabbativa“ або субітка, тоді також лїниві і неслухняні ученики діставали „березову кашу“. За поведенєм учеників в клясї стежив „цензор“ (censor) і він мав обовязок записати, хто поводив ся невідповідно.

Ученики, які хотїли виказати ся більшим знанєм і дістати ся на висше місце в клясї, укладали записки, в яких виказували похибки своїх суперників нпр. de erratis, de calligraphia, de diligentia,

Дружба — символ з давного шкільного підручника.

de loco. Коли який добрий ученик, imperator, показав недостаточні успіхи в науцї, мусїв уступати з свого почесного місця та іти в останню лавку, а се місце займав його суперник. В деяких клясах ученики дїлили ся на дві части, що старали ся перемогти одна другу в науцї, одна частина звала ся Греками, друга Римлянами. При кінци місяця кожда сторона рахувала свої здобутки і та сторона, що мала більше добрих кляс і похвал від учителя, могла другу зігнати з її місця і там осїсти з триюмфом.

Наука в тодїшних школах була звичайно дворазова — рано і по обідї. В недїлї і свята очевидно науки не було, а крім сього, коли в котрім тижнї не було нїякого свята, вільний був ще четвер; се була т. зв. рекреація. В маю була велика рекреація, що трівала цїлі три днї. Лїтні вакації трівали, так як і тепер, два місяцї, липень і серпень. Були також вільні днї від навечерія Різдва до нового року (руського), на масляницю, на страсний і світлий тиждень, і три днї на Зелені свята.

В день рекреації не було науки. Ученики збирали ся в школї ранком і разом з професорами мали іти до лїса. Кождий приходив з великим клунком, бо рекреація була раз на рік і на сей святочний день кожда господиня давала студентам, які були на її станції, все що мала найлїпше. Ректор, чи котрийсь старший учитель, давав науку на дорогу: „По улицях іти тихо. Псів не дразнити. Жидів не рухати. Пісень не співати, аж за містом. Тримати ся в купі. Не лаяти ся. В лїсї не дерти ся. Щоби не було бійок. У перекупок нїчого не брати. Ти чуєш?“ Під лїсом починали ся забави — богато таких як і нині, нпр. кіт і мишка, мяч, жмурки, „висока лоза“ (коли хлопцї перескакують оден другого, — ся забава тодї не дозволяла ся), або й забуті нині жгут, ракс і инші. Очевидно були й хори та співали всякі пісні. Верх забави наступав вечером, коли приїхав ректор зі старшими професорами. Вони привозили для хлопців всякі ласощі і відбував ся на радість усїх т. зв. „жак“. На вершок високого дуба вилазило двох старших студентів з кошами солодощів. На даний знак збігали ся під дуба всї студенти, а з дерева — нїби з неба — починали сипати ся всякі незвичайні річи: цукорки всяких родів — круглі, подовгасті, плоскі, квадратні, — медяники, бублики, оріхи, яблука. Крик, шум, радість була без кінця... Товпили ся студенти малі і великі, кождий хотїв захо-

пити собі найбільше. Небезпеки не було нїякої, бо студенти на вершку дуба вміли кидати далеко і хлопцї розбігали ся на всї сторони; а ласощів було стільки, що для всїх вистало.

— А хто наловив найбільше? — питав учитель.

З тріюмфом вели зручного хлопця, що не тільки мав повні всї кишенї, але і шапку наповнив ласощами.

Ну, брате, герой же ти!... Тільки не обїдай ся...

В деяких місцях на маєвих рекреаціях давали студенти під проводом учителя малі драматичні вистави веселого змісту. Вистава відбувала ся під голим небом, без куліс і окремих костюмів. Переказують нпр. зміст студентської комедийки, де особами є самі части мови. Наперед виходить на сцену „іменник“ і через кілька мінут піднесеним голосом розповідає, яка то він важна частина мови. З ним починають спорити „прикметник“ і „заіменник“, які хвалять свою вартість і достоїнство. Нараз вбігає на сцену „дїєслово“ і задирливо атакує тамті части мови, доказуючи їх ничтожність і повну зависимість від нього, царя мови. Його голосні оклики: „Стій! Тримай ся! Іди! Мовчи!“ викликували гучний сміх присутних. Розігнавши суперників, „дїєслово“ ходить поважно по сценї і ласкаво слухає мови инших граматичних частин, що не сміють навіть рівняти ся з такою особою. Виступає „окличник“ і покірно заявляє, що хоч він незначна частина мови, а все таки без нього не обійдеть ся: і візникови придасть ся „но!“, „тпру!“ і пан не обійдеть ся без „ей!“ і на війнї пригодить ся „ура!“ В такий сам спосіб представляли ся инші частини мови.

М. ВОЗНЯК.

Сорокліте літературної праці співця бездольних.

Сього року минає сорок лїт, як у львівській „Правдї“ (1872 р.) висказав він свою любов „Українї“. Полюбив її „думкою кипучою, як синеє море, безкраєю, як те небо широке й просторе, безмірною, безвічною і примолодою“, полюбив її радощами свойого житя, „душою живою, усїм добрим“. Небавком принесла та сама „Правда“ його талановите оповіданє „Лихий попутав“, з яким одержувала українська лїтература в авторі дуже визначну письменницьку силу. Від першого виступу остав вірним свойому кличеви оповідати „людям просто й правдиво про буденне житє“ нашої вітчини, про „заздрість нелюдську людей, хижість та муки голодного брата, безпомошні сльози вдови, плач малих дїточок, зраду своїх і чужих, муки пропащих надїй, лихої долї заміри“.

Таку задачу, подиктовану любовю до всїх обездолених і щасливих, поставив собі письменник, що скрив ся під псевдонїмом Панас Мирний[1]). Вже перше його оповіданє показувало в авторі незрівнаного майстра в мальованю душевних станів героїв і поодиноких сцен із житя одиниці чи громади. Вина суспільного устрою на Українї, що змальовані автором картини рідко веселі, по найбільшій части сумні. „Лихий попутав“ сїльську дївчину, яку збаламутив панич, і вона несвідома, що робить, вкинула дитину в річку. Тяжке лихо зробило інтелїгентного чоловіка — пана „Пяницею“. Сїльські злиднї звели чесну, хоч і не вбогу сїльську дївчину на мійську проституткy — „Повію“. „Хиба ревуть

[1]) Псевдонїм — прибране імя замісць правдивого.

воли, як ясла повні?“ таке питанє, яке вимагає недвозначної відповіди, стоїть у заголовку найбільшої його повісти, що вийшла в Женеві 1880 р., а яку написав в купі зі своїм братом Іваном Рудченком[1]), що приймив тут всевдонїм Білик.

Повість має свою історию. Вже 1873 р. була дозволена цензурою до друку, але з причини недостачі видавця друк її спізнив ся, а тимчасом появив ся 1876 р. в маю звісний драконський указ проти українського письменства. Коли вийшла друком у Женеві, була заборонена не то в Росиї, але навіть і в Австриї. В Росиї вона вийшла щойно в 1905 р. під зміненим заголовком „Пропаща сила“. Такою пропащою силою головний герой повісти — романа — Чіпка. Через нещасливі житєві обставини по знесеню кріпацтва робить ся Чіпка, передтим порядний господар з горячим бажанєм лїпших і справедливійших порядків межи людьми, розбишакою і палїєм, бо не найшов правди на світї. А що автор представляє нам, що в спадщинї одержав Чіпка від своїх предків, на якому ґрунтї і серед яких обставин він такий виріс, має нагоду подати нам широко задуману історию українського села майже за цїле столїтє. Ся прегарна повість із цїлою низкою потрясаючих сцен, а побіч того тихомирних образків людського щастя здобула авторови її першорядне місце в українській лїтературі.

Боротьбу за красші житєві умови має темою і повість „Лихі люде“. В рядї живих сцен автор малює незвичайно вірно два напрями серед української унїверситетської молодїжи в Росиї початків 70 р., одних із погонею за власною кариєрою, а других із бажанєм служити визвольним ідеям, боротьбі з несправедливим сучасним ладом за красший. І коли ідеалїсти „лихі люде“, що забажали рівнати всїх людий на світї, найшли свою смерть у тюрмі, члени другого напряму сидїли в розкішних хатах і мріли про ордери, висші місця і жінки-богачки.

Як видно, автор бере теми до своїх повістий і оповідань зарівно з житя селян, як і інтелїґенциї, вміє однаково по майстерськи вирізьбити образ недолї чоловіка, як і являєть ся заразом незрівнаним артистом у мальованю веселих, погідних, ідиллїчних картин житя (прим. „Польова царівна“ в повісти „Хиба ревуть воли“, „День на пастівнику“ в образках „Як ведеть ся, так і живеть ся“). „Казка про Правду та Кривду“ кінчить ся повною безнадїйністю, що колибудь правда переможе, а в новельцї „Лови“, що є перлиною межи нашими дрібними оповіданями, оповідає нам автор забавну пригоду з житя полїцийного урядника в малім місточку, який в товаристві жандармів шукав за небезпечним полїтичним злочинцем, а в готелевім покою застав в ночи вродливого офіцира в обіймах своєї жінки.

У повістях і оповіданях зі сїльського житя звертає Мирний головну увагу на нерівний подїл працї і її здобутків. В оповіданю „Серед степів“ ось які думки викликує в нього село: „Ген по горі розіслало ся воно невеличкими дворами з вишневими садками, з білими квітками. По дворах, як і слїд,

[1]) Іван Рудченко се визначний український фолькльорист і етноґраф, себто такий учений, що займав ся збиранєм і дослїджуванєм таких народнїх творів, як казки, піснї то що, та описуванєм народнього житя. В рр. 1868 і 1870 вийшли два томи гарних народнїх українських казок, а в 1874 р. цїнний збірник чумацьких народнїх пісень. Перекладав дещо з Турґенєва, займав ся лїтературними розборами, але з часом осягнув досить високу урядову кариєру, яка може й не лишала йому вільного часу на лїтературну працю, бо пізнїйше появила ся тільки його на тайних актах київського ґенерал-ґубернаторства оперта розвідка „Трівога над свіжою могилою Шевченка“. По його смерти мала лишити ся між його паперами його доси недрукована повість „Слїдом за людьми“.

комірчини, хлївці усякі, кругом тини та загороди... На що то? Від кого люде розгородили ся? Від якого ворога захищають своє добро отими тинами невисокими?... — Самі від себе? Від свого сусїда?... Ох, люде, люде! На широкому світї є багато й волї й простору й добра усякого без міри, та ваше ненажерливе око не задовольняєть ся тим, чого треба, гарбає, скільки засягне! Треба тинів та ровів, щоб вашу ненажерливість спинити!“

тика з однозгідним одобренєм і признанєм.

Не згадуючи про менші писаня Мирного, все таки не можна не зазначити, що автор збогатив також наш драматичний репертуар двома творами. Комедія „Перемудрив“ малює боротьбу сина українофіла, що йде в народ, з батьком, а в драмі „Лимерівна“ переробив автор відому українську народню пісню про дівчину Немирівну, яку мати по пяному продала панови.

Осїнні роботи: Баби при терлицях. Фотоґр. Ярослав Левицький.

Тїсні рамки отсеї замітки не дають змоги ширше заняти ся творами письменника, де видно скрізь докладне знанє житя, точність, вірність, пластичність малюнку, тонке та глубоке розумінє людської душі. Всї його твори, згадані повисше й незгадувані, як „Морозенко“, „Лихо давнє й сьогочасне“ і ин., відзначають ся прегарною, богатою, цвітистою і поетичною мовою, якої з його творів повинні вчити са наші ученики й ученицї. Кождий новий його твір приймала кри-

Збірне київське виданє творів Мирного обіймає на разї три томи. Мабуть прикрі житєві обставини на становищі підрядного урядника в невеликім містї Полтаві причинили ся до того, що Мирний не друкував нїчого цїлими лїтами. Але то, що дав Мирний українській лїтературі мимо невеселих житєвих обставин, становить цїнний вклад в українську лїтературу та коли не ставить його висше Івана Левицького, що найменше робить рівним йому.

М. С.

НАЙБІЛЬШЕ СВЯТО ВСЕЇ УКРАЇНИ.

СТОЛІТНІ РОКОВИНИ УРОДИН ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

В 1911 р. галицька Україна зложила глубокий поклін безсмертному духови Маркіяна Шашкевича з нагоди столітніх роковин його уродин. Була се вдяка одному з найвизначнїйших синів української землї за те, що сю мову, якою говорили селяне, міщане й частина руського священства, ввів в книжки всякого змісту, отже в поезиї і оповіданя, шкільні підручники й наукові твори. До нього писали в галицькій Українї по польськи, рідше по нїмецьки, або вживали мови, близької до мови церковних книжок і незрозумілої широким народнїм масам. Мало того, що Шашкевич увів у книжки просту мову, але й відкинув деякі букви, які находять ся у церковних книжках і для українського письма не є потрібні, або зробив спосіб писаня простійшим, щоби був як найлекшим. Також усїми силами старав ся зломити тодїшнїй звичай в нашій інтелїгенциї говорити в домовім і прилюднім житю по польськи замісць по українськи та говорив проповіди поетичною українською мовою. Дуже важне се, що зазначував народню єдність галицької України з українськими землями Росиї і підносив, що ві Львові і Київі має бути одна й та сама літературна мова.

Коротке та злиденне житє Маркіяна не позволило йому зробити трівкійшими підвалини самостійного национального житя у Галичинї. Умер сївач, а зерно, кинене ним серед вітру та заверухи в галицьку землю, хоч здорове та чисте, не мало тої старанної опіки, якої потрібувало з уваги на те, що грунт не був справлений як слїд. Доля ідей Маркіяна, які зіставив українському народови, се доля зерна, яке посїяв сївач євангельської притчі. Маркіянів гурток був невеличкий. Найвизначнїйші члени сього гуртка, хоч якийсь час ішли слїдами свойого товариша-учителя, не відзначали ся так великою силою духа, яку мав Маркіян, і не заступили його. Народнїй напрям був слабосильний, а наша інтелїгенция в більшости спольонїзована. При таких обставинах дуже пригожу почву найшли думки тих, що обєднювали наш нарід із великоруським, головно з тої причини, що в сусїдній російській державі надїяли ся найти підпору й оборону. До того полїтичні обставини були такі, що треба було такого ідеалїста, як Маркіян, щоби мати смілість пропагувати нові кличі. Що мимо найгіршого складу обставин Маркіянові думки здобували поміж молодежию і навіть старшою інтелїгенциєю, як Микола Верещинський, своїх горячих прихильників і при вільнїйших полїтичних обставинах були би мали перевагу, показав 1848 р., коли провідники нашого культурного й полїтичного руху зазначили виразно, що продовжають роботу, зачату Маркіяном. Вже в 1849 р. був народнїй рух менший, а з початком 50 рр. „шайка“, як стоїть у Зорі галицькій з 1854 р., москвофілів набрала в свої груди північного воздуху й ним завіяла по ниві нашої лїтератури так, що зараз показав ся на нїй сам снїг і лїд і дали ся чути тільки голоси, які дають ся чути на полях, коли метїльниця зашумить. Умовкли перед гуком тих метїльниць жайворонки та соловії щойно розблиснувшої весни нашої лїтератури. Мороз перейшов по жилах і костях Русинів. Розпука серця їм розривала, бо думали, що по тій красній а так короткій весні

настане вічна зима“. А тому, що книжки й часописи були мовою і змістом далекі від житя нашого народу, наша інтелїгенция, стидаючи ся говорити по „хлопськи“, вживала тільки „панської“ мови, якою уважала польську мову. В слїд Шевченка. Ширший круг нашої громади познайомив ся з ними вже по смерти Кобзаря. Одначе треба знати, що вже гурткови Маркіяна були відомі деякі Шевченкові поезиї, а сам Маркіян в доказ пошани для найбільшого україн-

Памятник Шевченкови в с. Надїєві долинського повіту.

за тим таки руські інтелїгенти почували себе більше Поляками, нїж Русинами.

Що ідеї Маркіяна віджили, що ми наново почули себе Українцями, народом осібним від великоруського (росийського), се завдячуємо могучому впливови безсмертних поезий ґенїя Тараса ського поета попереписував собі відомі йому поезиї Шевченка. Ще в 1848 р. в одній своїй гарній промові покликував ся Микола Устиянович на „громкого“ Шевченка, але пізнїйше північний зимний вітер заморозив і цїкавість нашої інтелїґенциї до Шевченкових творів.

Більшу скількість Шевченкових творів і загалом українських книжок із Росиї привіз весною 1862 р. львівський купець Димет, міжтим і фотографії славнїйших українських письменників. Дуже скоро розкупили цїлий сей засіб ученики середнїх шкіл і унїверситетські студенти. І твори росийско-української лїтератури зробили на нашу молодїж незвичайне вражінє.

А вже найбільше промовили до молодих сердець, найбільше одушевленя викликали серед молодїжи поезиї Шевченка, які задля недостачі потрібної скількости друкованих примірників стали зразу розширювати ся у відписях. І в молодїжи, що досї майже загально вживала польської мови як розговірної, пробудилася национальна самосвідомість. Вона почула себе українською і стала вживати від тепер української мови.

Инакше вражінє Шевченкових поезий і творів українських закордонних письменників не могло бути. Їх мова та сама, якою говорять і галицькі Українцї, а зміст узятий із житя українського народу в теперішности й минувшинї, надиханий великою любовю до природи української землї, був в силї захопити й полонити душі нашої молодїжи та викликати серед неї патриотичні пориви. З початку ті пориви мали досить поетичний характер. В житю виявив ся сей патриотизм у козацькім строю, передусїм у козацьких шапках, які стали частїйше появляти ся на улицях Львова. Однак важнїйший вплив закордонних українських видань був на правопись і мову українських видань у Галичинї. Наші тутешнї письменники, як Володимир Шашкевич, Ксенофонт Климкович і инші, зачали не тільки писати народньою мовою, але й стали вживати фонетичної правописи закордонних видань, вводити в мову своїх творів слова та звороти закордонної України і в той спосіб положили тверду основу до витвореня загальної лїтературної мови, спільної усїм українським землям в Австриї і Росиї.

Впрочім і козацькі шапки були в Галичинї значною новиною. До тепер лїпша частина нашої інтелїґенциї займала ся нашою історичною минувшиною переважно з церковного боку, в найлїпшім разї одушевляла ся княжими часами, а значно більша часть знала тільки історию Польщі і Австриї. Тепер довідала ся наша молодїж і то в більшій части в принаднім видї Шевченкової поезиї про геройські дїла козацької доби, про їх боротьбу за национальну самостійність. В сїй боротьбі находила наша молодїж покріпленє і для свого духа.

У Львові і по провінциї повстали студентські громади, які єднали в собі всю так звану тодї українофільську молодїж. Вона читала українські виданя з Росиї, учила ся своєї істориї і лїтератури та з цїлим молодечим жаром забрала ся поширити в нас знанє української закордонної лїтератури з одного боку, а з другого поставити нашу лїтературу та виданя на народнїй ґрунт. Найбільше вражінє зробив Шевченко. Своїми прегарними поезиями приманив він вражливих молодих людий до української природи, до української минувшини, до українського простого народу. Шевченко саме огненними словами закликав українську інтелїґенцию, щоби займила ся незавидною долею простого народу, вирвала його з біди та темноти, полюбила його як свойого брата. Мало того. Сам син хлопа, виступив Шевченко проти всякого поневоленя бідних людий і в чудових картинах станув в оборонї закріпощеного мужика, нещасливої вдови, бездольної сироти, повної посвяти наймички та всїх, кому судьба кровавими сльозами зазначила шлях житя. А переносячи душу українського молодика з величавих сальонів польської аристократиї до бідної української хати, Шевченкові твори затїсняли нерозривну

Гуцули з Вижниці на Буковині.

звязь межи українським простим народом і його інтеліґенциєю, світською і духовною.

Голосні і звінкі струни Шевченкової кобзи, його недосяжна етика стали творити з нас сучасну культурну націю, запалювали до орґанічної праці, дуже часто витичували програму. Свій кождочасний поступ мірили ми на щорічних роковинах Шевченкової смерти. Зразу Львів, потім і провінция, зразу молодь обох полів з невеличким гуртком старших, потім в рівній мірі молоде й старше поколїнє, зразу невеличкі гуртки, пізнїйше щораз більші товпи, аж святкованє Шевченкової памяти обіймило всї наші суспільні верстви, міста та села. Зі зростом нашої інтеліґенциї зростав і Шевченків культ, а радше противно: Шевченків культ збільшав щораз ряди национально свідомої нашої інтеліґенциї.

* * *

Коли навіть полишити на боцї загально-национальне й історичне значінє Щевченка для української нациї, галицька Україна має свій специяльний обовязок як найбільше величаво відсвяткувати рідке й дуже велике свято столїтнїх роковин уродин нашого найбільшого поета. Шевченкове свято буде обрахованєм наших сил, скаже застановити ся нам, де ми зайшли та куди дальше нам іти, вкаже неодну недостачу й прогалину в працї над нашою национальною культурою.

До того великого свята треба заздалегідь приготовляти ся. Попе́ред усього вся українська громада обовязана пізнати творчість, житє і змаганя Шевченка, що тим лекше можна осягнути, що двотомове, повне й дуже гарне виданє Шевченкових творів през. Романчука в „Рускій письменности“ дає змогу за 3·20 К, а в красшій оправі за 4 К поширити Шевченкові пісні в найтемнїйших закутках української землї.

Попри звичайний у нас спосіб шанувати память великих людий концертами, святочиими академіями, до яких також треба вже від тепер добре приготовити ся, вся галицька Україна повинна доложити всїх сил, щоби се свято полишилс як найтрівкійші наслїдки. Розходить ся поперед усього, що так скажу, о живі памятники Шевченкови. Де нема народньої школи, заснувати там школу його імени; де не засновано досї читальнї, заснувати там дїяльну читальню його імени на статутах тов. „Просвіти“. Відповідно до обставин місцевости, відповідно до запотребованя позакладати торговельні і промислові школи, видїлові й реальні школи, учителські семінариї і ґімназиї з іменем Шевченка. А вже кожду нашу громаду стати на велику камінну плиту, на якій найшли би ся найважнїйші дані з житя і творчости Кобзаря і яка повинна все пригадувати, що тільки безупинною муравлиною працею, що тільки думкою і старанєм перевести її в дїло будемо все йти вперед. А коли й не стати яку українську громаду на Шевченкову плиту, так її стати на Шевченкового дуба, який показував би, як має народня робота місцевости набирати сили й поваги.

В кождій місцевости найдеть ся якийсь властивий спосіб трівкійше пошанувати память може найбільшого Українця. Звертаєть ся тепер тільки увагу, що треба вчасно поробити приготованя, а впрочім іще буде час поговорити подрібнїйше про святкованє столїтнїх роковин уродин Батька нової доби нашого культурного житя.

І се і те.

Одіж, в якій безпечно пливати.

Вдержати ся на водї може всякий, хто вміє пливати. Але і найкрасший пливак не вдержить ся довго. По якімсь часї стане тратити сили і дуже легко може втопити ся.

Щоби сему зарадити, придумували люди вже від давна всякі способи, якіб улекшували штуку пливаня.

Найдавнїйшим таким средством є скіряні міхурі надуті воздухом. Кілька таких міхурів, привязаних попід пахи, хоронять людину перед утопленєм і дають змогу вдержати ся довгий час на водї й таким, які не вміють пливати.

На мори стали уживати до сего коркових перстенїв або поясів. Сї пояси роблять велику прислугу в часї всяких катастроф з кораблями. Неодин моряк або подорожний завдячує їм свій ратунок.

Оба сї средства мають однак деякі хиби. Хоть вдержують іменно людину над водою, то не хоронять її від перемокненя так, що коли поміч не наспіє скоро, пливаючий наражений на перестуду, а в студенїйших околицях навіть на замерзненє. Подібне лучило ся минулого року в часї катастрофи з величезним кораблем „Тітанїк“. Друга хиба та, що хоть пливак заосмотрений міхурами чи поясом, то все таки мусить й сам працювати, а тим самим тратить поволи сили.

Супроти того отже люди працювали й працюють все над тим, щоби найти якийсь лїпший спосіб.

Недавно пощастило ся одному Французови Л. Руж, винайти таке одїнє, яке вдержує людину над водою і звільняє її при пливаню від всякої праці. Очевидно таке одїнє має ще й то свійство, що не промакає а тим самим береже пливака перед студенію. На нашім образку бачимо винахідника, як безжурно пливає по филях великої французької ріки Секвани та ще й читає при тім часопись. Ся одіж має бути така трівала, що — як він каже — можна в нїй зовсїм безпечно заплисти з Европи до Америки.

Викинені мілїони.

Европейський чоколядовий промисл обчисляє свої видатки на річне зужитє цинфолїї (станїолю) для опакованя на 8—9 мілїонів корон. Се опакованє хоронить у чоколядї запах, свіжість і улюблені поживні її части. Та на жаль люди сю цинфолїю викидають звичайно, не привязуючи до сього нїякої вартости. Через се рік-річно викидаєть ся мілїони гроша. Дальші викинені гроші се викинена цинфолїя з чаю, фляшок, цигар, консерв і т. д.

Сї відпадки збирає у нас Українське Педагогічне Товариство у Львові (ул. Мохнацкого 12.), а гроші узискані з продажі обертає на удержанє приватних шкіл.

Найважнїйші гігієнїчні правила.

Лїкар Др. Г. Крафт зібрав, на бажанє шлеського товариства до поборювання туберкульози в двайцяти коротких реченях найважнїйші правила плеканя здоровля. Береженє сих правил причинить ся основно до зрозуміня от сеї провідної думки всякої гігієни: Без сумніву много лекше уникнути хороби, як роззинену недугу вилїчити.

1) Здорові орґани се скарб, якого не можна безкарно надуживати. Всякий надмір шкідливий, всяка односторонність в способі житя, відживлюваню, праці, відпочинку, забаві, спорті є хибна. Переїдженє таке шкідливе, як недоїдженє, лїнивство як перепрацьованє.

2) Плекай своє тїло з пошани для себе і з огляду на твоє окруженє.

3) Мило і воду може роздобути всякий, щоби змити ся щодня від голови до ніг. Тим способом усуне зі скіри весь видїлений бруд, а всї пори будуть отверті і зможуть сповняти свою конечну роботу.

4) Мий руки милом і чистою водою скільки разів сїдаєш до їди; тим способом охорониш ся перед недугами, які як хороби зроджені нечистотою дістають ся до нашого тїла через уста.

5) Чисть зуби щодня, найрадше перед спанєм, або рано. Збереженє добрих знарядів жуваня є невимовно важне для удержаня здорового жолудка. В тій цїли добре є їсти випечений разовий хлїб.

6) Не їдж страв надто горячих нї надто зимних; не пий й таких напоїв; інакше будеш нищити свої зуби і жолудок, якому дуже шкодять зимні напої, коли він розігрітий.

7) Не пий з поспіхом анї лакомо; страви пережовуй добре; добре стравленє вимагає, щоби пожива входила до жолудка як найдокладнїйше розжована, бо тодї лекше видїлюють ся потрібні до стравленя соки. Вважай, щоб дїланє соків не стримувало ся через надмірне уживанє плинів.

8) Не перетяжуй жолудка надто великою скількостию поживи, бо тодї вимагає травленє значних сил, яких не достає опісля при твоїй роботї.

9) Привчи жолудок, щоб правильно віддавав всьо, що вже не дає ся зужитковати. Постійна неправильність в тім є нездорова, викликує всякі недомаганя і спричинює забуреня в цїлім тїлї. Многим вистане один лик свіжої води натщо, щоб привести жолудок до правильности.

10) Не забувай, що чоловік, се сотворінє, якому до житя конечно потрібний воздух. Дбай отже, щоб добре провітрювати ті комнати, в яких пробуваєш так в часї роботи як і спаня. Навчи ся віддихати повною грудию, як йдеш до працї або вертаєш від неї. Віддихай все носом при замкнених устах! Тим способом сам вже нюх остереже тебе перед нездоровими випарами.

11) Купай кождого рана своє тїло у воздусї, а се при тій нагодї, коли миєш ся. Роздягни ся тодї а вікно відчини. Колиб се було неможливо з огляду на сусїдів то заслони вікно легкою заслоною. Нема красшого средства загартувати тїло, нема лучшого способу спричинити живійший обіг крови в скірі. Та перестань, нїм стане тобі голодно, а коли се холоднїйша пора року, одягни ся сейчас тепло.

12) Як маєш змогу купати ся під тушом, то використуй се по занечищуючій або спричинюючій почене працї щодня а найменше вже раз на тиждень. Довгі теплі купелї томлять; короткі, холодні підбадьорюють. В зимі не замочуй при тім волося.

13) Маєш нагоду купати ся в чистім ставі, мори або ріцї користай з неї пильно, але не купай ся нїколи за довго. Не поликай в часї купелї води. Злучи воздушну купіль з водною так, щоб не чув ся опісля утомленим або щоб не стало тобі холодно, лиш щоб був свіжий та почув при тім миле тепло.

14) Сонїшних купелїв уживай більше обережно чим воздушних. Не роби сего більше як два до три рази в тиждень, а кождого разу не довше як 20 до 30 мінут; голову бережи при тім перед прямим світлом сонця; що пять мінут роби чверть звороту, щоб охоронити ся від соняшного удару. Тиж не маєш обсмалити скіру на чорно як у якогось Мулята; а дуже легко можеш собі зашкодити, а не помогти.

15) Дбай про чистоту свого біля

і одїня, так як тїла. При занечищуючій роботї відложи своє звичайне одїнє до працї або до ходу.

16) Не одївай ся за тепло, бо розігрієш дуже при працї своє тїло. Не бери неперепускаємого одїня, хиба, що сего вимагає конечно твоє званє; таке одїнє відбирає тїлови важну можність управильнювати теплоту та збувати ся всяких нечистих материй, які видїлює скіра. Ноги вбирай тепло і сухо, а голову холодно!

17) Скільки одностороннїйша праця твого званя, стільки конечнїйше для твого тїла, щоб вибрав для рівноваги, для вправи нечинних сил, якесь побічне заняте.

18) Працюєш умом, то не погорджуй потрібною для тїла ручною роботою. Сам рубай дрова; з трісками дерева втїкають з голови мухи.

19) Коли працюєш руками, то напружи у вільні хвилї і свій ум; кождий з нас має все ще дещо довчити ся, чим житє стає вартнїйше. Праця в полї і в городї є найкрасшим зрівноваженєм для того, хто працює в замкненій комнатї або ночию. Руханка се найлучше занятє для того, якого праця не напружує тїла.

20) Сїм до вісїм годин сну вистане для дорослого на відпочинок. Щоб сон був скріпляючий, старай ся, щоби був доступ свіжого воздуху. Як твоє тїло вимагає короткого спочинку в полудне, то зроби се радше перед як по їдї. Прийдеш до стола випочатий і лучше буде смакувати їда. Що з 24 годин дня остане тобі по твоїй працї, з сего добру пайку посвяти своїй рідній, а другу твому дальшому образованю.

Ради для господарів.

Кільченє.

Кождий осторожний господар робить з кождим насїнєм, яке має на весні сїяти, пробу кільченя. До сего є найлїпша пора зимова. До такого кільченя продають по склепах з насїнєм всїлякі прибори, але без тих можна обійти ся, бо кождий може їх сам собі зробити. Возьміть таріль або яку иншу посудину, положіть в него кілька листків простої крамарської бібули так, щоби два краї тої висїли поза таріль. Потім підложіть під ті краї дві коробочки (н. пр. від сарделїв) з водою, таким способом буде бібула тілько води тягнути, кілько потреба до кільченя. Верх бібули положіть зерно до кільченя і укрийте знов бібулою. Сей приряд положіть на тепле місце і дозирайте з часта, щоби папір був вогкий.

Инший спосіб є такий: В таріль насїйте дрібного піску, помочіть і зарівнайте добре. Потім возьміть кружочок, навертїть в нїм сто дїрок і понабивайте в них малих кілочків (коротких оштипків з сїрників). Як сим кружком притисните пісок в тарели, то в піску зробить ся сто дїрочок. В ті дїрочки поукладайте по зеренцеви. З сего можете пізнати, яке ваше насїнє. Як н. пр. на сто зеренець скільчить ся лише 75, то четверта часть насїня непридатна до сїйби.

Підкидуванє стерниск.

Стерниска лежать у нас звичайно довгими тижнями а навіть і місяцями, служачи тимчасом за пасовиско для худоби, а в дїйсности за толоку, на котрій худоба не має чим попасти ся. Господарі! памятайте завсїгди на те, що, хто завчасу не підкине і потім ще на час не з'оре, не може надїяти ся доброго жнива. Тому нехай кождий розумний господар вважає своїм найпершим обовязком підкидати стернї; нехай в тій розумній роботї буде приміром до наслїдуваня для других господарів.

Нищенє бурянів.

Одним з успішних средств нищеня бурянів є викошуванє їх на роздорожах, межах і ровах стільки разів до року, скільки разів вони відростають. Таким чином можна відростові буряни вигубити протягом двох до трех лїт, а насінні буряни вже в однім роцї. А робити то треба, бо буряни розростають ся з запущених місць і на сусїдні управні поля. Сего легкого средства вигублюваня бурянів повинен вхопити ся безуслівно кождий розумний господар на своїм поли, а до нищеня їх на спільних межах, дорогах і ровах приступити конечно по порозуміню з сусїдами, котрих треба переконувати о конечности нищеня бурянів.

Ради для господинь.

Сушенє вишень і черниць (афин, борівок, ягід).

Дозрілі черниці чи то вишні перебирає ся і сушить ся на бляхах або дощілках (т. зв. лїсках) в лїтній печи, досушуючи по кілька разів. Скоро овоч вже сухий, ховає ся його в слоях. Так вишнї як і афини варить ся на компот, додаючи цукру до смаку; крім того черниці є дуже помічні для хорих на розвільненє, бо они мають в собі „таннну“.

Переховуванє петрушки.

Корінцї петрушки, обібрані з листя, укладає ся поземо на піску, пересипує ся грубою верствою піску, на піску укладає ся верству петрушки, прикриває ся піском і так поступає ся відповідно до скількости петрушки. Так уложена петрушка не випускає свіжих листків і не гниє. Бураки, брукву і ріпу укладає ся кожду ярину з окрема в стіжок і присипує ся піском. Моркву присипує ся дуже грубою верствою піску, уважаючи, аби корінцї не дотикали ся. Хрін посипує ся в той сам спосіб як моркву.

Маринованє селедців.

8—10 селедців мочить ся 36 годин, зміняючи часто воду. Вимочені селедцї увільняє ся з води, обтирає ся тонким папером, на стілничцї стягає ся з них скіру, сїче ся молочко і потім розтирає ся в мисочцї, вливаючи по ложочцї 8—10 ложок оливи і 4—6 ложок оцту. Обтягнені селедцї зі скіри перекроїти здовж, виняти середне вістє, зложити їх знова в цїлість, уложити в слоїку або камінним горшку, поляти молочком, утертим з оливою і оцтом; слій завязати папером і переховати в холоднім сухім місци. Подаючи селедцї до стола, покраяти їх в кусники, уложити на мисцї, поляти приладженим молочком і зараз подати. В той спосіб приладжує ся селедцї на цїлий піст.

Для розривки.

Числова ломиголовка.

		375		
376		379		378
		377		

В порожні квадратики вставити числа 375—379, кожде з них ще 4 рази, і то так, щоби в кождім поземім і прямовіснім рядку а також в обох перекутнях кожде з тих пяти чисел приходило. Сума кождого рядка виносить 1885 (3 падолиста 1885 р. помер поет Микола Устиянович).

РЕБУС ч. 2.

Уложив Л. К.

Жарти, дотепи і анекдоти.

По забаві.

(до ілюстрації).

Служачий (рано): „Неімовірне! Чотири ліжка в хатї а він не намацав анї одного!“

—

Також щастє.

Секция виказала три рани, з котрих одна спричинила смерть, а дві инші були на щастє незначні.

—

Репортерський стиль.

На двірци попращав ся з ріднею, а в ваґонї з житєм.

—

Непорозумінє.

Оден заможний, але простий собі нїмецький господар ходив якось по своїм обійстю і так нещасливо ступив, чи упав, що зломив собі ногу. Він зараз післав телєґраму до спеціялїсти лїкаря і запросив його приїхати. Одержавши телєґраму: „Приїздїть я зломив ногу“, лїкар телєґрафував від себе: „Подайте точний опис, де саме зломано ногу“. За годину одержує лїкар відповідь: „За коморою, приїздїть, бо дуже болить“.

—

Роззява.

Якийсь пан, виходячи з свого двору і замисливши, наскочив на корову. Стало йому нїяково і він, не дивлячись, що то корова, скинув шапку й промовив:

— Вибачайте панї!

Але побачивши свою помилку, він ще дужче знїяковів. На розї вулиці він штовхнув таки справдешню паню. Терпець бідоласї вірвав ся і він розлючений закричав, тупнувши ногою:

— Ти знов тут тварюко!

—

На ненавченого лїкаря.

До славного грецького полководця Павсанїя прийшов лїкар з візитою і допитував ся його, як маєть ся. Відповів Павсанїй: „Я здоров, слава Богу, бо ти не лїчиш мене“. Сказав лїкар: „Чому дотинаєш менї, коли мене не знаєш?“ Відповів: „То певне, що як знав би тебе, не дотинав би тобі, бо вже давно був би я попращав ся зі світом“.

—

На лихого стрільця.

Учений Діоґен глузував з одного стрільця і станув просто у мети. Коли його питали: „Чому ти так очайдушний?“, відповів: „Волю стояти в мети, бо в цїль не влучить. Коли я стояв би на боцї, скорше влучив би мене“.

—

Про Ірода.

Дійшло до відома римського цїсаря Августа, що Ірод приказав вигубити всї дїти в жидівській земли, між якими казав забити також свойого сина. Тодї сказав цїсар: „В такім разї лїпше бути Ірододовим веприком, нїж сином“ (дотинка, що жиди не їдять свинського мяса, отже Ірод був би не казав забити веприка).

—

Злодїй у пяницї.

Увійшов злодїй в ночи до дому одного пяницї, який пропив все, що мав. Почувши пяниця, що ходить по мешканю, щоби найти що, вийшов до нього і сказав: „Не знаю, брате, чого ти шукаєш в ночи; я не можу в день найти нїчого“.

—

Про молодика, що йшов на війну.

Оден молодик ішов з иншими на війну. В часї попасу сказав гетьман: „Слухай, молокососе, де йдеш? Нїщо з тебе на війнї, не маєш лїт до того; лїпше йди до дому та з дїтьми бав ся в пилку, аж уста поростуть вусами“. Сказав той молокосос: „Прости, пане гетьмане; як я був би знав, що вуси бють ворога, був би дав причіпити собі і коровячий хвіст до уст; а як іде о лїта, йди та подивись, що можуть мої лїта“. Видячи таку відвагу того молокососа, гетьман приймив його до свойого віддїлу.

—

В судї на российській Українї.

Жінка. Оттак із доброго дива, напав на мене, облаяв та ще й голову менї розбив!

Судия. Какимъ же образомъ?

Жінка. Та не образом, а дручком.

—

Злодїйський гумор.

В однім містї забрали злодїї над досвітом усе зі склепу. Переходячи тамтуди полїцай, побачив склеп отвореним і спитав, що є. А один зі злодїїв виглянув з мітлою і сказав: „Замітаю, пане, склеп, бо господар умер і ми вже винесли все до дому.“ Запитав полїцай, чому нїхто не плаче за господарем. Відповів злодїй: „О пане, будуть завтра плакати“. І правду говорив, бо рано плакав господар із жінкою, коли не найшли нїчого в склепі.

—

Ккуме, а вви щщо гигиккаєте?

Кум: Ггикаю, алле ллише ттрохи.

Зззнаєте щщо, уудайте ся ддо ттого ддокторра, щщо ммене ввиллїчив.

—

Правда скупого.

Прийшов дїд до скупого богача та й просить хлїба.

А богач тодї пироги їв, та й каже:

— Іди собі з Богом, — я сам хлїба не маю, бачиш, пироги їм!

—

Спосіб на злу жінку.

Мав оден злу та сварливу жінку так, що хоч робив, хоч не робив, без перестанку лаяла його як собаку, а чим більше він бив її за ту лайку, тим більше впертою була вона. Видячи, що в той спосіб не вдїє нїчого, зачав з иншої бочки. Кілько разів стала його лаяти, не дбав про се, а брав свистївку, хоч не вмів грати, і свистав; вона тим більше лаяла його, а він тим більше свистав. Вкінци жінка з великої люти стала танцювати й видерла йому з рук свистївку. Але він таки взяв її з рук свистївку, наче не зважаючи на се, та став свистати. А жінка з дому з лайкою. На другий день, коли почала кричати на нього, муж узяв свистївку та свистав так довго, аж жінка стала його просити: „О мій любий мужу, вже не пищи свистївкою, лаяти тебе не буду вже нїколи“.

—

Жінка в ночи: Мужу! встань і поколиши Михася, то перестане кричати; прецїнь то наше спільне дитя!

Муж: Колиши любко свою половину, а моя най кричить!...

Як накладено костий перед одним.

Добрі товариші зїхали ся до панни. При вечері хотїли засоромити одного, що надскакував коло панни. Непомітно наклали перед ним на таріль богато костий. Потім сказав оден: „Видно, ти був десь у хлїві замкнений, мусїв не їсти три днї, костий перед тобою на тарели купа, як перед вовком“. Добрий товариш сказав їм на то: „Я їв, братя, чей як чоловік, бо зїв мясо, а лишив кости; але ви як вовки поїли навіть з кістьми, бо не виджу перед вами нїякої“.

—

Війт (до злодїя): Твоя душа здає ся така чорна як твоє волосє.

Злодїй: Не журіть ся, пане начальнику як ви душу по волосю судите, то таким способом у вас нема вже жадної душі.

—

Позичав опанчу.

Товариш позичав в другого опанчі. Щоби йому не позичити, спитав його властитель, чи йде дощ, чи нї? Відповів, що не йде. Він сказав на то: „Не треба тобі опанчі, брате, як не йде дощ, а коли дощ, менї самому буде потрібно її“. Красше не міг вимовити ся.

ЮЛЇЯН ЛОВИЦЬКИЙ.

ШКІЛЬНА КОНКУРЕНЦИЯ.

I. Хто є конкуренційною стороною?

Сторонами конкуруючими до удержаня школи називаємо всї ті сторони, на котрих закон накладає обовязок удержувати місцеву школу. Не вчисляючи отже лиш до якогось часу треваючих доброваючих добровільних зобовязань одиниць або приватних інституций, не вчисляючи дальше законом стало означеної престациї (датку) повіту і краю, уважає закон конкуренційними сторонами громаду і двір. На них по мисли закону тяжить в першім рядї обовязок удержувати свою місцеву школу. Де лиш отже чи то в законах, чи в розпорядках властий говорить ся про конкуренційні сторони, то треба розуміти, що то говорить ся про громаду і двірський обшар.

II. До чого є обовязані конкуренційні сторони?

Конкуренційні сторони є обовязані складати що року законом приписані датки на всї потреби і видатки, які є конечні, щоби місцева школа істнувала. Шкільний закон дїлить ті видатки на 4 роди:

I. Звичайні видатки постійні (сталі);
II. Звичайні видатки доповняючі.
III. Надзвичайні видатки.
IV. Видатки на платню учителїв.

Не треба думати, що всї ті видатки мають покрити конкуренційні сторони, т. є. громада і двір. Закон виразно каже, кілько в кождім случаю мають дати конкуренційні сторони а кілько має додати краєвий фонд. Та о тім буде пізнїйше бесїда. Тепер пригляньмо ся кождому родови висше згаданих видатків, а саме: як їх закон розуміє і що вони по думцї закона значать?

III. Звичайні видатки постійні (сталі).

Звичайні видатки постійні є слїдуючі:

I. На удержанє шкільних будинків.
II. На внутрішне уряджене школи.
III. На опал.
IV. На обслугу.
V. На освітленє шкільних саль.
VI. На кошта подорожі учителя релїгії.

Коли говорить ся о „удержаню шкільних будинків“, то се значить: біленє, митє підлог, малі направи, асекурация і т. п.

Видатки на внутрішне удержанє є такі видатки, як лавки, столи, крісла, таблиці, прибори до науки, на бібліотеку, премії, акти і т. п.

Всї ті видатки ухвалюють повновласники конкуренційних сторін на окремій конкуренційній розправі на внесенє місцевої шкільної ради під проводом делеґата окружної шкільної ради (звичайно цід проводом ц. к. окружного інспектора шкільного). На основі тої розправи видає окружна шкільна рада „о р е ч е н є“ в котрім означує квоту потрібну що року на удержанє, на опал і т. д... Сей п р е л ї м і н а р видатків є важний н е н а о д и н р і к а л е н а д о в ш е, а іменно на так довго, доки не покаже ся конечна потреба змінити його.

Важне тут отсе: В прелїмінари може бути сказано, що н. пр. на удержанє школи треба що року 80 К, на освіт-

лене 20 К, на обслугу 120 К і т. д. З сего не виходить, що місцева рада мусить як раз тільки видати. Противно: Вона може видати на освітленє 25 К, але за те на удержанє будинку лише 50 К а на обслугу лиш 100 К. В той спосіб вона заощадилаби 45 К. і ся ощадність лишає ся на слїдуючий рік. Мимо того конкуренційні сторони і слїдуючого року платять так само, як передше. Місцева рада може і слїдуючого року заощадити 45 К. І так може йти через кілька років. З тих ощадностий обовязана є місцева шкільна рада покривати більші видатки, які покажуть ся потрібні, н. пр. якась перебудова, добудова, направи, і т. и.

Отже се треба знати і затямити собі, що прелїмінар звичайних видатків постійних укладає ся раз на довший час і що — як довго той прелїмінар не є зміненний — конкуренційні сторони платять що року квоту означену в ореченю без огляду на то, чи в касї місцевої ради лишив ся з попереднього року який запас в готівцї, чи нї.

IV. Звичайні видатки доповняючі.

Нераз буває так, що в шкільнім будинку нема стілько саль, кілько треба на поміщенє всїх шкільних дїтий. Або буває таке, що управитель школи не має мешканя, яке йому по мисли законів належить ся, або для школи не закуплено ще городу і морґа поля. В такім случаю треба що року укладати прелїмінар доповняючих видатків. Укладає його місцева шкільна рада і предкладає окружній шкільній а.та розписує конкуренційну розправу, на якій повновласники конкуренційних сторін означують, кілько по їх думцї треба на ті доповняючі видатки, то є:

I. на наєм мешканя для учителя,
II. на наєм шкільних саль,
III. на наєм шкільного городу і
IV. на наєм поля для учителя.

Опісля на основі тої розправи видає окружна шкільна рада о р е ч е н є, в якім установляє квоту потрібну на покритє сих доповняючих видатків. Ореченє се є важне на рік, тому прелїмінар доповняючих видатків треба укладати що року.

V. Надзвичайні видатки.

Надзвичайні видатки є то значнїйші видатки, які не повторяють ся що року і які не є обняті анї прелїмінарем постійних видатків анї прелїмінарем доповняючих видатків, анї не дадуть ся покрити з ощадностий. До таких видатків належать:

I. Видатки на будову, розширенє або перебудову шкільних будинків і мешканя для учителя;

II. значнїйші направи (о скільки не дадуть ся вони покрити з ощадностий);

III. на закупно ґрунту під будинки, городу, поля і ґімнастичної площі;

IV. на достарченє школї внутрішного уряджженя (скоро його зовсїм нема).

Щоби означити високість тих видатків, має окружна шкільна рада розписати конкуренційну розправу. На тій розправі конкуренційні сторони мають заявити, чи годять ся на ті видатки і в якій висотї. Опісля окружна шкільна рада видає ореченє.

VI. Видатки на платню учителїв.

Щоби установити квоту потрібну на платню учителїв, на се не треба нїякої конкуренційної розправи, бо вже закон виразно постановляє, кілько конкуренційні сторони мають на сю цїль платити. А іменно по мисли арт. 16. закона з дня 24. цьвітня 1894. В. кр. з. ч. 49. йдуть на ту цїль насамперед добровільні зобовязаня конкуренційних сторін. Колиби ті добровільні зобовязаня не вистарчили на платню учителїв, то тодї конкуренційні сторони мають на покритє тих видатків платити що року

квоту не перевисшаючу 6% державних податків ними оплачуваних. Значить: від кождих 100 К. державних податків конкуренційні сторони мають на платню учителїв зложити найбільше 6 К, і то без огляду на те, кілько є учителїв при місцевій школї. Решту покриває краєвий шкільний фонд.

Колиби школа довше, як 3 місяцї була нечинна, то конкуренційні сторони мають право жадати, щоби їм сю престацию відписано.

VII. В якій висотї обовязані конкуренційні сторони покривати шкільні видатки?

Наші громади дуже часто ізза несвідомости платять більше, нїж на них після закону припадає, з чого користає друга конкуренційна сторона, т. є. двір. Тому на сїм місци подаємо, кілько найбільше обовязана є платити кожда конкуренційна сторона. І так:

Що-до видатків звичайних постійних, то арт. 7. згаданого висше закона постановляє, що конкуренційні сторони обовязані є на покритє тих видатків платити що року найбільше 10% оплачуваних ними державних податків, значить: від кождих 100 К державних податків громада обовязана заплатити на постійні видатки найбільше 10 К. Колиби пр. громада платила 3.000 кор. державного податку, то на постійні шкільні видатки обовязана є платити найбільше 300 К. Решту має доплатити краєвий шкільний фонд. В таких случаях ореченя в справі прелїмінара постійних шкільних видатків видає не окружна рада але краєва шкільна рада.

Доповняючі шкільні видатки покривають конкуренційні сторони окремо, поза обсягом прелїмінара постійних видатків.

На надзвичайні шкільні видатки обовязані є конкуренційні сторони зложити 120% від оплачуваних ними державних податків, значить, від кождих 100 К державних податків мусить конкуренційна сторона зложити 120 К на надзвичайні шкільні видатки. Як отже громада платить державних податків 3000 К, то на надзвичайні шкільні видатки мусїлаб заплатити 3.600 К. Однакож тих 120% не має конкуренційна сторона зложити в однім роцї, лише в трох роках, то значить по 40% державних податків що року.

VIII. Вимір престациї поодиноким конкуренційним сторонам.

Тепер порушимо річ для наших громад превеликої ваги. Ходить іменно о вимір, о роздїл шкільної престициї на поодинокі конкуренційні сторони. В сїм напрямі наші громади бувають звичайно кривджені і платять більше, як на них по закону випадає, з чого — як вже сказано — користає двір. Будемо старати ся виказати, яким чином се дїє ся, а з другого боку, як повинно дїяти ся, щоби громада не була покривджена. Вияснимо се на прикладах.

Приймім, що громада оплачує державних податків 3.000 К. річно а двір 1.000 К річно. Приймім дальше, що на потреби шкільні потрібно що року 800 кор. По мисли 2. уступу арт. 6. квоту ту мають покрити громада і двір в міру оплачуваних ними державних податків. В сїм случаю видимо, що на двір припадає заплатити четвертину, отже 200 К а на громаду три четвертини, т. є 600 К. Се є чистий і справедливий рахунок, і так дїє ся всюди, де котранебудь конкуренційна сторона не приняла на себе добровільних зобовязань. Інакше у нас дїє ся, коли котра конкуренційна сторона, а особливо громада, приняла на себе які небудь добровільні зобовязаня.

А треба знати, що шкільні власти, організуючи по селах школи, старали ся давнїйше, та й тепер стараютъ ся,

наклонити громаду конечно до „добровільних зобовязань“. Приймім отже в нашім случаю, що громада зобовязала ся добровільно давати що року 200 К на опал і услугу школи. Приймім дальше, що і сего року платить громада 3.000 К а двір 1.000 К державних податків і що на шкільні потреби преліміновано 800 К річно.

Тепер заходить питанє: кілько має дати на шкільні потреби, т. є. на покритє тих 800 К двір а кілько громада? Отже майже всї окружні шкільні ради рахують так:

На шкільні потреби мають конкуренційні сторони дати 800 К. Однакож громада дає вже добровільно 200 К. Бракує ще 600 К і тих 600 К треба роздїлити на громаду і двір в міру державних податків ними оплачуваних. А що двір платить 1000 К державних податків а громада 3000 К, то на покритє недостаючих 600 К двір має заплатити четвертину, т. є. 150 К а громада три четвертини, т. є. 450 К. А що громада зобовязала ся добровільно платити річно 200 К, то разом заплатить вона 450 К + 200 К разом 650 К а двір 150 К.!

Якби громада не мала добровільного зобовязаня, то в міру оплачуваних конкуренційними сторонами державних податків заплатив би двір 200 К а громада 600 К. Та тому, що громада зобовязала ся платити доброьільно 200 К, накладають на ню обовязок платити 650 К, а на двір решту, т. є. 150 К. Значить: користає з того двір!

Тимчасом такий рахунок є фальшивий! Такий рахунок противить ся постановам законів! Бож закон з дня 24. цьвітня 1894. В. кр. з. ч. 49. в 6. арт. постановляє виразно, що квоти потрібні на шкільні видатки мають платити громади і двірські обшари приналежні до шкільного союза в міру оплачуваних ними державних податків, о скільки ті видатки не є покриті добровільними зобовязанями **третих** осіб, корпораций або фондів, або на основі записів.

Що з того виходить?

Ото виходить таке, що лиш добровільні зобовязаня **третих** осіб, корпораций, фондів і т. п., **отже анї не громади анї не двора** мають бути ужиті в першім ряді на покритє видатків на місцеві потреби шкільні, а решту тих видатків покривати мають перші дві сторони, т. є громада і двір. А як добровільних зобовязань тих „третих“ сторін нема, то квоту потрібну на місцеві потреби школи покривають перші дві конкуренційні сторони (громада і двір) в міру оплачуваних ними державних податків без огляду на їх колишні добрвільні зобовязаня!

Ще виразнїйше говорить о тім третий уступ арт. 6. згаданого закона. Ото читаємо в тім уступі:

„Громади і двірські обшари, котрі давнїйше зобовязали ся добровільно до жертв на покритє місцевих видатків шкільних, мають право жадати, аби се їх зобовязанє було їм вчислене в вимір обовязку випливаючого з нинїшного артикулу закона (т. є в квоту, припадаючу на них в міру оплачуваних ними державних податків)“.

Ще яснїйше висказує ся о тім інструкция краєвої шкільної ради з дня 14. липня 1894. В кр. з. ч. 63. Там читаємо:

„§. 13. Коли котра небудь з конкуренційних сторін на підставі добровільного зобовязаня платить на ту цїль (на удержанє місцевої школи) престацию в готівці або в натураліях, то сю готівку або варстість престациї в натураліях оцїнену на готівку **вчислить їй окружна шкільна рада в конкуренційну квоту наложену ореченєм і від неї потрутить**“.

Отже в сім нашім случаю, хоч громада зобовязала ся платити добровільно на місцеві потреби школи 200 К. однак рахунок повинен бути такий: В міру оплачуваних конкуренційними сторонами державних податків має заплатити двір четвертину, т. є 200 К. а громада 3 четвертини, т, є 600 К. В тих 600 К. містить ся 200 К добровільного зобовязаня, а решту, то є 400 К. доплачує громада по мисли приписів закона!

На се наші громади повинні звернути бачну увагу!

Запитаєте може, якеж властиво значінє мають ті „добровільні збобязаня?“ Отже вони мають значінє лиш в однім случаю а іменно тоді, коли ті добровільні зобовязаня перевисшають квоту, яка припадає на конкуренційну сторону в міру оплачуваних нею державних податків. В такім случаю се добровільне зобовязанє **не може бути обнижене** (Ореченє адмінїстрацийного трибуналу з 18. вересня 1901. ч. 6.991).

IX. Конкуренційні розправи.

а) В справі звичайних видатків.

Як вже було сказано, висоту звичайних видатків як постійних так і доповняючих означує окружна шкільна рада на підставі переведеної конкуренційної розправи. Але передтим місцева шкільна рада має предложити окружній шкільній раді внесенє, кілько треба на поодинокі позиції видатків. Колиби місцева шкільна рада такого проєкту (внесеня) не предложила, має окружна шкільна рада право установити на місци свого делеґата і йому поручити, щоби предложив проєкт преліїмінаря. Розуміє ся, що до сего не повинні місцеві шкільні ради допускати!

Коли окружна шкільна рада одержить проєкт преліїмінаря, тоді розписує конкуренційну розправу або на місци або в осїдку окружної ради і взиває конкуренційні сторони, щоби на означений день і годину вислали до розправи своїх повновласників. Коли начальник громади дістане таке завізванє, має запросити всїх членів громадської ради на засїданє і в запрошеню виразно зазначити, що на тім засїданю буде на дневнім порядку вибір повновласника до конкуренційної розправи в цїли уложеня преліїмінаря постійних чи доповняючих видатків. Кождий радний має своїм підписом ствердити, що був на се засїданє запрошений. На засїданю вибирають радні свого повновласника. Рада має право поручити свому повновласникови, що він має при розправі говорити і чого жадати.

По переведеню вибору громадська зверхність виставляє свому повновласникови письменну неостемпльовану повновласть, долучає до неї доказ, що всї радні були на засїданє запрошені і відпис протоколу дотичного засїданя і висилає його до розправи.

Конкуренційна розправа може дотикати або постійного або доповняючого преліїмінара.

Коли в громадї є власний шкільний будинок, ґрунт, город і мешканє для учителя, то тоді укладає ся постійний преліїмінар, на довший протяг часу. Колиж громада не має власного будинку шкільного, мешканя для учителя, городу, поля, то тоді на наєм, на удержанє нанятих будинків, на уряджене, опал, освітленє, услугу і кошта подорожі учителїв релїгії преліїмінує ся видатки щ о р о к у. Колиж громада має пр. власний будинок, лиш бракує їй одної салї, має для школи город а не має поля і т. п., то тоді часть видатків піде до постійного преліїмінара, о скілько відносить ся до власних будинків, а часть до доповняючого, о скілько відносить ся до найму.

Повновласники конкуренційних сто-

рін не можуть противити ся взагалї уложеню преліміпара, бо по мисли закона вони обовязані удержувати школу; але зате мають право:

1) висказувати свою гадку що-до висоти поодиноких видатків;

2) годити ся або негодити ся на видатки, які не є обняті законними приписами;

3) жадати, щоби їх давнїйші обовязаня були їм вчислені в квоту, яка на них по мисли закона припадає!

Що-до висоти поодиноких видатків, то краєва шкільна рада розпорядком з дня 3. серпня 1894. ч. 15.623. на основі арт. 10. закона з дня 24. цьвітня 1894. В кр. з. ч. 49. постановила таке:

1) Кошта удержаня будинку з 1 науковою салею і мешканєм для учителя мають виносити річно 68 К—108 К, як будинок деревляний, а 60 К—90 К, як будинок мурований. За кожду дальшу салю треба дочислити 24 К—30 К.

2) Кошта удержаня мурованого будинку з 4 науковими салями в містї мають виносити 200 К—300 К. За кожду дальшу салю належить дочислити 20 кор.—30 К.

3) На шкільне уряджснє треба на кожду салю вставити по 20 К.

4) Опал обчисляє ся після місцевих цїн, при чім приймає ся, що на кождих 15 кубічних метрів простору треба 157 кільограмів брунатного вугля 0·80 квадратових метрів твердого дерева, або вкінци 123 квадратових метрів мягкого дерева.

5) Кошта освітленя і обслуги належить обчислити після місцевих цїн. В школах, котрі не мають більше, як 5 кляс, має бути доходяча обслуга, хиба, що конкуренцийні сторони самі добровільно зажадають окремої, сталої обслуги.

Крім того треба й те знати, що коли учитель релїгії мусить доїзджати до школи а конкуренцийні сторони не дають єму підвод, то тодї належать ся йому кошта подорожі, які мають бути обчислені після місцевих цїн.

Річ очевидна, що де місцеві відносини є того рода, що можна би вставити низші квоти на поодинокі видатки, то конкуренцийні сторони мають право сего жадати.

Колиби повновласники конкуренцийних сторін не явили ся до розправи, то по мисли рескрипту президиї краєвої шкільної ради з дня 8. падолиста 1894. ч. 495. має окружна шкільна рада визначити їм другий термін, а колиб і тодї не явили ся, то окружна рада має право видати ореченє заочно.

На розправі делєгат окружної ради має предложити повновласникам проєкт преліміпара а сї знов мають заявити до протоколу свою гадку що-до потреби і високости поодиноких видатків. Ті заяви повновласників має делєгат окружної ради вписати до протоколу, який опісля мають повновласники по перечитаню і по ствердженю, чи дїйсно так написано, як вони говорили, підписати. Колиб в протоколї не було вписано того, що повновласники говорили або колиб се було вписане інакше, має повновласник право жадати, щоби додано поправки, а зглядно, має право протоколу не підписати. В такім случаю нехай громадська зверхність безпроволочно внесе протест проти розправи! Важна проте річ, кого громада вибирає своїм повновласником! Повинен се бути чоловік письменний, свідомий Русин і незалежний.

На підставі сеї конкуренцийної розправи видає опісля окружна шкільна рада ореченє, в котрім означує:

1) загальну квоту потрібну на шкільні видатки;

2) в який спосіб має бути та квота покрита;

3) в яких речинцях має бути покрита (іменно в 4 квартальних ратах) і

4) на чиї руки має бути зложена.

Проти сего ореченя можна внести до 14 днів рекурс.

Колиби на звичайні видатки потрібно більше, як 10% оплачуваних конкуренційними сторонами державних податків, в наслїдок чого до покритя тих видатків мусївби причиняти ся краєвий шкільний фонд, то в такім разї ореченє має видати не окружна але краєва шкільна рада.

б) В справі надзвичайних видатків.

Як висоту звичайних видатків, так і висоту надзвичайних видатків установляє окружна шкільна рада по переведеню конкуренційної розправи. Однакож перед тим має окружна шкільна рада чи то сама, з уряду, чи то на жаданє і внесенє місцевві шкільної ради ствердити потребу такого надзвичайного видатку. Пригадуємо, що до надзвичайних видатків належать видатки на будову, перебудову, добудову шкільних будинків і на їх значнїйші направи та на закупно ґрунту під будову шкільного города і поля для ужитку учителя.

Коли окружна рада ствердить потребу таких видатків, тодї має перевести переговори з властителями, від котрих можнаби набути потрібні ґрунти, перевести через повітового лїкара доходженя, чи ті ґрунти надають ся до ужитку і уложити при помочи технічних орґанів (інжинїра) плян і кошторис будови, розширеня або перебудови шкільних будинків. Місцева шкільна рада має право висказати при тих вступних працях свої бажаня а окружна шкільна рада має знов право жадати від місцевої шкільної ради помочи.

Коли вже її вступні працї готові, тодї аж розписує окружна шкільна рада конкуренційну розправу т. є взиває громаду і двірський обшар, щоби на означений день і годину вислали своїх повновласників до переслуханя.

Громада вибирає свого повновласника так, як ми то вже висше розповіли. Опісля громадська зверхність має виставити вибраному повновласникови письменну повновласть без стемпля, долучити до того доказ, що всї радні були запрошені на засїданє і відпис протоколу засїданя (відпис ухвали) і вислати його до розправи.

При розправі має делеґат окружної ради пояснити повновласникам, котрі ґрунти надавалиби ся на шкільні цїли, кілько за них жадають властителї, а як ходить о будову чи перебудову, то має показати плян і кошторис будови і взагалї удїлити повновласникам всяких потрібних пояснень, яких вони лише зажадають. Тодї повновласники висказують — кождий окремо — свою думку щодо вибору ґрунту, що-до його цїни, що-до пляну і кошторису, що-до способу будови і т. п. Їх зізнаня мають бути записані до протоколу.

Пригадуємо, що на надзвичайні видатки обовязані конкуренційні сторони платити найбільше 120% оплачуваних ними державних податків і то в 3 річних ратах по 40%. Решту повинен додати краєвий фонд.

По відчитаню протоколу і ствердженю, що в нїм заяви повновласників вірно записані, мають його повновласники підписати.

На підставі сеї розправи видає окружна шкільна рада ореченє. В тім ореченю:

1) має бути ствердженa потреба надзвичайного видатку;

2) має бути докладно означений ґрунт, який треба закупити, будова, яку треба виконати і час, в якім та будова має ся розпочати і докінчити;

3) має бути означена висота потрібної на ту цїль квоти;

4) має бути означений спосіб покритя тої квоти і поданий вимір престациї, припадаючої на кожду конкуренційну сторону;

5) мають бути установлені речинці, в яких ся квота повинна бути зложена;

6) вкінци має бути сказано, до чиїх рук ті гроші має ся складати.

Колибипрестацияконкуренцийнихсторін дорівнююча 120% оплачуваних ними державних податків не вистала на покритє надзвичайних видатків так, що решту мав би додавати краєвий фонд, то тодї ореченє в справі тих видатків не видає окружна шкільна рада але краєва шкільна рада.

Надзір над будовою установляє окружна щкільна рада однакож і місцева шкільна рада має право а навіть обовязок доглядати будови і свої замітки та спостереженя подавати до відома окружній шкільній радї, яка є обовязана ті заміти розслїдити і зарядити, що покаже ся потрібним. В 66 округах є тепер установлений з уряду фаховий управитель будови шкіл.

По скінченю будови переводить окружна шкільна рада колявдацию будови т. є провірює, чи будову виконано після плянів і чи нема якої хиби. До колявдациї мають бути візвані також члени місцевої шкільної ради а їх замітки мають бути записані до колявдацийного протоколу.

X. Підмоги і безпроцентові позички на будову шкіл.

Звичайно кошта будови школи виносять богато більше, нїж 120% державних податків оплачуваних конкуренцийними сторонами. В наслїдок того громади не годні виставити шкільного будинку і мусять що року оплачувати кошти найму і помешканя для учителя. Тому то арт. 9. закона з 24. цьвітня 1894. В. кр. з. ч. 49. постановляє, що надвишку надзвичайних видатків покрити має краєвий шкільний фонд і що краєва шкільна рада має місцевим фондам удїляти на ту цїль підмоги але в межах квоти, яка на ту цїль буде що року вставлена до краєвого буджету.

Та сойм вставляє на ту цїль що року до краєвого буджету малу квоту, бо пересїчно около 200.000 К на цїлий край. З тої квоти годї удїлити підмоги всїм потребуючим громадам! Тому бувало таке, що громади мусїли по кілька і кількаиайцять років чекати, заки признано їм беззворотну підмогу на будову школи. Тому то сойм ухвалив в 1908. р. 10-мілїоновий фонд на підмоги на будову шкіл і тепер вже таку підмогу лекше дістати. Крім того до кінця 1922. р. буде краєва шкільна рада з окремого фонду на ту цїль соймом признаного удїляти громадам безпроцентових позичок на будову шкіл. Також і краєвий видїл на внесенє краєвої шкільної ради удїляє в деяких случаях безповоротних підмог на будову шкіл з т. зв. фонду народних шкіл з 1872. р. Отсе є полекші, з яких можуть користати конкуренцийні сторони.

Тепер наведемо деякі важнїйші приписи видані краєвою шкільною радою, про які повинні знати ті наші громади, котрі стараютъ ся о таку підмогу або позичку.

1) Підмога може бути виплачена аж тодї, коли конкуренцийні сторони зложать 120% оплачуваних ними державних податків.

2) При виборі грунту під будову школи має окружна шкільна рада старати ся, щоби сторони конкуренцийні достарчили його безплатно, а як би се було неможливе, то щоби закупити його як найдешевше, хочби і дальше від середини села.

3. Будова не повинна бути обширна, лиш відповідна до конечних потреб і як найдешевша.

4) Коли громада старає ся о підмогу, то не потребує анї своїм коштом споряджувати плянів і кошторисів анї заздалегідь спроваджувати собі материял

до будови, бо краєва рада, скоро би признала підмогу, то сама пришле пляни а будову віддасть підприємцеви.

5) Коли громаді буде признана безпроцентова позичка, то мусить вона виповнити довжний скрипт, якого формуляр пришле їй краєва шкільна рада. Такий довжний скрипт треба краєвій раді предложити найдальше до 4 тижнїв, бо в противнім разї краєва шкільна рада признаної позички не виплатить.

6) Грунт, призначений під будову школи, має оглянути повітовий лїкар і ствердити, чи він надає ся під будову.

Поданя о беззворотні підмоги і о безпроцентові підмоги належить вносити до краєвої шкільної ради через окружну шкільну раду.

XI. Порада в справах шкільної конкуренції.

Оттак в коротких словах старали ся ми представити найважнїйші постанови, дотикаючі шкільної конкуренції. Ходило нам о те, щоби наші людн, наші громади не лиш пізнали, які на них тяжать обовязки але і які вони мають права, щоби в разї потреби могли самі оцїнити, чи їх в чім покривджено, чи нї.

Коли громада уважати ме, що стала ся їй кривда, то треба сейчас, а найдальше до 14 днїв, внести рекурс. Правда, шо внести рекурс, се вже тяжша річ, бо треба докладно знати всї закони, рішеня трибуналу, розпорядки властий і т. п. — а того всього ми тут задля недостачі місця не могли наводити. Але і на те є рада. В таких случаях нехай громада віднесе ся з повним довірєм до Краєвого Союза Шкільного у Львові, улиця Домінїканська ч. 4. а канцелярия Союза сейчас такий рекурс виготовить і вишле його громаді відворотною почтою. Але треба докладно справу описати і долучити всї акта і розпорядки дотикаючі тої справи, всї письма і реляциї громади чи місцевої ради, так, аби референт Союза міг цїлу справу добре вирозуміти.

Річ очивидна, що колиб хто инший писав такий рекурс, то велївби собі добре заплатити, та хто ще знає, чи добре би написав. Отже не булоби зле, якби така громада чи місцева рада жадаючи від Краєвого Шкільного Союза поради, не забула прислати на його руки якусь лепту на „**Рідну школу**“.

Як ми собі самі не поможемо, то нїхто нам не поможе!

Замітки до оголошень.

Товариство „Жіноча Спілка Промислова „Труд“, Львів, Ринок 39., засноване в р. 1900. Провадить робітню біля і суконь на велику скалю. Удержує школи шитя біля і дамської конфекциї, в яких під проводом фахових учительок, образують ся значне число наших дївчат і добиває ть ся сею дорогою до самостійного а хосенного становиска серед нашої суспільности. Товариство устроює спецпяльні курси крою в обох школах в цїли довершеня науки. Удержує вечірну доповняючу школу, в якій фахове образованє доповняє ся загальними відомостями. Для замісцевих ученниць удержує бурсу, де дївчата виховують ся в патриотичнім дусї на свідомих членів народу. З уваги на широкі цїли Товариство заслугує на всесторонне поперте. Вписове 2 К, удїл 20 К.

Замітка: **Stella-Fluid** з правно застереженою маркою, випробоване, усмиряюче болї та первн при ревматичних і неврастичних недугах, як також в случаях ослабленя мускулів і мязнів знаменитий лїк вирабляє і висилає виключно лишень фірма: **Stern-Apotheke S. Zaloszer in Tuzla Nr. 23 (Bosnien)**. Близших пояснень належить шукати в оголошенях.

Часто стає ся гріш неначе викиненим за вікно, який платить ся за піре на постїль і готову постїль, если не зверне ся хтось до властивого жерела закупна. Так само при закупнї піря на постїль, належить бути дуже осторожним і звертати ся в разї запотребованя товару сего рода до найпоряднїйшого складу. Ми поручаємо длятого найбільше знану фірму **S. Benisch in Deschenitz Nr. 690. Чехи**, яка оферує дуже тану і совісну обслугу і заневяє кождого купуючого, що знаменито задоволить його. — Гляди оголошенє.

По предложеню купона Канцелярії Товариства „Просьвіта“ і надісланю гроший з гори може кождий набути відповідну ґрупу книжок по зниженій ціні.

I. група за 1 корону.

На почтову пересилку належить долучити 20 сот.

1.	Про жите великого поета Т. Шевченка	50 сот.
2.	Сагайдачний	50 »
3.	Пів копи казок	40 »
4.	Серед вічних снїгів і ледів	40 »
5.	Федь Триндик	20 »
		2·00 кор.

II. група за 2 корони.

На почтову пересилку належить долучити 30 сот.

1.	Про жите великого поета Т. Шевченка	50 сот.
2.	З Маркіянових днїв	50 »
3.	Гетьман Мазепа	25 »
4.	Сагайдачний	50 »
5.	Богданова слава	20 »
6.	Пів копи казок	40 »
7.	Серед вічних снїгів і ледів	40 »
8.	Про землю, сонце і звізди	50 »
9.	Федь Триндик	20 »
10.	Нові часи	30 »
11.	Добрий інтерес	20 »
		3·95 кор.

III. група за 3 корони.

На почтову пересилку належить долучити 30 сот.

1.	Про жите великого поета Т. Шевченка	50 сот.
2.	Тарасові поминки	30 »
3.	З Маркіянових днїв	50 »
4.	Богданова слава	20 »
5.	Сагайдачний	50 »
6.	Гетьман Мазепа	25 »
7.	Павло Полуботок	20 »
8.	Оповіданя з іст. української землї	40 »
9.	В турецькій неволї	15 »
10.	Ведмедівська попівна	15 »
11.	Роки жури	20 »
12.	Пів копи казок	40 »
13.	Нові часи	30 »
14.	Добрий інтерес	20 »
15.	Серед вічних снїгів і ледів	40 »
16.	Про землю сонце і звізди	50 »
17.	З подорожі по Швайцариї	50 »
18.	Про рентові оселї	20 »
		5·85 кор.

IV. група за 5 корон.

На почтову пересилку належить долучити 60 сот.

1.	Про жите великого поета Т. Шевченка	50 сот.
2.	Тарасові поминки	30 »
3.	З Маркіянових днїв	50 »
4.	Никола Устиянович	6 »
5.	Марія Марковичка	6 »
6.	Микола Гоголь	6 »
7.	Богданова слава	20 »
8.	Гетьман Мазепа	25 »
9.	Павло Полуботок	20 »
10.	Сагайдачний	50 »
11.	В турецькій неволї	15 »
12.	Оповіданя з істориї української землї	40 »
13.	Як Болгари здобули собі свободу	30 »
14.	Спартак провідник римських ґлядияторів	70 »
15.	Боротьба анґлїйських кольонїй за волю	70 »
16.	Пів копи казок	40 »
17.	Сплачений довг	25 »
18.	Пятьдесятьлїтне подруже	20 »
19.	Нові часи	30 »
20.	Федь Триндик	20 »
21.	Жіноча доля	20 »
22.	Невинна	20 »
23.	Добрий інтерес	20 »
24.	Воскресла Україна	40 »
25.	Серед вічних снїгів і ледів	40 »
26.	Про землю сонце і звізди	50 »
27.	Поміж землею а небом	20 »
28.	Жите	30 »
29.	З подорожі по Швайцариї	50 »
30.	Про нові Спілки господарські	25 »
		9·38 кор.

V. група за 12 корон.

На почтову пересилку належить долучити 60 сот.

1.	Пропамятна книга »Просьвіти« Перший український просьвітно-економічний Конґрес	7 К 50 с.
2.	Портрет Тараса Шевченка	— » 50 »
3.	Портрет Маркіяна Шашкевича	1 » — »
4.	Ціла четверта ґрупа	9 » 38 »
		17 К 88 с.

Даром і оплачено висилає канцелярия найновійший катальоґ видавництв Тов-а „Просьвіта“.

: Адреса: Канцелярия Товариства „Просьвіта“ у Львові, Ринок ч. 10. :

ДЇТОЧЕ ЦАРСТВО.

З РЕДАКЦИЙНОЇ ТЕКИ „ДЗВІНКА“.

Є на нашій землї велике, могуче, чарівне царство, якого нїхто не знає, яким нїхто не журить ся. Полїтики, дипльомати, мужі стану нїколи не втягають його в свої полїтичні пляни, орґанїзатори і реформатори не цїкавлять ся його житєм і устроєм, історики не записують нїяких подій з його минувшини. Істнує собі се царство само для себе, замкнене в своїх межах, спокійне, невоєвниче — немов за сїмома ріками, за сїмома горами... Мешканцї його народ нелукавий: з румяними личками, ясними очима, ясним волосєм і добрими серцями. Живуть як лелії в полї, не журячи ся завтрішним днем. Не знають хлїборобства, але люблять збирати цьвіти, маїти доми, квітчати головки. Не знають годівлї і скотарства, але опікують ся голубами і курчатками, котиками і песиками, а на луках і лугах випасають деревяні конї. Не знають промислу і торговлї, хиба промишляють коло яблінок і груш, малин і суниць, а торгують марками і старими перами. Зате пісня процвитає у них, як в нїякім народї, забава у них найважнїйше занятє, а лїтература — лїтература так тїсно звязана з житєм, що автори нїколи не можуть жалувати ся на незрозумінє і невдячність.

Абсолютним монархом в тім царствї є „Дзвінок“ — „любий Дзвіночок“, „дорогий“, „високоповажаний Дзвінок“, — „наша ґазетка“ — як титулують його вірні піддані. Се цар добрий, прихильний. справедливий; памятає вірно про свій малий народець, опікуєть ся ним, хотївби кождій своїй дитинї дати повне щастє — шибку з вікна, зірку з неба... Двічи на місяць постійно вступає до кождої хати, в гарно зеленім або рожевім плащі, і приносить радість і тугу, сльози зворушеня і веселий сміх. Се приступний цар: кождий підданий може без страху віднести ся до нього, може подїлити ся своєю журбою і весїлєм, кождий відходить вдоволений. Засипують „Дзвінок“ його читачі листами в усяких справах, — листів таких через рік збираєть ся богато, цїлі копиці; не можна лишати їх в непамяти, — треба подати до відомости широкому сьвітови, — може хто зацїкавить ся чарівним, дїточим царством...

— — — — — — — — — — — — —

Не всї читачі переписують ся з своєю ґазеткою. Мимо зазивів і заохоти, мимо нагород і переписки частина читачів не відзиваєть ся до „Дзвінка“. Причини зрозумілі: лекше читати, як писати. Нераз читач й мавби охоту про щось написати до „Дзвінка“, але не може відважити ся на лист, бо рука ще не виправлена, не знати „від чого зачати“, нераз може не стати на марку. Але все таки колись читач набирає відваги і пише до своєї ґазетки:

„Любий Дзвіночку! Вже другий рік до нас приходиш, а ми ще нїколи тобі за тоє не подякували, бо булисьмо маленькі. Ромцьо уміє вже до пера, а я ходжу на третий степень. Посилаємо розвязку загадок. Чи добре розвязали? Па! Па! Дзвіночку!

Ярослав і Роман“.

„Любий Дзвіночку!

Давно я тебе знаю,
Два роки вже я тебе читаю,

Нині я до тебе написала,
Бо-м всї загадочки відгадала.
Не сама лиш з моїм паном професóром,
Бо як бим зле відгадала, був би менї [сором.
Давнїйше я до тебе не писала,
Бо-м відваги не мала.

Ромуся."

„Любий Дзвіночку! Дуже ти менї ся подобав і хочу тебе мати. Мої Тато приобіцюють тебе для всїх наших школярів, котрі люблять неньку нашу Україну. Як Бог дасть дочекати, то стрітимось, любий Дзвіночку, незадовго у Львові в школї. Очікую від тебе скорої відомости з дому Руського Товариства Педагогічного.

Стефанїя".

Редакция відписує на лист в „переписцї" Дзвінка і дальше іде вже кореспонденція щасливою дорогою. Але все таки листи бувають деколи дуже коротенькі, такі ляконїчні, що не знати, як на них відповісти:

„Дорогий Дзвіночку!
Дякую дуже красно за лист в Дзвінку. Більше не маю, що писати.
Здоровлю Тебе сердечно.

Ірина".

„Дорогий Дзвіночку! Дуже подобала ся менї повістка за Мука. Я тобі напишу байочку, а тимчасом будь здоров. У нас дуже зимно.

Стефан".

„До тепер йшов для мене Дзвінок на адресу мого Татуся. Від нині прошу присилати менї сю гарну ґазетку на мій адрес: Володимир Б. в Д. Татусьо на се згодив ся. Я ходжу до II. кл. на селї. Дуже радо читаю Дзвінок, бо в нїм є цїкаві повістки, вірші і загадки. Гаразд"!

Про що пишуть читачі „Двінка?" Дїточі інтереси бувають нераз дуже цїкаві, але не всї читачі вміють ще добре висловити ся, не вміють гладко описати всього, про що хотїлиб повідомити ґазетку. От, і в листах звичайно є всього по трошки, по кілька слів о всяких справах:

„Загадки признаю ся були дуже трудні однакож великі вітри і снїги змусили мене нїде не виходити з покою так без жалю моглам посвятити їм богато часу. Свята дуже у нас не гарні здаєсь так якби Різдво вернуло. Бідні бузьки поприлїтали і тепер мерзнуть. Менї їх дуже жаль і все чекаю правдивої весни. Дзвінок перечиталам вже від „дошки до дошки" як кажуть. *Славця*".

„Не гнївай ся „Дзвіночку", що ми так довго до Тебе не писали, бо немалисьмо часу. Вчимо ся дуже богато, бо хочемо здати іспит, але коли ми вичитали що читачі Дзвінка здають іспити тай нас то дуже утїшило. Тому мусїлисьмо знайти трошки часу до Тебе написати".

Часто буває, що читачі довший час не пишуть до „Дзвінка", а потім виправдують ся, чому не могли сього зробити:

„Я хотїла вже давнїше і більше написати, але маю дуже богато до роботи, бо приготовляю ся до вступного іспиту до ґімназиї а також учу ся на фортепянї, притім маю ще господарство: а то кури, єндики, качки і пса, котрий менї дуже великі робить збитки бо розганяє дріб. Мій молодший братчик хоче післати два оповіданя до „Дзвінка", але боїть ся, що „Дзвінкови" не подобаєть ся.

Здоровлю щиро *Лїля*".

„Любий Дзвіночку!
Ми не могли зараз до Тебе написати, а навіть розвязувати загадки, бо у нас був рідкий гість, Ексцелєнция митрополит на візитациї.

Ми мусїли на якийсь час залишити читанє і розвязуванє загадок, а вчити ся пильно релїгії. Тепер по відїздї нашого достойного гостя возьмемо ся знов

охотно до читаня і будемо посилати розвязки загадок. „Дзвінок“ дістаємо від нашого пана учителя. Найлїпше подобали ся нам „Малі козаки“ і „Записки недоброго хлопця“. Ми спровадили собі з Руського Педагогічного Товариства також кілька книжок до читаня. Тепер збираємо всякі неужитки і незадовго пішлемо до Львова та будемо просити, щоб нам за те дарували ще кілька книжок до нашої бібліотеки, бо у нас гроший небогато. Може би наш любий „Дзвінок“ вставив ся за нами у Р. П. Т.

Здоровимо Тебе щиро любий „Дзвіночку“ і очікуємо дальших цїкавих чисел ученики і ученнцї народної школи

в Помонятах“.

Деякі читачі пишуть тільки на се, щоби редакцию повідомити, що їм „Дзвінок“ подобаєть ся, або що подобало ся особливо якесь оповіданє; инші, щоби побажати веселих свят, Нового року і ин.:

„Коханий Дзвіночку! Менї і мому братчикови Юрусьови Твої повістки і вершики дуже сподобали ся, а найбільше „Записки недоброго хлопця“. „Бабуся зима“ я вже читала по нїмецьки. Перепрашаю, що так бридко пишу, але я учу ся в школї по нїмецьки, а те що троха вмію писати і по руськи научила мене, як був час, Мамуся.

Рівночасно посилаємо з наших пушок 1 К. на „Педагогічне Товариство“.

Дарія“.

„Не дивуй ся, любий Дзвіночку, що так пізно посилаю розвязку, але треба Тобі знати — мороз великий і снїги у нас глибокі, а що і почта від нас не відходить що дня, то й я відкликаюсь на Твій гомін пізнїйше, як годилоб ся. — Цїкавить мене доля недоброго хлопця, бо справдї він збиточник то й — спасибі що в нас такого нема — а може й шкода, бо нераз з него насьміялаб ся.

Чекаю, коли малі козаки підуть у похід та з чим вибереть ся малий Грицько, бо і я маю такого маленького братчика, що за рік зможе мабуть взяти добеньку. Кріпись Дзвінку та неси далеко-далеко свій голос понад степи геть за Днїпро а поки що прощавай! Гаразд!

Апуся“.

„Любий Дзвіночку! Дякую Тобі за желаня і рівночасно спішу зі своїми новорічними. Щоби Ти ще довго а довго виходив і щоби Господь благословив і укріпив Тебе в сїм дїлї. Ми, любий Дзвіночку, дуже любимо тебе читати і з нетерпеливостию очікуємо тебе.

Ярослав“.

Але бувають також читачі, що вже лїпше знають ся з „Дзвінком“ і люблять писати більші листи про своє житє. Возьмім такий дїточий опис подорожі:

„Любий Дзвіночку!

Дякуємо щось до нас також задзвонив своїм милим голосочком. До нас лиш часом пише цьоця Оленця, що ходить до Шевченка школи у Львові, та Любка В. Ми дуже любимо слухати про подорож по нашім краю. Того року ми також подорожували. До Жовкви їхалисьмо фірою і бачилисьмо гори Розточе. Татко казали, що в тих горах викопують в Глиньску і Потиличу уголь бурий. В Жовкві є велика і гарна церква, але найцїкавійший є образ Ісуса і двох ангелів над входовими дверми уложений з ріжнокольорових каміньчиків. Побіч церкви мешкають ОО. Василияни і друкують молитовники і образцї. За містом є фабрика, де з піску роблять шкло. З Жовкви їхалисьмо желїзницею до Львова. По правій руцї малисьмо Розточе а по лївій рівнину. Загони села і місто Куликів утїкали і минали нас а ми за дві години були у Львові. Татко хотїли нам показати ще Львів але що дощ ляв, то мусїлисьмо лишитись на стациї. За годину булисьмо знов в вагонї і їхалисьмо до Перемишля. По дорозї бачилисьмо Городок і єго став мов

море великий, Судову Вишню, Мостиска, много сел, котрих навіть Татко не вміли назвати. В Перемишли ішлисьмо через довжезний і штудерно з желїза збудований міст. З моста бачивім Сян, по котрім плили тратви і човна. Є там гарна гора замкова. Тут мешкав князь Володар а під горою була церква. Днесь стоїть в тім місци костел. І днесь Перемишль є престольним містом, бо в нїм мешкає князь церкви або Владика. Бачилисьмо єго палату і єго престол в церкві. Ще много-много дечого бачилисьмо але годї все описати. Ти певно Дзвіночку там їздиш та про все знаєш. Ми ходимо на селї до школи а учать нас Татко і Мамуся. Па! Па! Дзвіночку!

Ярослав і Роман."

Знов хлопчик з IV. кляси описує свою рідню і своє житє:

„Високоповажаний Пане Родактор! Веселого Нового Року желаю. Я ходжу до 4 кляси Школи Вправ. 26. X. сего року буде менї 10 лїт, а по вакациях піду по ґімназії. Я мав дуже добре свідоцтво. Я маю шафку з книжками і сани на зиму, а на лїто ровер. Я маю дві сестри, Зосю і Ірену: Зося має тілько само лїт, що і я, а ходить також до 4 кляси, Ірена єсть 13 місяцїв менша, а ходить до кляси 2. Ми маємо дуже гарну ялинку. А картка чи дійшла і чи я добре відгадав. Менї в „Дзвінку" подобає ся найбільше „На вакациях", „Малі козаки", „Пригоди серед пущі", „Під рівником" і „Русалка Днїстрова". Тамтогорічний річник „Дзвінка" я вже маю оправлений. Я дістав на Миколая сани, а тамтого року „Подорож довкола землї". Я маю сокільську шапку і ходжу на ґімнастику до „Сокола". Я заохочував своїх товаришів, щоби вписували ся до „Сокола", бо знаю, що в силї єсть наша будучність. Тимчасом будьте здорові, Пане Редактор, і редаґуйте нам цїлий рік. Може я Вам ще яку байочку напишу.

Івaн."

Цїкава була переписка редакциї з дїтьми з села Вовча, що заложили собі малу „Сїч". Про се пише мала читачка:

„Дорогий Дзвіночку!

Нераз думала я писати розвязки до Дзвінка але все якось за пізно прибиралась і не посилала на почту. Я ходжу до четвертої кляси. Маю ще молодшого брата Костика, що ходить до третої кляси, Наталю, що є в другій клясї і малу Дорцю, що ще не ходить до школи, бо має тілько пятъ лїт буде на другий рік ходити до школи. Костик з своїми товаришами заложили малу Сїч в Волчім. Они поробили собі паперові козацкі шапки з жовтими кутасами з волочки. Ті малі сїчовики нераз машерують чвірками по дорозї. У одного товариша є їх читальня (хатка, що він сам виставив), де бавлять ся і дещо читають. Дуже подобало ся їм оповіданє Дзвінка „Малі козаки". На Воведенниє 4. грудня було у нас торжество в честь М. Шашкевича. Через село з одної церкви до другої ішов похід, великі сїчовики несли хоругви і хрести а дївчата вінцї. Коло горішної церкви поставили високий хрест і говорили промови. Я з Костиком була там також. У нас єще нема зими, упало трохи снїгу, але стопив ся. Костик вже наладив саночки а ту нема по чім совгати ся. Дзвінок подобає ся нам дуже, а Наталя все допитуєть ся коли прийде новий. Привозить нам Дзвінок сестра Олька, що є учителькою в сусіднім селї...

Поздоровляємо Тебе всїщиро а скоро пришли новий Дзвінок.

Ірина".

Редакция просила отамана Сїчи, щоби описав близше своє славне товариство і відповідь була така:

„Дорогий Дзвіночку!

Вже довший час збирав ся я написати до Тебе, та оповісти про свою Сїч. Я і мої товариші видїли нераз, як

великі Сїчовики машерували і співали. То ми також заложили собі Сїч. Наша Сїч має 25 членів. Ми зголосили ся до отамана великої Сїчи, щоби приняв нас до свого товариства. Кошовий сказав, що на зборах запитає ся других членів, а як они згодять ся, то наша Мала Сїч буде получена з Великою Сїчию. Також пан професор позволив нам на се. Будемо мати правдиві козацькі шапки, може запишемо собі Дзвінок. Тато купив менї вже козацьку шапку, другі хлопцї єще не мають. Маю також трубку. Тепер не можемо машерувати походом, бо у нас великі морози.

Поздоровляю Тебе сердечно,

Кость“.

Инший читач, як видно з письма дуже маленький, поважно описує інституції в своїм селї:

„Славна Редакциє! Присилаю Вам відгадку з шаради, а нею є „Коломия“. Які в нас суть товариства? Є у нас господарсько-торговельна спілка, де продають ріжні корінні товари. Є у нас також Сїч і читальня Просьвіти. Був у нас пан Вітошинський і казав, що в склепі все добре. Є у нас коршма. Ми хочемо вигнати Жида з коршми, а в коршмі заложити спілку молочарську. Здоровлю Вас з Новим Роком

Левко“.

Все те пишуть малі дїти, звичайно ученики народних шкіл. Але між читачами „Дзвінка“ є також і старша молодїж, гімназисти, навіть з IV. кляси. Такі читачі вже більше очитані і своїми листами роблять редакції правдиву приємність або — в виїмкових випадках — завдають богато горя. Взяти нпр. такі симпатичні листи одної дївчинки з західної Галичини:

„Хвальна Редакциє!

Пересилаючи розвязки загадок звертаю ся до Дзвіночка з великою просьбою, именно прошу менї написати, яка є в к р а ї н с ь к а г р а м а т и к а уживана в

школах народних Р. Т. П, який її автор і скілько коштує, також чи є яка хрестоматия чи там виписи Із української літератури бо тут на далекій чужині нема кого розпитати, а в школі вчу ся виключно по польски. Прошу також зволити менї написати, чи є яка термінольогія польско-українська. Маю тут одну товаришку, яку я хотїлаби навчити по вкраїнськи сама а не богато вмію, бо я лиш учениця третої кляси".

„Дорогий Дзвіночку!

Сердечне „спасибіг" за поясненя що до книжок. Мама вже обіцяла менї їх купити і буду сама вчити ся, бо поки що про науку других годї думати, воно не так легко, як в першій хвили здаєть ся. Я сама не богато ще вмію, але не се ще біда, бо мама помоглаби може, але гірше, що моя товаришка вчити ся не хоче. Моя товаришка не є Русинка, а лиш донька Русина і Польки, батько в Америцї на заробітках а дїти ополячені зовсїм. Дївчинка ся є розсїяна а вчити ся їй взагалї не хоче, вона і по польськи не дуже вміє, а в клясї сидить вже другий рік. Так я і думаю собі, що не велика булаби нам з неї слава та втїха.

Більш товаришок Русинок у мене нема. Взагалї тут дуже сумні під національним зглядом відносини. Священьство москвофільське або байдуже. В містї свідомих людий дуже мало. Чудною є однак погорда з якою простолюдє польське відносить ся до всего українського і то погорда нїчим не оправдана, бо нарід мазурський по селах не так знова висше стоїть від нашого. Може бути, що жерело того є троха в ріжних дрібних польських газетках а може... і я не знаю в чім. Пишу лиш про се, що бачу і чую. Менї самій нераз [хоч се стидно признати, але буду щира] нераз прикро бувало признавати ся до свойого, між такими дївчатами. Та мама се менї пояснила. І як тут навернути таку дурненьку дївчинку. Товаришки про нас мало знають. Про єствованє вкраїнської науки та лїтератури нїхто нич не знає. Я вродила ся і виховала ся на чужинї але бажалабим хоч раз бути між своїми правдивими українськими дївчатами".

Як антитеза тамтих щирих листків — письмо „невдоволеного" гімназиста:

„Дуже то мене невдоволило, що Ви так публично в „Дзвінку" писали про мою справу... Се нїчо такого не є і я Вас дуже перепрашаю, але на що було так зараз писати, щоб знали сороки і ворони... Чому Ви не надрукували мого віршу „Українській дитинї"? Єсли не надавав ся, то було мене повідомити в переписцї. Також повідомляю Вас, що я дуже з сего невдоволений, бо кілько я післав вже до Вас розвязок з Дзвінка а єще анї разу не одержав якоїсь надгороди. Суть такі, що пришлють дуже „мізерну" розвязку а дістають надгороди і дістають похвали за лист, а я кілько писав листів, розвязок загадок, а мимо того нїхто нїчо не спімне за мене, що мене так дуже тїшить. Здаєсь, що немаю я щастя. Противно, відписують менї з ворожим наміром або з посьмішкою. Приміром як тепер. Я хотївби, щоб було як найлїпше, хотївбим провадити з Редакциєю сталу переписку, але щось не щастить ся. Мабуть не знаю способу. Заразом мушу зазначити, що „Дзвінок", відколи я собі його запренумерував, став для мене якимсь ангелом віщим, бо нема для мене більшої втїхи, як дістану з почти свого духового учителя."

Має „Дзвінок" між своїми читачами і більше таких співробітників, що присилають редакції свої загадки, крутиголовки, вірші і т. ин. Близше малюєть ся в листах особа одного такого „поета" і „маляра" рівночасно:

„Не пишу нїколи до „Дзвінка" прошу ся не гнївати, то хоть тепер напишу кілька слів.

Ходжу до школи, до 4-ої кл. в Рож-

нїтові. Перше ходив я до школи щодня тепер ходжу що другий день, длятого що наш учитель, тепер єсть хорий, отже другий нас учить котрий і трету учить.

„Дзвінок“ дуже любо переглядати і читати.

Дуже любю, у „Дзвінку“
Повісти читати,
І прошу я Вас дуже,
Дальше висилати.
Гаразд! *Юлїй*“.

„Дзвінок“ дуже менї сподобав ся і дуже радо переглядаю і читаю, я на „Дзвінок“ зробив собі таку завелику книжку як „Дзвінок“ і там складаю „Дзвінок“ і записую, коли приходить „Дзвінок“ і кілько чисел єсть.

Я малюю ріжні образки, вкладаю ріжні вірші, байки і т. ін. Робю бібліотеку, в якій вкладаю свої вірші, малюю образки і деякі вірші відписую з книжок, от і оден мій власний віршик:

Гей настала зима люта
Не чути пташини.
Що співали серед лїта
Людий веселили.

Гори, доли побілїли,
Морози настали
А на вікнах білі цьвіти
Срібливо зацвили.

А наш нарід сеї зими
Маркіяна не забув
І славному поетови
В честь память відбув.

А Ви, Сїчи, Ви, Соколи
Маркіяна шануйте,
І за рідну Украіну
Серце душу дайте.

Сей вірш я видумав своєю головою і своїми власними мислями підчас Маркіяна Шашкевича свята в Підлисю, як було вголошено в ґазетї.

Юлїй“.

„Посилаю ще Дзвінкови“ свої власні малюнки, котрі я вимальовав тамтого місяця для „Дзвінка“ і кілька віршів.

Сї малюнки і вірші, я не тілько в день думаю, як їх вписати, щоби добре вийшли, але і в ночи не хочу спати, тілько думаю вірші і малюю ріжні образки. Нераз мамця, або тато ввидять через шпару від ключа, що з кухнї до покою, блискає сьвітло, і не дають менї писати, анї малювати, тілько наганяють мене спати. А мамця, все менї кажуть: „незнати на що ти то пишеш та малюєш, та по що тото?“ але они хоть менї дорікають, то я однаково пишу і малюю, я нераз іду на поле і на полю пишу якісь вірші.

Я тепер пишу, повість „Гуцули“ і незадовго може скінчу. Я видумав вже 36 віршів і 80 малюнків маю вимальованих по $^1/_4$ аркуша. Гаразд!

Юлїй“.

Тими листами можна скінчити огляд переписки „Дзвінка“.

Цїкаві сї листки тим, що кидають ясне світло на душу дитини, яка щойно будить ся до житя. Читаємо ті дрібні писанєчка з вибачливою усмішкою. Але чи знаємо, чиї письма чйтаємо? Що буде з тих дїтий, що так щиро описують „Дзвінкови“ свої радости і журби. Виростуть з них користні робітники для рідної справи, чи може галапаси, середні люди чи визначні одиниці, — орґанїзатори, письменники, артисти? Маємо перед собою будь що будь лїпший матеріял; з деяких листів виглядаіють живі, непосидючі єства, з инших поважні, серіозні дїти — одні внесуть в житє розмах, енерґію, другі будуть поглублювати роботу тамтих.

Щасливі сї дїти, що вже в тих лїтах мають свою часопись і можуть хоч пробувати своїх сил і показати, чим будуть колись, але таких дїтий все таки ще мало, дуже мало: „дорогий, любий Дзвіночок“, „наша ґазетка“ ледви може удержати ся.

Каталог видавництв Українського Товариства Педагогічного у Львові

Книжочки для молодіжи зазначені звіздкою апробувала Висока ц. к. Рада шкільна краєва для бібліотек шкільних і на нагороди пильности для дітий. Всі подані повістки поручаємо також для народних читалень.

I. Образкові книжочки для дітий.

Ч.		Кор.
* 96.	Дітвора, опр.	1·—
* 98 а.	Приятелї дітий, опр.	1·20 знижено на 1·—
* 99 а.	Ах, яке хороше, опр.	2·— „ „ 1·50
*100.	Для розривки, опр.	1·20 „ „ 1·—
*129.	Око в око	1·— „ „ —·80
*130.	Крізь трав килими	1·— „ „ —·80
*131.	З Царства звірів опр.	1·50 „ „ 1·20
*132.	Літною порою опр.	1·50 „ „ 1·20
*133.	Діточі вигадки опр.	1·50 „ „ 1·20
*134.	Від весни до весни опр.	2·— „ „ 1·50
*137 а.	Веселий сьвіт	по —·60 „ „ —·40
*138.	Дикі звірята в образках і віршах	
*139.	Книжочка Стефуні	
*140.	Мамин дарунок	
*141.	Приятелї чоловіка	
*142.	Татів дарунок	

II. Ілюстровані байки та оповіданя.

* 58. і 68.	Казки народні, ч. I. і II. по 50 с., опр.	—·70
	Казки народні, ч. I. і II. разом опр.	1·30
* 66.	Казки братів Ґрімів, бр. 50 с, опр.	—·70
*107.	Др М. Пачовский: Народні думи ч. II. бр. 55 с., опр.	—·80
*109.	Робінзон великий ілюстр., бр. 1·80 опр.	2·20
*110.	Др. Пачовский: Ілюстроване українсько-руське письменство в житеписях ч. I. бр. 1 К, опр.	1·30
*117.	Калитовский: Подорож сьв. Николая, драматична гра, бр.	—·20
*118.	Ілля Кокорудз: Спомини з Атен з ілюст. 1 К 80 с., опр. 2·10 знижено на бр. 1 К. 20 с., опр.	1·50
*123.	Свен Гедін: Крізь пустині Азиї, ч. I., бр 1 К, опр.	1·30
*124.	Свен Гедін: Крізь пустині Азиї, ч. II., бр. 1 К, опр.	1·30
*125.	Свен Гедін: Крізь пустині Азиї ч. III., бр. 1 К, опр.	1·30
*126.	Свен Гедін: Крізь пустині Азиї ч. IV., бр. 2 К, опр.	2·30
*135.	Билина про Ілию Муромця і его славні подвиги бр.	—·16
*136.	Японські казки бр. 30 с. опр.	—·50
*144.	Цїсар Франц Йосиф I. бр. 50 с. опр.	—·80
*145. 150.	Др. І. Демянчук: Перекази старинного сьвіта (ч. I і II.) бр. 40 с. опр. по.	—·70
151.	Малі козаки (Івана Петренка) ілюстр. істор. оповіданє бр. 30 с., опр.	—·30

III. Книжки для шкільної молодіжи і для народу.

* 1.	Молитвенник народний, нове розширене виданє по 40, 60, 70, 80, с. 1 Кор. і	1·20
* 3.	Китиця желань, нове розширене виданє, бр. 40 с., опр.	—·60
* 13.	Т. Шевченко: Кобзар для дітий, бр. 30 с., опр.	—·50
* 14.	Картаґінцї і Римляни істор. оповід. бр. 40 с. опр.	—·60
* 29.	Мальота: Без родини, друге виданє, бр. 80 с., опр.	1·10
* 50.	Др. О. Макарушка: Короткий огляд українського письменьства бр. 40 с., опр.	—·60
59.	Др. Ів. Франко: Коли ще звірі говорили, бр. 80 с., опр.	1·10
* 61.	В. Лебедова: Малї герої, бр. 50 с., опр.	—·70
* 67.	Ів. Спілка: На чужині, бр. 40 с., опр.	—·60
* 74.	Василь В—р: Подорож до краю лїлїпутів, бр. 50 с., опр.	—·70
* 77.	А. Кримский: Переклади, бр. 40 с., опр.	—·60
* 80.	Стефан Пятка: На прічках бр. 30 с, опр.	—·50
* 82.	Марта Борецка, трете виданє, бр. 50 с., опр.	—·70
* 86	Гр. А. Толстой: Казки, бр. 40 с, опр.	—·60
* 87.	О Кониський: Поеми, бр. 30 с., опр.	—·50
* 89.	М. Вовчок: Інститутка, бр. 40 с., опр.	—·60
* 92.	Малий сьпіваник, бр. 20 с., опр	—·40
* 93.	Клявдия Лукашевич: Серед цьвітів, ком. в 2 дїях, бр. 14 с., опр.	—·30
* 94.	Е. Ярошиньска: Друга китичка для малих дївчат, бр. 20 с., опр.	—·40
* 95.	Шекспір в повістках, бр. 30 с., опр.	—·50
*102.	Королевский: Дві могилї, бр. 18 с., опр.	—·40
*103.	Анґлїйскі казки, бр. 24 с., опр.	—·40
*104.	Е. Ярошиньска: Повістки, бр. 24 с., опр.	—·40
*105.	Віра Лебедова: Мами, бр. 20 с. опр.	—·40
*106.	Др. І. Франко: Абу Казимові капцї, бр. 60 с., опр.	—·90
*108.	Збаточник Їумфі — з анґлїйского, бр. 70 с., опр.	1·—
*109.	Робінзон великий, бр. 1·50 К., опр.	1·80
*111.	А. Глїбів: Байки, бр.	—·10
*112.	Істория куска хлїба — з французского, бр. 50 с., опр.	—·70
*115.	Кіплїнґ: В Джунґлях, бр. 1 К., опр.	1·30
*119.	К. Гриневичева: Леґенди і оповіданя бр. 30 с., опр.	—·50
*120.	І. Б. Двоножний звір бр. 40 с., опр.	—·60
*121.	Амічіс: Записки школяря бр. 40 с. опр.	—·70
*122.	Джонатан Свіфт: Подорож Ґуллівера до краю великанів, бр. 50 с., опр	—·70
*127.	Е. Ярошиньска: Заповіт (збірка оповідань) бр. 30 с., опр.	—·50
*128	Уличник (з французского) бр. 1 К. 10 с., опр.	1·40
* В.	Чайченко: Олеся, бр. по	—·10
	„Дзвінок“, брошуровані річники по 6 К. з давнїйших лїт по	4·—
*143.	Сара Кру (оповіданє) бр. 30 с. опр.	—·50
147.	На далекій півночи (оповіданє) бр. 90 с., опр.	1·20
	Ілюстрована подорож довкола землї, гра для малих і старших бр. 1 К. 30 с., опр.	1·50
	Ніч сьв. Николая, образок сценічний з прольоґом бр.	—·40
152.	На вакациях повість бр. 30 с., опр.	—·50
153.	Орлеаньска дївчина істор. оповід. бр. 40 с, опр.	—·60
154.	Записки недоброго хлопця оповід. бр. 40 с. опр.	—·60
	О. Т. Войнаровский: Суспільне значінє охорони селяньскої власности бр. 1 К, знижено на	—·60
	Ігнатій Полотнюк: Напівник церковний ч. I.	3·—

Книжки висилає ся лиш за попередним надісланєм готівки або за послїплатою. Рускі гарні образки з молитвами і без, сотка від 1 К до 10 К. Рускі медалики і хрестики, сотка по 4 К і більше достарчає Укр. Тов. Педаґоґ. На нагороди пильности достарчає Укр. Тов. Педаґоґічне також польскі книжочки, апробовані Вис. ц. к. Радою шк. кр. Замовляти належить в Укр. Товаристві Педаґоґічнім Львів — ул. Мохнацкого ч. 12.

Український університет у Львові і російська Україна.

Довголїтна боротьба українського народу в Австриї за найвисше огнище науки і просвіти — університет, здаєть ся, наближаєть ся до бажаного кінця. Скорійше чи пізнїйше, в усякім разї в протягу біжучого десятилїтя, український університет повстане у Львові. Запорукою сего є рішуча постава в сїй справі цїлого українського народа в Австриї і енергічні заходи його парляментарної репрезентациї перед правительством. Скількоб правительство центральне не відтягало полагодженя університетської справи, згідно з жаданями репрезентациї українського народа, улягаючи упірному становищу другого народу замешкуючого Галичину і його парляментарної репрезентациї у Відни, але кінець-кінцем мусить зважитись на рішучий в сїй справі крок. Рішучого поступованя центрального правительства в університетській справі вимагають так культурні потреби українського народу, які держава мусить задовольнити, бо се є її обовязок, як рівнож інтереси самої держави, з огляду на становище української національної справи, яка по воли починає набирати міжнародного значіня.

Боротьба за український університет у Львові, що ведеть ся вже більше десяти лїт, до послїдного часу не виходила за межі Австриї, головно Галичини. Але в послїднім роцї, коли боротьба та набрала характеру масового народного руху і рішучости, вона з елєментарною силою захопила й український нарід в Росиї.

Цїла наша нація, без огляду на кордони, які її дїлять, зробила справу українського університету у Львові загальнонаціональною, всеукраїнською справою, до вічевого народного руху в Галичинї і Буковинї та до практичних заходів української репрезентациї у Відни, прилучили ся масові привіти і співчутя зі сторони росийських Українців.

Чи сї привіти і співчутя в якийбудь спосіб заважили зглядно заважать для посуненя університетської справи наперед, про се не беремо ся судити. В усякім разї вони не остануть ся без додатного впливу на розвязанє справи.

Але й не в тім головне значінє масових привітів з російської України, з приводу боротьби Українців австрийських за національний університет у Львові. Головне їх значінє полягає в тім, що перший раз наш нарід по обидва боки кордону заманїфестував в такий надзвичнйний спосіб свою національну єдність, перший раз, за всю новійшу історію нашу, нарід український злучив ся в одно тїло в акциї національній. З сего погляду факт сей можна вважати історичним, якіб дрібні позитивні наслїдки він не мав.

Цїкаво отже приглянутись ближче манїфестацийному рухови на російській Українї за український університет у Львові, його розмірам іхарактерови.

Зібрати, підрахувати і обробити всї привіти в університетській справі, які надсилались з російської України, не мали ми змоги. Не маємо в своїх руках привітів, які безпосередно посилались українському парляментарному клюбови і в пресу не попадали, а їх було богато. В своїх підрахунках обмежуємось голов-

но на тих привітах, які були надруковані в київській „Раді“.

Всїх видрукованих до вересня 1912. привітів нарахували ми 106, з 79 місцевостий, з усїх українських губернїй, більших міст московських і польських, де мешкає значне число української людности, вкінци з місцевостий української кольонїзациї в Сибірі.

Після числа місцевостий і привітів окремі українські, і з значним числом української людности, губернії йдуть в такім порядку: подільська 15 місц., 16 прив., полтавська 12—16, катеринославська 9—12, харківська 8—12, київська 4—11, чернигівська 5—6, херсонська 3—6, волинська 4—4, таврійська 2—2, кубанська область 2—2, воронїжська 2—2, курська 1—1, а кромі того 15 привітів наспіло з 12 місцевостий поза межами української етнографічної териториї, головно з Петербурга, Варшави, Тифлїсу, Томска і Владивостока (в Сибірі) і инш. Москва жадного привіту не дала, хоч там живе велике число Українців, а між ними досить значна українська інтелїгентська кольонія. Такий вже кепський вплив роблять Москалї на Українців, що робить їх глухими до справ українського національного житя.

З загального числа 79 місцевостий на міста припадає 43, на села і місточка 36. Найбільше привітів з сел дали подільська (13) і полтавська (7) губернії, найбільше привітів з міст дали катеринославська (6), харківська і полтавська (по 5) губернїй.

Що до числа підписів під привітами, то цифри маємо лише що до 86 привітів. Всїх підписів на них нарахувалисьмо 2455, пересїчно на один привіт припадає 28 підписів. Коли прийняти се пересїчне число підписів і для решти 20 привітів, то загальне число підписів виносити ме цифру **3015**. В дїйсности число се мусить бути далеко більшим, бо не маємо числа підписів як раз під такими привітами, де їх мусить бути дуже богато, напр. привіти українського громадянства в Київі, Харкові, Одесї і прочих містах, а також деякі привіти від академічної молодїжи.

Як підписані під привітами особи дїлять ся після стану зглядно заводу, — о скілько се можна було вияснити після місцевостий і тексту привітів, — показують слїдуючі цифри (з числа 2455): інтелїґенциї ріжних заводів 615, з осібна академічної молодїжи 492, з осібна народних учителїв 415, разом інтелїґенциї 1522, селян 527, робітників 406. Підписи робітників і селян становлять трохи більше як $^1/_3$ часть всїх підписів (38·00%).

Підписів інтелїґенциї (крім академічної молодїжи і учителїв) дали найбільше губернії: полтавська (105), катеринославська (75), харківська (72), херсонська (71), чернигівська (63) і міста поза етнографічними межами України (130). Підписів академічної молодїжи дала найбільше подільська губ. (251 — учеників духовного семинара подільського), київська (73) і ріжні міста поза межами етнографічної териториї України (77). Підписів народних учителїв дала найбільше київська губ. (268) і катеринославська (103), — учительських підписів вправдї не можна цїлком зараховувати виключно для тих двох губернїй, бо тут були учителї з ріжних кутів України, підчас учительських курсів. Підписів селян найбільше дали губ.: подільська (243), волинська (72), полтавська (64), харківська (54). Підписів робітників найбільше дала катеринославська губ. (246), полтавська (88) і київська (55).

Окремо треба згадати, що й Поляки (а може латинники?) на Україні відізвали ся словом привіту галицьким Українцям, в їхній боротьбі за університет, і докоряли польській суспільности в Галичині, що вона ставить перешкоди в задоволенню того культурного дома-

ганя українського народа. Оголошено наразі 8 польських привітів з Київа (3), київської (4) і херсонської (1) губернїй.

Треба зазначити, що привіти дальше висилають ся до редакций українських часописий і до українського парлямен-тарного клюбу у Відни, хоч і в меншім числї, як раніш, але треба надіятись, що коли справа університетська знова ви-плине на порядок дневний, то з росий-ської України також в більшім числї посиплють ся маніфестацийні письма з привітами.

До повисших цифрових даних зро-бимо кілька уваг. Маніфестацийний рух на росийській Україні, за український університет у Львові, охопив досить значне число сіл і головнійші міста на цілій українській етнографічній терито-рии. Се свідчить про загальне заінтере-сованє університетською справою на цілій Україні. Найбільш інтензивним рух є в подільській, полтавській, кате-риноставській і харківській губ. Пояснити се можна, що до подільської губ. близ-костю Галичини і значною просвітною роботою, яка раніш в більших — тепер в менших розмірах, ведеть ся в сій губер-нії на селах українською інтелїгенциєю; що до полтавської губ., то вона зав-ше стояла першою під зглядом націо-нальної свідомости і активности: тут найбільше й свідомої національно украї-нської інтелїгенциї, розкиненої рівно-мірно по повітових містах, яка звичайно першою відгукуєсь на всї події націо-нального житя; що до губ. катерино-славської, то велике число привітів і під-писів дала вона завдяки фабричному робітництву, серед котрого національна свідомість останними часами незвичайно почала зростати, в міру того, як упадає з ріжних причин, виключний, а до того винародовлюючий вплив на робітничі маси росийських соціялїстів, і в міру зросту культурно-просвітної роботи се-ред робітництва, недавно там розпоча-тої, вкінци що до губ. харківської, то хоч тут на загал свідомість так в містах як і на селах менше поширена, але Хар-ків має за собою славу доброї націо-нальної школи, — хто її пройшов — той не забуде відгукнутись на важну національну подію. Тому не велике порів-нуючи число укр. інтелїгенції зібрало тут досить велике число привітів і підписів на них. Університетською справою інте-ресують ся всї кляси, всї верстви народу. Очевидно, що інтелїгенция, як і в усім, перед веде. Але значний процент при-вітів і підписів селянських та робітни-чих свідчить, що широка маса народна однаково розуміє вагу вищої національ-ної школи і в можливий для себе спосіб активно в сій справі виступає. Се ви-ставляє українському селянству і робіт-ництву на Україні російській свідоцтво культурної зрілости і є завдатком його масової активности на будуче, коли житє висуне инші важні справи загально національного, всеукраїнського значіня.

Скаже може дехто, що 3000 підписів на 30,000.000 — цифра дуже мала. Воно й правда, але по перше, не треба забу-вати, що воно в дійсности більше і що акция ще не скінчена, а по друге — треба зважити умови росийського житя і положенє українського народу під московським пановапєм. В країні, де не вільно робити нїяких зібрань і сходин, під загрозою великої кари; в країні, де інтелїгентній людині не можна дістатись до села і фабрики, щоб не бути заареш-тованим; в країні, де після гірко-іронїч-ного вислову нашого ґенія Шевченка „все мовчить, бо благоденствує“, — в та-кій країні за короткий час зібрати під сот-нею маніфестацийних писем 3000 підписів — се вже не так мало. Але яких підписів і в якій справі! Серед підписаних мало знайдеть ся людий, котріб підписувались ось так собі, аби підписатись. Нї, се пе-реважно активні під зглядом суспільно національним елєменти, які вливають

лично і своєю роботою на своє окруженє в національнім дусї, а се окруженє треба рахувати в усякім разї десятками і сотками тисяч.

А що до справи? Вонаж безпосередно українського народу в Росиї не торкаєть ся, з приводу неї ведеть ся боротьба в чужій державі, отже мусить вважати ся росийським правительством злочином, особливо коли зважить ся, що тут українське населенє в Росиї звертає очи на чужу державу, покладає надії, що в тій чужій державі воно може мати огнище національної культури... Росийське правительство не переслїдує тих, що підписують манїфестацийні письма і посилають їх до укр. парляментарного клюбу у Відни і до українських часописий по обидва боки кордону, але тільки тому, що не може знати тих людий. Адже се робить ся конспіративно, а підписів в пресї не оголошуєть ся.

На кінець кілька уваг про зміст писем. Всї вони, майже без виїмку, містять привіт і заохоту австрийським Українцям, з осібна українському парляментарному клюбови у Відни, в їхній боротьбі за український унїверситет у Львові; з натиском зазначують, що справа українського унїверситету у Львові є всеукраїнською справою; вкінци містять обуренє на поступованє в сій справі польської суспільности, роблячи тут ріжні відклики до історичної минувшини і теперішних польсько-українських відносин в Галичинї. Особливо цїкаві, що до відкликів в минувшину, письма селянські і робітничі, вони головно звязують сучасність з минувшиною і в сім їх перевага над письмами інтелїґентськими.

Богато є ріжних докорів в письмах Полякам, але вони писались не тільки для Поляків, але, припускаємо, й для Москалїв і росийського правительства.

Всеж шкода, що сього в відповідній формі не зазначувалось в письмах, — „страха ради юдейська“.

Росийський Українець.

:: :: :: **ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ** :: :: ::

Ілюстровану часопись для дїтий і молодежи

„ДЗВІНОК“

Виходить 10. і 25. кождого місяця.

Передплата: для Австрії річно **6** К., півріч но **3** К. **20** сот., квартально **1** К. **60** сот.; для Америки річно **2** доляри; для Німеччини річно **6** марок; для Франції річно **7** франків; для Росиї **3** руб. — Одно число **40** сот.

Адреса Адмінїстрації:

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ

Львів, ул. Мохнацького ч. 12.

(На жаданє висилає ся оказові числа).

ДБАЙМО ПРО НАШІ НАРОДНІ ШКОЛИ!

(Кілька практичних рад і вказівок.)

Чи вільно шкільним властям заводити кляси надетатові? По мисли законних приписів скоро до школи ходить 100 дїтий, то треба отворити другу клясу і надати другу учительську силу. Як до школи ходить 200 дїтий, то належить отворити трету клясу, як ходить 300 дїтий, то мусить бути четверта кляса. Ті числа дїтий обчислює ся за 3 послїдні роки. Скоро в трох послїдних роках показало ся, що число дїтий вимагає н. пр. 2 сил учительських, то шкільні власти мають право отворити другу клясу, хочби школа була одноклясова. Таку клясу звичайно отвирає ся з початку, як клясу тимчасову, надетатову, а пізнїйше, по кількох роках органїзує ся школу на 2-, 3-, або 4-клясову і в такій зорганїзованій школї всї кляси є сталі, постійні. Конкуренцийні сторони (громада і двір) не можуть оперти ся отвореню надетатової кляси, скоро лиш покаже ся, що число дїтий є таке, як закон того вимагає. Шкільні власти мають право таку надетатову клясу отворити і можуть примусити конкуренцийні сторони, щоби ту клясу удержували, т. зн. щоби покривали видатки на наєм кляси, опал, обслугу, уряджене і т. д.

Буває так, що село є дуже розкинене, хата від хати далеко, дороги невигідні і т. д. Тодї шкільні власти мають право таку надетатову клясу отворити не конче при головній школї, але в якімсь другім кутї села або в присїлку. Така кляса називає ся експонована і її також обовязані конкуренцийні сторони удержувати.

В кождім разї треба то собі запамятати, що надетатові (або експоновані) кляси, шкільні власти лиш тодї мають право заводити, коли в послїдних 3 роках було в школї відповідне число дїтий.

Прелїмінар видатків на удержанє надетатових кляс. Треба се собі добре затямити, що окружна шкільна рада не має права сама накидати громадї прелїмінаря на удержанє надетатових кляс. Мусить бути переведена конкуренцийна розправа, підчас котрої мусять бути протоколярно списані заяви повновласників громади і двора а вкінци мусить бути видане орече нє, проти котрого громада — скороби чула ся покривдженою — може рекурсувати!

Викладова мова. Не то учитель але навіть шкільні власти не сміють самі, на власну руку заводити в школї і в поодиноких клясах такий викладовий язик, який вони хотять. О викладовій мові в школї рішає виключно громадська рада. Скоро громадська рада на повнім засїданю ухвалить, що викладова мова в школї має бути руська, то краєва шкільна рада мусить то затвердити!

Дуже часто трафляє ся так, що дїдич дає за дурно ґрунт під будову школи але за те жадає, щоби в школї заведено польську мову, хоч дїти самі руські. Наші люди звичайно лакомлять ся на такий „дарунок“ і пристають на заведенє в школї польської викладної мови. Зрозуміймож раз, що в той спосіб запродуємо самі себе, тратимо наші найдорожші права, здаємо наші дїти на муку, затрачуємо добровільно наше народне достоїньство! І за що? За кавалок ґрунту, що варта 1000 або хочби і 2000 корон! Чиж не ганьба, щоби за марних 1000 корон терпіли опісля цїлі поколїня!

Буває і так, що шкільні власти завівши в селї клясу експоновану приказують учителеви, щоби до головної школи не приймав дїтий латинського обряду і Жидів, але щоби всї ті дїти відсилав до кляси експонованої. Отже треба передусїм знати, що кождому вільно посилати дїти до тої школи, до котрої він хоче. А дальше треба в таких случаях розважити, чи загальне число дїтий дїйсно вимагає заснованя експонованої кляси. А вкінци не забуваймо, що в кождім разї до заведеня хочби лише в одній клясї польської викладної мови треба безусловно ухвали громадської ради. Не даваймо собі того права видерти! А колиб шкільні власти не придержувались законних приписів, то сейчас вносити рекурс до краєвої шкільної ради. Якби се не помогло, то треба рекурсувати до мінїстерства віроісповідань і просьвіти, а колиб і тут рішено несправедливо, то віднести ся до Трибуналу!

Школи „Towarzystwa Szkoły Ludow-oї“. По наших селах дуже часто засновує „Towarzystwo Szkoły Ludowej“ приватні польські школи. Се вільно. По мисли закона кождому вільно засновувати і удержувати приватні школи. Як довго основатель такої школи сам її удержує, так довго може він сам рішати, яка в тій школї має бути викладова мова. Але в нас дїє ся так: „Towarzystwo Szkoły Ludowej“ заводить школу, удержує її два-три роки а опісля краєва шкільна рада перебирає ту школу на кошт краєвого фонду і орґанїзує її на школу публичну, не питаючи ся о нїчо конкуренцийних сторін. Отже треба знати, що то є безправство! Передусїм тому безправство, що о викладовій мові в публичній школї рішає громадська рада. Тимчасом краєва шкільна рада перебираючи на краєвий етат польські школи „Towarzystwa Szkoły Ludowej“ нїколи не питає громади, чи годить ся на польську викладну мову! А дальше: До орґанїзациї школи публичної потрібно конче перевести з конкуренцийними сторонами розправу. Тимчасом краєва шкільна рада звичайно орґанїзує на власну руку школи „Towarzystwa Szkoły Ludowej“ не питаючи о нїчо конкуренцийних сторін.

Дуже часто буває так, що шкільні власти заявляють, що таку новозорганїзовану польську школу буде удержувати „Towarzystwo Szkoły Ludowej“. Отже не даймо ся тим задурити. Така обіцянка не має найменшого значіня. „Towarzystwo Szkoły Ludowej“ буде дїйсно удержувати таку школу, але лиш до якогось часу. Як єму не стане фондів, то перестане удержувати школу. А тодї обовязок удержаня такої школи спаде на конкуренцийні сторони, бо вони після закону є обовязані удержувати публичні школи! Тому в таких случаях належить відразу рекурсувати проти орґанїзациї польської школи, не вірити нїяким, хочби найсолодшим обіцянкам!

Руські кляси при польських школах. В многих школах з польською викладовою мовою ходить до школи значна часть руських дїтий. Буває і так, що мало що є польських дїтий, що переважна часть, то самі руські дїти, а мимо того є там польська викладна мова. Певно, що зле, що так стало ся. Однак кожде зло направити можна. І так:

Скоро громадська рада складає ся з свідомих Русинів, то належить перевести ухвалу, що в школї з огляду на більшість руських дїтий має бути заведена руська викладна мова.

Скоро в школї є меншість руських дїтий але все таки тільки, що можна з них утворити окремий віддїл, то треба на основі ухвали громадської ради внести поданє до краєвої шкільної ради з жа-

данєм отвореня окремої, хочби на разї надетатової кляси з руською викладною мовою! Се є дуже важне! Ми звичайно так собі думаємо: в школї є більше Поляків, то і не дивниця, що викладова мова польська. Та такий погляд є і хибний і шкідний тодї, коли наших дїтий є тільки в школї, що можна з них утворити окремий руський віддїл. Глядїм на Поляків: вони старають ся заводити польську мову навіть в тих школах, де польські дїти є в меншости! Миж польських дїтий не хочемо рущити, але за те святим нашим обовязком є боронити наших прав, дбати про наші дїти, забезпечити їм науку в рідній мові!

Поданя і рекурси. Дуже важною річию є внести в своїм часї чи то поданє в якійсь справі, чи рекурс проти несправедливого ореченя, Однакож буває так, що наші люде не знають, як до того взяти ся. Отже найлїпше в таких случаях віднести ся до „Краєвого шкільного Союза у Львові, ул. Домінїканська, ч. 4“. Розуміє ся, треба цїлу справу як найдокладнїйше описати, а тодї Краєвий Шкільний Союз виготовить потрібне поданє. Як ходить о рекурси, то треба дбати, щоби не переступити приписаного 14-дневного речинця.

Учительські сили при руських школах. У нас ввійшло вже в звичай, що шкільні власти надають до наших руських шкіл таких учителїв (або учительки), котрі слова по руськи не вміють заговорити! В инших краях булоби се неможливо, бо там люди не позволили би на таке легковаженє законних приписів. Але в нас можна; ми покірно зносимо всякі безправства, ми по просту за лїниві піднести голос і запротестувати проти нелєґальности. І от тому учительські посади в руських школах засипані панночками, які покінчили заледви видїлову школу і по руськи анї слова не вміють! Отже треба знати, що кождий учитель чи учителька мусить мати відповідну кваліфікацию, т. зн. мусить мати признане право учити чи то язика руського, чи польського, чи нїмецького. Учитель, котрий не має кваліфікациї до ученя язика руського, не може вчити в руській школї. Отже нашим обовязком є дбати, щобисьмо мали учителїв відповідно укваліфікованих. Скоро учитель потрібної кваліфікациї не має, належить жадати від окружної, зглядно краєвої шкільної ради усуненя єго а заіменованя такого, який мавби відпвоідну кваліфікацію. *Ю. Ловицький.*

Жіноча Спілка Промислова „ТРУД“

товариство зареєстр. з обмеженою порукою у Львові, ринок 39 (власний дім)

удержує

РОБІТНІ БІЛЯ, СУКОНЬ І ДАМСЬКОЇ КОНФЕКЦИЇ

ведені першорядними фаховими силами В робітнях занятих є кількадесять виправних робітниць, проте всякі замовленя виконує ся уміло, ґустовно і після найновійших журналів, як також на час. Приймає ся і виконує ся замовленя з провінциї. — Оплата уміркована.

„ТРУД“ удержує також **СКЛЕП з полотнами, виробами трикотовими, гафтами, материями і додатками до робіт жіночих. Цїни умірковані.**

„ТРУД“ удержує **бурсу для дївчат,** що вчать ся крою і шитя біля та суконь; приймає доходячих учениць Два рази в році уладжує ся специяльні **курси крою.**

„ТРУД“ приймає вкладки на вкладкові книжочки і опрецентовує їх по 5 від ста і запрошує до приступленя в члени сеї одинокої руської спілки промислової Удїл тілько 20 корон — 2 кор. вписового. Вписуйте ся Вп. Панї до нашого товариства, бо чим нас більше в гуртї, тим більше будуть нас поважати.

3 *Дирекция.*

КРАЄВИЙ СОЮЗ ГОСПОДАРСЬКО ТОРГОВЕЛЬНИХ СПІЛОК

стоваришене зареєстроване з обмеженою порукою торг. синдикат Тов. „Сїльський Господар“

ДИРЕКЦИЯ У ЛЬВОВІ, ул. Зїморовича ч. 20. Телєфон ч. 40.

Склади: ПЕРЕШИШЛЬ, дім „Віри“; **КОЛОМИЯ,** Ринок ч. 40.

Адреса для телєґрам: ТОРГОВЛЯ ЛЬВІВ. Чекове конто: Ч. 75.497.

Головна продаж **штучних навозів** як: суперфосфатів, томасини, каїніту, салїтри чілїйскої, соли потасової вапна азотового і т. п. **В сезонї великий вибір насїня:** ярин, цьвітів, трав і збіж. **Склад знарядів господарских.** Байца проти снїти. **Вапно пашне Бартеля і прочі корми для зьвірят. Уголь камінний** пруский і краевий найлїпшої марки. Посередництво при закупнї машин до виробу **дахівок цементових,** специяльних **фарб** цементових, **оливи** до смарованя форм. **Цемент** ваґонами зі всїх фабрик, а також і поодинокими бочками. **Посадзки цементові і штейнґутові. Дерево опалове** ваґонами. **Каси огнетревалі. ПЕЧІ ЖЕЛЇЗНІ** ріжної величини. Достави для війска. Ліжка желїзні і уряджена домашні. Ровери і прибори, лїхтарки, карбід. **В Перемишли і Коломиї** склеп желїзний. Начине кухонне. Коловоротки. Дрітянї сїтки і кільчастий дріт. Коси з найлїпшої стали і ковальські серпи. Огневі сикавки, та прочі пожарничі прилади. Поворозничі вироби. Помпи до керниць. Побіч складів в Перемишли Коломиї і Стрию суть майже у всїх повітових містах госп.-тор. Спілки, котрі належать до Союза, побирають від него всї товари і в котрих проте можна потрібні товари куповати.

Союз принимає вкладки на щадницю, від котрих платить 5%.
Один удїл в Союзї виносить 50 К., а вписове 5 К. 4

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“

у Львові, Ринок ч. 36. (власний дім)

удержує в своїх складах у Львові, Станиславові, Перемишли, Тернополи (вл. дім), **Дрогобичи, Коломиї, Стрию** (вл. дім), **Снятинї** (вл. дім), **Самборі** (вл. дім), **Рогатинї, Бродах, Сяноцї** (вл. дім), **Городенцї, Борщеві, Золочеві, Збаражи, Косові, Мостисках і Сокали** (вл. дім).

ТОВАРИ КОЛЬОНІЯЛЬНІ і СПОЖИВЧІ

СЬВІТЛО ЦЕРКОВНЕ з маркою ✝ М. Ц. Н. Т. Ся марка судово запротоколована і нїхто сего сьвітла, знаного яко найлїпшого, кромі Народної Торговлї не може продаватп.

ВИНА в бочках по 30, 60, 100 і 136 лїтрів по цїнї 1·—, 1·10, 1·20, 1·32 і 1·60 за лїтру. Всї вина під ґваранцією **природні і мила на підстав, хемічної аналїзи** до продажи віддані. По складах також продаж на фляшки і на **міру.**

Меди питні, Коняки, Лїкери і пр. **:: Консерви, Делїкатеси, Компоти** і пр. **:: Віск пчільний, Кадила, Оливи. :: Уголь камінний. :: Коси, Серпи. :: Машини господарські.**

. . . . . ДЛЯ КРАМНИЦЬ ЗНАЧНІ ОПУСТИ. . . . . .

Вступаючі в члени Тов-а „Народна Торговля“ платить вписове 2 К і найменше оден удїл виносячий 20 К. Той удїл остає власностию члена і опроцентовує ся дивідендою, котрої висота назначує ся по замкненю річних рахунків. — **„Народна Торговля“ принимає також гроші на вкладкові книжочки і платить від них 4½%.**

Ісеіте.

Співацьке товариство „Боян“ в Новім Санчи.

Боян — се наймолодше, з ряду шесте, українське товариство в Новім Санчи. Попри Лемківський Банк, філію Просьвіти з бурсою, Читальню Просьвіти з кружком драматичним, Комітет будови церкви та Повітовий шкільний Союз, розвиває Новосандецький Боян наше народне житє в напрямі дотепер на західних окраїнах в такій мірі не плеканім.

Ініціятиву до заложеня сего нового товариства дав знова Василь Сас Яворський, ем. ц. к. радник скарбу і б. посол до парляменту, який дає провід всьому нашому рухови в сім кутї Лемківщини. І треба признати, що як всї попередні товариства, котрі сей визначний патріот покликав до житя, розвиває ся і Новосандецький Боян дуже добре.

Завязаний дня 31 грудня 1911, вибрав головою радн. Василя Яворського, а дірігентом ем. ц. к. управителя податкового, а тепер заст. директора Лемківського Банку, п. Евгена Шепаровича, котрого свого часу за зорганізованє „Снятинського Бояна“ перенесено на Мазурщину.

Хор числить 10 сопранів, 8 альтів, 10 тенорів (I і II) і 12 басів (I і II). Так хор мужеський як і мішаний співають на переміну що неділї і свята в новопоставленій в р. 1911 церкві, стягаючи велику силу народа так своїх, як і чужих, цїкавих на наш обряд і наші церковні пісні.

В послїднім часї завязав ся при Новосандецькім Боянї музичний кружок, котрого управу обняв п. Гринько Климович, книговодчик Лемківського Банку.

Відвага в щоденнім житю.

Такі люди, що не мають відваги, лише з трудом можуть уложити собі житє на основі правил. Рідко і то дуже рідко, хиба лиш случайно, удасть ся боягузови привести до виконаня то, що собі постановив.

Хто дрожить перед людською доганою і по найменшій невдачі тратить

відвагу, хто не в силї запанувати над своїми хибами й пристрастями, той нїколи не піднесеть ся понад себе і окруженє і все буде вязати ся правдивими або й неправдивими границями.

Не кождому з нас можна здобути ся на таку відвагу, якою відзначили ся мученики або ті, що добували світ, але кождий може і повинен здобути ся на відвагу, потрібну в щоденнім житю.

До надзвичайних в тім житю дїл є покликаних дуже мало людий, але чи-ж не є о много гарнїйше перейти крізь житє з тисячами його борб й клопотів з гордо піднесеним чолом, чим сповняти з боязни приказане дїло.

Май відвагу поконати самого себе і всї вимівки, що так легко стараємо ся ними оправдати свої поступки.

Май відвагу визнати свої ідеали чи то релїгійні, чи то народні, все і всюди памятай, що скрупули у визнаню того є підлим, рабським заячесердієм.

Май відвагу висказувати, де треба, твої здорові, передумані погляди і не будь уступчивий там, де бачиш облуду! Всїми силами помагай все правдї виплисти на верх.

Хто мовчить, слухаючи неправди, той є спільником неправди а хто піднесить добро й показує на него, то неначе сїє добрі дїла.

Май відвагу признати ся до поповненого злого дїла, або до незнаня якоїсь річи. Як так будеш поступати совісно, виробиш собі пошанованє і ступиш певно на дорогу безвпинного поступу.

Фалшивий стид, що забиває всяку відвагу, випливає з гордости і боязни і є безплодний мов пусте колосє.

Май відвагу ще раз почати се, що перед тим тобі неудало ся.

Май відвагу ставити висше здоровлє і вигоду над приняті звичаї і вигадки нерозумної моди.

Май відвагу поступати з твоїми безталанними, нїкчемними товаришами сердечно, але не тільки тодї, коли сам з ними пристаєш і говориш, але й тодї, коли стрінеш їх в товаристві таких людий, що тебе за таку знакомість навіть менше цїнити муть. Май вкінци відвагу піддати свою волю під вічне право моральности, а твої вигоди особисті під волю ближнього, твої навички жертвуй обовязкам твого житя й покликаня.

Тодї л е к ш е перейдеш крізь житє, бо не будеш лякати ся нїколи й нїчого і станеш справдї чоловіком.

Загальні правила охорони перед сухотами.

Сухоти є заразливою недугою і зараженє наступає головно за посередництвом харкотиня хорого. Сухітник, який береже чистоти, не є для окруженя небезпечним. Перед сухотами можна охоронити ся! Вилїченє є можливе!

Пльованє: Нїколи не плювати на підлогу! Не кашляти нїкому в лице! На улици плювати до хустки! Дома плювати до сплювачки наповненої водою! Сплювачку треба щодня випорожнити, вимити кипячою водою і знов наповнити свіжою!

Білє: Брудну хустину треба переховати в водї і по можности як найскорше виварити. Уживане білє і постїль хорого завинути треба в мокре полотно, переховати окремо під замком а опісля виварити окремо від иншого біля.

Замітанє: Нїколи не замітати на сухо: Порох може мати в собі заразливі туберкулічні зародні і в наслїдок того спричинити сухоти. Підлогу треба скроплювати водою. Щітку обвинути мокрим сукном. Сукно по виметеню виварити в водї. Мешканє удержувати завсїгди в чистости. Меблї обтирати вогкою стиркою.

Провітрюванє: Провітрювати як найчастїйше! В зимі і в ночи лишати бодай одно крило в вікні отверте. Хорого добре вкривати.

Пожива: Корм мусить бути богатий і добрий; мішаний добір страв (мясо, овочі, ярини, лєгуміни, хлїб, масло, сир, молоко). Не їсти за много нараз.

Алькоголь: Надуживанє алькоголю (вина, пива, горівок, коняку, руму) є небезпечне. Піяки западають завсїгди найлекше на сухоти. Дїтям взагалї нїколи не вільно давати алькоголю.

Молоко: Треба пити лише переварене молоко. Сире молоко небезпечне.

Митє: Щоденно рано натерти цїле тїло грубим, вогким, витисненим простиралом. Опісля сухим простиралом витер-

ти тїло на сухо. Щодня рано виполокати уста і горло. Зуби мити щіточкою. Нїхтї удержувати чисто. Купати ся як найчастїйше. Перед їдженєм мити руки! **Цїлованє**: Не цїлувати дїтий нїколи в уста. **Спанє**: Хорі на груди повинні спати в окремім ліжку самі, бо можуть заразити других.

Гігієнїчні поради.

Як їсти овочі?

Яблока чи грушки се добра пожива для людий, але треба їх очистити перед їдою, передовсїм коли їх купимо у перекупок на ярмарку. В поросї, якого звичайно буває богато по містах, є богато заразливих животин, яких ми не годні видїти — такі они маленькі. Ті животини т. зв. бактерії викликують усякі пошестні недуги. (тиф, сухоти і т. д.) З порохом осїдають они на овочах а чоловік з'їдає їх. Люди, що займали ся провіренєм того, кілько таких бактерій жиє на овочах, обчислили, що на 200 вишнях було до 12 мілїонів бактерій. Один учений купив виноград у перекупки, обмив а воду вприснув морським свинкам під скіру. Обі свинки здохли в місяць по тім на сухоти. Тому усе, коли їмо овочі треба їх очистити; виноград, черниці треба полокати в водї пливучій (бодай 5 хвиль), а яблока чи грушки найперше обтерти чистою шматкою а опісля ополокати в водї.

Молоко.

Найлучшою поживою для чоловіка є молоко; чи старий чи дитина любить єго, нїкому молоко не вадить а помагає здоровлю. Однак коли молоко нечисте — тодї може дуже тяжко шкодити. Коли шкодить молоко? Молоко від хорої корови шкодить людям усе. Корови так, як і другі звірята та так як і люди хорують часто на сухоти. Обчислено, що до 40% коров хорує на сухоти. З молоком переносить ся тота зараза на людий і часто люди дістають сухоти кишок з такого молока. Тому нїколи не треба пити непереваренного молока. Коли бо молоко переварити то забємо усї бактерії. Окрім сухотів через молоко можна заразити ся і другими недугами як тиф, шкарлятина — коли пр. в домі, відки купує ся молоко, є така хороба. Як коло молока нечисто ходити — оно місто помочи, шкодить чоловікови. Начинє, до котрого доїть газдиня молоко мусить бути чисте (найлїпше парити дїйницю горячою водою), перед доєнєм треба обмити руки, а дїйки теплою водою. Треба уважати, аби до молока не падала шерсть — бо на шерсти у звірят жиє богато бактерій людському здоровлю шкідливих. Часто люди лиш молоком живуть — тому кождий повинен знати, що нечисте молоко, то хороба для чоловіка!

Ради для господинь.

Бураковий борщ на зиму.

Обібрані і переполокані бураки цвіклові вложити в бочку по береги і наляти води; коли так постоїть кілька днїв в теплї, винести бочку до пивницї і уживати, доливаючи за кождим разом стільки води скілько взяло ся борщу. По двох місяцях треба перестати доливати воду і зливати о скілько потрібно борщу, бо вже кваснїти не буде.

Варенє борщу.

В малім горшку звари 1 або 2 свіжо пошатковані бураки. До більшого горшка наляй 4 л. води, дай 1—2 корінцї петрушки, кусничок моркви, пів цибулї, 2—3 сушені грибки, трохи соли і вари то все на вільнім огни. Скоро смак вже уварений, переціди його, додай до него пошатковані бураки і влий $^1/_2$ л. чистого квасу буракового, а колиб борщ був замало квасний, то влий ще, бо борщ через довге варенє тратить гарну краску. До $^1/_2$ л. квасної сметани або солодкого молока, всип 2 ложки муки пшеничної, але добре то розмішай, бо сметана звурдила би ся. Завари і подай з фасолею або з бараболею. Колиб борщ був замало червоний, тодї утри на терцї сирого бурака, вложи його до ситка і переціди через него борщ, котрий зараз набере гарної, червоної краски. Вистарчить на шість осіб.

Свіжа капуста.

Через цїлу зиму можна мати свіжу капусту. В тій цїли ще в осени перед морозом вириває ся її враз з корінєм і закопує ся в піску в пивници. Можна також взяти капусту без коріня і укладати її в сухім місци на дереві або соломі, одну головку побіч другої; так удержує ся капуста через 3—4 місяцї.

Пляцки з маком на піст.

До 2 лїтрів муки всипати $^1/_2$ л. маку, посолити трохи, вляти пару ложок доброго олїю і долявши зимної води, замісити; поробити невеликі пляцки, грубости пальця, накроїти їх в квадратики або подїравити густо ложкою, аби не попукали і упечи по хлїбі. Замість олїю можна дати 2—3 ложки сирого масла.

Ріжні ради.

Водотревала поволока.

Крім огнетревалої є також і водотревала поволока. А робить ся її ось як:

Шість лїтрів гашеного і розмеленого вапна і 1 лїтру кухонної соли варить ся в 4 лїтрах води, при чім піну усуває ся. До тої мішанини додає ся опісля 250 гр. алуну, 100 гр. спорошкованого коперваcу (сїрчану зелїза), 150 гр. потажу і стільки мілкого піску або пересїяного попелу, аби осягнути масу, яку можна би накладати пендзлем на дерево і инші предмети, котрі хоче ся охоронити від впливу вогкости.

Маса до чищеня

машинових частий, яка легко чистить і надає полиск всїм частям із стали і зелїза, робить ся ось як:

Пять кільограмів терпентинового олїйку і 25 декагр. стеаринового олїю мішає ся з 25 дкгр. полїрної течи червоної (Polirrot) і 45 частий саджі з костий звірячих (кірус). Хотячи тої мішанини ужити, розробляє ся її на рідко спіртом і потягає ся нею при помочи пендзля предмети, які має ся чистити. Коли спірт звітріє бере ся порошок, повсталий з мішанин 45 частий кірусу і 25 частий полїрної червености і беручи її на сукняную шматку, витирає ся приготовані предмети до чиста.

Чищенє плям з кави, чоколяди і крови.

Сплямлену річ розтягни пласко на мидници або мисцї, налий зимною водою і так лиши на 2—3 години. Потім перепери пляму в водї, нїчого не намилюючи, а пляма зникне без слїду. Коли помилиш пляму чи то з крови, чи з кави або чоколяди, то вже нїколи не пустить.

Препарат до гашеня пожежі.

До скорого угашеня пожежі служить слїдуюча мішанина на 300 лїтрів води: 7 і пів кільограма кухонної соли, 4 і пів кільограма двоокису соди і 3 кг. алуну. Все те коштує около 3 корони. Скоро таким препаратом обляємо горіючий предмет, тоді творить ся на нїм поволока, котра тамує приступ воздуха і огонь дусить. Майже всї чудодїйні средства до гашеня є нїчим иншим як повисшою мішаниною.

Огнетревалий кіт.

Пригорщу свіжо паленого вапна заробляє ся 120 грамами льняного олїю на тїсто о звичайній густотї кіту. Розвалкувавши його на тонко, кладе ся в сухім і темнім місци, аби висох. По висхненю стає кіт дуже твердим, але легко мякне над огнем або над склом від лямпи. Так розігрітим кітом можна кітувати шпари або склеювати зломані части так, що під впливом горячої води і значного навіть горяча не пускають

Як чистити заржавіле зелїзо?

Довго неуживане зелїзо ржавіє звичайно і стає ся непридатним до ужитку. Дуже, простим, дешевим і помічним средством є моченє даного предмету через кілька днїв в свіжій маслянцї. Має она ще й ту перевагу над поручуваними в тій цїли квасами, що не нищить зелїза і не надає йому немилої вони. Під впливом маслянки віддїляють ся цїлі пластинки ржи і кождий найменший кутик стає чистим. Так само поступає ся, хотячи усунути ржу з ланцушків, сокир, клїщів і т. п. а навіть з мосяжних предметів.

Для розривки.

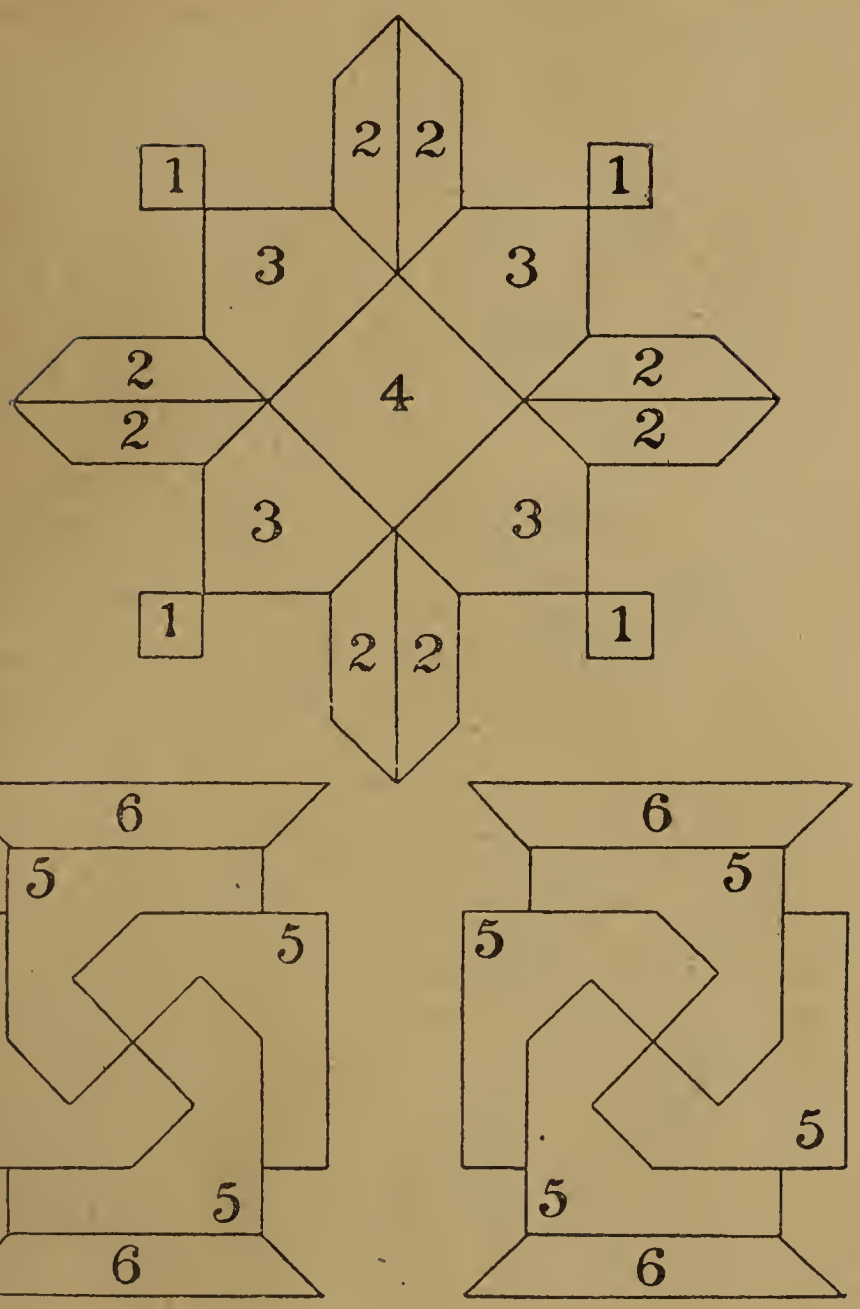

З частий сих трех фігур уложити квадрат.

Чи високо до неба?

Що пять верстов, то й коршомка:
Нїчого й лїчити!...
Бо пять верстов як пройдеш
Треба й відпочити!...
Ото їдуть із ярмарку
Двоє господарів
У кождого віз порядний
Воликів по парі.
Їдуть собі помаленьку.
Грошенята мають, —
Полягали на соломі
Тай думу гадають...
Далї їден пробудив ся
З глибокої думи,
Повернув ся на соломі:
— „Чи спиш — каже — куме?“
— „Що говориш?“ — другий каже.
— „Та не сплю ще, — каже — куме,
Тілько що дрімаю.“
— „Не дрімай же на годинку,
Та глянь против неба:
Скільки-б верстов так до неба
Проїхати треба?“
— Та Бог його святий знає
І добрії люде!
Я думаю, що не більше,
Як пять верстов буде.“
— „Гуттю, куме! та це баба
Тобі набрехала:
Та як би пять верстов було,
Там корчма-б стояла!“

Степан Руданський.

РЕБУС ч. 3.

Уложив Л. К.

Жарти, дотепи і анекдоти.

Дбала жінка.

Жінка: „Так, мій любий мужу, уважай на себе і не забудь прошу тебе, зняти перед спанєм окуляри і загасити лямпу. Я так тим журю ся, що краще і зовсїм не їхала би!“

Професор: „Їдь зовсїм спокійна, я не забуду нїчо!“

Професор (при телєфонї): „Гальо! Хто там?“

Голос: „То я, любий мужу; я хотїла тобі тільки пригадати, аби ти згасив лямпу і здоймив окуляри!“

Професор: „Всьо в порядку. Окуляри лежать на нічній шафцї а лямпа загашена. Добраніч!“

Професор (кладе окуляри на нічну шафку і гасить лямпу): „То страх, як тоті жінки люблять все закидувати другому незручність! Тому, що я колись там при читаню заснув, вона вже боїть ся мене самого лишити; сміх тай годї!..“

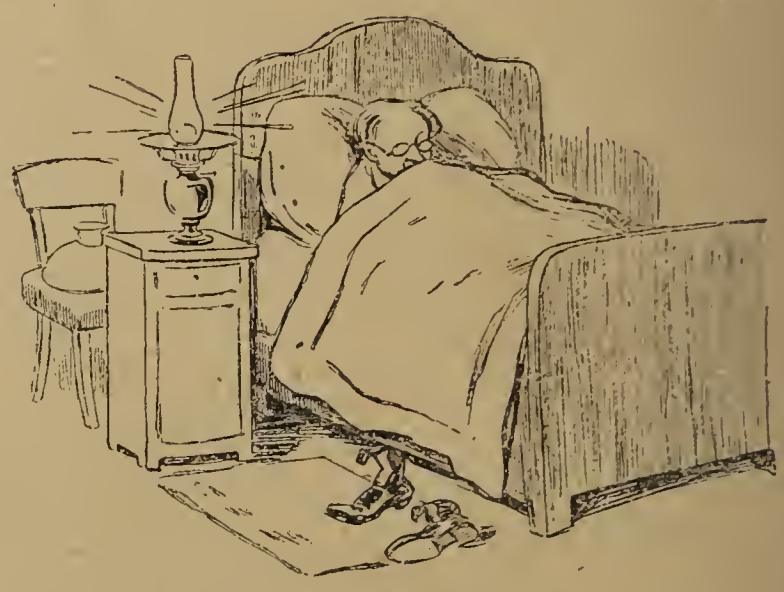

Професор засипляє в окулярах і при горіючій лямпі....

В тій хвили відзиває ся телєфон. Професор вилазить перестрашений з ліжка, світить на ново лямпу і закладає на ніс окуляри.

Перед купелию.

— Дивно! Ти ще бруднійший, нїж я...

— Щож тут дивного? Адже-ж я старший.

—

— Ви у власному домі живете, чи наймаєте мешканє?

— Та, знаєте, як би то сказати? Мало що не у власнім, бо вже два роки за хату не плачу.

—

Секретний лист.

Принїс мужик лист на почту, а адреси не написав.

— Чого се ви, татуню, адреси не написали? питає урядник?

— Бо я не хочу, щоб всякий знав, куди я пишу, — відповів мужик.

Про студента, що став черцем.

Оден чоловік видавав на науку сина довший час богато гроший. Забажав, щоби син поїхав за границю і там став доктором, тому продав свій маєток, який мав, і надіяв ся, що син по поворотї зза границї виратує його з убожества й купить йому лїпшу посїлість. Отже дав синови гроші, які одержав з продажі, і виправив його в дорогу. Одначе син не поїхав за границю, тільки в великім містї змарнував усї гроші і з розпуки вступив до монастиря. Довідав ся про се бідняга батько, пішов пішки до далекого великого міста, найшов сина в монастири та зачав до нього говорити: „Що ти наробив менї, любий сину! Я цїлий маєток продав для тебе, бо надіяв ся з тебе користи й підпори, а замісць хісна та втїхи маю смуток“. Відповів йому син: „Любий батьку, не против ся тому; я волїв жити в бідности, нїж стати паном, бо богатому тяжко ввійти до небесного царства, як учить святе Письмо. Тому став я монахом“. З плачем заявив батько: „О, дурний сину, як ти для бідности став черцем, міг ти жити зі мною разом, бо й я не маю нїчого“.

—

Іцко (до свого тестя): Я би рад, щоби весїлє було о місяць скорше.

Тесть: Ну, ну, то воно може бути, але любий Іцку, спусти трохи з посагу.

—

Про жінку, що прала постїль.

Міщанин для гроший узяв дївку одного селянина, а вона не бувала нїколи межи людьми, то й не розуміла ся на господарстві і харности. Випало, що муж поїхав на ярмарок. Мати тої дївки приїхала тодї до міста в відвідини до своєї доньки. Оглядаючи господарство та ходячи по домі, видїла, що кождий кут мов хлїв. Прийшла також до комори, де побачила постїль мало що білїйшу від парухів. Почала її ганити: „Ах, люба доню, чому ти така лїнива, чому нїколи не попереш сеї постелї? Приїде муж — і має спати в брудній постели?“ Навчивши її сього й того, поїхала домів. Послухала донька матери, яка казала їй попрати постїль, забрала подушки, наносила води в корито та просто з ними в воду. Полоче, пере, товче так, що все пішло в нївець. Приїхав муж і мусїв переспати ся на голій лавцї.

—

Війт: Василю, сей віз здає ся буде для мене і моєї жінки за слабий, бо ти самий видиш, які ми є!

Властитель воза: Не бійте ся, сїдайте на безпечне, бо я вчера віз на сїм возї такі дві свинї, що зо три рази були тяжші від вас, та не поломив ся.

—

Радив вовка оженити.

Мужики зловили вовка і радили, якою найтяжшою смертию покарати би його. Сказав оден: „Любі братя, більшої муки для нього не винайдете як коли ожените його з двома жінками. Тяжша се кара буде для нього, як коли ви розібрали би його. Я маю тільки одну, а, горе, та біда з нею“.

—

Хлопець: Вуйку, позичте менї два крейцари, але так, аби я їх не потребував вам вже віддавати.

—

Про дурня, що купив ринку матери.

Одна вбога вдова мала сина, що був несповна розуму. Післала його раз до міста, щоби купив її ринку та за цента ігол. Пішов, купив ринку й ігол. Вийшов з міста й побачив, що хлоп накладав віз сїна, яке мав везти до того самого села. Дурний вложив сї ігли в сїно, кажучи: „Вас повезуть, а я піду пішки; уважаймо, хто скорше буде дома“. Ринку також поставив на стежці: „Слухай, ринко, ти маєш три ноги, а я дві; глядїм, хто скорше буде дома, хоч ти стежкою, а я піду гостинцем“. Прийшов до дому й мати запитала його, де річи, які казала купити. Сказав матери, що зробив. Мусїла бідна сама йти купити, що було її потрібне.

—

Куме, люди говорять, що наш дїдич вже покійний.

Кум: Одні говорять, що покійний, а другі, що ще жиє, але я, правду сказати не вірю анї одним анї другим.

—

Шукав жінки проти води.

Одному доброму чоловікови втопила ся жінка. Наймив кількох хлопів з гаками й казав її шукати проти води.

Коли говорили йому люди, щоби шукав на долину, а не в гору, бо проти води не могла плисти, відповів: „Знаю звичай і впертість моєї жінки; ще будучи живою, не згодила ся з нїяким чоловіком, але на перекір плила проти води“.

—

— Куме, знаєте що? Менї снило ся сеї ночи, що ви менї ту десятку, щось-те перед пятьма роками позичили — віддали.

— Ну, та з процентом чи без проценту?

— Без проценту.

— Ну, не журіть ся, я вам вже колись і процент в такім самім способі віддам.

—

Розмова дїда з паном.

Оден пан виїзджав з міста, а на мостї сидїв дїд і просив: „Ласкавий пане, змилуй ся, щоби Пан Біг дав тобі в добрім щастю і здоровлю вернути, дай менї гріш“. Але пан тому, що йому се було не по нутру, сказав до бідака: „То дай менї тепер спокій, не дам тобі нїчого“. Розгнївав ся і старець і коли минув його вже пан, зачав говорити: „Бодай ти до смерти не вернув ся сюди“. Коли се почув пан, зараз вернув ся і пізнавши бідака, що бояв ся ударів за таку клятву, сказав йому: „Не гріш, брате, але отсе даю тобі два, а проси тільки Пана Бога, як ти почав, щоби я не вернув ся тут до смерти“!

—

Студент: Що коштує ся одїж за готові гроші?

Купець: 30 корон.

Студент: А на виплат?

Купець: На виплат 60 корон, але половину треба таки зараз заплатити.

—

Що впече ся, укрій!

Оден пан мав Москаля, що називав ся Павлюк. Приїхавши до одної коршми, приказав йому печи печеню і чим скорше поспішати з нею. Як добре опекла ся печеня, він зараз се, що опекло ся, відкроїв і зїв. А що жолудок пана тужив за їдою, часто кричав на нього: „Небоже Павлюку, скорше, то є швидше“. А він і скорше в свої уста. Пішов пан до кухні, побачив дуже обскубану печеню і спитав: „А то хто обїв?“ Відповів: „Я“. „То чому?“ Сказав: „Любий пане, ти казав менї дужше поспішати, отже я обертав, щоби була тонша й скорше спекла ся“.

—

Пізнав.

— Куме, скажіть правду, можете ви менї повірити?

--- Таже чому нї, але вибачайте, бо я сегодня забув мошонку дома.

—

Кінська хромість.

Оден дворянин продав коня з так укритою хромостию, що купуючий не міг спостерегти її, але аж по якімсь часї доглянув її, почав жалувати ся і нарікати на того, в кого купив. Прийшов до продавця і сказав, нехай бере собі назад коня, бо хромає на одну ногу. Він відповів йому: „Овшім, держи ся його, бо маєш велике щастє до нього, що хромає на одну ногу; в мене хромав на всї чотири ноги“. Инший, коли йому віддавали хромого коня, сказав: „Не бери менї за зле, брате; я не знав, якого ти, коня, брате, потрібував набути, а менї саме такого треба було збути ся“.

—

Син промарнував гроші і телєґрафує батькови:

Присилайте гроші, іспит здав!

Батько прочитав телєґрами і відповідає:

Гроші не шлю, бо телєґраму не дістав.

—

Сократ.

Найбільший грецький мудрець Сократ, коли жінка ганила його й потім облила його помиями, нїчого більше не сказав, тільки розсміяв ся і заявив: „Я знав, що в моєї жінки по сїм громі мав бути дощ“.

—

Велике нещастє.

Чоловік: — Чого плакати! Аджеж я не на віки їду, а тільки на місяць...

Жінка (крізь сльози): — Знаю я тебе! Кажеш на місяць, а сам за два тижні повернеш.

Як стоїть справа українського університету у Львові.

Справа нашого українського університету у Львові посунулась в минувшім році значно наперед. Наші посли мали богато заходів задля кровавої події, що сталась на університетї у Львові дня 1. липня 1910 р. Треба було постарати ся, аби наші українські студенти могли дальше вчити ся на львівськім університетї заки стане наш питомий український університет у Львові. Коли суди засудили сотку наших студентів за борбу 1. липня 1910 на кари вязниці і арешту, то наші посли парляментарні у Відни вистарались, що наш Цїсар зволив подарувати кару всїм засудженим студентам з виємом шістьох, котрі таки мусїли відсидїти присуджену кару. Та коли ось так загоїла ся тота подія, то наші посли зажадали від правительства, то є від цїсарських мінїстрів, аби они вже раз полагодили тоту боротьбу, що веде ся за нашу висшу українську школу, за наш український університет у Львові. Ми потребуємо науки, а не вічної борби!

Колиж на спільнім університетї у Львові наші українські студенти не можуть погодити ся разом з польськими студентами та звідси іде бійка за бійкою, а науки нема, то на се є одинокий спосіб: роздїлити теперішний університет у Львові на два університети, один український для наших студентів та другий польський для польських студентів. Тодї настане спокій, бо одні і другі студенти будуть окремо вчити ся, Поляки по польськи, Українцї по українськи.

Тому наші посли парляментарні зажадали полагоди справи українського університету на отсих установах: 1) що тимчасом на теперішнім (давнім) університетї у Львові будуть мати однакі права Українцї і Поляки; 2) що протягом пяти лїт заіменує правительство кілько треба українських професорів, аби до пяти лїт станув у Львові самостійний український університет; 3) коли отсе станесь, тодї давний університет у Львові полишити ся для Поляків.

Така полагода справи є зовсїм справедлива, бо не кривдить анї Українців анї Поляків, та польські посли у Відни зачали ся прихиляти до неї, але найшлись між ними агітатори вшехпольські, що наробили крику в цїлім краю, аби українському народови не дати університету у Львові. Того крику злякалось коло польське у Відни і виступило против нашого університету, тай мінїстер просьвіти Гуссарек подав ся перед Поляками і сказав нашим послам парляментарним, аби они вперед полагодили ся з Поляками в галицькім соймі. Сеї відповіди не могли приймити наші посли парляментарні, бо справа соймової обструкциї має свою причину в домаганю справедливої реформи виборчої до галицького сойму, а справа університету не належить до сойму, лиш до цїсарського правительства і до парляменту у Відни. З тої причини на знак свого невдоволеня з поступованя Поляків і правительства, розпочали наші посли в парлямент у Відни перепинювати ухваленє буджету державного і нових законів військових, та залишили свою обструкцию аж тодї, як мінїстер просьвіти Гуссарек дня 14. червня 1912 р. зложив заяву в комісиї буджетовій, що цїсарське правительство підоймає ся по змозї як найскорше залагодити нашу справу університетську основанєм самостійного українського університету.

Тепер має бути розвязана наша справа університетська в отсих степенях: 1) насамперед появить ся цїсарська постанова того змісту, що заповість основа-

нє самостійного українського унїверситету зложеного з трох віддїлів: богословського, правничого і фільософічного, в речинци до шести лїт; 2) на підставі сеї постанови цїсарської видасть мінїстер просьвіти своє розпорядженє, аби придбати професорів до українських викладів на унїверситетї у Львові; 3) відтак буде ухвалений в парлямєнтї закон, що постановить поділити унїверситет у Львові на два унїверситети: український і польський.

А коли наш монарх висказав українським послам у Відни своє незвичайне вдоволенє з приводу такого звороту справи та зволив з признанєм піднести знаний питріотизм і цїсарську вірність руського народа, то наш нарід жде від цїсарського правительства, що оно виконає слова цїсарські.

Павільон на виставі в Одесї, в якім уміщений був український віддїл. На двох дальших образках представлений той віддїл.

Австрийська Україна на виставі в Одесї.

В мартї 1911. Одеський віддїл Імператорського технїчного Товариства віднїс ся до Головного Виділу Товариства „Просьвіта“ з прошенєм взяти участь в устроюваній ним в Одесї фабрично-заводській, артистично-промисловій і сїльсько-господарській виставі, та запросити до участи в виставі инші українські товариства, рівнож приватні особи з Галичини і Буковини.

Анкета скликана Товариством „Просьвіта“ дня 16 цьвітня 1911., з відпоручників наших центральних товариств, постановила взяти участь в виставі, та вибрано комітет, який і заняв ся орґанїзованєм нашої участи в виставі.

В склад комітету увійшли: дир. В. Нагірний (голова), дир. Ів. Петрушевич (секретар), дир. Витошинський (касієр), проф. А. Гарасевич, ред. А. Жук.

Заходами сего комітету, які коштували досить богато праці, — особливо богато прислужив ся справі проф. А. Гарасевич, — зібрано трохи експонатів і вислано в червни 1911. до Одеси ваґоновою посилкою.

Всїх виставців назбирало ся 26, в тім 5 союзів спілок, 5 спілок промислово-торговельних, 1 готелеве товариство, 1 товариство господарське, 4 товариств просьвітних, 1 наукове товариство, 2 товариства ґімнастичні і 7 приватних осіб.

Всї вистаці з Галичини. З Буковини нїхто не взяв участи в виставі.

Товариство „Просьвіта“ посилало на виставу 5 ґрафіконів, представляючих зріст числа членів Товариства, читалень і филій, виданих книжок, карту розміщення филій і читалень, видавництва.

Вистава тревала від червня до жовтня 1911. Українські експонати примїщені були в кількох передїлах осібного павільону, а місце відступив виставовий комітет даром. Над передїлами з наши-

ми експонатами уміщена була напись: „Галичина — Австрийська Україна“.

Павільон, в котрім були приміщені наші експонати, звидїло кільканайцять тисяч осіб, котрі вже з самої написи на нїм довідувались, що за межами держави росийської є великий шмат землї заселений українським народом (а сього — як се не дивно — богато людий в Росиї не знає), а виставлені в павільонї предмети говорили їм, що австрийські Українцї є народом национально сьвідомим і виказують великий, як на свої сили, національний доробок на всїх полях народного житя, та й собі якусь науку з того витягали.

Безперечно, що наша участь в одеськїй виставі причинилась, хочби в невеликих розмірах, до пробудженя національної свідомости серед місцевого українського населеня і в сїм головне значінє сеї дрібної, але досить важної в наслїдки, події з нашого житя в 1911 р.

Недавно, бо доперва в 1912 р., наспіла часть нагород нашим виставцям, присуджених оцїночною комісиєю виставового комітету а затверджених росийським мінїстерством торговлї і промислу.

Товариство „Достава“ у Львові дістало золотий медаль „за хорошу вирібку портиєр, церковних риз і покривал“; проф. Ів. Левинський у Львові також золотий медаль за кафлярські вироби; Спілка для господарства і торговлї в Перемишли (тепер Краєвий Союз господарсько-торговельних спілок у Львові) срібний медаль за „хорошу якість суперфосфату“; Дмитро Прухницький в Косові бронзовий медаль за ткацькі вироби; Дївочий Інститут в Перемишли похвальну грамоту за раціональну методу обучаня жіночих робіт, вкінци Краєвий шкільний Союз одержав подяку за участь в виставі.

ВИКОРІНЮЙМО З ПОМІЖ СЕБЕ ЛИХІ ЗВИЧАЇ.

ЗАМІТКИ ПРО УЖИВАНЄ АЛЬКОГОЛЮ І КУРЕНЄ ТЮТЮНУ.

Як добрі звичаї підносять і скріпляють нарід і ублагороднюють молодіж, — так знов противно, — лихі — підкопують народну честь, повагу, здоровлє і силу, — руйнують його матеріяльно і морально. Лихі звичаї, обичаї і привички стають ся непоборимою перепоною при вихованю дїтий і молодїжи, а наслїдком того спричиняють і невисказано лихі наслїдки.

Наш, український нарід має доволї богато гарних звичаїв; але — на жаль, таки признати треба — має доволї й лихих, які доконче треба з поміж нього викорінити.

До таких лихих звичаїв у першому ряді випадає нам зачислити: 1) загальне уживанє алькогольних, або горячих напитків, — і 2) куренє тютюну, а з ним і „заживанє“ табаки. Се одні з найважнїйших, лихих звичаїв і прикмет людства, які головно закорінились і серед нашого народу, не приносять нїякого хісна, противно — ще й велику шкоду — і то так матеріяльну як і моральну, — тому постараємось ось тут усе те бодай коротенько представити нашим читачам.

І. Уживанє алькогольних напитків.

Вправдї минули вже безповоротно ті сумні часи, коли то темні дїди і прадїди наші топили свою честь, силу і здоровлє в горівцї; минули часи, коли то пявки-арендарі за „сивуху-паруху“ загарбували безлїч цїлих ґрунтів селянських, политих кривавим потом тих самих дїдів — прадїдів... Минули ті часи, бодай не доводилось нїкому про них і згадувати!...

Та мимо сього — звичай загального уживаня алькогольних напитків серед нашого народу — і то в кождій верстві суспільности — до нинї не перевів ся. Звичай сей царить по нинїшний день так під селянською стріхою, серед селян, робітників, ремісників і поденних зарібників, як і серед верстви інтелїґентної.

А нагоди до уживаня алькогольних напитків бува' у нас доволї: свята більші і менші, празники, весїля, хрестини, похорони, поминки, а в додатку до сього — головно у рільників — торги, ярмарки, купно, продаж, всїлякі загоди і т. п.

Коли надійде яка небудь із наведених „оказий“ — старанєм батьків наших родин, біднїйших чи богатших, передусїм є: придбати і заосмотритись заздалегідь у певну скількість алькогольних напитків (у селян головно горівки), без яких (як таки дехто з нас думає), якось нїяково і не мислимо обійти ся. Головнож угощуваня в часї празників, весїль, похоронів, всїляких загод, купна і продажі (т. зв. „могоричі“) у нашого народу нїяк не могуть обійти ся без горячих напитків, між якими найважнїйше і найпочеснїйше місце занимає горівка.

Ся навичка увійшла вже в звичай і загальну постанову, бо в таких випадках і найбіднїйший заосмотрює ся в певний запас горівки. Не даром же з тої причини таки сам наш нарід і склав приказку; „Застав ся — а постав ся!“ — „Бо і якже: гостї прийдуть, чи там аж приїдуть, — а тутечки, в хатї, анї чарки горівки не буде! Щож то про

мене люди подумають, стануть говорити, осудять і обезславлять мене!“ Так всї загально говорять, закриваючи тим свою неміч супроти загально-принятого звичаю.

А тимчасом, головнож в нинїшних загально-тяжких часах, таке дїятись нїяк не повинно. Раз, що алькогольні напитки не приносять нам нїякого хісна, противно — великанську шкоду на нашому здоровлю, — а по друге, що за руйнованє власного здоровля тими напитками платимо ще великі суми гроша, які так дуже придались би на инші, хосеннїйші, загальні і місцеві народні цїли.

Я не стану тут широко розписуватись про шкідливий вплив алькогольних напитків на устрій людського органїзму; не стану розводитись про лячні наслїдки постійного їх уживаня, — бо про се все писалось доволї богато по часописях і всїляких видавництвах (між и. і в членських книжочках „Просьвіти“). Метою мойого писаня є: вказати загалови читачів на лихі сторони звичаю уживаня алькоголїв, лихі приміри з того для наших дїтий і молодїжи, — вказати опісля шлях хосеннїйшого вихіснуваня гроша, ложеного дотепер на сю непотрібну і шкідливу забаганку.

Загально відомо, що алькоголь, уживаний навіть в маленьких скількостях, є отруєю для людського органїзму. При постійному його уживаню — органїзм наш вправдї до нього привикає, одначе що раз то більше затроюєть ся і руйнує наше здоровлє; вправдї незамітно, але постійно і певно. Превсїлякі недуги мають своє жерело в надмірному, або постійному уживаню алькоголю. Люди, які не уживають алькоголїв, майже нїколи не западають на здоровлю і не так легко піддають ся всїляким недугам.

А що найважнїйше, — то звичаєм уживаня алькоголїв даємо дуже лихий примір нашим дїтям і молодїжи, а тим самим і нашим наслїдникам. Не дивниця отже, що сей поганий звичай у нас не переводить ся; бо наколи молодїж бачить, що її батьки чинять — і сама привикає до алькоголїв і сей звичай-наліг на дальше задержує і задержувати ме.

Ба нї; менї нїяк не можна ображати нашої невинної молодїжи. Молодїж сама не привикає до алькоголїв, а то ми самі (хоча може й мимоволї, самі не знаючи що робимо) її до сього приучуємо.

— Не вжеж?

— А так! Я не раз і не десять був свідком, як родичі, або гості дому, принукували дїтий до питя алькогольних напитків: горівки, пива, вина, то що. Коли таким старим спокусникам звернути треба було увагу на їх неумісне і неморальне поступованє, — вони зараз таки, без збентеженя, відповідали:

— „Е. та чейже така дрібочка дитинї не пошкодить: а то думати ме, що ми самі пємо, а дїтям жалуємо дати“...

І чи таке поступованє старших є добре, моральне і похвальне?

Хай вже воно буде, як є: не можемо вже бодай ми самі нїяк здержатись від уживаня алькоголїв, — так принайменше не лишень не приучуймо, але — противно — ще й відтягаймо від сього поганого звичаю нашу молодїж. Наша молодїж не може, не сміє під тим зглядом вступати в слїди своїх батьків і дїдів. Нашим обовязком є: виховати нашу молодїж на тверезих, здорових, сильних тїлом і духом членів нашої суспільности!

І щож нам випадає чинити? Передівсїм ми самі собі будьмо учителями і строгими судіями. Постановім собі — не уживати алькогольних напитків (коли вже від сього хтось „нїяк не може здержатись“) бодай в присутности дїтий і молодїжи; уживанє тих напитків обмежити до найменшої скількости, а там і зівсїм занехати, не вишукуючи собі проти сього нїяких причин. Дїтий наших і моло-

діжи за нїякою потребою не посилати до коршми, шинків, -- і не брати їх тамтуди із собою. А вже під непростимим гріхом не сміємо їх принукувати до уживаня алькогольних напитків.

Найлїпше булоб, колиб так по всїх усюдах, по усїх місцевинах, позакладувано філії „Відродженя“, — товариства, якого цїлию і завданєм є: згуртувати можливо найбільше число членів, які чи то присягою, чи там торжественним обітом з'обовязують ся цїлковитого здержати ся від цїлковитого уживаня алькогольних напитків і угощуваня других. Члени таких товариств не лишень що самі не уживалиб жадних алькогольних напитків, але ще й инших до сього притягалиб. А наслїдком тих заходів булоб: піднесенє ся і моральне відродженє нашої суспільности, а з тим і поправа матеріяльних відносин.

Колиж вже хто нїяк не може обійти ся без тої „благодати“, себ то штучних витворів-напитків, сьому щиро радимо: уживати виключно природних, хоча й штучних вироблюваних напитків, а такими є: український квас, яблічник, порічкове і ягрусове вино, — а остаточно — й мід, сичений дома. Плекаймо всюди садовину, закладаймо пасїки, то й мати мемо власні, здорові напитки, а не троїтись мемо алькоголем, здебільш приправленим всїлякими трійлами, як: вапном, відваром тютюну, полину, то що.

Геть з алькогольними напитками!

II. Куренє тютюну (і заживанє табаки).

Не менше поганим звичаєм є також куренє тютюну і нюханє табаки. Чи хто курить люльку (файку), папіроси, чи цигара (т. зв. „шкіряні“ всїлякого рода) — усе те чоловікови не то що не придатне, але ще й вельми шкідне. Раз — що не дуже то гарно з уст і гортанки робити димник (комин), а по друге — то куренєм тютюну нищать курці своє здоровлє. А що куренє тютюну є вельми шкідне, то обставину сю доказали вже нераз і не двічи славні лїкарі і вчені.

Не місце тут обширнїйше розводити ся над лихими й шкідними наслїдками куреня тютюну. Скажу лишень коротко, що в тютюнї находить ся сильна отруя, т. зв. нїкотина, яка дуже шкодить курцям, головнож тим, які курять папіроси, курять їх богато і при куреню втягають дим аж до легких. Нїкотина спричинює хороби легких, жолудка, гортанки (глотки), серця і очий. Дуже нерозумно отже поступають курці, які не лишень що тяжко запрацьований гріш пускають з димом, але — в додатку — ще й нищать своє здоровлє, найцїннїйший скарб свій...

Те саме торкаєть ся і тих, котрі нюхають, або „заживають“ табаку. Дехто з „табачників“ доказує, що „табака помагає на очі“ і скріпляє зір. Се пуста видумка, се блахман і самодурство! Наколиб так справдї було, то люди із слабим зором — заживаючі табаку — скріпилиб свій зір, а слїпі прозрілиб; — а чейже до тепер про таке „чудо“ нїхто не чував, не видав і видїти не буде. Лишень се одно є правдиве, що нюханєм табаки з часом чоловік нищить зівсїм наряд нюху. Ба — і сам „табачник“ виглядає не конче гарно і приманчиво. На вид деяких „завзятих табачників“ нераз аж гидь збирає. Але щож вдїєш: кождий має свої примхи і вподобаня.

Що торкаєть ся самого куреня тютюну — то ся погана привичка-звичайно обхопила найширші круги нашої суспільности. Одиниці, які не курять, се рідкі виїмки. Що більше, завзято курить навіть значне число жіноцтва і то так з верстви інтелїґентної, як і селянської (приміром Гуцулки). Ще пів біди, як що лишень курилиб старші; алеж бо — жаль серце стискає — коли

бачимо, що в нинїшних часах і молодїж, ба — навіть недолїтки — завзято курять. А дїєть ся се так по містах, як і по селах.

Се вже лихо, якого мовчанкою годї збути. Се руйнованє здоровля вже в молодости і плеканє хирлявих, миршавих тупоумних членів суспільности.

Відки воно береть ся отсе лихо?

Відки?... Самі ми, батьки родин, наставники, учителї, люди „поважні становищем“ — сьому усьому винні. Ми самі не в силї якось здержатись від сеї обридливої пристрасти, та тим чином даємо лихий примір і власним дїтям. А дїти — звичайно як дїти. Вони думають, що всї наші вчинки добрі і тому намагають ся у всьому нас наслїдувати. А нїщо так не впливає на вразливий ум дїтий і молодїжи, — як саме живий примір. Молодїж не розбирає чи щось є добре й хосенне, чи нї; вона слїпо наслїдує (як дехто каже: „малпує“) старших. Бачучи, що її родичі і старші пють алькогольні напитки, курять люльку і „дзиґари“ — є вона того переконаня, що так мусить бути і вже від наймолодших лїт наслїдує їх у сьому дїлї.

Тут не поможе заказуванє куреня, не поможе каранє, бо живий примір дїлає сильнїйше. Молодїж не вірить старшим, що куренє є шкідне, бо, коли так, то в якій же цїли старші курять? Молодїж думає, що куренє власне є добре і приємне, бо — в противному разї старші самі не курилиб. А що родичі і старші відтягають і карають молодїж за куренє тютюну, то лишень „з ощадности і самолюбства“. Ось як собі представляє мололїж сесю справу.

А молодїж і дїти*), криючись перед доглядом старших і родичів, курять по закамарках, в сутїчах між будинками і часто-густо спричинюють страшні пожежі. Не маючи готового гроша, крадуть вони дома покладки і зерно, заносять се все до коршми і там, від несовісних коршмарів одержують за се найгіршого рода тютюн (розуміють ся — в двоє, або в троє переплачений принесеними покладками, чи чим там).

Як бачимо, то з пристрасти до куреня тютюну, вироджуєть ся вже з малку у даних одиниць погана прикмета непошанованя чужої власности, нахил до крадїжи, ошукуваня, марнотратности і т. д. Се початки лиха; а там дальше — отвираєть ся пропасть моральна, з якої в пізнїйшому віцї нема вже навороту.

„Буде каянє, та воротя не буде“...

Щоби заздалегідь запобігти лихови, — остаєть ся нам лише один шлях, а саме: *передівсїм самі в собі мусимо викорінити погані привички, пристрасти, прикмети і звичаї*, — а там вже, з чистою совістию, відклонюймо і відучуймо від того усього нашу молодїж. Покиж ми самі будемо невільниками і рабами наших пристрастий, лихих, непотрібних, а то й шкідних звичаїв, — поти і наші навчаня на нїщо не придадуть ся.

Добре дїло отже починаймо від себе самих!

— —

На закінченє лишаєть ся нам промовити ще кількома словами до усїх верств нашої суспільности, та проголосити до усїх і вся

щирий зазив і поклик.

Не нарікаймо на лихі часи, дорожню і т. д.; бо коли нас стати на такі витребеньки, як: загальне уживанє алькогольних напитків, куренє тютюну, нюханє табаки і инші, непотрібні (а то ще й шкідні) привички і звичаї, — то ще нам не так то й лихо поводить ся. Що правда — то не до всїх можна й звернути ся з тими докорами і пересторогами; алеж бо таких небогато є між нами і тих ми не думаємо обиджати.

---

*) Я знаю випадки, де то хлопцї 8 і 9 лїтні носили при собі тютюн (навіть йдучи до школи на науку) і курили при нагодї. Прим. автора.

А щоби без того усього можна обійти ся і від лихих навичок і звичаїв відвикнути, — то до того треба лишень сильної волї і постанови, але твердої постанови. Приміром сього могуть служити деякі одиниці (із всїх верстов суспільности), які вже позбулись раз на завсїгди своїх поганих привичок. Ми знаємо священиків, учителїв і селян, які приміром давнїйше уживали алькогольних напитків і завзято курили тютюн, а нинї се все їм навіть не при думцї; вони щасливі, що позбулись лиха і власною волею та силою духа перемогли власні пристрасти. Ми знаємо двох управителїв шкіл, які у продовж 30-ти лїт завзято курили одну папіроску по другій (одна пачка тютюну за 32 сотики ледви виставала їм на один день). Та вони, пізнавши лихо, (хоча й пізно, бо „лїпше пізно як нїколи“) сказали собі: „не будемо більше курити; ми учителї, маємо вчити инших, а самі себе не навчимо?“ І не курять вже від кількох лїт, почувають ся нинї щасливими, та лишень з дива не можуть вийти, як вони могли у продовж так довгих лїт „робити таку дурницю“.

Чи не гарний примір для кождого з нас? Могли вчинити се одиниці, — можемо й ми всї. Та ба, колиж бо тутечки стрінутись можемо зараз не то з відмовою, як радше з неумістним оправдуванєм ся. — „Е, ще чого не стало! Та навіть на пачку тютюну, чарку горівки, чи склянку пива жалувати собі стану? Чейже я не піяк, як десь-колись випю чарку горівки, або склянку пива; а се вже моя одинока розривка і розрада, як собі закурю“.

Таких слів не можна нїяк назвати оправдуванєм, — а радше недостачею кріпкої волї і постанови. Місто куреня тютюну — можна чейже найти собі инші роди розривки, ось хочаб: закупно гарних і хосенних книжок та часописий, які по причитаню ще й иншим хосен принесуть, коли противно гріш, пущений з тютюневим димом, або проковтнений з чаркою горівки — пропадає марно так для одиниці як і для загалу.

На бік отже з всїлякими виправдуванями! Хай вже раз всї твердо постановлять собі позбутись раз на все лихих звичаїв і навичок; хай перестануть пити алькогольні напитки, курити тютюн і нюхати табаку, — а тодї, — о, тодї всї, які дотепер нарікають на власне убожество, нагляцно переконають ся, що не лишень будуть могли доволї часто і значнїйші квоти жертвувати на народні, просвітно-культурні цїли, але ще й їм самим останеть ся доволї богато гроша на власні, хосеннїйші видатки.

Статистичних даних у сїй справі не станемо наводити, бо се завелоб нас за далеко; та ми ограничимось лишень на одному-двох примірах.

Коли спитати декого з наших селян (а то декого з низшої верстви інтелїгенції), чому він не впишеть ся в члени тов. „Просьвіта“ — він зараз таки має на се готову відповідь:

— „Добродїю, то правда, здалось би доконче і се, та нема відки... Заплати податок, обжени домашні потреби, купи чобіт, купи кожух, купи свиту, сіль, нафту, се, те — та й ще те — нї, таки нїяк не вистає!“...

Ну, гарно; одначе з олівцем в руцї обчислїм, чи воно справдї годить ся з дїйсним станом річи. Селяни. як члени тов. „Просьвіта“, платять до сього товариства річної вкладки 2 Кор.: „Письмо з Просьвіти“ (для членів) коштує також 2 Кор.; — „Свобода“ 4 Кор. на рік, разом отже річний видаток 8, виразно: вісїм Корон. Видаток невеличкий, а скільки морального і матеріяльного хісна кождий мати ме з сього, про се й говорити нема потреби.

А тепер — відворотна сторона. Припустїм — що даний господар (чи там

яка инша одиниця нашої суспільности) курить найгіршого рода тютюн, отже по 10 сот. пачку і така пачка вистане йому на 2 днї (се загально принята „міра“) — отже місячно треба йому 15 пачок по 10 сот., = 1 К. 50 сот., що чинить річно 18 Корон. Колиж до сього дочислимо ще паперцї, сїрники, часом папіроси готові, або лїпший тютюн (ради свята, празника, то що), — видаток річний на тютюн винесе тодї найменше 20 К. Курцї, які курять по 24 сот. начку — видають на сю цїль найменше 45 К. річно, а по 32 сот. — принаймен-ше по 60 Кор. річно!

Ось коротенький, але наглядний примір на доказ, які ми велитенські суми пускаємо з димом!

А алькогольні напитки?

О, про се вже бодай і не згадувати. Хто хоче про се переконатись, хай загляне кождої недїлї і свята — з полудня і вечером — до сїльської коршми, а по містах, до шинків що суботи вечером (по виплатї тижневого заробітку) або в недїлї і свята — сей наглядно переконаєть ся там, скілько то гроша тоне в горівцї і инших алькогольних напитках... Колиж до сього дочислимо видатки на алькоголї пересїчно (вчисляючи сюди всї верстви нашої суспільности) принайменше по 10 до 100 кор. усе те, почислене разом, творить мілїони, — суму незвичайно велику на такий бідний як наш український нарід. На перший погляд є се неймовірне, а одначе правдиве!

І скільки то добра можна би вчинити за сю велитенську суму?!

З тих кількох даних переконуємось наглядно, що в нас гроші є, та що лиш ми їх не вміємо як слїд ужити, бо ми є рабами і невільниками наших поганих звичаїв і пристрастий. Спекаймо ся тих послїдних, а тодї мати мемо не лишень потрібний гріш на всенародні цїли й потреби, але доволї його ще заощадимо і на непередвиджені видатки, чи — як то кажуть — „на чорну годину“.

Тому ще раз кличемо:

Геть з алькоголем, геть з куренєм тютюну! Хай раз на завсїгди пропадають лихі наші навички і звичаї. Виполюймо і вириваймо їх з поміж нас з корінєм!

Учім дїтий чемности.

Про чемність дїтий пише одна Нїмка ось що: Одна стара панї подала менї одного разу таку науку: „Похибок, які ти у твоїх дїтий подибаєш і за то їх ганиш, стережи ся сама; а чемности, які хочеш у них защепити, виповняй перше сама!“ Се менї вбило ся в голову і я нераз переконала ся, що та панї говорила правду. Недавно мала я от який случай: Я взяла мого старшого синка до міста, щоби менї поміг дещо нести. В однім склепі подав нам купець 2 стільцї, щоби ми усїли. Підчас коли я вибирала товар вступила до склепу якась панї і чекаючи сперла ся на склеповий стїл. Се побачив мій десяти-лїтний синок, схопив ся, вхопив столець і подав панї зі словами: „Прошу панї сїдати, я можу постояти“. З подякою приняла вона столець, пригорнула малого до себе і хвалила, що він такий чемний. Малого то здивувало і він поглядав раз на паню а другий раз на мене не могучи порозуміти, чого та панї задля такої річи, яка сама собою розуміє ся, його так прихвалює. Потім сказав він: „Мій татко робить так завсїгди а він є багато-багато більший від мене.“

І СЕ І ТЕ.

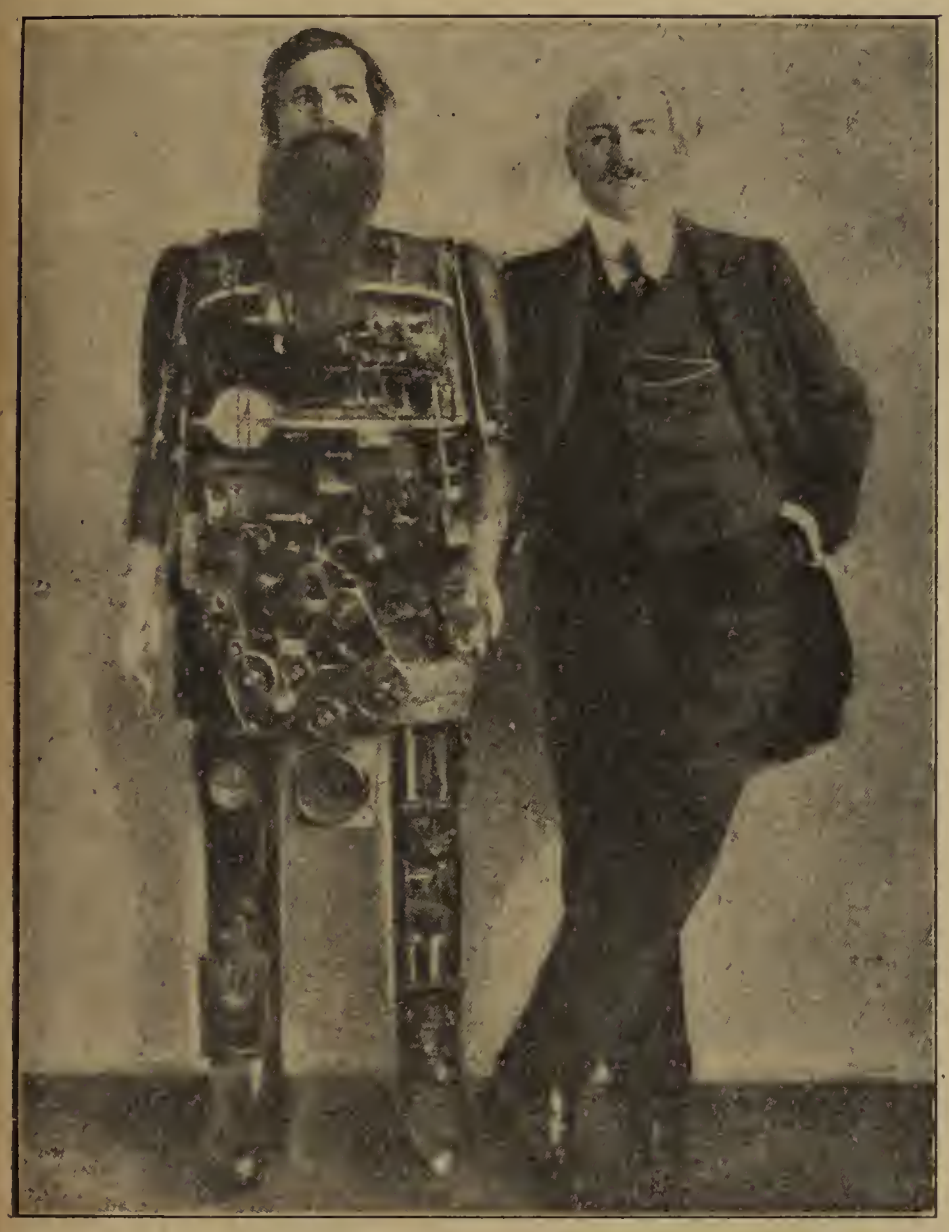

Механїчний чоловік.

Якийсь берлїнський механїк збудував машину, котра, після його запевнень, зовсїм вірно наслїдує „правдивого чоловіка“. Скоро накрутити пружини виконує „штучний чоловік“ всякі відповідні рухи, а навіть видає ріжнородні людські звуки. Не треба казати, що сей механїзм нїякого практичного приміненя не має і не може мати та що уважати його треба лиш як цїкавий оказ людського помислу.

На нашім образку бачимо якраз то чудовище.

Цигаро на услугах психольогії.

Курцї повинні стеречи ся. В нинїшних часах загального поступу, не тільки з лїнїй руки відчитуєть ся характер і будуччину людини. У Франциї повстала нова наука, котрої прихильники твердять, що потрафлять оцїнювати з всякою певністю характер курця із способу, в який він держить при куреню циґаро або папіроса. Чи мають слушність, о тім можуть легко переконати ся самі курцї, скоро порівнають свій спосіб держаня циґара з питоменностями свого характеру.

Після думки згаданих дослїдників держанє циґара вільно межи вказуючим і третим пальцем означує склонність до балакливости, підчас коли легко, трохи скісно нахилене циґаро, держане великим пальцем і вказуючим, зраджує розумного і думаючого чоловіка. Знаменитим балакуном і знатоком людського характеру є той, хто держить цигаро або попіроса між пальцем вказуючим і третим, скорчуючи трохи сей послїдний, натомість держане горизонтально, стиснене межи великим і вказуючим пальцем циґаро означує статочний і рішучий ум. Великим скептиком має бути той, котрого папірос чи циґаро нахилює ся до землї горіючим кінцем; скоро однак циґаро вистає зпоміж заокруглених пальців, великого і вказуючого, означає нервового курця і холєрика, але заразом і чоловіка чесного, на котрого можна числити в найтяжших хвилях. Горе тому, хто держить папіроса скісно

за сам кінчик скорченими пальцями, вказуючим і третим! Представники нової штуки вороженя приписують йому мстивість і жадобу інтриґованя. А кождий курець, який держить циґаро відворотно, себто звернене горіючим кінцем до долоні, є мелянхоліком і любить самітність. Брутальним еґоїстом вважають того, котрий держить циґаро огнем до гори, пускаючи дим другим під сам ніс; а ощадним батьком родини є той, хто послїдний кусень затикає на патичок, аби не ушкодити дорогої цигарниці.

Гігієнїчні поради.

Чому забавки для дїтий можуть бути небезпечні?

Кожда забавка, яку на ярмарку купують для дїтий, є помальована. Фарба така є трійлива, передовсїм зелена. Дїти звичайно забавки беруть до губи, фарбу облизують і фарба зі слиною дістає ся до жолудка, де часто може викликати тяжкі недуги (затроєня). Окрім сього, коли купуємо забавки такі як: когутики, бальоники та ляльки до надуваня, треба памятати, що перше мав їх в устах той, хто робив їх, а опісля цїлий ряд людий, що купуючи пробують. Через слину переносять ся усякі заразливі недуги межи иншими туберкульоза, недуга страшна а для дїтий безвихідна, дальше сифілїс і другі недуги. Тому кожду забавку, яку мати з торгу дитинї привозить, треба вимити добре горячою водою (бодай місце, котре дитина бере в губу) — тодї она менше небезпечна.

Неменше небезпечні суть цукорки, продавані по торгах і усякі води (крахери). Цукорки тому, що суть усїляко мальовані отже шкідливими фарбами а крахери тому, що вода в них звичайно буває осолоджена не цукром а сахариною. Сахарина є шкідлива для здоровля людий. Окрім того до крахерів уживають води недистильованої а несумлїнні купцї та фабриканти беруть воду хочби з потока. Люди купують та пють; — передовсїм по ярмарках та відпустах богато такої води продає ся. А варто знати, що нечиста вода дуже шкодить — бо в нечистій водї жиє усяка зараза (тиф може жити в водї і кілька років). Найлучше пити чисту воду керничну — она холодить так само як штучна — а є тота певність, що від неї чоловік не занедужає.

Чому треба дбати за зуби і яму уст?

Добрі зуби суть для здоровля чоловіка необхідними. Коли у кого зуби попсовані він не годен їсти, що твердшу страву він не годен добре покусати і через се проковтує за великі куски. За великих кусків жолудок не годен стравити і щось подібно як за велике полїно дерева під печию не горить а тлїє — так само і за великий кусок пр. хлїба лежить довго в жолудку; хісна з нього мало а шкоди богато. Жолудок у такого чоловіка скоро хорує. Дальше, хто немає добрих зубів той не годен говорити виразно, кому бракує зубів черенних у того лице позападане, погане. Тому треба дбати за зуби. Ми подамо в коротцї, що треба а чого не треба робити — аби зуби були здоровими. 1. Не треба довбати в зубах нїчим твердим пр. зелїзними дротами (шпильками). 2. Не треба гризти твердих річий пр. горіхів і т. п., не треба пити чи їсти за горячої та надто студеної страви. 3. По кождій їдї треба зуби бодай прополокати лїтною водою — а то останки їди лишають ся за зубами, гниють, псують дуже зуби (ще й з рота чоловікови чути). 4. Треба зуб надпсований або вирвати або пльомбувати, бо від хорого зуба псують ся сусїдні. 5. Бодай раз в день на ніч промити зуби щіточкою та крейдовим порошком!

Чому треба мити руки перед їдою?

Коли учені люди відкрили животини, які спонукують пошестні недуги, хотїли переконати ся, куди дістають ся они до людського тїла і переконали ся, що богато їх дістає ся через уста. До уст заносять їх люди з їдою, коли она нечиста або на руках. Один учений найшов на руцї чоловіка на 1 цм.² 10—20 тисяч тих бактерій. Межи ними знаходив усїлякі бактерії і такі, що викликують тиф і такі, що як дістануть ся до кишок, то там викликують сухоти кишок

і богато других. Аби перед тим устеречи ся треба мити руки милом і горячою водою передусїм перед їдою. Очевидно ті, що ходять коло хорих в хатї, повинні мити руки старанно кілька разів на день, аби не то сами не хорували але аби і других людий через подаванє руки не заражували.

Так само треба усе старанно очистити нігтї, бо звичайно у людий там збирає ся богато болота та усякої нечистоти. А уже дуже гидким є звичай обгризати нігтї зубами — бо ту кождий сам собі безпосередно шкодить. Се роблять найчастїйше дїти, тому родичі обовязані дбати, щоби дїти не гризли нігтів — але щоби їх держали чисто та обрізували ножичками.

Слово до господинь.

Чистість і порядок.

Сї дві прикмети так тїсно лучать ся з собою, що кожда з них окремо взята не провадить до цїли і тяжко оцїнити, що викликує гірше вражінє: чи комната, в котрій брудна обстанова стоїть в порядку уставлена, чи нелад в чистій комнатї? Одно і друге є відражаюче. Чистим називаємо кождий предмет вільний від плям і пороху; чистість мешканя осягаємо тодї, коли оно само і всьо, що в нїм находить ся, є безуслівно чистим. Є то безперечно найлїпша і найпростша форма гігієни. Є два способи чищеня: лихий, очищуючи один предмет, забруджує инші, добрий очищує дану річ, не приносячи кривди иншим. Неуважне замітанє підлоги, обмітанє стїн, тріпанє диванів в коритарях або отворених вікнах, не увільняє помешканя цїлком від пороху, але переносить його з одного місця на друге. Найлїпше є стягати при замітаню легко щіткою смітє, а замітати, овинувши щітку мягкою стирочкою; при фротерованих підлогах сухою, при мальованих олїєм вогкою. Горішних гзимсів під стелею не годить ся обмітати запорошеною щіткою, (котрою перед тим замітано підлогу) але треба її вперед вичистити та ще й овинути в мягку чисту стирочку, витріпуючи її часто. Удержуючи мешканє в безнастанній чистотї уникаємо робленя ґенеральних порядків, які є правдивою мукою не лиш для домівників, але і для сусїдів. При добрій волї і витревалости, особи, які навіть не мали вщіпленого понятя о порядку, можуть його з часом набути так, що він перейде з часом у них в звичай, котрий стане ся опісля потребою. Бруд і нелад повинен будити відразу і прикре почутє у господинї дому. Вона мусить призвичаїти дїтий і себе до шанованя чужої працї, уникаючи занечищуваня чогонебудь; є то скромний обовязок. попросту ознака доброго вихованя. Заховуванє чистости є дуже важне ще й тим, що улекшує працю нашої служби. Примір є найлїпшою наукою; як могли би ми вимагати від служниці порядку, скоро самі його не будемо заховувати? Коли служниця буде видїти, що стараємо ся не смітити, не псувати ладу в хатї, подїлає то на неї о много успішнїйше, як довгі науки о потребі і важности порядку. Враз з порохами усуваємо з наших мешкань жерела недуг в видї мікробів і зароднїв; та отже чинність господарська, скоро її совісно і розумно виповнює ся, є знаменитим средством охорони нашого здоровля.

Ради для господарів.

Як розбудити апетит у свиний?

До чверти, малої барилки або якої иншої тільки не дїравої посудини, насипати вівса і соли верствами т. зн. верству вівса, опісля верству соли і т. д. Відношенє між вівсом а солию старати ся вдержати таке, аби на лїтру вівса випадала менше більше мала пригорща соли. Опісля той овес із солию заляти горячою водою так, аби вода виступила понад вівсом і посудину прикрити. По короткім часї сіль в водї розпустить ся і овес втягне в себе ту солену воду.

З тою хвилею наш лїк є готовий до ужитку. Скоро отже тільки запримітить ся, що свині не мають охоти до їди, то всипати до корита одну або дві пригорщі того вівса приправленого, а з певністю результат буде, т. зн. свині корито випорожнять. Загалом свиням хорим і таким, що мало їдять, радимо давати щоденно о певній означеній порі такий овес, бо він впливає не тільки на побудженє охоти до їди, але також є добрим средством відживляючим. У всякім разї радимо спробувати, бо преції кождий господар має овес а й сіль також знайде ся а спосіб то дїйсно добрий і випробований.

Як повинна виглядати добра стайня?

Добра стайня повинна бути: 1) висока на $2^1/_2$ метра, 2) простора так, щоби мала богато воздуха, 3) тепла в зимі. холодна в лїтї, 4) ясна і сонїшна, отже з великими вікнами, 5) суха, бо у вогкій розможують ся зародні всяких недуг, 6) положена так високо, щоби вода не затїкала. 7) підлога не пропускаєма, з цементу або з тяжкої, сильно убитої глини.

Для розривки.

Загадка домінова.

28 камінців доміна так розложити в отсїй фігурі, щоби всюди повстали чотирокутники о чотирох однакових квадратиках. При тім повисші шість камінців мають лишити ся на тих самих місцях, на яких стоять.

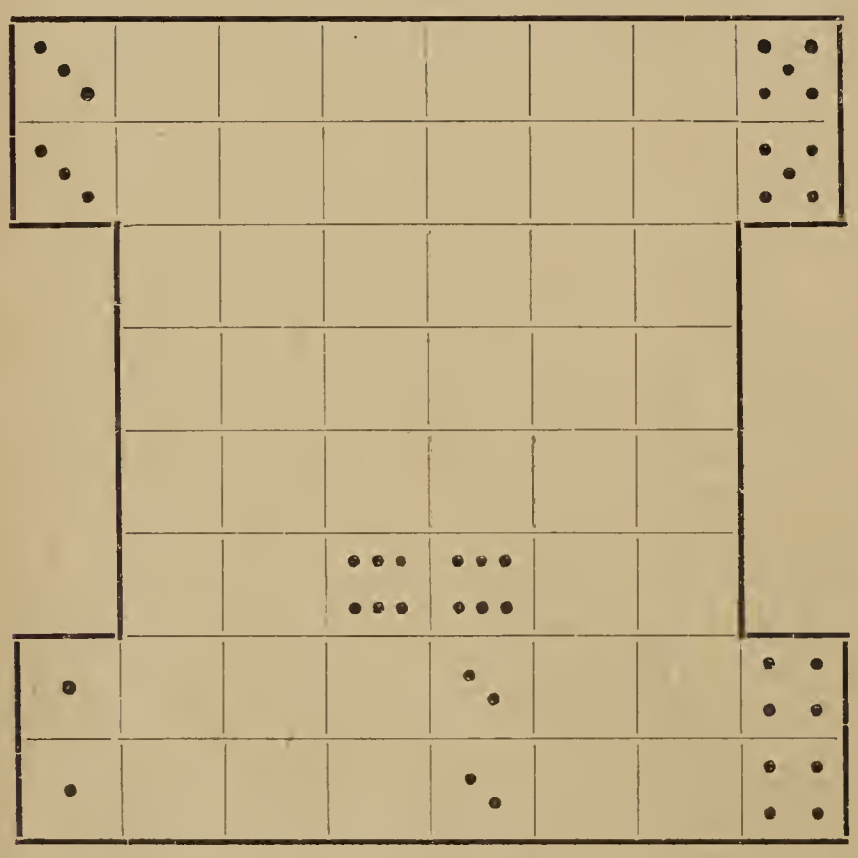

РЕБУС ч. 4.

Уложив Лев Кудерявецький.

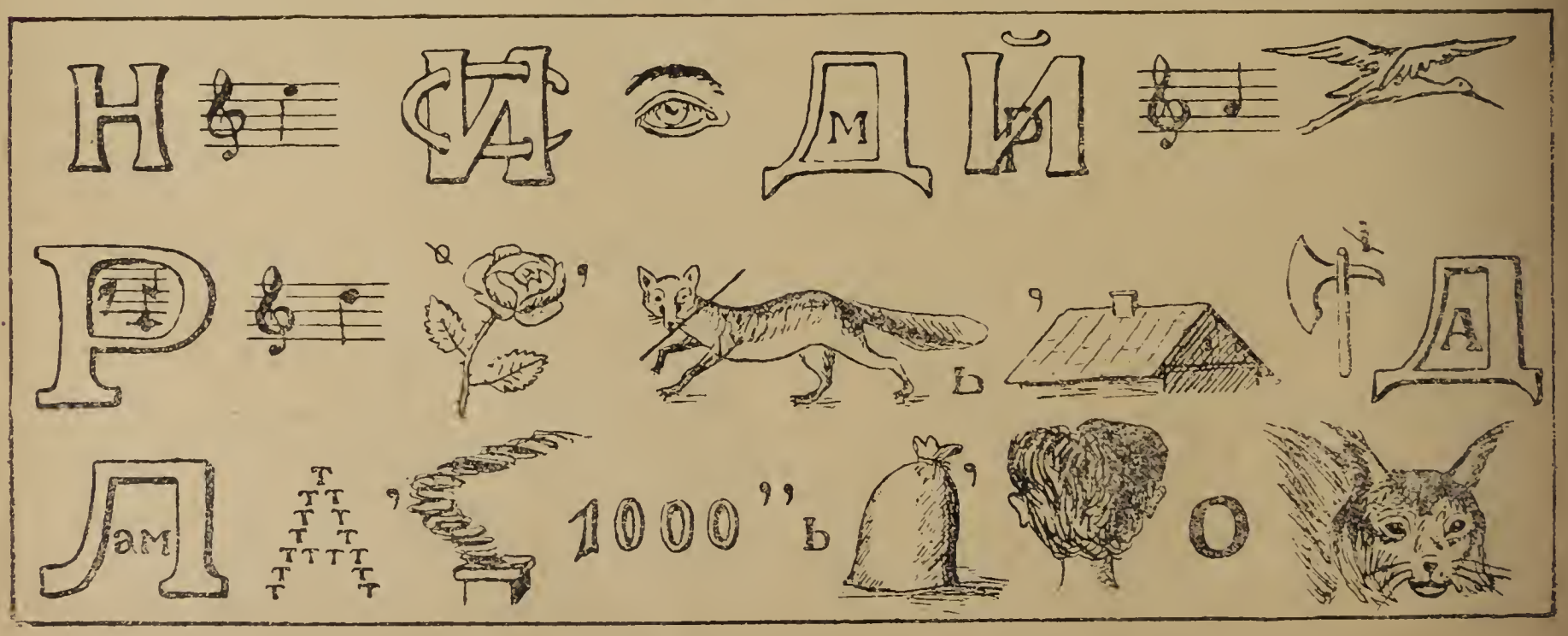

АРКАДИЙ АВЕРЧЕНКО.

РОБІНЗОНИ.

З росийської мови переклав Ярослав Весоловський.

Як корабель потапав, виратувало ся тільки двоє людий: Павло Наримський і Пров Іванов Акациєв — бувший шпіон.

Роздівшись до гола, оба зіскочили з потапаючого корабля тай бистро стали працювати руками в напрямі далекого берега.

Пров доплив перший. Вилїз на скалистий беріг, підождав Наримського і, коли той, важко соплючи став видрапувати ся по мокрім каміню, він строго спитав його:

— Де ваш паспорт?*)

Голий Наримський розвів мокрими руками:

— Паспорту нема. Втопив ся.

Акациєв нахмурив ся.

— В такім разї я буду приневолений...

Наримський хитро усміхнув ся.

— Ага. — Нема-де.

Пров почесав потилицю, застогнав від досади й безсиля а відтак мовчки, поплентав ся сумовито в глубину безлюдного острова.

— — — — — — — — — —

Поволи став Наримський загосподарювати ся. Зібрав на березї викинені бурею обламки та деякі річи з корабля та став будувати з обламків хату.

Пров слїдив за ним похмуро, ховаючись за сусїдним урвищем та потираючи холодні руки. Побачивши, що Наримський вже виводить в гору деревляні стїни, Акациєв покрадьки наблизив ся до него тай грімко закричав:

— Ага! Спіймали! А ви що робите?

Наримський усміхнув ся.

— Слїдчу вязницю будую.

— Нї, нї. Ви будуєте хату. Так воно. А ви знаєте будівельний закон?

— Нїчого не знаю.

— А маєте дозвіл будівельної комісиї з огляду на небезпеку пожежі?

— Чи ви відчепите ся від мене, чи нї?

— Нї, не відчеплю ся. Я заборонюю вам вести сю будівлю без дозволу.

Наримський, вже не звертаючи більше уваги на Прова, усміхнув ся тай став прилагоджувати двері.

Акациєв тяжко зітхнув, постояв а відтак тихо пошкандибав в глубину острова.

Поклавши хату, став Наримський уладжувати ся в нїй, як міг найдогіднїйше. На березї найшов він скринку з книжками, оружє та бочівку солонини.

Раз якось, як Наримському вже переїла ся вічна солонина, він перекинув стрільбу через плечі тай пішов у праліс, щоб сполювати дичину.

Через весь час чув він за собою мовчазну фігуру, що тихенько перебігала від дерева до дерева тай ховала ся за грубими стовбурами дерев, але він не звертав на те нїякої уваги. Побачивши пробігаючу козу, прицїлив ся і вистрілив.

З-поза дерева вискочив Пров, схопив Наримського за руку тай закричав:

— Ага! спіймали!... Маєте дозвіл на ношенє оружя?

Здираючи скіру з убитої кози, Наримський стиснув досадно плечима:

— Чого ви чіпаєте ся? От красше занималиби ся своїми справами.

— Та я й занимаю ся своїми справами, — відпалив обиджений Акациєв. — Будь ласка, віддайте менї за поквітованєм стрільбу на переховок, поки не відбудеть ся розправа.

— Зараз злагодив ся давати! Збрую найшов я, а не ви!

---

*) В Росиї, як кажуть, складаєть ся чоловік з душі, тїла і.. паспорта. Кождий чоловік мусить мати паспорт чи то виїздячи за границю, чи з одного місця на друге чи таки в середині держави.

— За знахідне маєте право лише до одної третини... почав говорити Пров, але почувши всю недорічність своєї балаканини, урвав тай закінчив сердито:

— Ви ще не маєте права полювати!

— А то чому?

— Ще не було Петра! Щож-то ви закона не знаєте, чи що?

— А ви маєте калєндар? — спитав лукаво Наримський.

Пров подумав, переступив з ноги на ногу тай суворо промовив:

— В такім разї я арештую вас за нарушенє супокою й тишини стріляниною.

— То арештуйте, але будете мусїли дати менї приміщенє й харч, будете мене обходити тай водити на проходи!

Акациєв закліпав очима, скрутив плечима тай пропав між деревами.

— — — — — — — — — —

Наримський вертав домів другою дорогою.

Переходячи малу річку по бутуцї з дерева звaленого бурею, побачив він на другім березї стовпець з якоюсь написею.

Підійшовши близше, прочитав:

— „Їхати мостом поволи!“

Здвигнувши плечима, похилив ся, щоби втихомирити жажду чистою прозорою водою, та тут прочитав на прибережнім камени напись:

— „Не пийте сирої води! За нарушенє сеї постанови винуватих стріне кара...“

Заснувши по обильнім обіді на теплій постели з теплого листя, Наримський почув нараз серед ночи якийсь стукіт, а відчинивши двері побачив перед собою нахмуреного й рішучого Прова Акациєва.

— Чого вам треба?

— В імени права прошу вас впустити мене, для переведеня ревізиї. Після відомости тайної полїциї...

— А розпорядок маєте? — спитав хитро Наримський.

Акациєв важко застогнав, схопив ся за голову і з криком туги й турботи метнув ся з кімнати.

По двох годинах, перед досвітом стукав уже у вікно тай кричав:

— Уважайте, що я бачив у вас книжки. Коли вони протизаконного змісту а ви не заявили про їх держанє начальству — то виноватих карає ть ся...

— Наримський солодко спав.

— — — — — — — — — —

Наримський купаючись раз якось в теплім, дрімаючім від спеки морю, відплив так далеко, що ослаб тай став потопати.

Чуючи в ногах зрадливі судороги, зібрав останні сили тай інстиктовно закричав. В ту мить він побачив, як фігура, що визирала зза урвища і слїдила за Наримським, поспішно вискочила і, кинувшись у море, бистро поплила до потапаючого.

Наримський очутив ся на пісковім березї. Його голова лежала на колїнах Прова Акациєва, котрий дбайливо розтирав груди й руки потопельника.

— Ви живі? — спитав з острахом Пров, нахилившись до него.

— Живий. В душі Наримського заворушило ся тепле почуванє вдячности й милосердия. — Скажіть... Отже ви ризикували ізза мене житєм... Виратували мене... Отже я все таки дорогий для вас?

Пров Акациєв зітхнув, обвів запалими очима безмежний морський овид залитий полумінєм червоного заходу, — тай просто, без обиняків відповів:

— Розумієть ся, що дорогі. По поворотї до Росиї прийдеть ся вам заплатити около стодесять тисячів кар або відсидїти около півтораста років.

Помовчавши трохи Акациєв, докинув ще щирим тоном:

— Дай вам Боже здоровля, многих лїт тай богацтва!

В. МЕРЕНЬКІВ.

В ГЛИБИНАХ ОКЕАНУ.

В виду великої катастрофи з „Титаніком“, в котрій в кількох годинах пішов на дно океану найбільший доси корабель світа, виринуло питанє, чи дійсно можливе є, щоб удало ся взагалї дещо з затопленого океанського великана з могучої глубини видобути, відзискати. Вже порушенє таких питань доказує,

Перекрій корабля.

що часто бувають між нами зовсїм фалшиві понятя про пануючі відносини в глибинах океану. Се спонукує нас в коротких словах війти близше в ту справу.

Після Др. Людвіка Стабі (Берлїн) атлянтийський океан, що розтягнув ся поміж новим світом, Африкою і Европою, не є одностайним морем, чимраз глубшим від берегів континенту до середини вод. Він є порозграничуваний наглими високорівнями і горами, що підносять ся під поверхню води аж до плиткости, а навіть в многих місцях вистають високо понад воду як високі острови, з котрих найважнїйша є ґрупа Азорів. Така буває середна часть сего океану. Поміж тими підводними пасмами гірськими а континентами лежать знов три великанські долини-пропасти, з котрих східна тягне ся попри побереже Африки здовж, полуднево західна здовж полудневої Америки і північно західна межи островами Азорами і північною Америкою. Ті морські калабані спадають до величезних глубин. Найбільша з мірених глубин Атлянтийського океану виносить 7086 метрів, отже майже одну нїмецьку милю, а лежить она в північно західній калабани-долинї на північ від західно індийського острова св. Томи.

В тій то долинї, очевидно грубо дальше на північ, лежить тепер „Титанїк“ похований в глубинї 3300 метрів на днї моря. Тьма кромішна та смертельний спокій і мовчанє панує в тих глибинах, куди навіть найменший луч світла сонїчного не протисне ся нїколи. Чутливими на світло плитами фотографічними, котрі занурювано в море і там в ріжних глубинах експоновано, протискає ся біле світло сонця лиш до глубини 500 метрів, розуміє ся, вже і тут тілько як дуже слабий призрак, котрий однак на незвичайно чутливій плитї ще зазначує ся. Але в більших глибинах не можна було більше жадного слїду світла запримітити; і колиби навіть після погляду деяких дослїдників приняти, що зелене світло ще дещо глубше сягає, то в кождім разї цїлковито є виключене, щоби в глубинї понад 3000 метрів ще був який слїд світла.

Температура води в тій глубинї в Атлянтийськім океанї (бодай в тій північно-західній долинї) виносить +1·9 степенів Цельзія і є завсїгди незмінна, так як єї не дотикає анї вплив лїта і зими, що панує на поверхнї моря, анї филї та струї морські. Температура в значних глубинах підлягає взагалї на цїлій земли лиш маленьким ріжницям. Коли ріжниця температури на поверхни моря може виносити більше нїж 30 степенїв —, бо вода під рівником має +30 степенїв, а при бігунї менше нїж 0— ; то ріжниця температури в глубинї 6000 метрів може бути хиба найвисше 5 степенїв, бо вода тої глубини має під рівником +2 степенї Цельзия. а на бігунї —3.

В глубинї, в якій лежить „Титанїк“, є вода також в абсолютнім спокою. Могучі рухи вод на поверхни як також морські струї не сягають так далеко до тих глубин. Та помимо всего того і в найглубших глубинах відбуває вода рух. На леденїючих бігунах опадає зимна вода поволи на дно моря, прямуючи помалу до рівника, там огріває ся потрохи, дістає ся в верхнї верстви і вандрує знов помалу в полярні сторони. отже і ту вічний круговорот. Та сей рух води відбуваєть ся так страшно помалу по днї моря, що навіть найделїкатнїйшими інструментами єго не можна змірити, що отже після звичайної міри річий панує там цїлковитий спокій.

Найцїкавійші суть однак відносини тисненя на днї океану. Що стовп води високий на 3000 метрів мусить мати міцну таки вагу, се ясне, але про велич і силу сего тягару взагалї за мало звичайно здаємо собі справу, бо тисненє води є понад всякі понятя могуче, страшне.

В глубинї, в котрій лежить „Титанїк“,

тяжить на кождім квадратовім цалю тягар звиш 5000 фунтів: отже поверхня кождих 10 центиметрів квадратових носить тягар більше нїж 20.000 кільоґрамів або 400 сотнарів. Отже чоловік в тій глубинї мав би на собі тягар майже рівний 20 сильно наладованим потягам товаровим разом з льокомотивами; або иншими словами, чоловік, котрий дістав би ся нагло під дїланє такого тисненя лиш в однім напрямі, зіставби так докладно спрасований як кавалок бібулки. Як могуче є тисненє води, випробувано нераз. В заглубленях морських пропастий спускано на дно коркові таблиці; по витягненю назад, були они о половину первісної величини стиснені, при чім набирали прикмет твердого дерева. Деревляні предмети бували также стиснені о половину свого обєму.

Після сего можемо виробити собі понятє, як тепер виглядає на „Титанїку“, Всї шафи і шкатули і каюти і т. зв. шоти, салї і сальони і всї віддїли ко-

Корабель „Титанїк“ між ледяними горами.

рабля, всьо тепер спрасоване до купи як тонкий папір. Всьо, що було з дерева, стало о половину менше, а єсли які трупи лишили ся в серединї, то они стиснені разом з иншими предметами в одну масу. В виду сеї дїйсности мимоволї перестаєм думати про можливість видобутя ще дечого з тої глубини. Про-

нурків нема мови, бо нурок може спустити ся мало що низше поза 60 метрів, однак і в тій незначній глубині приходить ся єму під тягаром води лише з трудом сповняти свою роботу. Взагалї наша поступова технїка не має ще жадного механїчного способу, щоби при такім тисненю води могла виконати якусь роботу.

Можна вправдї відповідними тягарцями точно означити місце гробу „Титанїка“, можна при помочи гаків на линвах витягнути деякий предмет з корабля, та се був би рідкий случай і впрочім нїчого не доказував би. Корабель спочиває взагалї зі всїм, що на нїм є, для нас недосяжний і буде лежати так по вічні часи.

Єще один погляд киньмо на звіринний світ сих глибин океану. І тут стрічаємо цїкаві появи. Якого небудь слїду ростинности тут очевидно нема, бо в абсолютній темнотї не може жити жадна ростина. Зате розвиває ся в тих безоднях відповідно богата звіринність. Хотяй загально взявши чим глубше, тим менший світ звіринний, то преціньь навіть в глубинах кількох тисяч метрів находить ся велике богацтво родів животин. Стрічають ся не тілько мікроскопійно малі звірята низшого типу, але також морські звізди, морські ігли, морські їжі, раки і инші скорупні звірята а навіть риби. Розуміє ся, орґанїзм тих всїх звірят є строго примінений до того тисненя води, під яким они стало жиють і гасне їх житє, скоро се тисненє уступить т. є. скоро звірята дістануть ся до висших верстов водних, так як звичайна риба, коли прийде до ще висших і рідших верстов т. є. на воздух. Чєрез брак тисненя тратить їх тїло свою суцїльність, кріпкість, внутрішні орґани пружиново стремять на внї (рот отвирає ся), так що звіря сейчас гине.

Не можемо тут займати ся інтересними і незвичайно винятковими формами підморських звірят, одно тільки зазначимо, що майже всї звірята висшого типу, особливо риби в тих глибинах, суть заосмотрені скомплїкованими світляними орґанами, котрими годні освітлювати найблизше окруженє так, що і в тій тьмі можуть користати з своїх очий. Ті світляні орґани суть їм в тій темнотї конечні, бо тілько при їх помочи можуть вишукувати собі добичу, і на відворот — хоронити себе перед напасниками.

Тото світильце підморських звірят буде рівнож одиноким, що деколи освітить руїну „Титанїка“, коли ті звірята будуть опливати єго скелєт та вдирати ся в поодинокі єго части.

Elmira Heights N. Y. 15. мая 1912.

Зріст зелїзниць мірою культури.

Цїкаве є зіставленє відносин між числом населеня европейських держав і числом людий, подорожуючих тими зелїзницями за один послїдний рік. І так перевезла:

Італїя	51,447.293
Франция	305,211.000
Нїмеччина	483,407.806
Бельгія	86,540.010
Австрия	84,924.407
Угорщина	37,302.070
В. Британїя й Ірляндия .	864,435.388
Швайцария	37,249.040
Голяндия	33,349.127
Росия	32,602.944

подорожних. Иншими словами на одного мешканця в Італії припадає $1^2/_3$ подорожних, в Угорщині $2^1/_5$, в Австриї $3^1/_2$, в Голяндиї понад 7, Франциї 8, Нїмеччинї майже 10, Швайцариї понад 12, Бельгії понад 14, в Вел. Британії й Ірляндиї 23 особи. В Росиї на 3 особи випадає лише один подорожний. Розуміється ся, не можна на основі тих чисел цїлком певно судити, бо приміром на Швайцарию припадає богато чужих подорожних. Але все таки є сї числа доказом культури даних країв.

Бактерії — приятелї чоловіка.

(За Айхгольцом — подав Чепига Іван).

Прочитає хто сї слова — то зараз скаже: „Се хиба жарт. Я знаю, що бактерії є розсадниками ріжних недуг і пошестий, та й нераз загонять людину в гріб. Той як се можливе, щоби бактерії були приятелями чоловіка?“ Виглядає се неправдоподібним, що бактерії можуть бути людинї потрібними. Але воно таки так є в дїйсности. Жиє на світї богато таких бактерій, що нам помагають так, що ми про се і не знаємо, а як би не вони, то ми не моглиб жити, та хто знає, що булоб тодї на землї і як вона виглядала би. Цїкаво знати, які то бактерії і як вони помагають людинї. Про се ми і хочемо тут дещо розповісти.

З безчисленної скількости родів бактерій на землї є мало таких, які викликують хороби, або т. зв. патоґічні. Більша часть бактерій, се сапрофіти або т. зв. бактерії, які викликують гнитє. По части вони цїлком нешкідливі, а по части пожиточні, находять ся вони всюди, чіпають ся нашої скіри, одежі, жиють у водї та у воздусї. Щоб мати понятє кілько є їх у нашому тїлї, вистарчить сказати, що людина в устах, хоч би як старанно чистила зуби, має около 200 родів сапрофітів, які впрочім нешкідливі і нищуть другі бактерії, котрі псують наші зуби.

Бактерії — се малесенькі сотворіня, яких годї доглянути голим оком, а видно лише сильними мікроскопами. Се немов малесенькі мішочки, які мають в серединї трошечки білка, який зветь ся ядром. Властиво бактерії не звірятка, а малесенькі грибки. Але від грибів вони ріжнять ся тим, що можуть жити дебудь і живлять ся не так, як звичайні гриби поживою, в якої склад звичайно входить білок, але власне такими складниками поживи, які у них перетворюють ся на білок.

В склад білка входить переважно азот. А білок, як висше згадано, є основним складником поживи. Його маємо і у молоцї, хлїбі, мясї, бобі, фасолях і т. д. У воздусї маємо богато азоту, але ми його не можемо споживати впрост, хоч і його потребує наш орґанїзм, бо азот се ґаз, то і нїяк його споживати. Треба в якийсь спосіб той азот так приладити, щоб його можна споживати. Людям сего ще до тепер не удало ся, а знаменитими майстрами до сего є власне тоті бактерії-грибки. Вони без нїяких коштовних приладів переробляють азот у білок, який ми вже можемо споживати собі на здоровлє.

Деякі ростини додають вихудженій земли урожайности. Наука, що зветь ся бактеріольоґією, розслїдила докладно, в який то спосіб дїєть ся. Іменно у коріню мотильковатих ростин (конюшини, любіну, гороху, вики, бобу і т. д.) дуже радо оселюють ся певного рода бактерії і спричинюють скорший ріст і розвиток тих ростин. Вони тягнуть з воздуха потрібний для ростин азот і в той спосіб немов роблять на коріню тих ростин шпіхлїрі повні азоту і білка. Коли ростина згине, бадилє усхне, то весь засіб азоту і білка лишаєть ся в ріли, яка через те очевидно стає пухкійша і родюча. Люди додумали ся, що то бактерії роблять землю родючою, тому намагали ся штучно розвести їх в ріли. І проби в богато случаях удавали ся.

Другий рід бактерій перетворює у відповідний спосіб, через окисанє, амоняк в сїрчаний квас і в той спосіб робить його пригожим на погній для деяких ростин. Роботи бактерій та їх впливу на ростини наука до сього часу ще не

потрафила пояснити. Але о скілько до тепер численні проби виказали, то можемо сказати з цїлою певністю, що ростини не удають ся у ріли вільній від бактерій. Кождий ґатунок ростин має собі питомі бактерії, які живуть почасти на листю або на корінцях і витворюють відповідну поживу та видїлюють все, що ростинї непотрібне або шкідливе. Можна сказати, що кожда ростина має свої бактерії, які господарять на нїй і удержують її при житю.

Не було-б ростин на свїтї, скороб не стало бактерій. Тай звірят, а в слїд за сим і людий не булоби на земли, бо знаємо всї добре, як людина жиє, та з чого складаєть ся її пожива. Вона, як звісно зі щоденного досвіду, всю свою поживу черпає зі світа ростинного і звіринного. А тепер представте собі, що на землї нема нї ростин нї звірів. Земля є пустинею — чоловік не мавби що робити: згинув би скоренько з голоду. Отже бачимо, що наше житє залежить від бактерій. Все, що жиє на земли, почавши від нужденного хробачка а скінчивши на людинї, не може в нїякий спосіб обійти ся без услуги тих маленьких бактерій, яких ми навіть не бачимо.

Бачили ми, що бактерії є нашими нерозлучними товаришами: маємо їх без числа на своїй скірі, в устах та в кормовім проводї, в кишках. Правда, наше мясо, кров, кости — є чисті, без бактерій, але людина сейчас захоріла би, коли-б нараз якимось чудом усунути всї бактерії зі скіри та з кишок людини. Кишочні бактерії, котрі дістають ся в наші кишки підчас їди, сповняють дуже цїнну прислугу людському тїлови: вони перероблюють білок і инші не легко стравні складові части поживи у такі, що їх наш орґанїзм може легко уживати на свої потреби. Тоті бактерії завдяки самій природї кишок, множать ся дуже скоро. Се, що ми тут сказали, не є голословним. Ученим удало ся перевести богато проб, які виказали, що коли у звірини убити всї бактерії, то вона мимо достаточного відживлюваня гине з голоду. Роблено досвіди над малими курятками, які щойно вилягли з яйця. Такі курятка мали кишочки цїлком вільні від бактерій і тому треба було їх годувати в такий спосіб, щоб з поживою не дістали ся до середини бактерії. При помочи відповідних приладів споряджувано поживу цїлком вільну від бактерій з проса і нею годовано тоті курятка. Пару день тоті курятка розвивали ся цїлком нормально, як і другі, котрих годовано нестерелїзованою (з бактеріями) поживою. Але по упливі кількох днїв показало ся ось що: наші курятка мимо старанного відживлюваня виглядають, начеб їх заморив голодом, а вкінцї гинуть таки з голоду. Дальші проби виказали, що скоро навіть такому заголодженому курятковi домішати до поживи курячого навозу, в якому є богато кишочних бактерій, то курятка відшановлюють ся і жиють дальше. Подібні досвіди переводжено і на щенятах, яким також зараз по народженю давано стерилїзовану (вільну від бактерій) поживу. При годівлї щенят стерилїзованим молоком показали ся такі самі наслїдки, як у курят.

Сї дослїди ясно показують, яке важне значінє мають деякі бактерії для живого орґанїзму. Вони доконечні для удержаня нашого житя.

Люди то вже давно відчули, що бактерії є конечно потрібні до житя, хотяй наука ще не була так високо розвинена і аж в найновійших часах виказала значінє бактерій. Люди вже здавна уміють приладжувати такі поживи, які аж кишать від тих бактерій. Щоб богато не розводити ся, згадаємо от хочби про сир. У ньому є богато бактерій, які конечні для людського орґанїзму, а іменно для кишок. Се т. зв. п е п т о н ї ч н і бактерії,

які перероблюють поживу в кишках і приноровлюють її до потреб організму. Сир їмо майже все і тим способом додаємо до наших кишок тих маленьких робітників, які перемелюють поживу.

Всї складові части тїла є стерилїзовані, без бактерій. То само можемо сказати прим. про піт. Не можемо сего сказати про молоко. Правда, молоко у вимю є чисте і є способи доїти чисте молоко. Але підчас доєня падає у молоко богато бактерій, які завдяки пригожому ґрунтови скоренько множать ся, так що в свіжо надоєнім молоцї є білїони бактерій. Завдяки тим бактеріям молоко зсїдаєть ся в теплій температурі. Отже, бачимо, що т. зв. „підсметанє“ є також роботою тих бактерій.

Але ще більше значінє мають тоті бактерії при виробі масла. Як відомо, масло виробляєть ся з сметани. Сметанка мусить сквасніти і тодї виходить добре і смачне масло. Але саме квасніне сметанки відбуваєть ся звичайно неправильно, тому годї виробити дїйсно смачне і здорове масло. Щоби запобічи невідповідному кисненю сметанки, в Нїмеччинї видумано відповідні машини, в яких плекаєть ся у відповідний спосіб молочні бактерії, і тими бактеріями заквасюєть ся молоко, яке передтим огрівать ся до 60—85° С., щоби поубивати всї шкідливі бактерії. В сей спосіб дістаєть ся чисте, без шкідливих бактерій молоко, яке заквасnене молочними бактеріями, дає гарне, смачне і здорове масло. Сей спосіб вироблюваня масла дуже розширений у північній Нїмеччинї і Данії. Тото масло не має в собі хоробливих бактерій, а особливо є вільне від сухітничих (туберкулїчних) бакцилїв.

По перерібцї молока в сир бактерії сповняють дальше своє дїло. Вони сильно множать ся і надають сирови з часом відповідний вигляд, смак і запах.

Та і инші средства поживи завдячуємо ми тим маленьким сотворіням. От квашені огірки, або капуста — се також робота бактерій. Кожда ґаздиня знає, що огірки чи капуста тодї добре уквасять ся, коли буде відповідне тепло і відповідно прилагоджене.

В промислї віддають також бактерії неоцїнені прислуги. Згадаємо тут про виправу скіри. Як би не бактерії, то скіри не можна би виправити.

Оттак то сї маленькі сотворіня, яких ми не в силї доглянути голим оком, є для нас помічними, нерозлучні товариші в житю і добрі господарі, які утримують нас при житю. До недавних часів люди нїчого не знали про сих малих помічників. Довідали ся про них припадково, досліджуючи шкідливі бактерії, які спричинюють хороби і смерть. І можливо, що люди були би таки і не знали про своїх невидимих помічників, якби не бактерії, які є для нас шкідливі. Дотепер люди ще мало знають про пожиточні бактерії, але наука працює в тім напрямі і ще не одно цїкаве відкриє для нас із невидимого світа.

Край без алькоголю.

Від 1. липня 1910 р. обовязує в Фінляндиї ось який закон: Виріб і продажа спірту дозволені лиш для цїлий лїкарських, технїчних і наукових та становлять монополь держави. Із державних складів може спірт бути продаваним лиш аптикам, шпиталям і науковим институциям, котрі одержать на то позволенє сенату, фабрикам і промисловим закладам на виріб лїкерів, перфум і т. д. З аптик спірт може бути видаваний тільки за специяльною рецептою лїкарською. Продаж спірту денатурованого до паленя не підлягає нїяким обмеженям. За переступленє закона, а то: за продаж без позволеня, привіз, виріб або дестиляцию спірту, установлено кари від 125 К. або 2 місяцїв вязниці. При повтореню проступку, кара може бути збільшена до 6 місяцїв або навіть до 4 лїт вязниці.

Дещо про полудневий бігун і его відкритє.

Недавно ще одна із поетичних мрій, вилеліяна буйною уявою поета, на однім з бігунів помістила рай. Тут мало бути то місце вічної молодости і щастя, де серед вічно-цвитучих і запашних цьвітів та серед богатих в овочі, тїнистих дерев розносили ся співи райської пташнї. Але коротко рай тревав. Чоловік згрішив. Перестало нараз бити цїлюще жерело вічного житя. Ледяна скатерть здусила в смертних обіймах все, що жило, що цвило і співало. З давного місця розкошї зістав лиш закостенїлий труп суші, трупом моря облитий. А понад ними лиш луна яскравого полярного сяєва. Сказавбись відблеск того, що було — надія того, що буде. Старий знова скандинавський переказ бачить там дорогу до царства смерти, до страшного підземеля.

Гарні поетичні мрії! Буйна уява чоловіка! Але на жаль! І рай і гарна країна житя і страшне царство смерти, все то мусить уступити перед нею навіть з уяви, з мрій. Є те, що є. В „лїд і ніч“ окутана, дика, незнана природа бігунів. І не мрії, а якраз та дїйсність тягне вже від віків тамтуди людий і по довгих зусилях вінчає ся успіхом.

В мартї минулого року по цїлім світї рознесла ся вістка, що норвежський подорожник Амундзен відкрив полудневий бігун.

Краї полудневого бігуна звемо полуднево-полярними або інакше, як тепер говорять, Антарктидою. До дуже недавних ще часів полярні краї були для цивілїзованого світа зовсїм незнані. Старинні і середні віки не роблять в тім напрямі нїчого, а лиш вдоволяють ся ріжними безглуздими байками. Аж від-

Картина з полудневого бігуна: Вибух пари на „Птичій горі“.

критє Америки причиняє ся посередно до пізнаня полярних сторін. Під північним бігуном шукають нових доріг, щоб дістати ся до богатих, заморських країв. В слїд за тим йдуть вже сміло моряки, що хочуть найти нові дороги для торговлї або рибо- та китолови. Від по-

чатку XVIII ст. йде вже на північ богато научних експедиций і тягне ся лиш з малими перервами аж по наші часи. Північні полярні сторони скорше були досліджувані чим полудневі. І не диво. Для море-плавних народів північної півкулї полудневий бігун лежав з одної сторони за далеко і занадто віддалений від культурних огнищ, як і від суші взагалї, з другоїж знова сторони нїколи не добачувано в досліджуваню полудневих полярних сторін таких користий для мореплавства, а тим самим і для торговлї, як в північних.

Картина з полудневого бігуна: Ледяний „дреднот“, високий на 230 стіп.

Картина з полудневого бігуна: Ледяна печера в зимі.

І коли на півночи вже при кінци XVI. ст. були знані, а навіть досить добре розслїджені околиці на віддаль 1400 км. від бігуна, то на полудни осягнуло то доперва XX. ст.

Полудневo-полярні краї складають ся з властивої Антарктиди і з групи островів т. зв. підантарктичних, що окружають бігунове коло. Велика часть тих островів є вулканїчного походженя. Вже сама природа тих островів дуже дика. Чорні скелисті береги тих островів вистають стрімко з моря. Нутро тих островів се скалисті, плоскі верхи, з яких місцями вистають острі шпилї. Всї висші части островів, які доходять і до висоти 1900 m. покриті снїгом та ледом. Через цїлий рік панує тут одностайна теплота і погода, подібна як у нас в мартї. Ріжниця між лїтом а зимою дуже мала, бо лиш до 5°. В нашім розуминю лїта тут нема.

Є днї в лїтї, які мають і до —14°. Небо все покрите голубими хмарами. Море все розгойдане, бо бурі і вітри майже що-дня навідують ті околиці. Снїг, дощ та град тут майже щоденні гостї. Колиж нема бурі або не падає дощ, снїг чи град, так покриває тут все густа мрака. Зовсїм природно, що серед таких обставин звіринний і ростинний світ тут дуже скупий. Дерев тут нема. Кілька цвітистих ростин, кілька корчів, впрочім зела та трави, а головнож мохи. На висших місцях і тих вже нема, а лиш снїг та лїд. Звіринний світ ще біднїйший. З ссавців подибує ся тут лише денеде миші та крілики, а занесли їх туди люди. Морських звірят і ростин тут більше. Глїни доходять тут нераз до великих розмірів. В морю живе велика скількість ріжних родів китів і тюленів та так звані морські слони. Найбільшеж тут морської пташнї, яка находить богату поживу в великій скількости морських риб. Головнож гарні, поважні, білі пінґвіни. От і все, що вносить яке таке житє в ті сумні околиці вічного „леду і ночі“ бо ті ледові простори зовсїм незаселені. Природа властивої Антарктиди ще страшнїйша. Її цїлу заляла снїжна та ледова пустара. Все тут покрите ледом, який прямовісними стїнами опадає в море. Кождого часу відривають ся від того ледяного ядра величезні ледові гори а морські струї та вітри заносять їх далеко в Океан. Чим більше на полудне зносять ся чимраз то висші гори; в однім місци досягають вони висоти 4500 m. Між сими горами стрічаємо і вулькани як пр. Еребус (3800 m) і Террор. Взагалї вулканїзм є тут досить значний, а місцями вулканїчна дїяльність є там так сильна, що від підземного тепла топить ся снїг; видно нагі шпилї гір. Клїмат є тут ще більше непривітний чим на островах. Додаймо до того ще кількамісячну ніч, а будемо мати яке-таке понятє про дикість тої природи і дивувати ся не будемо, що так тяжко ті сторони розслїдити.

Картина з полудневого бігуна: Пінґвіни повзають на грудях і при помочи крил по снїгу.

Властиві досліди і відкритя Антарктиди зачинають ся зглядно досить пізно. В сїмдесятих роках XVIII. ст. славний англїйський моряк Джемс Кук виправляє ся на полудне і посуває ся аж поза

70° (пол. ширини). Він переконує перший раз наглядно, що всї ті старинні і середновічні байки і новійші поетичні мрії є неправдиві. Густі і великі криги та велика ледова стїна здержують його від дальшої дороги. По тій першій подорожи через сорок близько лїт нїхто в тамті сторони не виправляв ся. Доперва 1819 р. йде тамтуди Сміт і відкриває кілька островів, опісля Белїнґгавзен в роках 1819—1820 відкриває більший кусень суші а в 1823 р. Ведел американський китолов, доходить до 74°15'. (пол. ширини). Тепер вже експедициї часті. Дімон д' Ірвіль і Уілкс відкривають також кілька островів. Аж в лїтах 1840—1843 йде знова більша експедиция анґлїйська під проводом Джемса Клєрка Роса. Рос відкриває великий шмат суші і доходить до 78°9'. (пол. ширини), а по дорозї відкриває два висше згадані вулькани. Потім знова наступає 50-лїтний застій. Аж конець XIX. ст. приносить дещо нового. Початок в тім дає Норвежець Borchgrevink. Він не доходить далеко, бо лише до 78°50' (пол. ширини) отже лиш 41' дальше чим Рос. Від него починає ся нова ера антарктичних дослїдів. В 1898 р. йде бельґійська експедиция Ґерляха. Стан леду і вічні бурі не позволили єї посунути ся далеко на полудне, але за те дослїджено тут вперше докладнїйше цїлу природу, головнож клїмат. За тою послїдною виправою йде вже богато инших, а всї они ведені з великим а дивним жаром і самопосвятою. Згадаю лише нїмецьку виправу Дриґальського, якої корабель примерз між кригами і цїлий рік сидїв безчинно. Шведську Норденскйельда що перебула там три зимі, повну великих з'усиль і терпінь, французьку Шаркота. Вислїди їх являють ся загально малими, але они є все новими, великими здобутками для науки, як і для тих, що йдуть за ними. Є они наче дороговказами серед тої тяжкої для розслїдів ледової пустари. Лиш одна з них англїйська під проводом Скота в році

Запряг собак сиберийської породи. З такими собаками виправляв ся капітан Скот до полудневого бігуна. На першім образци на стор. 144 бачимо також собак, але иншої сибирійської породи.

1909. доходить далеко на полудне. Один із товаришів Скота, Шеклетен доходить до 88°23' (180 km до бігуна).

Як бачимо нї одна з тих подорожий не дійшла ще до бігуна, та мимо того значінє велике. Они в значній досить мірі розслїдили антарктичну природу і переконали ся, що Антарктида се великий шмат суші, а деякі ґеоґрафи починають числити єї як сему часть світа.

По тих всїх подорожах приходить послїдна Амундзена і та вінчає ся успіхом.

Первісно було в пляні Амундзена на корабли „Фрам" („Вперед") виправити

ся до північного бігуна. Однак під впливом борби між Пірі і Куком о першеньство відкритя північного бігуна він його змінив і звернув ся на полудне. По довшій дорозї експедиция Амундзена перейшла 80°. Тут розбила експедиция зимовий табор і очікували зими. Дня 22. цвітня зайшло сонце, щоби аж 24-го серпня знова показати ся на овидї. Мимо малого віддаленя від моря снїгу падало дуже мало. Температура через чотири місяцї виносила з малими лиш підвишками — 50° до 60°. Тих питомих підбігунових бурий не було. Взагалї зима як на ті околицї була досить лагідна і експедиция перевела єї серед дуже доброго здоровля і настрою. З початком вересня температура почала підносити ся і експедиция робила приготованя до дальшої дороги. Десь в перших днях жовтня прийшла весна. Температура піднесла ся до —20°. Почали показувати ся тюленї (морські пси) і пташня. 20-го жовтня експедиция вирушила на полудне. До бігуна мало йти лише пятьох, а трох пішло на схід. Цїла експедиция складала ся з пятьох людий, чотирох санок і 52 псів та з живности на чотири місяцї. Дорога надавала ся тепер дуже добре до їзди санками. Вже 14. листопада була експедиция під 85°. Тут заступили її дорогу високі гори. Дорога ставала чимраз тяжша, бо склін гір був стрімкий та в ледї находили ся часті, великі щілини. Гори доходили місцями висоти 5000 m. Дня 8. грудня Амундзен по тяжкій дорозї серед чотиро-дневної бурі перейшов дотепер осягнену Шеклетоном віддаль від бігуна 88°23'. Гори тут почали по якімсь часї знижувати ся і дорога була лекша. 13. грудня они були під 89°45'. У всїх вступила надїя. Ще день і они на бігунї. 14. грудня експедиция задержала ся, бо сподївала ся, що дійшла вже до мети. Тут заткнули они норвежську хоругов, а той широкий шмат суші, який розтягає ся на бігунї, назвали „краєм Кароля Гаакона VII.“ Тут почала експедиция робити поміри і переконано ся, що до самого бігуна бракує ще 19 km. Они перейшли ту віддаль і 16. розбили табор. Експедиция була на бігунї. Тут остали они ще 5 днїв і за той час робили поміри та обсервациї. 21. грудня почав ся поворот до зимового табору. Погода була так догідна, що 25. I. 1912 року експедиция з двома санками і 11-ма псами була вже в таборі. Всї члени експедициї були зовсїм здорові так, що 30. сїчня експедиция почала ся віддаляти від ледової пустарі і вертати до вітчини.

І бігун полудневий відкритий!

Односторонною однак булаб гадка, що одинокою цїлию всїх поданих експедиций до бігунів є лише осягненє бігуна, як математичної точки. Само осягненє бігуна має все лише малу научну вартість, коли в парі з тим не йде докладне, солїдне дослїдженє цїлої дороги до него і сама його природа. І коли нинї подорожи до бігунів прибирають нераз дещо спортовий характер, де часто ходить лише о те, щоби наблизити ся о таку а таку віддаль до бігуна, а не розслїджувати зовсїм тих всїх питань, які по тій дорозї насуваються ся — так тодї цїль зовсїм схиблена. І коли нинї полудневий бігун відкритий і заспокоєна жажда, яка пхала тамтуди людий, то тепер всї инші подорожі, які, коли тамтуди підуть, ограничать ся певно лише на докладнїйше розслїдженє тамтих сторін, так щоби ті білі незнані ще на картї пляни на бігунах не лише „чимсь“ заступити але і то „щось“ докладно пізнати. А то може мати і практичну вартість. Бо шкода булоб тих тільки зусиль, страждань, терпеливости, витревалости а навіть і геройських жертв. А нагорода за се? „Нагорода в самім дїлї“.

І се і те.

Фотографував Федір Величко.

Печери в Кривчу.

В 1909 р. відкрив інж. Клим Гутковський в Кривчу (пов. Борщів), великі підземні печери. Досї удало ся прослїдити їх на просторі 7 км. під землею. При вході до печер побудовано простеньку капличку і піддаше, яке охоронює приступ до підземеля.

На образку бачимо по правім боцї вхід до каплички а по лївім вхід до печер, перед яким згромадили ся прогульковцї.

Село шахістів.

В околици Магдебурґа, в Нїмеччинї, лежить богате село Штребек, яке має близько 1500 мешканців.

Незвичайне то село, якого другого певно нема на цїлім світї: всї без виїмки мешканцї того села, старцї, мущини, жінки і дїти — грають в шахи!

Замилованє мешканців сего села до шахів так велике, що всї свобідні від працї хвилї, всї недїльні і святочні пополудня, а особливо довгі зимові вечері посвячують виключно тій благородній грі. В селї відбувають ся від часу до часу шахові турнії, котрим проводять: парох, учитель і дїдич. В місцевій школї наука гри в шахи є обовязковим предметом! Підчас річних іспитів відбувають ся пописи і турнії шахові, в котрих беруть участь найспосібнїйші ученики і ученицї, а побідники одержують нагороди, на котрі громада призначує фонди. Додати треба, що більшість мешканців грає в шахи знаменито, а найприємнїйшим занятєм сїдоглавих горожан Штребеку є роздумуванє над всякими трудними шаховими задачами.

То пристрастне замилованє цїлого села до гри в шахи є з давен давна традицийне і походить ще з часів середновічних. О його початках говорить ось що народний переказ:

В Штребеку стоїть до нинїшного дня старинна вежа, т. зв. „вежа шахова". В тій вежі колись, за часів епископа Арнульфа, а було то в 1011 р. — увязнено якогось графа Гунцелїна. Достойний вязень, держаний цїлі лїта в вежи, з нудьги зладив собі сам шахівницю і фігури та научивши трабантів, які відбували сторожу в вежі, гри в шахи, грав потім з ними цїлими днями, осолоджуючи собі в той спосіб свою гірку долю.

Позаяк служба та складала ся з місцевих селян, котрі від часу до часу міняли ся взаїмно, то в той спосіб по черзї всї мешканцї села научили ся грати в шахи і набрали до тої гри ве-

ликого замилованя. По роках гр. Ґунцелїн, увільнений з вежі відїхав, але у мешканців села займаюча ґра процвитала дальше і до нинїшного дня цвите.

В протягу столїть одержали Штребечани особливий привілєй, що вільно їм було кождому князеви, чи иншому достойникови, переїзджаючому через околицю, запропонувати партию шахів, до котрої вибирали найлїпшого з посеред себе шахіста. Програючий князь окуплював ся звичайно щедрим датком.

В той спосіб в р. 1651 і великий курфірст пруський грав в Штребек партію шахів, а програвши її, дарував славним мешканцям історичного села, крім показної суми гроший, також прегарно різблену шахівницю із срібла.

Та памяткова шахівниця до нинїшного дня находить ся в Штребек, тільки, що срібні фіґури, котрі в протягу столїть... погубили ся, заступлено новими з слоневої кости.

Дещо з історії почти.

Почту можна прирівнати до людських легких. Як легкі відсвіжують безвпинну кров і піддержують цїлий орґанїзм, так і почта оживлює через виміну думок в листах і часописях, цїле сучасне суспільне житє. Годїб людинї жити без легких, годїб й культурній країнї бути без почти. Вистане запитати купців, яке велике для них лихо, коли почта перервана.

Та не все був устрій почти такий як тепер. Почтовий уряд з перед сто лїт не відповідавби зовсїм теперішним вимогам, де одного дня пишуть люди мілїони листів, а в однім великім містї виходить нераз стільки часописий, як колись на цїлій землї. Почта мусїла отже розвивати ся враз з культурою народів, мусїла приноровлювати ся до вимогів кождої доби.

В давнину не було нїяких почт. Хто хотїв порозуміти ся з кимось листом мусів уживати до сего післанця. За часів римського цїсарства були навіть постійні післанцї. Вони розносили по провінциях римської імперії цїсарські розпорядженя. Ними можна було що правда передавати й приватні листи, але треба було дуже дорого оплачувати ся. В пізнїйшій добі римської імперії були вже й кінні післанцї.

В середних віках трівав такий самий стан. Аж з початком нових віків стали деякі держави заводити між поодинокими більшими містами сталий кінний рух. Се були — можна сказати — перші почти, бо хоч троха схожі на наші. Поволи однак розвивали ся вони щораз більше хоть се не йшло так легко. Правительства були іменно того поґляду, що почта мусить нести державі якийсь прихід. Сїй засадї й відповідали високі почтові оплати, подїлені після так званих скаль. В Анґлії н. пр. платило ся від листа 4 до 14 пенсів, залежно від того, як далеко лисль йшов. Та оплата відносила ся лиш до одноаркушевих листів. Колиж було більше карток, н. пр. 3 аркуші то платили потрійно. Такий самий устрій почтових оплат був й по инших европейських державах, і всякий хто писав або одержував листи мусів дорого платити. Лучало ся, що Анґлієць пробуваючий в Греції платив за пересилку листів і часописий 77 фунтів штерлїнґів с. є 1852 корон. Один нїмецький ботанїк заплатив почтї за присилку з Бразилії одного листка цьвітки 20 долярів. Великі купецькі заведеня платили нераз сотки тисячів.

Позаяк листовий рух щораз більше змагав ся, отже росло й негодованє на таку дорогу почту.

Щоби сему якось зарадити, зладив Анґлієць Ровлянд Гілль проєкт реформи почт, в якім радив завести почтову оплату після ваги листа, без огляду на се куди лист адресований. Сей проєкт подобав ся дуже купецькому світови, зачали отже вести за ним широку аґітацию, яка покінчила ся тим, що анґлїйське правительство було спонукане його приняти. В перших лїтах докладало правительство до почти, та низша оплата спричинила більший рух, люди стали більше писати і доходи зросли так, що вже небавом оставала й надвижка.

За сею засадничою реформою пішли скоро й другі а се, заведенє марок

і почтових скринок, а в 60 роках минулого столїтя й переписних листків.

Ті самі реформи перевели у себе й другі европейські держави і нині всякий горожанин має змогу висилати листи й в найдальші околиці за невеликою оплатою та й запорукою держави, що кожда посилка буде доставлена до місця призначеня.

Вельми велике добродїйство є й се, що почта переняла на себе також пересилку всяких пакунків і гроший.

Щоби листи переходили скоро з одного краю до другого, стали поодинокі держави заключувати між собою умови, які запевняли правильний та скорий рух. В тій цїли заснував ся в 1878 роцї „Світовий почтовий Союз“ в Парижі. Тепер обнимає сей Союз майже всї держави землї. В 1909 роцї полагодив він 40 мілїярдів посилок, в тім 18 мілїярдів листів, 16 мілїярдів друків а майже 6 мілїярдів переписних листків В тім роцї мав Союз 271.115 почтових стаций з 1,400.000 урядниками.

З того припадало на Нїмеччину 47.525 почтових урядів, Сполучені Держави 72.580, Анґлїю 23 073, Австро-Угорщину з Боснїєю і Герцеговиною 14.216, Росию 13.094, Францию 14.429, Італїю 8.917, Японїю 4.650, Швайцарию 3.942 і т. д.

Що до почтових скринок, то є їх найбільше в Нїмеччинї бо аж 125.000, В Сполучених Державах є 120.000 скринок, в Австриї 30.000, в Росиї 22.000, в Франциї 70.000, в Італиї 25.000, в Еспанії 14.000 і т. д.

Після статистичних дат світового почтового Союза припадає річно на одного мешканця листів: 114 в Швайцариї, 93 в Нїмеччинї, 78 в Бельґії, 75 в Данії, 58 в Франциї, 59 в Нїдерляндах, 47 в Норвеґії, 47 в Швециї, 46 в Австриї, 24 в Італії, 23 на Угорщинї, 12 в Румунії, 17 в Іспанії, 7 в Сербії, 6 в Росиї і 0·7 в Туреччинї.

Зіставмо три роки з істориї листового руху а се: 900 рік, 1800 і 1900. 900 рік, коли лист несе післанець; 1800 рік, коли пересилка листа з Відня до Америки виносить 20 корон, а йде близько сто днїв; вкінци 1900 рік, де лист оплачений 25 сотиками приходить з Відня до Ню-Йорку за 14 днїв.

Сї три роди достави листів дають нам точний образ культурного стану сих трох діб.

Підземна почта в Льондонї.

Льондон — се столиця Анґлії, а рівночасно і найбільше місто в світї. Місто се має як раз стільки мешканців, що й Галичина. З того велитенського числа мешканців можна вносити, який оживлений рух і натовп царить на вулицях сего міста великана. Розумієть ся само собою, що у сїм містї є незвичайно поширена сїть почтова і то до того степеня, як нїгде більше на світї.

Отже для прискореня почтового дїловодства і уменшеня глоти вуличної, — сего року будують в Льондонї підземну почту, якої шлях має бути на 10 кільометрів довгий. Сей підземний, почтовий шлях злучить із собою всї головні почтові віддїли столицї і має служити виключно лишень до перевозу листів. Шлях сей складатись ме із двох цилїндрів-рур, кожда о промірі 2 метрів і 30 центіметрів, а в них уложені будуть 2 пари рельс (шин), у віддаленю 60 центіметрів одна від другої, а по яких котитись муть візки, із швидкостію по 36 кільометрів на годину.

Сей новомодний, почтовий шлях буде обслугуваний не людьми, а автоматичними (самочинними) приладами. Обчислено, що тим шляхом буде можна перевозити в одній годинї по 36 тисяч почтових пакетів з листами.

РЕБУС ч. 5.

Уложив Л. К.

Про ребуси та їх відгадуваже.

У французькій провінції Пікардиї повстав коло року 1600. звичай складаня загадок з малюнків, які зображали цікаві та смішні події з тодїшних часів. Такі загадки з образців названо латинським словом „ребус“, бо оповідали про річи, що дїяли ся (de rebus, quae geruntur). Звичай укладаня загадок з образців розійшов ся опісля по всїх краях і можна часто стрічати ребуси по часописях нїмецьких, польських, а рідше в українських. В календари „Просьвіти“ найдуть читачі кілька ребусів. Щоби їх було лекше розвязати, подамо тут деякі замітки про відчитуванє ребусів.

Ребус складаєть ся звичайно з образців, представляючих ріжні особи, звірята та річи, з чисел, фігур, музичних нот і букв, уложених в ріжний спосіб. Ті ріжнородні знаки треба по порядку один за другим пізнавати і лучити в слова, а зі слів складати цїлі реченя.

Погляньмо на ілюстрацию! На першім образци бачимо нарисовану козу, а побіч неї букву „к“. Кождий зложить се легко в слово *козак*. Щоби відчитати другий образок треба знати, що букви подані в ребусї читають ся часом так, як вони називають ся в азбуцї, прим. „Д“ читаємо: „де“ „С“ — „ес“, „К“ — „ка“ і т. п. Якраз так читаємо на 2-ім образци: *ніж ка*. Хто знає назви карт до гри, той пізнасть на обр, 3-ім карту „ас“ і зложить яко цїлість слово *каса*. Труднїйша вже справа з 4-им приміром. Нарисований є молот і око, одначе злучені разом дають нїсенїтницю. (молотоко). Але щож значать ті дві протинки в горі кола молота? Се два апострофи, які означають, що треба викинути дві послїдні букви із слова „молот“, так що остане тілько „мол“, що зложене з слїдуючим „око“ дає: *молоко*. Апострофи стрічають ся в ребусах дуже часто перед образком або за ним. Кілько апострофів стоїть, тілько букв треба викинути з початку або кінця слова. В примірі 5-ім опускаємо в слові „колодка“ першу букву (к) і послїдну (а), а на їх місце вставляємо инші так, що одержуємо мужеське імя: *Володко* Таке саме значінє, як апостроф має в ребусї лїнїйка, що відтинає початкову або кінцеву частини предмету. На образци 6-ім голова змиї є віддїлена черточкою, що означає, що тут треба читати не „змия“, але „мия“. Перед змиєю є нарисоване коло, отже цїлість складаєть ся в назву міста: *Коломия*. Коли замітимо над яким образком перечеркнену букву, то се означає, що треба опуститу при читаню тоту букву, прим. коли над рисунком гори є перечеркнене „о“, то такий образок будемо читати не „гора“, але: *гра*.

Слїдуючі образці розвязуєть ся при

помочи приіменників „на“, „над“, „під“ і т. п. І так на 7-ім образци буква „К“ (читай „ка“) *на* складї „па“, що легко є відчитати: *ка-на-па* Подібно читаємо образець 8-ий: *на-у-ка*. Деколи читаєть ся „над“, а не „на“ прим. обр. 9-ий: *над-ї-я*. Коли звернемо увагу, що на обр. 10-ім склад „ва“ лежить *під* „ко“, зложимо зараз цїле слово: *під-ко-ва*. Як побачимо, що *по* букві „Л“ слїдує „е“: **Л|Е**, відчитаємо се яко: *поле*. Образець 11-ий виглядає так, немовби букви БА кидали поза себе тїнь. В дійсности там стоять инші букви: ВА, а позаяк ВА стоїть *за* БА, читаємо цїлість: *за-ба-ва*.

Коли одна буква є в серединї другої, читаємо се в відповідний спосіб пр. на обр. 12-ім читаємо: „ка“ *в* „а“, т. зн. *кава*. Часом замість одної букви, що поміщує другу, є кільканайцять букв одного рода, уложених в квадрат, а в його серединї є друга буква, як то бачимо на образци 13-ім, котрий треба титати: *в-а-га*. В нашій мові уживаєть ся часто місто „в“ приіменника „у“ і се треба памятати добре при розгадуваню ребусів. Прим. коли в сердині букви „Б“ маємо „д“, то мусимо се читати: *дуб*, бо „д-в-б“ анї „де-в-бе“ і т. п. не дають жадного змислу. І якраз в тім лежить трудність відгаданя ребуса, що не знати, *що* при якійсь фігурі мав на думцї укладач ребуса, чи „в“ чи „у“, чи „на“, „над“ або „понад“, чи може „під“, і в якім порядку треба читати: чи наперед букву горішну, а потім долїшну, чи навпаки і т. п. Найлїпше є пробувати на ріжні способи, аж дійдемо до влучної розвязки. Часом в серединї якоїсь букви є не одна, але кілька букв, прим. обр. 14-ий: *в-о-да*, обр. 15-ий: *в-ес-на*.

Множество ребусових фігур розвяжемо легко, наколи звернемо увагу, що якась буква є зложена *з* иншої. Коли прим. здибаємо букву „Б“ зложену з кільканайцяти букв „у“ (обр. 16-ий), прочитаємо се: *з* „у“ „б“, то є *зуб*. Цїкавий є примір 17-ий, в якім буква є зложена з букв того самого рода: *ка-з-ка*. — Одно й те саме слово може бути в ріжний спосіб представлене в ребусї, прим. козак може бути нарисований так, як він справдї виглядав, отже в жупанї, уоружений стрільбою та кривою шаблюкою, з оселедцем на голові і т. д., або так, як на обр. 1-ім, де стоїть коза, а коло неї є буква „к“. Третий спосіб вираженя слова „*козак*“ бачимо на обр. 18-ім: к-„о“*з*„а“—к. Складачі ребусів часто не придержують ся точно правописи, як показує обр. 19-ий: *С-те-п-ан*.

Числа, приходячі в ребусї, треба читати в звичайний спосіб, прим. „со $^1/_2$К“ читаємо: *сопівка*, „40а“ = *сорока*, коЗй = *котрий*, „оО“ = *озеро* і т. п. В ребусї часто лучають ся музичні ноти, писані на пяти лїнїях з ключем скрипковим або басовим. При ключи скрипковім ноти на лїнїях, числячи з долу до гори, читають ся: *е, ге, га, еф*, а поміж лїнїями: *еф, а, це, е*. Але часом треба читати італїйські назви нот: *до* (або *ут*), *ре, мі, фа, соль, ля, сі*, які знає кождий дяк на селї, бо вони уживають ся в нашім церковнім співі. На обр. 20-ім маємо наперед скрипковий ключ, а відтак три ноти, які треба тут читати по італїйськи: *фа-соль-ля*, себто *фасоля!*

Ми переглядали доси поодинокі слова. Але ребус звичайно виражає цїле реченє, нераз досить довге, а тодї слова є звичайно роздїлені на поодинокі образки так, що прим. початок слова належить до одного образка, а конець вже до другого, Під ч. 21-им маємо власне цїле реченє ребусове. На першім місци є *парасоль*, відтак маємо букву „*Ка*“, зложену *з* „*а*“. дальше бачимо малюнок африканської звірини, що зветь ся „*слон*“, опісля слїдує буква „*ю*“, потім замічуємо букву „*С*“ встромлену *в* букву „І“. і букву „*д*“. а на кінци два *сонця*. Коли всї образки зложимо до купи і роздїлимо на окремі слова, то яко цїлість одержимо реченє: *Парасолька заслонює від сонця*.

А тепер бажаємо Впов. Читачам щастя при розгадуваню ребусів!

Лев Кудерявецький.

Гігієнїчні поради.

Чому є добре купати ся?

Чоловік віддихає не лише легкими але і скірою. — Колиби ми трету часть людської скіри потягнули пр. таким лякером, через який не переходить воздух — чоловік умерби. Скіра отже є дуже важним знарядом і треба дбати аби скіра усе була чиста. Тому треба купати ся і добре вимивати тїло в купелї, бо коли скіра нечиста тодї бруд затикає маленькі дїрочки в скірі т. зв. пори (які можна видїти тільки через побільшуюче скло) і чоловік добре не віддихає скірою. Найздоровійші суть купелї в ріцї — бо тодї чоловік не лише лишить увесь бруд який назбирав ся на єго скірі але і через плаванє та купіль в холодній водї скріплює своє тїло. В зимі треба купати ся дома а хто не годен зладити собі купелї той повинен бодай раз в тиждень умити цїле тїло милом і водою. Треба теж змінняти часто сорочку — бо три рази перебрати чисте білє то так як би раз скупав ся. Чиста скіра хоронить перед недугами і чоловік, що пильнує свого тїла — труднїйше піддає ся недузї і не чіпають ся єго такі недуги як чираки та боляки. Люди — кажуть правда, що чирак чистить кров — але то не правда; чираки суть з нехарности. Хто чисто коло себе ходить, той не має чираків.

Чому не треба курити?

В тютюнї є дуже їдка трутина т. зв. нїкотина, що дуже шкодить чоловікови. Нїкотина є така трояча, що коли псови дамо одну капельку тої трутини на язик то пес здихає. Тоту трутину — яка є найїдкійша з усїх, люди з димом втягають в легкі і тут она входить до крови. Як дістане ся до крови то з кровію іде до серця і до мозгу. Серце, як до него дійде трутина бє ся дуже; кождий хто зачинав курити, пригадує собі, що як закурив перший раз то било му ся серце і в голові крутило ся. Се так дїлала тота трутина на серце і мозок. Коли хто довше курить, то тратить охоту до спаня, до їди та марнїє, має часті завороти голови, битє серця. Люди такі скорше умирають на серце, бо через се, що довго курили, вапнїють у них посудини кровоносні (дістають звапненя жил). Найбільше шкодить куренє молодим хлопцям, тому їх треба передусїм перестерігати перед ним. Старшим людям тютюн так дуже не шкодить але нетреба довго держати в губі цигара, бо тодї нїкотина зі слиною дістає ся до жолудка і тут дуже вадить. Рівно шкідливе є пускати дим носом.

Чому треба в хатї отвирати вікна?

Воздух, яким ми віддихаємо, повинен бути чистий. Знаємо, що коли вийти з душної хати на свіжий воздух то легше чоловікови віддихати. В воздусї, котрим віддихаємо, є ґаз, так зв. кисень. Кисня потребує дорослий чоловік 20—25 кварт на годину. Коли в хатї сидить більше людий, то скоро спотребують кисень, який в хатї є і тодї не мають чим віддихати. Чоловік видихає другий ґаз — т. з. вугляний квас — який є людському тїлу дуже шкідливий (тому видихаємо єго). Коли довго сидїти в комнатї, тодї єго назбирає ся дуже богато і він затроює чоловіка. А вугляного квасу видихає чоловік 15—20 кварт на годину. Треба тому отвирати вікна в хатї і воздух відсвіжити. Вікна повинні бути отверті бодай через 10 хвиль перед спанєм — аби чистий воздух ввійшов до комнати і аби було чим дихати в ночи. Рівнож підчас замітаня хати треба відчиняти вікна, бо порох та усяка нечистота улїтає підчас замітаня та осїдає на статках в хатї.

Чиста вода

потрібна до питя як чистий воздух. В водї жиє богато усяких бактерій, які, коли дістануть ся до людського тїла, викликують тяжкі недуги, тиф і т. п. Тому треба дуже дбати за воду. Треба дивити ся, де копати керницю; — не можна єї копати в долинї на обійстю, бо тодї усяка нечистота та гноївка стїкає до керниці; цембрини мусять мати віко, бо вітер навіває богато пороху а з ним усякої біди до води. Вода з ріки до питя не надає ся — раз тому, що в ріцї часто перуть брудне шматє і той бруд пливе долї водою. Часто зливають до ріки нечистоту з під хорих і тодї хорують люди і в тих селах в ко-

трих люди беруть воду з тої ріки. (Так ширить ся червінка, тиф). Тому кождий повинен дбати, аби мати свою керницю і свою чисту воду так до питя як до вареня. А коли уже не можна мати своєї керниці і конечно треба брати воду з ріки то треба єї очистити. Чистять люди усіляко, найкоротший спосіб є переварити воду. Як вода покипить 10—15 мінут по тото горячо забиває усї бактерії і воду можна пити безпечно.

Для розривки.

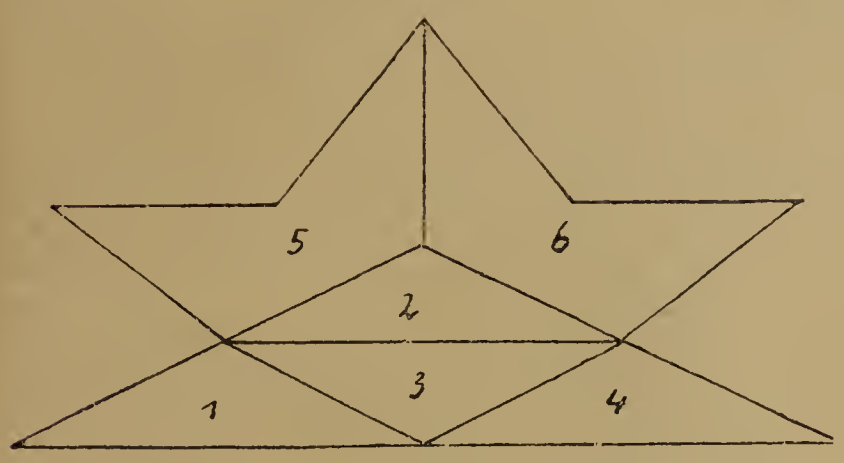

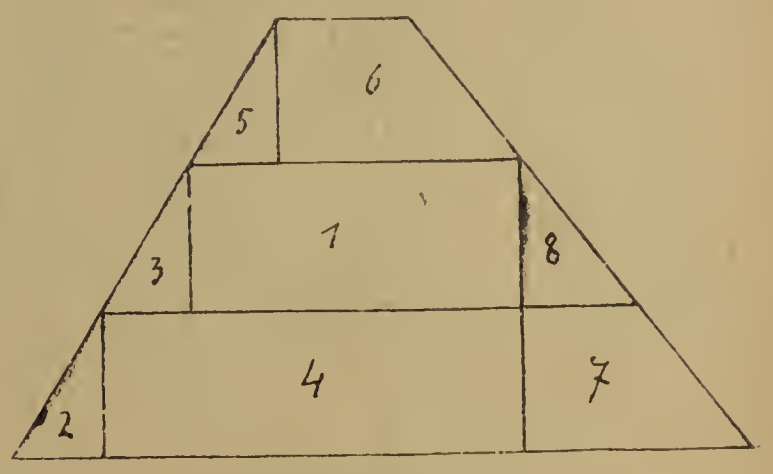

З частий сих фігур зложити два квадрати.

Жарти, дотепи, анекдоти.

Лихі часи.

(До ілюстрації).

„Як тобі поводить ся, брате?“

„Погано. Нині хиба чорт може красти. Люди стають з кождим днем щораз більше нервові і не можуть спати“.

—

Жовпїр: Мошку, ану подивіть ся кілько я вам винен, бо я хочу заплатити.

Жид урадований каже: 3 кор. і 3 сот.

Жовпїр: Е то дуже богато! Нате вам тепер 3 сотики, а решта най ся лишить.

—

Розумна дитина.

— Кілько тобі років, Марійко?

— Дома сїм, а на зелїзниці чотири.

—

Розумний синок.

Батько напоминає свого ледачого сина — школяра і каже між иншим:

— Ти знаєш, драбе, що в твоїм віці Юрій Вашінґтон був найлїпшим учеником в школї?

— А ви, тату знаєте, відповідає хлопець, що в ваших лїтах Вашінґтон був вже президентом Сполучених держав?

—

— Не знаєте, сусїдо, чи легше Тимчисї?

— Вже здорова! Вчера билисьмо ся обі за того „варґатого Пилипця“...

—

В школї.

Учитель: Сину, як називаєш ся?

Ученик: Не знаю.

Учитель: А як же кличуть тебе до обіду?

Ученик: Мене не кличуть, я сїдаю все сам скорше як всї.

—

Послїдна воля.

(До ілюстрації).

„Повідоміть принайменше Академію наук, що я не буду міг мати мого викладу про Африку“.

—

Судія: Вас заскаржив Іван Цебулька, що ви його на сегорічнім храмі так побили, що він дві недїли відлежав і окрім того каже, що ви йому два верхні зуби вибили. Що ви на се скажете?

Оскарженый: Ото скажу, що як він не розуміє жарту, то лїпше най би був сидїв дома і не волочив ся по храмах.

Що до кого.

— „Хто йде їсти?“ пан питає.
— „Я йду!“ Циган каже...
— „Хто йде жати?“ пан питає.
— „То громада скаже!“.

—

Добра натура.

Грає скрипка, грає кобза,
І бандура грає.
Мужик лїтом у кожусї
Гопки витинає.
Витинає мужик гопки,
Аж пóтом заляв ся,
— „Та скинь-бо ти кожух брате!“
Якийсь обізвав ся.
— „Нї, не скину! — мужик каже,
Бо натуру маю:
Що-йно тїлько з себе скину —
То все пропиваю“.

Холодно.

Сидить голий циганчук,
Аж мало не плаче.
— „Тату! — каже — холодно!
— Зуб до зуба скаче!“
А той йому поясок:
„Та на́! не жури ся!
Коли тобі холодно,
То підпережи ся“.

—

Порошки.

Заслаб мужик на живіт,
А дїдич лїчити;
Дає йому порошки,
Та й каже зажити.
А той щоби порошки
Випити з водою,
Нюхнув тільки разів пять,
Тай сидить совою.
Пересидїв цїлий день,
Як рукою зня́лось;
Рано дїдич запитав:
„А як тобі спалось?“
— А спало ся пане мій,
Спасибі вам, пане!
„А порошки всї зажив?“
— Всї винюхав, пане!
„Подякуй же, каже пан,
Дїдуньови сво́му!“
А сам тілько посвистав,
Тай пішов до дому!

—

Не мої ноги.

Серед лїса, серед гаю
У недїлешнїй обід
Заснув мужик у чоботах,
Прокинув ся без чобіт.
Прокинув ся, протер очі,
Разів кілька позїхнув,
Разів кілька босі ноги
З подивлїнням повернув.
— „Не мої це, каже, ноги;
Присягаю на чім світ,
Бо мої в чоботах були
А цї — босі, без чобіт“.

—

Невинний Мошко.

— „Куди, Мошку, так ідеш?“
— „На війну вихожу!“
— „А чогож то пізно так?“
— „Ще два-три положу!“
— „А як тебе часом хто схоче положити?“
— „А кому-ж я винен що? За що мене бити?“

Степан Руданський.

Господарська прогулька українськиx рільників до Чеxії.

Краєве Товариство господарське „Сїльський Господар“ уладило весною 1911 р. (13—18 мая) прогульку українських рільників, членів Товариства, до столиці Чехії Праги на господарську виставу.

Хто брав участь в сїй прогульцї — не буде жалїв анї часу анї коштів, бо побачив богато цїкавого і корисного в чужім краю, мав нагоду придивитись, як Чехи господарять, а вони під сим зглядом є першими в Австриї.

В прогульцї взяло участь 45 осіб, з ріжних повітів східної Галичини, переважно заможні рільники, до того активно працюючі в нашій господарській орґанїзациї — филїях і кружках „Сїльского Господара“ та инших економічно-господарських товариствах і спілках.

Кромі того до прогульковцїв прилучили ся в Празї практиканти в чеських господарствах, — сини наших господарів, яких вислало туди Товариство „Сїльський Господар“, так що всїх наших людий, що звиджували виставу, було 71 осіб.

По дорозї до Праги заїзджали прогульковцї в кілька міст і одно село і ся подорож була чи не цїкавійша, як звиджуванє самої вистави.

Приміром в Прерові звидїли прогульксвцї фабрику господарських машин і знарядів, в Пржельовчу — школу жіночого господарства, музей і селянську цукрову акцийну фабрику, в Колїнї — селянську акцийну молочарню і фабрику штучних навозів, в Санах — господарські спілки і селянські господарства.

Про село Сани писало ся в Калєндарі „Просьвіти“ на р. 1912.. Є се дїйсно взірцеве село під зглядом господарським. Поминаючи вже те, що тут, як впрочім в цїлій Чехії, знаменито управляють рілю, використовують з великим накладом гроша і працї кождий кавалок ґрунту і через те мають з землї значно більший дохід, як приміром наші господарі — село се має добру господарсько-кооперативну орґанїзацию, без якої немислимий був би поступ в рільній господарцї..

Є тут кружок товариства рільничого, спілка кредитова з мілїоном обороту, спілкова фабрика цикориї, спілковий млин, спілкова пекарня, машинова спілка, яка утримує богато дорозших машин господарських і випозичає їх членам і проч. А село має всього лишень 170 нумерів і около 800 голов населеня.. Деб у нас в такім малім селї повстала подібна спілкова орґанїзация! На се треба просвіти і працї для гурта, а у нас сього дуже мало є...

В Пржельовчу миле вражінє на прогульковцїв справила школа жіночого господарства. Се така школа, в якій дївчата, селянські доньки, научають ся розумно і економічно провадити домове господарство. Таких шкіл в Чехії є богато, майже в кождім повітї. Коли зважимо, що в Чехії взагалї освіта поставлена дуже добре, а грамотність поширена майже так само серед женщин, як і мущин, то зрозуміємо, чому чеські селянські господарства так гарно представляють ся, — таж вони мають освічених господинь!

Прогулька українських рільників на господарську виставу в Празї.

На взір сих чеських шкіл заводить школу домового жіночого господарства наше тов. „Просьвіта“ в Угерцях винявських пов. рудецького. Маємо вже початок. Аби тільки до сеї школи горнулись наші дівчата, та щоби таких шкіл повстало більше.

Господарська вистава в Празї презентувалась добре, уладило її центральне товариство госп. для королівства Чехії. Було на нїй найбільше господарських знарядів і машин, все переважно приноровлене до розвиненого рільного господарства, так що в наших зацофаних обставинах та при нашій бідности мало що з того могло б бути примінено. Дивились наші прогульковці на ті машини та думали тільки одно: треба нам працювати, треба учитись по новочасному господарити, треба в спілки лучитись, щоб і в себе через короткий час оті всї машини приміняти.

Був на виставі цїкавий павільон Ради культури краєвої, при запомозї якої улаштовано виставу. Рада культури краєвої — се публична інституция автономічна, подїлена на дві національні секциї — чеську і нїмецьку, до якої належить ріжнородна дїяльність для піднесеня рільництва і рільничих промислів в краю. Павільон Ради культури краєвої був правдивим музеєм рільничим. Міг там знайти богато цїкавого і той, хто рільництвом занимаєть ся теоретично і практик-господар.

Оглядали прогульковцї й місто Прагу. Чехи любовно зберігають памятки старовини, бо вона звязує сучасне житє з минувшиною, творить традицию історичну, а традиция історична є жерелом національної свідомости. Оглядали найцїкавійші старі будівлї, а Чехи провідники, дивлячись на старі мури оповідали українським прогульковцям про минуле свого народу, про давню славу і боротьбу за самостійність, про упадок національного житя на довгі столїтя і відродженє народу в минулім столїтю. Чехи знають свою історію, тому такі вони свідомі національно і такі завзяті в боротьбі за національну самостійність.

І сю черту Чехів пізнали наші прогульковцї і не останеть ся се для них без слїду.

Бажано, щоб такі прогульки частїйше уряджувались. *Один з прогульковцїв.*

Як селяни витворюють рільничий промисл.

В нинїшних часах бачимо в промислї і торговлї великий поступ.

Минули часи, коли то купець наймав у селянина фіру та возив десятками миль свої товари на продаж. Нинї зелїзниця перевезе йому його товар дешевим коштом сотки миль за добу, а величезний корабель гонить навіть проти вітру, та перевозить з Америки до нас тисячі сотнарів збіжа і машин в протягу кільканайцяти днїв.

Давно люди вирабляли всяку потріб самі руками. Нинї парова чи елєктрична фабрика потрафить тисяч разів скорше і лучше змолоти збіже, нїж чоловік на жорнах, ба і млин водний чи вітрак не має вже при нїй що робити. Фабрика потрафить тепер зробити і зложити найлучші рільничі машини, котрі значно перевисшають знаряди звичайного коваля; тим самим причинила ся фабрика також до значного улучшеня управи рілї.

Ба і в рільництві не малий поступ. На ґрунтї, на котрім давнїйше жила заледво одна родина, днесь жиє кілька родин, а поводить ся їм так само, а може навіть лучше, як передтим.

Вправдї рільничі плоди, спроваджу-

вані з Америки, Австралії, та Сибіру обнизили значно ціну наших, але за то змінили наші рільники спосіб господарки; вони взялись до лучшої управи рілї, закинули давні рільничі наряди як: деревляні плуги, борони та рала, а уживають тепер фабричних, зелїзних плугів, ріжного рода борон, екстирпаторів, культиваторів, валців, жниварок, косярок, молотїлень, млинків і т. п.

Взялись наші господарі до лучшого плеканя худоби, бо побачили, що набіл та мясо тепер далеко лучше платить ся, ніж сирі плоди рільничі. Зачали уживати для більшої урожайности землї штучних навозів. Чого не може доконати оден своїми силами, то удасть ся зробити, скоро люди спільно возьмуть ся до роботи.

На далекій півночи живе маленький нарід Фінляндцї. Фінляндия се країна, де майже цїлий рік лежить снїг на полях, а заблисне на коротко сонце, то не знати до чого братись. Колись цїла країна була покрита болотами, на яких нїчо не родило. Та взялись люди до дїла. Спільними силами вони з'уміли висушити цїлий свій убогий край та перемінити болота в плодородну рілю. Той, колись темний, бідолашний нарід дивує нинї цїлий світ своєю культурою, просвітою та геройськими дїлами в обороні своєї вітчини, бо видобувши єї мозольною працею з під снїгів та болот, вміє її оцїнити.

Дрібні рільники в Італії, не можуть жити на своїх маленьких кусниках поля, тому від дуже давних часів винаймають поле у великих дуків-дїдичів. Та занадто великі ставили до них дїдичі вимоги. Бідні знужденїлі селяни стратили вкінци терпеливість. В 1902 р. піднесли великий страйк. Але і се не помогло. Військо стануло по сторонї дїдичів, а тисячі бідаків селян дісталось до тюрми, инші погибли від куль, а решта вернула назад до своїх занять.

І та решта призадумалась. Почали вони гуртуватись в спілки та спільними силами винаймати ґрунт. Спілки получились в союзи. А що солїдарности їм не бракує, тож нинї спілки, маючи капітал і охочих людий, посередничать в винаймі між селянами а дїдичами, та жадному дїдичови не позволять використовувати, бо могло би дійти до того, що його поле лежалоби облогом цїлими лїтами. І так без проливу крови доходять італїйські хлїбороби до добробиту.

Маленький народець, Данцї, потрафили своїми молочарськими, та годівляними спілками довести до того, що лиш вони доставляють до величезного сїм мілїонового анґлїйського міста Льондону своє масло, яйця, та мясо, а молочарство та годівля худоби стала найважнїйшою галузию їх господарства. Їх високу культуру рільничу подивляє цїлий світ; що року приїжджають до Данії чужинцї зі всїх країв, щоб оглядати тамошні господарства, та платять за се великі гроші.

Не низше від инших народів стоять під господарським зглядом Поляки в Прусах. Там їх Нїмцї таки добре утискають, завзявшись їх винищити. Однак Поляки звязались в ріжного рода спілки кредитові, гуртовної продажи і закупна збіжа, господарських нарядів та навозів і т. п., які вчинили їх так сильними та могучими, що навіть найбільші переслїдуваня їм не шкодять.

В Чехії цвите днесь рільництво найвисше зі всїх славянських земель. А рільничий промисл, се є цукроварняні фабрики, горальнї, броварнї, фабрики крохмалю і инші є підоймою і осередком, доокола котрого розвинулась найбільше рільнича продукция. Головну ролю відграють передовсїм Чехи в Моравії.

Приглянутись лиш близше, в який спосіб брались селяни на Моравії до

будови одної цукроварні, а вистарчить, щоб переконатись, з яким зрозумінєм річи беруть ся вони до витвореня свого рільничого промислу, а тим самим до піднесеня господарства та загального добробиту. Переїжджаючи через плодовиту моравську країну в сторону Відня не тяжко замітити з вікна зелїзниці дві величаві цукроварні в Гуліні. Одну з тих цукроварень поставили собі самі селяни, не вагаючись перед мілїоновими коштами, щоби лиш увільнитись з рук визискуючих їх Нїмців - капіталїстів; Чеські мужики не вагають ся зі своїх бураків виробляти в своїй фабриці цукор та в той спосіб підвисшати цїну своїх бураків. Се ризиковне підприємство свідчить дїйсно про незвичайну енергію, силу, підприємчивість та просвіту тамошнього селянства.

Ся гулїнська „хлопська“, як єї звуть, цукроварня війшла в рух в осени 1910 р. Довго велись перед тим завзяті дискусиї між селянами всюди, де лиш удалось. В читальнях, по гостинницях, в хатах, під церквою, на ярмарках скликувано наради і збори в тій справі. Вкінци рішено, не будувати, лиш купити цукроварню у Нїмця. Та сей і говорити собі не дав, бо не вірив в силу і завзятість хлопів. Тодї забрались вони до будови фабрики. В тій цїли утворили акцийну спілку і в дуже короткім часї заявились селяни трох прилежних повітів за купном 4.000 акций по 400 К.

Капітал зібрано та приступлено до будови. Оживленє було незвичайне. Війшли в зносини з австрийським банком, що позичив гроші, та ще й з'обовязав ся посередничити в продажі сирого цукру за винагородою 3/4% з чистого зиску.

На кожду закуплену акцию з'обовязав ся кождий селянин доставляти 150 сотнарів бураків так що денно мало перероблятись 6500 сотнарів.

І дійшли до свого, бо в осени війшла в рух цукроварня, сотки повних фір окружали щоденно нову фабрику, а нїмецька сусїдка осиротїла, що раз менше заїздило перед неї фір, щораз менше доставлювано бураків, а за тим і щораз менше почала вирабляти цукру.

Хлопська цукроварня платить членам за бураки після пересічної цїни продажі, а решта звижки має йти на сплаченє довгів та на оплату урядників. Коли все сплатять, то надвижка піде вже до кишень членів. Важне і се, що за ними инші цукроварні підвисшили цїну за бураки.

Приходить вже трета осінь, цукроварня йде знаменито, а Нїмець капіталїст банкротує, бо цїла околиця возить бураки лише до спілкової цукроварні. Продав би він єї тепер, та нема кому купувати. От що значить спільна розумна робота.

Але не одинока то хлопська цукроварня в Моравії, є їх тепер вже одинайцять, а можна сподіватись, що буде ще більше, бо селяни одні від других вчуть ся розуму.

48 фабрик скробу, 140 горалень, 47 цукроварень разом з рафінеріями, 77 пивоварень і фабрик до виробу солоду становлять головну вісь, докола котрої згрупувалось цїле моравське рільництво. Ще до 80 років м. ст. був цїлий сей промисл в руках чужих, нїмецьких та жидівських. Нині вже $^1/_3$ часть в руках чеських, та супроти такого поступу можна надіятись, що Чехи незадовго опанують цїлий рільничий промисл. Не маючи шляхти ні великих капіталїстів підприємців, чеські селяни взялись спільними силами до роботи, і своєю енергією та витревалостию і неустрашимостию серед найгірших обставин йдуть вперед, відбираючи землю, промисл і торговлю з чужих рук. Нині вже мають чеські селяни **17** спілкових фабрик скробу, 13 спілкових горалень на 38 чеських, 11 акцийних цукроварень і 6 акцийних фабрик солоду. Прочі є в руках нїмецьких та жидівських капі-

талїстів, але число чеських капіталїстів також значно зростає. Не входять тут менші промислові підприємства, як молочарні, млини спілкові чи приватні, котрі знайдуть ся в кождім майже селї, не згадуємо про місцеві підприємства як фабрики цикорії, анї про міський промисл чеський, бо сей вже має лиш посередний вплив на економічний стан тутешного селяньства, але беручи під увагу подану скількість селянських підприємств, що вимагають мілїонових вкладів, а знаючи нашого українського мужика, годї уявити собі, як мігби наш, темний, убогий, задовжений, погорджуваний чужими і своїми селянин, братись до таких підприємств. А прѐціньприклади вчать, що і мужик може, а якраз тому, що таким як ми висше сказали, єсть, повинен і мусить братись до промислу, коли хоче стати інакшим.

М. Творидло.

В ремеслї і промислї економічна сила народу!

Товариство „Руська Бурса ремісничопромислова“ засноване р. 1899., поставило собі за цїль нести моральну і материяльну поміч українській молодїжи що вчить ся в ремеслї і промислї, пособляти розвиткови нашого ремесла і промислу. Першу головну задачу прийняло Товариство на себе тим, що заложило у Львові першу ремісничу бурсу, в якій удержує після спромоги по кільканайцять учеників, даючи їм по можности приміщенє і удержанє. Доси вийшло з сеї бурси поверх 100 визволених челядників а під теперішну пору найшло місце 26 питомцїв. По при те — о скільки можливо веде Товариство нагляд над термінаторами, яких поручило майстрам на науку у Львові.

Щоби причинити ся до збільшеня рядів наших ремісників, навязало Товариство зносини з иншими подібними товариствами за границею Галичини, де приймають наших хлопцїв на науку ремесла. Хто хотїв-би дати хлопця до ремесла нехай зголосить ся письменно до Товариства „Руська бурса ремісничопромислова“ у Львові, ул. Ходоровського ч. 3 або ул. Руська ч. 20 (Дім Днїстра).

До зголошеня треба прислати 1) метрику, котра повинна виказати, що хлопець скінчив 14 лїт, а не переступив 17 лїт житя.

2) Свідоцтво шкільне, із укінченої що найменше школи народної на селї, хоч висше образованє є користнїйше для хлопця.

3) Книжку робітничу.

4) Лїкарське свідоцтво, стверджуюче стан здоровля хлопця.

Хлопець, побираючи науку ремесла у Львові, може найти приміщенє і удержанє в бурсї за оплатою до 30 корон. В міру, як вплинуть від нашої суспільности жертви, зможе Товариство приняти хлопцїв і за меншою оплатою. На жаль досї остає се товариство майже в забутю, бо лише з виїмкою нечисленних одиниць, які рік-річно спомагають товариство, проча часть суспільности відносить ся рівнодушно.

Позаяк край наш стоїть під кличем упромисловленя проте повинно Товариство „Руська бурса ремісничa“, найти підпору особливо в повітових і громадських Радах та в кредитових Товариствах, які на сї цїли не повинні жалувати гроший. Инші народи поквапно займають ся основуванєм і удержуванєм ремісничих бурс, бо знають, що ремісник-патріот віддасть для свого народу більші услуги чим ц. к. урядник. І нам не можна остати по заду. Наша суспільність, яка дала докази своєї жертвенности на ріжні народні цїли, не відмовить певно підмоги сему Товариству, а через се буде воно в змозї розширити бурсу і тим дати можність здобутя кавалка хлїба нашій може найбіднїйшій ремісничій молодїжи.

Своє заінтересованє покаже наша суспільність обильними жертвами та численним вступлюванєм в члени до сего Товариства, без ріжниці стану і полїтичних чи партийних переконань. Членська вкладка виносить річно 4 К.

В ремеслї і в промислї економічна сила народу!

Пояснене до картини на стор. II. сего календаря.

Величавий образ
ВЇЗД Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО КИЇВА.
артиста М. ІВАСЮКА.

Гетьман Б. Хмельницький на чолї полковників і козацької армії вїжджає до Київа.

Б. Хмельницький побідив в р. 1648 ворожі війська над Жовтими Водами (май), під Корсунем (май), над Пилявкою (вересень), а місто Львів зложило йому окуп (жовтень). По тих чотирех побідах вїхав він торжественно до Київа в сїчни 1649 р.

Образ представляє, як місто витає побідного гетьмана і його військо. Видимо гетьмана Б. Хмельницького, козацьких полковників Івана Богуна, Максима Кривоноса, Івана Виговського, Кричевського, Филона Джеджалика, Данила Ничая, самих завзятих і сьмілих ватажків, видимо гетьманського сина а будучого гетьмана Юрія. За ними довгий похід буйних козаків. Всї верхом. Гетьмана витають товпи народу, міщани, міщанки, селяни, витає митрополит Сильвестер Косів з духовними, витає посада (магістрат) міста Київа. Козак розстелює перед Київлянами здобуті прапори ворожих військ.

Сю величну хвилю з історії нашого українського народу намалював маляр з правдивим артизмом, з великолїпною а поважною красотою. Працював над тим образом пятнайцять лїт!

Артистичний смак в розміщеню осіб, пориваючий чар в доборі красок, незрівнане відтворенє простору, воздуху, сьвітла ставлять образ на висотї історичного малярства в Европі.

Репродукция сього образа — се послїдне слово репродукцийної штуки нашого часу. Найлагіднїйші відтїнки красок вийшли з неперестижимою вірностию.

Величина картону 90 сант. × 70 сант., величина краскової части 63 сант. × 40 сант.

Сальонове виданє 10 кор.

Люксусове виданє 16 кор.

Опакованє і пересилка за послїплатою підвисшають цїну лише о 1 кор. 20 сот. Люксусового виданя вийшло 200 примірників.

Рами зі шклом і висилкою:

сальонові К 12, золоті К 16, дубові 15, плюшові К 20.

Чаруючо гарна окраса для кождого дому, для кождого сальону, для кождої комнати, для кождої канцелярії, читальні, „Сїчи“, Сокільні.

Замавляти на адресу:

ЗАВЕДЕНЄ РЕПРОДУКЦИЙНЕ

І. ПАВЛИКА

Львів, Ринок 10 або ул. Пільна 26.

Некольорова відбитка сего образа уміщена на стор. II. сего календаря.

ПЕРШЕ і ОДИНОКЕ РУСЬКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ НА ЖИТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ“

Почетний президент: **Ексцеленция митрополит Андрей ґр. Шептицький.**

„Карпатия“ вибудована на найсолїднїйших основах.

„Карпатия“ приймає обезпеченя на житє у всїх найдогіднїйших комбінациях при найкориснїйших условинах: на дожитє, посмертні капітали, посаги і ренти.

„Карпатия“ дає обезпеченим всякі користи, які може дати нинїшний стан техніки обезпечень на житє і солїдне, оглядне дїловодство.

„Карпатия“ основана на взаїмности і має на увазї лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся яко дивіденди членам.

„Карпатия“ видає полїси, які по трилїтнім тривку стають неоспоримими і незападальними.

Обезпечені в „Карпатиї“ мають: найдогіднїйші сплати премій, повну свободу подорожи і занятя, викупні і редукцийні суми висші других і виказують ся в полїсах.

Нема жадного иншого руського асекурацийного товариства на житє лише одна, однїсїнька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кождого щирого Русина є підпирати лиш своє асекурацийне товариство і обезпечуватись лиш в „КАРПАТИЇ“.

„Карпатия“ передає всюди спосібним і ретельним людям по містах і селах свою аґентуру.

Найпевнїйшим способом ощадности є обезпеченє житєве. Кождий, хто хоче забезпечити своїй родинї красшу будучність, своїм дочкам посаг, або собі удержанє на старість, най обезпечує ся на житє в „КАРПАТИЇ“.

За короткий час своєї дїяльности „КАРПАТИЯ“ здобула собі загальну прихильність і довірє навіть в чужинців, та по день 30 липня 1912 р. позискала 1386 внесків на суму обезпеченя **4.780·600** К, з того виставлено 1034 полїс на загальну суму обезпеченя **3.355·700** К з річною премією **148 136 К 60** с.

Між иншими обезпечили ся в „Карпатиї“ Його Ексцелєнция митрополит Андрій ґраф Шептицкий, намісник Моравиї Ексцел. барон Блєйлебен, майор кавалєриї Казимір Рицар Ґужковский, буковинські руські посли і инші дїячі.

Через Товар „Карпатия“ можна обезпечати ся від граду, всякого рода механічних випадків, крадіжи і влому.

Близші інформациї що до обезпечень і аґенций удїляє Дирекция Товариства в Чернівцях, ул. Кохановського ч. 12, або філія Товар. у Львові ул. Руська ч. 18., коло Днїстра. Тамже приймають ся зголошеня внесків на обезпеченє на житє і ренти.

ІВАН БОРИС

ПЕРЕМИШЛЬ — РИНОК 2.

СКЛАД ФАРБ, ЛЯКЕРІВ, ПОКОСТІВ, ОЛИВИ, ЦЕРКОВНОГО СЬВІТЛА, ҐУМОВИХ АРТИКУЛІВ - - - - ДРОҐЕРИЙНИХ, СПОРТОВИХ, ҐАЛЯНТЕРИЇ і ЗАБАВОК.

⊙ ⊙ ⊙

ВЕЛИКИЙ СКЛАД

АРТИКУЛІВ ДО ГОЛЕНЯ

- - ПЕРФУМ І МИЛ - -

ПЛЯН

міста

ЛЬВОВА

враз

з ПРОВІДНИКОМ

продаєть ся всюди лише по 50 сот.

Головний склад в тов-і „Просьвіта“ у Львові, Ринок 10.

ВКАЗІВКА. Дуже цїкаве оголошенє про лїк прочищаючий внутренности знайдуть читачі на сторонї 62 інформ. части сего календаря.

ПРО ОБЕЗПЕЧЕНЄ НА ЖИТЄ.

„... У нас зачалась перша асекурацийна кооператива доперва в останнім десятку XIX. віку, тай то тілько в одній галузи, бо в обезпечуваню від огню. А про всї прочі галузи асекурациї у нас мабуть і не думає ся. Ми станули наче на тій мертвій точцї, що перед 18 роками, бо тодї то як звісно зачали свою благородну і невсипущу дїяльність одиноке доси наше асекурацийне товариство „Днїстер“. А далї рушитись анї на крок якось не маємо відваги, коли між тим обсачують нас на тім поли всїлякі товариства, звані і незвані, і ми неначе ждемо, щоб они нас так обмотали, щоби ми опісля справдї анї кроку не могли зробити о власних силах. А тимчасом асекурацийна кооператива, передовсїм асекурация на житє, не то що з кождим роком, але радше з кождим днем приходить до чимраз більшого значіня і стає ся майже необхідним услівєм житєвих обставин“.

„... Очевидно чужинцї, хочби і найбільші наші вороги, нашим добром розвивають ся; з нас шкуру друть, а ми даємо терпеливо і спокійно переводити на собі сю грошеву вівісекцию“.

„А передовсїм розберім, чи воно годить ся, щоб ми нашу кервавицю розкидали на ріжні асекурациї по цїлім світї.

...Всїлякі добродії асекурацийні оперують чи радше грасують у нас і серед нас та здирають шкуру з нас, а опісля ще глузують собі з нас — а се послїдне мабуть чи не більше болить і діймає до живого“.

„Так не сміє дальше бути! Був би се гріх непростимий, колиби хтонебудь поважив ся асекурувати проти огню не в нашім „Днїстрі“, а тепер додамо ще: а на житє не в нашій „Карпатиї“.

Так писав минувшого року в „Дїлї“ бл. п. Др. Константин Лучаківський, пригадуючи лишний раз нашій суспільности потребу свого товариства житєвих обезпечень і вказуючи на обовязок її обезпечувати ся у своїх власних асекурацийних товариствах.

Бажанє суспільности сповнило ся: стоїмо перед фактом заснованя „Карпатиї“, котра змонополїзувала житєву асекурацию, подібно як „Днїстер“ змонополїзував обезпеченя від огню.

Думаємо, що на часї і до річи буде, коли подїлимо ся з ширшими кругами нашої суспільности деякими гадками, котрі так і насувають ся нам з приводу заснованя сього першого нашого товариства взаїмних обезпечень на житє і ренти.

І так передовсїм не можемо не замітити, що хоча наше Товариство стоїть на дуже добрій дорозї до цїлком гарного розвитку, то все таки пригадуємо, що воно засноване для добра нашої суспільности, а яко товариство, основане на взаїмности, тим самим залежить в своїм розвитку від живої участи суспільности. Згадаємо про факт, що „Днїстер“, заснований перед 20 роками, і то меншими фондами, як „Карпатия“, завдяки добрій управі і силам, які криє в своїм нутрі наш нарід, виріс отсе на першорядну інституцию — і хоча ми сього певні, що і наша „Карпатия“ в коротшім може навіть часї анальогічно розвинеть ся, то все таки не можемо не сказати, що при добрій волї і зрозуміню так особистих як і суспільних користий такого товариства, ми моглиби надзвичайно скоро дорівнати подібним інституциям инших народів. І в тій саме думцї хочемо кількома реченями сказати про цїль і значінє житєвої асекурациї, аби звернути на них пильнїйшу увагу нашої суспільности.

Почин асекурацийних товариств полягає на ідеї самопомочи; вони с одною із форм кооперациї. Товариства обез-

печень на житє і ренти є троякого рода: краєві (найчастїйше в Нїмеччинї), акцийні і взаїмні, опираючі ся на взаїмности членів. При акцийних товариствах чистий зиск беруть акціонери, а при взаїмних (а таким єсть „Карпатия“) роздїлюєть ся він між членів.

Суть-же самого обезпеченя полягає в спаралїжованю а бозлагодженю наслїдків припадку (élimination du hasard) через роздїл ризика. Иншими словами, обезпеченє є роздїлом правдоподібного запотребованя в будуччинї, на загал загрожених осіб. Дефінїция ся стане нам зовсїм ясною, коли візьмемо такий примір: Властитель (необезпеченої) н. пр. хати, вартости скажім 500 К, на випадок огню, полишений своїм силам, мусить дати цїлу вартість, т. є 500 К, аби мав шкоду цїлком покриту. І тепер побачимо вагу самопомочи: коли сто таких властителїв зробить між собою умову до пропорціонального на всїх розложеного відшкодованя (зн. взаїмного), коли оден потерпить, то на кождого випаде по 5 корон. А умова така можлива, бо (і статистика се виказує) на певну скількість домів горить майже сталий процент їх, а на тім саме полягає і обчисленє премії. І се евент. відшкодованє з цїхою взаїмности є тим роздїлом правдоподібного запотребованя в будуччинї на загал загрожених осіб.

Коли візьмемо на увагу обезпеченя на житє і ренти, то і тут побачимо обчислену статистикою правдоподібність віку. На 100 мущин до 80 року доживає ледви 6 (а жінок 8), до 20 року 64 (жінок 66), до 40 року 54 (жінок 57) і т. д. Дальше бачимо, що як для хати огонь, так для людини смерть є подїєю, котра впливає рішучо як на маєткові (і се передовсїм!) так і на особисті відносини осирочених осіб. Смерть прм. голови дому, може серед певних обставин бути страшним нещастєм для цїлої родини. Нещастє се грозить також усїм. І тут отже бачимо, що ідея здефінїованого висше обезпеченя, яко самопоміч має неменшу вагу при житєвих обезпеченях як при огневих.

Як висше вже згадано, рахункова сторона обезпечень опираєть ся на математично найточнїйше усталених статистичних даних, має отже строго наукову підставу. Маємо точні дати що до скількости нещасливих випадків, підпалів, градобою, довжини віку і правдоподібности смерти, і користуючи ся тими датами, маємо можність обчислити правдоподібне запотребованє і відповідно до нього означити оплату за обезпеченє (т. є. премію), а се на те, аби з нею зрівноважити ризико. Розумієть ся, чим більша правдоподібність запотребованя, тим висша мусить бути премія. Приміром меншу премію платити ме властитель хати критої дахівкою, а більшу властитель соломяної стріхи; менше заплатить титулом премії чоловік молодий, чим старий, бо що до останнього заходить більша правдоподібність смерти, а тим самим і запотребованя.

Так представляєть ся загально справа з чисто теоретичного становиска. — Цїкаво буде згадати про історію взаїмного обезпеченя. В перше появили ся в Европі т. зв. морські асекурациї в середних ще віках, а в XVII. ст. бачимо в Ісляндиї а за тим і в західній Европі почини обезпеченя від огню і від пошестий худоби. Именно богатїйші мешканцї гуртували ся в спілки в цїлях взаїмного обезпеченя на випадок пожару недвижимостий або пошестий худоби. Опісля, в другій половинї XVIII. ст. перенесло ся обезпеченє від огню і на движимости. З початком XVIII. ст. починаєть ся розвивати і житєва асекурация. Вітчиною сего рода обезпеченя є Анґлїя, котра і досї стоїть на тім поли на першім місци з Америкою. Яко прототипи такого обезпеченя являють ся ще перед тим

спілки на пережитє, похоронні каси і т. д. З кінцем XVIII. ст. маємо вже асекурації від градобою, дальше асекураци робітничі (Condorcet-a у Франциї). Одначе властивий розвиток асекурацийних товариств припадає на XIX. ст. Величезний поступ, на тім полї побачимо наглядно тодї, коли зважимо, що за 100 лїт (від 1800—1900 рр.) зросло в Европі число асекурацийних товариств з 30 на 1271. Австрия мала в 1900 р. 99 таких товариств, з того житєвих 32; Нїмеччина 245, з того житєвих 51, Англїя 220 (не вчислені тут дуже численні асек. товариства в торговельних цїлях), а з того житєвих 105. За останні роки число їх значно зросло. З поміж австрийських (більше сотки) асек. товариств оперував серед нашої суспільности, як українське товариство, до недавна одинокий „Днїстер“ на поли огневих обезпечень, а отсе тепер маємо і „Карпатию“, Товариство взаїмних обезпечень на житє і ренти. Мимо того оперує у нас кількадесять товариств чужих нам, а нерідко і ворожих, обертаючи наш гріш на цїли хиба не наші.

А які величезні суми беруть асекурацийні товариства з титулу премій, видно із слїдуючих цифр: протягом одного року побрали вони в Австриї 454,080.770 кор. премій, а в Нїмеччинї богато більше як півтора мілїярда! З того самих премій на житєві обезпеченя припадає за той самий час в Австриї коло 200 мілїонів, в Нїмеччинї значно більше від пів мілїярда, а в Англїї коло 900 мілїонів!

На 10 голов населеня припадало в Спол. Державах півн. Америки обезпеченого на житє і ренти капіталу 5430 кор., а в Англїї 3810 кор. Австрия стоїть під тим зглядом на 6-ім місци, на 10 голов населеня припадає тут 740 корон. (в Росиї 130 корон). Не будемо хиба наводити, кілько випадалоби на 10 голов українського населеня в Галичинї обезпеченого в „Карпатиї“ капіталу, бо на разї не малиби чим хвалити ся.

Суспільність наша убога. Інтелїґентна частина українського народа в Галичинї складаєть ся в подавляючій більшости з урядників на службі держави, краю й приватних інституций. З того всего два-три процент вспіє сяк-так загосподарити ся, так що при старости лїт має дещо зложеного гроша на чорну годину, а на випадок смерти може бути менше більше спокійний за долю полишеної родини. Загал-же жиє з дня на день, зводячи ледви кінцї до купи, і цїле житє придавлений заєдно болючою думкою, хочби й на днї душі скритою: що буде з жінкою, що буде з дїтьми, коли я їх опущу? Кождий батько і кожда мати глядить з непевностию в будуччину. Зараду дають тут обезпеченя на житє і ренти. І інтересно сконстатувати, що у тих народів, котрі суть без порівнаня богатїйші від нас, така скількість людий обезпечуєть ся — хоч, як сказано, потреба самопомочи під тим зглядом для них далеко менша, як для нас.

Тут не можна казати, що мовляв, поки жию, якось воно буде, а і опісля не дадуть люде жінцї з дїтьми загинути, — бо таке говоренє вказує на каригідну недбалість про свою родину. А на родинї, як на найвузшім і найтїснїйшім гуртї одиниць, основуєть ся будова й вигляд цїлої суспільности. Який у нас сей вигляд — знаємо аж надто добре. Убогість нашого народа і так велика — а при залишеню вповнї можливих зарадчих середників, убогість та в поодиноких, у нас так численних випадках, прибирає просто поражаючі нас форми. Кілько одиниць пропадає у нас марно для цїлої суспільности, одиниць, котрі моглиби внести в наш культурний доробок неостанні вартости? Кілько вдовиць і сиріт в першій мірі по сьвящениках, державних, краєвих і приватних урядниках і иншій приватній службі веде

крайно нужденне животїнє, котре не дає розвинути ся одиниці, приголомшуючи житєві вартости? І кілько тих одиниць пропадає марно для народа на завсїгди; — кілько їх входить в наше суспільне житє аж по важкій боротьбі, в котрій потратили безповоротно і якостево і скількостево на своїй індивідуальній і социяльній вартости, — вже без тої сили і розмаху, який потрібний членам народа, котрий іде до бою і визволеня на всїх областях житя! А кілько їх вступає в чужі та ворожі нам ряди, по трагічних нераз внутрішних переходах та боротьбі на зверх? Се страшні для родини і суспільности факти, — але на жаль вони правдиві. Се явище ненормальне -- але й причини його ненормальні! А махнути рукою тут не можна, бо се є каригідне так з огляду на добро суспільности, як в першій мірі на добро своїх рідних і своє.

Так унагляднили ми собі лихо, котре не жартом грозить нашій родині — і легкодушностию булоби не запобігати лихови. На те маємо розум, аби запобігати нещастю, котре даєть ся предвидїти. Схочемо по смерти з гробу помогти родині, котра в злиднях та горю коротає свій вік, та за пізно се вже буде; схочемо віддати безпосажну доньку заміж, то побачимо, що віно здалоби ся; схочемо по довголїтній праці припочати, бо або тяжко нам її вже сповняти, або і неможливо — то, відповідно до обставин, нам се буде без попередного обезпеченя неможливо — а обезпечати ся аж тодї, буде вже по часї. І коли оглянемо ся в зад, буде нам прикро, невисказано прикро, що ми не сповнили свого обовязку — але і сей жаль буде вже спізнений: буде каяття, та вороття не буде!

Житєва асекурация розвиваєть ся бистро по всїх культурних краях. З розгоном усїх кооператив росте й асекурацийна кооператива. Обезпеченя на житє й ренти не мають противників між людьми, кождий признає їх стійність — противно, рідкі випадки спротиву, а будуть се хиба одиниці, котрі як знаний тип мальконтентів, відносять ся до всього з пересудом. На таких людий не звертаєть ся уваги — їх при кождій поважній позитивній роботї береть ся поза скобки.

Коли глянемо на вигляди анальогічної до стану в культурнїйших краях акциї, піднятої у нас „Карпатиєю“, то можемо бути спокійними, що маємо всякі дані до розвитку. Ми не маємо до поборюваня тих трудностий, які мали зразу анальогічні товариства по західних країнах; ми маємо вже готові взірцї, табелї, котрі практика десятків лїт виказала найлїпшими, маємо вже за собою період гляданя, бо його перебули за нас другі. Зате маємо иншу перепону, котрої нема в західних краях, а се питома нам свого роду інерция, коли можна так виразити ся.

Висше ми вже сказали, як люде в Нїмеччинї привикли до того, аби себе обезечувати, а тепер придивім ся статистицї — переконаємо ся і прийдемо до відповідного висновку.

В р. 1909 сума обезпечень на житє виносила в Нїмеччинї 12 мілїярдів марок. З межи 60 мілїонів мешканців Нїмеччини було яких 10 мілїонів обезпечених на випадок смерти.

В Австриї виносила в тім р. 1909 сума обезпечень на житє лише несповна 5 мілїярдів.

Нїмецькі товариства мали в Австриї з кінцем 1910 р. такий стан обезпечень:

580.162 полїс на К. 1,613.012·635 на випадок смерти; 222.017 полїс на кор. 335.45·1695 на дожитє.

Італїйськї товариства мали в тім роцї в Австриї: 208.140 полїс на корон 1,495.651·143 на випадок смерти, 16.170 полїс на кор. 83.183.938 на дожитє.

Чеськї товариства мали: 79.410 по-

ліс на К. 238.028·543 на випадок смерти, 32.613 поліс на К. 79.311·325 на дожитє.

Польські товариства мали: 29·661 поліс на К. 89.269·187. на випадок смерти, 11.322 поліс на К. 31.980·277 на дожитє.

Українські товариства при кінці 1910: 0 поліс на К. 0.

Одиноким більшим народом в Австро-Угорщині, що не мав власного національного товариства обезпечень на житє, були отже Русини-Українці!

Таким чином „Карпатия“ безперечно повстала з конечної потреби народної.

Премії, які вплачують Русини-Українці до Краківського товариства, виносять найменше 350.000 К. річно, а найменше 4 або і 5 рази більше платять Русини-Українці иншим чужим товариствам річно, т. зн. безпечно два мілїони українського гроша іде що року в чужі руки!

А чи чув хто коли небудь, щоб Русинам-Українцям від тих чужих товариств хотьби оден сотик припав на яку добру ціль?

Чиж не сором проте для кождого Русина-Українця, давати свій гріш чужим, замість дбати усїма силами про хороший розвиток свого власного товариства?

Товариства обезпечень мусять свої гроші зовсїм безпечно, т. зн. пупілярно десь приміщувати, тепер усї товариства обезпечень приміщенє гроша в гіпотекарних пожичках за найлїпше. Річ ясна, що у нас таким чином трошї „Карпатиї“ знов таки українському народови приносити муть пожиток.

Русини-Українці вже преціньна стільки дужі, що можуть своє власне товариство не лиш утримати, але і до доброго розвитку привести.

З кінцем 1910-го р. було в „Днїстрі“ в обезпеченю:

225.001 поліс на 599.579 будинків на кор. 243,800·116;

20.833 поліс збіжа на К. 15,435.943;

7.774 поліс на инші нерухомости на К. 9,917 930.

Премій вплачено в р. 1910 К. 1,487.814·65.

Що-ж було в Днїстрі обезпечене? Будинки, збіже і инші нерухомости. А чи-ж людське житє не є найцїннїйша річ? Чи найбільша частина українського народу має на утриманє своєї родини якісь більші маєтки понад житє голови родини? Чи-ж не злочинна се легкомисність, не подбати завчасу про забезпеченє своєї родини в той спосіб, щоб забезпечити в нашім товаристві своє житє на випадок смерти?

Для усїх заводів обезпеченє на житє є просто спасенєм.

Наконець наведемо думку про житєву асекурацию американського автора В. Джемсона з Цінцінаті: „Небезпеченьствам треба просто в очи глядїти, наколи їх хто хоче обминути або їх дїланє усунути. Житє і майно не є в наших руках. Як певні є обі сї основи, так також конечним є висновком з них, що житє треба обезпечувати. Культурний поступ людства є лиш досконаленєм в предвиджуваню і запобіганю“.

„Так то обезпеченє є без сумніву мудрим урядженєм, мудрійшим і пожиточнїйшим як много инших з огляду на лиха, які воно відвертає. Та не є воно також лише простою теориєю; на його табелях, котрі укладано цїлі десятки лїт з великою старанностию опирає ся певна норма пересічних чисел, його методична процедура і математична точність дають єму признаку строгої наукости. Тому то воно заслугує не лиш на вдячне признанє задля свого добродїйного дїланя, але також на наше повне довірє. Воно постійно йде вперед... Нема другої фінансової институциї, котраб в рівній мірі заспокоювала серце, совість і розум! Право обовязку є невмолиме і недопускає викруту: „Е, тепер менї не вигідно!“ Для одиниці питанє не звучить: Чи маєш обезпечити ся? лиш

радше: Чи маєш яку важну причину до того, що ти не повинен обезпечати ся? О скілько ти звільнений з зобовязаня? Чи твоє щастє і твій добробит так великі і так певні, що їх нїяке нещастє не може досягнути? Нї! Ну, тож не повинен ти вагати ся".

Думаємо, що достаточно вказали ми на необхідність житєвого або рентового обезпеченя. Одиноке у нас Товариство принимаюче обезпеченє на житє і ренти, при відповідній участи суспільности заповнить сю важну прогалину в нашім суспільнім житю. А коли нераз люде повтаряють похибки й блуди, то нехай нам вільно буде повторити знаний клич: „Попираймо свої власні институції! Свій до свого!" Тож до „Карпатиї" і лише до неї удаваймо ся з обезпеченями на житє і ренти. Ось щойно рік, як „Карпатия" почала свою дїяльність, а вже бачимо користи. Майже по всїх містах має „Карпатия" своїх аґентів, занимає у себе урядників-Українців — а се вже дає заробок кількадесяти інтелїґентним Українцям. А хто прийде з помочию нашим просвітним Товариствам, як не богатїйші наші фінансові институції, як „Днїстер", „Карпатия" і т. д.?

Великі криють ся в нашім народї сили. Бракує йому питомої промисловим народам меткости. Та не забуваймо, що і ми на економічнім поли можемо робити незлі поступи. Чиж розвиток „Днїстра", „Народної Торговлї", і других наших поважнїйших фінансових институций, не доказує нам се твердженє? Тож ми певні, що фахові сили і добра управа „Карпатиї" дають запоруку розвиткови і того Товариства, коли лише суспільність допише — а мусимо сказати, що вона відносить ся до нового Товариства з довірєм, хоч воно ще молоде. До того історія вчить нас, що „Днїстрови" не пошкодили остаточно в його розвитку ті кількадесять чужих нам Товариств, котрі оперували серед нашого народа, а тим самим ми певні, що і „Карпатиї" не пошкодять ті десятки чужих Товариств, занимаючих ся обезпеченями на житє і ренти.

Замикаючи отсю статю, кінчимо її енерґічними, Анґлїйцям питомими словами Дженсона:

„В нутрі своєї душі ти чуєш і знаєш се, що ти повинен обезпечити ся, отже зроби се зараз — а хто свій обовязок відкладає, той його занедбує; хто не є добре сьвідомий своєї відвічальности, для того нїяка жертва не буде за велика до того, щоб обовязок сейчас виповнити".

Тож не занедбуймо свого обовязку!

Федір К-лїв.

Хлїб.

Збіжеві зерна звісні вже від давна та вживані за поживу. Однак із них не роблено муки, не випікано хлїба, а лише їли зерна пражені або варені. В старинї, Жиди пекли хлїб без заквашуваня, в попелї, паланицї. Від часів Мойсея почали печи хлїб без соли на Великдень, що треває ще й до наших часів. Тонкі, сухі паланицї з неквашеного тїста, роблені лише з муки й води, звісні „маци" вживають на памятку спішного печеня хлїба, як виходили з єгипетської неволї. Тому також „мацу" називають „хлїбом нужди". Штука приряджуваня хлїба з Азиї й Єгипту перейшла пізнїйше до Европи, а то Грециї та Риму, де її значно улїпшено. До инших країв перейшла вона разом із христіяньством. Муку первісно роблено в жорнах, споряджених або з 2 каменїв або з двох металевих колїс. Меленє зерна в жорнах було тяжкою та повільною працею, то заведенє млинів вітряних було великою вигодою. Пізнїйше прийшли млини водні та парові.

І се і те.

Дім читальні „Просьвіти“ в Вест Форт Віллям в Канаді.

Наші братя, яких незавидна доля пігнала ген за море шукати кращих заробітків, не забувають і там, що вони Русинами — Українцями. Вони вяжуть ся там в ріжні орґанізації: церковні, полїтичні, господарські, а для просьвітних справ закладають побіч шкіл так, як у нас, читальні „Просьвіти“. В читальнях перше місце займає звичайно бібліотека, з якої користають члени, а дальше аматорський кружок, хор, орхестра і т. п. Взагалї житє по тамошних читальнях мало чим ріжнить ся від житя по наших читальнях. Канадийська читальня „Просьвіти“ являєть ся осередком усего культурно-просьвітного житя кольонії. Читальня старає ся о власний дім, в якім знаходять приміщенє всї инші народні товариства, до яких основаня почин виходить з читальнї. З читальнї виходить ініціятива до святкованя народних свят і т. д. На образку бачимо будинок читальнї „Просьвіти“ в названій в горі кольонії в Канадї і членів читальнї з прапором по концертї, який уладжено в 1911 р. в честь Маркіяна Шашкевича.

Члени читальнї „Просьвіти“ з прапором перед домом Читальнї в Вест Форт Віллям в Канадї.

Як довго жиють звірята і ростини.

Звірята жиють одні довше, другі коротше, але кожда порода має точно означену, унаслїджену по предках, пересїчну довгість житя. Яка є причина, що одні звірі жиють довше, а инші коротше, не знаємо. Не можна казати, що се залежить від величини звіра, від швидкости його рухів, або що. Як декотрі птиці так і риби можуть жити понад 200 лїт, а преціньже риби є дуже повільні, а птахи рухливі. Обі ті породи є в порівнаню зі слоном, що доходить до такого самого віку, дуже дрібні, отже довжина житя не залежить від величини.

Вік звірят можемо означити лише в приближеню, бо точне поданє віку є дуже трудне.

Величезні звірі слони та кити доживають до 200 лїт віку. З риб жиють дуже довго щупаки та коропи, між якими замічено 200-лїтні окази. Птахи належать до найдовше жиючих звірят. В менажериї в Шенбрунї жив в клїтцї один білоголовий суп 118 лїт. Вірли, соколи, ісляндські гуси, супи доживають 100 лїт або й більше. Славні є папугаї із за довгого житя. Малі пташки жиють досить довго. Одну зазулю,

яку можна було пізнати по особливім голосї, чули люди через 33 роки. Соловій може мати від 12 до 18 лїт.

Кінь може жити 40 лїт, медвідь 50, цар звірів, лев, лише 35, безрога 20, вівця 15, лис 14, заяць 10, вивірка (білка) й миш 6 лїт.

Раки доходять до 20 лїт віку, а жаби (ропухи) до 40 лїт. Звірятка в мушлях і слимаки жиють коротко (2 до 4 роки), а лише „великанська мушля“ має доживати 100 лїт. У комах жиє личинка часом довше, як розвинена комаха прим. личинка хруща живе через 4 роки, а сам хрущ, коли з неї вилїзе лїтає всего один місяць і кінчить житє. Муха однодневка жиє тілько 6 годин, а за те її личинка перебуває 3 роки в водї.

У муравлїв та пчіл жиють самицї довше, як самцї. Матка пчіл живе 2 до 3 роки, самець т. є трут здихає до 5 місяцїв, а той що заплоднює матку, вмирає сейчас по тім. Самички муравлїв можуть жити навіть 15 лїт, коли тимчасом житє самцїв треває кілька тижнїв.

В порівнаню зі звірятами деякі дерева доживають о много довшого віку. Там рахуємо що найбільше сотками лїт, а тут тисячами. На цвинтари коло місцевости Оахака в Мексику (в Америцї) стоїть ще й нині дерево зване вірґінським кипарисом, під якого тїнию відпочивав ще з початком 16-того столїтя Фердинанд Кортез зі своєю невеличкою армією. Се дерево має 48 метрів в обводї а його вік числять на 4000 до 6000 лїт. Рівнож старі мусять бути велитенські „малпохлїбні дерева“ на островах Зеленого рога. На острові Тенеріффа повалила буря 1868 р. одно дерево, яке числили на 6000 лїт.

Прастарі є також „мамутові дерева“ в Калїфорнії (в Америцї). Вони є більше як 100 метрів високі, а росли вже певно в часї приходу Христа на світ.

В Европі є також богато прастарих дерев. На анґлїйських цвинтарах стоять тиси ще з поганських часів. Знаємо 1000-лїтні дуби. Плятани, оливні дерева, кедри, каштани, берести, модеревиї і клени досягають віку кількох соток лїт. Не лише великі дерева ростуть довго, але й декотрі маленькі ростинки прим. мох торфовий. Глубочезні багна торфові повстали в сей спосіб, що малі торфові ростинки росли густо побіч себе все в гору.

Дерева-великани.

В долинї Йоземіте, в Марипожському лїсї (в Каліфорнії, півн. Америцї) начисляють коло 600 велитів дерев. Найбільше з них, „Колюмбія“ доходить до 100 метрів висоти. Инше, знане нід назвою „Сивого великана“, не так високе, але зате має в обводї 31 метрів над землею, а 27. метрів у висотї людського росту. На жаль — дерево се всихає і мусить повалитись від старечої немочи; усе людське знанє і заходи, примінювані наукою лїсознавства і плеканя дерев в цїли збереженя сього цїкавого і незвичайного дерева, лишають ся безуспішними. Нарости у видї грибів, самі гриби і губи, які вкривають його пень, почали свою руйнуючу дїяльність і лишень сильні підпори і линви зберігають його перед упадком. Дерево, зване „ґенералом Грантом“, зрубане на всесвітну виставу в Чікаґо, мало 32 метри в обводї. „Мати лїсів“ — сталась жертвою людської цїкавости і захланности; з дерева на висотї 30 метрів, знято кору на всесвітну виставу в Парижи. Від часу сього варварського вчинку дерево чахне, марнїє, — і здаєть ся небавком впаде його жертвою. В лїсах, ростучих на берегах „королївської ріки“, росте більше чим 3000 дерев, які мають більше як 90 метрів висоти, а більше ніж 15 метрів в промірі. Найбільше з них, „Ґенерал Шерман“, сягає 115 метрів висоти, а в промірі мірить 15 і пів метра!

Перед 50-ти роками зрубано там дерево, дивовижне що до своєї грубости. Пеньок сього дерева гладонько вигиблювали і уладили з нього площу до тан-

ців, яка була так простора, що на нїй могло зовсїм свобідно танцювати 16 пар, при чім ще лишалось вільного місця для 17 людий, видців і музикантів. Пізнїйше уряджувано на тій площі театральні вистави; на нїй була уладжена також кругольня і побудоване шатро, в якому продавано всїлякі напитки. Вкінцї один підприємчивий видавець оснував на сьому пенькови видавництво часописи, яка там-же редагувалась, друкувалась і відси розсилана була в світ.

В лїсї, на березї ріки Тулє, лежить зрубаний великан, якого нутро зівсїм вигоріло. Дупло сього дерева таке велике, що в його нутро може в'їхати поруч троє люда верхом на конях і то на 9 метрів в глубину. Дупло иншого дерева у продовж довгого часу служило стоянкою для 16 коний. — Між деревами-великанами найбільшу славу має „Навона“, крізь пень якого промощена дорога, ведуча в долину Йоземіте. У пни сего дерева по части вирубали, по части-ж випалили отвір на 3 метри високий, а 3 і пів метра широкий, — а крім сего лишилась ще з обох сторін деревляна стїна, груба по 3 метри.

Та ще висші від описаних — є дерева евкаліптові, які ростуть в лїсах Австралії, головнож у південно-східній частинї Вікторії. Находять ся там дуже часто дерева, яких висота виносить більше чим 100 метрів, а нерідко можна стрінутись із справдїшними великанами, яких висота доходить навіть до 140 метрів! А що найцїкавійше, то їх пень, який до висоти 38 до 42 метрів не має зівсїм найменших галузок, є білий, прямий, гладкий і виглядає наче мармуровий стовп. Найвисше евкаліптове дерево, на яке там дотепер натраплено, — сягає 170 метрів!

Щоби бодай уявити собі велич тих дерев, доволї буде пригадати, що наші найвисші ялиці доходять лишень 40 до 45 метрів висоти, отже є в четверо низші від дерев евкаліптових!

І инші части світа славлять ся деревами-великанами. Так приміром в середущій Африці ростуть дерева, т. зв. „баобаби“. Пнї тих дерев не є вправдї високі, бо ледви на 6 метрів (до галузя), але за те є грубі в обводї і на 36 метрів. Галузє тих дерев є незвичайно довге, нераз і на 25 метрів, кінцями нахиляюче ся до землї. В дуплах баобабів хоронять Мурини тїла померших своїх ворожбитів і жреців.

І Европа славить ся кількома примірниками дерев-великанів. Так приміром на горі Етнї, в Сицилії, росте велит-каштан, який в обводї мірить 52 метри. Пень його є продовбаний і в ньому находить ся хатина з печию до сушеня каштанів.

В одній місцевинї Франциї (Saintes) росте дуб, якого пень при землї, має 10 і пів метра проміру. У величезному дуплї сего пня находить ся кімнатка, висока на 3 і пів метра, стількиж широка і 4 і пів метра довга. Вік сего великана обчисляють на 1800—2000 лїт.

Гігієнїчні поради.

Уживаймо сонця і воздуха.

Скоро хочемо бути здоровими і бодрими, то не закопуймо ся в темнотї, а навпаки шукаймо житєдайного світла сонця і освіжуючого воздуху — свобідного від задухи, випарів і всякого пересиченя зароднями, шкідливими здоровлю і пригнобляючими духа. Найбуйнїйші ростини бачимо там, де дїлає найвидатнїйше світло, а де того світла брак, там виступає разячий занепад. Подібно дієть ся і з людьми: найсильнїйші і найкраще розвинені бувають такі, котрі найбільше цїлим тїлом виставлені на дїланє світла і воздуха, як нпр. ци-

гани, або селяни, які все перебувають на свіжім воздусї. Противно, найбільше хороб видко між такими, котрі все нїби стережуть ся перед застудженєм або розігрітєм, нїби причин всяких недуг, а котрі якраз через ті пересадні заходи найлекше підлягають всяким хоробам. Хто постійно розгріває ся і охолоджує ся добровільно, того не діткнуть так легко мимовільні утоми або перестуди.

Родичі, котрі безвпинно хухають на свої дїти, засуджують ті безборонні сотворіня на брак відпорности в пізнїйших лїтах. В таких дїтях не виробить ся сила, не розцвите свіжість; будуть то завсїгди ростини неповні і ще не розвинуть ся а вже зівянуть. Помимо всяких штучних заходів не витворить ся в тих нещасних єствах здоровлє і краса! Хто замолоду забезпечить ся відповідно перед теплом і зимном, той в пізнїйшім віцї не уляже так легко заразливим хоробам, особливо скірним, так часто шкідливим здоровлю і красї.

Кілька слів о постелї.

Третю часть нашого житя переводимо в ліжку, тому дуже важною річию для здоровля є провітрюванє постелї. Заки господиня постелить ліжка, повинна отворити вікна і то що найменше на пів години, розкинути постелю, аби воздух її обвіяв, а опісля доперва при отворених вікнах її застелювати. Цїлу постїль т. є подушки, перини, ковдри і сїнники треба раз на тиждень розвісити на дворі на короткий час в сонци а потім в тїни, бо від сильних сонїчних лучів пірє тратить гнучкість, збиває ся в купу і корчить ся. Постїль треба також завсїгди витріпати. В чисто удержуваній і часто провітрюваній постелї зародні недуг не вдержують ся Перед спанєм треба умити руки і лице та не забувати о митю ніг, аби брудними ногами не поваляти постелї. Постїль повинно ся два рази на місяць зміняти, а хорому то і частїйше, бо чиста постїль незвичайно впливає на удержанє нашого здоровля. Сїнники принайменше що три місяцї наповняє ся свіжою соломою, старої можна ужити на підстїлку для худоби, а від хорої людини треба спалити солому. Солому в сїнниках що дня при стеленю рівно зрушує ся, щоби не було нїгде ямок і горбків. За днини не повинно ся лягати на ліжко, бо поганий сей звичай є причиною передвчасного забруканя постелї і знищеня ліжка.

Глубоке диханє.

уважає ся вже з давних віків за дуже помічне лїкарство. В новійших часах звернено на то більшу увагу і лїкарі поручають хорим на груди, щоби ті як найчастїйше глубоко дихали. Але не лише хорі повинні сей лїк заживати, але також і здорові повинні употребляти, а то тим більше, що сей лїк знаходить ся всюди і кождого часу можна його даремно мати. Глубоке диханє жене кров по цїлім тїлї в найменші закутки і прогонить зародні всїляких недуг. Лїкар Матан радить, щоби воздух втягати постепенно аж до найбільшої можливости в себе а потім спускати дух постепенно через $^1/_4$ мінути або 4 до 8 кроків ходу

Трохи правди про алькоголь.

Повздержливість а відпорність тїла.

Лїкарі завважали від давна, що у пїяків гоять ся случайні рани і по операциях труднїйше, а малі рани потягають за собою тяжкі наслїдки. В Індиях (в Азиї) запримітили лїкарі у послугачів, котрі не вживають зовсїм напитків, що дуже тяжкі і великі рани дуже скоро гоїли ся. Ті самі рани викликували у Европейців, котрі уживали напитків, як найгірші наслїдки. Рівнож з війни росийсько-турецької і з росийсько-японської зібрано численні спостереженя доказуючі, що Турки, Татари і японські жовнїри, котрі не вживали трунків, щасливо виходили з дуже тяжких стрільних ран і скоро приходили до цїлковитого здоровля по найтяжших операциях. А завдячували то лиш цїлковитій абстиненциї.

Про вплив алькоголю на память

оголосив цїкаву працю, оперту на осьмомісячних власних досвідах, професор психіятриї при унїверситетї в Христіянії, Др. Рагнар Фогт. Він іменно до-

казав, що навіть дрібна скількість алькоголю, нпр. 15 гр., себто стілько менш більш, скілько є його в ½ літрі пива, ослаблює рішучо память віршів. По ужитю 30 гр. алькоголю натще память буває навіть о половину гіршою. Крім того завважив також др. Фогт, що то, чого навчив ся під впливом алькоголю, менше сильно лишало ся йому в памяти т. зн., що значно лекше то забував. Той досвід, котрого висліди годять ся впрочім цілковито з подібними досвідами проф. Кропелїна, Шміта і ин., повинен заставити всіх, що працюють умово, аби у власнім інтересї покинули алькогольні напитки; передовсім же повинна се зробити шкільна молодіж.

Чи алькоголь додає сили і витревалости?

Між иншими прикметами приписує загал алькогольним напиткам і ті, що они скріпляють ослаблених і роблять їх спосібними до зношеня трудів. Дійсність показує однак зовсім що иншого. Більшість силачів-борців, туристів, веслярів, наколесників і т. п. не вживають алькоголю зовсім. Всї найвизначнїйші змагуни (спортовці) і силачі цілком не пють алькоголю. Такий нпр. Карло Ман, котрий так часто відносить побіди в піших перегонах, такий знаменитий пішоходець як Вертон, котрий в 100 днях 7445 км. зробив, англїйський король веслярів, капітан Веб, котрий переплинув через англїйський канал, наколесник Гродвін, який проїхав 3365 км. в 19 днях, то всьо люди не уживаючі зовсім алькогольних напитків і доказуючі на підставі власного досвіду, що алькоголь зовсім не додає сили, але навіть в малих скількостях уживаний, ослаблює силу мяснів.

Для розривки.

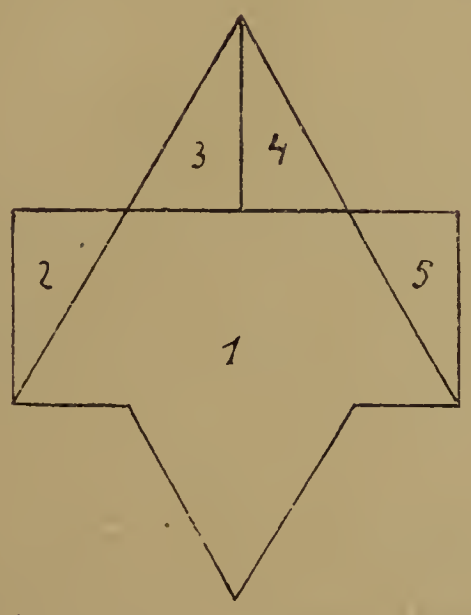

З частий сеї фігури утворити шестибічник.

—

Загадки:

Біла як снїг, надута, як міх, лопатами ходить, а рогом їсть.

(Гуска).

—

По спинї дорога, коло дїри трівога, а в серединї ярмарок.

(Улий).

Невеличка церковця, а в нїй миру без кінця.

(Мак).

—

Нї старому, нї молодому не дасть приступити до дому.

(Пес).

—

В лїсї була керниця #, а коло неї мешкало чотирох циганів ○ і чотирох Русинів □.

Позаяк цигани все занечищували воду, умовили ся Русини керницю так відгородити, аби циганам до неї не приступити.

Як они се зробили?

Відгадки на загадки

(гл. стор. 28).

1. Без назви (також без болота). 2. Чорнило в каламари. 3. Кінь (його очи, уха, ноги і хвіст). 4. Два дерева зрослі з собою гилками. 5. Сопілка. 6. Млинок до кави. 7. Віник. 8. Світло місяця. 9. Треба. 10. Веретено. 11. Лїд на ріцї. 12. Бо тверда. 13. Мотовило. 14. Папір. 15. Вітровий млин. 16. Коні, віз і фірман. 17. Горівка. 18. Вишня (овоч). 19. Камінь, сонце, личко. 20. Комин яр.

Жарти, дотепи, анекдоти.

— А що би ти робила, жінко моя, як би я умер?
— Одуріла-бим з жалю.
— Вдруге віддалабись ся?
— Ой нї, на стілько вже не одурілабим.

Загадка.

Позбирались дукачі,
Пють собі, гуляють.
Далї скучно їм чогось, —
Жида закликають...
— „Дай нам загадку яку!“
— „Яка-ж буде плата?“ —
— „Хто не скаже тобі з нас,
Заплатить дуката!“
— „А богато-ж вам, пани,
На то часу дати?“
— „Пів години!“ — „Ну, ґерехт!
Слова не вертати!“
„Скажіть менї: що у день
Чорне, аж чорнїє,
Що білїє у ночі
А ранком синїє?“
Задумались дукачі,
Пройшло пів години,
Але жаден не вгадав
Тої диковини.
До кишенї, — певна річ!
По дукату дали.
— „Що — же то, Жидку, такеє?“
Жида запитали.
— А по чім — же знаю я?
Жидок промовляє:
Та воно собі таке,
Що хто його знає!“
— „Ну — ж бо, Жидку не жартуй!“
— „Та жарти до ката!
Я і сам собі даю
Цїлого дуката!“

Степан Руданський.

—

Стрілець недїльний: Скажіть но менї пане ґаздо, не видїли ви тут якого заяця?

Мужик: Заяця?

Стрілець: Так.

Мужик: Великого заяця?

Стрілець: Так є — великого.

Мужик: Видїв єм, що побіг отуди в лїс.

Стрілець: А давно?

Мужик: Буде тому вже зо дві недїли!

—

На поліциї.

Урядник до парубка:

— То від вас сей злодій зеґарок украв з кишенї.

Нї, прошу лише ланцушок від зеґарка, бо я зеґарка ще не маю.

—

А так?

— „Чому нагнали вас з послїдної вашої служби?“

— „Бо я один одинокий раз був упив ся!“

— „А як довго ви там були?“

— „Один день!“

АКРОСТИХ.

Хто вона?

Лиха зима ховаєть ся,
А сонечко прогляне,
Снїжок води злякаєть ся,
Тихесенько тануть стане, —
Із-далеку бистресенько
Вона до нас прибуде,
Кому-кому любесенько,
А дїтям більше буде.

Леонїд Глїбів.

Про рентові оселї або рентові господарства і рентову позичку.

Від р. 1906. заведено при Виділї краєвім комісию для рентових осель, на підставі закона ухваленого соймом краєвим дня 17. лютого 1905.

Галицький закон краєвий з 17. лютого 1905 (В з. і розп. кр. ч. 40) має за ціль: утримати і витворювати рільничі господарства середної величини тим способом, що галицька краєва комісия для господарств рентових буде удїляти позичок рентових, то є інтабульованих на ґрунтї позичок, платних річними ратами (рентами).

Середними рільничими господарствами називає закон краєвий ті господарства, що є віддані господарцї рільній або лїсовій та обнимають простору найменше три (3) гектари, то є пять і дві десяті части морґа а найбільше шістьдесять (60) гектарів, то є сто чотири морґи ґрунту, та виказують річного чистого доходу найменше 50 корон а найбільше 1.000 корон.

Дальше вимагає закон краєвий, аби на господарстві стояли будинки мешкальні і господарські, потрібні до веденя порядної господарки, а як нема таких будинків, то жадає запоруки, що потрібні будинки будуть виставлені або відбудовані.

Для таких господарств є призначені позички рентові з фонду краєвого. Не мають бути рентовими господарствами анї більші посїлости (двори), яких сам господар з родиною не годен управляти анї малі господарства, з яких господар з родиною не може вижити, але лиш оселї середної міри.

Коли отже заінтабулює ся на такім ґрунтї право заставу для позички рентової, тодї отсей ґрунт (господарство) сим актом стає ся господарством рентовим. Всї кусники ґрунту, що належать до такого господарства, мусять бути злучені в табулї в одну цїлість, то є в одно тїло гіпотечне, та цїле господарство є неподїльне на так довго, доки на нїм заінтабульована є позичка рентова. Такого господарства не вільно дїлити, та щоби видїлити з него якунебудь частину ґрунту, на се треба мати призволенє краєвої комісиї для господарств рентових.

Закон краєвий постановляє, що господарство рентове має бути в руках лиш одного господаря або в руках супругів (чоловіка і жінки), та сим способом хоче запобічи дїленю ґрунту, а як господарство рентове відтак по удїленю позички рентової перейде в руки кількох властителїв, чи то через позбутє чи то наслїдком смерти первісного властителя, тодї нові властителї мають установити з'поміж себе повновластця до господареня на ґрунтї рентовім і до заступства супротив краєвої комісиї для господарств рентовах. Установленє повновластця має наступити в речинци чотирох місяців від інтабуляциї співвластителїв та про особу установленого повновластця належить в тім речинци завідомити краєву комісию для господарств рентових. Установлений повновластець мусить бути спосібним рільником, що уміє провадити господарство.

Окрім неподїльности ґрунту та веденя господарства в одних руках має закон краєвий також на метї: не допустити до задовженя господарства рентового і тому на такім го-

сподарстві не вільно інтабульовати права заставу з умови (скрипту довжного) без призволеня краєвої комісиї для господарств рентових, але на господарствах рентових можуть бути інтабульовані довги (без призволу краєвої комісиї для господарств рентових) на підставі екзекуциї вироків судових.

Краєва комісия для сих господарств рентових має пильнувати, аби властитель господарства рентового ужив удїленої єму позички рентової на призначену цїль господарську, — аби порядно господарив на ґрунтї рентовім, утримував будинки в добрім станї, мав добру худобу і наряди господарські, вчасно платив податки та обезпечував будинки, інвентар господарський і збіже від огню, а в разї потреби також засіви від граду обезпечив. Суму обезпечену може товариство асекурацийне виплатити властителеви господарства рентового лиш за призволенєм краєвої комісиї для господарств рентових.

Під тою опікою зістає господарство рентове так довго, доки позичка рентова не є сплачена і з ґрунту вимазана (екстабульована), а позичка рентова сплачує ся піврічними ратами через 52 роки або через 56 років. Властитель господарства рентового має право найскорше по десяти роках від часу заінтабульованя позички рентової виповісти сю позичку краєвій комісиї для господарств рентових і зовсїм єї сплатити. На скоршу сплату цїлої позички рентової може виїмково призволити краєва комісия для господарств рентових. Натомісць сама краєва комісия для господарств рентових має право виповісти позичку рентову до сплати за шість місяцїв, як би властитель ґрунту рентового зле господарив; не платив рат (рент) позичкових і допустив до екзекуциї хоч би одної рати; утратив власновільність через марнотравство або хоробу; як би ґрунт рентовий перейшов на власність особи, що не година господарити або як би співвластителї через пів року не могли погодити ся між собою на повновластця до веденя господарства на ґрунтї рентовім.

Хто може дістати рентову позичку.

Позичку рентову може дістати лиш той господар, що є сам властителем господарства такого, про яке висше сказано, або набуває таке господарство. Коли властителями господарства є чоловік і жінка, то також можуть дістати позичку рентову. Але як є більше співвластителїв ґрунту, то їм не мож удїлити позички рентової, бо закон краєвий хоче, аби господарство було в одних руках, та аби через дїленє ґрунтів не роздроблювало ся.

Відтак господарство дотичне має бути вільне від довгів інтабульованих, так як цїлию позички рентової є сплатити довги тай сама позичка рентова має бути на господарстві забезпечена.

Позичка рентова дає ся на отсї цїли:

а) на сплату довгів інтабульованих;

б) на сплату тих, що разом одїдичили господарство (співспадкоємців) та уступають з ґрунту, аби одному полишити господарство;

в) на сплату цїни купна та покритє коштів в разї набутя господарства або в разї набутя части господарства від других співвластителїв або в разї докупна ґрунту, що має бути долучений до одного господарства;

г) на покритє коштів будованя або відбудованя будинку мешкального або будинків господарських на посїлости господарській, о скілько ті будинки є потрібні до правильного веденя господарства;

д) на покритє коштів робіт мелїорацийних, то є таких робіт, що

мають поліпшити ґрунти, як наводненє ґрунтів сухих або відпровадженє води з ґрунтів мокрих;

е) на справленє інвентаря мертвого (нарядів господарських) або живого інвентаря (худоби), що є потрібне до правильного веденя господарства, та

ж) на достатченє капіталу оборотового, що є потрібний до веденя доброго господарства, коли сего засобу ґрошевого иншим способом не мож роздобути на корисних условинах.

Рільник, що має дістати позичку рентову, мусить бути власновільний то є повнолїтний (що скінчив 24 роки житя) та мати право орудувати своїм маєтком, отже не може дістати позички рентової малолїтний або той, що задля марнотравства або дурноти зістав відданий під куратора судового. Закон краєвий жадає єще, аби той, що старає ся о позичку рентову виказав ся, що він уміє господарити, так що позичку рентову ужиє на добро господарства і утримає ся на рентовім господарстві.

Кожда позичка рентова мусить бути забезпечена на тім ґрунтї, який має заратувати, то є мусить бути заінтабульована на ґрунтї рентовім, та мати забезпеку сплати з того ґрунту. Тому висота позички рентової не може переступати квоти, яку дає трийцятьразовий чистий дохід катастральний (поданий в аркушах грунтових до виміру податку ґрунтового) разом з половиною вартости будинків, на яку зістали заасекуровані будинки мешкальні і господарські посїлости рентової. Аби отже означити, яку позичку рентову може дістати властитель ґрунту. треба з аркуша ґрунтового виписати дохід катастральний кождої парцелї і разом додати та відтак тоту суму помножити трийцять разів і до тої нової суми єще додати половину вартости будинків, принятої до обезпеченя (асекурациї) від огню. Висота позички рентової може бути означена також тим способом, що краєва комісия для рентових господарств каже оцїнити дотичне господарство та до висоти трох четвертих частий оцїненої вартости господарства може признати позичку рентову.

Але закон краєвий подає єще одну постанову за руковід краєвої комісиї для господарств рентових, приказуючи, аби вимірювати позичку рентову лиш таку, щоби властитель господарства рентового був годен з приходів того господарства покривати: кошти господарства і рати (ренти) позичкові та щоби з остального чистого приходу мав відповідне утриманє для себе і своєї родини. Які є кошти (видатки) господарські, та кілько на рік потреба видати на утриманє родини господарської, се знає кождий господар про себе, а що-до висоти річної ренти (рати) від позички рентової, то покликаний закон розкладає сплату позички рентової на довгі лїта і тому тоті рати позичкові є малі та догідні до сплати з ґрунту рентового.

І так позичку рентову дає краєва комісия рентова 4-ри процентовими листами рентовими або 4½ процентовими листами рентовими, які при виплатї вимінюєсь на ґроші для позичаючого. В першім разї, коли позичаючий бере позичку рентову 4-ро процентовими листами рентовими, тодї буде він сю позичку сплачувати через 56 років та буде платити ренту річну на оплату проценту (відсотків) від позички рентової і на сплату самого капіталу позичкового (істини) по 4 кор. 50 сотиків від кождих сто корон позички рентової, а в другім разї коли позичаючий возьме позичку рентову 4½ процентовими ластами рентовими, то буде він сю позичку рентову сплачувати через 52 роки та буде платити ренту річну на оплату проценту (відсотків) від позички рентової і на сплату самого капіталу позиченого по 5 корон від кождих сто корон позички

рентової, то є по 50 корон річно від кождої тисячки корон позички рентової. Тоту річну ренту платить ся піврічно з долини.

Коли отже хто позичить 3.000 корон на господарство рентове, то в першім разї буде платити через 56 років річну ренту по 135 корон, платну піврічно з долини по 67 корон 50 сотиків, та за 56 лїт такого плаченя зовсїм сплатить позичку рентову, а в другім разї буде платити через 52 роки річну ренту по 150 корон, платну піврічно з долини по 50 корон, та за 52 роки такого плаченя зовсїм сплатить позичку рентову. Хто позичить 5.000 корон на господарство рентове, то в першім разї плачити буде через 56 років річну ренту по 225 корон, платну піврічно по 112 корон 50 сотиків, а в другім разї буде платити через 52 роки річну ренту по 250 корон, платну піврічно по 125 корон. А хто позичить 10.000 корон на господарство рентове, то в першім разї буде платити через 56 років річну ренту по 450 корон, платну піврічно по 225 корон, та в другім разї буде платити через 52 роки річну ренту по 500 корон, платну піврічно по 250 корон.

Як той, що затягне позичку рентову потребує єї на сплату цїни купна набутого господарства або части господарства набутого від других співвластителїв або докуплених ґрунтів до головного господарства, то може він виєднати, аби оплата ренти розпочала ся аж по роцї від дня виплати позички рентової, то значить, що краєва комісия для господарств рентових може єму признати вільний рік від оплати ренти, а за се підвисшить суму позички рентової квотою однорічних відсотків.

Як старати ся про рентову позичку.

Краєва комісия для господарств рентових признає позички рентові і заключає контракти рентові (скрипти довжні) з тими, що беруть позички рентові.

З'осібна, краєва комісия для господарств рентових означує вартість господарства, на яке удїлює позичку рентову та в сїй цїли заряджує потрібне оцїненє господарства.

Видїл краєвий наглядає дїяльність краєвої комісиї рентової і видає вказані розпорядженя.

До краєвої комісиї для господарств рентових належать: маршалок краєвий або єго заступник як предсїдатель і шість членів, з котрих вибирає двох Сойм краєвий, двох Видїл краєвий та двох покликує Намістник. Кождий член комісиї має заступника, що єго заступає в разї перешкоди.

Хто хоче дістати позичку рентову, той має внести поданє (без стемпля) до Краєвої комісиї для господарств рентових при Видїлї краєвім у Львові та до сего поданя долучити: а) витяг гіпотечний свого ґрунту, виданий судовим урядом для книг ґрунтових; б) аркуші посїлости ґрунтової, на доказ, кілько моргів обнимає єго ґрунт і який є дохід катастральний; в) книжочку податкову і потвердженє ц. к. уряду податкового, на доказ, кілько від того ґрунту оплачує податку, та г) полїсу асекурацийну, на доказ обезпеченя будинків від огню і вартости будинків.

В отсїм поданю має ся заявити, на яку цїль подаючий потребує позички рентової, чи на сплату довгів, чи на сплату рідні, чи на купно ґрунту, чи на поставленє будинків, чи на яке инше дїло, задля котрого може бути признана позичка рентова, як се висше виказано, як також представити стан свого господарства, то є спосіб господареня, якість і скількість будинків та висоту річного доходу. При тім повинен подаючий о позичку рентову зазначити в своїм поданю, чи хоче затягнути позичку рентову листами рентовими першого типу, т. є 4-ро процентовими листами рентовими, чи другого типу, то є листами

рентовими 4½ процентовими. Ріжниця між обома типами листів рентових зістала пояснена вже в попереднім уступі отсим способом, що в першім разї будуть рати позичкові (ренти) менші, але за те довше платні, та в другім разї будуть рати позичкові троха більші, я за те коротші. Дальша ріжниця стоїть в тім, що 4-ро процентові листи рентові будуть мати низший курс (меншу цїну продажну) а 4½ процентові листи рентові будуть мати висшу цїну продажну, отже позичаючий при виплатї позички рентової возьме більше готівки за листи рентові другого типу. Краєва комісия рентова при Видїлї краєвім має друковані взори до зголошень о позичку рентову, та отсї взори мож там дістати.

Краєва комісия для господарств рентових має право вносити до судів всякі поданя, що дотичать твореня господарств рентових, інтабуляциї права власности господарства рентового на річ позичаючого та інтабуляциї права заставу для позички рентової, при чім суд на картї стану маєткового вписує адноташию неподїльности господарства рентового.

Поданя, які краєва комісия для рентових господарств вносить до судів є вільні від стемпля.

Коли позичку рентову затягає ся на купно ґрунту або на докупленє части ґрунту від співвластителїв або на закупленє ґрунту, що має бути прилучений до господарства рентового, тодї дотичний скрипт довжний і інтабуляция позички рентової є вільні від належитости правної, але о признанє того увільненя треба внести просьбу до повітової Дирекциї Скарбу (уряду виміру належитостий) в речинци 30. днїв по виготовленю скрипту довжного (закон з 12. червня 1906, В. з. д. 116), виказуючи удостовіреними грамотами дотичне набутє ґрунту і виєднанє на сю цїль позички рентової. Такі просьби разом з прилогами є вільні від стемпля.

Як представляєть ся дотеперішна дїяльність краєвої комісиї для рентових осель?

Про се находимо докладні відомости в справозданю Видїлу краєвого про рентові оселї, предложенім в р. 1911. соймови краєвому.

Подаємо тут головнїйші відомости.

За час від 1906 до 1911 р. признала комісия для рентових осель 1182 позичок на суму 10,362.700 К. З того числа признаних позичок зреалїзовано в тім часї 620 позичок на загальну суму 5,627.400 К. В 194 случаях інтересовані зрекли ся з ріжних причин признаних позичок на суму 1,423.100 К., а в 118 случаях признані вже позички цофнено на суму 1,214.200 К. До зреалїзованя лишило ся в падолистї 1911 р. 250 позичок на суму 2.098.000 К.

За пятилїтний час дїяльности комісиї відмовно полагодила вона 491 подань о позички, що становить троха менше половини числа признаних позичок і більше як дві третини позичок виплачених.

В часї від вересня 1909 до падолиста 1911. утворено 350 рентових осель, положених в 227 громадах і 66 повітах. Обшар ґрунтів під оселями обнимає 6.728 моргів і 537 сяжнів, вартости оцїночної 6,345.753 К з живим і мертвим інвентарем. Сума позичок удїлених на сї господарства виносить 3,281.400 К., річна рента від тих позичок — 150.384 кор. 75 сот. При помочи позичок докуплено 2116 моргів і 1304 сяжнів, або около одної третої цїлого обшару господарств.

Більше як половину з удїлених позичок ужито на сплату довгів (1,744.861 кор. 84 сот.), одну трету часть (1,106.602 кор. 34 сот.) на сплату решти цїни купна, а решту на побільшенє інвентара або піднесенє господарства (49.421·76 К), на будову будинків (25.000·45 К) і на сплату родині (25.013 К.)

Що до обшару поодинокі господарства рентові дїлять ся на слїдуючі 6 ґруп: від 5 до 10 моргів мають 78 рентових осель, від 10 до 15 — 123 осель, від 15 до 25 — 88, від 25 до 35 — 23, від 35 до 50 — 17 і висше 50 моргів 21.

ВАЖНЕ! **ВАЖНЕ!**

КОШТОМ І ЗАХОДОМ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИХ ПРАВНИКІВ У ЛЬВОВІ

ПОЯВИЛИ СЯ І ПРОДАЮТЬ СЯ ВЖЕ

отсї друксорти.

Ч. скл.	Ціна 1-ої лїбри = 20 аркушів.	сот.
1.	Контракт купна і продажі (первопис)	50
1½.	„ „ „ (відпис)	40
2.	Поданє о впис права власности	50
3.	Поданє о видїленє і утворенє нового табулярного тїла	50
4.	Поданє о видїленє і придїленє	50
5.	Напис до подань о право власности (два на арк.)	40
6.	Напис до подань о видїленє і утворенє нового табулярного тїла (два на арк.)	40
7.	Напис до подань о видїленє і придїленє (два на арк.)	40
8.	Екстабуляцийний квіт	50
9.	Екстабуляцийний квіт. Відпис для збірника грамот (два на арк.)	50
10.	Контракт заміни	50
11.	Контракт заміни. (Відпис для збірника грамот)	50
12.	Позов о заплату суми грошевої	50
13.	Напис до позву о заплату суми грошевої	40
14.	Внесенє (Поданє) о позволенє екзекуції на движимости	40
15.	Напис до внесеня о позволенє екзекуції на движимости	40
16.	Внесенє (Подáнє) о позволенє екзекуції через установленє права заставу на недвижимости	50
17.	Напис до внесеня о позволенє екзекуції через установленє права заставу на недвижимости	40

Виключний склад повисших друксортів в **КНИГАРНІ НАУК. ТОВ. ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ**, (Ринок ч. 10), де просить ся звертати ся з замовленями. Замовленя полагоджують ся як найскорше.

І се і те.

Перший дім Тов-а „Сокіл“ в Галичині.

Дім філії товариства ґімнастичного „Сокіл“ в Станїславові (перший в краю). Фотоґр. Федїр Величко.

Перед пятьма лїтами закупило ґімнастичне товариство „Сокіл“ в Станїславові реальність, зложену з партерового дому і великого города о 3000 квадр. метрах. Реальність положена при перворядній улици Третого Мая ч. 18 і в околедку міста. Минуло річні загальні збори ухвалили перевести перебудову тої реальности що вже й виконано і в той спосіб узискано розмірно велику салю, яка є 14 м. довга, 11 м. широка а 6½ м. висока. До салї є долучені крім того 4 досить просторі кімнати, в яких містить ся кредит. тов-о „Народний Дім“ і шатнї. Крім сего добудовано бічний будинок на поміщенє української народної школи ім. Шашкевича. Теперішна вартість реальности виносить понад 100.000 корон. До купна реальности приступило товариство, яке числить всего 120 членів, і тільки завдяки жертволюбивости станїславівської суспільности було в силї сплачувати рати і відсотки від довгів, які тяжать на реальности, а через перебудову значно збільшили ся. Старшина товариства однак вірить, що з сих довгів удасть ся їй вилїзти виключно при помочи місцевого громадянства і тому звертаєть ся з просьбою о жертви лише до него. Се підносимо тому, бо звичайно інакше у нас водить ся. Люди беруть ся без гроший до інтересів, а коли прийде ся платити рати, то замість сягнути перш усего до своїх кишень простягають руки до цїлого краю, не зважаючи на те, що справа, о яку ходить, має нераз виключно місцеве значінє.

Числа-велити.

Один мілїон... Правда, як то легонько вимовити отсе „дрібненьке“ слово: мілїон? А чи і всї з нас так само легенько зможуть уявити собі величину мілїона? Сумнїваємось.

Щоби як слїд уявити собі великість сього числа, требаби нам його прирівняти до величини якихсь инших мірил. Доперва по такому прирівнаню зможемо собі сяк-так представити сю велич, яку ми звичайно з таким легковаженєм трактуємо.

І щож се є мілїон? Перший лїпшиї школяр з IV степеня науки щоденної

(школи народної) відкаже вам: міліон є то тисяч тисячок.

Гаразд; а тепер инше питанє: а скільки то часу требаби нам на се, щоби перечислити міліон — ось хочаб наших корон?

Числячи найшвидше, зможемо вимовити у продовж одної мінути найбільше 85 порядкових чисел. Коли станемо отже числити корони: перша, друга, третя, четверта і т. д. і т. д. аж до мілїонової корони включно, — то змарнуємо на

Міліон корон.

се численє 11.760 мінут, себ то більше чим 196 годин. Колиж відкинемо з того часу день в день по 14 годин на відпочинок, сон і инші занятя, -- отже коли будемо у продовж шести будних днїв числити без перерви по 10 годин, то на перечисленє поодиноких корон аж до мілїона змарнуємо аж 3 тижнї часу!

Ну, а тепер ще кілька нагляднїйших примірів.

Хай би хтось так забажав поставити собі з мілїона наших срібних пятькоронівок височезний стовп; і щож думаєте, якої висоти діпняв би він? Нїхто й не повірив би: стовп сей сягав би понад хмари, бо був би на 2 і пів кільометра високий!

Наколиб так найшов ся який друкар і видрукував книжку (на звичайному папери), яка числилаб один мілїон сторінок, — то ся книжка булаб „доволї груба“, бо аж на 15 метрів! Нївроку собі книжка!

Або ось таке: Богато з нас бачило золотий австрійський, або т. зв. „цїсарський“ дукат. Є се гріш так завеликий, як ось приміром золота десять-коронівка, вичеканений з чистого золота, а важить таку незначну дрібничку, що його тягар ледви чуємо на руцї. Колиж би комусь яким чудом вдалось призбирати таких дукатів один мілїон, то до перевозу їх мусїв би ужити одної пари сильних коний, — бо така скількість дукатів важить вісїм метричних сотнарів.

* * *

Пізнавши вартість одного мілїона, ми перейдемо до чисел ще більших. В нинїшних часах часто-густо можна чути про американських мілїярдерів. Так приміром Американцї чванять ся, що їх уроженець і співгорожанин, Джон Рокфелєр, „є найбогатшим чоловіком на світї“, бо має майна на один мілїярд.

Ми вже пізнали, яким велитенським числом є мілїон; а щож доперва говорити про мілїярд!? І се слово дуже легко вимовити, одначе незвичайно трудно уявити собі його велич.

Але вернїм опять до примірів.

Від Різдва Христового минуло вже 1912 лїт і нам всїм здаєть ся, що се страшенно довгий шмат часу; а тимчасом від сьої хвилї до наших часів минає як раз один мілїярд хвилин (мінут). Значить ся, наколиб так хто був жив від часів Р. Хр. і кождої хвилї відкладав до якоїсь велитенської скринї по

одній короні, то доперва тепер доскладався би одного мілїярда.

Колиб так хтось забажав з мілїярда наших срібних корон уложити ленту, кладучи одну корону біля другої, то така лента булаб довга на 20 тисяч кільометрів; колиж би клав їх одну на другу то поставив би з них стовп, високий на 1650 кільометрів.

Цїкава також річ: колиб так хтось забажав перечислити мїлїярд власних корон (ось хочаб Рокфеллєр своїх мілїярд долярів), скільки би він на сю цїль з'ужив часу? Отже на се відповідь така: Наколиб він став числити із швидкостію тикотїня кишевого годинника і числив би, не перестаючи, днем і ніччю, то потребував би на се 6 лїт і 4 місяцї; наколиж би числив як звичайно се робить ся, то витратив би на се аж 19 лїт!

Ось вам і мілїярд!

* * *

„Чим дальше в лїс, тим більше дров".

Коли ми коротенько пояснили велич мілїона і мілїярда, — перейдїм до чисел ще більших, до чисел таких, серед яких прямо губить ся наш ум, никне найбуйнїйша уява. А преціньтакі числа є, а орудує ними астрономія, себ то наука про тїла небесні.

В астрономії такі числа як мілїон і мілїярд — нїчо не значать, є прямо ничтожне.

Але, щоб зрозуміти, опять берім собі до помочи приміри.

Совісними науковими дослїдами доведено, що світло в одній секундї „перебігає" 300 тисяч кільометрів. Помноживши се число через скількість секунд в роцї*), одержимо прямо непонятне число: 12,460.800,000.000, яке й є т. зв. „світляним роком", бо стільки кільометрів дороги перебігає світло у продовж одного року.

Числа сього ми нїяк нашим умом не можемо поняти, доперва примір вияснить нам його. Припустїм, що в так далеку дорогу виїхав поспішний поїзд зелїзничий, який нїгде анї на секунду не сміє припинити ся в дорозї. І як же думаєте: кілько лїт він потребувати ме, щоби доїхати до цїли? — Ото аж... 140 мілїонів лїт!... Дрібничка у вічности.

І щож значить проти такого числа мілїон, або хочаб і мілїярд? А преціньвони для нас такі вже велити...

В погідну, ясну ніч бачимо на небозводї превелику скількість зірок всїлякої величини, краски і сили світла. Але та скількість зірок, видимих голими очима, є нїчим супроти тої скількости, яку доглянути могуть астрономи крізь сильно побільшаючі скла, або т. зв. далековиди, чи там телєскопи. Не заганяймось одначе аж так далеко; скажемо лишень коротко, що віддаль зірок, видимих крізь сильні далековиди, є так страшенно велика, — що світло, виходяче від тої зірки, щоби дістатись аж на нашу землю, потребує на се не то вже тисячок, — але мілїонів лїт. Не здивує ся отже нїхто, коли тепер скажемо, що те світло наших чудово гарних зірок, яке ми тепер оглядаємо кождої тихої, зоряної ночі, є світлом з перед тисячок, а може мілїонів лїт, — отже з часів, з яких може ще й не було нашої землї у вселенній... А яким покажеть ся світло нинїшних зірок — про се говорити й писати муть люди опять за сотки тисяч, а то й мілїони лїт!

Одначе — чи тодї ще істнувати ме наша матуся — земля?...

Переказав: *Ів. Казан.*

*) Рік має 31,536.000 секунд.

Гігієнічні поради.

Чистість то здоровлє.

Культурні люди мають купальні і парні, в котрих вимивають ся і випарюють ся що тижня. У жидів сей звичай увійшов так в житє, що вони чули би ся нещасливими, як би того не робили. Не так у нас. Часто можна почути, як старий хлоп, перехвалюєть ся, що нїколи в житю не купав ся. Таж в порядним господарстві безроги навіть бувають часто миті і чесані і радісним квичанєм оказують своє вдоволенє.

Людська і звіряча скіра складає ся з дрібненьких отворів, званих порами. Як ті пори позабивають ся порохом і брудом, то орґанїзм хорує, бо не має приступу воздуха. Щоби тому запобічи треба мити не лише лице і руки, але цїле тїло від голови аж до ніг і то по змозї як найчастїйше. Уста треба також полокати і мити зуби, бо рештки страви, які там лишають ся, творять осад, що гниє і впливає на псутє зубів та спричинює неприємну вонь. Митє очий є добрим також, бо запобігає всяким запаленям. Дивують ся люди нераз, що в якійсь місцевости панує заразлива недуга. Як же не має вона там розпаношувати ся, коли бруд і нечистота є в хатах, в людській одежинї, в білю і в скірі. Таж тим маленьким хробачкам-бакцилям, що викликують хороби, все є найлїпше в брудї.

Алеж бо не лиш тому треба старати ся о чистоту. Чоловік, котрий не миє ся, воняє так, що нераз не можна до него навернути ся. Галапаси, які жиють на чоловіцї і нищать його, походять лише з бруду; а дїти хорують на відпаренє, о чім добре знають матери. Чорний струп на голові немовляти походить лише з бруду. Скоро миє ся скіру, то вона стає мягка і гнучка, чоловік чує ся черствий, сильний і веселий, лице його погідне. В чистім тїлї пробуває звичайно й чиста душа. Тому не треба жалувати що днини 5—10 хвиль часу і трохи води, аби обмити не лише лице і руки, але й шию, груди, та ноги. Ноги найлїпше мити вечером перед спанєм, що справляє велику полегчу по цїлоденнім ходженю, і не допускає поченя ніг, що є дуже неприємним як для самої людини так і для її окруженя. До митя треба уживати зимної води і все свіжої, а нїколи не мити ся в тій водї, в якій вже хтось другий мив ся. Є се обридливо і нездорово. До митя повинна служити окрема посудина, найлїпше бляшана мидниця, якої не належить уживати, як то звичайно буває, ані до переховуваня вапна, ані до праня біля, ані до митя підлоги чи вікон, ані до зливаня помий. Мидниця досить напрацює ся і виплатить ся, скоро в нїй вимиє ся цїла родина. По ужитю мидниці одною особою, а перед митєм другої, треба її виполокати. Хорі особи повинні мати окрему посудину до митя. Тїло по умитю треба витерти до суха чистим ручником з грубого полотна, старанно обрубленого, яке лиш до тої цїли треба уживати. Ручник повинна мати кожда особа окремий. Дїти повинна мати приучувати до щоденного митя з малку. Немовлята до одного року мусять ся купати в балїйцї. По купелї треба дитинї вичистити носик, ушка і уста малим платком тонкого полотна, а всї місця, на яких тїло згинає ся, посипати мучкою, аби не відпарювало ся, бо се справляє дитинї великий біль. Немовля по купели, завинене в чисті пеленки, є спокійнїйше і спить лїпше.

Старші дїти і дорослі особи повинні також як найчастїйше уживати купели. В містах служать до сего публичні парнї і купальнї, а подекуди то вже й по приватних домах уладжені купальнї. Деж сего нема там треба уладжувати собі купіль в балїях або в окремих на те призначених ваннах а в лїтї уживати як найчастїйше річних купелий, о скілько — розумієть ся — се можливо.

Ради для господарів.

Кілько може корова дати молока?

Оден американський рільник продав другому ще не народжене теля — під услівєм, що буде бичок, бо теличка ще дорожша — за суму 6.000 долярів, то є около 30.000 К. Чому так плачено? То-

му, бо корова, котрої потомство так високо продано, здобула світову славу зі своєї молочности, далеко вишої, ніж єї також знамениті попередниці. Вона дала в третім році свого житя около 7000 літрів молока, в четвертім піднеслась скількість молока на 9000 літрів а в пятім вже на 9400. Купуючий сподієсь від народженого теляти ще більшого світового здобутку.

Цікаво знати, чому в нас нїхто за корову тілько гроший не заплатив би, та чому наша корова не дасть так богато молока? Над тим варто рільникам докладно застановитись.

Як позбутись з стайні мух?

1) Частим біленєм стїн вапном з домішкою алуну.

2) Накурюванєм пустої стайні сїркою.

3) Плеканєм ластівок в стайнях.

4) Всипуванєм до гною каїніту, та дещо добре спорошкованого вапна.

5) Витиранєм звіряти остро пахучими материями, як вивар оріхового листя або тютюну зі смальцем, покроплюванєм 2% креолевою водою, та скроплюванєм нафтовою емульзиєю, цитриновим соком, чісником.

6) Наліплюванєм стїн і вікон папером наклеєним клийковатою масою, провітрюванєм і чищенєм стайні, настрикуванєм захерліну і т. д.

7) Дуже добре також привязати до хвоста корови легоньке помельце пр. з березових галузок, довге майже до землї, скроплюване остро вонючими течами.

Як виглядає молочна корова?

1) Не товста, довга, о малій видовженій голові, великі очи.

2) Скіра рухома, мягка, фалдиста, нїжна.

3) Рівномірний тонкий, лискучий волос.

4) Виразисті тонкі кости, широко розставлені ребра.

5) Великі, перед подоєм гнучкі повні, по подою охлялі вимена, вистаючі перед і за ноги, скіра на вименах покрита тоненьким волосом, з виразними жилками.

6) Дійки правильні, розвинені, не мясисті; добре свідчать додаткові дійки.

7) Великі молочні жили, ведучі до т. зв. молочних ям.

Як зарадити сему, щоби збіже не зводилося (не звироднювало ся)?

1) Треба на насінє (до засіву) вибрати найдороднїйші густо збиті колоски, о сильній соломі, з середини лану, не з боків, не з місць сильно навожених, не з поляглих місць, також не з вижатих вже снопів.

2) Вибирати насінє однородне. Неможе приміром вибрати мішанини з ячменю дворядового і чотирорядового.

3) З зібраних колосків вибираєсь зерно не з чубка або долїшної части колоса але з середини.

4) Зібрані колоски молотити не цїпами, але лиш витирати руками з колося, і належно висушути.

5) засіяти вибране насінє належить на осібнім поли з далека від збіжа того самого рода та ґатунку, пр. пшеницю з далека від пшениці, а остисту з далека від голої.

6) Найлучше сіяти маленьким рядовим ручним сівником, котрий куплять собі до спілки члени кружка „Сільський Господар“, або також рукою в рядки визначені граблями в віддаленю 18—20 цм. Можна також розкинути рукою, але рідше нїж звичайно сіє ся.

7) При зростї треба від часу до часу виполоти а навіть сповхняти граблями, доки за високо не виросте.

Так дібране збіже нїколи не звироднїє, все буде дуже гарне і дорідне, господар не потребувати ме купувати „новітного“ і захвалюваного збіжа за дорогі гроші та при тім ошукатись бо часто і найлучше збіже з чужого ґрунту та околиці на нашім поли не піде.

Ради для господинь.

Чи можна доїти корови перед отеленєм?

Доїти корови перед отеленєм нїколи не можна, а натомісць належить запустити в півтора а найдальше в місяць наперед. Се робить ся тому, що через доєнє теля зле відживляєсь, слабне, мар-

нїє, народженє значно опізняєсь, а при тім заходить небезпека тяжких породів, внаслїдок того, що доєнєм всї мускули та органи випружують ся і стискають теля.

Нераз однак вимена так сильно збе-руть і набренять, що викликують болї, або й запаленє. Тодї — все таки не перед самим отеленєм — можна дещо здою-вати, але нїколи цїлком, лиш остілько, щоби усунути надто велике напруженє вимен, а тим самим злекшити біль.

Сяра (колястра) не для дїтий, а для телят.

На що належить уважати при доєню корови?

1) Чисті руки і добре витерте чистим платком вимя.

2) Не здоювати першого цверку до скіпця, лиш на землю.

3) Доїти сухою рукою скоро без пе-ререв.

4) Не тягнути пальцями дійок, лиш цїлою рукою стискати, почавши з гори.

5) Підчас доєня не давати їсти, лиш перед, щоби корова спокійно дрімала.

6) Додоювати докладно до кінця.

7) Доїти все в тім самім часї дня.

8) При доєню хоронити перед мухами, не бити корови, не кричати.

Ріжні ради.

Легкий спосіб холодженя мешкань.

На острові Ява випробувано легкий спосіб охолоджуваня мешкань, який нї-чого не коштує. Треба завісити на вікнї мокрі полотна так, щоб горячий воздух з вулиці не мав попри них доступу до хати. Тим способом осягає ся подвійну цїль: охолодженє мешканя а також і чистий воздух, який мусить перети-скатись через тканину полотна. В той спосіб можна цїлий день тримати вікна отвором не терплячи спеки. Є се також доволї здоровий спосіб для мешканців, бо пара що витворюєть ся підчас со-хненя полотен, насичує занадто сухий воздух в мешканю.

Перша поміч при захлисненю.

Скоро дитина захлисне ся, радять піднести її руки до гори і тримати їх ви-простовані, в наслїдок того розширю-єть ся грудна клїтка і захлисненє уступає.

Лїк на ревматизм.

Назбирайте цьвіту з кінських каштанів, дайте до фляшки, наляйте його до-брим спірітусом і поставте на дві недїлї проти сонця. Потім сцїдїть і употребляй-те до натираня.

Для розривки.

Загадки.

Висить гість, та ніч їсть.

(Лямпа).

—

Через гору дорога, а кінців її найти не можна; світ її видить, а піти нею не піде.

(Веселка).

—

Хто все іде, а ще анї кроку не увій-шов? Все бє, а ще нїкого не вбив?

(Годинник).

—

Є 25 грядок. Посади на кожду гря-дочку тілько деревець, аби рахуючи з гори в долину, з долу в гору, на право, на лїво, на вхрест — на всї боки було разом 65.

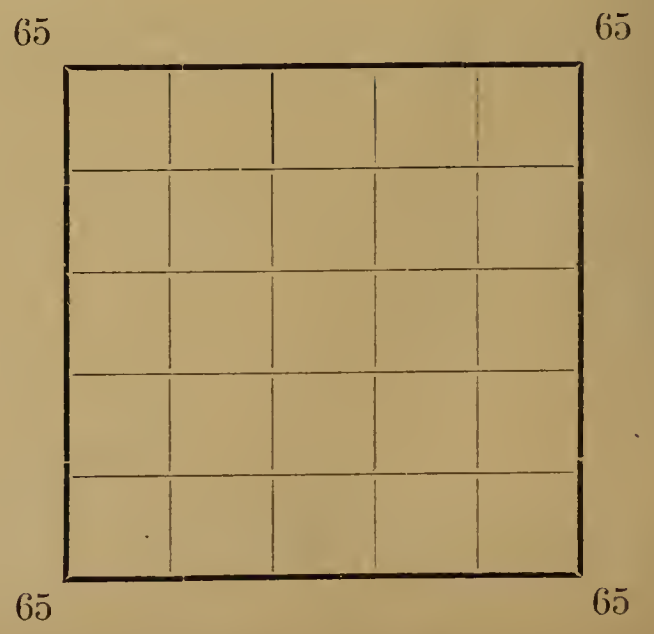

Жарти, дотепи, анекдоти.

Пяниця, перевернувши ся на крату, замикаючу отвір до каналу, говорить до себе:

— Тепер цілкэм люди подуріли. В земли роблять вікна. Тай коби то хоч можна щось гарного побачити через ті крати... А то темно, смерід... На якого чорта вони то вікно зробили?

Пан (до слуги): Іване! на занеси сей лист на почту, але обмий руки, бо від брудних рук лист стане тяжший і треба буде більше за пересилку платити.

—

Мешканє з всякими вигодами.

— Подумайте лише, тут в сім домі є доктор, а через дорогу — похоронний заклад.

—

Війт (до служниці): Параско, я маю йти на хрестини до Богатчука але піду перше до канцелярії, а ти возьми нові чоботи й вичисти їх добре та чим скорше понеси їх туди, а я зараз прийду.

Параска (прийшла до Богатчука і каже): Пан начальник кланяли ся. прислали тимчасом свої чоботи, а відтак самі прийдуть.

Необережний вираз.
(До ілюстрації.)

Професор: Николаю, твоя задача кидає підозрінє, що хтось инший над нею працював. Яке-ж теля помагало тобі при тім?

Николай: Ваш син, пане професор...

Про бабу, що Бога просила за злого пана.

Оден пан був дуже лихий для підданих так, що не було нїкого, що не просив би Бога, щоби чим скорше згинув, окрім одної баби, що все просила Бога за нього. Сей тиран довідав ся про се, послав по ту бабу, питаючи її, звідки прийшло то, що молить ся за нього до Бога, хоч усї бажають йому смерти. Сказала баба: „Паночку! вже то четвертого пана памятаю. Перший був злий і просили за нього всї Пана Бога, щоби згинув. І так стало ся. Настав по нім гірший, що за нього ми також просили Бога, щоби згинув чим скорше. По тім злім настав ще дуже гірший, якому також бажали всї, щоби його забили або щоби чим скорше згинув. По тих трьох ти ще значно гірший, ніж були тамті. Отже я прошу Пана Бога за тебе, щоби ти довго панував над нами, бо надію ся по тобі ще гіршого, ніж ти. Тому волю перше вмерти, ніж настане, та прошу Пана Бога за тебе“. Сею мовою погамувала дуже баба лютого пана й так лихим пізнїйше він уже не був.

Швець в раю.

Сидить баба сама в хатї, згадує небіщика чоловіка тай плаче, що другий вже не такий добрий. Аж тут входить вандрівний швець тай просить милостинї; а йшов він з далекого села, що звало ся Рай. Дурна баба й гадає, що се небесний рай тай питає, чи не видїв він там єї небіщика, що вмер перед роком.

„Ай“, каже швець, там тілько душ; скажіть менї в якім одїню ви його поховали, може по сїм й нагадаю“.

„Його“ — каже баба — „поховали в білім простиралї та баранковій шапцї.“

„Ага того“, говорить швець, „того знаю добре; він не має нї чобіт, нї сірачини, нї штанів, нї сорочки, та ходить як яка сновида лише в простиралї; всї бавлять ся, а він не має й сотика та жиє з милостинї, яку дають йому другі душі“.

Баба плаче над горем свого чоловіка тай питає шевця, чи не ме він вертати до раю. А він й каже:

„За чотирнайцять днїв буду там знова“.

Просить вона його отже, щоб взяв дещо для єї чоловіка. А швець тому й рад.

Небавки входить баба з вузликом повним всякого шматя, дає шевцеви ще й дванайцять срібних тай питає, коли прийде він в друге та принесе їй вістку.

„Далека дорога“, каже швець, „то й незараз му я вертати“.

А баба налякана, що єї небіщик знов може впасти в біду, дає шевцеви ще й всї ті гроші, які мала дома, аби він передав чоловікови.

Скоренько розпращав ся наш швець, бо бояв ся, що надійде другий чоловік баби.

Так й було. Бо ледви він відійшов, входить до хати мужик, тай дивує ся, що єго баба чогось веселої співає.

А вона йому зараз й розказує, що чула від шевця за свого небіщика, та як передала йому до раю одїнє й гроші.

Лютить ся мужик, але нїчого не каже бабі, а ще й хвалить і питає, куди той швець пішов; він хотїв би пігнати за ним конем та додати ще десять срібних, бо вона дала за мало гроший і небіщик недовго зможе з них жити.

Пішла баба сїдлати коня, а мужик падькає, що його жінка така дурна та обіцює собі добре її обложити, як вже відбере від шевця одїнє і гроші тай верне домів. Сїв наш мужик на коня тай гонить за шевцем.

Але швець не в тїмя битий. Видить він, що хтось дорогою жене тай догадує ся, що се чоловік тої дурної баби. Кидає скоренько вузлик і правило — по якім можна було єго пізнати — за пліт в траву, а сам стає, спирає ся на палицю тай нїби на когось чекає.

„Чи не бачили ви“, кличе до него мужик, „чоловіка з вузликом і правилом?“

„Видїв, видїв, саме тепер утїк у лїс.“

Хоче мужик гонити в лїс, але там великі мокляки так, що годї їхати конем. Злазить отже тай просить шевця, аби потримав коня, а сам біжить в лїс.

Та ледви він щез в лїсї, взяв швець зза плота вузлик тай правило, сїв на коня тай пігнав куди йому було треба.

Вертає мужик за якийсь час з лїса, дивить ся, а за тим чужим і за конем й слїд пропав.

Бачить він, що се той самий пройдисьвіт та що вивів в поле й його, тай думає, як би то вибрехати ся перед жінкою.

А жінка вже йде проти него, бо задовго було їй чекати.

Дивує ся, що чоловік йде пішки та питає: „Чи дігнав ти шевця?“

„Дігнав“, каже мужик, „дігнав; та нарікав він, що дорога до раю дуже далека, то й дав я йому коня, щоб скорше туди прибув. Наказав я йому також передати конину твойому небіщикови, аби мав чим і в раю їздити“.

Баба радує ся, що чоловік її так любить тай каже: „Коби ти, любчику, скоро вмер, то меш бачити, як я тебе щиро люблю. Щодня слати му тобі до раю всякого добра“.

Довго лютив ся мужик в душі на себе і на свою жінку, бо і пройдисьвіт вивів єго в поле та ще й перед сусїдами похвалила ся баба сим мудрим дїлом.

З РОКУ НА РІК.

(Огляд найважнїйших світових подій від вересня 1911 р. по конець вересня 1912 р.)

Австро-Угорщина.

Австрия. Нововибраний парлямент почав свої наради. Социялїстичні посли видвигнули в парлямснтї справу дорожнечі мяса по містах. Мясо справдї в австрийських містах дуже подорожіло. Щоби сему запобігти, домагали ся социялїстичні посли, щоби отворити границї для ввозу товару з чужих держав головно з балканських. Наші українські посли, крім радикальних, голосували проти сього внесеня, бо ввіз заграничного товару зруйнував би наших селян. Наші посли казали, що коли хочуть, щоби мясо в містах подешевіло то нехай подбають, щоби наші селяни могли більше худоби ховати. В тій справі скликали социялїсти віча по містах. У Відни прийшло до заворушень, в часї котрих упало три трупи й 90 було ранених. Проти демонстрантів відбула ся в віденськім судї розправа й їх дуже строго позасуджувано. За се робітник Микола Негус Вавра, Серб із Дальматиї стріляв у парлямснтї до мінїстра судівництва Гохенбургера.

В лютім с. р. понесла Австрия велику втрату, 17. лютого помер у Відни мінїстер заграничних справ ґр. Альойзий Еренталь. Був се дуже талановитий державний муж, може один із найталановитїйших, яких Австрия мала в останних лїтах. Він провадив мирову полїтику й зручною полїтикою вспів перевести анексию Босни і Герцеґовини без проливу крови. До нашого народу відносив ся ґр. Еренталь усе прихильно. Наслїдником Еренталя, став його особистий і полїтичний приятель Лєопольд Берхтольд, який піде мабуть у полїтиці слїдами свойого попередника.

Парлямент, між и., ухвалив закон про військову реформу. При сїм наші посли загрозили були обструкциєю, поки не буде полагоджена справа українського унїверситету. Тодї цїсар видав був до українських послів письмо. Се було дуже обурило Поляків і вони зажадали уступленя мінїстра Гайнольда, що за його радою й згодою вийшло се письмо. Але мінїстер Гайнольд лишив ся. Як покінчить ся справа з нашим унїверситетом поки що не знати, а правительство прихильне його заснованю, бо хоче зєднати собі наш нарід на випадок, коли би прийшло до війни з Росиєю, яка як звісно має апетит на східну Галичину. Та полагода унїверситетської справи залежить ще й від полагоди инших справ, а власне довершеня чесько-нїмецької угоди, а також в части польсько-української.

Угорщина. Минулий рік зазначив ся на Угорщинї обструкциєю в угорськім соймі проти військових законів. Мадяри домагають ся, щоби в війську, що рекрутуєть ся з Угорщини урядовою мовою була не нїмецька як доси, але мадярська. Але тим, що роблять обструкцию не так ходить о мадярську мову, як о власть, бо посли угорського парляменту дїлять ся на дві головні партиї на „партию працї“, яка є за тим, щоби парлямент робив і ухвалював усї закони і на опозицию, яка поборює тамту партию. Отже ся партия веде обструкцию. Зразу вони говорили лиш

довгі бесїди, щоби забирати час, а відтак взяли ся й грати на інструментах, як наші посли в галицькім соймі. Щоби здавити опозицию партия праці вибрала иншого предсїдателя Тісу. Він впровадив полїцию до парляменту, яка повикидала опозицийних послів. Тодї один із опозицийних послів Ковач вбіг до салї й вистрілив тричі до Тіси, а відтак двічі до себе, та Тіси не поцїлив, а себе ранив тяжко. Крім отого клопоту з опозициєю мають ще мадярські пани инший клопіт. А то мадярський нарід хоче виборчої реформи до сойму, такого виборчого закона як є до австрийського парляменту. Найбільше добивають ся виборчої реформи будапештенські робітники, яких там є 80 тисяч. В маю с. р. уладили вони демонстрацийний страйк за виборчою реформою, в якім взяло участь коло 50 тисяч робітників. Підчас страйку прийшло до заворушень. Полїция й військо стріляли до робітників. Згинуло кільканацятеро людий, кількадесять потерпіло тяжкі рани. Кількасот демонстрантів були арештували. Доперва після сих крівавих подій в парлямент почали думати справдї над виборчою реформою та переговорювати. А тої виборчої реформи боять ся Мадяри ще й тому, бо їх на Угорщинї є богато менше як всїх инших народів разом. Як би прийшла справедлива виборча реформа то скінчило би ся панованє Мадярів над иншими народами Угорщини, між ин. і над нашим народом, якого там є понад пів мілїона. Найбільше борють ся проти Мадярів Хорвати, бо хоч вони мають навіть свій окремий сойм, але Мадяри й їм заливають горячого сала за шкіру, хотячи змадярщити Хорватию. Хорвати боронять ся проти сього всїми силами, але Мадяри насилають там на банів (намісників) Мадярів, або змадярщених Хорватів, які старають ся м. и., щоби до хорват-

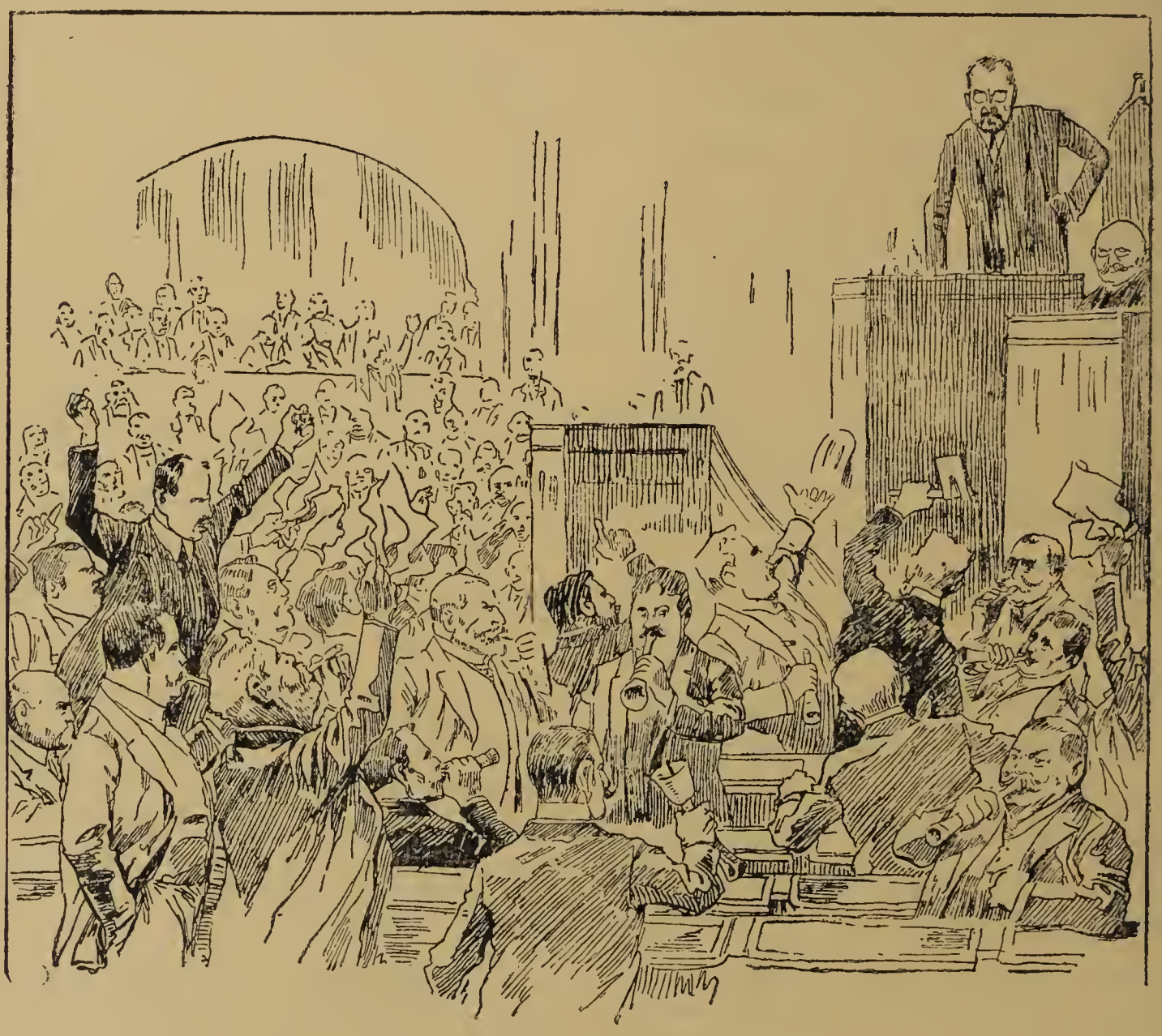

Обструкция в угорськім соймі.

ського сойму входили посли прихильні Мадярам, але се не вдаєть ся. Хорвати все вибирають своїх. Не могучи дати собі ради з соймом бан Цувай розвязав його та запровадив в Хорватиї виїмковий стан. Хорватський нарід виступив проти бана, а студент університету Юкіч

Росия.

В Росиї мимо нїби-конституциї все йде старим ладом. В імени царя панує там шайка чорносотенних панів, що гнете бідний нарід і держить його в темноті й тягне з нього зиски. Найбільше

Криваві заворушеня в Будапештї: військо стріляє до демонстрантів.

стріляв до бана Цувая та його не поцїлив лише ранив радника Гервоїча, що їхав із Цуваєм. Юкіча засудив суд на смерть, але хорватський нарід величає його, а хорватські пані обсипали його після засуду цьвітами. Виїмковий стан в Хорватиї вже знесено.

гнете ся шайка чужі народи, котрі вона називає „інородцями“, а вже найбільше наш український нарід. Та чує ся шайка, що її власть на глиняних ногах і в кождій хвили може впасти. Революцию придавили вони кріваво при помочи війська, тисячі людий повісили на ши-

беницях та позамикали на цїле житє по тюрмах, де над ними тяжко знущають ся, але революция не погасла. Вона лиш притихла й готова при першій лїпшій нагодї вибухнути з незвичайною силою. Вже й тепер час від часу дає вона знати про себе. І так минулого року в вересни, коли російський кривавий цар був у нашім Київі, в театрі на представленю, революціонер Багров, що був навіть членом тайної полїциї, застрілив російського президента мінїстрів Столипіна. Та російське правительство з сього нїчого не навчило ся й дальше держить ся старого звичаю.

Ось у копальнях золота Лєна на Сибіри вибух був страйк робітників, які домагали ся, щоби їм підвисшили платню та лїпше поводили ся з ними. Та замісць заспокоїти бодай у части справедливі домаганя робітників російські власти вислали проти них військо, а се полагодило справу так, що 400 робітників післало на той сьвіт. Те поведенє російських властий обурило цїлий культурний світ. Та російське правительство нїщо собі з сього не робить, лиш дальше господарить по свому та мріє про нові здобутки поза межами Росиї. Має воно велику охоту загорнути під свою власть бодай часть Персиї й йому навіть вислало там було прогнаного шаха, щоби там викликав заворушеня й усобицю, щоби російські війська могли „заводити там лад“ і так забрати часть Персиї для Росиї. Має вона апетит і на инші землї як пр. на Монголїю та на Балкан, (головно на Туреччину) а навіть на нашу Галичину. Російські півправительственні газети таки завзивають до війни з Австриєю, а правительство насилає до Галичини сотки шпігунів. Коби то так сила як охота, а тим часом все показує, що сили Біг має, бо навіть тото військо, на якім росийсике правительство опирає всю свою силу й воює ним власних своїх горожан, навіть воно вже починає бурити ся. Ось недавно російські моряки (корабельне військо) на однім кораблї вирізали всю старшину, а другі кораблї навіть змовили ся були, щоби взяти в неволю а навіть убити царя. Тепер їм се не вдало ся, над Кронштатом проголошено стан облоги, але в друге хто знає. З важнїйших випадків у Росиї слїд ще згадати, що третя дума, вибрана головно чорносотенцями, яка й ішла їм у всьому на руку, покінчила вже своє житє й в жовтни м. р. уже відбули ся вибори в IV. думу. З усього, що дума ся зробила замітне хиба вилученє Холмщини, краю заселеного Українцями, з т. зв. Польського Королївства.

Нїмеччина.

Нїмеччина дальше росте в силу й хоче стати найпершою державою на світї. В тій цїли скріпляє воєнні сили, а головно фльоту, щоби дорівнати а то й перевисшити найбільшу морську державу Англїю. І на випередки з нею будує один за одним велитенські воєнні кораблї т. зв. дредноти. Також заходить ся коло утвореня великої воздушної фльоти. Через се дуже багато гроша з податків, які незвичайно зростають іде на військо, що викликає невдоволенє серед народу. В сїчни сего року відбули ся в Нїмеччинї вибори до парляменту. На 397 послів вибрано социяльїстів, однак сього не треба так розуміти, щоби в Нїмеччинї було так велике число виборців социяльїстів. На социяльїстичних послів голосували й несоцияльїсти, щоби заявити своє невдоволенє правительству. В мартї с. р. вибух був у Нїмеччинї страйк углекопів, в часї котрого прийшло до грізних заворушень. Робітники по вулицях воювали з військом і полїциєю. В Гамбурзї був справдїшний стан облоги. Жандармські патрулї ревідували перехожих, чи не мають оружя. З початком липня відбув

Воєнний корабель наїздить на підводні міни.

ся зїзд нїмецького цїсаря з росийським царем на Балтийськім мори, який одначе не мав більшого полїтичного значіня.

Франция.

Як усїм державам так і Франциї за тїсно вже в своїй земли, от вона так як і инші держави, теж старає ся загарбати чужу. І накинула оком на магометанську державу Мароко. І вислала була експедицию воєнних кораблїв до Марока, а з нею разом і Японїя, а за ними й Нїмеччина. З сего прийшло було до непорозуміня між Францией а Нїмеччиною. Довго вела ся війна, аж вкінцї в мартї с. р. султан Марока Мулей Гафід підписав договір, яким признав зверхництво Франциї над своєю державою. Франция зробила се в порозуміню з Нїмеччиною, яка мусїла на се згодити ся, щоби не наразити собі Англії. На підставі сего договору буде пробувати в Мароку французький резідент (намісник), без якого відома султан не сміє нїщо робити, а крім того Франция має право обсадити край своїми військами та стягати податки й управляти фінансами Марока. Так Франция досягла свойого на папері, але не так легко йде опановане краю. Мароканцї дальше виступають із оружєм проти Французів. Вже дня 17. цьвітня с. р. в містї Фезї вирізали вони 100 Жидів, а відтак до 60 французьких жовнїрів, офіцирів і цивільних людий. Заступника одної гамбурської фірми взяли в полон і аж по зложеню окупу 20 тисяч корон пустили його на волю. Багато ще людської крови поллєть ся, багато гроша піде, заки Франция стане повним паном в Мароку. А тимчасом ще могучійший ворог росте в силу, збільшає свою армію на суші, а головно на мори: Нїмеччина. І Франция, щоби бути безпечною перед сим ворогом заключила фльотовий союз із Росиєю. З початком серпня с. р. вибрав ся французький президент мінїстрів, щоби довести сей договір до кінця. Та не дуже мабуть утїшив ся сим договором, бо саме підчас його побуту викрито там бунти на російських кораблях. А з помочі такої фльоти, що бунтуєть ся проти свойого володаря, не велика потїха. Правда, сього приїзду французького президента мінїстрів потребувала ще більше Росия, яка хоче взяти нову позичку в Франциї на воєнні кораблї. В минулім ще роцї голосною стала в цїлім світї крадіж образа славного італїйського маляра Лєонарда да Вінчі (1452—1519 р.) з великого музею Лювр в Парижі. Образа доси не віднайшли, хоч шукають за ним по цїлому світї.

Англїя, або Велика Британїя.

В Англії звела ся конституцийна боротьба між обома палатами, з яких складаєть ся англїйський парлямент, палати громад (послів вибираних народом) і палати льордів (панів іменованих королем.) Пішло о се, що палата льордів не хотїла затвердити ухвали палати панів в справі скарбового закона, який накладав на панів більші податки. Тодї правительство внесло закон, який постановляв, що палата льордів не може відкидати скарбових законів, а инші може, але по двох роках і без її згоди закон стає правосильний. Льорди, не хотїли на се згодити ся, але на загрозу, що як вони не згодять ся, то король іменує нових 400 льордів, палата льордів згодила ся на се. Так палата громад побідила панську палату, палату льордів. В Лондоні, Лївєрпулю, Манчестері та Глєсґові, в портах вибухли були великі страйки портових робітників-двигарів. До них прилучили ся візники, що возять корабельні ладунки. Рівночасно майже вибух був страйк зелїзничників. Так, що весь рух у Лондонї й инших містах, де вибух був страйк припинив ся, завмерло всяке житє. Вечером у мі-

стах панувала темнота, бо й служба від освітленя теж страйкувала. Але найгірше було ще, що в містї не стало поживи. В портах стояла пожива та псувала ся, а в містї не було нїщо, навіть за дорогі гроші трудно було дістати. Запанував голод. Се змусило правительство взяти ся посередництва в переговорах між страйкарями, а властителями кораблїв і и. та довести до порозуміня й зробити конець бідї. Та вже в мартї м. р. вибух другий страйк, не менше грізний як перший. Страйкувало близько два мілїони робітників в копальнях вугля, т. зв. углекопів, або ямарів. Робітники домагали ся усталеня винагороди за працю і обмеженя часу працї до 8. годин. Мілїонери-власники копалень не хотїли пристати на їх домаганя, але що сей страйк грозив великою катастрофою цїлому англїйському промислови і державі, то правительство взяло ся до посередництва й стануло по сторонї робітників. Англїйський парлямент ухвалив закон про найменьшу платню в копальнях, внесених президентом мінїстрів Аскітом. І так робітники перемогли. Другою важною подїєю в Англії є ухваленє парляментом закона про автономію Ірляндиї. Ірляндцї сїмсот лїт тому втратили самостійність і Ірляндія стала англїйською провінциєю і сїмсот лїт тривала боротьба Ірляндців із Англїєю. Важка була се боротьба, здавало ся вже нераз, що Англія на віки знищить її, та Ірляндцї не кидали боротьби тай вкінцї добили ся самостійности, свойого окремого парляменту. Ірляндия вчить усї поневолені народи, отже й нас Українців, що хто витревало бореть ся, мусить побідити. Англія була до недавна найсильнїйшою морською державою т. зн. мала найбільше воєнних кораблїв, апе що тепер Нїмеччина будує щораз більше воєнних кораблів, то й Англія мусить, щоби не стратити значіня на мори, ще більше кораблїв будувати й парлямент ухвалив великі гроші на „дредноти“. Страшна катастрофа на морі, яка склала ся з найбільшим на свїтї англїйським кораблем „Тітанїком“, потрясла цїлий світ. Корабель сей був власностию англїйського перевозового тов. „Гвайт Стар Ляйн“ (Лїнія білої зорі) і міг помістити в собі два тисячі триста людий. І той великан стрінув ся на півночи з ледовою горою, які тамтуди плавають і розбив ся та пішов під море враз із 1705 людьми. Тільки 700 людий виратував австрийський корабель „Карпатия“ Виновником катастрофи був президент товариства Ізмей, який казав капітанови гнати дуже скоро, хоч знав, що дорога небезпечна.

Портуґалїя.

Минулого року перемінила ся Португалія в републику, а король Мануель мусїв утїкати до Англії разом із родиною. Та в Португалії лишила ся прихильна королеви партия т. зв. монархістів, які хочуть перемінити Португалію назад у монархію й привернути королеви престол. До сього хочуть вони довести заворушенями та страйками. І сего року викликали вони в Португалії заворушеня. Щоби здавити сї заворушеня правительство спровадило до столицї Лїсбони військо. Арештовано близько 3000 людий, між ними й пятьох, що були за монархії мінїстрами та двох головних провідників заворушень Ацеведу й Франка. Цїлий сей рух походить із заграници. Викликав його бувший король Мануель, порозумівши ся з своїм свояком Мігуелем Браґонцою, (що теж хоче засїсти на престолї), що по відзисканю престола оженить ся з його дочкою. Та ледви чи сповнять ся їх надії, бо й більшість народу не хоче повороту давного манархічного ладу й чужі держави не згодять ся вже на привернене монархії в Португалії.

Італїя.

Забажала й Італїя розширити свої посїлости й сподобала собі турецьку провінцию в Африцї Тріполїс та оголосила анексию (прилученє) сього краю до Італїї. З сього прийшло до війни між Італїєю а Туреччиною, яка тягнеть ся від осени 1911 р. й доси ще не покінчена. Італїя думала, що легко їй прийдеть ся запанувати над сим краєм, але її надїї не здїйснили ся. Тріполїс се край великий, а до того мешканцї Араби й Турки нарід дуже воєвничий, тож дістати ся в глубину краю дуже трудно й італїйські війська захопили лиш невеличкий простір і звідтам майже не посувають ся, а кошти в людях і в грошах дуже великі. Зате Туреччину війна коштує богато менше. Щоби змусити Туреччину до уступок, Італїя перенесла війну на море, де Італїя сильнїйша, а Туреччина слабша. Хотїла навіть дістати ся в вузкий пролив Дарданелї, що лучить Чорне море з Егейським, але турецькі укріпленя не пустили їх туди. Відтак замкнула Туреччина Дарданелї підводними мінами т. є такими скринями наповненими вибуховою материєю, що як о них зачіпить корабель, то вони вибухають і висаджують корабель у воздух. Замкненє Дарданелїв принесло великі шкоди торговлї, тому европейські великі держави зажадали, щоби Туреччина отворила Дарданелї й під напором держав Туреччина вкінцї згодила ся, але застерегла собі, що в потребі знов замкне. Тодї Італїйцї зайняли турецькі острови на середземнім морю: Самос і и. і через се відтяли европейську Туреччину від Середземного моря. Тимчасом італїйські вїйська в Тріполїсї не могли посувати ся в глуб краю, бо спинювала їх велика спека (40° до 80° Ц) і бурі. Аж як настала догіднїйша пора 8. червня рушили війська через піски до турецької оселї Занзур, яка тягнеть ся на 11 кільометрів, а в якій було три тисячі турецького війська. Тогосамого дня в полудне були вже Італїйцї на місци. Турки вдарили на них і зразу виперли їх були, але зараз явив ся в воздусї італїйський воєнний бальон, із котрого кидали бомби між Турків. Налякані Турки подали ся в зад і Італїйцї здобули Зонзур та лишили там залогу. Та се не посунуло дуже справи в користь Італїйців, а тимчасом війна їх дуже багато коштує й вони радї би покінчити її, але всеж таки так, щоби Тріполїтанїя лишила ся вже при Італїї. І Туреччина, хоч її війна менше коштує, але

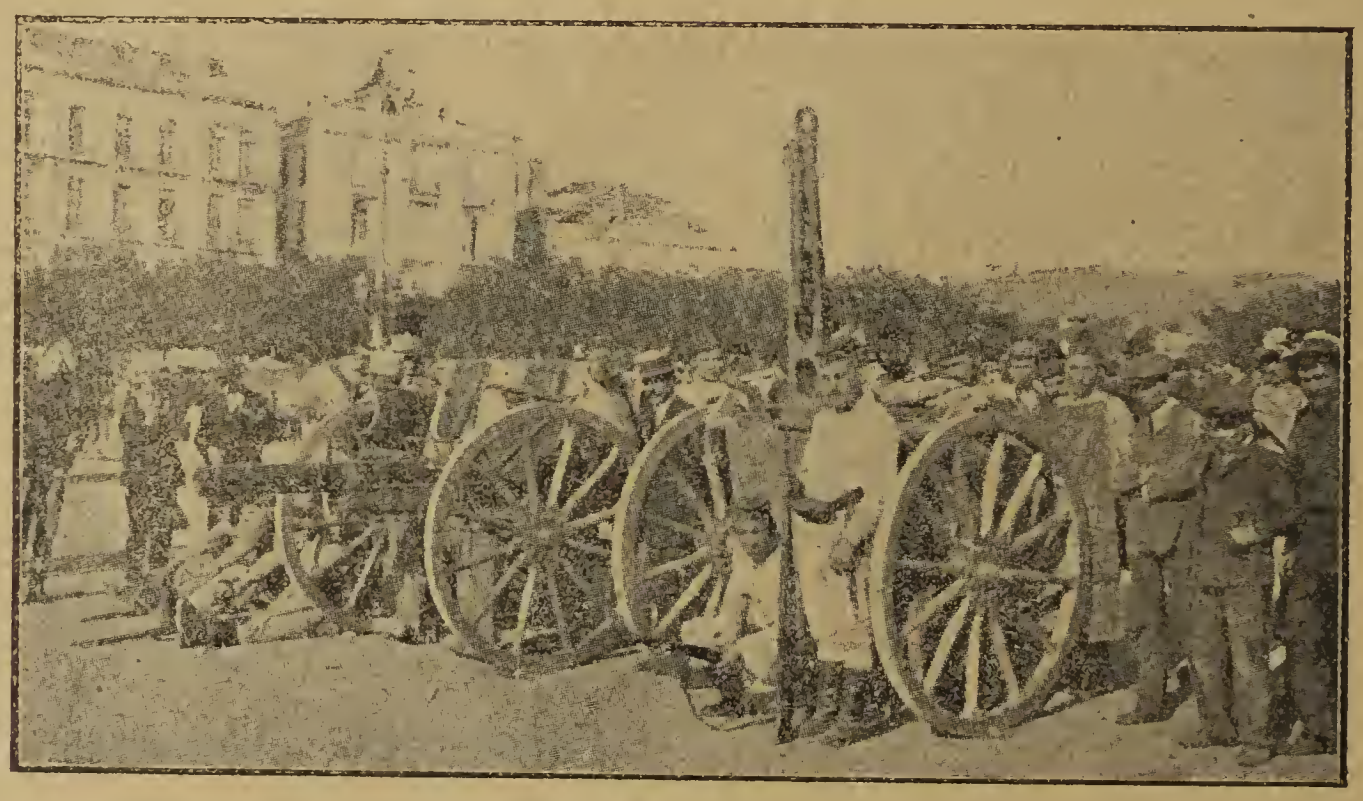

З турецько-італїйської війни.

зза своїх домашних клопотів хотїла би мира. До мира пруть дві воюючі сторони й великі европейські держави. Та чи скоро прийде до замиреня не знати. Напитала собі Італїя біди, а тимчасом запал в Італії до війни остигає. Нарід уже почав відчувати на собі тягарі спричинені війною. В мартї м. р., коли італїйський король із жінкою їхав на богослуженє за вбитого анархістом Бреші 1900 р. короля Гумберта, анархіст Антін Дальба стрілив до короля, але ранив лише майора Лянґа.

Туреччина.

Не в пору заскочила Туреччину війна з Італїєю, бо хоч вона її богато менше коштує, то вона має силу клопотів у себе дома. Довший уже час не дає їй спокою повстанє Альбанців, які не хочуть нїяк згодити ся на молодотурецькі „реформи“ в їх краю. Альбанці домагають ся рівноправности з Турками. Кілька тисяч вояків Альбанців покинуло військо й перейшло до повстанців. Молодотурки гадали зразу вислати проти них військо, так щож коли й військо збунтувало ся. Мала тільки частина війська лишила ся вірна молодотуркам. І вони почали з збунтованим військом переговори. Бунтівники зажадали передусїм уступленя мінїстра війни Магмуда Шефкетапаші. Він уступив. Та збунтовані офіцири, що завязали були союз, зажадали прогнаня всїх молодотурків від власти, а передовсїм уступленя цїлого кабінету мінїстрів. Нове, вороже молодотуркам мінїстерство старає ся всї справи поладнати мирово й передовсїм вислало до Альбанії комісию, яка має завести лад в Альбанії сповненєм їх можливих домагань. Під напором лїги (союза) збунтованих офіцирів, нові мінїстри розвязали парлямент, але молодотурки не признають сього розвязаня й продумують над способами, як би знову вибити ся на верх. І ось так у Туреччинї чисте безголовє! Що з сього вийде не знати! А тут ще й сусїдні малі держави як Чорногора, Болгария і и. виступають із оружєм проти Туреччини. Все се готово викликати вмішанє великих держав, а відтак і розбір Туреччини.

Чорногора.

Таксамо й Чорногору намовляла Росия до війни з Туреччиною, але й її вдало ся Австриї відклонити від сього. Чорногорський король Микита теж гостив у Відні. Але й тут прийшло до борби з Турками. Причину дали Турки, бо за близко чорногорської границї ставили укріпленя й Чорногорцї збурили їх. З сього прийшло до оружної перепалки. По обох боках упали трупи, звиж 180 людий. Туреччина зажадала від Чорногори виясненя. Чорногора відповіла так, що заносило ся вже ось-ось на війну. Та чужим державам вдало ся покищо спинити її.

Болгария.

Болгария, яка недавно перемінила ся з князївства в королївство, хоче теж збільшити й свій простір. А має апетит на турецьку провінцию Македонію. А тепер, коли Туреччина в таких клопотах, можна би легко Болгариї спекти свою печеню, коби лише великі держави на се згодили ся. Росия правда намовляла Болгарию до війни з Туреччиною, але Австриї вдало ся відклонити від сего Болгарию, чого наслїдком був приїзд болгарського короля Фердинанда до Відня. Та в останних часах знов почало заносити ся на війну Болгариї з Туреччиною. А причина така: якийсь Болгарин кинув бомбу під трамвай у граничнім містї Кочанї. Бомба вбила коло сто Турків. За се Турки вирізали 180 Болгар. Болгария зажадала від Туреччини задоволеня. Туреччина обіцяла покарати виновників, але Бол-

гари сим не вдоволяють ся й пруть правительство до війни.

Персия.

Бувший шах, якого перський нарід скинув із престола, за намовою та тайною помочию Росиї вирушив був назад здобувати його та не повело ся. Але ладу в Персиї нема, бо не допускає до того Росия та Анґлія, які хочуть розібрати перську державу між себе. Щоби скорше завести лад у державі, Перси спровадили собі були Американця Моргана Шустера, але Росия зажадала його усуненя, а заразом заплати за окупацию. Персия не має сили виступити проти Росиї й мусїла на се пристати. Однак се настроїло перський нарід ворожо проти Росиї й нарід на вічах виступав проти росийських заборчих плянів. Та Росия й Анґлія далї не кидають своїх плянів і ждуть лише відповідної хвилї, щоби їх здїйснити.

Китай (Хіни).

В Китаю, найбільшій язийській а заразом і в цїлому світї державі — ще перед торік вибухла була революция проти короля, що походив із чужої Китайцям манджурської династиї, яка здобула престол ще 1644 р., та проти всїх Манджурів, що здавна занимали всї найвисші уряди в Китаю. Після крівавих боїв революціонери перемогли й вибрали президентом головного провідника революциї д-ра Суянцена. Тодї президент мінїстрів Юаншікай почав переговори з революціонерами. На основі висліду сих переговорів оголошено урядово три декрети: 1) про заведенє републиканського правительства, 2) що династия годить ся на умови з ЮаншІкаєм і републиканами 3) про зреченє династиї полїтичної власти. Президент Суянцен зрік ся добровільно власти. Народні Збори вибрали одноголосно президентом републики Юяншікая, жадаючи, щоби столицю держави перенести з Пекіну до Нанкіну та щоби Юаншікай зложив у Нанкінї присягу на конституцию. Юаншікай пристав на се і став першим президентом републики. Так старинна китайська абсолютна держава стала републикою.

Японїя.

Сумом покрив Японїю 1912 рік. 29. липня с. р. помер там у Токіо, столиці Япониї, японський цїсар Мутсугіто, що так богато причинив ся до зросту добробиту, просвіти й значіня Япониї. Він скасував у Япониї перестарілий панщиняний лад і в короткім часї з напів дикої держави зробив просвічену і могутню державу, що могла міряти ся й перемогти такого, здавало ся непобідимого велита як Росия. Смерть короля Мутсугіта се велика втрата для Япониї. Розуміють се Японці й у цїлій Япониї запанував з приводу смерти короля великий смуток і жалоба. На знак жалоби всї ходять у білих одягах. Богато Японців із жалю за цїсарем відобрало собі житє. Наслїдником пок. цїсаря став його син князь Йошігіто.

Злучені держави.

В Злучених Державах, у Північній Америцї мають 1912 року в падолистї відбути ся вибори президента держави, якого там вибирають що 4 роки. Вже від червня м. р. ведеть ся там агітация. Найсильнїйші там є дві партиї: републиканська й демократична. В останних роках були президентами люди з републиканської партиї. Перед кількома роками був Рузвельт, а по нїм його приятель Тафт. Та тепер обом їм захотїло ся президентувати й оба розвели агітацию за собою та поборюють один На партийнім зїздї Тафт дістав більше голосів. Через се Рузвельт виступив з партиї й заложив нову — поступову партию тай в її імени кандидує. Покищо не знати хто переможе.

З українського житя в р. 1911/12.

З кождим роком австрийська Україна, а специяльно Галичина, все більше стає центром загально-українського національного житя. Особливо в р. 1911/12., увага цїлої соборної Україны звернена була на Львів і Відень, в ожиданю щасливого розвязаня справи виборчої реформи до галицького Сойму і справи лїтичних, котрі забезпечили б їй хоч би таку змогу національного розвою, яку має Україна австрийська.

Огляд наш обмежуємо лише до Галичини. Стеженє зі Львова за українським житєм поза межами Галичини єсть дуже утруднене. З сеї причини поминаємо Буковину, Угорську Русь, українські

Український соймовий клюб.

заснованя у Львові українського унїверситету.

Роля Галичини, як центра українського житя, аж так довго буде триматись, доки народи Росиї не розсадять своєї тюрми і доки Україна росийська, ся головна частина нашої землї, не опинить ся в лїпших умовах державно-по-

кольонії за морем і навіть Україну росийську, хоч тамошні справи українські викликують у нашої суспільности значний інтєрес. Що до огляду, то обмежуємо його до зазначеня головнїйших явищ нашого житя, бо на ширші розправи місце тут не позволяє, а кромі того наші центральні інституції не оголошують

потрібного для систематичних оглядів материялу, яким можна б було легко користатись.

Зі справ полїтичних обмежимо ся тільки до короткої згадки про виборчу реформу до Сойму. В оглядї українського житя за р. 1910/11., в календарі нашім на р. 1912, подано основні мінїмальні домаганя нашої репрезентациї що до реформи виборчої ординациї до Сойму краєвого. Цїла суспільність наша жила в р. 1911/12. головно інтересами сеї справа, попри справу університетську; дїяльність нашої парляментарної репрезентациї була звернена головно в сїм напрямі; значний народний вічевий рух був викликаний в сїм часї сею справою; преса наша присвячувала сїй справі також не мало уваги. Але виборча реформа стоїть, здаєть ся, на тім самім місци, де стояла і в попереднім роцї.

Мінїмальні наші домаганя, оголошені нашими послами в минулім роцї, вправдї не зістали змінені, але всеж українська сторона виказує нахил до уступок з занятого становиска, аби тільки прийшло до порозуміня, в той час, як по сторонї польській на нїякі уступки і не заносить ся. Коли „демократичні“ польські партиї врештї прийшли між собою до згоди, щоб дати Українцям 26·4% мандатів, а виборчу ординацию оперти на національнім катастрі, з одномандатовими округами, то польська шляхта рішучо сьому спротивила ся і затамувала польсько-українські переговори. Оферту польських „демократичних“ партий українські посли рішучо відкидають і домагають ся принаймні 30% мандатів. Що до катастру, то по українській сторонї моглаби бути на се згода, коли би його переведено згідно з нашими вимогами і інтересами та коли би при одномандатових відповідно уложених округах, вибір українських послів був забезпечений законом.

Але як раз на катастер і одномандатові округи не хоче згодити ся шляхта польська (консерватисти), яка пропонує кілька-мандатові округи, а кромі того хоче затримати дальше чисельне відношенє своїх мандатів, яке не відповідає анї упавшому значно полїтичному значіню шляхти, анї її податковій силї. Сї претенсиї шляхти поборюють і деякі польські партиї, але що від шляхти головно залежить проведенє нового виборчого закона, то поборюванє те робить ся хиба для людського ока, для „демократичности“.

Про університетську справу знайдуть читачі на иншім місци дві статї. В одній з них представлено, в якому станї ся справа находить ся тепер, в другій — як відкликнулась на домаганє наше рідної вищої школи російська Україна. Тут звернемо увагу на потїшаючий обяв в нашім житю народнім, а саме про спільну акцию вічеву в справі українського університету у Львові всїх українських партий полїтичних — національ-демократичної, радикальної і социяльно-демократичної. Спільний комітет сих партий видав манїфест і урядив сотки віч, на яких цїлий наш нарід однодушно і рішучо заявив, що український університет мусить бути і то у Львові.

Як би то так спільно йшли наші партиї в усїх важнїйших народних справах, можеб нам було тодї трохи лїпше. Булиб ми сильнїйші і вороги з нами більше числились би. Справа університетська на якийсь час усунулась з овиду полїтичного житя. На сторожі її мусить стояти цїлий нарід, як один муж!

Пильнуючи справи заснованя українського університету у Львові мусимо дбати і про народне шкільництво. Як дбати о тім також говоримо в сїм календари в двох инших місцях, куди відсилаємо наших читачів. На сїм місци додамо лише, що мусимо попирати за-

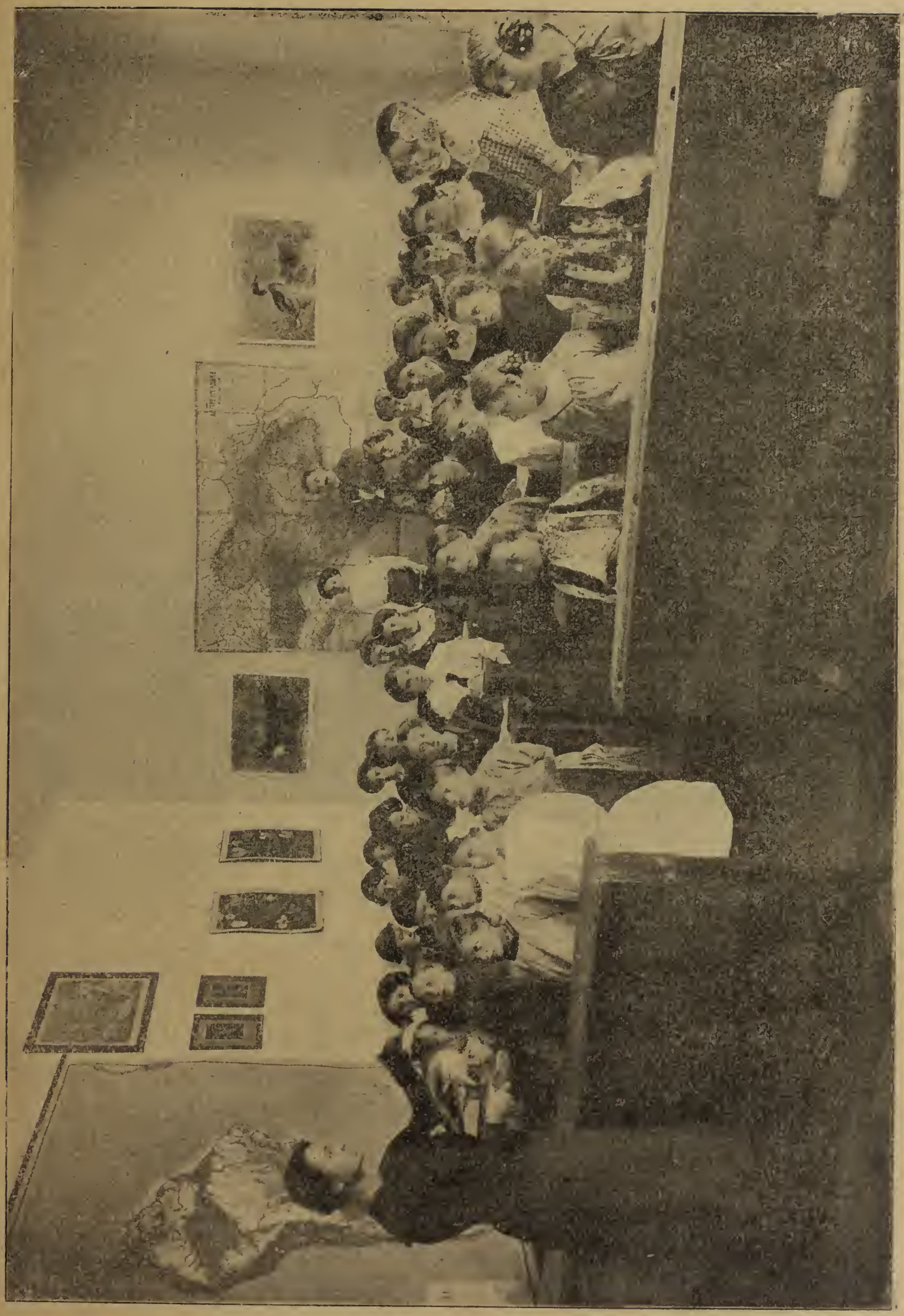

Кандидатка четвертого курсу семінарії, У. П. Т. у Львові, переводить практичну лекцію з ученицями четвертої кляси школи вправ в присутности своїх товаришок і господині кляси.

ходи коло виобразованя українських народних учителїв і складати жертви на приватні семінарі учительські, (у Львові, Коломиї, Станиславові) коли нам не дають державних. А передовсїм мусимо подбати про охорону наших меншостий, через закладанє приватних українських народних шкіл. „В школї наша будучність“, але лише в рідній, своїй.

Приватні українські ґімназиї. Найбільше праці й коштів вкладає наша суспільність в приватні українські ґімназиї. До вісьмох ґімназий, які істнували в р. 1911/12. (в Рогатинї, Яворові, Копичинцях, Городенцї, Збаражи, Буську, Чорткові, Долинї) і ґімназияльного курсу в Комарнї, прибувають нові середні наукові заклади. Рішено оснувати ґімназию в Белзї, є наміри про се і в инших місцевостях. Певно кождий Русин-Українець, здає собі справу з великої ваги нашої акциї в напрямі твореня приватних середних українських шкіл та що утриманє сих шкіл вимагає величезних сум. Між тим помітно ослабленє припливу жертв на „Рідну Школу“. В усякім разї зріст жертв не стоїть в пропорциї до зросту коштів утриманя ґімназий. Хай не буде жадного Русина, котрий би не зложив можливо найбільшої, яку тільки зможе, жертви на „Рідну школу“, на річ приватних українських ґімназий. Вони виховують нам інтелїґентних робітників, яких нам так бракує.

Фахова освіта. Конечною річию є, щоби наш загал попри справи ґімназий більше уваги звернув на справу

Приватна ґімназия ім. М. Шашкевича в Буську.

образованя молодїжи в ріжних специяльних фахах, як аґрономія, торговля, ріжні ремесла і проч. Правда, й під сим зглядом доконав ся в послїдних роках замітний зворот до лїпшого, але всеж мало ще у нас йдуть люди на специяльні студиї, а ряди фахових робітників на ріжних полях економічного житя дуже слабо ростуть. Особливо потрібно нам щораз більше людий з рільничою (аґрономічною) освітою. Ми нарід рільничий, 94% населеня жиє з рільництва. Стан рільництва нашого не дуже від-

радний. Поправа відносин залежатиме головно від того, як скоро матимемо ми в наших селах господарів з рільничою освітою, котрі би ведучи власну господарку після вказівок науки, були добрим прикладом і для своїх односельчан, та потрафилиб відповідно покермувати діяльностию кружків „Сїльського Господаря“. Господарська орґанїзация, котру вже маємо, буде сповняти свою задачу успішно лише тодї, коли в селах будуть люди, що розумітимуть призначенє орґанїзациї і в нїй працюватимуть. Тому мусять наші господарі посилати своїх синів до краєвих рільничих шкіл, а особливо до української рільничої школи тов. „Просьвіта“ в Милованю, пов. Товмач, а своїх доньок посилати до краєвих шкіл жіночого господарства, а особливо до такої школи Товариства „Просьвіта“ в Угерцях винявських, пов. Рудки. Треба також, щоб більше матуристів подавалось на висші аґрономічні студиї до Дублян під Львовом, до Кракова або до Відня. Скоро край заведе в кождім повітї учителїв рільництва або й школи рільничі скрізь позасновує, а коли в східній Галичинї посади сих учителїв позаймають чужі люди, то виною будемо самі, бо не маємо своїх аґрономів.

В кождім селї у нас є коли не приватний то реєстрований або читальняний склеп. Зле вони йдуть. Торговля як була так і доси є в чужих руках. І доти чужі будуть маєтки робити на торговли, доки не матимемо своїх освічених купців і керманичів реєстрованих та читальняних склепів. Освіту дає школа, а практика доповнює й розширює придбану в школї освіту. Тому наші читальні, спілки торговельні як і приватні особи не повинні забувати про торговельну школу Тов. „Просьвіта“ у Львові, яка дає власне фахову торговельну освіту, та висилати до неї на науку хлопців і дївчат.

Ремесла і промисл в нашім краю також в чужих руках, а без свого промислу, як і без торговлї жадний нарід далеко не піде. У нас богато на селах рук без роботи, що не знають, де дїтись та тїкають за море або до Прус їдуть заробляти на кусень хлїба. А чи не лїпше було б, як би наші господарі лишивши на господарстві одного сина, инших посилали на науку ремесла? І ремісничий стан руський зростав би, промисл руський витворював би ся і наші господарства не дробили би ся так як тепер, бо ті, що пішлиб до ремесла, брали б сплату від братів і не кавалкували б ґрунтів аж до такого степеня, що на них нї господарити, нї виживитись не можна. Товариство „Руська Бурса ремісничa“ у Львові висилає хлопців на науку ремесла за границї краю — до Відня і инших великих міст.

Позашкільна освіта має для нас дуже велике значінє. Коли не маємо добрих шкіл народних, то мусимо просвіту з'орґанїзувати поза школою. До сього мають служити головно видавництво відповідних книжок і згуртованє людий для цїлий просвітних в специяльні орґанїзациї. І для сего власне є у нас Тов. „Просвіта“ з її філїями і читальнями.

Наша просвітна орґанїзация безусловно робить значні поступи, збільшуєть ся число читалень і членів, але під одним зглядом остає позаду, а саметому, що не звертають уваги керманичі просвітної роботи на її поглубленє, в наслїдок чого читальнї „Просвіти“ часто упадають, а свідомі під зглядом національним громади переходять в москвофільський табор або латинщать ся і польщать ся.

Поглубленє просвітної роботи означає вихованє з поміж самих селян в кождім селї хоч би кілька одиниць цїлком свідомих, інтелїґентних і дїяльних, а своєю інтелїґенциєю та працею

Кінний Сокіл з Мачошина

Учасники поїздки на здвиг до Праги.

авторитетних (впливових), котрі могли би вести за собою громаду в усїх народних справах і на котрих могла би опиратись просвітна орґанїзация на селї. Роля в просвітній роботї священиків, учителїв і инших інтелїґентів по званю повинна обмежуватись на порадах, наглядї, викликуваню ініциятиви вкінци подаваню населеню в систематичній, формі викладів, читань чи курсів необхідного в житю знаня. Орґанїзацийно-адмінїстрацийна сторона просвітної роботи повинна бути дїлом самих селян, тодї вона буде більш тривалою, як тепер, коли залежить від ласки, амбіциї а хоч би і правильно зрозумілого патріотичного обовязку інтелїґента. Але селян або, як сказали вже, хоч би одиниць з поміж них, треба до такої ролї самостійного веденя просвітних орґанїзаций приготовити, виховати. Сю задачу мають сповняти курси висшої народної освіти, до закладаня яких рішилось в р. 1912. приступити Товарисгво „Просьвіта“ і деякі її філії. Се є значний крок наперед в нашій просвітній роботі. На сї курси повинно подаватись найбільше людий, а читальні „Просвіти“ і инші орґанїзациї народні повинні запомагати біднїйших дістатись на курси, по скінченю яких стипендисти можуть бути корисними робітниками в народних орґанїзациях.

Економічна орґанїзация посунулась в р. 1911/12 значно наперед. З великим розмахом зросло за короткий час наше Товариство господарське „Сїльський Господар“ в величезну народну институцию і з кінцем минулого року числило 92 філії, 944 кружків і 24.677 членів. Рівнож зросли значно наші спілки реєстровані; в р. 1911. належало до Краєвого Союза ревізийного 511 спілок. котрі числили 165.293 членів. В сїм роцї прибула спілкова орґанїзация для збуту худоби і орґанїзация для закупна і продажі господарських знарядів, плодів рільничих і проч. „Краєвий Союз для збуту худоби“ став в першім роцї істнованя першою того рода орґанїзациєю в державі. Добре розвинув ся і Союз спілок господарсько-торговельних. Молочарська орґанїзация спілкова також не відставала в своїм розвитку. Наші спілки удїлили в 1911 р. на просвітні і инші народні цїли 58.486·22 кор. Отже крім економічної сповняють і культурну ролю.

Посмертна згадка.

Андрій Скородинський.

Для 19. липня 1912 р. помер в Сяноцї в 62-ім роцї житя Андрій Скородинський, довголїтний начальник канцелярії товариства „Просьвіта“ і директор „Повітового товариства кредитового“ у Львові.

Покійний був протягом повних 27 лїт, спершу урядником, тодї одиноким, а потім начальником канцелярії товариства „Просьвіта“. На тім становищу зєднував собі признанє і пошану не лиш у кождочасного видїлу товариства, але й у всїх хто коли небудь мав до дїла з канцеляриєю „Просьвіти“. Лагідної вдачі приступний і учинний вислухав всякого і в кождій справі старав ся бути помічним. Хоч сам незаможний, та мимо того завсїди помагав бідній молодїжи, удїляючи їй запомог або виглядуючи заробітки. Неодномуж ученикови або академикови приходив в поміч, нагороджуючи його за працю в канцелярії „Просьвіти“ з власних фондів. Хата його була справдїшним захистом для всїх, кому тільки в дану хвилину хибувало даху над головою. Бувало таке, що Скородинський сам десь на кріслї передрімував ніч, а лїжко своє відступав комусь — більше потребуючому.

Ширшої участи в публичнім житю

Покійний не брав, бо цілий посвячував ся канцелярії, до якої перший приходив, а з якої послїдний, нераз і по 10. год. вечером, виходив. Взагалї Покійний був цїлком відданий товариству і все, що робив, робив з метою прислужити ся йому. З такою метою віддавав свою працю в видїлї львівської філії „Просьвіти“, якої був членом основателем, з тою цїлию працював в тїсно звязанім з „Просьвітою“ „Повітовім Товаристві Кредитовім“, якого був директором до послїдної хвилї, в тім намірі заходив ся також около заснованя першої читальні „Просьвіти“ у Львові.

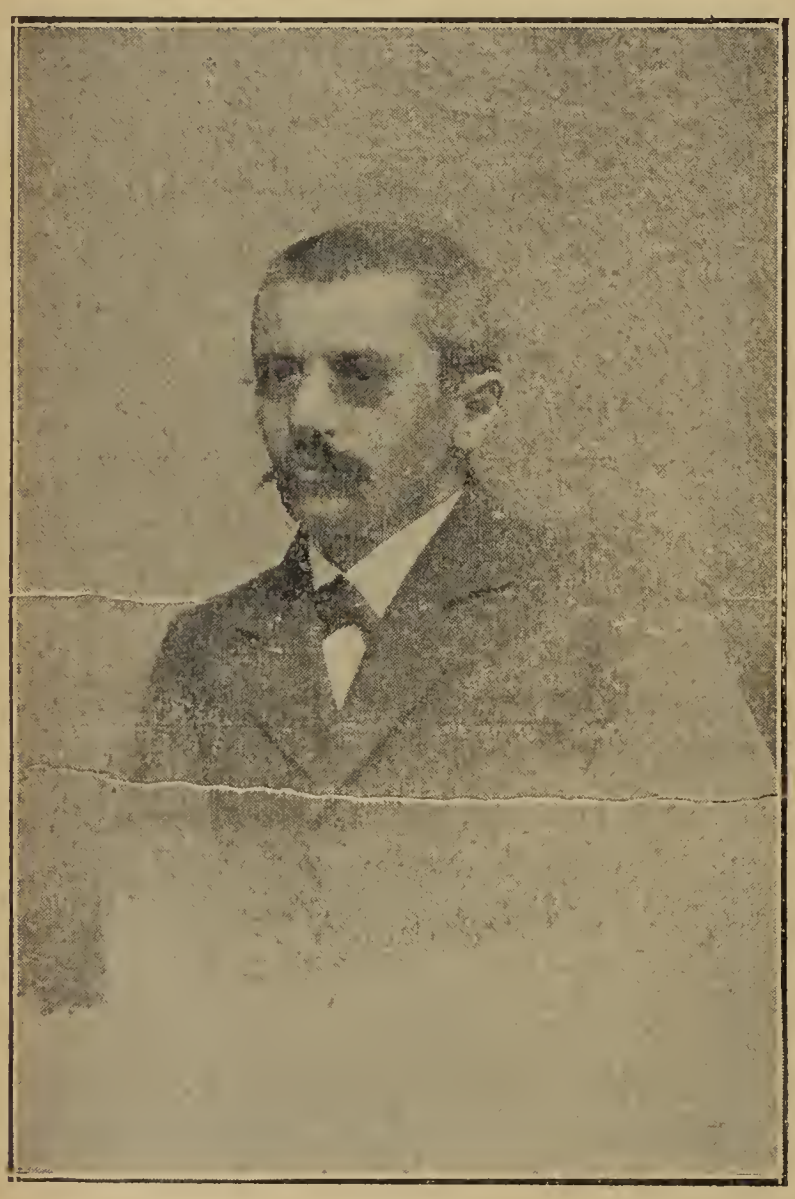

Андрій Скородинський.

На становищи начальника канцелярії витревав до кінця 1908 р. В 1909 р. покійний, хоч як прикро йому було покидати канцелярию, мусїв ізза недуги взяти відпустку, з якої вже не довелось йому вернути. В послїдних часах, хоч рідко виходив з дому, а в містї цїлком не бував, все таки живо інтересував ся загально-народними справами, чого вираз давав в принагідних розмовах із знакомими. Найбільше болїло його те, що за мало наша суспільність звертає послїдними часами уваги на роботу москвофілів особливо в сфері вихованя молодїжи. Мешкаючи напроти бурси „Народного Дому“, покійний мав нагоду нераз бачити, що великий процент селян віддає в яничари свої дїти лиш ізза не в порівнаню низших від оплат в українських бурсах, оплат в москвофільських інститутах. Очевидно, що напрям, який панує в сїй москвофільській институції, не лишає ся без впливу на самих батьків, котрі за кождим разом виходять з бурси обвантажені ріжного рода лїтературою, яку мають обовязок розпихати поміж своїх односельчан. Коли о сїм оповідав покійний, то не міг здержати ся від того, щоби рівночасно не піддати острій критиці як самого вихованя в деяких наших бурсах так і поведеня всяких управ з батьками питомцїв. Покійний про себе не любив оповідати і скільки разів хотїло ся добути від него кілька дат з його житя, звертав розмову на що иншого, звичайно на справи товариства „Просьвіта“, до якої історії лишив порозкиданий в актах товариства, пребогатий материял. Для характеристики сего праведного мужа нехай послужить ще сей факт, що він, хоч сам жив в убожестві, ускладану готівку в квотї 1011 К. 39 сот. передав перед смертию Голов. Видїлови Тов. „Просьвіта“ з тим, щоби з процентів від сеї квоти видавати що року одну книжочку для народа його імени.

Похорони Покійного відбули ся при участи відпоручників Головного Видїлу тов-а „Просьвіта“ і канцелярії тов-а та Повітового Товариства Кредитового у Львові і „Львівської Руси“ дня 21. липня. Похорони справлено коштом тов-а „Просьвіта“, а Гол. Видїл порішив також поставити на гробі Покійного памятник. Земля пером заслуженому Покійникови і вічна Йому память!

ЧАСТЬ ІНФОРМАЦИЙНА

Почтові постанови.

Почта листова.

Адреси на листах мусять бути точно і читко написані: імя, назвище, стан і місце проживаня адресата, а коли в місци дорученя нема почти, то ще й послїдна почта. Коли є кілька місцевостий тої самої назви, то треба дописати ще й повіт або якусь місцевість з додатком слова „коло“. Коли в місцевости є більше осіб того самого імени і назвиска належить в адресї подати близше означенє адресата прим.: „син Николи“, „жінка Івана“, „за рікою“ і т. п. До більших міст треба додати улицю і число дому, до великих ще й часть міста, в котрій є улиця, а по можности також і поверх; до країв в монархії треба виписати край коронний, а за границю назву краю, в котрім знаходить ся дотична місцевість. На листах до Сполучених держав півн. Америки треба дописати назву удїльної держави і „County“ („кавнтї“, „графство“ або „повіт“). Листи за границю і до иншів країв коронних Австриї з виїмкою Буковини треба адресувати латинськими буквами.

Оплата або франкованє листів: Листи можуть бути оплачені або неоплачені. Оплачує ся марками почтовими, котрі треба наліплювати в горі з правого боку на сторонї адросовій. Марки листові продають ся по 1, 2, 3, 5, 6, 10, 20, 25, 30, 40 і 60 сот., по 1, 2 і 4 кор. Угорські і босанські не мають у нас нїякої вартости. За неоплачені або недостаточно оплачені листи платить адресат або цїлу оплату або те, що недостає до цїлої, а крім того ще і найнизшу звичайну оплату (гл. „Тарифу“). Почта в такім случаю наліплює свої марки, щоби адресат знав кілько має заплатити. Неоплачених листів можна не приняти. За неоплачені урядові листи платить адресат до 50 гр. звичайну оплату, понад 50 гр. 20 сот. Урядова переписка громадських урядів, є вільна від оплати, але треба написати на копертї: „Річ урядова у власнім (або „порученім“), обсягу дїланя“. Урядові картові листи коштують 11 сотиків.

Листи поручені („рекомендовані“) оплачує надавець і дістає посьвідку або „рецепіс“ („лист за рецепісом“). До Нїмеччини можна надавати також неоплачені листи і переписні листки яко поручені. Коли би поручений лист пропав, то надавець має право жадати за него відшкодованя 50 кор., за лист до Нїмеччини 42 кор. Поручений лист можна реклямувати: значить ся, зажадати від почти, щоби вона розвідала ся, що з листом стало ся. За реклямацию платить ся 25 сот. і можна реклямувати або в тім самім урядї, де надано посилку, або в якім небудь иншім. Реклямувати можна до 6 місяцїв, а лист, висланий за границю до року від дня наданя листу. Рекомандувати можна також всїлякі посилки, що надають ся до перевозу листового, н. пр. посилки під опаскою, листи картові, переписні листи, друки і т. д. Пересилки, котрих адреса складаєть ся з поодиноких букв, навіть коли они адресовані „poste restante“, не можуть бути поручені. При рекомандованих листах можна жадати зворотного рецепісу, за котрий платить ся ще 25 сот. Зворотний рецепіс по відданю листу вертає назад з підписом адресата і його можна відобрати, віддаючи рецепіс рекомандацийний. Коли лист зглядно посилка була надана за зворотним реверсом, то при реклямованю не платить ся вже реклямацийної належитости. Реклямацийної належито-

сти не платить ся також тоді, коли надавець має лист від адресата, що сей не отримав посилки. Коли покаже ся, що посилки не доручено з вини почти, то почта має звернути реклямацийну належитість.

Лист з повідомленєм про прибутє. З днем 1. мая 1907 р. завело міністерство торговлї таку новину, що при поручених листах за окремою оплатою 25 сот. одержує надавець прямо урядове повідомленє, що його лист поспів на місце призначеня.

Зворотний рецепіс. При всїх пересилках, надаваних за потвердженєм наданя, може надавець при надаваню або й пізнїйше жадати зворотного рецепісу. Рецепіс той підписаний адресатом, звертає віддаюча почта відворотно до надаючої, в якій може його адресат відобрати за зворотом рецепісу наданя. За зворотний рецепіс платить ся 25 сот. Коли лист зглядно посилка була надана за зворотним реверсом, то при реклямованю не платить ся вже реклямацийної належитости. Реклямацийної належитости не платить ся також тоді, коли надавець має лист від адресата, що сей не отримав посилки. Коли покаже ся, що посилки не доручено з вини почти, то почта має звернути реклямацийну належитість.

Листи двірцеві. За оплатою 10 кор. місячно з гори, можна відбирати листи прямо з почтового ваґону на зелїзничій стациї зараз по приходї поїзду. Листи такі мусить надавати все той сам надавець і до того самого поїзду.

Листи і пересилки експресові доручає ся зараз хочби й на село окремим післанцем. На листї треба виписати в долинї з лївого боку „експресом“ (per Express), а на відворотній сторонї свою адресу. Експресових листів в тім самім місци посилати не вільно. За доручене експресом в місци, де є почта, мусить надавець заплатити 30 сот. За доручене на село платить адресат від кождих 7½ кільометра (або й менше) 1 кор., але відчисляє собі тих 30 сот., що заплатив надавець. Коли би адресат не хотїв приймити або заплатити належитости, то єї мусить заплатити надавець. Як листи, так можна також посилати експресом і пакунки. Крім порта, платить ся тодї від пакунка або т. зв. адреси посилкової ще 50 сот. Доручуване зглядно авізоване експресових пересилок в нічній порі межи 10 год. вечером а 6 год. рано знесено з днем 1. серпня 1904, хиба що: 1) надавець експресової пересилки допише на адресї додатково: „також в ночи доручити“, а дотичний адресат проти того виразно не застеріг ся, або що: 2) адресат зложить в урядї почтовім заяву, що надавані для него експресові пересилки мають бути йому доручувані зглядно авізовані навіть нічною порою. Замітка, що відносить ся до нічного доручуваня зглядно авізованя нічною порою, має бути поміщена при листових пересилках на сторонї адресовій, при пересилках возової почти на дотичній адресї пересилковій побіч замітки „express“. До Босни і Герцоговини можна висилати лиш до місцевостий, де є почта і не до Нового Базару.

Листи „poste restante“, не поручені, можна означувати початковими буквами або числами і вони лежать на почтї доти, доки їх хтось не відбере, але не довше як 1 місяць, а посилки за послїплатою 7 днїв, при чім не вчислює ся день прибутя анї неділь і сьвят. По тім часї відсилають їх назад до місця наданя.

Переписні листки (карти кореспонденцийні) продають ся по 5 сот., для заграници по 10 сот. і подвїйні (на відповідь) по 10 сот. і 20 сот. Краєві картки можна посилати і за границю, але тодї треба на них долїпити марками належність. Переписні листки можна також рекомандувати і посилати експресом, за такою самою оплатою як листи. Можна вживати також кореспонденцийних карт власного виробу, але тодї мусить мати такий сам розмір і так само грубий папір як урядові. Коли мають бути висилані за границю, треба на них умістити напис „Corespondezkarte“, або такий самий напис в мові краєвій. Краска карт може бути довільна. На адресовім боцї не можна робити нїяких приватних дописок. На картах з видами, коли їх адресовий бік передїлить ся прямовісною черткою, можна на лївій половинї поміщувати кореспонденцию; права призначена на офранкованє і адресу. Переписних листків для заграници не можна адресувати олївцем.

Всїлякі друки, брошури, книжки, коректи і т. п. можна посилати під опаскою. Опаски купує ся або готові з марками на почтї, або можна їх собі зробити. Опаски можна наліплювати дві на перехрест або лиш одну широку. Адресу виписує ся на опасцї. В посилках під опаскою не вільно посилати листів, анї робити нїяких дописок. Поменші друки і т. п. можна також посилати в отвертих кувертах. Яко друки можна пересилати сьвяточні переписні листки, коли на них є написаних рукою не більше як 5 слів сьвяточних желань. На адресовій сторонї належить помістити „Друк“. За оплатою такси для друків можна також посилати письма написані рукою або машиною, помножені механїчно. Мусить ся їх однак надати урядникови на руки і найменше 20 зовсїм (рівнозвучних) згідних примірників. До корект можна додавати рукопись. На коректах можна робити всякі поправки, евентуально навіть на окремих картках. Друки і документи можна рекомандувати а навіть висилати „per express“. Величина друків не може переходити 45 цм. і що до довготи і що до ширини; колиж висилає ся їх в рульонї, то не можуть бути довші як 75 цм. а промір їх не може перевисшати 10 цм. Тягар друкованих посилок в Астро-Угорщинї як також в оборотї з Босною, Герцоговиною і Нїмеччиною не може виносити більше як 1 кг., а в оборотї з иншими краями 2 кг.

Прібки товарові можна посилати в монархії і за границю в паперових або инших торбинках лиш до ваги 350 гр. і мусять бути оплачені. На торбинках треба написати: „Прібки без вартости“. До прібки не вільно додавати нїяких переписок. Прібки товарів, що видїлюють не милий запах, почта не перевозить.

Часописи висилані з редакций оплачує ся 2-сотиковою маркою за кождий примірник, коли часопись виходить бодай двічи в місяць, в прочім оплачує ся 2 сот. за кождих 100 гр. До уживаня газетних марок треба дозволу Дирекциї почтової. За додатки до часописий (отверті листи, цїнники, проспекти і т. д.), коли вони не тяжші від 30 гр., оплачує ся 1 сот. — Часописні реклямациї з приводу не одержаня часописи до краєвих і заграничних часописий, коли вони незапечатані і заосмотрені написию „часописна реклямация“ — не підлягають нїякій почтовій оплатї.

Птахи, крілики, пчоли, пявки, дріб і инші живучі звірята. При посилках того рода до краю, до Угор і Нїмеччини треба на пересилковій адресї і на самій посилцї зазначити, що треба зробити, колиб адресат не приняв посилки в означенім часї:

1) коли не прийме — сейчас звернути;
2) „ „ „ — продати:
3) „ „ „ — повідомити мене про се телєграфічною дорогою на мій кошт. Пчоли пересилаєть ся в скринках заосмотрених в дротяну сїтку.

Почтова порука. Почта не перебирає нїякої одвічальности за цїлковите недоручене або хибне чи спізнене доручене звичайних посилок листових. За пропащі пересилки рекомандовані оплачує почта надавцеви 50 кор. відшкодованя, як він внесе реклямацию протягом 6 місяцїв від дня наданя при посилках в границях Австриї і країв окупованих, а протягом року при посилках до Угорщини і Нїмеччини. Коли посилка або переказ не дійде до рук адресата, повинен він зараз донести о тім надавцеви щоби він вніс урядову реклямацию, бо адресат не має права вносити реклямаций і жадати відшкодованя за загублені посилки. Право се прислугує виключно надавцеви, коли сей викажесь посьвідченєм наданя.

Виміна значків почтових. Важні почтові значки, як вони зробили ся задля якої небудь причини непригожими до ужитку міняють почтові уряди на нові тої самої вартости, але під тим услівєм, що сторона принесе їх враз із ковертою, опаскою або переписним листком, до яких вона була наліплена, без знаку почтової стампілї. За виміну побирає почта 1 сот. манїпуляцийної належитости.

Почтові посилки можна принимати або нї; непринятє посилки треба зазначити на адресї. Урядові посилки треба обовязково принимати.

Фахове (належитість за окрему переділку) в ц. к. урядах почтових виносить 2 кор. місячно, які треба зложити з гори. — За перехованє кореспонденций з місць, до яких не доходять почтові післанцї, не платить ся нїчого.

Тарифа на листи, друки і прібки товарів,

яка обовязує в Австриї і Угорщинї, Нїмеччинї та всїх державах, що належать до всесьвітного почтового союза (Weltpostverein).

Назва краю	Листи: за вагу ґрамів	Листи: оплата сотиків	Листи: переписні листки сотиків	Друки, документи †): за вагу ґрамів	Друки, документи †): оплата	Прібки: за вагу ґрамів	Прібки: сотиків
Австро-Угорщина, Босня, Герцоґовина, Нїмеччина, князїв. Лїхтенштайн . .	до 20 гр.	10	5	до 50	3	до 250 гр.	10
	над 20 до 250 гр.	20		50—100	5	над 250 гр. до 350 гр.	20
				над 100—250	10		
				над 250—500	20		
				500—1000	30		
Санджак, Новий Базар . .	до 20 гр.	25	10				
	за кождих дальш. 20	15					
Сербія і Чорногора . . .	за кождих 20 ґр.	10	5	за кождих 50 ґр.	5	за кождих 50 ґр.	5 але найменше 10
Прочі заграничні краї . .	до 20 ґр.	25	10				
	за кождих дальших 20 гр.	15					

†) До всїх европейських держав з виїмкою Австро-Угорщини, країв окупованих і Чорногори можна посилати за таксою на друки також документи, як процесові акти, рахунки, посїли, партитури і т. д. Оплата виносить за кождих 50 ґр. 5 сот., але найменше 25 сот.

За недостаточно оплачені листові посилки платить ся бракуючу до повної оплати належитість подвійно. Тільки в оборотї з Угорщиною, Босною, Герцоґовиною і Нїмеччиною платить адресат за недостаточно оплачені листи бракуючу до повної оплати квоту і додаткову таксу 10 с.

Перекази і почтові асиґнати.

1) **Переказами почтовими** можна посилати грошї у внутрішнім оборотї і з Угорщиною оплачуючи за квоту до 20 К. — 10 с.; до 100 К. — 20 с.; до 300 К. — 40 с.; до 600 К — 60 с.; до 1000 К. — 1 К. (Блянкет коштує 3 с.). Можна також посилати експресовими переказами (блянкет 3 с.). а оплата як від листів експресових. Більші суми треба посилати листом. — До Босни і Герцоґовини до 1000 К. а оплата до 50 К. — 20 с.; до 100 К. — 30 с.; до 300 К. — 60 с.; до 600 К. — 90 с.; до 1000 К. — 1 К. 50 с. До Сербії і Чорногори аж до 1000 К., а оплата до 50 К. — 20 с.; до 100 К. — 40 с.; до 300 К. — 80 с.; до 600 К. — 1 К. 20 с.; до 1000 К. — 2 К. За недостаточно оплачені листові посилки платить ся бракуючу до повної оплати належитість подвійно. Тільки в оборотї з Угорщиною, Босною, Герцоґовиною і Нїмеччиною платить адресат за недостаточно оплачені листи, бракуючу до повної оплати квоту і додаткову такту 10 с. Експресовими переказами не можна посилати. За границю посилає ся иншими переказами, а блянкети (по 3 с.) виповняє ся по нїмецьки або французьки. Хто посилає грошї за границю, мусить виписати квоту на блянкетї такою валютою, яка обовязує в тім краю, до котрого посилає, отже нпр. до Нїмеччини в марках, до Анґлії в штерлінґах і т. д. Лиш до Єгипту, Бразилії можна виїмково виписувати в франках. Виписану на блянкетї квоту обчисляє урядник на почтї і після того каже, кілько треба заплатити коронами. До обчисленя служить слїдуюче відношенє;

100 марок	=	117 К	80 с.
100 аргент. пезос	=	477 „	50 „
100 чілійськ. „	=	182 „	— „
100 сканд. корон	=	132 „	50 „
100 франків	=	95 „	50 „
10 фунтів шт.	=	240 „	60 „
100 єнів	=	246 „	50 „
100 голянд. гульд.	=	198 „	80 „
100 рублів	=	254 „	50 „
100 долярів	=	496 „	— „

Близші постанови містить в собі тарифа листова, котру можна купити за 60 с., а табличка до перечислюваня по 30 с. за штуку. Аж до 1000 К можна посилати до Бельгії, Франциї, Італії, Швайцариї і др., а оплата: до 50 К. 25 с., понад то по 25 с. за кождих 50 К; до Німеччини по 20 с. аж до 40 К. понад то за кождих 20 К. 10 с. — Аж до 500 К. можна посилати до Америки, Болгариї, Румунії і др., оплата як повисше до Бельгії. До Англії, Канади, Сполучених держав півн. Америки і Гаваї за кождих 25 К. 25 с. — Аж до 1000 К можна посилати до Грециї а оплата як до Бельгії. До Росиї до 100 рублів (254 К 50 с.) оплата по 25 с. за кождих 25 К.

2) Переказами телєґрафічними: У внутрішнім оборотї платить надавець за переказ, за експрес (30 с.) — з виїмком телєґрафічних переказів адресованих poste rest., при котрих не платить ся належитости за експрес — і ще й таксу за телєґраму.

3) Чеками почтовими: Хто до місяця зложив на книжочку почтової каси ощадности звиш 200 К, може зажадати від почти виданя книжочки чекової, але мусить зложити ще 3 К належитости.

4) Листами грошевими: Найлїпше посилати у урядових кувертах (по 2 с.) і тодї прикладає ся дві печатки, в инших 5 печаток. Приватні куверти не повиннї мати нїяких обвідок, лїнїй або кратох. На сторонї адресовій треба виписати рід гроший і їх суму. Підчеркувати невільно нїчого. Додатки битими грішми треба в серединї так прикріпити, щоби не пересували ся. Вага листу не може бути більша як 250 гр. Листи грошеві за границю можна висилати лише в кувертах з написею „Lettre de valeur“ до всіх країв крім Англії, куди листів грошевих не вільно висилати. Оплата як в низу при „Почтї возовій“. При висилцї до Росиї треба виміняти на рублї.

Почта возова.

Приймає листи грошеві, цїнні папери, пудла, коробки, скринки, коші, пакети і т. п. До всїх посилок і до листів грошевих звиш 250 гр. треба долучити адресу посилкову (лист фрахтовий) а до Нїмеччини ще 1 деклярацию митову і 1 деклярацию статистичну. На одну адресу посилкову можна надавати три пакети до одного і того самого адресата, але всї мусять бути або з поданою вартостию, або без поданої вартости, всї франковані або всї нефранковані. До заграничних посилок з поданою вартостию (крім до Нїмеччини) треба до кождої подати пересилкову адресу. Оплата обчисляє ся від ваги і віддалї та від поданої вартости:

I. Оплата від ваги: (до 250 гр.) при віддалї 10 миль (I полоса) 24 с., на всяку иншу віддаль 48 с.; — за фрахтові посилки хоч би й найменшої ваги і листи над 250 гр. платить ся: до 5 кг. при віддалї 10 миль 30 с., при всякій иньшій віддалї 60 с.; при посилках понад 5 кг. платить ся за кожде слїдуюче кільо або часть після полоси: 6, 12, 24, 36, 48 і 60 сот. За яку полосу треба заплатити, означить почта.

II. Оплата від вартости: за грошеві листи і фрахтові посилки до 100 К 6 с.; понад 100 К за кождих 300 К або їх часть також 6 с., але наменше 12 с — За неоплачені посилки і грошеві листи платить адресат ще додатково 12 с. За посилки більші як 1 метр і такі, що не дадуть ся легко примістити в почтовім возї, платить ся порто від ваги о половину більше.

Посилки до Америки: Листи, переписні листки, перекази і т. д. посилає ся до всїх країв в Америцї як подано висше. До Аргентини, Бразилії і Канади можна надавати почтові пакети до ваги 5 кг. і так: До Аргентини на Гамбург або Брему до 5 кг. — 5 К 25 с.; на Італію 3 К 25 с. — До Бразилії на Гамбург або Брему 4 К 40 с. — До Канади на Англію, Брему або Гамбург до 1 кг.— 3 К 25 с.; над 3 до 5 кг. — 7 К 25 с. Прочі інформациї подає почта.

Посліплата. В Австро-Угорщинї до країв окупованух, до Нїмеччини і деяких других держав можна висилати рекомандовані посилки за посліплатою

до 1000 К. До таких посилок купуєть ся перекази на посліплату по 12 с., за штуку і платить ся крім оплати перевозової ще й провізию по 2 с., від кождих 4 К, однак найменше 12 с. На сторонї адресовій треба на посилцї написати: „Посліплата“ або „Nachnahme“.

Час відобраня. Звичайні посилки і посилки за посліплатою треба відобрати до 7 днїв від часу доручення авіза: посилки „Poste restante“, без посліплати до 30 днїв.

Почтові легітимації. Уряди почтові могуть виставляти почтові легітимації, які мають передовсїм велику вагу для подорожуючих, в цїли легітимованя ся в почтових урядах при відбираню посилок. На легітимацию треба дати стемпель за 2 К і є она важна на рік, в котрім є виставлена. Она складаєть ся з фотографії, опису особи і підпису. Коли хто згубить легітимацию, відповідає сам за наслїдки. З днем 1 мая 1911 мають почтові карти легітимацийні важність в Австриї, Бельгії, Нїмеччини (разом з нїмецькою полудневою Африкою), Італїєю, Швайцариєю, Данїєю, Франциєю, Люксембургом, Румунїєю і Швециєю.

Почтова щадниця.

Почтова каса щаднича платить лиш 3 проц., але для людий біднїйших, особливо же для тих, що хотять малими сумами складати, найдогіднїйша і найбезпечнїйша. Можна складати по 1 К; іде ся на почту і там складає ся вкладку а дістає ся на то 2 книжочки: одну бронзову, де записує ся вкладки, а другу жовту, потрібну, коли би хто хотїв виймати гроші. На книжочцї і на посьвідцї треба підписати ся. Хто не вміє писяти, мусить взяти собі за сьвідка такого, що уміє писати. Особам, котрих урядник почтовий знає, або котрі викажуть ся книжочкою службовою або яким сьвідоцтвом, може й урядник сам бути сьвідком. Можна також складати і по десять сотиків марками почтовими і в тім йайбільша вигода. Купує ся на почтї або де в трафіцї за 10 сот. почтову картку ощадности і наліплює ся на нїй марки по 10 сот. дотиди, доки аж не залїпить ся всеї, а тогди іде ся на почту і там складає ся єї так, як би готові гроші та дістає ся книжочки. Таких карт з марками не можна на тиждень більше зложити як три. Від гроший в почтовій касї ощадности не платить ся анї податку, анї нїхто не сьміє їх рушити, а також урядник не сьміє сказати, чи хтось має гроші на почтї і кілько.

Телєграми.

Телєграфічні депеші можна посилати до всїх місцевостий. Де нема телєграфічної стациї, там можна депешу пересилати з остатної телєграфічної стациї почтою або окремим післанцем.

Телєграми треба писати чорнилом і латинськими буквами, **15** букв або **5** цифр числить ся **одно** слово в Европі, 10 букв або 3 цифри поза Европою. Знаки перепинаня не числить ся. В Австро-Угорщинї, Боснї і Герцоговинї та Нїмеччинї, найменша оплата **60** сот. аж до **10** слів. Кожде дальше слово по **6** сот. До инших держав платить ся таксу **60** сот., крім того за кожде слово після того як до якого краю. Так платить ся до Англії 26 сот., Бельгії 22 с., Болгарії 16 с., Італії 16., Росиї 24 с. і деяких инших держав. До инших країв як н. пр. до Сполучених Держав півн. Америки, до Бразилії і т. п. не платить ся такси, лиш установлену належитість від слова. Коли надавець платить відповідь, згл. коляціонованє, потвердженє доручення, порученє, або дальше пересланє депеші (колиб адресата не було вже в місци в хвили, як прийшла депеша) почтою або післанцем, може то зазначити цїлими словами а ще лїпше скороченями при помочи двох букв, які числять ся за одно слово як: Пильно **D.** Відповідь заплачена **RP.** Депеша коляціоно-

вана **ТС.** Потвердженє дорученя **РС.** Дальше пересланє депеші **FS.** Післанець заплачений **ХР.** Переслати неопечатано **RO.** До рук власних **МР.** Poste rest. **PG.**

За дорученє телєґрами до місцевости поза осїдком телєґрафічного уряду через нарочного післанця належить ся окрема оплата, яку може заплатити надавець або адресат. Коли надавець хоче заплатити належитість на післанця, має зложити відповідний депозит на стациї надавчій. Віддаючий уряд тел. повідомить депешою або почтою уряд надаючий про висоту припадаючої належитости післанця, а після того зверне надвижку надавцеви. Такі депеші означує ся **ХРР.** або **ХРТ.**, коли повідомленє має наспіти в телєґрафічній дорозї. В сїм случаю треба єще крім депозиту зложити належитість за депешу з 6-ти слів. (В Австриї 60 сот.). На зелїзницях платить ся ще 2 с. додатку від слова.

Телєфон.

Хто хоче бути принятий до звязи учасників державної сїти телєфонічної, мусить звернути ся з просьбою о се до ц. к. Дирекциї почт і телєґрафів, яка має право евентуально відмовити його прошеню без поданя причин. Телєфонічні уладженя є власностию держави, а їхнїм удержанєм завідують дирекциї почт і телєфонів, які дбають також о захованє телєфонічної таємниці. Вони застерігають собі право застановити телєфонічний рух, на случай неоплачуваня належитости, викритя надужить або колиб того вимагав інтерес публичний або державний. Будову проводів і стаций переводить державний скарб.

Висота оплат абонаментових залежить від скількости розмов, переводжуваних денно телєфоном. В тарифовій клясї **А** виносить річна абонаментова оплата 280 К, в **Б** 240 К, в **В** 200 К, в **Г** 170 К для Кракова і Львова, для инших галицьких сїтий **А** 180 К, **Б** 150 К, **В** 120 К, а **Г** 115 К. Телєфон зачисленний до тарифи **Г** може бути уладжений тільки в приватнім помешканю.

Для догоди партий, які телєфонують рідше, заведено т. зв. телєфони товариські (ґрупа **Д** і **Е**) із спільними проводами. З товариських телєфонів може користати два або й чотири абоненти. Річна належитість абонаментова за товариські телєфони виносить у Львові і Кракові 120 К за пів, а 70 К за чверть; на провінциї 80 К за пів, а 50 К за чверть. Належитість платить ся в двох півріч-них ратах з гори. Учасники телєфонічної сїти можуть вести розмови також між містами і пересилати телєфоном депеші.

За стациї поза місцевостию оплачує ся окремі належитости за уладженє телєфонічної сїти відповідно до віддаленя. Уживанє телєфону можна обосторонно виповісти кождого 1. сїчня і 1. липня.

За розмови ведені на публичних телєфонічних стациях платить ся в мійськім русї 20 сот. за 10 мінут розмови. За розмови між містами оплачує ся окремі належитости після тарифи поданої в списї телєфонічних абонентів Галичини. Частина I. с. CLX і др.

Інформациї для їдучих зелїзницями.

Спори межи публикою а службою зелїзничою рішає на стациях начальник стациї, підчас їзди старший кондуктор.

Жалоби можна устно або письменно вносити до начальників служби або вписувати до книги жалоб. При вношеню жалоб на когось зі служби треба о скілько можна точно його означити по імени або по числї або по яких відзнаках мундуру. Зі згляду на власну повагу

найлїпше відносити ся до служби чемно, навіть не промовляти хоч би лиш піднесеним голосом, а вже нїяк не викрикувати анї не відгрожувати ся жалобою у начальника, лиш коли треба піти до начальника, представити ся йому і спокійно без крику розповісти, о що розходить ся. Іритация викликує часто противні наслїдки. Від служби не треба вимагати того, що не в єї силї або що не від неї зависить.

Цїна білєтів і єї зниженє. На стациях на виднім місци має бути всюди вивішена цїна білєтів до тих стаций, до котрих вони безпосередно продають ся. Дїти аж до скінченого 4-го року житя, коли для них не вимагає ся окремого місця, не платять нїчого. Від скінченого 4-го аж до скінченого 10-го року а також і молодші, для котрих вимагає ся окремого місця, плятять половину цїни. Коли є сумнїв що до віку, то рішає поки що найстарший в службі урядник. Ученики і ученицї, їдучі за половину цїни на віддаль 50 клм., мусять постарати ся о лєгітимацию від своєї дирекциї і подати до потвердженя дирекциї руху. Робітники і робітницї, коли хотять мати зниженє цїни їзди, мусять виказати ся лєгітимациєю від свого хлїбодавця, потвердженою своїм урядом громадським. Робітники можуть їхати лиш III. клясою. Всї инші люди, коли хотять їхати по зниженій цїнї, мусять подавати просьбу до найблизшої дирекциї руху і приложити до неї сьвідоцтво убожества, виставлене урядом парохіяльним а потверджене урядом громадським.

Купно білєтів починаєть ся на стациях з меншим рухом на пів години, на стациях з більшим рухом на годину перед відходом поїзду. На пять мінут перед відходом поїзду кінчить ся продаж. Гроші на білєти треба наперед собі відчислити і держати готові а бодай мати завсїгди дрібні, бо урядник при касї не має часу міняти і при видаваню настають часто непорозуміня. У Львові найлїпше купувати білєти в містї в бюрі Соколовського, Пасаж Гавсмана ч. 9.

Виміна білєтів. Коли для когось нема місця в тій клясї ваґонів, на яку він купив білєт, а хвилево не можна його примістити у висшій клясї, то він може виміняти білєт на низшу клясу а каса тодї звертає йому надвишку купленого білєту. Можна також не їхати і зажадати зверненя гроший. Виміна білєтів на висшої або низшої кляси або до иншої стациї є дозволена аж до 5 мінут перед відходом поїзду, але білєти не повинні бути позначені. В дорозї можна на котрій небудь стациї виміняти білєти до висшої кляси за доплатою цїни визначеної в тарифі.

Ждальні мають бути отворені найпізнїйше на годину перед відходом кождого поїзду. На стациях переходових вільно подорожному. що приїхав з білєтом переїздовим, ждати в сали аж до найблизшого поїзду, але в часї від 11 год. вечером аж до 6 рано лиш тодї, коли ждальня в тім часї мусить і так бути отворена.

Всїданє і висїданє. В ждальнях і на перонї дають знак дзвінком і викликуванєм, коли треба всїдати. Де на двірцях стоїть богато поїздів, треба добре уважати, щоби не всїсти до якого иншого. Коли хто не може знайти свого поїзду, нехай спитає кого із служби зелїзничої на двірци. Доки поїзд в руху, не вільно анї висїдати анї всїдати і отвирати самому двері. Виходити із стациї треба лиш призначеним до того виходом.

Визначенє місць у ваґонї. Поодиноких визначених місць звичайно не продаєть ся. При всїданю може кождий подорожний для себе і для свояків заложити місця у ваґонї. Служба зелїзнича має право і є обовазана на жаданє подорожних визначити їм місця. Подорожні з білєтами переїздовими мають першеньство перед нововсїдаючими. Женщини, що їдуть самі, треба на жаданє поміщати лиш в передїлках з другими женщинами разом. В кождім поїздї мусить бути бодай одна передїлка другої і третої кляси для женщин.

Куренє у ваґонах. У ваґонах першої кляси можна курити лиш за дозволенєм всїх других подорожних в тій самій передїлцї. В прочих клясах ваґонів можна курити, але чемні подорожні і тут поспитають насамперед других, чи позволять і зглянуть ся на тих, котрим дим з цигар і папіросів може докучати і шкодити. В передїлках для некурців і для женщин не вільно курити навіть за зго-

дою всїх других. До таких передїлок не вільно навіть входити з закуреним циґаром або папіросом.

Пльованє на долівку ваґонів, коритарів, а так само на долівку в ждальнях є строго заборонене розпорядком мінїстерським з 30. вересня 1857 р. Дн. з. д. ч. 198. Тому треба самому уникати сего — впрочім поганого — звичаю а і других перестерігати так, як се неприлично, нездорово а вкінци можна наразити ся на кару грошеву від 2—200 К або й арешт від 6 год. до 14 днїв. До спльовуваня служать сплювачки, які так в ждальних як і в ваґонах повинні бути уставлені.

Спізненє до поїзду. Коли парова свиставка або кондуктор трубкою дали знак до відїзду, не вільно всїдати. Хто зпізнив ся, не має права жадати звернення гроший або якогось відшкодованя; може однакож за тим самим білєтом їхати ще того самого дня або на другий день в ту саму сторону, в котру купив білєт, лиш мусить зараз предложити білєт начальникови стациї до зазначеня на нїм важности. Важність на білєтї мусить бути і тодї зазначена, коли хтось купив білєт на якийсь день, а хоче їхати аж на другий. Білєт можна виміняти до поїзду з висшою тарифою, але треба доплатити; до поїзду з низшою тарифою вертає ся надвижка купленого білєту.

Виключенє від їзди. Особи, що задля якоїсь видимої недуги або з якихсь инших причин могли би другим подорожним статись докучливими, можуть бути виключені від їзди, а тодї гроші, заплачені за їзду і пакунки, мають бути їм звернені. Коли аж підчас їзди спостережено, що хтось належить до таких людий, то можна його виключити на найблизшій стациї, а тодї звертає ся гроші за ще не переїхану часть дороги. Хто противить ся розпорядженю служби або нарушує приличність, того виключає ся без звороту заплачених гроший. Особливо пяних не можна брати до поїзду і впускати до ждальнї. Коли когось виключено вже в дорозї або тодї, коли вже надано його пакунки, то він не має права жадати, щоби йому видано пакунки на иншій стациї а не на тій, до котрої вони вислані.

Контроля білєтів. При входї до ждальнї, на перон, до ваґона або підчас їзди треба на жаданє білєт показати, а на кінци їзди на жаданє білєт віддати. Хто би всїв без білєту, має заплатити подвійно за цїлу дорогу, яку переїхав поїзд, а що найшенше 6 К. Таку суму треба й тодї заплатити, хоч би ще поїзд не рушив з місця. Хто добровільно повідомить кондуктора, що задля спізненя не міг купити білєту, має заплатити лиш звичайну цїну і додаток 1 К. Хтоби зараз не заплатив, того можуть викинути. На стациях, де перон замикають, треба при входї на перон показати білєт пероновий, а при виходї його віддати.

Підчас їзди не вільно вихиляти ся анї о двері опирати ся; також не вільно стояти на плятформі. Вікна на обох сторонах передїлки можна рівночасно отвирати лиш за згодою всїх пасажирів. Коли би подорожні не могли погодити ся, то рішає кондуктор. З ваґона ве вільно викидати таких річий, котрі могли би когось ушкодити.

На стациях по дорозї або серед дороги має служба отворити замкнені з надвору двері в тих ваґонах, де подорожні хотять висїдати. Хто висївши на стациї по дорозї не заложить свого місця, тратить право до него. Коли би поїзд станув серед поля, то подорожні можуть висідати лиш за дозволом старшого кондуктора. На перший знак даний свиставкою або в якийсь инший спосіб мусять подорожні зараз всїдати. На знак дальшої їзди свище парова свиставка три рази. Хто би за третим свистом не всїв, того можуть лишити серед дороги. Хто на стациях по дорозї висїдає, нехай запамятає собі число свого ваґона, щоби опісля борзо його знайшов. Числа ваґонів є виписані з надвору і в середині.

Довільна перерва їзди. Кождому подорожному вільно на свій білєт підчас дороги раз перервати їзду, а відтак того самого дня або на другий день їхати иншим поїздом дальше. Хто має вільну карту їзди туди і назад, може переривати раз туди а раз назад. В кождім случаю треба зараз на стациї, де переривається їзду, предложити карту начальникови стациї до підпису, а опісля при дальшій їздї при касї до стемпльованя.

Коли би хтось хотїв їхати поїздом, при котрім треба більше платити, мусить купити білєт за ціну, доповняючу його карту.

Ручні пакунки, котрі дадуть ся легко примістити у ваґонї і своїм запахом або чим небудь иншим не перешкаджають нїкому, можна брати з собою до ваґона. Кождий мусить їх тогди сам собі пильнувати. Не вільно брати таких предметів, котрі могли би наробити якої шкоди а особливо не вільно брати набитих рушниць, пороху і легко запальних материялів. Служба зелїзнича має право переконати ся о роді пакунків. Мисливим, жандармам і дозорцям арештантів вільно брати набитї карабіни, але мусять їх держати цівками до гори.

Пакунки до подорожи. За пакунки до додорожи можна звичайно при поїздах особових надавати лиш куфри, торби, коробки з капелюхами, малі скринки і т. п., але приймають також і більші. Такі пакунки мусять бути безпечно і тревало опаковані. Недостаточно опаковані може зелїзниця не приймити, або коли прийме, то на рецепісї може зробити замітку. Хто прийме рецепіс з заміткою, признає тим лихе опакованє. Старі знаки почтові обо зелїзничі треба на опакованю поздирати, змити або затерти. Коли би хтось того не зробив, а пакунок десь закинув ся, то зелїзниця не відповідає за шкоду.

Надаванє пакунків. Пакунки до подорожи надає ся в тім часї, коли продають білєти, але треба надавати найпізнїйше на 15 мін, перед відходом поїзду. При наданю видають рецепіс, за котрий треба належитість зараз заплатити. Платить ся від кільометра і ваги: по 0·04 сот. від 10 кільоґр. або їх части за 1 кільометер, а що найменше 20 сот. За деклярованє вартости платить ся 2% деклярованої суми за кождих 150 кільометрів а найменше 20 сот.

Видаванє пакунків. Пакунки видають ся лиш за віддапєм рецепісу. Зелїзниця не обовязана розбирати, чи той, хто приходить з рецепісом має право відбирати; длятого треба уважати, щоби рецепіс не пропав або не дістав ся в руки непевного чоловіка. Хто має рецепіс, може відобрати пакунок зараз по приїздї поїзду, скоро пакунки знесуть до видаваня. За пакунки не відобрані до 24 год. платить ся складове по 12 сот. за добу і від штуки. Коли хтось не предложить рецепісу пакункового, то зелїзниця має обовязок видати пакунок лиш по повнім доказї права до відобраня і за виставленєм реверсу.

Двигарі пакункові і переховапє пакунків. Де на стациях є двигарі пакункові, то вони мусять мати відзнаки службові і на жаданє показати тарифу та видавати значки зі своїм числом. На більших стациях можна всїлякі річи і пакунки віддати дверникови (портиєрови на переховок за оплатою, але треба від него зажадати значка на річи.

Позабуті предмети у ваґонах або на двірцях і віддані зарядови переховують ся що найменше три місяцї. По трох місяцях, коли нїхто не зголосить ся, поступає ся з такими предметами або з узисканими грішми після постанов закона або инших приписів.

Русини повинні памятати також на зелїзницях, що вони Русини і так — як всюди — так і на зелїзници чи то у зносинах з урядниками, чи службою, чи з подорожними говорити повинні лише по руськи.

Міри і ваги.

Міри довжини.

За одиницю міри довжини береть ся метр, котрий є 10 мілїоновою частиною з четвертини полуденника землї.

Нові: 1 метр (m) має 10 дециметрів (dm), 100 центиметрів (cm) або 1000 мілїметрів (mm).

1 гектометр (hm) має 100 метрів або десяту часть кільометра (km).

1 кільометр (km) має 1000 метрів.

1 міріяметр має 10.000 метрів або 10 km.

Австрийська почтова миля має 7½ km.

Географічна миля має 7 km і 320 m.

Старі: 1 сяжень = 6 стіп. — 1 стопа = 12 цалїв. — 1 цаль = 12 лїнїй. — 1 локоть 12 цалїв. — миля = 400 сяжнів.

Заміна: 1 метр = 3 стопи і 2 палї = 1 локоть і 14 цалїв = 38 цалїв. — 1 локоть = 78 цм. — 1 миля = 7 км. і 586 м.

Міри площ.

Нові: Один квадратовий метр (1 m^2) має 100 квадратових дециметрів (100 dm^2). 10.000 квадратових центиметрів (cm^2) або мілїон квадратових мілїметрів (mm^2).

1 ар (a) має 100 квадратових метрів (міра полева).

Гектар (ha) має 100 арів або 10.000 квадратових метрів.

Старі: 1 морг має 1600 квадратових сяжнів або 57 a, 54 m^2, 64 dm^2 або 57·5464 a.

Заміна: 1 m^2 = 10 стіп квадр. — 1 a = 25 сяжнів квадр. і 28 стіп кв. — 1 ha = 1 морг і 1180 кв. сяжнів.

Міри містоти.

За одиницю міри містоти береть ся грану, на метр або центіметр довгу широку і високу; граний (кубічний) метр (m^3) і граний (кубічний) центіметр (cm^3).

1 m^3 = 1000 dm^3
1 dm^3 = 1000 cm^3
1 cm^3 = 1000 mm^3.

Міри збіжа і течий (плинів).

Нові: За одиницю береть ся лїтр (l), скількість, яка містить ся в однім деціметрі (dm^3).

1 лїтр (l) має 10 децілїтрів (dl) або 100 центілїтрів (cl).

1 гектолїтр (hl) має 100 лїтрів.

Старі: 1 корець (4 чвертки) = 1 hl. 6 l.

1 чвертка (8 гарців) = 30 l. 9 dl.
1 гарнець (4 кварти) = 3 l. 9 dl. 6 cl.
1 кварта = 9 dl. 6 cl.

Ваги.

Нові: За одиницю до важеня більших тягарів беремо кільограм (кільо, kg) — вага одного гранного деціметра (dm^3) чистої, перегоненої (дестильованої) води при 4 степенях тепла; для важеня менших тягарів беремо за одиницю тисячну часть з кільограма — грам (g).

1 кільограм (kg) має 10 гектограмів (hg) по 10 декаграмів (dkg) або 100 dkg по 10 грамів (g) або 1000 g.

В практиці гектограмів не уживаєть ся.

Старі: 1 сотнар — 100 фунтів = 56 kg. і 6 g. — 1 фунт = 32 лутів = 56 dkg. — 1 лут = 4 квінтлї а 1 dkg. = 7½ g.

Міри і ваги заграничні.

У всїх державах европейських, крім Англії, Данії й Росиї, в цілій Америці крім Сполучених Держав і Канади уживають метричних мір і ваг. В Сербії заведено метричні міри і ваги на лад французьких; в Чорногорі уживають австрийських, росийських і турецьких. В Голяндиї і Туреччині мають метричні міри і ваги голяндські і турецькі назви.

Англія. Одиниця довготи: Ярд (Yard) = 3 стопи по 12 цалїв = 0·914 м. Англ. миля = 1760 ярдів = 1609 м. Полева міра екр (acre) = 4840 квадр. ярдів = 40·5 a. — Одиниця збіжевої міри: бишль (bushel) = 36·3 л. має 8 гальонів (по 4·54 л); 8 бишлїв — 1 квартер (= 290·5 л). — Одиниця ваги: фунт евердюпайс (avdp. = avoirdupoids) має 453·6 г.; 14 avdp. = 1 стон (stone); 2 стони = 1 квартер (Qr); 112 фунтів (avdp) = 1 сентвет (сотнар Centweight); 2240 фунтів = 1 тона.

Росия. Міра довготи: Сяжень має 7 футів (стіп) по 12 дюймів (цалїв) по 10 лїнїй = 2·13 м. — Аршин (локоть) має 4 четверти по 4 вершки = 0·71 м. — Міра дорожна: Верства = 500 сяжнів (1 км. і 66·8 м.) — Міра польна: Десятина = 1·09 га = 1·89 австр. морга. — Ваги: 1 берковець = 10 пудів по 40 фунтів; фунт (= 0·495 кг.) має 32 лотів 96 золотників по 96 долий. — Міра збіжева: Четверть (= 2·096 гл.) має 8 четвериків = 64 гарців. — Міри плинів: Ведро (= 12·289 л.) має 10 штофів = 100 кружок = 1000 чарок.

Переміна сяжнів² і моргів на гектари.

Сяжень²	гектар	Сяжень²	гектар	Сяжень²	гектар	Сяжень²	гектар	Сяжень²	гектар
1	0·0004	49	0·0176	97	0·0349	145	0·0522	310	0·1115
2	0·0007	50	0·0180	98	0·0352	146	0·0525	320	0·1151
3	0·0011	51	0·0183	99	0·0356	147	0·0529	330	0·1187
4	0·0014	52	0·0187	100	0·0360	148	0·0532	340	0·1223
5	0·0018	53	0·0191	101	0·0363	149	0·0536	350	0·1259
6	0·0022	54	0·0194	102	0·0367	150	0·0539	360	0·1295
7	0·0025	55	0·0198	103	0·0370	151	0·0543	370	0·1331
8	0·0029	56	0·0201	104	0·0374	152	0·0547	390	0·1403
9	0·0032	57	0·0205	105	0·0378	153	0·0550	400	0·1439
10	0·0036	58	0·0209	106	0·0381	154	0·0554	410	0·1475
11	0·0040	59	0·0212	107	0·0385	155	0·0557	420	0·1511
12	0·0043	60	0·0216	108	0·0388	156	0·0561	430	0·1547
13	0·0047	61	0·0219	109	0·0392	157	0·0565	440	0·1583
14	0·0050	62	0·0223	110	0·0396	158	0·0568	450	0·1618
15	0·0054	63	0·0227	111	0·0399	159	0·0572	460	0·1654
16	0·0058	64	0·0230	112	0·0403	160	0·0575	470	0·1690
17	0·0061	65	0·0234	113	0·0406	161	0·0579	480	0·1726
18	0·0065	66	0·0237	114	0·0410	162	0·0583	490	0·1762
19	0·0068	67	0·0241	115	0·0414	163	0·0586	500	0·1798
20	0·0072	68	0·0245	116	0·0417	164	0·0590	550	0·1978
21	0·0076	69	0·0248	117	0·0421	165	0·0593	600	0·2158
22	0·0079	70	0·0282	118	0·0424	166	0·0597	650	0·2338
23	0·0083	71	0·0255	119	0·0428	167	0·0601	700	0·2518
24	0·0086	72	0·0259	120	0·0432	168	0·0604	750	0·2697
25	0·0090	73	0·0263	121	0·0435	169	0·0608	800	0·2877
26	0·0094	74	0·0266	122	0·0439	170	0·0611	900	0·3237
27	0·0097	75	0·0270	123	0·0442	171	0·0615	1000	0·3597
28	0·0101	76	0·0273	124	0·0446	172	0·0619	1100	0·3956
29	0·0104	77	0·0277	125	0·0450	173	0·0622	1200	0·4316
30	0·0108	78	0·0281	126	0·0453	174	0·0626	1300	0·4676
31	0·0111	79	0·0284	127	0·0457	175	0·0629	1400	0·5035
32	0·0115	80	0·0288	128	0·0460	176	0·0633	1500	0·5395
33	0·0119	81	0·0291	129	0·0464	177	0·0637		
34	0·0122	82	0·0295	130	0·0468	178	0·0640	морґи	
35	0·0126	83	0·0299	131	0·0471	179	0·0644	1	0·5755
36	0·0129	84	0·0302	132	0·0475	180	0·0647	2	1·1509
37	0·0133	85	0·0306	133	0·0478	190	0·0683	3	1·7264
38	0·0137	86	0·0309	134	0·0482	200	0·0719	4	2·3019
39	0·0140	87	0·0313	135	0·0486	210	0·0755	5	2·8773
40	0·0144	88	0·0317	136	0·0489	220	0·0791	6	3·4528
41	0·0147	89	0·0320	137	0·0493	230	0·0827	7	4·0282
42	0·0151	90	0·0324	138	0·0496	240	0·0863	8	4·6037
43	0·0155	91	0·0327	139	0·0500	250	0·0899	9	5·1792
44	0·0158	92	0·0331	140	0·0504	260	0·0935	10	5·7546
45	0·0162	93	0·0334	141	0·0507	270	0·0971	20	11·5093
46	0·0165	94	0·0338	142	0·0511	280	0·1007	30	17·2639
47	0·0169	95	0·0342	143	0·0514	290	0·1043	40	23·0186
48	0·0173	96	0·0345	144	0·0818	300	0·1079	50	28·7732

1 м² = 0·278 сяжня²; 1 сяжень² = 3·596 м²; 1 ар = 27·803 сяжнів²; 1 гектар = 1·737 морґа.

РЕБУС ч. 6.

Уложив Л. К.

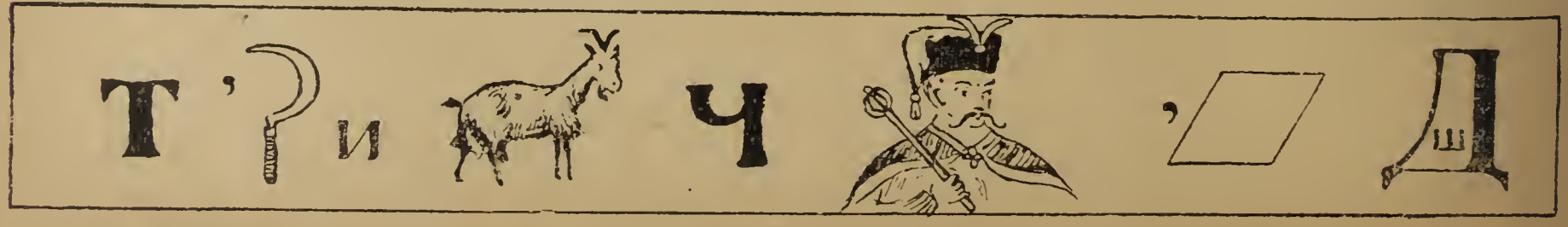

Табеля заміни корон на чужі валюти.

Корони	сотики	Марки	фенїки	Франки	центїми	Рублї	копійки	Фунти штерлїнґ.	шіллїнґи	пенні	Кронер сканд.	ере	Ґульдени голянд.	центи	Долляри	центи	Песос аргент.	центи	Песос чілїйське	центи	Єни	сен
—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
—	2	—	2	—	2	—	1	—	—	—	—	2	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
—	3	—	3	—	3	—	1	—	—	—	—	2	—	2	—	1	—	1	—	2	—	1
—	4	—	3	—	4	—	2	—	—	—	—	3	—	2	—	1	—	1	—	2	—	2
—	5	—	4	—	5	—	2	—	—	1	—	4	—	3	—	1	—	1	—	3	—	2
—	6	—	5	—	6	—	3	—	—	1	—	5	—	3	—	1	—	1	—	3	—	2
—	7	—	6	—	7	—	3	—	—	1	—	5	—	4	—	1	—	1	—	4	—	3
—	8	—	7	—	8	—	3	—	—	1	—	6	—	4	—	2	—	2	—	4	—	3
—	9	—	8	—	9	—	4	—	—	1	—	7	—	5	—	2	—	2	—	5	—	4
—	10	—	8	—	10	—	4	—	—	1	—	8	—	5	—	2	—	2	—	5	—	4
—	20	—	17	—	21	—	8	—	—	2	—	15	—	10	—	4	—	4	—	11	—	8
—	30	—	25	—	31	—	12	—	—	3	—	23	—	15	—	6	—	6	—	16	—	12
—	40	—	34	—	42	—	16	—	—	4	—	30	—	20	—	8	—	8	—	22	—	16
—	50	—	42	—	52	—	20	—	—	5	—	38	—	25	—	10	—	10	—	27	—	20
—	60	—	51	—	63	—	24	—	—	6	—	45	—	30	—	12	—	13	—	33	—	24
—	70	—	59	—	73	—	28	—	—	7	—	53	—	35	—	14	—	15	—	38	—	28
—	80	—	68	—	84	—	31	—	—	8	—	60	—	40	—	16	—	17	—	44		32
—	90	—	76	—	94	—	35	—	—	9	—	68	—	45	—	18	—	19	—	49	—	37
1	—	—	85	1	05	—	39	—	—	10	—	75	—	50	—	20	—	21	—	55	—	41
2	—	1	70	2	09	—	79	—	1	08	1	51	1	01	—	40	—	42	1	10	—	81
3	—	2	55	3	14	1	18	—	2	06	2	26	1	51	—	60	—	63	1	65	1	22
4	—	3	40	4	19	1	57	—	3	04	3	02	2	01	—	81	—	84	2	20	1	62
5	—	4	24	5	24	1	96	—	4	02	3	77	2	52	1	01	1	05	2	75	2	03
6	—	5	09	6	28	2	36	—	5	—	4	53	3	02	1	21	1	26	3	30	2	43
7	—	5	94	7	33	2	75	—	5	10	5	28	3	52	1	41	1	47	3	85	2	84
8	—	6	79	8	38	3	14	—	6	08	6	04	4	02	1	61	1	68	4	40	3	25
9	—	7	64	9	42	3	54	—	7	06	6	79	4	53	1	81	1	88	4	95	3	65
10	—	8	49	10	47	3	93	—	8	04	7	55	5	03	2	02	2	09	5	49	4	06
20	—	16	98	20	94	7	86	—	16	08	15	09	10	06	4	03	4	19	10	99	8	11
30	—	25	47	31	41	11	79	1	04	11	22	64	15	09	6	05	6	28	16	48	12	17
40	—	33	96	41	88	15	72	1	13	03	30	19	20	12	8	06	8	38	21	98	16	23
50	—	42	44	52	36	19	65	2	01	07	37	74	25	15	10	08	10	47	27	47	20	28
60	—	50	93	62	83	23	58	2	09	11	45	28	30	18	12	10	12	57	32	97	24	34
70	—	59	42	73	30	27	50	2	18	02	52	83	35	21	14	11	14	66	38	46	28	40
80	—	67	91	83	77	31	43	3	06	06	60	38	40	24	16	13	16	75	43	96	32	45
90	—	76	40	94	24	35	36	3	14	10	67	92	45	27	18	15	18	85	49	45	36	51
100	—	84	89	104	71	39	29	4	03	02	75	47	50	30	20	16	20	94	54	95	40	57
200	—	169	78	209	42	78	59	8	06	03	150	94	100	60	40	32	41	88	109	89	81	14
300	—	254	67	314	14			12	09	05	226	42	150	91	60	48	62	83	164	84	121	70
400	—	339	56	418	85			16	12	06	301	89	201	21	80	65	83	77	219	78	162	27
500	—	424	44	523	56			20	15	08	377	36	251	51	100	81	104	71	274	73	202	84
600	—	509	34	628	27			24	18	09	452	83	301	81					329	67	243	41
700	—	594	23	732	98			29	01	11	528	30	352	11					384	62	283	98
800	—	679	12	837	70			33	05	—	603	77	402	41					439	56	324	54
900	—	764	01	942	41			37	08	02	679	25	452	72					494	51	365	11
1000	—	848	90	1047	12			41	11	03	754	72	503	02					548	45	405	68

Табеля заміни корон на марки і марок на корони, обовязуюча на почтах нїмецького цїсарства.

Висилаючий гроші з Нїмеччини до Австрії, коли хоче полагодити то почтовим переказом, муспть на почті зложити гроші в марках, а на почтовім переказі написати рівноважну квоту в австрийській валюті. Аби улекшити обчисленє тої заміни корон на марки або марок на корони, подаємо низше відповідні таблиці, уложені на підставі таблиць, обовязуючих на почтах нїмецькоі держави.

Корони — Марки.

сот.	фен.	сот.	фен.	Кор.	Мк.	фен.	Кор.	Мк.	фен.
1	1	51	44	1	—	86	51	43	39
2	2	52	45	2	1	71	52	44	24
3	3	53	46	3	2	56	53	45	09
4	4	54	46	4	3	41	54	45	94
5	5	55	47	5	4	26	55	46	79
6	6	56	48	6	5	11	56	47	64
7	6	57	49	7	5	96	57	48	49
8	7	58	50	8	6	81	58	49	35
9	8	59	51	9	7	66	59	50	20
10	9	60	52	10	8	51	60	51	05
11	10	61	52	11	9	36	61	51	90
12	11	62	53	12	10	21	62	52	75
13	12	63	54	13	11	06	63	53	60
14	12	64	55	14	11	91	64	54	45
15	13	65	56	15	12	77	65	55	30
16	14	66	57	16	13	62	66	56	15
17	15	67	57	17	14	47	67	57	—
18	16	68	58	18	15	32	68	57	85
19	17	69	59	19	16	17	69	58	70
20	18	70	60	20	17	02	70	59	55
21	18	71	61	21	17	87	71	60	40
22	19	72	62	22	18	72	72	61	26
23	20	73	63	23	19	57	73	62	11
24	21	74	63	24	20	42	74	62	96
25	22	75	64	25	21	27	75	63	81
26	23	76	65	26	22	12	76	64	66
27	23	77	66	27	22	97	77	65	51
28	24	78	67	28	23	82	78	66	36
29	25	79	68	29	24	68	79	67	21
30	26	80	69	30	25	53	80	68	06
31	27	81	69	31	26	38	81	68	91
32	28	82	70	32	27	23	82	69	76
33	29	83	71	33	28	08	83	70	61
34	29	84	72	34	28	93	84	71	46
35	30	85	73	35	29	78	85	72	31
36	31	86	74	36	30	63	86	73	17
37	32	87	75	37	31	48	87	74	02
38	33	88	75	38	32	33	88	74	87
39	34	89	76	39	33	18	89	75	72
40	35	90	77	40	34	03	90	76	57
41	35	91	78	41	36	88	91	77	42
42	36	92	79	42	36	73	92	78	27
43	37	93	80	43	36	58	93	79	12
44	38	94	80	44	37	44	94	79	97
45	39	95	81	45	38	29	95	80	82
46	40	96	82	46	39	14	96	81	67
47	40	97	83	47	39	99	97	82	52
48	41	98	84	48	40	84	98	83	37
49	42	99	85	49	41	69	99	84	22
50	43	100	86	50	42	54	100	85	07

Марки — Корони.

фен.	сот.	фен.	Кор.	сот.	Мк.	Кор.	сот.
1	1	51	—	59	1	1	17
2	2	52	—	61	2	2	34
3	3	53	—	62	3	3	51
4	4	54	—	63	4	4	69
5	5	55	—	64	5	5	86
6	7	56	—	65	6	7	04
7	8	57	—	67	7	8	22
8	9	58	—	68	8	9	39
9	10	59	—	69	9	10	57
10	11	60	—	70	10	11	75
11	12	61	—	71	11	12	92
12	14	62	—	72	12	14	10
13	15	63	—	74	13	15	27
14	16	64	—	75	14	16	44
15	17	65	—	76	15	17	62
16	18	66	—	77	16	18	79
17	19	67	—	78	17	19	97
18	21	68	—	79	18	21	15
19	22	69	—	81	19	22	32
20	23	70	—	82	20	23	50
21	24	71	—	83	21	24	68
22	25	72	—	84	22	25	85
23	27	73	—	85	23	27	03
24	28	74	—	86	24	28	21
25	29	75	—	88	25	29	37
26	30	76	—	89	26	30	55
27	31	77	—	90	27	31	72
28	32	78	—	91	28	32	90
29	34	79	—	92	29	34	08
30	35	80	—	94	30	35	25
31	36	81	—	95	31	36	43
32	37	82	—	96	32	37	61
33	38	83	—	97	33	38	31
34	39	84	—	98	34	39	96
35	41	85	—	99	35	41	14
36	42	86	1	—	36	42	31
37	43	87	1	02	37	43	48
38	44	88	1	03	38	44	65
39	45	89	1	04	39	45	83
40	47	90	1	05	40	47	01
41	48	91	1	06	41	48	18
42	49	92	1	08	42	49	36
43	50	93	1	09	43	50	54
44	51	94	1	10	44	51	71
45	52	95	1	11	45	52	89
46	54	96	1	12	46	54	07
47	55	97	1	13	47	55	24
48	56	98	1	15	48	56	42
49	57	99	1	16	49	57	59
50	58	100	1	17	50	58	76

ТАБЕЛЯ ПЕРЕМІНИ ЧУЖОЇ ВАЛЮТИ НА КОРОНИ І СОТИКИ.

Валюти подані в цїлих назвах. — Назви валют на почтових переказах треба писати з правої сторони побіч квоти. — Феники, центіми, копійки, пенні, центи, ере подає ся завсїгди цифрами.

Марки	феники	Корони	сотики	Франки	центіми	Корони	сотики	Рублї	копійки	Корони	сотики	Фунти шт.	шіліїнґи	пенні	Корони	сотики	Ґульд. гол.	центи	Корони	сотики	Кр. сканд.	ере	Корони	сотики	Доляри	центи	Корони	сотики
—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	3	—	—	1	—	10	—	1	—	2	—	1	—	1	—	1	—	5
—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	5	—	—	2	—	20	—	2	—	4	—	2	—	3	—	2	—	10
—	3	—	4	—	3	—	3	—	3	—	8	—	—	3	—	30	—	3	—	6	—	3	—	4	—	3	—	15
—	4	—	5	—	4	—	4	—	4	—	10	—	—	4	—	40	—	4	—	8	—	4	—	5	—	4	—	20
—	5	—	6	—	5	—	5	—	5	—	13	—	—	5	—	50	—	5	—	10	—	5	—	7	—	5	—	25
—	6	—	7	—	6	—	6	—	6	—	15	—	—	6	—	60	—	6	—	12	—	6	—	8	—	6	—	30
—	7	—	8	—	7	—	7	—	7	—	18	—	—	7	—	70	—	7	—	14	—	7	—	9	—	7	—	35
—	8	—	9	—	8	—	8	—	8	—	20	—	—	8	—	80	—	8	—	16	—	8	—	11	—	8	—	40
—	9	—	11	—	9	—	9	—	9	—	23	—	—	9	—	90	—	9	—	18	—	9	—	12	—	9	—	45
—	10	—	12	—	10	—	10	—	10	—	25	—	—	10	1	—	—	10	—	20	—	10	—	13	—	10	—	50
—	20	—	24	—	20	—	19	—	11	—	28	—	—	11	1	10	—	20	—	40	—	20	—	27	—	11	—	55
—	30	—	35	—	30	—	29	—	12	—	31	—	—	12	1	20	—	30	—	60	—	30	—	40	—	12	—	60
—	40	—	47	—	40	—	38	—	13	—	33	—	1	—	1	20	—	40	—	80	—	40	—	53	—	13	—	64
—	50	—	59	—	50	—	48	—	14	—	36	—	2	—	2	41	—	50	—	99	—	50	—	66	—	14	—	69
—	60	—	71	—	60	—	57	—	15	—	38	—	3	—	3	61	—	60	1	19	—	60	—	80	—	15	—	74
—	70	—	82	—	70	—	67	—	16	—	41	—	4	—	4	81	—	70	1	39	—	70	—	93	—	16	—	79
—	80	—	94	—	80	—	76	—	17	—	43	—	5	—	6	02	—	80	1	59	—	80	1	06	—	17	—	84
—	90	1	06	—	90	—	86	—	18	—	46	—	6	—	7	22	—	90	1	79	—	90	1	19	—	18	—	89
1	—	1	18	1	—	—	96	—	19	—	48	—	7	—	8	42	1	—	3	98	1	—	1	33	—	19	—	94
2	—	2	36	2	—	1	91	—	20	—	51	—	8	—	9	62	2	—	3	98	2	—	2	65	—	20	—	99
3	—	3	53	3	—	2	87	—	30	—	76	—	9	—	10	83	3	—	5	96	3	—	3	98	—	30	1	49
4	—	4	71	4	—	3	82	—	40	1	02	—	10	—	12	03	4	—	7	95	4	—	5	30	—	40	1	98
5	—	5	89	5	—	4	78	—	50	1	27	—	20	—	24	06	5	—	9	94	5	—	6	63	—	50	2	48
6	—	7	07	6	—	5	73	—	60	1	53	1	—		24	06	6	—	11	93	6	—	7	95	—	60	2	98
7	—	8	25	7	—	6	69	—	70	1	78	2	—	—	48	12	7	—	13	92	7	—	9	28	—	70	3	47
8	—	9	42	8	—	7	64	—	80	2	04	3	—	—	72	18	8	—	15	90	8	—	10	60	—	80	3	97
9	—	10	60	9	-	8	60	—	90	2	29	4	—	—	96	24	9	—	17	89	9	—	11	93	—	90	4	46
10	—	11	78	10	—	9	55	1	—	2	55	5	—	—	120	30	10	—	19	88	10	—	13	25	1	—	4	96
20	—	23	56	20	—	19	10	2	—	5	09	6	—	—	144	36	11	—	21	87	20	—	26	50	2	—	9	92
30	—	35	34	30	—	28	65	3	—	7	64	7	—	—	168	42	20	—	39	76	30	—	39	75	3	—	14	88
40	—	47	12	40	—	38	20	4	—	10	18	8	—	—	192	48	21	—	41	75	40	—	53	—	4	—	19	84
50	—	58	90	50	—	47	75	5	—	12	73	9	—	—	216	54	30	—	59	64	50	—	66	25	5	—	24	80
60	—	70	68	6[illegible]	—	57	30	6	—	15	27	10	—	—	240	60	40	—	79	52	60	—	79	50	6	—	29	76
70	—	82	46	70	—	66	85	7	—	17	82	11	—	—	264	66	50	—	99	40	70	—	92	75	7	—	34	72
80	—	94	24	80	—	76	40	8	—	20	36	12	—	—	288	72	60	—	119	28	80	—	106	—	8	—	39	68
90	—	106	02	90	—	85	95	9	—	22	91	13	—	—	312	78	70	—	139	16	90	—	119	25	9	—	44	64
100	—	117	80	100	—	95	50	10	—	25	45	14	—	—	336	84	80	—	159	04	100	—	132	50	10	—	49	60
150	—	176	70	200	—	191	—	20	—	50	90	15	—	—	360	90	90	—	178	92	150	—	198	75	20	—	99	20
200	—	235	60	300	—	286	50	30	—	76	35	16	—	—	384	96	100	—	198	80	200	—	265	—	30	—	148	80
250	—	294	50	400	—	382	—	40	—	101	80	17	—	—	409	02	200	—	397	60	250	—	331	25	40	—	198	40
300	—	353	40	500	—	477	50	50	—	127	25	18	—		433	08	250	—	497	—	300	—	397	50	50	—	248	—
400	—	471	20	600	—	573	—	60	—	152	70	19	—	—	457	14	300	—	596	40	400	—	530	—	60	—	297	60
500	—	589	—	700	—	668	50	70	—	178	15	20	—	—	481	30	350	—	695	80	500	—	662	50	70	—	347	20
600	—	706	80	800	—	764	—	80	—	203	60	21	—	—	505	26	400	—	795	20	600	—	795	—	80	—	396	80
700	—	824	20	900	—	859	50	90	—	229	05	30	—	—	721	80	450	—	894	60	700	—	927	50	90	—	446	40
800	—	942	40	1000	—	955	—	100	—	254	50	40	—	—	962	40	500	—	994	—	720	—	954	—	100	—	496	—

Таблиця відсоткова.

Капітал в ринських, коронах і т. д.	3%		3½%		4%		4½%		5%		6%	
	на рік	на місяць	на рік	на місяць	на рік	на місяць	на рік	на місяць	на рік	на місяць	на рік	на місяць
1	0·03	—	0·035	—	0 04	—	0·045	—	0·05	—	0·06	—
2	0·06	—	0·070	—	0·08	—	0·09	—	0·10	—	0·12	0·010
3	0·09	—	0·105	—	0·12	0·010	0·135	0·011	0·15	0·012	0·18	0·015
4	0·12	—	0·140	0·011	0·16	0·013	0·18	0·015	0·20	0·017	0·24	0·020
5	0·15	—	0·175	0·014	0·20	0·016	0·225	0·018	0·25	0·020	0·30	0·025
6	0·18	—	0·210	0·017	0·24	0·02	0·27	0·022	0·30	0·025	0·36	0·030
7	0·21	—	0·245	0·020	0·28	0·023	0·315	0·026	0·35	0·029	0·42	0·035
8	0·24	0·02	0·280	0·023	0·32	0·026	0·36	0·030	0·40	0·033	0·48	0 040
9	0·27	0·02	0·315	0·026	0·36	0·03	0·405	0·033	0·45	0·037	0·54	0·045
10	0·30	0·02	0 350	0·030	0·40	0·033	0·45	0·037	0·50	0·041	0·60	0·050
20	0·60	0 05	0·70	0·058	0·80	0·066	0·90	0·075	1·00	0·08	1·20	0·10
30	0·90	0·07	1·05	0·087	1·20	0·10	1·35	0·11	1·50	0·12	1·80	0·15
40	1·20	0·10	1·40	0·12	1·60	0·13	1 80	0·15	2·00	0·16	2·40	0·20
50	1·50	0·12	1·75	0·14	2·00	0·16	2·25	0·18	2·50	0·20	3·00	0·25
60	1·80	0·15	2·10	0·17	2·40	0·20	2·70	0·22	3·00	0·25	3·60	0·30
70	2·10	0·17	2·45	0·20	2·80	0·23	3·15	0·26	3·50	0·29	4·20	0·35
80	2·40	0·20	2·80	0 23	3·20	0·26	3·60	0·30	4·00	0·33	4·80	0·40
90	2·70	0·22	3·15	0·26	3·60	0·30	4·05	0·33	4·50	0·37	5·40	0·45
100	3·00	0·25	3·50	0·29	4·00	0·33	4·50	0·37	5·00	0·41	6·00	0·50
200	6·00	0·50	7·00	0·58	8·00	0·66	9·00	0·75	10·00	0·83	12·00	1·00
300	9·00	0·75	10·50	0·87	12 00	1·00	13·50	1·12	15·00	1·25	18·00	1·50
400	12·00	1·00	14·00	1·17	16·00	1·33	18·00	1·50	20·00	1·66	24·00	2·00
500	15·00	1·25	17·50	1·45	20·00	1·66	22·50	1·87	25·00	2·08	30·00	2·50
600	18·00	1·50	21·00	1·75	24·00	2·00	27·00	2·25	30·00	2·50	36·00	3·00
700	21·00	1·75	24·50	2·04	28·00	2·33	31·50	2·62	35·00	2·91	42·00	3 50
800	24·00	2 00	28 00	2·33	32·00	2·66	36·00	3·00	40·00	3·33	48·00	4·00
900	27·00	2·25	31·50	2·62	36·00	3·00	40·50	3·37	45·00	3·75	54·00	4·50
1.000	30·00	2·50	35·00	2·92	40·00	3·33	45 00	3·75	50·00	4·17	60·00	5·00
1.500	45·00	3·75	52·50	4·37	60·00	5·00	67·50	5·62	75·00	6·25	90·00	7·50
2.000	60·00	5·00	70·00	5·83	80·00	6·67	90·00	7·50	100·00	8·33	120·00	10·00
2.500	75·00	6·25	87·50	7 29	100·00	8·33	112·50	9·37	125·00	10·42	150·00	12·50
3.000	90·00	7·50	105·00	8·75	120·00	10·00	135·00	11·25	150·00	12·50	180·00	15·00
3.500	105·00	8·75	122·50	10·21	140·00	11 67	157·50	13·12	175·00	14·58	210·00	17·50
4.000	120·00	10·00	140 00	11·67	160 00	13·33	180·00	15·00	200·00	16·67	240·00	20·00
4.500	135·00	11·25	157·50	13·12	180·00	15·00	202·50	16·87	225·00	18·75	270·00	22·50
5.000	150·00	12·50	175·00	14·58	200·00	16·67	225·00	18·75	250·00	20·83	300·00	25·00
5.500	165·00	13·75	192·50	16·04	220·00	18·33	247·50	20·62	275·00	22·92	330 00	27·50
6.000	180 00	15·00	210·00	17 50	240·00	20·00	270·00	22·50	300·00	25·00	360·00	30·00
6.500	195·00	16·25	227·50	18·95	260·00	21·67	292·50	24·37	325·00	27·08	390·00	32·50
7.000	210·00	17·50	245·00	20·42	280·00	23·33	315·00	26·25	350·00	29·17	420·00	35·00
7.500	225·00	18·75	262·50	21·87	300·00	25·00	337·50	28·12	375·00	31·25	450·00	37·50
8.000	240·00	20·00	280·00	23·33	320 00	26·67	360·00	30·00	400·00	33·33	480 00	40·00
8.500	255·00	21·25	297·50	24·79	340·00	28·33	382·50	31·87	425·00	35·42	510·00	42·50
9.000	270·00	22·50	315·00	26·50	360·00	30·00	405·00	33·75	450·00	37·50	540·00	45·00
9.500	285·00	23·75	332·50	27·70	380 00	31·67	427·50	35 62	475·00	39·58	570·00	47·50
10.000	300·00	25·00	350·00	29·16	400·00	33.33	450·00	37·50	500·00	41·67	600·00	50·00

Короткий спосіб обчисленя відсотків за днї.

Капітал множить ся числом днїв, а відтак добуток дїлить ся відповідним низше поданим дїльником.

Від ста	Дїльник	Від ста	Дїльник
1	36000	5½	6545
1½	24000	6	6000
2	18000	6½	5538
2½	14000	7	5143
3	12000	7½	4800
3½	10286	8	4500
4	9000	8½	4245
4½	8000	9	4000
5	7200	9½	3780

Напр. кілько дасть приходу 522 К по 5% за 60 днїв?

$$522 \times 60 = \frac{31320}{7200} = 4 \text{ К } 35.$$

Скалї стемплеві і податок особисто-доходовий.

СКАЛЯ І.

Векслї платні до 6 місяців і купецькі перекази понад 8 днів					К.	с.
		до	150	К. . . .	—	10
звиш	150	„	300	„ . . .	—	20
„	300	„	600	„ . . .	—	40
„	600	„	900	„ . . .	—	60
„	900	„	1200	„ . . .	—	80
„	1200	„	1500	„ . . .	1	—
„	1500	„	1800	„ . . .	1	20
„	1800	„	2100	„ . . .	1	40
„	2100	„	2400	„ . . .	1	60
„	2400	„	2700	„ . . .	1	80
„	2700	„	3000	„ . . .	2	—
„	3000	„	6000	„ . . .	4	—
„	6000	„	9000	„ . . .	6	—
„	9000	„	12000	„ . . .	8	—
„	12000	„	15000	„ . . .	10	—
„	15000	„	18000	„ . . .	12	—
„	18000	„	21000	„ . . .	14	—
„	21000	„	24000	„ . . .	16	—
„	24000	„	27000	„ . . .	18	—

Від кождих дальших 3000 К. понад 6000 К. оплачує ся більше 2 К. а останок числить ся за цїлих 2000 К.

СКАЛЯ ІІ.

Грамоти правні: квіти, позички, контр. спілки, векслї по 6 м.					К.	с.
		до	40	К. . . .	—	14
звиш	40	„	80	„ . . .	—	26
„	80	„	120	„ . . .	—	38
„	120	„	200	„ . . .	—	64
„	200	„	400	„ . . .	1	26
„	400	„	600	„ . . .	1	88
„	600	„	800	„ . . .	2	50
„	800	„	1600	„ . . .	5	—
„	1600	„	2400	„ . . .	7	50
„	2400	„	3200	„ . . .	10	—
„	3200	„	4000	„ . . .	12	50
„	4000	„	4800	„ . . .	15	—
„	4800	„	6400	„ . . .	20	—
„	6400	„	8000	„ . . .	25	—
„	8000	„	9600	„ . . .	30	—
„	9600	„	11200	„ . . .	35	—
„	11200	„	12800	„ . . .	40	—
„	12800	„	14400	„ . . .	45	—
„	14400	„	16000	„ . . .	50	—

Від кождих дальших 800 К. понад 600 К. оплачує ся о 2 К. 50 с. більше, а останок числить ся за цїлих 800 К.

СКАЛЯ ІІІ.

Контракти купна движимостий, достави і найму слуг					К.	с.
		до	20	К. . . .	—	14
звиш	20	„	40	„ . . .	—	26
„	40	„	60	„ . . .	—	38
„	60	„	100	„ . . .	—	64
„	100	„	200	„ . . .	1	26
„	200	„	300	„ . . .	1	88
„	300	„	400	„ . . .	2	50
„	400	„	800	„ . . .	5	—
„	800	„	1200	„ . . .	7	50
„	1200	„	1600	„ . . .	10	—
„	1600	„	2000	„ . . .	12	50
„	2000	„	2400	„ . . .	15	—
„	2400	„	3200	„ . . .	20	—
„	3200	„	4000	„ . . .	25	—
„	4000	„	4800	„ . . .	30	—
„	4800	„	5600	„ . . .	35	—
„	5600	„	6400	„ . . .	40	—
„	6400	„	7200	„ . . .	45	—
„	7200	„	8000	„ . . .	50	—

Від кождих дальших 400 К. понад 8000 К. оплачує ся о 2 К. 50 с. більше а останок числить ся за цїлих 400 К.

Податок особисто-доходовий.

від більше як	аж до включно	плат. ся річно		від більше як	аж до включно	плат. ся річно	
Корони		К.	с.	Корони		К.	с
1.200	1.250	7	20	7.800	8.400	180	—
1.250	1.300	8	—	8.400	9.200	202	—
1.300	1.350	8	80	9.200	10.000	228	—
1.350	1.400	9	60	10.000	11.000	258	—
1.400	1.500	10	80	11.000	12.000	292	—
1.500	1.600	12	—	12.000	13.000	326	—
1.600	1.700	13	60	13.000	14.000	362	—
1.700	1.800	15	20	14.000	15 000	398	—
1.800	1.900	16	80	15.000	16.000	434	—
1.900	2 000	18	40	16 000	17 000	470	—
2 000	2.200	20	—	17.000	18.000	506	—
2 200	2.400	24	—	18.000	19.000	544	—
2.400	2.600	28	—	19.000	20.000	582	—
2 600	2.800	32	—	20 000	22.000	638	—
2 800	3.000	36	—	22.000	24.000	704	—
3.000	3.200	40	—	24.000	26.000	790	—
3.200	3.400	44	—	26.000	28.000	866	—
3 400	3.600	48	—	28.000	30.000	942	—
3.600	3.800	54	—	30.000	32.000	1020	—
3.800	4.000	60	—	32.000	34.000	1100	—
4.000	4.400	68	—	34.000	36.000	1180	—
4.400	4.800	78	—	36.000	38 000	1260	—
4.800	5.200	88	—	38.000	40.000	1340	—
5.200	5.600	98	—	40.000	44.000	1460	—
5.600	6.000	110	—	44.000	48.000	1600	—
6.000	6.600	124	—	48.000	52.000	1760	—
6.600	7.200	142	—	52.000	56.000	1920	—
7.200	7.800	160	—	56.000	60.000	2080	—

Витяг з тарифи стемплевої.

Поясненє скорочень: „а“ значить „аркуш“, „п. а.“ значить „перший аркуш“, „к. а.“ = „кождий аркуш“, „к. д. а.“ = „кождий дальший аркуш“.

к. сот.

Авізациї (виповідженя) судові і спори авізацийні від а. по 24 сот., коли реченець виповіди не є довший як один місяць; в инших разах від а. по . . . . 1 —

Апеляциї і ревізиї: 1. Проти вироків в справах, котрих вартість не перевисшає 50 кор., 1 кор. від п. а., а як вартість не переходить 100 кор., від п. а. . 2 —

2. Проти вироків в справах спірний, котрих предмет має вартість над 100 кор. до 400 кор., від п. а. . . . . 5 —

3. Коли предмет спірний має вартість над 400 кор. до 1600 кор., від п. а. . . . . 10 —

4. Над 1600 кор., від п. а. . . 20 —

5. Всї дальші аркуші мають бути по 1 кор. остемпльовані, а коли предмет спору 100 кор. не перевисшає, то по 24 сот.

Баґательні (дрібні) справи підпадають оплатї стемплевій після того, чи предмет спору вартостию своєю 100 кор. не перевисшає, або перевисшає:

1. Позви і всякі поданя судові в справах баґательних від а. 24 сот. зглядно по . . . . 1 —

2. Прилоги до прошень від а. по 20 сот., зглядно по 30 сот.

3. Відкликаня від п. а. по 1 кор. від к. д. по 24 сот. зглядно по 1 кор.

4. Інтімациї угодові від к. а. по 1 кор. зглядно по 2 кор.

5. Вироки судів баґательних, коли вартість предмету спірного не переходить 50 кор. підпадають опл. стем. 1 кор.; при вартости над 50 кор. до 100 кор. опл. ст. 2 кор.; над 100 кор. до 400 кор. опл. ст. 5 кор. а вкінци при вартости над 400 кор. опл. ст. 10 кор. від обох сторін разом.

к. сот.

Бенефіция (Приходи) прошенє о наданє прихода від к. а. по . 1 —

Векслї краєві, платні найдальше в ревенци 6 місяців від часу виставленя, а заграничні платні найдальше в 12 місяців — після висоти суми векслевої скалї I. Инші векслї — після скалї II.

Векслеві накази платничі — так як судові вироки.

Вироки судові:

а) Коли вартість спірного предмету квоти 50 кор. не перевисшає, 1 кор.

б) до вартости 100 кор. . . . 2 —

в) над 100 кор. до 400 кор. . . 5 —

г) над 400 кор. до 1600 кор. . 10 —

д) над 1600 кор. від вартости предмету ½ % з 25% додатком.

Вироків відписи (дуплїкати) від к. а. 2 —

— а коли вартість предмету спору не переходить 100 кор. . 1 —

Витяги з книг публичних, табулярних і депозитових від а. . . 2 —

Гіпотекарні записи, се є грамоти, котрими для обезпеки довгу записано гіпотеку, після висоти довжної суми: скаля II. Коли предмет загіпотекованого зобовязаня не дасть ся оцінити, від к. а. . . . . 1 —

Донесеня в справах карних і поліцийних вільні від стемпля.

Декрети кваліфікацийні (сьвідоцтва), видавані з сторони властий при іспитах публичних, від п. а. . . . . 2 —

— з сторони инших властий, урядів або приватних осіб, від к. а. по . . . . . 1 —

— сьвідоцтва для слуг, челядників, зарібників від к. а. по . — 30

Депозитові квіти, коли від вартости після скалї II. не приходить менша квота . . . . . 1 —

	к.	сот.
Едикти, прошеня о оповіщенє публичних лїцитаций і загалом прошеня до цивільних судів о виладженє едиктів, від п. а.	2	—
від к. д.	1	—
а коли предмет спору 100 кор. не перевисшає	—	24
Екстабуляцийні і інтабуляцийні подання від п. а.	3	—
від д. а.	1	—
коли вартість права маючого ся екстабулювати або інтабулювати, 200 кор. не перевисшає, то від п. а. 1 кор. 50 сот. від д. а. прошеня 1 кор.: коли вартість права 100 кор. не перевисшає, від п. а. 72 сот.; від д. а.	—	24
Жадоби і доноси з причини чинів, котрих укаранє лежить в публичнім інтересї; дальше жалоби проти особистого поведеня урядників; донесеня про надужитє вітцївської власти, протизаконне виконуванє обовязків з сторони опікунів і кураторів, як також жалоби проти урядів почтових о перевіз, доручене листів, фрахтів і т. д. **вільні від оплати стемплевої.**		
Зголошеня у власти про самостійне заведенє вільного промислу або прошенє о удїленє законом вимаганого призволеня (концесиї):		
Після числа мешканців дотичної місцевости:		
а) 10.000—50.000 душ, від п. а..	6	—
б) 5.000—10.000 „ „ „ „.	4	—
в) у всїх инших місцях від п. а.	3	—
Прошеня до властий о позволенє на публичні танцї, на отворенє шинків і кавярень поза звичайну годину, на концерти, представленя за платним вступом, на трафіку, від п. а. 2 кор.; від д. а.	1	—
Карти посьвідченя приналежности до громади:		
а) для слуг, челядників і робітників	—	30
б) для инших осіб	1	—

	к.	сот.
Карні справи, запавші вироки, рішеня, жалоби, прошеня, прилоги і всякі письма **вільні від оплати стемплевої.**		
Квіти а) після вартости або цїни, скаля II.; **на суму до 4 кор. вільні від стемпля.**		
б) в инших разах	1	—
Контракти: а) аренди і найму після чиншу, скаля II.		
б) даровизни **річий движимих** підлягають оплатї належитости лиш тогдї, як списує ся грамоту, або як передача дарованої річи має наступити аж по смерти даруючого. Належитість від самої грамоти (окрім належитости процентової, котру вимірює уряд після вартости річи) платить ся при даровизнах між жиючими від к. а. по	1	—
а на випадок смерти по . .	2	—
в) купна-продажі: Коли предметом є річ движима, від вартости річи після скалї III.		
Коли предметом є річ недвижима, від к. а. грамоти по 1 кор. і належитість процентова після вартости річи.		
г) супружі (віно, доживотє) при річах движимих після скалї II-ої від вартости, а при недвижимих від к. а. 1 кор. і належитість процентова.		
Леґалїзация т. є. потвердженє правдивости підпису на грамотах:		
1. З сторони публичних урядів:		
а) За потвердженє підпису сторони	2	—
б) за рівночасне потвердженє кождого дальшого підпису сторони	1	—
2. з сторони нотарів при а)	1	—
б)	—	50
Належитість стемплева при леґалїзациї підписів табулярних грамот перед судом виносить	—	72
а перед нотарем 20 сот. хотяй би рівночасно більше підписів леґалїзовано. Протоколи леґалїзациї — є вільні від стемпля.		

	к. сот.
Метрики хресту, слюбу, смерти, від кождого поодинокого потвердженя с метрик	1 —
Назвища зміна — прошенє о зміну назвища від п. а. 10 кор. від к. д. по	1 —
Оплата належитости стемплевої при двох або більше примірниках грамот — платить ся: При грамотах, котрі підпадають належитости після скаль стемплевих, перші два примірники належито стемплюють ся, дальші по 1 кор. від аркуша. Про се однакож треба донести власти скарбовій найпізнїйше в речинци вісьмох днїв від часу виставленя грамоти. При грамотах, від котрих платить ся належитість процентову, лиш перший примірник підпадає належитости, а дальші по 1 кор. від аркуша.	
Пашпорти — грамоти для подорожних:	
а) Для слуг, челядників і робітників, загалом для людий, що жиють з денного зарібку, від кождої грамоти по	— 30
б) для инших осіб від кождої грамоти	2 —
в) до подорожий на час вісьмох днїв уживані, так звані „пропустки“ — вільні від оплати стемплевої.	
Повновласти від аркуша	1 —
Повновласти в цїли відобраня посилки почтової — вільні від стемпля; так само і повновласти виборців при виборах.	
Поданя осіб приватних до всїх властий і урядів публичних:	
від к. а. по	1 —
Поданя судові і протоколи, в п. а. стемпльовані висше, в дальших все стемплюють ся лише по 1 кор.	
Коли предмет спору не перевисшає 100 кор., то в судовім доступованю все від а. лише	— 24

	к. сот.
Поданя вільні від стемпля: а) о милостиню, о принятє до закладів для убогих;	
б) о звільненє від оплати шкільної, або о наданє стипендиї, коли до просьби долучено сьвідоцтво убожества;	
в) просьби з уряду установлених заступників о звільненє від оплати в процесї їм повіренім, або о звільненє їх від заступства;	
г) о зворот шкоди, яку правительство або промада винагородити має:	
д) донесеня і предложеня в публичних справах; загалом як всї письма і просьби в справах карних;	
е) петициї до публичних властий, Ради державної або Сойму, коли в них не ходить о інтерес поодинокої особи, але певної кляси горожан, громади, краю або держави;	
ж) жалоби проти поведеня осіб урядових, про наужитє вітцївської власти, єправованє обовязків опікунів і кураторів;	
з) поданя в цїли доконаня впміру належитостий скарбових або виєднаня законом признаного опусту;	
и) реклямациї в часї виборів, при бранцї до війська і судах присяглих;	
к) поданя до властий адмінїстрацийний, почт, телєграфів, або державних зелїзниць дотично обороту товарів і листів, як також відшкодованя за товари і листи;	
л) поданя до громад і їх заступників в приватно-правних відносинах межи громадою а подаючим.	
Позички — умови о позичку:	
після висоти квоти скаля II.	
Заявленє вірителїв гіпотечних що-до зміни **проценту позички і продовженя реченця** сплати підпадають оплатї 1 кор. від к. а. коли після скалї II. не є низша належитість.	

к. сот.

Протести векслеві, нотарем списані 2 —

Протоколи:

1. Списані перед судом, від к. а. по 1 —
   а коли вартість спірного предмету квоти 100 кор. не перевисшає . . . . . — 24
2. Списані перед иншими властями в спорах межи приватними, коли предмет спору 100 кор. не перевисшає, від к. а. — 30
   в инших разах . . . . . — 72

Протоколи вільні від стемпля є при списаню послїдної волї з самим спадкодавцем або сьвідками, при обвіщеню її, і всї протоколи при спадщинах, списані урядово.

Прилоги — сторін при поданях і протоколах від к. а. . . . . — 30
а коли предмет спору 100 кор. не перевисшає від а. . . — 20

Прилоги вільні від стемпля: 1. Книжки, брошури і рукописи до друку призначені, о скілько вони не є для доказу процесового умисне уложені. Інакше підпадають оплатї стемплевій від а. . . . . — 30
2. Всї публичні папери кредитові з купонами і тальонами.
3. Сьвідоцтва убожества.
4. Рішеня, від котрих уже оплачено при списї актів стемплями належитість скарбову, коли їх уживає ся на прилоги до подань.

Рахунки: а) до 20 кор. вільні від стемпля; б) від 20 кор. до 100 кор. по 2 сот. від а.; в) висше 100 кор. по 10 с. ав. від а.

Рекурси (відклики) проти рішень низшої власти і надзвичайні прошеня ласки при скарбових переступствах від п. а. . . . 2 —
від кождого слїдуючого . . 1 —
а коли предмет спору 100 кор. не перевисшає, від п. а. . . 1 —
від слїдуючих по 24 сот.; в справах адмінїстрацийних від кождого слїдуючого аркуша все 1 кор. Рекурси в справах виборчих вільні від стемпля.

к. сот.

Рубра (написи) т. є. відписи написів подань в справах судових вільні від стемпля.

Сьвідоцтва а) з сторони властий і урядів державних, від п. а. 2 —
б) з сторони инших властий, громад і осіб приватних, від к. а. 1 —
в) для слуг, челядників і робітників про їх поведенє, від к. а. — 30

Скрипти довжні гляди позички.

Табулярні вписи, то є вписи до книг ґрунтових:

I. В цїли набутя власности або ужитованя недвижимости:
   а) Коли вже від акту самого уплачено процентову належитість, вільні від інтабуляцийної належитости.
   б) Інакше після вартости 1½% з 25% додатком.
II. В цїли набутя инших прав річевих:
   а) Коли вартість предмету 200 кор. перевисшає, від вартости ½% з 25% додатком.
   б) коли предмет не дасть ся оцїнити або 200 кор. не перевисшає, вільні від оплати.
III. Увільнені крім повисших табулярні вписи в цїли цїлковитого або частинного вимазаня вписаного права.

Призволеня на впис з сторони осіб обовязаних, від к. а. . . . 1 —

Тестаменти (завіщаня) і загалом розпорядженя на случай смерти, від п. а. . . . . 2 —
від слїдуючих . . . . . 1 —

Товариства, — донесеня про намірене заснованє товариства підпадають оплатї стемпля від а. 1 —
а прилоги до них по 30 сот. від аркуша; —
так само при змінї статутів товариства, однакож просьби і прилоги товариств неполїтичних, що не є на зиск обчислені, вільні від стемпля, як також цїла їх переписка з властями і урядами, з виїмком судових справ. —
Засьвідченє про істнованє товариства від аркуша . . . 2 —

	к. сот.
Трибунали: — 1. Адмінїстрацийний: жалоба як і відпис з него, від аркуша	1 —
прилоги по	— 30
2. Державний — так як 1.	
Угоди: а) Коли предмет не дасться оцінити, від к. а. по . .	1 —
б) Коли через угоду переноситься власність або посіданє недвижимости на другу сторону, кождий а. грамоти по 1 кор., а від вартости належитість процентова.	
в) У всїх инших разах після вартости скаля II.	
Угоди інтимация — перед судом заключеної, від аркуша . . .	2 —
а коли предмет спору 100 кор. не перевисшає, то	1 —
Коли угода містить в собі лише формальне узнанє акту правного, вже давнїйше заключеного, то платить ся лише від а.	1 —
зглядно після скалї II., як буде низша належитість.	

	к. сот.
Протоколи, в котрих списано угоду — стемплюють ся як протоколи звичайні, а крім того підпадають належитости від угоди.	
Услуги — т. є. умови о осьвідченє услуг:	
а) Наданє сталих духовних і сьвітських урядів і місць службових, — з виїмком денних робітників, післанців і челядників, як також тих місць, що підпадають оплатї такси, від десятилїтної платнї після скалї III.	
б) Инші услуги, від трилїтної платнї скалї II.	
Цесиї (уступства):	
а) безплатні так само як даровизни.	
б) відплатні при вірительностях, після скалї II.	
в) відплатні при инших правах, так як купно-продаж.	

Поверхня землї.

Поверхня землї = 509,950.000 квадратовнх кільометрів, складаєть ся трохи більше як в ¼ части (28·2% = 144,110.000 квадр. кільом.) з суші і близько в ¾ частях (71·8% = 365,839.400 квадр. кільометрів) з води.

Суші має:

Европа	10,249.823	кв. кільом.	413,394.800	мешканців = 41 на 1 кв. кільом.
Азия	43,746.880	„	855,215.500	„ = 20 „
Африка	29,847.035	„	145,230.000	„ = 5 „
Австралїя і Полїнезия . .	8,951.802	„	6,658.000	„ = 0.7 „
Підбігунові краї	12,744.826	„	91.000	„ = — „

Всего населеня на цїлій земли є 1.569,501.300.

З цїлої поверхнї водної припадає на:

		кв. кільом.	найбільша звісна глубина в метр.	середна глубина в метр.
Великий Океан	48% =	175,000.000	9.636	3.870
Антлянтський Океан . . .	24% =	89,860.000	8.500	3.300
Індийський Океан	21% =	74,890.000	7.000	3.600
Північне ледовате море . .	3% =	11,509.400	4.500	2.800
Полудневе	4% =	14,580.000	5.733	3.000

Довжина рівника	40.070·368 кільом.	Довж. рівнолежника до рівника . .	111·307 кільом.
„ полуденника . . .	40.003·423 „	„ „ до зворотника	102·129 „
„ зворотника	36.778·000 „	„ „ до бігун. колеса	44·508 „
„ бігунового колеса .	15.996·280 „	„ „ на бігунї . .	0·0 „

Обєм земської кулї виносить 1,,082.850,000.000 кубічних кільометрів.

Календар вагітности домашних звірят.

Початок вагітности	День оположення			
	кляч	корови	вівці або кози	свині
1. сїчня	6. грудня	12. жовтня	3. червня	30. цьвітня
8. „	13. „	19. „	10. „	7. мая
15. „	20. „	26. „	17 „	14. „
22. „	27. „	2. падолис.	24. „	21. „
29. „	3. сїчня	9. „	1. липня	28. „
5. лютого	10. „	16. „	8. „	4. червня
12. „	17. „	23. „	15. „	11. „
19. „	24. „	30. „	22. „	18. „
26. „	31. „	7. грудня	29. „	25. „
5. марта	7. лютого	14. „	5. серпня	2. липня
12. „	14. „	21. „	12. „	9. „
19. „	21. „	28. „	19. „	16. „
26. „	28. „	4. сїчня	26. „	23. „
2. цьвітня	7. марта	11. „	2. вересня	30. „
9. „	14. „	18. „	9. „	6. серпня
16. „	21. „	25. „	16. „	13. „
23. цьвітня.	28. марта	1. лютого	24. вересня	20. серпня
30. „	4. цьвітня	8. „	30. „	27. „
7. мая	11. „	15. „	7. жовтня	3. вересня
14. „	18. „	22. „	14. „	10. „
21. „	25. „	1. марта	21. „	17. „
28. „	2. мая	8. „	28. „	24. „
4. червня	9. „	15. „	4. падолис.	1. жовтня
11. „	16. „	22. „	11. „	8. „
18. „	23. „	29. „	18. „	15. „
25. „	30. „	5. цьвітня	25. „	22. „
2. липня	6. червня	12. „	2. грудня	29. „
9. „	13. „	19. „	9. „	5. падолис.
16. „	20. „	26. „	16. „	12. „
23. „	27. „	3. мая	23. „	19. „
30. „	4. липня	10. „	30. „	26. „
6. серпня	11. „	17. „	6. сїчня	3. грудня
13. „	18. „	24. „	13. „	10. „
20. „	25. „	31. „	20. „	17. „
27. „	1. серпня	7. червня	27. „	24. „
3. вересня	8. „	14. „	3. лютого	31. „
10. „	15. „	21. „	10. „	7. сїчня
17. „	22. „	28. „	17. „	14. „
24. „	29. „	5. липня	24. „	21. „
1. жовтня	5. вересня	12. „	3. марта	28. „
8. „	12. „	19. „	10. „	4. лютого
15. „	19. „	26. „	17. „	11. „
22. „	26. „	2. серпня	24. „	18. „
29. „	3. жовтня	9. „	31. „	25. „
5. падолис.	10. „	16. „	7. цьвітня	4. марта
12. „	17. „	23. „	14. „	11. „
19. „	24. „	30. „	21. „	18. „
26. „	31. „	6. вересня	28. „	25. „
3. грудня	7. падолис.	13. „	5. мая	1. цьвітня
10. „	14. „	20. „	12. „	8. „
17. „	21. „	27. „	19. „	15. „
24. „	28. „	4. жовтня	26. „	22. „
31. „	5. грудня	11. „	2. червня	29. „

Кляч носить 48½ тижня або 340 днїв, а найменше 330 днїв, найдовше 419 днїв.

Корова ходить тїльна 40½ тижня або 285 днїв, найменше 240, а найдовше 321 днїв.

Вівця і коза носить майже 22 недїлї або 154 днїв, найменше 146, а найдовше 158 днїв.

Свиня носить над 17 недїль або 120 днїв, найменше 109, а найдовше 130 днїв.

Сука ходить кітна 9 недїль або 53 днїв, а **кітка** 8 недїль або 56 днїв.

Упривілейовані ярмарки в Галичині і Буковині.

Поясненє скорочень:

1) Ст. = староство. сд. = суд, пч. = почта, тґ. = телєґраф. ж. = стация желїзнича.
2) * = місто повітове, в котрім знаходять ся всї висше згадані уряди.

Бабичі Ст., ж. Перемишль, сд. Дубецко, пч., тґ. Кривча, яр. 4 мая, 6 чер., 24 серп. і 29 вер.

Балигород Ст. Лїско, сд. пч., тґ. в місци, що понедїлка торг.

Бариш Пв. Бучач; ж. Озеряни-Бариш, сд., пч.. тґ. Монастириска, що понедїлка торг.

Белз Ст. Сокаль, сд., ж., пч., тґ., в місци, яр. 9 і 31 сїч., 17 мар., 28 цьв., 24 чер., 1 сер., 13 жов., 26 лист. і 12 гр., що понедїлка торг.

Бережани* яр. 13 сїч., 3 лют., 16 і 24 цьв., 21 мая, 6 серп., 20 вер., 18 жов. 26 лист., 18 гр., що понед. і пятницї торг.

Білий Камінь Ст. Золочів, сд. Олесько, пч., тґ. в місци, яр. 2 сїч., понед. по нед. запустній, середопістє, понед. по провідній неділи, втор. по Зел. Сьв. 2 дня по сьв. Петрі, 2 дня по Ч. Крестї і на сьв. Филипі. (Всї сьвята після руського кал.), що другу середу торг.

Бірча* ж. Перемишль, яр. 2 сїч., 29 чер., 4 жов., що середи торг.

Бібрка* яр. 13 сїч., великий понед., 26 лип., 30 жов., що понедїлка торг.

Богородчани* ж. Станиславів, яр. 14 сїч., середопістє, 7 лип., 8 лист., що середи і пятницї торг.

Болехів Ст. Долина, ж. сд., пч., тґ., в місци, 18 сїч., 6 мая, 11 лип., 26 вер., що понедїлка торг.

Болшівці Ст. Рогатин, ж., сд., пч., тґ., в місци, яр. 2 і 28 сїч., 15 лют., 16 лип., 27 серп., 20 лист., шо понед. торг.

Борщів* Що понедїлка торг.

Борислав Ст. і сд. Дрогобич, пч., тґ. в місци, що четверга торг.

Броди* яр. 10 сїч., 19 мар., 5 мая, 10 серп., 19 вер., 30 жов. і 15 гр., що понед. торг.

Бучач* 2 і 18 сїч., 14 лют., 29 мар., 6 цьв., 5 мая, 2 і 22 чер., 16 лип., 13 серп., 7 вер., 13 жов., 11 лист. і 12 гр., що четверга торг.

Будзанів Ст. Теребовля, сд., пч., тґ., в місци, що четверга торг.

Букачівцї Ст. Рогатин, сд. Бурштин, пч., тґ. ж. в місци, яр. 30 мар. 7 лип., 10 вер., 2 лист.

Буківсько Ст. Сянік, сд., пч., тґ., в місци, яр. 24 лют., 5 лип., що четверга торг.

Бурштин Ст. Рогатин, сд., пч., тґ. в місци, яр. 18 сїч., 23 цьв., 27 серп., 12 гр., що понедїлка торг.

Буськ Ст. Камінка струм., сд., пч., тґ. в місци, яр. 8. сїч., 8 лют., понед. по нед. зап., сьвітла середа, 26 мар., 9 мая, 12 і 30 черв., 20 лип., 7 серп., 1 і 18 жовт., 22 лист., 6 гр., що четверга торг.

Великі очи. Ст., сд., ж. Яворів, пч., тґ. в місци, яр. 19 лют., 20 цьв., 30. жовт., 24 груд.. що середи торг.

Войнилів Ст. Калуш, ж. Мартинів, сд., пч., тґ. в місци, яр. 13 сїч., 5, 6 і 7 мая на худобу, 10 лип. і 18 серп. на товарі крамарскі.

Глиняни Ст. Перемишляни, сд., пч., тґ., ж. в місци, яр. 15 лют., 8 мая, 8 лист., що вівтірка торг.

Гологори Ст., сд., тґ. Золочів, ж. Княже, пч. в місци. Руський Новий рік, Мат. Божої Громничної, на 40 мучеників, на Благовіщенє, по провідній неділи, на сьв. Юрия, Вознесенє, на другий четвер по Божім Тїлї, на сьв. Анни, на Спаса (руськ.) на Покрови, на сьв. Михаїла (руськ.), на сьв. Андрея (руськ.).

Городок* яр. 19 мар., 19 грудня (4 дни), 14 вер. (2 дни), в понедїлок по Божім Тїлї, що четверга торг.

Грималів Ст. Скалат, сд., пч., тґ., ж. в місци, яр. 17 мар., 9 мая, 17 вер., що четв. торг.

Гвоздець Ст. Коломия, сд., пч., тґ., ж. в місци, яр. 28 сїч., 28 мар., 26 лип., 4 жовт., що пятницї торг.

Галич Ст. Станиславів, сд., пч., тґ., ж. в місци, яр. 7 сїч., 5 цьв., 5 лип., 12 жовт., що пятницї торг.

Голоско вел. Ст., сд., ж. Львів, яр. 6 серпня і на сьв. Анни.

Городенка* яр. 13 сїч., 14 лют., 1 марта, 6 цьв. 7 мая, 2 черв., 11 лип.. 27 сер., 8, лист. що вівтірка і пятницї торг.

Гусаків Ст. сд., тг., ж. Мостиска, пч. в місци, яр. 8 мая, 27 серп., 8 жовт., 18 груд., що четверга торг.

Гусятин* яр. 12 вер., а на случай сьвята — в слїдуючий день, що черга торг.

Делятин Ст. Надвірна, ж., сд., пч., тг., в місци, яр., 25 мар., 1 черв., 27 серп. 30 лист., 21 грудня.

Деревач Ст. Львів, 5 цьв., 19 мая, 28 черв. 9 вер., 1 жовтня.

Добромиль* яр. 19 сїч., від 1—8 серп., 26 жов., що понеділка торг.

Добротвір Ст. і сд. Камінка стр., ж. тг. Холоїв, пч. в місци, яр. 19 сїч. 8 мая, 10 вер., що другий вівторок торг.

Долина* яр. 14 лют., 13 мая, 6 лип., 1 серп., 13 жовт., 21 груд., що четверга торг.

Дрогобич* що четверга торг.

Дубецко Ст. і ж. Перемишль, сд., пч., тг. в місци що вівтірка торг.

Дукля Ст. Коросно, сд., пч., тг., в місци, ж. Івонич, яр., 7 сїч., 25 лют., 19 март., Вознесенє і Боже Тїло (латиньске), 24 чер., 22 лип., 29 серп., 25 лист., 4 гр., що четверга торг.

Дунаїв Ст., сд. Перемишляни, тг. Поморяни, ж. пч. в місци, яр. 2 сїч., 31 мар., 24 черв., 18 жов., що вівтірка торг.

Жовква* яр. 9 сїч., в середу 4-го тиждня вел. посту руськ., 8 мая, 10 черв., 14 вер., 5 жовт.. 12 листп., що вівтірк. і пятн. торг.

Журавно* яр. 29 сїч., в 4 середу вел. посту, в понедїл. по Томиній нед., вівторок по Зел. Сьв., 27 лип., 21 вер., 13 жовт., 12 листоп., що середи торг.

Жидачів* яр., 18 сїчня, 10 вересня, 7 листопада (після руськ. кал.).

Заболотів Ст. Снятин, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 18 сїч.. 11 лют., 6 цьв., 5 мая, 11 липня, 10 і 28 вересня, 7 листопада, 12 грудня, що вівтірка торг.

Залїщики* яр. на худобу 4 сїчня, 4 марта, 4 мая, 10 липня, 4 жовт., 4 груд., що пятницї торг.

Збараж* в послїдний день першого тиждня вел. посту руськ., 25 цьв., 6 лип., 13 вер., 30 жовт., 18 груд., що пон. і пятн. торг.

Зборів* яр., 5 липня, 17 серпня, 25 вересня, 31 грудня, що вівтірка торг.

Золочів* яр. 19 сїчня, 12 лютого, 7 мая, 1 серп., 10 вер., 8 і 28 лист., 22 груд., що середи і суботи торг.

Калуш* яр. 18 сїч., 11 лют., 13 марта, 27 цьв., 16 мая, 6 черв., 20 лип., 1 жовт., 17 лист., 10 грудня (2 дни), 27 серпня (5 днїв), 28 вер. (3 дни), що пятн. торг.

Камінка струмілова* яр. 2 сїчня, 21 марта 7 цьв., 54 черв., 11 лип., 18 серпня, 15 жовт., 21 лист., що вівтірка торг.

Книгиничі Ст., сд. Рогатин, тг., ж. Псари, пч. в місци, яр. 19 сїч., 11 лют., 21 марта, в понедїлок по руській цьвітній неділи, 21 мая, 6 лип., 18 серп., 20 верес., 7 лист., 8 груд., що понеділка торг.

Коломия* яр. 6 лют., 24 цьв., 13 черв., 3 і 28 серп., 13 вер., 30 жовт. 13 груд., що понеділка і пятницї торг.

Коропець Ст. Бучач, сд. Потік золотий, ж. Нижнів, пч., тг., в місци, що вівтірка торг.

Комарно Ст. Рудки, сд. пч., тг., ж. в місци, що понеділка торг.

Копичинці Ст. Гусятин, сд,, пч., тг., ж. в місци, що середи торг.

Королівка Ст., сд., ж. Борщів, пч., тг. в місци, яр. 29 сїч., в середопістє і на Вознесенє (руське), 24 черв., 8 серп., 10 верес., 9 лист., 19 груд., що четверга торг.

Косів* ж. Вижниця Ярмарки після руськ. кал.), в четвер першого тиждна велик. посту, вівторок перед вознесенєм, 25 сер., 11 жов. (на случай сьвята — в слїдуючий день), що понеділка і пятницї торг.

Козлів Ст. Бережани, сд. Козова, ж. Озїрна, пч., тг. в місци, що четверга торг.

Козова Ст. Бережани, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 9 сїч., 15 лют., 24 черв., 12 лип., 28 серпня, 21 вер., 8 лист., 4 грудня, в понеділок по Благовіщеню в пон. по Томиній нед. руськ,, що вівтірка торг.

Краковець Ст. Яворів, сд., пч., тг., в місци, яр. 14 сїч., в понед по Томиній нед. руській, 25 лип., 27 вер., 18 жов., 25 лист., що четверга торг.

Крукеничі Ст., сд. ж. Мостиска, пч., тг. в місци, яр. 28 сїч., 5 марта, 23 цьв., 23 лип., 13 жовтня.

Криниця Ст. Новий Санч, сд., Мушина, пч., тг., ж. в місци, що другу середу торг.

Кристинопіль Ст., і сд., Сокаль, пч., тг., ж. в місци, яр. 14 сїчня, 5 мая, в пятницю по Вознесеню (руськім), 13 вересня.

Кривча Ст. і ж. Перемишль, сд. Дубецко, пч., тг., в місци, 13 сїч., 25 марта, 31 лип., 18 грудня.

Кривче Ст. Борщів, сд. Мельниця, ж. Єрмаківка, пч., тг., в місци, яр. 18 сїчня, 30 цьв., 17 лип., 8 грудня.

Кудринцї Ст. Борщів, сд., тг., Борщів, пч., в місци, що четверга торг.

Кулачківцї Ст. Коломия, сд., пч., тг., ж. Гвоздець, яр. 9 сїч., 15 лют., 6 марця, 19 цьв., 24 мая, 6 черв., 18 і 27 сер., 6 вер., 12, 21 і 29 грудня.

Куликів Ст. Жовква, сд., пч., тг., ж. в місци. 2 сїч., 5 лют., 13 цьв., 7 лип., 28 сер., 20 жовтня.

Кути Ст. Косів, сд., пч., тг., в місци, ж. Вижниця, яр. 30 сїч., 24-го дня по руськім Великодни, 26 вер., 13 лист., що вівтірка і пятницї торг.

Лежайськ Ст. Ланцут, сд., пч., тг., ж. в місци, 21 сїчня, 23 цьв., 9 мая, 5 і 24 серп., 4 жовт., 6 груд.

Лїсько* що вівтірка торг.

Любачів Ст. Цішанів, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 21 мар., 21 мая, 29 чер., 8 серп., 20 вер., 13 груд., що вівтірка торг.

Лютовиска Ст. Лїсько, ж. Устрики дол., сд., пч., тг., в місци, яр. 13 сїч., середопістє і понед. Зел. Сьв. (руськ.), 11 лип., 18 сер., 20 вер., 13 груд., що четверга торг.

Львів* яр. 21 сїч., 24 мая, 12 жовт., торг більший що вівтірка і пятницї, торг звичайний що день, а то; на збіже в понедїлки, середи і пятницї, на худобу пасену в середи, а худобу робучу в пятницї.

Ланчин Ст. Надвірна, сд. Делятин, пч., тг. в місци, яр. 18 сїч., 5 мая (8 день), 11 лип., 13 жов., (3 дни), що понед. і четв. торг.

Лопатин Ст. Броди, ж. Заболотцї, пч., тг., сд., в місци, яр. вівторок по руськ. Зел. Сьв., 11 лип., 11 серп., 20 вер., що другу середу в місяци торг.

Лисець Ст. Богородчани, ж. Станиславів, сд., пч., тг., в місци, яр. 2 сїчня, 11 лют., 8 мар., 24 черв., 11 лип., 18 сер., 26 жов. 26 лист.

Маґерів Ст. Рава Руська, сд., Немирів, тг., ж. Добрусин, пч. в місци, яр. 9 сїч., 15 лют., 17 і 29 мар., 23 черв., 12 і 27 лип., 21 вер., 20 жов., 26 лист., 19 грудня.

Мельниця Ст. Борщів, ж. Іванє пусте, сд., пч., тг., в місци, що другий вівторок торг.

Миколаїв Ст. Жидачів, сд., пч., тг., в місци, ж. Дроговиже, яр. 14 сїч., 6 серп., 9 вер., що вівтірка торг.

Микулинцї Ст. Тернопіль, ж. Струсів, сд., пч., тг., в місци, що понедїлка торг.

Милятин Ст. сд. Камінка струм., тг., ж. Задвірє, пч. в місци, що четверга торг.

Монастир Крехівський Ст. і сд. Жовква, ж. і тг., Глиньско, пч. в місци, яр. 21 мая.

Монастириска Ст. Бучач, сд., пч., тг., ж. в місци, що середи торг.

Мостиска* яр. 25 лют., 24 черв., (конї), 10 серп., 2 лист., (конї), що четв. і пятн. торг.

Мости вел. Ст. Жовква, сд., пч., тг., в місци, ж. Кристинопіль, яр. 15 лют., 5 цьв., 10 вер., 12 груд., що пятницї торг.

Надвірна* яр. 18 сїч., 11 лип., 13 жовт. (3 дни), 5 мая (8 день), що понедїлка і четверга торг.

Нараїв Ст., сд., тг., Бережани, пч. в місци, яр. 18 сїч., 26 мар., 6 цьв., 14 мая, 6 лип., 6 серп., 26 вер., 3 груд., що вівтірка торг.

Навария Ст. Львів, сд. Щирець, тг., ж. Глинна-Навария, пч. в місци, яр. 18 сїч., 14 лют., 11 лип., 16 серп., 26 вер., 10 лист., що середи торг.

Немирів Ст. Рава Руська, сд., пч., тг., в місци, ж. Горинець, яр. 19 сїчня, 8 лист., що четверга торг.

Нижанковичі Ст. Перемишль, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 16 сїч., 1 мар., в понед. по сьв. Тройцї (руськ.), 26 черв., 18 груд., що середи торг.

Нове місто Ст., сд. Добромиль, пч., тг., ж. в місци, яр. 11 листопада.

Нижнїв Ст. Товмач, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 19 сїчня, 11 лют., 29 мар., 4 мая, 24 червня, 6 лип., 13 серп.,

10 вер., 7 жов., 20 лист., 3 груд., що четв. торг.

Обертин Ст. Городенка, ж. Коршів або Турка к. Коломиї, сд., пч., тг., в місци, 18 сїч., в посл. день руськ. зап., 6 цьв., 7 мая, 24 черв., вівторок по руськ. Зел. Сьв., середопістє руськ., 13 лип., 1 і 18 серп., 20 вер., 13 жовт.. 9 лист., 12 і 19 гр., що четверга торг.

Олесько Ст. Золочів, ж. Ожидів, сд., пч., тг. в місци, яр. 14 лют., 14 цьв., 21 мая, 6 лип., 20 вер., 7 і 20 лист., 18 гр., що пятн. торг.

Отинія Ст. Товмач, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 16 сїч., 2 лют., 8 мая, 11 липня, 6 сер., 20 жов., що вівтірка торг.

Озірна Ст. Золочів, сд. Зборів, пч., тг., ж. в місци, яр. 12 сїч., по руськ. Великодни, 20 липня, 20 жов., що понеділка торг.

Озеряни Ст., сд., ж. в Борщів, пч., тг. в місци, що середи торг.

Печеніжин* яр. 19 сїч., 7 цьв., 4-го дня по руськ. Зел. Сьв., 28 сер., 27 вер., 8 лист.

Перегиньско Ст. Долина, сд. Рожнїтів, ж. Креховичі, пч., тг. в місци, яр. в другий понед. велик. посту (руськ.), 5 мая, 24 черв., 27 липн., 9 лист., 4 грудня.

Пістинь Ст. сд. Косів, ж. Коломия, пч., тг. в місци, яр. 29 мар., в пон. по руськ. Зел. Сьв., 8 серп., 10 вер., що вівтірка торг.

Підгайці* яр. 13 сїч., 11 лют., середопістє руське, понед. по Томиній неділи руськ., Вознесенє (руськ.). 11 лип., 27 серпня, 26 вер., 30 жов., 20 лист., 18 гр,, що четверга торг.

Потік золотий Ст., ж. Бучач, сд., пч., тг. в місци, (після руськ. кал.) понед. запуст., вівторок по Зел. Сьв., по Спасї, Стрітеню, сьв. Івані Богослові, що середи торг.

Порохник Ст. ж. Ярослав, сд., пч., тг. в місци, яр. 21 сїч., 26 лип., що четв. торг.

Перемишль* яр. 26 черв., 9 груд., що понед. і пятницї торг.

Перемишляни* яр. 1 сїч., 14 лют., 28 мар., 29 мая, 11 черв., 11 лист., що пон., торг.

Рава Руська* яр. 21 сїч., 7 лип., 27 серп., 22 груд., що понеділка торг.

Радехів Ст. Камінка струм., сд., пч., тг. ж. в місци, що друдий четвер торг.

Рогатин* яр. 19 сїч., 15 лют., 1 марця на худобу і конї, 19 черв., 26 лип., 27 вер., що середи і пятницї торг.

Розділ Ст. Жидачів, сд., ж. Николаїв, пч., тг. в місци, яр. 19 мар., 16 лип., 29 лист., що понеділка торг.

Рожнів Ст. Снятин, сд.. ж. Заболотів, тг. пч. в місци, що четверга торг.

Рожнїтів Ст. Долина, ж. Креховичі, пч., тг., сд. в місци, яр. середопістє і вівторок по Зел. Сьв. руськ., 14 сїч., 12 лип., 13 сер., 20 вер., 21 лист.

Руда Ст. сд. Жидачів, пч., тг., ж. Гнїздичів-Кохавина. яр. 13 сїчня, 6 липня.

Рудки* яр. 2 линня, 15 серпня, 8 вересня, що вівтірка торг.

Судова Вишня Ст. Мостиска, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 1 сїчня, Пр. Тройцї (руськ.), 26 липня, 20 вересня, що середи торг.

Самбір* що четверга торг.

Сянік* яр. вівторок перед Зел. Сьв., в понед. переп Різдвом Хр., що пятницї торг.

Сасів Ст. сд., ж. Золочів, пч., тг. в місци, яр. 14 лют., 24 черв., 30 вер., 6 груд. що середи і суботи торг.

Скала Ст. сд. Борщів, пч., тг., ж. в місци, що четверга торг.

Сколє* яр. 13 сїч., середопістє, 13 жовт., 18 груд.

Снятин* яр. середопістє, Зел. Сьв., на Ілиї, сьв. Івана Хр., Різдво М. Божої (все після руськ. кал.), що пон., сер. і пятн. торг.

Солотвина Ст. Богородчани, сд., пч., тг., в місци, ж. Надвірна, яр. 2 лют., понед. по Томиній неділи, четвер по Возн. (все після руськ. кал.), 20 лип., 8 лист., 8 гр., що пятницї торг.

Станиславів* яр. 15 лют., 29 марта, пятниця по Божім Тїлї, 13 вер., 4 гр., що четв. торг.

Старасіль Ст. Старий Самбір, сд., пч., тг., в місци, ж. Хирів або Бачина-Созан, яр. 2 сїчня, 20 вересня, що пятницї торг.

Старий Самбір* яр. 24 чер., що вівтірка торг.

Стрий* яр. від 8—15 мая від 15—23 серпня, від 7—20 вер., від 5—13 гр., що четв. торг.

Стрілиска нові Ст. ж. Бібрка, сд., пч., тг., в місци, яр. 19 сїчня, вівторок по Зел. Сьв., 16 серпня, що понедїлка торг.

Тернопіль* яр. 2 сїчня, 14 лют., середопістє руське, понед. по Томиній нед. 24 черв., 26 липня (конї), 18 серпня, 26 вересня, 20 листопада, що середи торг.

Тартаків Ст. сд., ж. Сокаль, пч. тг. в місци, яр. 14 лют., 30 марта, 30 жов., 18 гр.

Товмач* яр. в пятницю по руськ. Вознесеню, 6. грудня, що середи торг.

Теребовля* 6 і 16 липня, що вівтірка торг.

Турка* яр. 11 і 12 сїчня, 13 і 14 лютого понед. і вівт. 4 тиждня перед руськ. Великоднем, четв. і пятн. перед Зел. Сьв. (руськ.), 9 і 10 лип. 25 і 26 серп., 18 і 19 вер., 11 і 12 жов., 22 і 23 лист., що середи торг.

Тисьмениця Ст. Товмач, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. в понед. по руськ. Новім Роцї, в вел. середу руськ., в четв. перед руськ. Зел. Сьв., 27 чер., що понедїлка торг.

Угнів Ст. Рава Руська, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. на Успенє М. Божої, а зачинає 22 серпня і треває до кінця серпня.

Улашківцї Ст. сд., Чортків, ж. Ягольниця або Озеряни-Пилатківцї, пч., тг. в місци від 24 червня аж до 12 липня великий на цїле Поділє ярмарок.

Устє Зелене Ст. Бучач, сд. Монастириска, ж. Коростятин, пч., тг. в місци, яр. 12 сїч., 21 марта, 5 мая, 6 жовт., 3 грудня, що четверга торг.

Фредропіль Ст. Перемишль, сд., тг., ж. Нижанковичі, пч., в місци, яр. 2 сїч., 25 мар., і 2 серп., 19 листопада.

Хотимир Ст. Городенка, сд. Обертин, тг. Товмач, пч. в місци, яр. Нов. рік, понедїлок запустний, на Алексїя, четвер перед Зел. Сьв., на сьв. Івана на сьв. Михаїла, на сьв. Николая, (Всї сьв. після руск. кал.) на М. Божої Рожанцевої, що понед. торг.

Ходорів Ст. Бібрка, 14 сїч., 5 мая, 13 лип., 12 жовт., що четверга торг.

Хоростків Ст. Гусятин, що понедїлка торг.

Холоїв Ст. Камінка струм. 6 липня, що пон. торг.

Хирів Ст. Старе місто, що вівтірка торг.

Цїшанів* яр. 2 сїчня, в перший понедїлок жовтня, що вівтірка торг.

Чернелиця Ст. Городенка, сд., тг., ж. Городенка, пч. в місци, що понедїлка торг.

Чортків* яр. 2 лют., 21 мар., 21 мая, 11 липня, 27 серп., 8 лист., 21 груд., що четверга торг.

Чижки Ст. Львів, сд., пч., тг. Винники, ж. Борщовичі, 2 липня, 14 вер., 5 листопада.

Щирець Ст. Львів, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 2 сїчня, вівторок по Зел. Сьв., 13 лип., 30 вересня, що четверга торг.

Яблонів Ст. Печеніжин, ж. Коломия, сд., пч., тг. в місци, яр. 31 сїч., 15 лют., 14 мая, 29 серп., 14 жов., 30 груд., що четв. торг.

Яцьмир Ст., сд. Сянік, ж. і тг. Заршин, пч. в місци, яр. 12 марта, 24 червня, що першого вівтірка в місяци торг.

Янів (к. Львова) Ст. Городок, сд., пч., тг., ж. в місци, яр. 13 сїчня, на Возн. руське, 20 лист., що четверга торг.

Янів (к. Теребовлї) Ст. Теребовля, сд. Будзанів, пч., тг. в місци, ж. Деренівка, що пятницї торг.

Ярослав* яр. 12 сїчня, 10 марта, 13 червня, 2 вересня, що понедїлка торг.

Яричів Ст., сд. Львів, ж. Борщовичі, пч., тг. в місци, яр. 21 сїчня, 31 мая, 19 вер., 11 грудня, шо середи торг.

Язловець Ст., сд., ж. Бучач, пч., тг. в місци, що вівтірка торг.

Яворів* яр. 6 мая, 1 вересня, 26 жовтня, 12 грудня, що понедїлка торг.

Єзупіль Ст. Станиславів, сд. Галич, пч., тг., ж. в місци, яр. 27 червня, 28 липня, 29 вересня.

Буковина.

Бояни (пов. Чернівцї) 1-го і 2-го дня по руськ. Вознесеню, 9 липня, 6 серпня, 26 вересня, 3 листопада, 3 грудня; тижневий торг що середи і пятницї.

Вашківцї над Черемошем: день перед Благовіщенєм, день перед св. Юром, 16 серпня, 30 падолиста. Що четверга торг.

Вама (пов. Кімполюнг). Що середи торг.

Виків (пов. Радівцї). Що четверга торг.

Вижниця 28 сїчня, 8 днїв, 3 днї перед Цьвітною неділею, в четвер і пятницю по Великоднї, 14 днїв перед Во-

знесенєм 11—13 серпня, 24—26 вересня, 11—13 листопада, 30 і 31 грудня.

Ґура Гумора (пов. Сучава). Що вівтірка торг.

Дорна Ватра (пов. Кімполюнґ). Що четверга торг.

Заставна (пов. Кіцмань) 29 марта, 24 червня, 13 листопада (на худобу). Що вівтірка торг (овочі і дерево).

Звиняч (пов. Кіцмань). Що четверга торг.

Качика (пов. Радівці) 15 серпня. Що понеділка торг.

Кімполюнґ. Що понеділка торг.

Кірлібаба (пов. Кімполюнґ). Що середи торг.

Кіцмань. Торг що середи і суботи.

Радівці 5 мая, 20 падолиста. Що пятниці торг.

Садаґура (ярмарок на товар) 6 лютого, в четвер перед цьвітною неділею, 1 серпня, 4 вересня, 13 жовтня, 5 і 28 падолиста, 4 грудня (кождий по 4 дни). Що четверга торг.

Серет 14 лютого, 25 мая, 27 серпня, 18 грудня. Що вівтірка і пятниці торг.

Солка (пов. Радівці). Що середи торг.

Сторожинець: 13 мая, 2 жовтня (оба по три дни). Що четверга торг.

Сучава 2 сїчня, в четвер по Зел. сьвят., на св. Прокопа, в день св. Самуіла, на Воздвиженє, на св. Дмитра.

Чернівці 11—25 липня, 7—15 падолиста. Від 1—10 серпня і 23—31 жовтня торг на вовну і торги що понеділка, середи і пятниці.

Для тих, що їдуть до Прус.

Десятки тисяч наших людий, що їдуть на зарібки до Прус підписують контракти, на підставі котрих працюють, хоть найчастїйше зовсїм не знають, що они підписали і нераз через то добре терплять.

Щоби помочи в тім нашим людям, передруковуємо тут цїлий контракт, який дає бюро в Мисловицях і Найберунї з зазначенєм важнїйших місць розстріленими буквами і дописанєм в скобках додатків, які подибуємо по контрактах поодиноких країв, або подаванєм наших уваг. Нїм хто вибере ся до Прус, повинен собі той контракт докладно перечитати і вважати на всьо, особливо для себе неприємне, щоби, як буде мав підписувати свій контракт, знав що підписує і дивив ся добре, чи нема чого в контрактї дописаного, або підчеркненого чорнилом, або видрукованого товстими буквами, бо то є найважнїйше, на то дїдичі кладуть особлившу увагу.

В однім селї в Прусах зробили наші люди минувшого року страйк, за то, що дїдич казав їм в жнива робити поза означені години і за то не платив. Они були певні, що дїдич мав їм заплатити, а дїдич казав, що після контракту § 2. не є до того обовязаний. Натерпіли ся бідні богато і кар і шкоди, доперва місионар витолкував їм з їх власного контракту, що неслушно страйкували, бо підписали в контрактї, що коли в жнива випаде нагла робота поза означеними годинами, до неї обовязують ся без осібної надгороди. Наглість роботи означає дїдич. Того рода непорозумінь можна уникнути, коли знає ся докладно контракт, що в нїм і де є написано і в справі тяжших для людий условій скаже ся дїдичови своє застереженє дописати і то зараз перед підписанєм контракту.

Контракт має девять уступів або параґрафів. Читайте його уважно, кожде слово дуже важне. Ось він:

Сьвідоцтво зобовязаня для заграничних рільних робітників.

§ 1. Час зобовязаня.

У дїдича Н. Н. в — почта — стация зелїзниці — повіт — край (то є адреса, треба собі то відписати) зглядно у його правного наслїдника вступають низше підписані особи до праці від прим. 1. марта — до укінченя всїх господарських робіт — до прим. 20. грудня і зобовязують ся кожду через працьодавця або його заступника повірену їм так денну

як гуртівну роботу, сповняти вірно і пильно (не лиш на його ґрунтах, але де скаже).

Всї підписані ручать, що суть зовсїм здорові і без всяких працю спинюючих уломностей (женщини не сьміють бути вагітні) і що знають всї господарські роботи.

Особи зобовязані до військової служби осьвідчають, що они не знають про покликанє їх в часї зобовязаня до якої військової служби.

Після того § 1. зобовязують ся підписані на контрактї вибути цїлий час записаний в контрактї, працювати совістно і не опускати служби навіть до військових вправ. Хто до вправ має йти, най не їде до Прус, а як довідає ся по часї, що мусить, то має се дїдичови заявити сейчас і просити його, щоби признав йому за відбутий час часть кавциї, бо кошта дороги і часть кавциї тратить ся.

§ 2. Час працї.

Праця денна треває від години — рано до — години вечер з перервами, які на місци уживають на снїданє, обід і підвечірок. (Звичайно зачинають роботу ½6, на снїданє і підвечірок дають пів години, а на обід 1—2 години. Декуди є дописка тут, що перед 1. цьвітня і по 1. жовтня підвечірку нема).

В наглих случаях мусять робітники також працювати понад визначені години. Коли заходять наглі случаї рішає працьодавець або його заступник.

Плата за кожду годину виносить в такім случаю для мущин 15 ф., для жінок, дївчат і хлопців 10 ф. Як робітники получають підвишшену платню в жнива тодї робота поза годинна не буде плачена окремо.

Крім неділь і сьвят евангелицьких мають греко-католицькі робітники право сьвяткувати слїдуючі свої греко-католицькі сьвята: Різдво 7. сїчня, Йордан 19. сїчня, Благовіщенє 7. цьвітня і Честного креста 27. вересня.

§ 2. приписує, як довго треває праця що дня. Надзвичайні роботи поза означені години платять ся. Тілько в жнива, коли робітники беруть висшу плату, не платять ся. Отже ті, що страйкували програли, бо § 2. каже виразно, що в жнива позагодинні роботи не оплачує ся окремо. Що до сьвят, то дотепер мали Русини право на більше їх, від тепер обовязують лише чотири. Неділї і сьвята місцевих людий прислугують розуміє ся і нашим, а більше, як місцеві мають Русини мати свої чотири сьвята, щоби самі памятали, що они є иншого гр. кат. обряду, а і люди місцеві видїли і знали, що Русини мають инший обряд і свої сьвята. Решту наших сьвят треба сьвяткувати з місцевими людьми разом після їх календара, а як они того сьвата не мають, то перенести на неділю. Наші Власти церковні були змушені число сьвят для пруських робітників ограничити, бо не могли позволяти на таке сьвяткованє, як наші люди сьвяткують там. Всьо доокола працює, а наші люди звичайно без церкви і відправи в такі свої сьвята пють і розпустують без дозору і ще часто не знають, коли то сьвято випадає і годять ся на якийбудь день. Дїдич за то накладає грошеві кари, бо думає, що люди з лїнивства сьвяткують. На зазначенє, що ми Русини гр.-кат. обряду, вистарчить чотири наші сьвята після старого календара. Прочі сьвята не касують ся, а лише за для конечних причин треба їх сьвяткувати після місцевого календара або перенести на неділю. Розпорядженє наших церковних Властий треба длятого признати дуже запопадливим і щасливим для добра душевного наших зарібників, бо через те буде тепер менше гріха і марнотравства. (Великдень і Зелені сьвята обходять ся одним днем в неділю, Різдво також лише одним днем 7. сїчня).

§ 3. Платня.

Платня і услівя працї є в цїлій Нїмеччинї однакові. Сего року видані контракти мають в зимових місяцях висші, чим передше, заплати. При полевих роботах виносить сегорічна платня:

	до 15. марта	від 15. марта до 31. мая	від 1. червня до 31. серпня	від 1. вересня
1. для хлопів і сильних хлопців, що уміють косити:				
2. для жінок, дївчат і хлопців:	M 0·90 M 0·70	M 1·— M 0·80	M 1·10 M 0·90	M 1·— M 0·80

Підчас жнив через пять тижнів дістають перші М 1·40, а другі М 1·20.

Виплата наступає що тижня, або що два тижні. Через перших 10 тижнів задержує дїдич по 3 марки з платнї яко кавцию, котру виплачує разом при відходї робітника, коли вибув цїлий час. Як утїче робітник перед часом, кавция пропадає. За годованє коний і худоби поза час працї платить ся в будний день 20 феників, в неділю 50 фен. За надобовязкові години дістають робітники крім жнив (§ 2.) хлопи 15 фен., дївчата і хлопцї 10 ф. за годину.

В жнива, при зборі бараболь і бураків, при обсїкуваню бураків може бути платня акордова. Ту треба уважати, що о акордї написано, бо деякі пани не хотять давати робіт на акорд і в контрактї жадати дописаня, коли дасть акорд і кілько буде платити.

Служниці і парубки дістають 240—300 М річно.

§ 4. Помешканє і депутат.

Депутат дістає кождий робітник на тиждень: 10 фунтів хлїба для мущин, 8 фунтів хлїба для жінок, дївчат і хлопців, 1 фунт ячмінних круп або рижу, 1 фунт стручкових овочів, 1 фунт муки, 1 фунт смальцю, 1 фунт мяса або 70 феників на мясо, після волї працьодавця, 25 фунтів бараболь, 7 лїтрів збираного молока або 3½ лїтра незбираного молока — денно 1 лїтер зглядно ½ — або солодкої кави з молоком, ½ фунта соли. З сего депутату не вільно робітникови нїчо продавати. Відпадки і остатки належать до працьодавцї. Одержанє депутату єсть незалежне від денної або гуртівної працї.

Дальше одержує ся спільне помешканє, після полів роздїлене, спільну кухню до вареня і праня, опал і сьвітло, а крім сего для кождого видає ся сїнник і вовняний коц. Робітники мусять самі собі рубати дрова.

Харч варить одна жінка (кухарка), котру призначає працьодавця або його заступник з помежи самих людий. Коли провідник (Vorarbeiter) має жінку, то она зістає кухаркою. Она також має попрятати цїле помешканє і наобирати бараболї, а також прати білє для робітників. Працьодавець увільнює єї від инших праць, до сеї роботи. Она дістає ту саму платню, що і инші робітниці а також відповідну платню за недїлї і сьвята. В вільнім часї мають єї инші робітники помагати.

Єсли котрий з підписаних не додержить в § 1. означеного часу працї: або через своє захованє окажесь конечність його скорше видалити, то має він зараз по розвязаню умови опустити призначене йому місце і нічлїг. Наколиби опирав ся, прислугує працьодавцеви право його до того змусити.

Порядок в помешканю має перестерігати дозорець наставник, зглядно особа яку працьодавець або його заступник до того призначить а в їх неприсутности найстарша віком особа.

На сей §. звертаємо особлившу увагу. Коли означеного тут депутату урядники не видають точно, треба зараз про се самому дїдичови донести, показуючи то, що неправильно вифасувало ся. Всьо треба спожити, не вільно продавати нїчого і щадити. Щоб добре працювати треба добре їсти. Навіть, коли за мало кому того, докуплювати і їсти до сита, бо того треба до тяжких робіт.

Коли помешканє невідповідне, треба сейчас жадати від дїдича поправи, не чекати аж кавция буде в його руках. Поділ мешканя на осібне для дївчат є для них так важне, що тут можна і через місцеву полїцию собі помочи, коли поділу властиво нема. Дївчата повинні з огляду на небезпеку знеславленя, жадати для себе дїйсно відосібленого мешканя і забезпеченого від нападів розпитих нераз напастників, тодї неодна не буде оплакувати своєї гіркої долї. То їм належить ся, щоб були відділені, найже тут будуть осторожні і старають о се зараз на самім вступі.

В кухнї має бути печ, а кождий і кожда має мати свій сїнник і коц. Анї одного дня не чекати, тілько, як чого з того нема, заявити панови, що, коли до того а того дня не дістануть, що їм після контракту належить ся, то зривають контракт через полїцию і підуть де инде на роботу.

Кухарку після контракту з Берлїньскої централї робітничої назначує сам працьодавця. Се коротке сказанє є для наших людий дуже неприхильне, бо то

значить, що она може бути хтобудь нпр. Нїмка якась. Контракт з палати робітничої в Штетін має додаток, що ми його подали в скобках. При тім пункті треба казати собі дописати в контрактї конечно, що кухарка має бути вибрана з поміж самих робітників, бо така зварить смачнїйше і можна з нею розмовити ся і лекше єї припильнувати, щоби всьо, що єї дає ся, варила, а не щадила для себе. То людям належить ся і слушно можуть того домагати ся. Місионарі все чули скарги на харч, де кухарка не була Русинка. Така кухарка йде звичайно, коли людий є до 10, півтора години скорше з роботи до дому варити. Коли людий є понад 10 до 20, то она рано від снїданя, по полудни від підвечірку остає дома цїлий день, а в неділю і сьвято дістає осібну заплату.

Викиненє з хати робітника розуміє ся сейчасове, нїм справа судом рішена, через працьодавцю, як робітник не дає ся, то і через поліцию на случай недодержаня умовин в § 1. означених є § дуже несправедливий. Проти него протестував на конференциї в Дрезнї дуже влучно адвокат з Кракова Др. Л. Каро.

Що порядок і чистість треба в комнатах тримати, то річ зрозуміла і справедлива.

§ 5. Кошта подорожи, завдатки.

Кошта подорожи від границї до місця працї поносить працьодавець, для сих робітників, котрі дотримають умовленого в § 1. часу працї, а також платить він кошта повороту до границї єсли робітники вертають до вітчини.

Єсли хто через свою вину не може додержати умовленого часу працї — або кого працьодавець перед умовленим часом мусить відпустити, сей мусить свому працьодавцеви звернути виложені кошта подорожи. Єсли хто без своєї вини не може додержати умовленого часу працї, сей мусить таку часть коштів подорожи звернути, яка припадає на недодержаний умовою час.

Завдатки для робітників як гроші на їзду, на подорож з вітчини до границї, на легітимацийну карту і т. д. має працьодавець право собі відтягнути при перших виплатах в частях не перевишшаючих тижнево 2 М.

Після того § виходить, що кождий платить кошта дороги з дому до границї сам. Як дістане хто від агента задаток на дорогу, то його треба панови віддати; він собі се відтягне при виплатї.

§ 6. Знаряди робітничі.

Робітники суть обовязані знаряди, котрі дістануть від працьодавця, віддати чисті і неушкоджені. Всяке ушкодженє сих через непорядне ужитє, або загубленє обовязують ся робітники заплатити готівкою.

Треба отже дуже уважати, щоби не нищити знарядів господарських, бо то дорога річ за них платити.

§ 7. Моральне заховане, розвязане умови робітничої.

Кождий робітник обовязує ся повинуватись безвглядно приказам працьодавцї, або його заступника, а особенно також приписам домашнього ладу.

Так працьодавець як і робітники підлягають що до розвязаня умови приписам § 626 горожаньского закона.

Про той § 626 дуже загально сказано і в цїли поученя наших робітників докладно о їх правах особливо, коли їм вільно розвязати правно контракт, повинно ту стояти ясно по пунктам сказане. О тім також була бесїда на конференциї в Дрезнї. Ми длятого подаємо тут § 626:

Коли є після § 626 нїмецького горож. закона управлений дїдич, а коли робітник до розвязаня сего контракту?

Дїдич має право розвязати контракт службовий, коли робітник:

1) не слухає свого хлїбодавця (або його інспектора, адмінїстратора, дозорцї і т. д.) по дворазовім візваню;

2) зневажає свого хлїбодавця;

3) або навіть чинно йому спротивляє ся;

4) коли робітник допустить ся крадежи або підбурюваня;

5) коли незамужна дївчина стане вагітною;

6) коли робітник покаже ся неспосібним до виконаня тих робіт, до яких згодив ся, або мучить звірята свого хлїбодавця.

Коли робітник перестане працювати без позволеня наставника або в часі призначенім до праці допустить ся пияньства або мимо попередної виразної пригадки не заховує домашного порядку, має хлїбодавець в кождім поодинокім случаю право наложити йому 1 марку кари на користь каси убогих. Аж до заплаченя тої кари єсть працьодавець після § 273. горож. кодексу управнений при слїдуючій виплатї затримати відповідну суму з зарібку. Коли кара при найблизшій виплатї не була відтягнена, має уважати ся за даровану.

Кожде на слушних підставах заряджене відправленє робітника є те саме, що неправне перерванє відносин службових зі сторони того робітника, так само взборонюванє ся від загально розпочатої служби.

На случай перешкоди через якубудь хоробу мусить бути доставлене посьвідченє лїкара о станї хороби і як довго може она тревати.

Працьодавець має право з причини усяких своїх претенсий відносячих ся до винагородженя шкоди право затриманя ефектів (знарядів і всього) до працьодавця належачих.

Робітник може контракт розвязати:

1) коли його працьодавець або його заступник бє або немилосердно з ним обходить ся;

2) коли працьодавець не дотримує стало обовязків принятих на себе в контрактї;

3) коли робітниця буде працьодавцем або його заступником неморально напастована.

Ті всї случаї і зі сторони дїдича і робітника мусять наші люди добре собі затямити, щоби знали, яке їх право і обовязки.

§ 8. Занедужанє, обезпеченє.

Кождий робітник тратить платню за час недуги сполученої з неспосібностию до праці; дістає однак умовлений депутат, єсли його не треба перевозити до шпиталю. Він дістає крім сего від працьодавця безплатну лїкарську опіку, єсли в місци нема каси хорих. Єсли однак єсть каса хорих, то мусять робітники платити приписані уставою вкладки, за що каса хорих дасть їм законом приписану поміч.

Для обезпеченя на старість і на випадок калїцтва мусять робітники платити приписані законом вкладки (карти інвалїдові).

§ 9. Суд.

Ві всїх спорах, які повсталиби з сего контракту, рішає суд в — (там треба скаржити).

То є контракт, котрий підписують наші люди на час свого побуту в Нїмеччинї.

За „Емігрантом“ часописю Руського Тов. св. Рафаіла.

Дуже важне!

Товариство св. Рафаіла для охорони руських емігрантів у Львові ул. Коперника ч. 36. просить всїх, що в Нїмеччину йдуть на зарібки, щоби зараз, як лише стануть на роботу подали до Товариства св. Рафаіла свої адреси, число людий докладно з поданєм почти, стациї зелїзничої і який то край. Товариство св. Рафаіла занимає ся висилкою місионарів до Нїмеччини і буде всї адреси укладати і передасть оо. місионарам, щоби тих, що зголосять адреси, відвідали. Неоцїненої вартости є такі відвідини, длятого не забудьте сейчас подати свої адреси до Тов. св. Рафаіла.

Обчисленя при будівлях.

На сяжень муру треба 1) каміня сяжнїв $1^1/_4 - 1^1/_2$, 2) цегли 1728—1800 штук, 3) вапна 60 стіп куб. На сяжень квадрт. підлоги треба 1) цегол 72, 2) вапна 1' квадр. а піску 2' квадр. На сяжень квадр. тинку треба 1) 1'□ вапна а 2'□ піску; суфиту: $1^1/_2$'□ вапна а 3'□ піску; даху (єсли єсть соломою критий) лат (15" широких) сяжнїв 5, сніпків (3" шир.) 2 кіп; даху (єсли єсть ґонтовий подвійний) лат (9" шир.) 8 сяжнїв, ґонтів (18" і 3") штук 200, ґонталїв 300; даху поєдинчого ґонтами критого: лат 5 сяжнїв, ґонтів 120, ґонталїв 180; підлоги, стїн, стриху єсли фальцовані тертиці (1' шир.) сяжнїв 7; єсли збивані сяжнїв 6.

Військові приписи.

(На основі нового закона з 5. липня 1912).

Ціла збройна сила нашої монархії ділить ся на: військо і воєнну маринарку, на краєву оборону (ляндвера) і ополченє (ляндштурм). Військо і краєва оборона мають по одній доповняючій резерві.

У війську мусить кождий служити, скоро здібний до того. Обовязок служби треває: 1) у війську (інфантерия, стрільці): 2 роки при лінії (служба презенційна) і 10 літ в резерві. Ті однак, що вступили добровільно, перед бранкою, та якась — кождого разу означена — часть підофіцирів служать 3 роки. 2) при кавалєрії (кінноті) і кінній артилєрії: 3 роки при лінії, а 7 літ в резерві. 3) призначені до доповняючої резерви: 12 літ. 4) при воєнній маринарці: 4 роки при лінії, 5 літ в резерві і 3 роки в морській обороні. 5) при краєвій обороні: 2 роки при лінії а 10 літ в резерві. Відобрані до кавалєрії (кінноти), добровольці що вступили перед бранкою і якась — кождого разу означена — часть підофіцирів служать 3 роки. 6) призначені до доповняючої резерви в краєвій обороні 12 літ.

Лише до дволітної служби обовязані без огляду на се чи вступили добровільно, чи зістали відобрані ті, що перед 1. жовтня того року, в якім кінчать 21 рік житя покінчили з добрим успіхом: 1) шість кляс державної (або з правом публичности) середної школи. 2) державну (або з правом публичности) школу промислову, торговельну, артистичну, технічну, лїсову, рільничу, гірничу, яка дає заокруглене образованє.

Коли однак ті, яким се право прислугує, хотять з него користати, мусять зголосити при поборі, бо в противнім случаю тратять єго.

До ополченя належать всї здібні до військової служби, котрі не належать вже анї до війська і воєнної маринарки, анї до краєвої оборони і доповняючої резерви від 19-го аж до скінченого 42-го року житя і то аж до 37-го року житя в першім зазиві, а до 42-го року в другім зазиві. — Офіцири „позаслужбові“ і вислужені належать до ополченя аж до 60-го року житя.

Кождий мусить ставити ся особисто перед військово-політичною комісиєю для рішеня чи він здібний до служби чи ні. Обовязок той починає ся з днем 1. сїчня того калєндаревого року, в котрім обовязаний до служби кінчить 21 рік житя.

Бранка буває головна (Hauptstellung) що року від 1. марта до 30. цьвітня і додаткова. (Nachstellung) після потреби.

До бранки кличуть що року з кляси віку: Всї мужчини уроджені від 1. сїчня до 31. грудня одного року творять одну клясу віку, а ті кляси числять ся після лїт уродженого починаючи від наймолодшого, яко I, II і III кляса віку.

Обовязок ставити ся, хто єго після закона сповняє, кінчить ся з днем 31. грудня того року, в котрім хтось кінчить 23 рік.

Начальник громади повідомляє що року з початком жовтня тих, що повинні ставити ся, щоби они в падолистї перед тим роком, коли мають ставити ся, зголосили ся до запису. Кождий має ставити ся в тім повітї, де він приналежний до громади, але може також зголосити ся устно або письменно у того начальника громади, де перебуває, а як би сам не міг, то може хтось із свояків зголосити єго або також який повновластник.

Головна бранка відбуває ся перед переходовою комісиєю, котра складає ся: 1) зі старости або бурмістра або їх заступників; 2) з одного урядника повітового; 3) з лїкаря повітового або міського або їх заступника; 4) з двох членів ради повітової або ради громадської; 5) з команданта доповняючого округа краєвої оборони (ляндвери); 6) з команданта військового округа доповняючого; 7) з одного офіцира доповняючого округа і 8) з полкового лїкаря. Комісия для додаткового асентерунку (Nachstellung) є постійна при командї доповняючого округа (Ergänzungsbezirks Commando)

і урядує в певні означені днї що тижня н. пр. в четвер; хто би потребував, нехай звідає ся о тім в місци.

Де має ся відбувати бранка, оголошують наперед. Кого би не покликали мимо того, що він зголошував ся устно або письменно, мусить ставити ся сам перед комісією і зажадати, щоби єго асентирували, бо опісля кара за то, як би не ставив ся. До асентирунку кличуть кождого окремо, лїкар єго оглядає, а представитель війська рішає і каже: а) асентирувати (Assentieren) — коли хто здібний до війська взагалї, все одно чи до лїнії, чи до маринарки, краєвої оборони або до доповняючої резерви; менше здібний, асентирувати (Minder tauglich assentieren), коли хтось може придати ся лиш до доповняючої резерви; — в) відставити (Zurückstellen), а тогди той, кому так скажуть має ставити ся аж в слїдуючій клясї віку; — г) нездібний під оружиє (Waffenunfähig) а тогди він вільний від війська, але може бути покликаний ще до ополченя (ляндштурму) до служби без оружия; — д) вичеркнути (Löschen) скоро хтось зовсїм нездібний до нїчого.

Коли би комісия не могла згодити ся, чи хтось здібний або нї, то єго призначують до висшого осуду (Superarbitrium або як у нас кажуть до „супровіту“). Против рішеня комісиї асентирункової нема відклику. Асентированого або зараз придїляють до війська, або зазначують лиш, що він буде пізнїйше призначений і придїлений та кажуть: „з застереженєм призначеня“ (Vorbehalt der Widmung) а то значить, що аж пізнїйше скажуть, чи асентирований має бути придїлений до війська яко рекрут чи яко резервіст доповняючий; або кажуть: з застереженєм придїленя (Vorbehalt der Eintheilung) значить ся, що пізнїйше постановлять, чи асентирований має бути придїлений до лїнії чи до краєвої оборони; або нарештї роблять оба застереженя разом. В сїм случаю рішає ся справа аж з днем 31. серпня, т. є. в часї, коли обчисляє ся контингент.

Кождий асентированый, котрого зараз не придїлюють, дістає посьвідку призначеня (Widmungsschein), що є важна аж до дня 1. жовтня т. є. до того дня, коли єго покличуть і придїлять до служби. Хто би мав право увільнити ся від служби військової, нехай о то завчасу старає ся.

Нові постанови про однорічних добровольцїв.

Новий військовий закон, що обовязує від дня 5. липня 1912 р, містить також важні постанови про однорічних добровольцїв. Ось вони:

Після нового військового закона, відбувають однорічні добровольцї свою службу з правила на кошт держави, а виїмково на свій кошт коли о те будуть умисно просити. Добровольцї будуть служити на свій кошт лише в кавалєриї, кінній артилєриї і трені, т. зн. мусять самі оплачувати собі одяг, уоруженє, мешканє і харч, а в кавалєриї і кінній артилєриї також купити собі коня і живити своїм коштом. Добровольцї на свій кошт можуть за зложенєм відповідної квоти одержати удержанє з військового скарбу. Доплати виносять в цїлім війську за харч і платню (Löhnung) 930 кор., за одяг 121 кор., за оружє 16 кор. і за задержанє його в добрім станї 7 кор. За випозиченого військового коня доплата буде виносити в кавалєриї, пільній і гірській артилєриї 661 кор., а упряж до него 32 К. зглядно 29 кор. Добровольцї, які служать на свій кошт, можуть вибрати собі довільно віддїл війська (Truppenkörper). Коли однак переступлено найбільше число призначених в тім віддїлї місць для добровольців, тодї мусить доброволець вибрати собі инший віддїл. За те, коли би се число не було ще повне, тодї може бути принятим доброволець на державний кошт.

Тепер відпадає другий примусовий рік служби для однорічних добровольцїв, які не зробили офіцирського іспиту.

В тім случаю будуть перенесені до резерви в тім степени, який відповідає їх військовому званю. В деяких случаях буде вільно робити їм офіцирський іспит, будуть після потреби іменовані кадетами або хорунжими, зглядно офіцирами в резерві. Прочі лишають ся аспірантами на резервових кадетів.

Петенти, які старають ся о право однорічної служби, повинні найпізнійше до 1-го жовтня сего року, в якім мають ставити ся до бранки покінчити з добрим вислідом ґімназию, або висшу реальну школу, або також рівне з ними середне наукове, артистичне, технічне, промислове, купецьке, рільниче, лїсове, або навтичне заведенє. Ту саму полекшу можуть мати ті петенти, які покінчили шість кляс, або два перші курси згаданих заведень, або також учительської семинарії і які піддадуть ся іспитови окремої комісиї. Всї знова рекрути, які вступають добровільно до війська або також асентеровані, коли мають шість кляс середної школи, або наукове заведенє, яке дає замкнене в собі виобразованє для промислового, артистичного, технічного, купецького рільничого, лїсового, ґірського або гутничого заведеня, не можуть бути задержаними до третого року служби. Право однорічної служби мають також ті, що перед 1. жовтня сього року, в якім взято їх до війська, є учителями в народних школах, в учительських семінариях, або також покінчили учительську семинарію. Всї ті добровольці відбувають службу в краєвій оборонї. Асентеровані, які відзначили ся на поли науки в знатний спосіб, в письменстві, технїці, або штуці, можуть одержати право однорічної служби також тоді, коли би не мали до неї висше згаданих условій. Перенесенє активної служби може бути найдальше до 1. жовтня сього року, в якім асентерований кінчить 24 рік житя.

Однорічні добровольці медики служать лише три місяці (в піхотї, стрільцях, або маринарці), а по докторатї 9 місяців, в тім 6 місяців у військових шпиталях, як „однорічні добровольці-лїкарі“, потім, коли мають потрібні загальні услівя, зістають „заступниками асистентів лїкарів“, вкінци в случаю потреби „лїкарями асистентами в резерві“. Ветеринарі служать свій рік що йно по одержаню степеня лїкаря, в кавалєриї, пільній артилєриї, ґірській артилєриї і тренї. Фармацевти служать при войську також що йно по одержаню дипльому магістра. Добровольці, які хотять посьвятити ся окремим галузям служби, як провіянтові урядники, офіцири твердинї і ин. — можуть бути приділені до неї по одержаню першого військового виобразованя (Abrichtung). В семилїтнім переходовім часї, почавши від 5. липня б. р. буде вільно учителям в народних і виділових школах і учительських семінариях старати ся о перенесенє до запасової резерви — в случаю, коли в заведеню, в якім працюють, недостає учительських сил. Перенесенє року активної служби для тих асентерованих, що покінчили учительську семінарию, а то в цїли одержаня учительської посади, може бути до 24 року житя. По одержаню такої посади будуть перенесені до запасової резерви. Ті, що здавали т. зв. „Intelligenzprüfung“ не мають права до однорічної служби. Виїмково лише узгляднено сього року прошеня о признанє права однорічняцтва тим, що внесли поданя перед днем 8-го липня б. р. На будуче не буде мінїстерство таких подань узгляднювати.

Військові реклямациї.

Полекші в виповнюваню служби військової могуть домагати ся:

1. Питомцї духовних семінарий;
2. Учителї, а також і питомцї послїдного року учительських семінарий;
3. Властителї одїдиченого господарства і
4. Асентировані, котрих відносини родинні є того рода, що можуть одержати полекшу.

Позаяк послїдний случай є найчастїйший і кождий, що уміє лише писати, може собі сам відповідне поданє зладити, длятого обговоримо сю точку

(4-ту) ширше. Відповідно отже до тої точки можуть після (параґрафу) §. 31. законів військових реклямацию вносити:

1. Одинокий син, батька неспосібного до зарібку, або повдовілої матери, або в браку такого одинокий зять, коли відносини, що доказують право послїдного, не істнували вже в часї його женячки.

2. По смерти батька одинокий внук, неспосібного до зарібку дїдуня або повдовілої баби, коли они не мають сина.

3. Одинокий брат або зведений брат цїлком посиротїлих братів і сестер як також одинокий зведений брат не маючих вітця, братів і сестер.

Та сама полекша належить ся також неправесному синови, коли від єго увільненя зависить вижившенє єго рідної матери, і коли він сей обовязок виповнює.

Під тим самим услівєм вважає ся також порівно з одиноким сином, внуком або братом, зглядно зятем також той, котрого одинокий брат або решта братів, зглядно шурин:

а) служить при лїнії або чинній оборонї краєвій (ляндвері) або виїмково після уступу другого §. 43. і уступу другого §. 44., покликані є до чинної служби — у всїх тих случаях, припускаючи, що они не є дезертирами,

б) служить добровільно як підофіцир,

в) мають менше, як 19 лїт,

г) задля невилїчимих вад душевних або тїлесних не є спосібні до жадного зарібку.

Хто на основі тих постанов придїлений зістав до резерви запасової, але втратить титул до увільненя, або занедбує сповняти його условини, має бути — о скілько він після черги (льосу) або яко менше здатний не належить до резерви запасової — з тої-ж вилучений і є обовязаний безпроволочно відслужити службу презенцийну, що припадає зглядно на єго рік асентирунковий.

О увільненю рішає комісия асентирункова; против її рішеня можна внести відклик до мінїстерства оборони краєвої, котре має право поручити виданє рішеня дотичній власти краєвій. Проти рішеня мінїстерства або відпорученої краєвої власти, потверджаючої ухвалу комісиї, нема дальшого відклику.

В тих случаях, в котрих не можна домагати ся повисше наведеної полекші, але заходять відносини родинні особенно на узгляднєнє заслугуючі, можна зарядити урльопованє по виобразованю, на час спокою, але се не увільняє від вправ оружних і зібрань контрольних.

Коли жовнїр, обовязаний служити в війську або в оборонї краєвій дійде до відносин наведених в точках 1. 2. і 3. або коли він вже в часї асентированя находив ся в однім з тих статутів, но не домагав ся дотичного титулу, то має на час треваня того відношеня бути перенесений до резерви запасової.

Поданє вносить ся до того Староства, до котрого реклямуючий належить і то перед асентирунком. Можна також вносити поданє і по асентирунку і треба долучити ось такі документи: 1) Витяг фамілїйний з метрик. 2) Свідоцтво громадське. 3) Аркушик ґрунтовий, 4) Книжочку податкову. Поданє і залучники є вільні від стемпля.

Взорець поданя:

Світле ц. к. Староство!

Підписан$\frac{\text{ий}}{\text{а}}$ просить на основі низше наведених і долучених документів о увільненє від правильної служби презенцийної по мисли §. 31. закона військового з р. 1912 сина Івана Наконечного, що є конче потрібний до утриманя мене яко $\frac{\text{вітця}}{\text{матери}}$ не здібно$\frac{\text{го}}{\text{ї}}$ до праці.

Прилоги:

1. Витяг з метрик.
2. Свідоцтво громадське.
3. Аркуш ґрунтовий.
4. Книжочка податкова.

Завалів дня 10-го лютого 1909.

Василь Наконечний.

Рубрум:

До

Світлого ц. к. Староства

в Стрию.

Василь Наконечний, господар в Завалові реклямує свого сина Івана задля утриманя.

4 залучники.

Взорець свідоцтва:

Свідоцтво громади.

Підписані, маючи синів покликаних до бранки, зглядно обовязаних до служби військової, для котрих нїякої пільги за для виповненя повинности службової не жадають, посвідчають отсим, що Іван Наконечний є конче потрібний до удержани своєї родини, а іменно вітця Василя Наконечного неспосібного до заводової праці, та що тота родина окрім дому під ч. конс. . . приналежними господарськими будинками в громаді . . . . обнятою аркушем посілости ґрунтової ч. . . і ґрунту положеного, що складає ся:

з . . (морґів) гект . □ (сяж.) арів . . м. ґрунту
„ . . „ „ . „ „ . . м сїнож.

разом морґів, гект. . □ сяж. арів . . м. ґрунту

від котрого оплачує податку ґрунтового і домового . . кор. . . сот. — нїякого иншого недвижимого майна анї жерела утриманя так сам, як його члени не мають, — і що відносини реклямованого яко господаря і зарібника є того рода, що може дати висше названій родинї достаточну підмогу.

Дальше заявляють підписані по докладнім провіреню і совіснім розпізнаню тих обставин після власного переконаня, що удержанє названої родини дїйсно залежить від реклямованого, та що він сей обовязок доси виповняв дїйсно і вповнї.

Вкінци примічаємо, що виарендованє або веденє згаданого підприємства наймленими силами не є можливе.

. . . . дня . . . . 190 .

. . . . . .

свідок. свідок.

Повну правдивість повисшого свідоцтва, як також підписів обох членів громади потверджую і посвідчаю, що:

свідок . . має сина уродженого . . р.
а свідок . . має сина уродженого . . р.

. . . . . .

Печать громади. начальник громади.

Що до точки 3-ої, то є властителїв одїдиченого господарства, то в тім случаю треба удати ся до чоловіка, котрий розуміє такі реклямациї робити, бо поданє треба уложити відповідно до документів, котрі відносять ся до одїдиченого господарства.

Реклямanти, котрих реклямацию відкинено, а служать другий рік, можуть вносити поданє в нїмецькій мові до полку, при котрім служать, о сталий урльоп. Таке поданє вносить ся при кінци другого року служби в місяци серпни.

Новий військовий закон, а саме його §. 32. признає в деяких случаях право на полекші в службі й таким, які не мають всїх вимаганих условин, але находять ся серед таких тяжких відносин, що відбутє служби наразило би їх родину на великі втрати. Примір: Якийсь батько має 4 синів. Два старші вже на своїм хлїбі (один є ковалем, а другий рільником, який веде сам осібну господарку, пристав до когось як зять). Третий з синів відобраний і має служити. Давнїйше не можна було такого реклямувати, бо були ті старші; тепер після сего закона реклямация можлива, бо оба старші сини хоть спосібні до праці не можуть помагати батькови, бо ведуть свою господарку, а наймолодший хоть й має вже 19 лїт не може помагати мамі або татови, бо ходить пр. до школи.

Поданя о признанє полекші в таких случаях треба вносити до Міністерства краєвої оборони.

Відшкодованя для родин резервістів.

1. Хто має право до відшкодованя? Право до відшкодованя має родина жовнїра, належачого до нечинної армії а покликаного до військових вправ або жовнїра, призначеного до доповняючої резерви (т. зв. ерзацрезервіста) а покликаного до муштри, але тілько тоді, коли покликаний заробляв на утриманє родини, т. є. жінки, правесних дїтий і родичів. Не має права до відшко-

дованя родина покликаного, коли він і в часї вправ чи муштри побирає свою платню чи заслуженину (н. пр. урядник).

2. В якій висотї? Висота відшкодованя рівняє ся половинї денного зарібку, звичайного робітника в тім судовім повітї, з якого походить покликаний, а висоту зарібку ствердже старостьво. Коли покликаний був перед вправами чи муштрою на роботї за границею, то висота відшкодованя виносить 1 кор.

3. За який час? Відшкодованє належить ся за час вправ і подорожі до місця замешканя, а як покликаний в часї вправ занедужає без власної вини так, що не може на час вертати до дому, то і за час недуги належить ся йому відшкодованє — коли-ж покликаний в часї покликаня був за границею, то його подорож числить ся аж від граничної стациї.

4. Хто і як має зголосити ся о відшкодованє? О відшкодованє має зголосити ся сам покликаний устно або письменно в Старостві, котре доручило йому візванє; він також має назвати тих з поміж родини, котрим відшкодованє має виплачуватись, і подати як поміж членів родини дїлити відшкодованє. До зголошуваня права на відшкодованє видано осібні формулярі, які староства повинні розсилати разом з покликанєм на вправи. Колиб староство не прислало покликаному такого формуляра, то треба самому зголосити ся по формуляр, або без формуляра написати після взірця тут поданого так:

До Світлого ц. к. Староства
в . . . . .

Підписаний належить до . . . . (тут пише ся рід війська, до якого підписаний належить) і одержав карту покликаня на вправи від . . до . . 191 .

На їзду там і назад потребує підписаний по одному дневи, так що загалом на підставі зак. з 21. VII. 1908 р. в. з. д. ч. 141 прислугує родинї підписаного відшкодованє на час . . . днїв.

(Підписаний удержує родину, зложенy з . . . . (тут вичисляє ся по імени жінку, дїти, батьків, коли покликаний дає їм хлїб), всї замешкалі в . . . . . (місце замешканя).

Підписаний є рільним робітником і заробляє тижднево по . . кор., працюючи в посїлостях . . . . . (виписати тих у кого покликаний працює).

Підписаний просить о признанє його родинї винагороди після принятої для . . . . . (назвати своє село) звичайної висоти платнї, а признану винагороду просить виплачувати до рук жінки . . . . . (або: до рук батька і т. и.).

. . . . дня . . 191 .

Підпис.

Таке зголошенє треба рекомендованим листом післати, або самому віднести до свого староства. Хто відносить се там, повинен приготовити „рубрум“. Се є пів аркуша паперу повздовж зложеного, на якім пише ся:

До Світлого ц. к. Староства
в . . . . .

(Імя назвиско і занятє покликаного) . . . . . замешкалий в . . . . . покликаний є на вправи і зголошує домаганє своєї рідні на поміч в удержаню на підставі закона з 21. липня 1908.

На „рубрум“ прибиває урядник староства печатку і воно посвідчає зложенє зголошеня. Треба його, подібно як рецепіс, старанно переховати.

5. Коли треба зголошувати? Найлїйше зголошувати ся о відшкодованє зараз по отриманю покликуючої карти, а найпізнїйше можна зголошувати ся в чотири тижнї по укінченю вправ чи муштри. Коли право до відшкодованя завчасу зголошено, то має ся його виплачувати управленим що тижня наперед.

6. Стемплї. Всякі поданя, протоколи, рекурси і поквітованя в справі сих відшкодовань є вільні від стемплїв.

7. Рекурс. Староство рішає, чи і в якій висотї відшкодованє належить ся родинї покликаного. Колиб хто чув ся покривдженим рішенєм староства, то може внести рекурс до намісництва, яке рішає остаточно.

8. Чи вільно фантувати відшкодованє? Нї! Признані відшкодованя не підлягають нїякій екзекуциї анї фантованю.

Військові урльопи на час жнив.

Послам народного парляменту, а в тім головно нашим українсько-руським послам повело ся вибороти у військових властий велику полекшу для селянських синів, служачих при війську, а іменно урльопи на жнива. Відпустка треває 3 тижні, вчисляючи в те час на подорож домів і назад, і буває удїлюваною в часї від 20. липня до 10. серпня. О відпустку має просити батько, зглядно опікун вояка в старостві, до котрого округа належить дотична громада, завчасу — найлїпше в перших днях липня. В прошеню треба подати: 1) імя, назвиско і віддїл війська, при котрім служить стараючий ся о відпустку; 2) місце замешканя родичів; 3) імя, вік і занятє рідні (тут треба подати вік і скількість дїтий); 4) чи стараючий ся о відпустку жив при родині перед військовою службою; 5) скількість ґрунту і катастральний чистий дохід та инші відносини маєткові; 6) число наймитів, занятих в господарстві. Формулярі для такого прошеня можна дістати в старостві і там завчасу треба зголосити ся по такий формуляр. Правдивість заподань прошеня мусить бути потверджена начальником громади при витисненю громадської печатки. Поданє то є вільне від стемпля. Кромі того служачий при війську повинен зголосити ся до рапорту і просити о урльоп. Ті відпустки давано вже в роцї 1908-ім на пробу, тепер удїляє ся їх стало, тільки наші люди повинні завчасу о них убігати ся.

Платня за підводи.

На основі закона, ухваленого державною Радою в р. 1905. належить ся за 1 кільометер і коня 23·3 сот. із державної каси, т. є майже чотири рази більше, як давнїйше, бо вперед платило ся лише 6 сот. Проте доставляючий підводу одержить тепер за одну милю (7½ клм.) за пару коний 3 К. 50 сот.

Кромі того належить ся віз по 4 сот. від 1 клм., отже за милю 30 сот.

Дальше розріжняє закон ще підводи до певного, наперед означеного місця, яке може бути віддалене найбільше 30, а в гористих околицях 20 клм.

Платня за такі підводи обчисляєть ся так, як сказано висше, т. є за 1 клм. і за коня 23·3 сот., а за віз 4 сот. Крім сего, коли така підвода — по упливі перших 2 годин — має з якоїсь причини чекати, то за одну годину жданя належить ся платня в такій висотї, якби підвода проїхала 2 клм. Дальше установляє закон ще підводи на час і так за них платить: Хто їде 8 годин без перерви, то його підвода вважаєть ся як південна, і він одержить платню за 31 клм. Вкінци, наколи конї або віз дізнають якого ушкодженя без вини фірмана, то належить ся також і за те відповідне відшкодовзнє в грошах із державної каси для всїх висше вичислених родів підвод.

Фахові школи в Галичинї.

Краєві низші школи рільничі.

Краєві низші рільничі школи істнують в: Бережници пов. Стрий, Дублянах к. Львова, Городенцї. Ягольници (пов. Чортків), Суходолї (пов. Коросно), Кобєрницях (пов. Бяла) і Мілоцїнї (пов. Ряшів).

Шкільний рік починаєть ся 1. липня. Курс треває 3 роки. Всї ученики мешкають в закладах. Оплата виносить 150 корон піврічно. Незасібні ученики можуть бути приняті на кошт краєвого фонду т. зн. одержують безплатне примiщенє в інтернатах, харч, одїнє з виїм-

кою обуви і біля і вносять лише оплату шкільну в квотї 5 К. на піврік.

Поданя о принятє треба вносити найпізнїйше до 15. червня до управи дотичної школи. Кандидат мусить мати що найменше 15 лїт і укінчену школу народну.

Приватна школа рільнича буде отворена в 1912 р. для мущин в Милованю (пов. Товмач), а школа господарства домового для женщин в Угерцях винявських (пов. Рудки). Конкурс оголошує ся в осени в часописях.

Крім того є в Галичинї ще слїдуючі низші школи, що стоять в звязи з рільництвом:

Краєва школа огороднича в Тарнові, курс 3-лїтний.

Школа товариства пчільничо-огородничого у Львові.

Школа хмелярська в Старім Селї к. Львова. Курс 6-місячний.

Краєва школа молочарська в Ряшеві. Курс молочарський і маслярський треває 10 місяцїв, курс сироварський один рік. Початок курсів 16. вересня. Поданя вносити до Управи школи до 31. серпня. Кандидат мусить мати 18 лїт і укінчену народну школу. Сьвідоцтво здоровля і сьвідоцтво моральности. Сьвідоцтво найменше 6-місячної практики в одній із відомих в краю або за границею молочарень о ручнім або паровім руху. Позволенє родичів. В случаю стараня о принятє на кошт краєвий, сьвідоцтво убожества. Кандидати на курс сироварський, крім повисших услівій, повинні виказати ся сьвідоцтвом найменше однорічної практики молочарської або як самостійні управителї молочарень або як практиканти в сироварни, в якій виробляють ся тверді і мягкі сири. Кандидати здають вступний іспит. Наука безплатна. Цїле удержанє виносить: на маслярськім курсї 300 К., на сироварськім 360 К. Незасібних учеників може Видїл краєвий увільнити від оплати. Крім учеників звичайних можуть бути приняті і надзвичайні, від котрих не вимагає ся попередної практики. Вони однак удержують ся власним коштом і платять за науку 24 К місячно.

Поза тим є чинні:

Школи зимові в Невірові (пов. Бохня) і Войславю (пов. Мєлєц) та доповняючі курси рільничі при трийцять кількох народних школах. Услівє принятя до всїх тих шкіл є подібні як в низших школах рільничих. О близші інформациї треба удавати ся до управ тих шкіл.

Середні школи рільничі і лїсові.

1. Краєва середна школа рільнича в Чернихові. Услівя принятя: Укінчений 15 рік, укінчена IV кл. середної школи. — Ученики мешкають в закладї. Удержанє враз з оплатою шкільною 600 К. річно. Курс 3-лїтний. Початок року 1. вересня.

2. Краєва школа лїсового господарства у Львові. Услівя принятя: Укінчених 18 лїт, 6 кляс ґімназияльних або реальних, або 4 кляси і вступний іспит, лїсова практика через один рік. Оплата: вписове 4 К., чесне 10 К. на піврік. Курс 3-лїтний (для матуристів 2-лїтний). Початок року 1. жовтня.

3. Ц. к. школа для лїсової служби в Болехові. Тут принимає ся кандидатів з укінченою III. кл. ґімн. або реальною або видїловою школою. Предложити треба сьвідоцтво здоровля особливо що до очий і слуху. Кандидат мусить мати скінчених 17 лїт, мусить виказати ся сьвідоцтвом відбутої однорічної практики лїсової, сьвідоцтвом моральности і реверсом батька або опікуна. Наука треває один рік від 1. жовтня до 1. вересня. Річна оплата на цїле удержанє (без одїня) виносить 600 К. Десять учеників дістає стипендиї від 150—400 К. Поданя о принятє і стипендиї треба вносити від 15. липня до ц. к. Дирекциї дібр скарбових у Львові. Укінчені ученики дістають посади в зарядах державних (камеральних) лїсів.

Висші школи рільничі.

1. Студиї рільничі при ц. к. унїверситетї в Кракові. Курс 4-лїтний. Услівя принятя і оплати як в унїверситетї.

2. Академія рільнича в Дублянах. Услівя принятя: Укінчений 18 рік. Сьвідоцтво іспиту зрілости з ґімназиї або реальної школи, зглядно вступний іспит для тих, що не мають матури, але укінчили середну школу. Студенти дістають мешканє і харч в за-

веденю за оплатою враз з чесним 1076 К. Курс 3-лїтний. Шкільний фільварок виносить 387 гектарів. Ученики мають змогу запізнати ся практично з горальництвом і молочарством. Початок року 1. жовтня.

Заведеяя наукові і товариства наукові, що служать цїлям рільництва.

1. Краєва стация досьвідна ботанїчно-рільнича. Львів Зибліkевича 32.

2. Краєва стация досьвідна хемічно-рільнича в Дублянах к. Львова.

3. Ц. к. заведенє досьвідне рільниче в Кракові, ул. Лобзівська 24.

4. Секция рільнича комісиї фізиографічної Академії Наук в Кракові.

5. Товариство для попираня польської науки рільництва. Краків, Гродзка ч. 53.

Низші школи промислові, краєві і субвенціоновані краєм:

Школи кошикарські. Краєві школи кошикарські в: Динові, Гдові, Лежайську, Нижневі, Заторі, Березівци к. Бжеска, Бжостку (пов. Пільзно), Тарнобжегу.

Субвенціоновані школи кошикарські в Червоній Воли, Альбігові, Білинцї, Хишевичах, Мільчицях, Переворотнім, Рудках, Сокирчинцях, Журавнї. Крім того істнує центральний курс кошикарський у Львові і Тшемеснї (п. Мислиничі).

Школи колодїйські. Краєвий науковий варстат колодїйський в Грибові, Грималові, Товмачи, Камінцї струм. Услівя принятя: укінчена народна школа. В Камінцї струм. також наука ковальства і теслярства. Наука 4-лїтня. Ученики III. і IV. року беруть нагороду за роботи до 20 К. місячно. Кошт удержаня 24 К. місячно.

Школи столярські. Краєва школа столярська в Кальварії і Станиславові.

У Львові і Кракові періодичні курси для майстрів і челядників столярських.

Школи шевські. Краєва школа шевська в Добчицях і Коломиї.

Краєвий варстат шевський в Виткові і Старім Санчи. Курси майстерські в Рогатинї, Львові, Городку і Вадовицях.

Школи ткацькі. Краєва школа ткацька в Короснї. Школа має задачию образувати теоретично і практично на майстрів і фахових ткачів. Наука безплатна, а крім того ученики одержують потрібнї прибори, а за праці практичні виконані в робітнях, грошеві нагороди. Наука треває 2 зглядно 3 роки. Убогі і пильні ученики можуть одержати підмоги з краєвих фондів на кошта удержаня. Поданє о принятє мусить кандидат написати власноручно. Для убогих учеників є при школї бурса, до котрої принимає ся лиш тих, котрим дотичні Ради повітові признають з гори підмогу в квотї 80 К. річно на протяг 3 лїт, або коли ученик буде сам оплачувати ту належитість. Батько або опікун ученика мусить підписати реверс, що ученик через приписаний час науки не опустить закладу. Білє, одїж, обув і бодай 2 простирала треба мати свої. З огляду на те, що в першім роцї науки нагороди за праці варстатові є дуже малі, родичі повинні присилати ученикам підмоги на одїж і дрібні видатки. Новоприняті до бурси платять 5 К. вписового. Удержанє в Короснї на власний кошт виносить 26 до 30 К. місячно.

Науковий варстат ткацький в Глинянах, Горлицях, Ланцутї, Косові, Рихвальдї.

Субвенц. школа ткацька в Корчинї, Вілямовицях, Будзанові.

Курс ткацький в Чернилици (пов. Городенка).

Школи коронкарські. Краєва школа коронкарська в Закопанім і Бобовій.

Субвенц. школа коронкарська в Яворові, Канчудзї, Переворську, Рудках.

Краєва школа суконна в Ракшаві (пов. Ланцут). Школа має 4—5 кросен, які порушує мотор бензиновий о силї 10 коний. Школа має бурсу удержувану Видїлом краєвим. Удержанє ученика коштує 17—20 К. місячно; видаток в значній части покриває краєвий скарб. За добру роботу варстатову одержує ученик в першім роцї 15 до 20 К., в другім 50—60 К. місячно.

Краєва школа гафтярська в Макові.

Субвенціонована школа поворознича в Стрию.

Краєва школа гончарська в Коломиї.

Субвенц. школа гончарська в Товстім.

Услівєм принятя до низших шкіл краєвих промислових є укінченє 14 літ житя і народної школи з добрим успіхом, зглядно доказ відповідного уздібненя. Пильним і убогим ученикам дає краєвий Видїл стипендиї.

В субвенціонованих школах є подібні услівя — нема лише краєвих підмог для учеників.

Всяких близших інформаций удїляють дирекциї усїх названих шкіл.

Державні школи промислові. Крім краєвих шкіл промислових є ще промислові школи державні, низші і середні.

Школа деревляного промислу в Коломиї і Закопанім.

Низші школи є такі: Школа слюсарська в Свйонтнїках.

Школа ковальська в Сулковичах.

До сих низших шкіл принимають подібно як до краєвих, по скінченю народної школи.

До середних шкіл промислових державних належать: Висша школа промислова у Львові і Кракові, де принимають з укінченою 4-ою кл. гімназияльною або реальною.

Близших інформаций удїляють Дирекциї тих шкіл.

Кілько висївати і як видають господарські ростини.

Назва	Кілько висїває ся насїня на 1 гектар (фалчу) або 1¾ морґа		Кілько видає з одного гектара (1¾ морґа)			
	при звичайнім сїяню	при рядковім сїяню	сїна	зерна, бульви, коріня		соломи, лика листя
	гектолїтрів		кільоґрамів	гектолїтр.	кільоґрамів	кільоґрамів
Озимої пшениці	2·2—3·2	1·4—2·0	—	16—32	—	1300—4700
Ярої пшениці	2·0—3·4	1·4—2·0	—	14—22	—	1200—2700
Озимого жита	2·4—3·4	1·6—2·2	—	18—30	—	2400—5200
Ярого жита	2·2—3·2	1·5—2·1	—	12—24	—	1400—3400
Двогр. ячменю	2·4—3·2	1·5—2·2	—	18—30	—	1400—2800
Чотир. ячменю	2·2—3·0	1·4—2·0	—	12—24	—	1000—2000
Вівса	3·2—4·8	2·4—3·6	—	24—40	—	1800—3000
Кукурузів	—	0·3—0·5	—	30—50	—	3000—4400
Гороху	2·6—3·2	1·5—2·5	—	12—24	—	1800—2400
Вики	1·8—2·4	1·2—1·8	—	12—20	—	1200—2600
Гречки	1·3—1·5	1·0—1·2	—	18—30	—	1500—2500
Жовтого лубіну	1·6—2·2	1·2—1·6	2000—5000	10—20	—	1400—2400
Лену	2·0—4·4	1·6—3·2	—	20—30	—	1200—4000
Конопель	2·0—4·0	1·5—2·5	—	—	600—1200	1400—5600
Бобику	3·0—3·5	2·0—2·5	—	22—35	—	1300—2200
	кільоґрамів	кільоґрамів				
Люцерни	20—30	20—30	4500—7500	—	400—800	3000—3200
Конюшини черв.	9—21	9—21	3000—5000	—	300—420	1600—2000
Інкарнатки	25—35	20—30	2400—3600	—	300—400	2000—2200
Білої конюшини	6—10	6—10	1600—3200	—	300—500	1000—1400
Еспарзети	180—240	120—200	2000—4000	—	500—800	1000—1800
Бараболь	—	900—2000	—	—	9000—25000	800—2400
Пашних бураків	—	12—30	—	—	25000—45000	4600—6600

Коротка наука рахованя

(Аритметика).

Як писати числа? Числа пишемо при помочи значків, званих цифрами. Цифри, яких ми звичайно уживаємо, називають ся арабськими; вони є: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Коли ми напишемо дві цифри побіч себе, то та, що стоїть на лїво, значить десять разів більше, нпр. 87 — значить тут десять разів більше, нїж коли би стояло на правій сторонї. Написане число читаємо: вісїмдесять сїм, а значить воно, що маємо взяти вісїм разів по десять, а до того ще сїм.

Коли напишемо три цифри разом, то скрайна з лївого боку значить десять разів тілько, що середня, а сто разів тілько, що права скрайна. Нпр. 592 читаємо: пятьсот девядесять два, значить: пять соток, девять десяток і два. З того виходить, що на одну сотку іде десять десяток. Про цифру на правім краю кажемо, що вона стоїть на першім місцї, побіч неї на лїво є друге місце, а з лївого краю третє місце. Коли-б ми написали на лїво ще одну цифру, одержимо четверте місце. Взагалї числимо місця від правої до лївої руки.

На першім місцї (т. є. на правім краю) стоять одиницї, на другім десятки, на третім сотки. Коли напишемо цифру на четвертім місци, то вона означує тисячки.

Тисячками числимо так як звичайними числами. Одна тисячка має сто десяток або десять соток. Коли хочемо написати десятки тисяч, пишемо їх на пятім місцї, сотки тисячок на семім. Тисячку тисячок називаємо мілїоном.

Напишім число: вісїмсот три тисячі сорок два. Що воно значить? Значить, що маємо взяти вісїм разів по сто тисячів, потім три тисячі, а далї сорок два. Отже на шестім місцї напишемо 8, на пятім 0, бо нема жадних десяток тисячів, на четвертім місцї 3. Потім на третє місце прийде знов 0 — брак соток, — на друге місце 4, а на перше 2. Наше число виглядатиме так: 803.042. Між сотки а тисячі даємо точку, між сотки тисячів а мілїони протинок, і т. д., що три цифри на переміну точку і протинок. Робимо се тому, щоби нам було лекше відчитувати числа.

Як читати числа? Порозтинавши число точками і протинками що три місця, зачинаючи від правого краю, числимо, яке є найвисше місце, і відчитуємо цифри аж до найблизшої точки або протинка, а потім все читаємо по три цифри разом. Маємо нпр. таке число:

8560431279,

а коли його порозділюємо на кляси по три цифри, то буде:

8.560,431.279.

Найвисше місце є десяте; як будемо називати число, яке стоїть на нїм? На семім місцї маємо мілїони, на осьмім будуть стояти десятки мілїонів, на девятім сотки мілїонів, на десятім тисячки мілїонів. Длятого читаємо так: вісїм тисячів мілїонів, дальше слїдуюча кляса: пятьсот шістьдесять мілїонів, дальше: чотириста трицять один тисячів, а врештї: двіста сїмдесять девять. Разом отже буде так: вісїм тисячів пятьсот шістьдесять мілїонів, чотириста трицять один тисячів, двіста сїмдесять девять.

Мілїон мілїонів називаємо білїоном; білїон стоїть на тринацятім місцї.

Додаванє. Хотячи числа додавати, пишемо їх одно під другим, але то так рівно, щоби одиниці стояли під одиницями, десятки під десятками і т. д. Коли одні додайники мають більше цифр, а другі менше, то цифри можуть виставати тільки з лївої сторони, а по правій мусять стояти під собою зовсїм рівно. Коли би не держати ся того правила, то буде дуже трудно додавати а й помилити ся незвичайно легко.

Додаванє переводимо в той спосіб: Маємо додати такі числа: 4835+27 +5003+429+70100+43. Підписуємо їх під себе і підчеркаємо, а потім додаємо так:

Пишемо:	4835
	27
	5003
	429
	70100
	43
	80437

Говоримо:

Зачинаємо від одиниць з долини: 3 а 0 є 3; а 9 є 12; а 3 є 15; а 7 є 22; а 5 є 27. Маємо 2 десятки і 7 одиниць. Пишемо 7, а 2 дочислюємо до десяток. Тепер ідуть десятки: 2 (з одиниць) а 4 є 6; а 0 є 6; а 2 є 8; а 0 є 8; а 2 є 10; а 3 є 13. Разом 13 десяток, т. є. 1 сотка і 3 десятки. Пишемо 3, а 1 дальше, т. є. дочислюємо до соток. Сотки: 1 а 1 є 2; а 4 є 6; а 0 є 6; а 8 є 14; пишу 4, 1 дальше, т. є. 1 тисячка. Тисячки: 1 а 0 є 1; а 5 є 6; а 4 є 10; пишу 0, 1 дальше. Десятки тисячів: 1 а 7 є 8, пишу 8.

В тім примірі ми додавали з д о л и н и, т. є. дочисляли до себе числа, зачинаючи від спідного додайника. До тої самої суми дійдемо, додаючи з г о р и. Коли ми додавали з долини, то потім для проби додаємо з гори. Коли вислід за обома разами такий самий, маємо певність, що додаванє переведене добре.

Коли в додайниках є які зера, то їх можемо пропустити і не говоримо на тих місцях нїчого.

Відниманє: При відниманю пишемо також числа одно під другим, а саме на горі більше число, а під сподом менше, підчеркаємо їх і пишемо останок. Нпр. маємо виконати таке віднимане:

57893—1382.

Пишемо: 57893
1382
56511

Говоримо:

Зачинаємо від одиниць. 3 менше 2 є 1, пишу 1. 9 менше 8 є 1, пишу 1. 8 менше 3 є 5. 7 менше 1 є 6. 5 менше нїчо є 5.

Коли би в горішнім числї була на котрім небудь місцї менша цифра, як в долїшнім, тодї не можемо виконати відниманя впрост, тільки мусимо одну одиницю з висшого місця розміняти на низші одиниці, так само, як би ми мали комусь видати решту, то мусїли би грубі гроші розміняти перше на дрібні. Нпр. в примірі: 100—27 є в горішнім числї на першім місцї 0, а в відємнику 7; длятого замінюємо одну десятку з сотки на 10 одиниць і тепер вже можемо відняти як перше: 10 менше 7 є 3, пишу 3, 1 дальше, бо я розміняв вже одну десятку. Ту десятку дочислюю тепер до відємника і маю: 10 менше 8 є 2.

Найлїпше є відіймати через додаванє, значить, вишукувати все таке число, яке треба-б додати до цифри долїшнього числа, щоби одержати цифру горішнього. На примірі виглядає воно так:

Маємо виконати: 532601—89614.

Пишемо: 532601
89714
442887

Говоримо:

До чотирех треба додати 7, щоби одержати число, закінчене на 1; таким числом може бути тільки 11, бо 1 є менше від 4, отже за мале. Длятого числю: 4 а 7 є 11; пишу 7, 1 дальше, бо я мусїв розміняти одну десятку на одиниці. 1 а 5 є 2; до двох треба додати 8, щоби одержати число, закінчене на 0, т. є. 10, отже пишу 8, а 1 беру дальше, бо я мусїв розміняти одну сотку на десятки, щоби одержати 10. 1 а 7 є 8; 8 а 8 є 16; пишу 8, 1 дальше, бо я знов взяв тут аж 26, а не 6, як стояло в умалимку. 2 а 9 є 10; 10 а 2 є 12; пишу 2, 1 дальше. 1 а 8 є 9, 9 а 4 є 13, пишу 3, 1 дальше. 1 а нїчо є 1; 2 а 4 є 5, пишу 4.

Виконавши віднимане, переводимо пробу через додаванє. Іменно додаємо останок до відємника, а коли віднимане переведенє добре, одержимо при пробі на суму умалимок.

Множенє. Коли маємо додати до себе кілька разів те саме число, тодї виконуємо м н о ж е н є. Нпр. якийсь робітник заробляє денно по 2 корони; кілько заробить він за тиждень (т. є. за 6 днїв)? Тут мусимо додати до себе 6 разів по 2, або кажучи інакше, „6 помножити через 2“. Числа, які множимо через себе, називаємо м н о ж н и к а м и або ч и н н и к а м и, а вислїд множеня д о б у т к о м. В нашім примірі є 6 і 2 множники, а добуток буде 12, як се легко почислити. Знак множеня є: „×“, отже пишемо: $6 \times 2 = 12$. Так само можемо легко переконати ся, що і $2 \times 6 = 12$, а з того виходить, що при множеню можемо чинники переставляти з собою.

До переведеня найпростїйших множень служить т. зв. т а б л и ч к а м н о ж е н я:

прямовісний рядок \ поземий рядок	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Хотячи знайти нпр. 6×4, шукаємо в поземім рядку 6, а в прямовіснім 4; де ті два рядки перетинають ся, там маємо добуток множеня. В нашім примірі перетинають ся вони на числї 24, отже 6×4 = 24. До того самого висліду дійшли-б ми, беручи четвертий поземий і шестий прямовісний рядок. Се дало би 4×6 = 24.

Більші множеня переводимо так, що все множимо більше число меншим, бо се далеко вигіднїйше. Число, котре множимо, називаємо множимком, число, котрим множимо, називаємо множником. В нашім примірі 6×4 є 6 множимком, а 4 множником.

1) Множенє одноциферним множником. Зачинаємо, як звичайно, від одиниць; коли з одиниць утворять ся які десятки, дочислюємо їх до десяток і т. д. Нпр. 8351 × 7.

Пишемо: 8351 × 7
58457

Говоримо: 7×1 є 7, пишу 7. 7×5 є 35, пишу 5, 3 дальше, бо маю вже три десятки. 7×3 є 21, а 3 є 24, пишу 4, 2 дальше. 7×8 є 56, а 2 є 58, пишу 58, бо вже множенє скінчене.

2) Множенє більшециферним множником. Коли множник має більше нїж одну цифру, тодї множимо кождою цифрою з окрема в спосіб, який ми що йно показали. Цїла штука лежить тепер в тім, як підписувати під себе ті поодинокі множеня. Вважаймо тільки на те, що коли одно число стоїть на лїво від другого, то воно має десять разів більшу вартість; длятого ми повинні до множеня десятками дописати 0, до множеня сотками два зера і т. д., бо ми множимо властиво числом десять разів більшим. Нпр. 832 × 47.

Пишемо: 832 × 47
33280
5824
39104

Говоримо: 4×2 є 8, пишу 8. 4×3 є 12, пишу 2, 1 дальше. 4×8 є 32, а 1 є 33, пишу 33. Я множив тут властиво через 40, а не через 4, тому до добутка дописую 0. Тепер множу через 7. 7×2 є 14, пишу 4, 1 дальше. 7×3 є 21, а 1 є 22, пишу 2. 2 дальше. 7×8 є 56, а 2 є 58, пишу 58. Тепер підписую оба добутки під себе так, щоби одиниці стояли під собою, отже 4 з другого добутка під зером, дописаним до першого. Додаючи їх звісним способом одержую на суму 39104.

Дописуванє зер можна оминути в той спосіб, що поодинокі добутки не будемо підписувати під себе рівно так, як додайники при додаваню, а тільки будемо посувати їх все о одно місце на право. Нпр. маємо обчислити: 4257×384.

Пишемо: 4257 × 384
12771
34056
17028
1634688

Говоримо: Множимо перше через 3. 3×7 є 21, пишу 1, 2 дальше. 3×5 є 15, а 2 є 17, пишу 7, 1 дальше. 3×2 є 6, а 1 є 7, пишу 7. 3×4 є 12, пишу 12. Тепер множимо через 8 і підписуємо той другий добуток так, що його скрайна права цифра буде виставати одно місце на право: 8×7 є 56, пишу 6, 5 дальше. 8×5 є 40, а 5 є 45, пишу 5, 4 дальше. 8×2 є 16, а 4 є 20, пишу 0, 2 дальше. 8×4 є 32, а 2 є 34, пишу 34. Врештї множимо через 4 і підписуємо той добуток знов одно місце на право: 4×7 є 28, пишу 8, 2 далї. 4×5 є 20, а 2 є 22, пишу 2, 2 дальше. 4×2 є 8, а 2 є 10, пишу 0, 1 дальше. 4×4 є 16, а 1 є 17, пишу 17. Додаючи всї три частні добутки, одержуємо 1634688.

Можемо також зачинати множити найнизшими місцями, але тодї підписуємо кождий слїдуючий добуток о одно місце на лїво. Коли в множнику є зеро, тодї ми пересуваємо слїдуючий частин-добуток ще о одно місце на лїво або на право, відповідно до того, як множимо. Коли в множнику маємо одинку,

переписуємо прямо цілий множимок у відповідне місце. Нпр. 5732×3019. (В тім примірі будемо зачинати множити від одиниць, тому поодинокі добутки будуть посувані все на одно місце на ліво).

Пишемо: 5732 × 3019

51588
5732
17196
17304908

Говоримо: Зачинаємо від одиниць, т. є. від 9: 9 × 2 є 18, пишу 8, 1 дальше 9 × 3 є 27, а 1 є 28, пишу 8, 2 дальше. 9 × 7 є 63, а 2 є 65, пишу 5, 6 дальше. 9 × 5 є 45, а 6 є 51, пишу 51. Тепер маємо множити через 1, отже переписуємо цілий множимок о одно місце на ліво. Дальше іде в множнику 0, длятого слїдуючий частинний добуток підпишемо ще о одно місце далї на ліво, нїж би воно мало бути. Множачи через 3, маємо звісним способом 17196, а загальний вислїд множеня буде 17304908.

3) Деякі специяльні правила при множеню.

Коли в множнику є на кінцї зера, то при множеню опускаємо їх, а тільки в добутку дописуємо ті всї зера.

Коли маємо множити через 11, то поступаємо так: найнизше число переписуємо без зміни, до нього додаємо сусїднє число і т. д., аж найвисше число перепишемо знов без зміни, хиба що з попереднього додаваня щось зістало. Нпр. 8359 × 11.

Пишемо: (звичайним способом)

8359 × 11

8359
8359
91949

Говоримо: (скороченим способом) Скрайна цифра є 9, пишу 9. Слїдуюча цифра є 5, 5 а 9 є 14, пишу 4, 1 дальше. 1 а 5 є 6, а 3 є 9, пишу 9. 3 а 8 є 11, пишу 1, 1 дальше. 1 а 8 є 9, пишу 9. Вислїд: 91949.

Дїленє: Дїленє є відверненєм множеня, так як віднимане є відверненєм додаваня. Подїлити одно число через друге значить знайти таке трете число, яке треба помножити через друге, щоби одержати перше. Число, котре дїлимо, називаєть ся дїлимком, число, котрим дїлимо, дїльником. Вислїд дїленя називаємо квотом. Подібно як при відниманю переводимо при дїленю пробу, але тут проба буде переводжена множенєм; коли ми числили добре, то помноживши квот дїльником одержимо дїлимок.

1) Дїленє одноциферним дїльником. Маємо подїлити нпр. 574 на 7 частий. В дїлимку є 5 соток, 7 десяток і 4 одиниці. Хотячи 5 соток подїлити на 7 частий, будемо мусїли замінити їх на десятки, бо 5 на 7 частий не можна подїлити. Замінюючи на десятки, одержимо 57 десяток; роздїлюючи їх на 7 частий, одержимо в кождій части по 8 десяток, а що 8 × 7 = 56, то ще одна десятка лишить ся; її мусимо замінити на одиниці, а з позісталими чотирма одиницями одержимо разом 14 одиниць. Коли їх ще роздїлимо на сїм частий, одержимо в кождій части по дві одиниці. Разом будемо мати по 8 десяток і 2 одиниці, т. є. по 82. Знак дїленя є „:“, а читаємо його „через“ або „подїлити на“. Наш примір напишемо проте так: 574 : 7 = 82.

Дїленє переводимо так:

Нпр. маємо подїлити 49257 на 9 частий.

Пишемо: 49257 : 9 = 5473

45
42
36
65
63
27
27

Говоримо: Зачинаємо дїленє від найвисших місць. 4 не можемо подїлити на 9 частий, длятого розмінюємо ті 4 на одиниці низшого місця, отже маємо 49 дїлити на 9 частий. Се дає 5, ми кажемо, що 9 містить ся в 49 5 разів, або: 49 подїлити на 9 є 5. Знаємо, що 9 × 5 = 45, отже ті части по 5, зібрані разом, дадуть 45, а з 49 зістане нам ще 4. Ті 4 розмінюємо знов на одиниці з низшого місця і маємо їх всїх разом 42. Роздїлюючи їх на 9 частий одержимо по 4, а що 4 × 9 = 36, то нам зістане ще 6. Замінюючи їх знов на низші одиниці, одержимо разом з тамтими 65, ті дїлимо на 9 частий. Се дає 7, а що 7 × 9 = 63, то з 65 зістає 2, які замінені

на найнизші одиниці разом з тамтими дають 27. Роздїлюючи їх знов на 9 частий, маємо 3. Ті всї частинні квоти пишемо один по другім по знаку рівности і так одержуємо загальний квот 5473.

В практичнім рахованю робить ся се так, що до дїленя береть ся одно або два найвисші місця; одержаний перший частинний квот множимо дїльником і підписуємо під ті місця дїлимка, які ми собі відзначили. Тепер віднимаємо перший частинний добуток від тих місць дїлимка, а до них дописуємо слїдуюче місце дїлимка і шукаємо другого частинного квота. Потім множимо сей другий частинний квот дїльником, підписуємо добуток під ті цифри, які ми дїлили, відіймаємо, дописуємо знов слїдуюче місце і поступаємо так дальше, аж вичерпаємо всї місця з дїлимка. Коли остатнїй частний добуток, віднятий від дотичних місць дїлимка, дасть 0, кажемо, що дїленє зійшло.

Нпр. подїлити 89505 на 5 частий.

Пишемо: 89505 : 5 = 17901

5

39

35

45

45

00

00

05

5

„

Говоримо: 8 подїлити на 5 є 1; 1 × 5 є 5, від 8 зістає 3. Дописуємо 9, маю 39: подїлити на 5 є 7, 7 × 5 є 35, від 39 зістає 4. Дописую 5, є 45. Подїлити на 5 є 9, від 45 зістає 0. Дописую 0, подїлити на 5 є 0, вписую до квота 0. Дописую 5, в 5 містить ся 1 раз; 1 × 5 є 5, від 5 зістає 0. Дїленє зійшло.

2) Дїльник має більше цифр. Дїленє відбуваєть ся так само, з тою тільки ріжницею, що до першого і кождого слїдуючого дїленє беремо тільки цифр, щоби дїльник містив ся в них бодай один раз, отже беремо тілько цифр, кілько є в дїльнику, або о одну більше. Потім множимо, підписуємо і відіймаємо так як попередно, поки дїленє не скінчить ся. Часами трудно зараз відразу знати, кілько разів містить ся дїльник в перших цифрах дїлимка, длятого мусимо переводити пробні дїленя, беручи за квот якесь число на вгад; потім множимо його дїльником і дивимо ся, кілько зістало би по віднятю того числа від перших цифр дїлимка. Коли сей частинний добуток за великий, беремо на квот трохи менше число; коли-ж сей добуток за малий, так що ріжниця між ним а першими місцями дїлимка більша як дїльник, збільшуємо той частинний квот. При деякій вправі в численю можна дуже добре оцїнювати частинні квоти на вгад.

Нпр. подїлити 9384 на 23 части.

Пишемо: 9384 : 23 = 408

92

184

184

„„„

Говоримо: Беремо перші два місця дїлимка, т. є 93 і дїлимо на 23 части. Се дає 4. Тепер множимо 4 × 23 і відіймаємо від перших місць дїлимка. Останок є 1, дописуємо 8 і маємо 18. 18 на 23 части подїлити не можемо, тому пишемо в квотї 0, а до останка дописуємо 4. Тепер дїлимо 184 на 23 части і одержуємому 8. 8 × 23 є як раз 184, отже не зістає нїчо, і наше дїленє зійшло.

Як переводити проби при дїленю, подають слїдуючі приміри. Коли дїльник має більше цифр і ми відітнемо потрібну скількість місць, тодї пробуємо, кілько разів містило-б ся перше місце дїльника в першім або в двох перших місцях дїлимка. Се число вважаємо першим пробним квотом і множимо ним цїлий дїльник; притім покажеть ся, що се число є добре, за велике або за мале.

Нпр. 2614 : 47.

Пишемо: 26414 : 47 = 562

235

291

282

94

94

„„

Говоримо: Дїльник є двоциферний, тому беремо 2 або 3 цифри з дїлимка. Дві цифри буде за мало, тому беремо відразу три, і кажемо: 47 містить ся в 264 тілько разів, кілько містить ся 4 в 26, т. є. 6 разів. Але зараз переко-

нуємо ся, що се число за велике, бо 6 × 47 є 282, длятого беремо перший частинний добуток не 6, а тільки 5, і маємо: 5 × 47 є 235, від 264 зістає 29. До того останка дописуємо слїдуючу цифру з дїлимка, т. є. 1, і дїлимо 291 на 47. Се дає тілько, кілько разів 4 містить ся в 29. Попередня проба навчила нас, що сей квот може бути за великий, тому беремо 6 замість 7. Число 6 показуєть ся добрим, бо 6 × 47 є 282, отже від 291 зістає 9, а дописавши позістале місце 4, маємо 94 : 47. Се дає, як можна зараз бачити, 2, і дїленє сходить.

Инший примір: 783912 : 453.

Пишемо: 783912 : 453 = 1730
453
3309
3171
1381
1359
322

Говоримо: Відтинаємо три цифри з дїлимка: 453 в 783 містить ся 1 раз; 1 × 453 є 453, від 783 зістає 330, дописую 9. 453 в 3309 містить ся тілько разів, що перша цифра дїльника в двох перших (бо в дїлимку є 4, а в дїльнику 3 цифри, тому беремо до проби одну цифру дїльника, а дві дїлимка). Се давало би 3, але то за богато, бо 8 × 453 є 3424, длятого беремо 7 і маємо: 7 × 453 є 3171. Від 3309 зістає 138, а з дописаним слїдуючим 1, 1381. В тім дїлимку містить ся дїльник 8 рази, бо 4 в 13 йде 3 рази. 3 × 453 є 1359, отже зістає 32, а з дописаним остатнїм місцем 322. В тім числї не містить ся 453 нї разу. тому в квотї пишемо зеро. Тепер слїд би дописати до останка дальше місце з дїлимка, але тому, що дїлимок вже вичерпаний, кажемо, що з нашого дїленя зістає останок 322.

Тут маємо примір такого дїленя, яке не кінчить ся без останка. В такім разї кажемо, що „дїленє не сходить“, або що „дїлимок не є подїльний через дїльник“. В попереднїх всїх примірах дїленє сходило, дїлимок був „подїльний через дїльник“. Сей останок можемо ще далї дїлити, замінивши його на десяточний дріб. Так як ми перше замінювали сотки на десятки а десятки на одиниці, замінюємо тут кожду одиницю на десяті части одиниці і значимо се так, що до останка в дїлимку дописуємо 0, бо кожда одиниця розпадеть ся на 10 десятих частий, — а в квотї відзначуємо ті нові цифри, які тепер прийдуть, т. зв. десяточною точкою, яку пишеть ся по старих цифрах квота в горі. Коли з того дїленя зістанеть ся ще який останок, дописуємо знов 0 і так робимо, доки дїленє не зійде, або коли-б дїленє довго не сходило, доки нам подобаєть ся. Дїєть ся се подібно, як коли-б ми не могли подїлити ся коронами і розмінювали їх на нїклеві 10-сотиківки, а опісля на поодинокі сотики.

В нашім примірі буде дальше дїленє виглядати так:

Пишемо: 783912 : 453 = 1730·71...
3220
3171
490
453
37

Говоримо: З тамтого дїленя зістав останок 322; дописуємо до нього 0 і маємо 3220. Се число, дїлене через 453, дає на квот 7, а на останок 49. Дописуємо знов 0 і маємо 490 : 453; се дає 1 і останок 37. Могли-б ми ще дальше вести таке саме дїленє, але перериваємо на тім, а на знак того, що дїленє не зійшло цїлком, дописуємо в квотї кілька точок.

Коли ми перериваємо дїленє, тодї дивимо ся, який великий є останок. Коли останок менший від половини дїльника, опускаємо його, коли-ж він бодай такий як половина дїльника, побільшуємо остатню цифру квота о 1.

Подаємо ще один примір дїленя: 8384 : 49.

Пишемо: 8384 : 49 = 171·102...
49
348
343
54
49
50
49
100
98
2

Говоримо: Два перші місця з дїлимка, 83, дїлені через 49, дають 1 і 34 останка.

Дописуємо 8; 384 на 49 дає тілько, кілько 38 на 4, але тому, що 49 є дуже близьке до 50, беремо на пробу 38:5. Се дає 7, і ми вписуємо до квота 7. До останка дописуємо слїдуюче місце і маємо 54:49. Звідси маємо квот 1 і останок 5. Цїлі місця є вичерпані, тому даємо в квотї десяточну точку, а до останка дописуємо 0. 50:49 дає 1 і 1 останка. Дописуємо знов 0 і маємо 10:49. Се дає 0, бо 10 не можна подїлити на 49 частий. Длятого в квотї приходить 0, а і в останку також допишемо 0. 100:49 є 2 і лишаєть ся 2. Дїленє перериваємо і зазначуємо се точками в квотї.

Перевівши дїленє, не забуваймо, що треба його провірити множенєм: квот помножений дїльником мусить дати дїлимок. Коли дїленє було перерване, квот помножений дїльником не дасть повного дїлимка, тільки трохи менше, або трохи більше. Та отся ріжниця нїколи не буде дуже велика.

3) Дїльник має на кінцї одно або більше зер. В такім разї відтинаємо в дїльнику ті всї зера, а в дїлимку відтинаємо десяточною точкою тілько місць кілько там було зер. Потім дїленє йде так як звичайно, а тільки в тім місцї, де прийде в дїлимку десяточна точка, даємо точку і в квотї.

4) Дїленє або множенє через 25. 25 є четвертою частю сотки. Коли-б ми, маючи подїлити якесь число на 25 частий, подїлили його на 100, то потім мусїли-б його помножити через 4. Навпаки, маючи помножити число через 25, можемо його помножити через 100, а опісля подїлити через 4.

Замітки до оголошень.

Звіт товариства „Народна Гостинниця“ стоваришеня зареєстрованого з обмеженою порукою у Львові, за рік адмінїстрацийний 1911. Подаючи огляд діяльности „Народної Гостинниці“ за адмінїстрацийний рік 1911, управа товариства находить ся знову в приємнім положеню, що може ствердити дальший розвиток сеї институції, який ступає нормальним і певним шляхом. Сей правильний розвиток товариства придбав для єго управи лише признанє від нашої суспільности і став ще більшою заохотою до розширеня інтересів „Народної Гостинниці“, не лише у Львові, але й в краю. Горячим бажанєм нашої публики особливо провінціональної, є, щоб »Народна Гостинниця« закладала свої філії в більших провінціональних містах і управа товариства числила ся поважно з тим голосом Однак обставини, переважно независимі від управи, не все складали ся корисно та спиняли всяку акцию в тім напрямі.

В послїднім часї удалось Надзираючій Раді розвязати справу розширеня свого дому як найприроднїйшим способом: закуплено сумежну з дотеперішним будинком каменицю при ул Костюшка, яка своєю будовою творить з дотеперішним будинком одну величаву гармонїйну цїлість о фронті 50 метрів Тим способом доконано вкінци того, що вже давно треба було зробити, а чого довгий час годї було доконати з браку гроший і пересадних условій, ставлених п. Германом, дотеперішним властителем сего дому. Новокуплена триповерхова каменица складаєть ся з 11 комнат, 2 кухонь і передпокоїв на кождім поверсї та з чотирох склепів в партері. Очевидно вимагає вона відповідної перерібки і буде в сїм роцї лише в части (III. поверх) переміна на готель.

В подрібности білянс товариства виказує, що в минулім адмінїстрацийнім роцї приступило до „Народної Гостинниці“ 14 нових членів з 64 деклярованими удїлами, але в тім самім часї убуло 6 членів з 6 удїлами, з того 3 члени через смерть Давні члени вплатили титулом удїлів 3.015 К 87 с, так що стан удїлів піднїс ся о квоту 4 295 К 87 с, і виносить 31.070 К 47 с. На одного члена випадає майже три удїли, т. є 57 К 75 с. Резервовий фонд зріс о квоту 658 К 79 с і виносить 4.420 К. Щадничі вкладки були більші о 75.959 К 12 с як в 1910 р. Всїх щадничих книжочок було 204 на квоту 257.086 К 97 с, отже пересічно на одну книжочку припадає 1.260 К 23 с.

Протягом 1911 р. заїхало до „Народної Гостинниці“ 5.531 гостий, котрі заплатили за свій побут 32.014 К, з чого по потрученю власних видатків (в чім містить ся заплата чиншу в квотї 10.080 К), лишило ся чистого зиску 6.915 К 52 с З того виходить, що льокаль сеї институції за тісний.

Квізди опатентовані кавчукові опаски для коний. Доказом знаменитости сих опасок служить те, що ужите їх поручають як найгорячійше наукові заведеня перворядних фахових авторитетів. Гофрат, професор Др. Ф. У Цірн. висказує оцїнку у своїй, виданій у Липску книжці під заголовком „Відомість про упряж“, або „Наука про упряж« обширно про Квізди патентовані опаски та прилади охорони ніг у коний і оцїняє тії з найбільшим узнанєм. У розвидці під заголовком „Наука про гіппольогію“, яку видав ц. к. ветеринар Бенедикт Найгард. та у книжці під заголовком „Енциклопедия науки лїченя звірят“, яку видав ц к. окружний ветеринар А Кох суть наведені яко знамениті Квізди патентовані гумові опаски для коний.

Фірма Franz Johann Kwizda, in Korneuburg, коло Відня висилає на бажанє свій гарно ілюстрований катальог даром та оплатно.

Квізди Флюїд для туристів (пахуче средство до натираня). Незрівнано взмiцняючо та оживляючо, по утяжливих прогульках, дїлає натиране тїла флюїдом квізди (флюїдом для туристів). Се средство знаменито дїлає і не повинно єго бракувати нїкому, хто вибирає ся на дальшу прогульку

Провідник по Львові.

Адвокатська палата, ул. Гродзїцких 1.
Адмінїстрация податків, пл. Цлова 1.
Академія ветеринарії, ул. Кохановського ч. 33.
— Торговельна, ул. Скарбківська 39.
Академічна Громада, ул. Осолїнських 10.
Академічне сьпівацьке товариство „Бандурист“, ринок 10.
Академічний Дім, ул. Супінського 21.
Амбулятория нервових і умових хороб ц. к. унїверситету Франца І. ул. Гавзнера 9.
— для хороб носа, горла і уший, тамже.
— дентистична, Осолїнських 11.
Аптика „під зелїзницею“ Івана Лопатинського, Богданівка.
— Др. Тита Зарицького, ул. Жовківська 61.
— „під Гигієєю“ Е. Єзєрського, Городецька 30.
Архів катастральних мап, ул. Личаківська 2.
Банк будівляний галицький, ул. Академічна 12.
— краєвий, ул. Костюшки 11.
— земельний гіпотечний, Підвалє 7.
— австро-угорський (філїя), ул. Третього Мая 9.
— гіпотечний, пл. Галицька 15.
— мелїораційний, ул. Третого Мая 21.
— праський кредитовий (філїя), ул. Кароля Людвика 29.
— промисловий ул. Третого Мая 19.
— торговельний галицький, ул. Академічна 3.
Безплатне бюро праці м. Львова, в ратуши.
Безплатний курс руської мови для дівчат польських шкіл, ул. Мохнацького 12.
Бібліотека Тов. „Просьвіта“, Ринок 10.
— Тов. ім. Шевченка, ул. Супінського 21.
— „Народного Дому“, ул. Театральна 22.
— „Осолїнських“, ул. Осолїнських 2.
— Унїверситетська, ул. Мохнацького 6.
Бурса У. Тов. педагогічного, ул. Вірменська 2 і ул. Длугоша 17.
— промислово-ремісничa, ул. Ходоровського 3.
— для дівчат тов. „Труд“, Ринок 39.
Бюро інформацийне для всяких справ військових Кароля Нагліка, ул. Зелена 9.
— інформацийне і інкасове „Confidentia“ і „Le Commers“, ул. Галицька 13.
— водопроводів, кошари сторожі пожарної, пл. Стрілецька 5а.
— молочарське краєве, Міцкевича 3.
Ц. к. Бюро кореспонденцийне, ул. Чарнецького 10.
Бюро патронату для спілок ощад. і позичок. Міцкевича 3.
— технїчне Василя Нагірного, Ринок ч. 36.
— зелїзниче Видїлу краєвого, Міцкевича 7.
Взаїмна поміч учительська, ул. Скарбківська 33.
Видїл краєвий, ул. Маршалківська 1.
Видавництво шкільних книжок, Зїморовича 16.
Відродженє, українське протиалькогольне Товариство, Ринок 10.
Галицька каса ощадности, ул. Ягайлонська 1.
Галицька каса ощадности, складниця, ул. Хотимська 1.
— складниця, ул. Жовківська 71.
Готелї: Народна Гостинниця, ріг ул. Сикстуської, Костюшка і св. Михайла.
— Жоржа, пл. Марійська 1.
— Европейський, тамже 4.
— Французький, тамже 5.
— Віктория, ул. Гетманська 8.
— Гранд, ул. Кароля Людвика 13.
— Бельві (Belle-vue), тамже 27.
— Імперіяль, ул. Третого Мая 3.
— Варшавський, пл. Бернадинська 5.
Глухонїмих заведенє, ул. Личаківська 35.
Гімназия руська (академічна), ул. Льва Сапіги 10; — філїя в „Народнім Домі“, ул. Театральна 22.
— жіноча приватна руська, ул. Потоцкого 95.
Дворець будівничий міський, ул. Зелена 12.
Дирекциї: Полїциї, ул. Міцкевича 12.
— Почт і телєграфів, ул. Словацького 1.
— Руху зелїзниць державних, ул. Красїцьких 5.

Дирекції: домен і лїсів, ул. Хорущини 19.
— Скарбу краєва, пл. св. Духа 1.
— „ окружна, Підвалє 3.
— „ економат краєв,, пл. Цлова 1.
— Трамваю елєктричного, ул. Вулецька ч. 2.
Дім висилковий музичних іструментів „Оркан“ ул. Коперника 18.
— комісово-торговельний Антона Окпиша, ул. Вроновська 12.
— інвалїдів, ул. Клепарівська.
— банковий і контора виміни центрального банку чеських кас ощадности, ул. Галицька 21.
„Днїстер“ тов. взаїмн. обезпечень і взаїмного кредиту, ул. Руська 20.
Достава, ул. Руська 20.
Друкарнї: Наук. Тов. ім. Шевченка, ул. Чарнецького 26.
— Айхельберґера і Сп., Ринок 10.
— Ставропігії, ул. Бляхарська 9.
— Загальна, ул. Академічна 8.
— Удїлова, ул. Коперника 20
Економат ц. к. Дирекції почт і телєграфів, головний дворець.
Елєктрична палярня кави і торговля кольонїяльних товарів Евгена Осипа Мартинця, пл. унії Берестейської 5.
Захоронка для дїтий городецького передмістя, пл. Більчевського 2 (межи ул Городецькою а Шептицьких).
— для дїтий жовківського передмістя, ул. св. Мартина 25.
— для дїтий личаківського передмістя, ул. Глинянська 8.
Заклад карний для мущин, ул. Казимирівська 26.
— карний для жінок, ул. Уєйського 3.
— загальний пенсийний для прив. функционарів, Зибліkевича 15.
— водопроводів міських, пл. Стрілецька 5а.
— обезпечень від випадків робітничих для Ґаличини і Буковини, ул. Браєрівська 16.
„Земля“ гл. Руське тов. парцеляційне.
„Зоря“ тов. руських ремісників і промисловців, ул. Вірменська 25.
Жандармерия, ул. Льва Сапіги 1.
Жіноча громада, Чарнецького 26.
Інститут для дївчат СС. Василиянок, ул. Потоцкого 95.
— Жіночої громади, ул. Гофмана 3.
— св. Ольги женський, ул. Софії 25.
Інститут музичний висший, Ринок 24.
— Ставропигійський (братство церковне), ул Руська 3.
Інспекторат мір і ваг для Галичини і Буковини, ул. Коперника 56.
— промисловий, ул. Коперника 42а
Інтернат ім. св. Йосифа для учеників семинара учительського мужеського, ул. Мохнацького 32.
— для семинаристок, ул. Куркова.
Інжинєрська палата, Зїморовича 9.
Кавярня М. Короликової і Л. Вольмана в „Народній Гостинници“, ріг ул. Костюшка і Сикстуської.
Канцелярия Тов. „Просьвіта“, Ринок 10.
— Народна, тамже.
Каса головна краєва, пл. св. Духа 1.
— хорих м. Львова, ул. Браєрівська 8.
— хорих повітова, ул. Мохнацького 4.
„Карпатия“ філія тов-а взаїмн. обезп. на житє, ул. Руська 18.
Касарня артилєриї в т. зв. Червонім монастири (давнїйше оо. Театинів), ул. Театинська 8.
— артилєриї ім. Фердинанда, ул. Городецька 8.
— піхоти на Цитадели, ул. Коперника і Пелчинська.
— піхоти, ул. Куркова.
— піхоти, ул. Замарстинівська.
— піхоти, ул. Яблоновських.
— полїциї, ул. Казимірівська 30.
— фурґонів, ул. Жовківська і Яблоновських.
— оборони краєвої, ул. Яблоновських.
— кавалєриї, ул. Зборовських і Личаківська.
— стациї транспортової, Городецька 8.
Клїнїки: хірурґічна, внутрішних хороб, дерматольоґічна і ґінекольоґічна, ул. Піярів 4.
Клїнїка хороб дїтий і окулїстична, ул. Ґловінського 7.
— горла, носа і уший, ул. Гавзнера 9.
Книгарнї: Наук. Тов. ім. Шевченка, Ринок 10.
— Ставропигійського Інститута, ул. Руська 3.
Команда єнеральна, пл. Бернадинська 6.
— місцева, ул. Валова 16.
— оборони краєвої, ул. Охоронок 11.
— помпієрів, стражниця, пл. Стрілецька.
— і касарня жандармериї, ул. Льва Сапіги 1.
Комісарияти дїльниці:
— I. ул. Хорущини 22.
— II. ул. Красіцьких 12.

— III. ул. Замарстинівська 30.
— IV. ул. Личаківська 101.
— середмістя, ул. Валова 29.
Комітет для будови руcько-народного театру, Ринок 10.
— для збираня жертв на памятник Шевченка, ул. Супінського 21.
Комітет, завідуючий фондом ім. Олени Сїчинської, Ринок 10.
Комнати до снїдань „Народна Торговля“, Ринок 36.
Консерватория музична галицька, Хорущина 7.
Консистория митрополича, пл. св. Юра ч. 5.
— рим. кат., ул. Чарнецького 32.
Конзуляти: Росийський, ул. Потоцького ч. 9.
— Нїмецький, ул. Хмєльовського.
— Англїйський (віце), ул. Потоцького, Вілля Романа.
— Французький, пл. Бернадинська 2а.
— Голєндерський, ул. Третого Мая 21.
Краєве бюро „Загального заведеня пенсийного для функционарів“, ул. Подлєвського 5.
Краєве Товариство кредитове урядників і сьвящеників, ул. Домінїканська 11.
Краєвий Союз кредитовий, Ринок 10.
— ревізийний, ул. Домінїканська 11.
— шкільний, ул. Домінїканська 4.
— для збуту худоби, ул. Зїморовича 20.
— господарсько-торговельних спілок, ул. Зїморовича 20.
— заряд продажи соли, ул. Костюшка 9.
Кружок правників, тов. студентів права, ул. Супінського 21.
Купецька палата львівська, ул. Третого Мая 3.
Курси для неграмотних при Укр. Тов. Педагоґічнім, ул. Мохнацького 12.
— при Тов. „Просьвіта“, Ринок 10.
— при Читальни „Просьвіти“ городецького передмістя, пл. св. Юра 5.
— при Читальни „Просьвіти“ личаківського передмістя, ул. св. Петра 11.
— для писарів громадських при Видїлї краєвім. ул. Маршалківська.

Лазня св. Анни, ул. Академічна 10.
— Духенського, пл. Домбровського.
Лїкарська палата, ул. Домінїканська 1.
Лїтоґрафічне заведенє А. Андрейчина. ул. Коперника 30.
Львівська Русь Брацтво Русинів м. Львова, Ринок 10.
Львівський Боян, Ринок 10.
Ляборатория хемічна Унїверзитету, ул. Длуґоша 6.
Магазин провіянтів військових, ул. Янівська 3.
Міське бюро ц. к. зелїзниці державної у Львові, продажа білєтів, Пасаж Гавсмана 9.
Міщанський ремісничо-промисловий Союз кредитовий, Руська 3.
Міщанське Брацтво, Руська 3.
Молочарня Івана Вовка, ріг Зибліkевича і Миколая.
— А. Бакович ул. Домінїканська 3.
Музеї „Просьвіти“, Ринок 10.
— ім. Шевченка, ул Супінського 21.
— Ставропигійський, ул. Руська 3.
— Дїдушицьких, ул. Театральна 18.
— промисловий міський, ул. Гетманська.
— национальний ул. Мохнацького 42.
Музична Накладня „Торбан“, ул. Коперника 18.

Надпрокуратория державна Батория 1.
Намісництво, ул. Чарнецького 18.
Народна Гостинниця, ул. Костюшки 1.
Лїчниця, ул. Петра Скарги 4.
— Рада, Ринок 10.
— Торговля, Ринок 36.
Народний Дім, ул. Театральна 22.
Наукове Тов. ім. Шевченка, ул. Супінського 21.
Нотарияльна палата, ул. Трибунальська ч. 1.

Огород (поєзуїтський) міський, між ул. Крашевського і Міцкевича.
— ботанїчний, ул. св. Миколая 4.
— Високий замок, ул. Театинська.
Основа, тов. техніків, ул. Снядецьких 4.
Патронат краєвий рукодїл і дріб. ремесла Міцкевича 3.
Парк стрийський, між ул. Стрийською, Пулавського і Понятовського.
— личаківський, ул. Личаківська.
Пекарня Михайла Дудикевича, ул. Софії ч. 1.
Переплетнї: Наукового Тов. ім. Шевченка, ул. Чарнецького 26.
Переплетнї: Івана Чернецкого ул. Бляхарська 10.
— Миколи Кривецького і Сп., Ринок 10.
Площа „Сокола-Батька“ ул. Стрийська.
Пливальня військова, ул. Пельчинська.
Повітове Товариство кредитове, Ринок ч. 10.
Поліклїніка загальна, ул. Лїндого 5.
Полїтехнїка, ул. Льва Сапіги.

Провидїнє товариство для опіки над еміґрантами, Дзялинських 12.
Продаж шкільних книжок в Намісництві (вхід від ул. Кармелїтської).
Прокуратория державна, ул. Батория ч. 3а.
— скарбу, ул. Вірменська 13.
Рада шкільна краєва ул. Кармелїтська 4.
— повітова Мохнацкого 4.
Редакції: Землї і Волї, ул. Батория 6.
— Вперед, ул. Жулїнського 6
— Громадського Голосу, Коперника 16.
— Господарської Часописи, Зїморовича 20.
— Дзвінка, ул. Мохнацького 12.
— Дїла, Ринок 10.
— Економіста, Домінїканська 11.
— Зелїзничника, ул. Городецька 99.
— Записок Наукового Товариства, ул. Супінського 21.
— Лїтературно-Наукового Вістника, ул. Супінського 21.
— Народної Часописи, Чарнецкого 12.
— Ниви, ул. Куркова 37.
— Основи, тамже
— Письма з Просьвіти, Ринок 10.
— Правничого Вістника, Чарнецького ч. 26.
— Руслана, ул. Хмєльовского 15.
— Самопомочи, Домінїканська 11.
Редакция Свободи, Ринок 10.
— Учителя, ул. Мохнацького 12.
— Часописи для спілок рільничих (по польськи і по руськи) Видїл краєвий.
Репродукцийне заведенє „Полїграфія“ Ринок 11.
Ремісничa палата в Ратуши.
Реставрация: М. Короликової і Л. Вольмана в „Народній Гостинниці“, ул. Костюшки 1.
Робітня суконь, біля і конфекції дамської Тов. Труд. Ринок 39.
— виробів арт. слюсарських і будівляних Михайла Стефанівського ул. Рицарська 18.
Руська Академічна Поміч, Осолїнських 10.
Руська Бесїда, Костюшки 1.
Руська Захоронка, гл. Захоронка.
Руське парцеляцийне Тов. „Земля“, Ринок 43.
Сальон мод. Тов. Труд, Ринок 39.
Семинарії: духовна гр. кат. ул. Коперника 36.
— духовна рим. кат. Чарнецького 30.
— учительська мужеська, ул. Набєляка ч. 67. (ріг ул. Іссаковича).
— учительська жіноча, Сакраменток 7.
— учительська жіноча руська, ул. Мохнацького 12.
„Сїльський Господар“, Зїморовича 20.
„Сїч“ тов гімнаст., ул. Коперника 16.
„Сила“ Тов. руських слуг і зарібників, Ринок 10.
Склеп „Труда“, Ринок 39.
Слїпих заведенє, ул. св. Софії 31.
„Сокіл“, ул. Руська 20.
„Союзний Базар“, тамже.
Староство, ул. Третого Мая 5.
Стация ботанїчно-рільнича, ул. Зиблїкевича 34.
Стация ратункова. пл. Стрілецька 5а.
Сторожа пожарна міська, тамже.
Суди: краєвий висший, президия. ул. Батория 1.
— карний, Батория 3
— краєвий цивільний, ул. Театральна 13.
— торговельний, ул. Костюшка 10.
— промисловий, ул. Куркова 11.
— повітовий Секція I, Ягайлонська 14.
— Секція II. і III. Казимирівська 34.
— військові: гарнїзоновий, ул. Замарстинівска 9; — краєвої оборони (ляндвери), ул. Сакраменток 10.
Судова галя авкцийна, Подлєвського 6.
Театр „Сокола“, ул. Руська 20.
Телєфон, адмінїстрация деп. XII. Дир. почт Академічна 28.
Товариства: дяківське, пл. св. Юра 5.
— вакацийних осель, ул. Театинська 7.
— ім. Котляревського, Ринок 10.
— руських послугачів, Ринок 10.
— обезпеченя проти вломаню і крадежи, ул. Третого Мая 2.
— правної охорони податників, ул. Сєнкевича 5.
— „Просьвіта“, Ринок 10.
— „Руслан“ в руській ґімназиї, ул. Льва Сапіги.
— музичне ім. М. Лисенка, Ринок 24.
— опіки над слугами і робітницями, Ринок 39.
— охорони звірят, пл. Бернадинська 7.
— ратункове, пл. Стрілецька 5а.
— Руська бурса ремісничa, ул. Ходоровського 3.
— Шкільна поміч, Ринок 10.
— св. Павла, ул. Коперника 36.
— св. Петра, тамже.
— св. Рафаїла (філія) тамже.
— св. Андрея, тамже.

Товариство „Воля“, ул. Жулїнського 6.
— „Труд“ жіноча спілка промислова, Ринок 39.
— св. Ольги, Ринок 10.
— ц. к. галицьке тов. господарське, ул. Кароля Людвика 3.
— Українських правників, Чарнецького ч. 26.
— Укр. наукових викладів ім. П. Могили, Ринок 10.
— Учительська Громада, ул. Льва Сапіги (акад. гімн.).
Торговля мішаних товарів Йосифа Булика, ул. Городецька 71а.
— Евгена Осипа Мартинця, пл. Унії Берестейської 5.
— Народної Торговлї, Ринок 36.
— вудженини Кр. Союза для збуту худоби Ринок 10.
М. Лаврова пл. Бернадинська 12.
Торговля набілу Краєвого Союза господарсько-молочарського, Ринок 10, ул. Казимирівська 47, Зибліkевича 4, і Глубока 1.
Торговля паперу і приборів до писаня, Союзний Базар, ул. Руська 20.
— А. Возняк, ул. Руська 1.
— цьвітів і насїнь Миколи Волинського, пл. Марійська 3.
Торговельна і промислова палата, ул. Академічна.
Торговий уряд в ратуши, Ринок.
Українсько-руська Видавнича Спілка, ул. Супінського 21.
Українське педагогічне товариство ул. Мохнацького 12.
Університет, ул. св Миколая 4.
Ц. к. Уряд почтовий і телєграфічний, ул. Словацького 1.
— Філії Урядів почтових:
ч. 2. на головнім двірци,
ч. 3. ул. Бляхарська 8,
„ 4. в Намісництві,
5. ул. Фридріхів,
„ 6. ул. Скарбківська 5,
„ 7. ул. Казимирівська 28,
„ 8. ул. Валова 14,
„ 9. ул. Клепарівська,
„ 10. Личаківська 22,
„ 11. ул. Супінського 2.
„ 12. Видїл краєвий (лиш підчас сесий соймових),
„ 13. ул. Глубока 3.
„ 14. Яловець,
„ 15. Богданівка,
„ 16. пл. Бема,
ч. 17. Госєвського,
„ 18. площа повиставова.
„ 19. Підзамче.
Уряд виміру належитости, Театральна 21.
— льотерийний, ул. Вірменська 26.
— податковий, ул. Театральна 19.
— продажі стемплїв і магазини тютюну, пл. Цлова 1,
— цловий. тамже.
Фабрика води содової і штучних вод мінеральних і лїчничих Івана Левинського і Сп., ул. А. Потоцького 42
— дахівок Івана Левинського, тамже.
— кафлїв і печий кафлевих, Івана Левинського, тамже.
— машин до виробу цементових дахівок М. Стефанівського, Рицерська ч. 18.
— хемічна, О. Левицької, Городецька ч. 121.
Філія Тов. „Просьвіта“, Ринок 10.
— У. Тов. Педагогічного, Мохнацького ч. 12.
— Сїльського Господара, Зїморовича ч. 20.
Центральний Банк чеських кас щадничих і контора виміни (філія). Галицька 21.
Церков св. Параскевії (Пятниць) при ул. Жовківській фундована волоськими господарями в р. 1664.
— руського семинара духовного, ул. Коперника.
— св. Юра, при пл. св. Юра, побудована кн. Львом основателем Львова між роком 1270 а 1282.
— св. Николая, при ул. Жовківській, незвісної фундациї, наділена привілєями кн. Львом 1292.
— Успенія Пр. Д. М. т. зв. Волоська, при ул. Руській, фундована волоськими господарями Єремією Павлом і Семеном в р 1629.
— Св. Петра і Павла, при ул. Личаківській. давнїйше костел з монастирем оо. Павлинів.
— св. Онуфрія з монастирем оо Василиян, при ул. Жовківській 36. фондациї Константина кн. Острожського. з р. 1517.
— нова Преображенська, недалеко Народного Дому. ул. Краківська.
— православна. Францїшканська ч. 9.
Церковні річи В. Устєнського, Руська ч. 8.
— „Достава“, ул. Руська 20.

— Цукорня М. Снїгура ул. Льва Сапіги 47.
Читальні „Просьвіти“; в середмістю ул. Бляхарська 18 (Дім „Просьвіти“).
— на жовківськім передмістю, Обїзд 6.
— на личаківськім передмістю, ул. св. Петра 11.
— на городецькім передмістю пл. св. Юра 5.
Школи: Видїлова школа ім. Т. Шевченка, Мохнацького 12.
— народна руська ім. М. Шашкевича, ул. Скарбківська 26.
— народна ім. Б. Грінченка, ул. Борковських 30.
— ім. короля Данила, ул. Мартина 24 а.
— руська школа вправ женьска державна, ул. Сакраменток 7.
— руська школа вправ мужеська, ул. Длугоша 17.
— реальна I, ул. Камінна 2.
— реальна II, ул. Шумлянських 7.
— лїсова, ул. Зибліkевича ч. 28.
— повитух (акушерок) при загальнім шпитали, ул. Піярів 4.
— промислова, ул. Снопківська.
— торговельна укр., Земялковського 2.
— кадетська, ул. Стрийська (Помірки).
— для однорічних охотників Добровольського, ул. Подлєвського 9.
— чужих мов, ул. Академічна 3.
— чужих мов Berlitz a School, ул. Третого Мая 2.
— сьпіву Олени Прокеш, ул. Кляйновська ч. 4. (бічна Сикстуської).
— танців Нїкодема Лєфлєра, Ринок 12.
— глухонїмих, Личаківська ч 35.
— слїпих, ул. св Софії 13.
— шитя і крою біля та суконь і виробу дамських капелюхів Тов. „Труд“, Ринок 39.
Шпиталї: загальний (Піяри), ул. Піярів ч. 5. ул. Ґловінського 7. (бічна Личаківської).
— дїточий св. Софії, ул. Личаківська 42.
— військовий, ул. Личаківська 28.
— для божевільних, на Кульпаркові.
— для невилїчимо хорих ім. Білїнських, ул. Білїнських 13.
— жидівський, ул. Рапапорта.

Показчик до пляну міста Львова

Примітка: Букви і цифри при назвах означають квадрат на пляні, в котрім треба шукати відповідного числа.

Назва інституції означеної на пляні	Ч. будинку на пляні	Буква і ч. орієнтац.	Назва інституції означеної на пляні	Ч. будинку на пляні	Буква і ч. орієнтац.
Академія ветеринарії.	5	Ґ7	— Гостинниця	4	Г5
Академічний Дім	6	Д5	Народний Дім	24	Г5
Банк земельний гіпот.	7	Г6	Наукове Т. Шевченка	6	Д5
— австро-угорський .	8	Г5	Палата торговельна..	55	Ґ6
— краєвий	44	Г5	Політехніка	25	Ґ4
Бібліотека тов. „Просьвіта“	3	Г6	Прокуратория держ..	26	Ґ6
Бурса Укр. Тов. пед.	13	Ґ6	Почта головна	14	Ґ5
— промислово-реміс.	10	Ґ5	Площа Сокола-Батька	37	З5
Відїл краєвий.....	11	Г5	Ратуш.....	58	Г6
Ґімназия академічна.	12	Ґ4	Різня міська	59	А7
— жіноча руська....	9	Е3	Сїльський господар..	27	Г5
Ґазівня міська	51	В5	Стация ратункова і сторожа пожарна ..	28	Г6
Дворець зелїзн. голов.	1	Г2	Семінар гр. к. духовн.	39	Ґ5
— Підзамче	2	Б6	— учит. женський...	64	Ґ7
Дім інвалїдів	15	В4	Суд краєвий карний.	60	Ґ5
Дирекция зелїз. держ.	51	Г4	— краєвий висший.	26	Ґ6
— домен і лїсів.....	50	Ґ5	Товариство „Просьвіта“.....	3	Г6
— почт	14	Ґ5	— Труд	29	Г6
— Скарбу краєва ...	52	Г5	Університет Франца I.	30	Ґ6
„Днїстер“	7	Г6	Уряд податковий....	62	Г5
Друкарня Наук. Тов. ім. Шевченка.....	16	Г6	— цловий.....	61	Г6
— Ставропігії	17	Г6	Церков св. Параскеви (Пятниць).....	38	Б6
Електрівня	53	Д4	— гр. кат. сем. духов.	39	Ґ5
Заклад для слїпих ..	46	Е6	— св. Юра	19	Ґ4
— для глухонїмих...	47	Г7	— св. Николая	40	В5
— для невилїчимо хорих ім. Білїнського	48	Ґ2	— Успенія Пр. Д. М. (волоска).....	17	Г6
Зоря	18	Г6	— св. Петра і Павла	41	Г8
Інститут для дївчат СС. Василиянок	9	Е3	— св. Онуфрія	42	В5
Клїнїка.....	45	Ґ8	— Преображенська ..	43	Г5
Книгарня Наук. Тов. ім. Шевченка.....	3	Г6	Цитаделя.....	49	Ґ5
Команда війс. XI корп.	56	Г6	Школа вправ женська Укр. тов. пед.....	13	Ґ5
— жандармерії	57	Ґ4	— вправ женська при держ. семинари ...	64	Ґ7
Консистория митроп.	19	Ґ4	— кадетська	32	Е4
Магістрат	58	Г6	— лїсова	65	Д6
Музей Національний.	66	Ґ5	— реальна	31	Ґ6
— Дїдушицький.....	67	Г6	Шпиталь загальний .	33	Г7
— промисловий міськ.	20	Г5	— дїточий	34	Г8
Намісництво	21	Г6	— військовий	35	Г7
Народна Лїчниця....	22	Г4	— жидівський.....	36	В4
— Торговля.....	23	Г6			

МІСЬКА, ЕЛЄКТРИЧНА ЗЕЛЇЗНИЦЯ У ЛЬВОВІ.

Від осени 1909 р. курсують на сьвіжо розширеній і доповненій, електричній зелїзници трамваєві вози в ріжних напрямах і комбінациях. Поодинокі секциї получені при помочи кількох окремих ріжно скомбінованих лїнїй, на яких курсують відповідно для кождої лїнії інакше означені вози.

Для лекшої орентациї публики в напрямах їзди поодиноких возів, заосмотрені вози на передній і задній части буквами, що означають напрям їзди; букви сї є в ночи транспарентно осьвітлені. Крім сего на всїх пристанках і секциях кождої трамваєвої лїнії уміщені є таблиці з поясненєм знаків притомих тим возам, які на даній лїнії курсують, і напряму їх їзди. І так відповідають окремим лїніям слїдуючі знаки:

Лїнія **Ł D**.

З Головного Двірця улицею Доїздовою, Льва Саніги, Коперника, Словацького, Сикстуською, Гетманськими Валами, Капітульною площею, Ринком, ул. Руською, Підвалєм, Цловою площею, ул. Личаківською в обох напрямах.

Лїнія **U Ł**

Від кінця ул. 29-го Падолиста, улицею Шимоновичів, Крижовою (Андрія Потоцкого), Словацкого, Сикстуською до Гетманських валів через Ринок, Чарнецького, Куркову, Театинською під Копець унії Люблинської (Високий Замок).

Лїнія **Ł J**

Від янівської рогатки до Гетманських Валів і дальше Гетманською, площ. Марийською і Бернардинською, ул. Панською, Зеленою, Шевченка, Кохановського і сьв. Петра до ул. Личаківської і назад.

Лїнія **K D**

З головного Двірця до Гетманських Валів і дальше Гетманською, площ. Марийською, ул. Батория, Панською, Зблїкевича до парку Кілїнського (стрийського), промислової школи і назад.

Лїнія **H Z**.

Від замарстинівської рогатки ул. Замарстинівською, Жовківською, пл. Краківською до гетманських валів і назад.

Лїнія **H R**.

Від Жовківської рогатки ул. Жовківською, Бальоновою, Замарстинівською, площ. Краківською до Гетманських Валів і назад.

Лїнія **H G**.

Від міської різні як лїнія **H R**. до гетманських валів і назад. Помічні вози, означені **H** курсують межи Гетманськими Валами і стациями, означеними на возах окремими таблицями.

Поділ лїнїй на секциї.

Поділ лїнії на секциї переведений є в сей спосіб, що від Гетманських Валів поділені они у всїх напрямах до кінцевих точок їзди на дві секциї, з винятком лїнії **U Ł**, яка від Гетманських Валів до Високого замку має одну секцию.

Секційні пункти для поодиноких, окремих лїнїй випадають:

На лїнії **Ł D** при Політехнїці на ул. Льва Саніги і при костелї сьв. Антона на ул. Личаківській. Для лїнії **U Ł** при ул. Снядецьких.

Для лїнії **Ł J** при костелї сьв. Анни і на розї ул. Вагилевича і Зеленої.

Для лїнії **K D** при касарни Фердинанда і на розї ул. Миколая і Зблїкевича.

Для лїнії **H Z** на перехрестї ул. Бальонової і Замарстинівської.

Для лїнії **H R** і **H G** побіч двірця Підзамче.

Для возів, що їдуть в напрямі від парку Кілїнського зглядно від ул. сьв. Миколая або ул. Вагилевича і Зеленої кінцевий, секційний пункт в середмістю випадає при міськім театрі; для всїх инших возів при Гетманських Валах.

На просторони від школи сьв. Зофії до Повиставової площі курсують крім того в лїтї в сьвята і в недїлї, як також пополудни в звичайні дни помічні вози.

Оплату на ту лїнїю побирають окремо, як за окрему секцию, а абонаментові білєти є на тій лїнії неважні.

Ціна білєтів їзди.

А) Білєти звичайні:

1) білєт односекційний для одної особи без пересїдання: I. кл. . . 10 сот. II. „ . . 8 „

2) білєт чотиро-секційний для одної особи з одноразовим пересїданєм в часї одної години від виставленя: I. кл. . . 20 сот. II. „ . . 14 „

Б) Білєти раніїшні лише видавані II. кл. до год. 7:

1) білєт 1-секційний як А. 1. II. кл. 6 сот.
2) білєт 4-секційний, як А. 2. II. „ 8 „

В) Місячні білєти абонаментові для учачої ся молодїжи лиш I. кл. там і назад:

1) білєт місячний одно-секц. . . 2 К. 50 с.
2) білєт місячний чотиро-секц. . 2 К. 50 с.

Г) Місячні карти абонаментові з фотографією управняючі до довільно частої їзди:

1) карта 1-секц. I. кл. . . 7 К. II. „ . . 5 „
2) карта на всї лїнії I. кл. . . 12 К. II. „ . . 9 „

Часть лїнії **U Ł** від валїв гетманських на високий замок признано за одну секцию.

Г) Річні карти абонаментові з фотографією на всї лїнії:

I. кл. . . 120 К. II. кл. . . 90 К.

Продаж абонаментових місячних білєтів відбуває ся в послїдних і перших двох днях кождого місяця в низше наведених Бюрах контролї при ул. Ленартовича і на Ґабрієлівці, як також в павільоні на Гетманських Валах, в ратуші, в міськім музею при ул. Гетманській, при ул. Костюшка 7 і пл. Цлова 1. Починаючи від третого дня кождого місяця мусять ті, що хотять набути абонаментові, місячні білєти зголошувати ся до білєтової Каси при ул. Вулєцькій ч. 2 (партер на право).

Бюра управи містять ся в реальности при ул. Вулєцькій ч. 2. Урядові години: від годині 8 рано до годині 2. пополудни. Урядові години директора для сторін: від годині 11 до 12 перед полуднем.

По предмети, лишені в возах електричної зелїзници означених: **Ł D, H, H K, U Ł,** належить зголошувати ся до Бюра Контролї при ул. Ленартовича ч. 1., а по предмети, лишені в возах електричної зелїзници означених: **Ł J, K D, H Z, H R, H G,** належить зголошувати ся до Бюра контролї в ремізї на Ґабрієлівці.

Тарифа оплат

за їзду фіякрами і дорожками в окрузї міста Львова.

Часть	Відділ	За їзду	Фіякер				Дорожка двокінна				Дорожка однокінна			
			день		ніч		день		ніч		день		ніч	
			К	с.	К	с.	К	с.	К	с.	К	с.	К	с.
I.		За звичайну їзду без перерви то є за їзду з одного до другого місця в місті без задержаня довше як 5 мінут і без збочуваня з напряму дороги . .	1	—	1	30	—	90	1	10	—	60	—	80
II.		**За оплатою після часу:**												
	1.	За першу пів годину	1	60	2	—	1	20	1	40	1	—	1	20
	2.	За кожду слїдуючу чверть години	—	70	—	80	—	50	—	60	—	40	—	50
		Їзда спацерова:												
	3	За першу пів годину	2	—	2	20	1	80	2	—	1	40	1	40
	4.	За кожду слїдуючу чверть години	1	—	1	10	—	80	1	—	—	50	—	50
III.		**До означених місць:**												
	5.	З кождого постою: а) на гору Франц Йосифа і до ресгавраций: б) до городу Кісельки; в) на Погулянку; г) на військову стрільницю; д) до ставів на Вульцї; е) на Софіївку; з) до рогаток: городецької, клепарівської, замарстинівської і жовківської; ж) до цвинтарів янівських: і) до міської різні; и) до кадетської школи; й) до черновецького двірця; к) до ставу Кммінського; л) до кошар на янівськім оболоню; м) до Собіщини; н) і св. Войтїха; о) до збірника закладу водопроводного; п) до боїска Соколів; р) до зелїзничих магазинів: с) до ул. Рацлавицької і Понінського; т) до улиць громади Замарстинів	1	80	2	—	1	20	1	40	1		1	20
	6.	На повставову площу	2	—	2	—	1	60	1	60	1	20	1	20
	7.	З кождого постою: а) до рогаток: янівського, личаківскеї, стрийської, вулецької і зеленої; б) до Цетнарівки; в) до Красїчина; г) до Снопкова; д) до кошар на Вульцї	2	—	2	20	1	60	1	80	1	20	1	40
IV.	8.	До і від тору Цетнера	5	40	6	40	4	40	5	40	3	20	4	20
	9.	До і від двірця зел головного і личаківського з легким пакунком побіч гостя	2	40	2	60	1	60	1	80	1	20	1	40
	10.	До і від двірця Підзамче з легким пакунком побіч гостя	2	—	2	20	1	20	1	40	1	—	1	10
	11.	На публичні балї і з балів	2	40	2	40	2	40	2	—	1	40	1	40
	12.	До цвинтарів в задушний день без огляду на пору дня	2	—	2	—	1	—	1	60	1	20	1	20

Примітка! Ad II. Неповна чверть години числить ся за повну; під спацеровою їздою розуміють ся їзду по улицях міста і передмість через довший час без перерви. **Ad III.** їзда з похоронним походом числить ся після часу. **Ad IV.** За пакунок уміщений на козлї або з заду повозу доплачуеть ся 40 сот. За підїзд під дім і жданє менше чим 10 мінут не належить ся нїяка оплата; коли жданє з підїздом треває довше, належить ся за цілий час жданя оплата після часу як тарифа II. 2. На случай продовженя їзд вичислених під III. і IV. числить ся дальше винагороджене після позиції II. 2. За нічну їзду уважає ся в часї від 1. падолиста до кінця марта їзду від год. 7 вечер до 7 рано, в иншихъ місяцях то є від 1. цьвітня до кінця жовтня від 9 вечер до 7 рано. Поїздки дорожкарів, що мають нічний дижур, означає червона обвідка чисел на шклах лїхтарень. На случай, коли замовлений фіякер підїде під дім, а гість не ужне дорожки, належить заплатити половину належитости за поодиноку їзду (1), За замовлену їзду то є не сейчас починаючу ся належить ся крім тарифової належитости окрема оплата в квоті 40 сот. без ріжниці категорії поїздки і пори дня.

Дещо про писанє листів.

Писанє листів в нинїшних часах дуже розповсюднене, і сміло можна сказати, що нема людини, якій не доводилоби ся в житю писати до рідні, чи до когось знакомого. Тому й не одному цїкаво знати, як пише ся листи, а головно, як пише ся їх до людий рівних нам, як до людий висших станом, як до рідні і близьких знайомих а як знова до чужих.

Всякий знає, що до писаня листів є осібний папір, дуже часто однак буває, що деякі люди пишуть на якім небудь, деколи й посмарованім папері. Сего отже треба вистерігати ся і писати все лиш на листовім папері і то чистім та непомятім. Коли пишемо до рівних нам можна уживати паперу білого або й кольорового, форми вісїмки. До людий висших станом треба писати лиш на білім, некраткованім папері більшої форми тз. кварт. На самій горі листа по правій стороні пишемо дату, а яких 5—6 цм. низше, по середині заголовок (титул). По лївій стороні лишаємо все відступ на 3—5 цм. залежить від того, якого формату ужили ми до писаня. На самім кінцї листа приходить поздоровленє, а опісля підпис того, хто лист пише. Самий підпис на осібній стороні не може бути.

Коверта мусить бути дібрана до листа, а адрес виразно написаний і докладний. При тім треба все подати цїлий титул того, до кого пишемо, а коли він має більше титулів, треба вибрати найважнїйший.

Про се, що всякий лист треба точно оплачувати, знає кождий. Таксамо знають всї й се, що листів без підпису т. зв. анонїмових не повинни ми нїколи писати, бо се нечесно.

Коли загалом хочемо писати лист треба перш всього застановити ся, що маємо писати. Найкрасше є передумати цїлий лист, а доперва тодї зачинати писати; з того є така користь, що лист не буде покрислений, що не буде похибок, а письмо буде чисте. Важне памятати й се, що в гнївi не повинни ми нїколи писати листів; все треба почекати аж гнїв пройде, а тодї вже розважнїйше зможемо писати про таке, що нас торкає.

Нїколи не даваймо чекати на відповідь а відповідаймо ясно і докладно.

Коли пишемо до когось зовсїм незнакомого, а просимо його о відповідь, треба долучити марку. Не випадає однак сего робити, як пишемо до знакомих або висше поставлених осіб.

Загалом при писаню листів треба уважати на найменші дрібницї, бо письмо не слово, яке сейчас проминає. Остає воно на папері на все. В сїм згляді люди такі уважливі, що дивлять ся на се, як лист зложений. Звісно іменно, що лист писаний до високопоставлених осіб складає ся так, щоби титул був все на верха.

Дуже важне при писаню листів ще й се, щоб знати, як кого титулувати. Найзвичайнїйший титул се „Високоґоважаний Пане“, до висших осіб а „Поважаний Пане“ до низших. Звичайно додаємо до одного або другого ще й якийсь титул того добродія, до котрого пишемо пр. „Високоповажаний Пане Професор“, „Високоповажаний Пане Судийо!“, „Вп. П. — Меценас“ — до адвоката; „Вп. Пане — Доктор“ — до лїкаря. До людий, яких особливо шануємо, додаємо ще й слово „Добродїю“ пр. „Високоповажаний Пане Совітник Добродїю“, „Високоповажаний Пане Посол Добродїю“, „Високоповажаний Пане Маршалок Добродїю“ ітд. Коли пишемо до духовної особи, то даємо заголовок „Всечеснїйший“ пр. „Всечеснїйший Отче Парох“, „Всечеснїйший Отче Добродїю“, „Всечеснїйший Отче Совітник“ ітд. до єпископа пишемо „Високопреосьвященний Отче Архієрею!“, до Митрополита „Ваша Ексцелєнциє!“; так само пишемо й до намісника, краєвого маршалка і до мінїстрів.

Кождий лист кінчимо поздоровленєм або заявою нашого поважаня. Треба все памятати, що поздоровленєм кінчимо листи до рідні і добре знакомих. Листи знова до менше знакомих або висше поставлених осіб кінчимо звичайно словами: „Остаємо з поважанєм“, „остаємо з правдивим“ або „глубоким поважанєм“. Адресувати треба все з повним титулом. Тут подаємо кілька примірів як належить адресувати.

До добре знакомого: Високоповажаний Пан Н. Н. господар в Стрию, ул. Руська ч. 16; до особи висше поставленої:

Високоповажаний Пан
Ізидор Домбровський

Високоповажаний Пан Радник Суду
у Львові
ул. Стрийська, ч. 12.

до священика:

Всечеснїйший Отець Добродїй
Нестор Новицький,
Всечеснїйший Отець Парох
в Конюхові
п. Завалів.

Коли пишемо до замужних женщин титулуємо їх „Високоповажана Пані Добродїйко“, а кінчимо кромі заявою пошани ще й словами „цїлую ручки“. До незамужних звертаємо ся словами „Високоповажана Панї“ а кінчимо словами „цїлую руки“ лиш тодї, коли їх добре знаємо.

На самий конець додамо ще й се, як треба титулувати всякі институциї і власти.

Слова „Хвальний“ уживає ся при титулованю всяких товариств, „Світлий“ до видїлів і дирекций товариств а також громадських урядів, староств, повітових Видїлів, Дирекций скарбових і зелїзничих, Судів, податкових Урядів і т. п. До Мінїстерства, Намісництва, Краєвого Видїлу і т. п. уживає ся все слова „Високий“, пр. Високий Видїле краєвий, Висока Палато (до парляменту або сойму), Висока ц. к. Радо шкільна краєва і т. п.

Замітки до оголошень.

Численні письма з подякою, які приходять кождого дня до фірми **Leopold Wlček, Leinenweberei in Nachod (Böhmen)** сьвідчать найлїпше о знаменитих фабрикатах, що їх сеся фірма виробляє.

Кожда господиня, кожде заведенє, одним словом кажучи кождий, хто потребує полотняних виробів, знайде в ткальни Леопольда **Wlček** найзнаменитше жерело закупна. Просить ся жадати присилки цїнників і взорів.

Ґаздинї, заїздні доми, готелї, пансионы як також і инші заведеня зроблять добре, наколи на случай запотребованя піря і пуху або готової постелї, приборів на ліжка або матерацїв, звернуть ся з повним довірем до солїдно обслугуючого дому висилкового, **Max Berger in Deschenitz, Nr. 190 b., Böhmerwald**, котрий сего рода товари висилає до усїх країв. Сю фірму, будучу в можности, задля безпосереднього закупна, доставляти добрих та вповнї вартісних ґатунків товару, по причинї єї солїдности можна кождому як найлучше поручити Близші пояснення в части оголошень.

Берґера медич. і гіґієн. МИЛА мають світову славу. В місце сталого мила смоляного Берґера уживає ся рівнож, так само препарованого мила смоляного Берґера в стані плинним, в случаях хороби скіри, яко лїк на порплї на голові та бородї і яко средство на поріст волося. Ціна за фляшку К 1·50 Правдиве лишень з підписом фірми **G. Hell & Co.**, до набутя у всїх аптиках і дрогуериях. — Гляди оголошенє.

Давно випробований „Edelgeist“ є средством дуже улюбленим сильно дїлаючим і взмiцняючим, до всїлякого ужитку служаче туристам, людям управляючим спорт і військовим, усмиряє біль голови і ревматизм, знаменито дїлає, коли ужиє ся его по фізичній праци, можна его уживати яко лїку проти укушень пасїкомців а змішаний з водою яко знамените средство до полоканя ями устної Яко опална француска горівка, уведено в оборот торговельний лїк під назвою „Volks - Edelgeist“. — Гляди оголошенє.

Перша одинока руська фабрика. Робітня арт. бронзівнича виробів церковних

ІВАНА КУЗЬМИЧА

Львів, улиця Руська ч. 3. або Підвалє 9.

Поручає всему Всечеснїйшому Духовеньству і брацтвам церковним свій вприб власнпї: з золота, срібла, альпаки, бронзу, міди і пр. Виконує пауки ріжної міри, лямпи перед найсьв. дари, лїхтарі, патериції, хрести до процесиї, напрестольнї, чаші, монстранциї, кадильниці, лодки, евангелия, берелка для дївчат і пр. Виконую дуже солїдно і можливо по найнизших цїнах.

ПОЗІР! Принимаю всїлякі позолоченя, сріблення в огни і ґальванїзацию чаш Монстранциї, кулї мідяні на копули церковні під ґваранциєю.

37

При більшім замовленю даю значний опуст!

Кілька уваг про се, як поводити ся на вулиці і в товаристві.

Хто жиє з людьми, мусить памятати, що вони більше зважають на його поведенє, чим богацтво або ученість, що радше приймають в своїм товаристві хотьби й убогих або менше образованих але чемних і ввічливих, ніж богатих або учених, але простих і неогладжених.

Тому й цінне се знати, як поводити ся з людьми у всяких обставинах. Очевидно, що в многих случаях годі се вивчити, що рішає тут вже вроджений дар, але все таки много є такого, що приняло ся в однім стані, а не знає його другий, що отже таки треба вивчити.

Та при всім тім не можна забувати й се, що основою в поведеню з людьми мусить бути сама душа, що отже вся наша чемність, вся ввічливість мусить плисти з душі, бо інакше стане вона лиш слїпим, недоладним наслїдуванєм принятих форм.

Правдиво ввічлива людина не знає зарозумілости ні гордости, не знає й пересадної, неприродної ввічливости, ні підхлїбства, а руководить ся все засадою, „хто вміє шанувати себе, сей пошанує й другого“. Не знає така людина, що обмова, не знає, що таке кривдити другого на чести, не знає й неправди та облуди. Всякому вміє віддати належну честь, але всякий й її пошанує.

На сім місці подаємо коротенько ті найважнїйші уваги, які всякий, що жиє з людьми, мусить знати.

Здоровимо всїх знакомих, які старші від нас віком або висші становиском. І женщинам належить ся від нас поздоровленє. В комнатї здоровимо уклоном, а на вулиці здоймаючи капелюх або шапку. Дуже негарно тримати тодї руки в кишенях або курити папіроса. Се уважають навіть за обиду. Так само обидливо є при здоровленю дивити ся кудись в бік, а не на того, кого здоровимо, або здоровити аж тодї коли вже минаємо. Капелюх не знимаємо рукою від сторони прохожого, а лиш противною, бо так не заслонюємо своєї тварі. Уклін а й відклін повинен бути все статочний, свобідний і нїколи підлесливий. Коли йдемо з другим і він когось здоровить, повинні й ми зняти капелюх.

На улиці треба тримати ся все просто, не дивити ся в землю та не вимахувати руками. Не гарно що хвиля оглядати ся, їсти, свистати, співати, або псикати за кимсь. Коли йдемо з старшою людиною, лишаємо їй місце праворуч, загалом місце вигіднїйше. Коли йдемо в трійку то місце в середині належить ся найстаршому. Ставати на вулиці більшими гуртами негарно хочби тому, що тодї стоїмо прохожим на заваді. Палицю чи парасоль не треба нести під пахою а в руці. Прохожих треба виминати уважно, щоб не тручати. Коли хто незнакомий просить о якесь поясненє треба відповідати докладно, а коли самі питаємо, то здоймаємо наперед капелюх, а як дістанемо відповідь, чемно дякуємо.

В товаристві поводимо ся все чемно і ввічливо. Коли входимо до покою, лишаємо плащ, парасоль або палицю в передпокою (сінях), а в руках тримаємо лише шапку. Нїм увійдемо треба запукати в двері і чекати так довго аж попросять. Входячи до покою кланяємо ся чемно і чекаємо аж господар просить сїдати. Сидїти треба просто, не хиляти ся наперед, ні розпирати ся в кріслї, не рушати ногами, ні сувати кріслом! Коли приходимо до кого з візитою або по нашому „в гостину“ треба найперш привитати ся з господинею і господарем, а опісля з другими гістьми. Як не всї гості нам знакомі то господар повинен нас познакомити, причім женщинам і старшим не подаємо руки так довго, аж вони се зроблять. При забаві уважаємо, щоб до нїкого не відвертати ся плечима, а в розмові уникаємо всяких обмов, шептів, негарних слів і надмірної говірливости, яка може других мучити. Не гарно є відповідати кивненєм голови, а також питати ся словами „Що?“ „Га“ ітд. Все треба уживати в таких случаях „Прошу“, „дуже радо“, „на жаль“ і т. п. Коли за що небудь дякуємо, уживаємо супроти женщин слів „цїлую руки“. Не забуваймо також, що дуже лихо представляє ся в товаристві той, хто зївае, скробає ся, чистить нігті, тріскає пальцями, довбає в носї, ухах або устах, підпирає ся, крутить безнастанно вус. Коли ми є в жіночім товаристві не по-

винні курити, хиба що нас попросять. Як тяжко нам переломати наліг, в такім случаю повинни бодай попросити о позволенє. При відвідинах хорого трєба від куреня рішучо здержати ся. Не повинни ми також надто довго пересиджувати у хорого, бо се його мучить. Так само треба вистерігати ся в таких случаях бесїд про хороби та про лихий вигляд хорого і критики того лїкаря, що його лїчить. Найкрасше оповідати, якісь веселі новини.

При їдї так у себе дома, як і в чужих людий треба памятати ось що:

До стола приходїм все в час і сїдаймо на то місце, яке нам вкажуть. При самій їдї негарно, сербати, нї мляскати устами. Руки не опираємо лїктями на столї а тримаємо їх близько себе. Уста треба витерати серветою, а нїколи рукою або обрусом. Дуже много людий має звичай робити з хлїба кульки і кидати ними на сидячих при столї. Сей звичай дуже поганий треба його отже вистерігати ся. Страви беремо все правою рукою, і уживаємо до сего тої ложки або вилок, які є на полумиску, а нїколи своїх. Очевидно, що вилкй, ложку і ніж, які були на полумиску треба там лишити. При їдї мяса тримаємо вилки в лївій руцї, а ніж в правій. До уст беремо страви лиш вилками, а не ножем. Нїякої страви не їмо пальцями. Все уживаємо до того вилок. Риби або дріб, в яких є много костий, можна притримувати кавалком хлїба. Нїколи не треба витирати сосу з тарілки хлїбом. Хлїб ломимо рукою, а не краємо ножем. Так само не краємо ножем картофель і деяких лєгумін. Пальцями можна брати лише всякі овочі. Кістки і лупину з овочів складає ся все на тарілку, а нїколи на обрус.

Від стола встаємо тодї коли вже встане господар або господиня та й другі гостї, і дякуємо всїм загально за товариство, очевидно найперш женщинам. Женщинам можна дякувати цїлуючи в руку, мущинам подаючи руку.

Замітки до оголошень.

Еміґрация колись а тепер.

Хто перед 50 лїтами хотїв їхати у Америку, мусїв відбуватп подорож при услівіях о много труднїйших нїж тепер. В тодїшних часах не було єще тілько зелїзниць кілько їх тепер, і нераз треба було піхотою або фірою відбувати довгі та томлячі подорожі, щоби дістати ся до найблизшої стациї зелїзничої, з відкіля доперва удавано ся до місця портового де всїдалось на корабель. Давнїйше їхало ся лишень кораблями вітрильними до Америки, а подорож тревала нераз цїлими місяцями, заки добпто до порту. Справдї потреба було тодї відваги до підпринятя такої подорожі і не оден вибираючий ся у дорогу, прощав своїх найблизших у переконаню, що пращанє се може бутп у послїдне.

О скілько змінили ся відносини тепер. У нинішних часах не лишень будуєсь у краю що раз більше зелїзниць, так що з многих місцевостий можна відразу сїдати до потягу, але також і подорож морем відбуває ся тепер моднимп кораблями, які ідуть з пристанп до Америки 6—7 днїв. Суть то прегарні і великі кораблї, котрі їдуть з **Бремп** до Америки і они тїшать ся признанєм подорожуючих.

Подорожні їдучі через **Бремен**, позістають не лишень під опікою властп, але також і під опікою прилюдно знаної фірмп **F. Missler** в **Bremen** за котрої посередництвом тисячі людий, цїлковпто вдоволених переведено через море.

Звертаємо увагу на оголошенє сеї фірмп у нашім календарп.

НЕДОБРЕ ТРАВЛЕНЄ потягає усе за собою корчі у жолудку, відбиваня, гемороіди, слабости утроби, болї голови, недиспозицию, нервовість, оспалість, апатию, отяжілість, ослабленє ума, та загальний занепад на силах. Усе те можна усунутп наколи уживає ся лїку „SAGRADA BARBER“, яке мож купити у кождій аптицї.

Пробна пачка **70** сот. Найменше висилає ся почтою в сригінальній пачці за **К 2·60**, або 4 пачки пробні за **К 3.** — Хто надіпле належитість одержить се оплатно з аптики „**Zum heiligen Geist**“, **Wien I. Operngasse 16, Depot 136.**

Адвокати Українці в Галичині й Буковині.

А) У Львові:

Кость Левицький, в домі „Дністра“, ул. Підвалє 7.
Микола Шухевич, ул. Сикстуська 46.
Володимир Старосольський, ул. Коперника 14.
Петро Максимович, оборонець в справах карних, ул. Красіцьких 8.
Іван Кос, ул. Театральна 6.
Макс Левицький, ул. Валова 23.
Ярослав Олесницький, Ринок 43.
Кароль Подляшецький, ул. Кохановського 18.
Филип Евин, ул. Бляхарська 8.

Б) На провінції:

Доктори прав:
Бережани: Андрій Чайківський.
Бібрка: Роман Перфецький.
Богородчани: Михайло Новаковський.
Борщів: Дамян Савчак обор. в справах карних.
Бурштин: Северин Данилович.
Городенка: Теофіль Окуневський.
Городок: Льонгин Озаркевич.
Делятин: Микола Лагодинський.
Долина: Омелян Левицький.
Дрогобич: Кузів.
Заліщики: Роман Стефанович.
Збараж: Стефан Бохенський.
Зборів: Евген Вацик.
Золочів: сов. Іван Виханський; Теодор Ваньо.
Журавно: Михаїл Лакуста.
Калуш: Андрій Кос.
Коломия: Теофіль Дембицький; Іван Ганкевич.
Комарно: Тома Печерський.
Косів: Лев Кульчицький.
Кути: Данило Кулик.
Лісько: Роман Витошинський.
Мостиска: Мирослав Здерковський.
Надвірна: Іван Саноцький.
Перемишль: Теофіль Кормош; Володимир Загайкевич.
Рава руська: Дмитро Левицький; Володимир Шараневич.
Рогатин: Михайло Бабюк.
Самбір: Данило Стахура.
Старий Самбір: Юліян Лужецький.
Сколє: Евген Петрушевич.
Солотвина: Микола Желехівський.
Сокаль: Петро Лінинський.
Станиславів: Йосиф Партицький; сов. В. Мандичевський; Іван Мандичевський; Лев Бачинський; Юлій Олесницький.
Стрий: Єронім Калитовський; Ілярій Бачинський.
Тернопіль: Ізидор Голубович; Станислав Чикалюк; обор. в справах карних Гриневецький; Генрик Топольницький.
Товмач: Іван Макух.
Чортків: Антін Горбачевський.
Щирець: Бірецький.
Яблонів: Кирило Трильовський.
Яворів: Роман Секела.
Ясло: Теодор Сінкевич.
Ярослав: Михайло Станько.

В) На Буковині:

Чернівці: Василь Дутчак; Т. Галіп; Ст. Гординський.
Кіцмань: Оробко.

Г) У Відни:

Евген Левицький.

НОТАРІ УКРАЇНЦІ.

А) У Львові:

Йосиф Онишкевич, ул. Театральна 6.
Володимир Лушпінський. ул. Ягайлонська 8.

Б) На провінції:

Болехів: Іван Чехович.
Винники: Володимир Левіцький.
Войнилів: Александер Дідицький.
Галич: Лев Гузар.
Городенка: Іван Раставецький.
Золочів: Іван Мелешкевич.
Коломия: Кость Телішевський.
Краковець: Петро Бугель.

Нове Село: Михайло Гординський.
Підгайці: Порфір Яремович.
Потік золотий: Стефан Танчаковський.
Рожнїтів: Станислав Лучаківський.
Скалат: Омелян Шолгиня.
Стара Сіль: Едмунд Базилевич.

ЛЇКАРІ УКРАЇНЦІ.

А) У Львові:

Доктори:

Іван Бережницький (дентист), ул. Підвалє 7.
А. Бурачинський, ул. Чарнецького 6.
Мирон Вахнянин (недуги внутрішні), ул. Льва Сапіги 2.
Лев Коссак (недуги скірні), ул. Чарнецького 26.
Володимир Кобринський, Ринок 41.
Софія Морачевська (недуги жіночі), ул. Миколая 11.
Евген Озаркевич, директор Народної Лїчниці, Підвалє 7.
Щасний Сельський, (недуги жіночі, акушер), ул. Третого Мая 11.
Петро Сушкевич (недуги скірні), ул. Лонцького 9.
Йосиф Чачковський (недуги скірні), ул. Міцкевича 14.
Антін Хомин, ул. Зїморовича 3.
Кость Танячкевич, Богданівка.

Б) На провінциї:

Бережани: Ковшевич.
Болехів: Константин Ікалович; Микола Подлуський.
Болшовець: Галяревич.
Городенка: Іван Цїпановський.
Глиняни: Іван Мох.
Гологори: Ярослав Лопатинський.
Делятин: Олекса Гарасовський.
Залїщики: Іван Соловський.
Збараж: Володимир Білинський.
Зборів: Евстахій Бачинський.
Жабє: Яків Невестюк.
Калуш: Іван Куровець.
Камінка стр.: Михайло Олїйник; Яців
Коломия: Олександер Козакевич; Зиновій Левицький.
Копичинці; Лука Сафіян.
Коростенко (к. Хирова): Михайло Яремкевич.
Краковець: Станислав Полянський.
Крукеничі: Корнило Кош.
Кульпарків: Г. Малишевський.
Ланчин: Евген Пасїчинський.
Липиця долїшна: Теофіль Гвоздецький.
Любачів: Іван Полохайло.
Мостиска: Іван Лебедович.
Нїсько: Володимир Лаврівський.
Нове село: Володимир Дроздовський.
Перемишль: Стефан Дмоховський (дентист); Мариян Долинський; Михайло Кос (окулїст).
Перегинсько: Іван Чапельський.
Рава руська: Ярослав Вахнянин.
Розділ: І. Яблонський.
Рогатин: Антін Терлецький.
Сокаль: Мирон Яюс.
Станиславів: Володимир Янович; Роман Яросевич; А. Жуківський; Ярослав Грушкевич (окулїст).
Старий Самбір: Теодор Соневицький.
Стрий: Кирило Дольницький; Іван Навроцький.
Теребовля: Гриць Гарматїй; Чаплинський.
Тернопіль: Олександер Грабовський; Володимир Вітошинський.
Щирець: Евген Тресньовський.
Янів к. Теребовлї: І. Брилинський.

Б) На Буковинї:

Чернівцї: В. Филипович; К. Клим; В. Гузар; Я. Бурачинський.
Кімполюнг: Евген Кобринський.
Кіцмань: Л. Воєвідка.

Г) На Шлеску:

Тшинець: Антін Гнатишак.

Д) У Відни:

Денис Білинський дентист. VII/3 Lerchenfeldergürtel 64.
Стефан Гриневецький, секундар шпиталя Рудольфа, VIII/2 Lerchenfelderstr. 44.
Теодор Гринчак, VIII/I Josefstädterstr. 20.
Осип Дакура, VI/I Thaliastrasse 102.
Волод. Миколаєвич, VII. Neustiftgasse 53.
Евген Мисула, XVIII/I Schulgasse 72.
Яків Турин (дентист), XVIII/I Währingerstrasse 93
Вінкент Фукала (окулїст), VII/3 Kaiserstrasse 86.

Просить ся уважати на BARBER назву Barber!

Найлучше средство прочищаюче

Просить ся уважати на BARBER назву Barber!

Sagrada Barber

цїлком нешкідливе, від 20 лїт випробоване по клїнїках, лагідне, чисто рослинне, природне средство, відзначене к. к. державними нагородами

з Аптики „Zum heil. Geist“

помагає певно

при запертю стільця, затвердженю, безсильности кишок при стовщеню і т. п.

Від довше як 20 лїт поручають сей лїк професори, лїкарі та загал при недомаганях у травленю з найлутшим вислїдом, по тій причині що сей лїк в противставленю до иньших средст прочищаючих, взміцняє жолудок надає силу кишкам так що з часом средства прочищаючі цїлковито суть злишними.

Належить однак уважати на назву **BARBER**

бо се есть знаком правдивости лїку.

Пуделка по *K* 2·40 і пуделка пробні по *K* — 70 сот можна набути у кождій аптиці, де сего не можна дістати, треба звертати ся до одинокого місця виробу:

Apotheke „Zum heiligen Geist“

Wien, I. Operngasse 16, Depot 136.

Просить ся уважати на BARBER назву Barber!

Найменша висилка почтою 1 ориґ. пачка K 2·60, або 4 пачки пробні K 3·—. Наколи надішле ся належитість, висилає ся оплатно.

Просить ся уважати на BARBER назву Barber!

Купон канцелярії тов. „Просьвіта“.

По предложеню сего купону вишле **канцелярия товариства „Просьвіта“** у Львові, Ринок ч. 10 одну з ґруп книжок, вичислених на стор. 96 сего календара.

Лише до кінця мая 1913 р.

За оказанєм сего купону при закупні за готівку (видавництв) книжок Українського Педаґоґічного Товариства означених в катальозї числами 14, 58, 68, 93, 94, 98, 98 а, 99 а, 100, 112, 117, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 137 а, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 148, 149, 151, 152, 153 і 154 одержить купуючий **25% опусту** — а при числах 3, 50, 107, 110, 115, 118, 145, 147 і 150 **30% опусту** — з цїни кождої закупленої книжки. (При замовленю непотрібні числа книжок просить ся вичеркнути).

Л. Р. Т. Л. Р. Т.

ЛЬВІВСЬКИЙ РУСЬК. НАР. ТЕАТР „РУСЬКОЇ БЕСЇДИ“

дирекция Йосифа Сталника.

Каса львівського руського народного театру видасть на отсей купон 1 білєт III рядний за знижкою 15% або 1 партер чи ґалєрию за знижкою **20%**.

Дирекция театру.

(Купон сей важний від 1. сїчня до 1. червня 1913 р.)

Л. Р. Т. Л. Р. Т.

За предложенєм сего купону кождий хто купить в **Союзнім Базари у Львові, улиця Руська ч. 20** нараз товарів за суму від 5 кор. до 15 кор. одержить 5% рабату хто купить нараз за суму більшу як 15 кор. одержить **10%** рабату.

Цїнники висилаємо на жаданє.

Витяти і принести або прислати почтою до „Союзного Базару“.

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“ у всїх своїх філіях признасть купуючому за зложенєм сего купону в часї від сїчна до кінця мая 1913 р. і то від закупна що найменше за 10 кор. (з виключенєм цукру) **2%** опусту.

Наші купони.

Аби приспорити властителеви календаря, крім користий моральних також як найбільше користий матеріяльних, виєднала редакция календаря у управи канцелярії „Просьвіти“, Українського Педагогічного Товариства, Львівського Руського Народного Театру „Руської Бесїди“, „Союзного Базару“ і „Народної Торговлї“ відповідні знижки, які кождий одержить за предложенєм в відповіднім місци і часї відповідного купону.

Маємо надїю, що наші стараня у тім напрямі стрінуть ся з признанєм з боку набувців календаря, бо не сумнїваємо ся, що неодному з них стануть наші купони у великій пригодї особливо в нинїшних часах загальної дорожнечі.

Старанєм редакції буде навязати в слїдуючім роцї зносини ще й з иншими фірмами у тім самім напрямі, а також подбати о ще инші користи матеріяльні для набувців календаря.

ВАЖНЕ ДЛЯ ЧИТАЧІВ
- книжок і часописий. -

Докладні поясненя чужих слів і зворотів, що так часто стрічають ся в нашів письменній мові подає

СЛОВАР ЧУЖИХ СЛІВ

зібраний

Д-ром Зеноном Кузелею і Мик. Чайківським

і виданий під редакцією і накладом

д-ра Кузелї.

Словар має около 400 сторін друку малого формату в 2 стовпцї і містить звиш 12000 чужих слів.

Коштує по 3 К 60 сот. брошурований, 4 К звичайно а 4 К 20 сот. гарно оправлений — на лїпшім папери о 20 сот. більше.

Хто бере 5 примірників не платить пересилки, хто бере 15 прим. дістає ще й один даром, при більших замовленях (особливо дляш кіл) 10% опусту.

Читальнї, Сїчи і пожарничі Соколи не платять пересилки, яка виносить 20 сот., рекомендовано 45 сот.

⊙ ⊙ ⊙

Замовленя принимає ся на адресу:

Др. Зенон Кузеля,

Чернівцї, ул. Гайдна, ч. 7.

5% на цїли Товариства „Просьвіта“.

Вже появили ся в продажи

циґаретові паперцї і тутки

з маркою

„ПРОСЬВІТА“

з яких продажи **5%** призначено на цїли Товариства „ПРОСЬВІТА“. Паперцї і тутки зроблені ***з найлїпшої египетської бібулки*** в чотирох менше або більше люксусових сортах. З огляду на те, що з продажи паперців і туток „ПРОСЬВІТА“ може мати Товариство більший прихід, Головний Видїл Товариства взиває Філії і Читальні „ПРОСЬВІТИ“, щоби уважали на те, аби в трафіках і крамницях Товариства продавано тутки і паперцї „ПРОСЬВІТА“. Обовязком членів „ПРОСЬВІТИ“ є домагати ся по всїх трафіках і склепах туток і паперців „ПРОСЬВІТА“.

З замовленями звертати ся на адресу!

М. ТРАМЕР Львів, улиця Кохановського ч. 11.

КУРЦЇ! Уживайте лише туток і паперців „Просьвіта“!

2½% на „Рідну школу“

Коперника 21.

ПЕРША

СПІЛКА ПЛЯКАТОВАНЯ АФІШІВ

і бюро оголошень у Львові

виконує всїлякі роботи з обсягу плякатованя старанно, скоро і по найприступнїйших цїнах.

Українська преса.*)

(подав Вол. Дорошенко, завідатель бібліографічного Бюра Наукового Тов-а ім. Шевченка).

I. В Австро-Угорщині.

А) Галичина:

1. **Вісти з Запорожа.** Часопись рухан-кових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. 3-тий рік виданя. Виходить у Львові що місяця, ул. Руська, ч. 20. Ціна на рік 2·40 К з пересилкою.

2. **Вісти з Українських Товариств.** Орган Українського Педагогічного Товариства у Львові, ул. Мохнацького 12. 1-ий рік. Виходить раз у місяць. Ціна 2 кор. річно.

3. **Вістник законів і розпоряджень краєвих** для королівства Галичини і Володимирії з Великим Князівством Краківським. Львів, Намісництво, ул. Чарнецького. Виходить з перервами від р. 1853.

4. **Вѣстникъ Перемыской Епархіи.** Розпорядженя і обіжники епископські. Перемишль, гр. кат. консисторія. 24-ий рік виданя.

5. **Вістник Станиславівскої Епархиї.** Станиславів, гр. кат. консисорія. 27-ий рік виданя.

6. **Вперед.** Часопись для робочого люду, орган української социял-демократиї. 1-ий рік. Виходить раз на тиждень у Львові. Адреса: ул. Жулїнського, ч. 10, партер. Ціна 4 кор., 5 м., 2 дол. на рік.

7. **Голос Підкарпатя.** Суспільно-політичний двотижденник. 2-ий рік виданя. Виходить що другої пятниці у Дрогобичі, ціна на рік 4 кор.

8. **Господарська Часопись.** Часопись для хліборобів. Орган краєвого Товариства господарського „Сїльський Господар". 3-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Ціна 4 К. річно. Львів, ул. Зїморовича, ч. 20. (Ч. телєфону 1093).

9. **Громадський Голос.** Радикальна політична часопись. Орган укр. радикальної партиї. 17-ий рік вид. Виходить раз на тиждень у Львові, ул. Коперника, ч. 16, ціна 4 кор. річно або 4 марки, $1^1/_2$ доляра, 3 руб.

10. **Дзвінок.** Ілюстрована часопись для дїтий і молодїжи, з „Додатком для малих читачів". 23-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Ціна 6 К., 6 м., 3 руб. або 2 дол. річно. Львів, ул. Мохнацького, ч. 12.

11. **Дїло.** Часопись полїтична. Орган укр. нац.-демократичної партиї, 33-ий рік виданя. Виходить що дня у Львові, Ринок, ч. 10, ціна на рік 32 кор. (телєфон 261).

12. **Економіст.** Місячник економічно-господарський. 9-ий рік вид. Орган Краєвого Союза Ревізийного у Львові, ул. Домінїканська, ч. 11, II. п. Ціна на рік (разом з популярним додатком „Самопоміч") 5 кор. (телєфон 42).

13. **Емігрант.** Часопись „Товариства св. Рафаіла" для охорони руських емігрантів з Галичини і Буковини. 2-ий рік вид. Виходить 5 разів на рік у Львові, ул. Коперника, ч. 36. Ціна 1 К. річно.

14. **Житє.** Видавництво, посьвячене інтересам української молодїжи. Виходить книжочками 3—4 арк. мал. 8⁰ (на рік 20 арк.). 1-ий рік. Адреса: Ф. Андрусевич, ул. Супінського, ч. 21 у Львові. Ціна на рік 4·50 К, 2 руб., $1^1/_2$., 5 мар.

15. **Записки Наукового Товариства ім. Шевченка.** Український науковий журнал. 21-ий рік виданя. Виходить раз на два місяцї. Ціна на рік 12 К. або 6 руб. Львів, Супінського, 21. (телєфон: 1099).

16. **Здоровлє.** Орган посьвячений санітарно-гігієнічним справам українського народа. 1-ий рік. Виходить раз на місяць. Видає: Руське Товариство Лїкарське. Адреса: Львів, Підвалє, 7. Ціна річно 4 К, 2 руб., 4 м., 2 дол.

17. **Зелїзничник.** Орган українських зелїзничників. 3-ий рік вид. Виходить раз на місяць. Ціна на рік 4 К. Адреса редакциї: Львів, ул. Городецька, ч. 95, адмінїстрация: Відень (Wien), V/1 Zentagasse 5.

18. **Земля і Воля.** Часопись для робочого люду. Орган української-социял-демократиї. 7-ий рік вид. Виходить раз на тиждень у Львові, ул. Коперника, 34. Ціна 4 кор., 5 м. або 2 дол. на рік.

*) Рік виданя поданий той, який часописи мали в 1912 р.

19. **Калуський Листок.** Двотижневник полїт.-економічно-просьвітний. Орґан повітової орґанїзациї народно-демократичної партиї. Виходить двічи на місяць. Цїна 1 К. річно з перес. 1-ий рік. Адреса: Др. Іван Куровець в Калуши.

20. **Львôвско-архіепархіяльнй Вѣдомости.** Орґан гр. кат. Митрополичої консисторії. Виходять у Львові 24-ий рік.

21. **Малий Місионарчик.** Часопись для дїтий. 10-ий рік вид. Виходить що місяця при „Місионарі".

22. **Місионар.** Часопись релїґійна для народу. Видають оо. Василияни. Виходить що місяця у Жовкві. 16-ий рік вид. Цїна на рік 1·20 К.

23. **Народна Часопись.** Ґазета краєвого правительства. 22-ий рік вид. Виходить щодня у Львові, ул. Чарнецького, 10. Цїна нарік 10·80 К., в староствах 4·80 К.

24. **Науковий додаток до „Учителя"** орґану Українського Педаґоґічного Товариства. Виходить раз на 3 місяцї. Рік І.

25. **Наша Школа.** Науково-педаґоґічний журнал. Орґан Товариств українських учителїв середнїх і висших шкіл „Учительської Громади" у Львові, „Товариства ім. Скороводи" в Чернівцях і „Краєвого Шкільного Союза". 4-ий рік вид. Виходить раз на три місяцї. Цїна 10 К. річно, за границею 12 К. Адреса: (ред.) Львів, Супінського, ч. 21. (адм.) Домінїканська, ч. 4. (Телєфон: 1099).

26. **Нива.** Часопись посьвячена справам церковним і суспільним. 9-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Цїна на рік 8 К. Львів, ул. Куркова, ч. 37.

27. **Нове Слово.** Популярний ілюстрований дневник. Рік 1-ий. Цїна 12 К. на рік. Адрес: Львів, Домінїканська, 11.

28. **Основа.** Християнська часопись для руського народа. Виходить двічи на місяць. 7-ий рік виданя. Цїна 3 К. річно. Львів, ул. Куркова, ч. 37.

29. **Перемиський Вістник.** Орґан перемиської „Народної Орґанїзациї". Видає тов. „Селянська Рада". 6-ий рік виданя. Виходить що два тижнї. Цїна на рік 4 кор. Перемишль, Побереже Фр. Йосифа, ч. 1.

30. **Письмо з Просьвіти.** Орґан т-ва „Просьвіта" у Львові. 6-ий рік виданя. Виходить що місяця. Цїна 3 кор., 3 м., 1 дол., 2 руб. річно. Адреса: Львів, Ринок, ч. 10. (Телєфон 706).

31. **Підгірский Дзвін.** Двотижневник полїтичний, просьвітно-науковий і господарський. 1-ий рік. Виходить двічи на місяць. Адреса: Новий Санч, ул. Ягайлонська, ч. 270. Цїна на рік 4 кор., 3 руб., 2 дол., 6 мар.

32. **Подільське Слово.** Укр. нац.-дем. часопись. 4-ий рік виданя. Виходить двічи на місяць. Цїна на рік 4 К. Тернопіль, ул. Міцкевича, ч. 3.

33. **Покутське Слово.** Тижденник присьвячений справам полїтичним, господарським і просьвітним Покутя. 1-ий рік. Виходить в Коломиї, ул. Дра Новіцького, ч. 53. Цїна 2 К, 4 м., 1 д. річно.

34. **Правничий Вістник.** Орґан Товариства українсько-руських правників. 3-ий рік виданя. Виходить раз на три місяцї у Львові, Чарнецького, ч. 26. (Телєфон: 624).

35. **Провідник рільничих кружків.** Рільнича часопись. Додаток до „Przewodnika Kółek Rolniczych" що виходить 27-ий рік тричи на місяць і коштує 3 К. Видає Головний Заряд Кружків рільничих у Львові, ул. Коперника, 11.

36. **Рільничі Відомости.** Часопись присьвячена хлїборобству. 7-ий рік виданя. Виходить що кварталу. Видає безплатно фірма Йосиф Каррах у Львові, ул. Костюшка, 18.

37. **Руслан.** Християнсько-суспільний дневник. 16-ий рік вид. Цїна 24 К, або 14 руб., 7 дол. річно. Адреса: Львів, ул. Хмєлєвського, ч. 15, II. п. (Телєфон: 1484).

38. **Самопоміч.** Популярна часопись для народу присьвячена економічним справам. Видає Краєвий Союз Ревізийний. 4-ий рік вид. Виходить що місяця. Цїна 1·20 К. річно (5 К. з „Економістом"). Львів, Домінїканська, 11.

39. **Свобода.** Полїтична, просьвітна і господарська часопись. Популярний орґан укр. нац.-дем. партиї. 16-ий рік вид. Виходить що тиждня у Львові, Ринок ч. 10. Цїна на рік 4 К, 4 м., 4 руб., 1½ дол.

40. **Сїчові Вісти.** Письмо присьвячене сїчовим справам, просьвітї і науцї. Виходить що місяця як безплатний додаток до „Громадського Голосу". Рік 1-ий.

41. **Станїславівські Вісти.** Тижневник полїтичний, просьвітний і економічний. 1-ий рік вид. Цїна 6 кор. річно. Адреса: Станїславів, ул. Сапіжинська, ч. 93.

42. **Торговельно-промисловий Вістник.** Українська часопись посьвячена реклямі. Виходить двічи на місяць. Рік 1-ий. Передплата 2 К. річно. Адреса: Стрий, ч. 26, Іван Савицький.

43. **Учитель.** Орган „Українського Педагогічного Товариства". 24-ий рік вид. Виходить раз на місяць. Ціна 6 К, 6 м., 7 фр., 2 дол. на рік. Львів, ул. Мохнацького, 12.

44. **Учительське Слово.** Орган „Взаїмної помочи галицьких і буковинських учителїв і учительок". Рік 1-ий. Ціна 8 К., 4 руб. на рік. Адреса: Львів, ул. Скарбківська, ч. 33. II. п.

45. **Часопись для спілок рільничих.** Часопись присьвячена хліборобським справам. Видає (в україн. і польській мові) Бюро патронату для спілок ощадности і позичок при Виділї краєвім у Львові. 9-ий рік вид. Виходить що місяця. Ціна на рік 3 К. Адреса: Львів, Палата Соймова.

46. **Хроніка Наукового Товариства ім. Шевченка.** Звіт Виділу і комісий Т-ва. 13-ий рік вид. Виходить раз на три місяці.

47. **Яворівський Голос.** Часопись політично-просьвітна. Орган яворівської повітової организації укр. нац. дем. партиї. Виходить двічи на місяць. 2-ий рік вид. Ціна 4 К. річно. Адреса: Антін Волощак в Яворові*).

б) Буковина:

1. **Борба.** Український соціял-демократичний робітничий орган. Виходить двічи на місяць. 5-ий рік вид. Ціна 4 К, 4 м., 1 дол. Адреса: Чернівці, ул. Мораря, ч. 20.

2. **Вістник законів краєвих** для воєводства Буковини. (Виходить з перервами від р. 1850).

3. **Каменярі.** Орган „Вільної организації укр. учительства на Буковині". 4-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Ціна 6 К, 3 руб., $1^1/_2$ дол. на рік.. Адреса: Мамаївці Нові (Буковина).

4. **Народний Голос.** Народнїй орган. 3-ий рік вид. Виходить раз на тиждень. Ціна 4 К., 5 м., 3 руб., 2 дол. річно. Адреса: Чернівці, ул. Петровича, ч. 2.

5. **Нова Буковина.** Політична часопись. Виходить двічи на тиждень. 1-ий рік. Ціна з „Народнїм Голосом" разом 15 К. річно. Адреса: Чернівці, ул. Петровича, ч. 2.

6. **Хліборoб.** Господарська часопись. Видає Рада культури краєвої для воєводства Буковини. 9-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Ціна 4 К. або 2 руб. на рік. Чернівці, ул. Рошошева, ч. 8. (ред.); ул. Панська, ч. 33 (адм.)

7. **Читальня.** Місячник для просьвіти народу. Видає Товариство „Руська Бесїда". 2-ий рік вид. Ціна на рік 1 кор. Адреса: Чернівці, ул. Петровича, ч. 2.

Крім того в части по українськи виходить урядова часопись церковна „**Candela**" орган митрополичої консисторії на Буковинї, що видаєть ся румунською мовою.

в) у Відни:

1. **Вістник законів державних** для королївств і країв, заступлених в Державній Раді. Виходить з перервами від р. 1849. Ціна на рік 8 К. Адреса: Відень (Wien) K. K. Hof- und Staatsdruckerei.

2. **Робітник в фабриках тютюну.** Орган фахового союза робітниць і робітників, занятих в фабриках тютюну в Австрії. 6-ий рік вид. Виходить двічи на місяць як додаток до польської часописи „Robotnik w fabrykach tytoniu". Адреса: Wien, XVI/1, Kreitnergasse 31 (Arbeiterheim). Ціна 2 К. або 2 марки.

г) на Угорщинї:

1. **Наука.** Духовна и поучительна газета для угро-руського народа. 16-ий рік вид. Виходить раз на місяць. Ціна 2 К. 50 с. річно, за границю 3 К. Адреса: A. „Nauka" Kiadóhivatallának. Ungvár, Rákóczi-utca, 34 sz.

2. **Недѣля.** Поучительно-господарска газета для угро-руского народа. Видає Угорське Правительство. 15-тий рік вид. Виходить раз на тиждень. Ціна 3 К. на рік. Адреса: A. „Negyilya" kiadóhivatálának Budapest, IV, Egyetem- u. 4.

Крім сих часописий виходить в Еденбурзї для ознайомленя Европи з нашими справами місячник „**Ukrainische Rundschau**" — в нїмецькій мові. 10-ий рік вид. Ціна річно 8 К., 4 руб., 8 м., 2 дол., 10 фр. Адреса ред.: Чернівці, ул. Петровича, 2 (Буковина); амін.: Gustav Röttig u. Sohn, Oedenburg, Ungarn.

---

*) З мин. роком перестали виходити отсї часописи: „Неділя" (лїт.-наук. тижневник), „Оса" (гуморист.-сатиричн. двотижн.), „Прапор" (педагог.), „Рідна Школа", „Український Учитель" (педагог. твотижн.).

II. В Росиї.

1. **Днїпрові Хвилї.** Українська часопись. 2-ий рік виданя. Виходить двічи на місяць. Цїна 2 руб. 40 коп. на рік. Адреса: Катеринослав, Проспект, Книгарня Лозинської, для редак. „Днїпрових Хвиль".

2. **Записки Українського Наукового Товариства** в Київі. Науковий журнал. 5-ий рік виданя. Виходить раз на три місяцї. Цїна 5 руб. річно, за кордон 6 р. Адреса: Київ, Велика Підвальна, 14, кв. 30.

3. **Засїв.** Українська тижнева народня ілюстрована газета для селян і робітників. 2-ий рік вид. Виходить що тижня у Київі, Предславинська, 56. Цїна 3 руб. на рік.

4. **Лїтературно-Науковий Вістник.** Український місячник лїтератури, науки й громадського житя. 15-ий рік виданя. Виходить від р. 1907 у Київі. Адреса для Австриї: Львів, ул. Супінського, ч. 21. Цїна 18 К. на рік, для незаможних учнїв, студентів, робітників і селян 14 К.

5. **Молода Україна.** Часопись для дїтий старшого й меншого віку. 5 ий рік вид. Виходить що місяця. Цїна на рік 2 руб. (для передплатників „Рідного краю" 1 р.) Адреса: Київ, Благовіщенська ул., 101 (така сама адреса „Рідного Краю").

6. **Рада.** Газета полїтична, економічна і лїтературна. 7-ий рік виданя. Виходить що дня. Цїна на рік 6 р., за кордон 11 руб. або 27 К. 94 с. Адреса: Київ, Велика Підвальна, 6. біля Золотих Воріт (Телєфон: 1458).

7. **Рідний Край.** Часопись лїтературна і громадська з малюнками, 6-ий рік виданя. Виходить раз на місяць. Цїна на рік 3 руб. (з „Молодою Україною" 4 р.), за кордон на 1 руб. дорожча.

8. **Рілля.** Українська хлїборобська ілюстрована часопись. Виходить двічи на місяць. 2-ий рік вид. Цїна на рік 2 руб., 5 К., 1 дол. Адреса: Київ, Тургенівська 9.

9. **Світло.** Український педагогічний журнал. 2-ий рік вид. Виходить що місяця, крім трьох лїтних місяцїв. Цїна на рік 4 руб. Київ, В. Володимирська, 93.

10. **Світова Зірниця.** Селянська газета. Виходить що тижня. 7-ий рік виданя. Цїна 3 р., за границю 4 р. Київ, Марїнсько-Благовіщенська ч. 125.

11. **Сніп.** Виходить що тижня. 1-ий рік вид. Цїна 3 руб., за кордон 4 руб. Адреса: Харків, Конторська 21. (телєфон 839).

12. **Сяйво.** Ілюстрований лїтературно-мистецький місячник. Рік 1-ий. Цїна на рік 3 руб. Адреса: Київ, Бульварно-Кудрявська, 31, кв. 1.

13. **Українська Хата.** Лїтературно-науковий місячник. 4-ий рік виданя. Цїна на рік 4 руб. За кордон 10 К. Київ, Дїлова, 4.

Крім того деякі часописї, що виходять в росийській мові, містять більшеменше постійно українські статї. Ось вони:

1) **Газета Гадячскаго Земства.** Виходить 2—3 рази на тиждень. 7-ий рік виданя. Цїна 3 р. на рік. Адреса: Гадяч, Полтавської губ.

2) **Вѣстникъ Золотоношскаго Сельско-Хозяйственнаго Общества.** 5-ий рік виданя. Виходить що тижня в Золотоношї Полтавської губ. Цїна 1 р. річно.

3) **Огни.** Росийсько-український ілюстрований тижневник. 2-ий рік вид. Цїна 2 руб. річно. Адреса: Київ, Фундуклеївська 26.

4) **Лохвицкое Слово.** Еженедѣльная газета Лохвицкаго Общества сельскихъ хозяевъ. Выходитъ по пятницамъ на русскомъ и украинскомъ языкахъ. Рік 1-ий. Цїна на рік 1 руб. Адреса: Лохвиця, Полт. губ., Общество Сельскихъ хозяевъ.

5) **Наше Дѣло.** Журнал присьвячений передовсїм сїльській і робітничій кооперациї. 4-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Цїна 3 руб. річно. Адреса: Київ, Спаська ул., 16.

6) **Таврическій Крестьянинъ.** Виходить що тижня в Симферополї (Крим), Госпитальна ул. д. Новиковой. 7-ий рік вид. Цїна 4 руб. на рік. (Частина тексту на укр. мові під заголовком „Українцям"), та деякі инші.

7) **Хлиборобъ.** Крестьянскій сельско-хозяйственный журналъ. Изданіе харьковскаго Общества Сельскаго Хозяйства. 6-ий рік вид. Цїна на рік 1 р. 50 коп. Адреса: Харків, ул. Московська, 10.

Крім сих часописий виходить у Москві для ознайомленя з нашими справами росийської суспільности місячник **„Украинская Жизнь"** в росийській мові, 1-ий рік вид. Адреса: Москва, Дмитровка. 14, кв. 1. (Телєфон: 219—93). Цїна на рік 5., за границю 7.

II. В Америці.

а) в Сполучених Державах:

1. **Америка.** Тижнева часопись для руського народа в Америці. Орган „Провидіня". Видає руська католицька Видавнича Спілка. 1-ий рік. Ціна на рік 2 дол., до Европи 2·50 дол. Адреса: „Ameryka", 27 Union Street, Neu Britain, Conn.

2) **Гайдамаки.** Часопись для українського робочого народа в Америці, орган укр. поступово-робітничої Організації. 4-ий рік вид. Виходить двічи на місяць. Ціна на рік 1½ дол., для Австриї 1·75 дол. Адреса: „Haydamaka", 639. E. 11 Str. New York, N. Y.

3) **Душпастир.** Часопись для руського народа в Америці, присьвячена релігійним, народним і суспільним справам. Видає Руська католицька Видавнича Спілка. 4-ий рік вид. Виходить що місяця. Ціна на рік 1 дол., до старого краю 1·25 дол. Адреса: „Dushpastyr", 27 Union Street, New Britain, Conn.

4. **Народна Воля.** Часопись для українсько-руського народа в Америці. Орган [Нового] Руського Народного Союза. Виходить що тижня. 2-ий рік вид. Ціна 2 д. річно. Адреса: 106 W. Grant St, Olyphant, Pa [Ino. J. Ardan — ред. Jos. Kosowy — адмін.].

5. **Русинъ** Rusin. Урядний орган собранія греко-католицьких церковних братств. Виходить що тижня латинкою для Русинів емігрантів з Угорщини. 3-ий рік вид. Ціна на рік 1½ дол. або 10 К. Адреса редакциї: Rev. Y. Kanulya, 8 Sterling St. Allegheny, Pa. Адміністрациї: Rev. V. Gorzo, 410. Sixth St. Mc.-Keesport, Pa.

6. **Свобода.** Орган [Старого] Руського Народного Союза в Америці. 20-ий рік вид. Виходить що тижня. Ціна 2 дол., за границю 2·50 річно. Адреса: „Swoboda". 83 Grand St. Jersey City, N. J.

7. **Союз.** Тижнева часопись для українського народа. 5-ий рік вид. Ціна на рік 1½ дол., за кордон 2 дол. „Sojuz", Box 1376. Pittsburg, Pa.

б) в Канадї (Canada).

1. **Канадиєць.** Народно-моральний двотижневник. 1-ий рік. Виходить двічи на місяць. Ціна 1 дол. річно. Адреса: „Canadian", 602 Kinstino Ave. Edmonton, Alta. Canada.

2. **Канадийский Русин.** Тижневник. Видає West Canada Publ. Co. LTD. 2-ий рік вид. Ціна на рік 1 дол., за границю 1½ дол. Адреса: Canadian Ruthenian 619 Mc. Dermott Ave. Winnipeg, Man.

3. **Канадийський Фармер.** Часопись для руського народа в Канадї. Видає: Canada North West Publishing Con, Ltd. 10-ий рік вид. Виходить що тижня. Ціна на рік 1½ дол., до Европи 2 дол. Адреса: „Canadian Farmer", Box 3658, St. B. Winnipeg, Man.

4. **Нова Громада.** Центральний орган Федерациї українських социялістів в Канадї. 2-ий рік вид. Виходить що тижня, ціна 2 дол. або 10 К. на рік. Адреса: „Nova Hromada" Kinistino Ave, 536. Edmonton Alta, Can.

5. **Новий Край.** Часопись Товариства руських фармерів в Канадї. Вістник господарства і науки. 3-ий рік вид. Виходить тричи на місяць. Ціна 1½ дол. на рік, за кордон 2 дол. Адреса: „Nowyj Kraj", Box 136, Rosthern, Sask. Canada.

6. **Ранок.** Релігійно-народна часопись для Русинів в Канадї. Виходить що тижня. Рік 7-ий. Ціна на рік 1½ дол. Адреса: The Ranok, P. O. Box 3596, Winnipeg.

7. **Робочий Народ.** Орган федерациї української социялдемократиї в Канадї. 3-ий рік вид. Виходить що тижня, ціна 2 дол. річно. Адреса: „Robotchyj Narod", P. O. Box 3542 (Sta B. Winnipeg, Man).

8. **Сьвідок Правди.** Релігійно-народна часопись. Видає Союз Євангельських християн баптистів в Канадї і Сполучених Державах Америки. 3-ий рік вид. Виходить раз на два тижні. Ціна на рік 1 дол., за границю 1½ дол. Адреса: „Svidok Pravdy", 324 Gerrad St. E., Toronto Ont. Rev. John Kolesnikoff (ред.).

9. **Український Голос.** Просьвітно-економічна полїтична поступова часопись для українського народу. 3-ий рік вид. Виходить що тижня. Ціна на рік 2 дол., до Европи 2½ дол. Адреса: „The Ukrainian Voice". Box 3626, Winnipeg, Man.

в) в Бразилїї.

Місионар в Бразилиї. Місячник релігійний для Русинів католиків. Виходить що місяця. 2-ий рік вид. Видають оо. Василияни. Ціна річно 2 мільрейси, 4 корон, 1 дол. Адреса: „Missionar", Prudentopolis, Paraná, Brasil.

ПІРЄ і ПУХ

1 клґр. сивого, дертого К 2·—, півбілого К 2·80, білого К 4·—, пріма, мягкого як пух К 6·—, найліпше, снїжнобіле пірє К 8·— не дерте: пухового, сивого К 3·60, білого К 4·40, К 5·20, К 6·—. Пух сивий К 6·—, К 7·—, білий К 10 — Грудний пух К 12·—. **від 5 клґр. франко.**

ГОТОВА ПОСТІЛЬ

з пріма-густого, червоного, синього, жовтого або білого панкіну, перина ок. 180×120 цм, з 2 подушками по 80×60, досить наповненими новим, чищеним, пуховим, сивим пірєм **К 16·—**. Півпух **К 20** —, пухові **К 24** —. Перина змма ок 180×120 цм К 10·—, 12·—, 14·—, 16·—. 200×140 цм. К 13·– , 15·—, 18·—, 20·—. Подушка сама ок. 80×60 цм. К 3·—, 3·50, 4·—. 90×70 цм. К 4·50, 5·—, 5·50. Пернати 180×116 цм. К 13·—, 15·—, **від 10 К в гору франко.** Опаковане даром.

Прибори на ліжка

від 12 К франко. Опаковане даром. 1 флянелева капа, ок. 190×140 цм., в крати К 2·90, в цьвіти 3·60 1 капа з лями, снїжнобіла з бордюрою 200×126 цм К 3·20. Тигрова капа з борд. 200×125 цм К 2·40. **Капа з френзлями**, до праня, ок. 200×150 цм біла К 2·80, 3·25, кольорова 2·50, 3·05, 3·30. 1 простирало, обшите, без зшиваня, полотно, ок. 200×140 цм. К 2·—, 2·20, 2·40, флян. простир. кольор. К 2·75, військове простирало, не до знищеня з стемплем К 2·75. 1 сїнник з юти в паски, ушитий ок. 190×112 цм К 2 25, 2 80. Пікові колдри, червоні з тур підшивкою, вел. 160×100 цм. К 4 80, 170×110 цм. К 5·75, 180×120 цм. К 6 80, 190×130 цм. К 8·25, кльотові 170×110 цм К 9 50, 180×120 цм. К 10·50, 190×130 цм. К 11 50, висилає за післяплатою

Військова постїль

Max BERGER

in Deschenitz Nr. 190|B

Böhmerwald.

Найбогатший вибір піря, пуху, готової постелї і матераців, кап. колдер всяких родів і величин після мого ілюстрованого цїнника, який на бажане ґратіс висилаю. **Невідповідне виміняєть ся, або звертаєть ся гроші.**

Читайте і жадайте

цїнників пробок полотна і всяких пояснень лише від

Першої краєвої ткальні механічної

А. ШРАЙБЕРА

в Заболотові.

Хто хоче мати красне і міцне полотно, обруси, ручники, нехай висилає прядиво лише до одиноко найбільшої в цїлім краю ткальні механічної А. Шрайбера в Заболотові.

Лише один рік минає від часу, коли п. А. Шрайбер зі Серету купив ткальню в Заболотові, а за так короткий час потрафив собі здобути у людий в цїлім краю велике довірє і признанє за досконалий виріб полотна і солїдне виданє після циркулярів в своїм часї, що свідчать сотки подяк від людий, котрі мали нагоду користати з доброго полотна з Заболотівської ткальні.

Ткальня Заболотівська єсть найбільшою в цїлій Галичинї, а властитель ії єсть дуже заможний чоловік, котрий не оглядає ся на тоє, щоби з ткальні тягнути великі зиски, а тим самим кривдити своїх клїєнтів, як то инші фабриканти роблять, але вдоволяє ся як найменшими зисками, а натомість дбає, щоби люди були з полотна задоволені.

Тут подаємо докладний опис, в який спосіб приймаємо прядиво і кілько за роботу треба заплатити від локтя полотна, обрусів, ручників і т. и.

Приймаємо прядиво на вагу, а полотно видаємо на міру на локтї і так:

За один кг. добре чесаного прядива		I.	кляси	видаємо	4	лок. полотна	I. кл.
„ „ „ гірше	„	„	II.	„	„	3 „ „	I. „
„ „ „ миканки	„	III.	„	„	2½	„ „	I. „
„ „ „ кужілїв (клаків)		IV.	„	„	2	„ „	II. „

За роботу за локоть беремо лише по 26 сот. як за сурове полотно так і за білене, широкости до 70 центиметрів, ширші полотна понад 70 до 78 цент. о 4 сот. дорозше.

Обрусів на 80 цент. широких видаємо за один кг. I. кляси прядива 3 лок., за II. клясу прядива 2 лок., за миканку 1½ лок., а за клоче 1 локоть, доплатити треба по 40 сот. за локоть.

Хтоби однак жадав собі обрусів подвійно широких на 120—140—150 цм. то розумієть ся довгість буде о половину коротша, а за роботу треба заплатити два рази як за поєдинчі шер.

Видаємо також дуже моцні господарські ручники, також і простирала подвійно широкі на 140—150 цент. шер. білені.

Хто вишле прядиво в місяцю падолисті і в грудни отримає до 6 неділь полотно в найбільшім порядку.

Пробки висилаємо по замовленю зараз даром і оплатно.

Агентів приймаємо під дуже корисними усьлівями.

Гаразд!

З правдивим поважанем

Управа.

Найліпше средство на жолудок.

Аптикаря Шавмана

ЖОЛУДКОВА СІЛЬ

і жолудково-соляні пастильки

☞ від 30 літ випробоване ☜
☞ средство на всілякого рода ☜
☞ **жолудкові терпіня, трудне** ☜
☞ **травленє і худість.** ☜

Шавмана ЖОЛУДКОВА СІЛЬ

за пуделко **К 1·50. Жолудково-соляні пастильки** за скриночку **К 1·50.** — Висилає ся за послїплатою від двох пуделок почавши.

Apotheker Schaumann,
Stockerau b. Wien.

Незрівнане дїланє.

Упразильняє травленє.

Побуджує апетит.

5 КОРОН!

3-лїтна письменна ґваранция. коштує мій правдивий швайцарський годинник систему патент **Roskopf** ч. 4060. з масивним солїдним протимаґнетичним верком, правдивим емальйованим циферблятом не з паперу) з охоронною ільомбою і пїклевими копертами і верком, що ходить 36 годин (не 12 годин). Вказівки прикрашенї і позолочені, точно управильненї. З ґваранцією трилїтною за штуку **К 5·–**; ч. 4062 з секундовою вказівкою **К 5·50**; ч. 4079. той сам в сталевій оправі **К 6·80**; ч 4101. з секундовою вказізкою **К 12·80**; Найбільший вибір всякого рода годинник'в в моїм головнім катальозї. **Без ризика!** Заміна дозволена або зворот гроший. Висилка за послїплатою, або надісланєм належитости через першу фабрику годинників

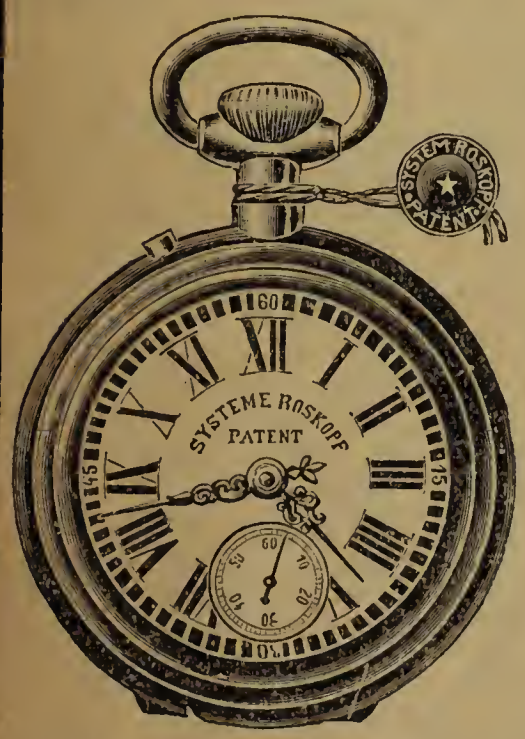

Hanns Konrad

ц. і к. надв. доставець в **Мостї (Brüx)** ч 1655 в Чехах.
Головний катальоґ з 4000 ілюстраций на бажанє даром і франко.

Комплєтні шкільні та орхестрові
СКРИПКИ ЗІ СМИКОМ І ФУТЕРАЛОМ

К. 12.–

Сї скрипки виробу чисто чеського та **в наслїдок дуже доброго ґатунку загально улюблені**, разом з відповідним смиком, деревляним футералом, каляфонією, резервовими струнами, підставкою і камертоном висилає ся по слїдуючих цінах: Nr. 123 добрі до граня $^3/_4$ скрипки, для малих учеників, комплєт у чорнім футералї **К 12.**— Nr. 124 $^1/_2$ добрі $^4/_4$ скрипки шкільні, комплєт у чорнім футералї **К 13**, — Nr. 125 лучші $^3/_4$ скрипки, для малих учеників, комплєт у чорнім футералї **К 14.**— Nr. 126 лучші $^4/_4$ скрипки зі сильним голосом, комплєт у чорнім футералї **К 15**, — Nr. 127 першої сорти $^3/_4$ скрипки, з ґарнїтуром гебановим, комплєт у бронзовім футералї **К 16**, — Nr. 128 $^1/_2$ першої сорти $^4/_4$ скрипки, комплєт бронзовий **К 17**, — Nr. 130 дуже добре викінчені $^4/_4$ скрипки, з ґарнїтуром з гебанового дерева, сильні та з гарним голосом, комплєт у брунатнім футералї **К 20**, — Nr. 132 знамениті $^4/_4$ скрипки з ґарнїтуром з гебанового дерева, з дуже добрим голосом, для музиків передовсїм поручення гідні, комплєт у бронзовім футералї із замком заскаковим **К 25**, — Nr. 134 добрі скрипки орхестрові, з ґарнїтуром з гебанового дерева, смиком з правдивого дерева фернамбук та гарним футералом деревляним брунатно полїтерованим **К 32**. Сї зіставленя надають ся переловсїм яко дарунки для початкуючих ґа учеників Опакованє у деревляній скринцї 70 сот. Дозволена заміна або зворот гроший Висилає за послїплатою k. u. k Hoflieferant

HANNS KONRAD

Musikwaren Versandhaus в Brüx, Nr. 1655, (Böhmen). Головний катальоґ, у котрім поміщено 4000 ілюстраций, на бажанє висилає ся даром і оплатно.

150 лїтер здорового напитку домашного

вина-яблочнику або мошу овочевого може кождий собі сейчас зробити Неудача виключена. Субстанция з якої се робить ся враз з докладним приписом виробу коштує **К 4·50** оплатно за послїплатою. На 5 таких порций додає ся 1 порцию даром.

JOHANN GROLICH, Engel-Drogerie
Brünn, Nr. 423 (Mähren). ——

Микола Хлїбкевич

РОБІТНЯ і МАҐАЗИН ОБУВЯ

: мужеського, дамського і для дїтий :

у ЛЬВОВІ, ул. Руська ч. 20. Дім „Днїстра“.

Одинокий Руський Готель

„НАРОДНА ГОСТИННИЦЯ“

у Львові, ріг ул. Сикстуської і Костюшка

(стация елєктричного трамваю).

ГОТЕЛЬ, РЕСТАВРАЦИЯ І КАВАРНЯ

уладжені на спосіб віденський. Осьвітленє елєктричне, елєктрична вінда, телєфон ч. 965, купальні. Товариство приймає нових членів **(удїл 20 корон) і гроші на книжочки вкладкові до опроцентованя на 5%.**

Осібні убікациї на нічлїг для селян.

Малий **„Wunder Riese“** єсть найлучшим мотором сьвіта!

Відзначений 18 першими нагородами, золотими і срібними медалями.

Знаменитий вислїд! звиж **1000** моторів із знаменитим вислїдом в ужитю.

СЬВІТОВОЇ СЛАВИ КАЛЬОГО МОТОРИ

поручає ся як найлучші під найбільшою порукою рільникам, промисловцям і фабрикантам.

Фабрика моторів і машин **Ludwig Kállai**

Budapest, VI. Fabrikgasse 28.

Сї малі „Wunder-Riese“ мотори з патентованими маґнетними самозапалами, безконкуренційні під взглядом ціни і доброти

о силї		
1—1½	коня	К 850
2—3	„	„ 1250
4	„	„ 1650
5	„	„ 1850
6	„	„ 2750
8	„	„ 3600

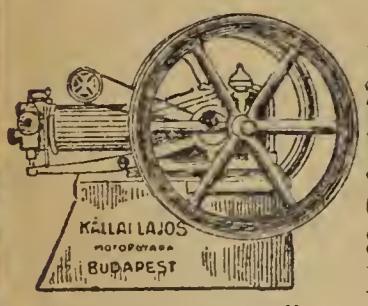

Висилка до усїх частий сьвіта!

Ціни моторів о силї до **100 коний** після цїнника.

Нехай кождий жадає засїбного ілюстрованого цїнника. Описи бензинових і нафтових моторів та льокомобіль. Також для відпродаючих надає ся дуже. Заступників усюди пошукує ся.

Оруже, муніция і прибори до полованя.

Усе оруже старанно встріляне і заосмотрене державним стемплем встріляня. Лише найлїпша якість і чисто оброблений товар. Ґваранция за бездоганне функціонованє

Ч. 100. **Лєфоше-револьвер**, калїбер 9 мм. шестистрільний, на патрони із штифтовим вибухом, біло полїрований, з полїрованою рукоятию з оріха, з приладом до відскакуваня, за штуку К 8.—

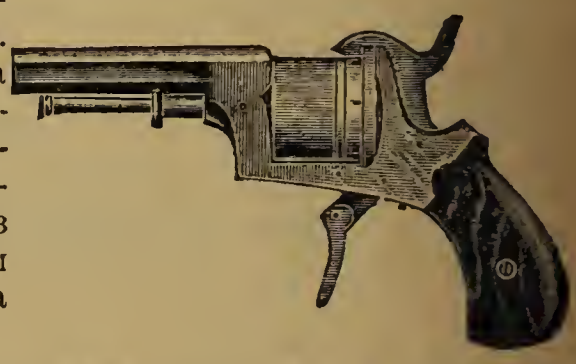

Той самий калїбер 9 мм, К 9.— № 104. Револьвер центрально огневий, кал. 9 мм. 6 стрілевий, субтельно чорно ґрунїрований, з гладкою ручкою з дерева оріхового каблуком понад цинґлем К 9·50. № 105. Такий сам найсубтельнїйший понїкльований, калїбер 9 мм. К 11.—

Револьверові патрони.

Ч. 509	„Lefaucheux“	9 мм	лад куль 25 шт.	К 1·20
Ч. 512	„	9 „	луск. патр. 25 шт.	„ 1·15
Ч. 510	„	9 „	набої шрот. 25 шт.	„ 1·60
Ч. 503	„Zentralfeuer“	9 „	лад куль 25 шт.	„ 1·50
Ч. 506	„	9 „	луск. патр 25 шт.	„ 1·50
Ч. 514	„	9 „	набої шрот. 25 шт.	„ 2·—

Найбільший вибір у револьверах, терцеролях, фльобертах, тешінґах, стрільбах до полованя, приборах до ловів, муніциї і т. и. найдете у моїм **головнім катальозї** з 4000 образками, котрий посилаю кождому даром і оплатно.

K. u. k. Hoflieferant HANNS KONRAD

Versandhaus in Brüx, N-o 1655 (Böhmen).

БЮРО ТЕХНЇЧНЕ

ВАСИЛЯ НАҐІРНОГО

у Львові, Ринок ч. 36

виготовляє пляни на будівлї церков, домів парохіяльних, домів народних і пр. Посередничить в закупнї і доставі материялів будівельних.

Найлучше чеське жерело закупна

Тане пірє і пух на постїль

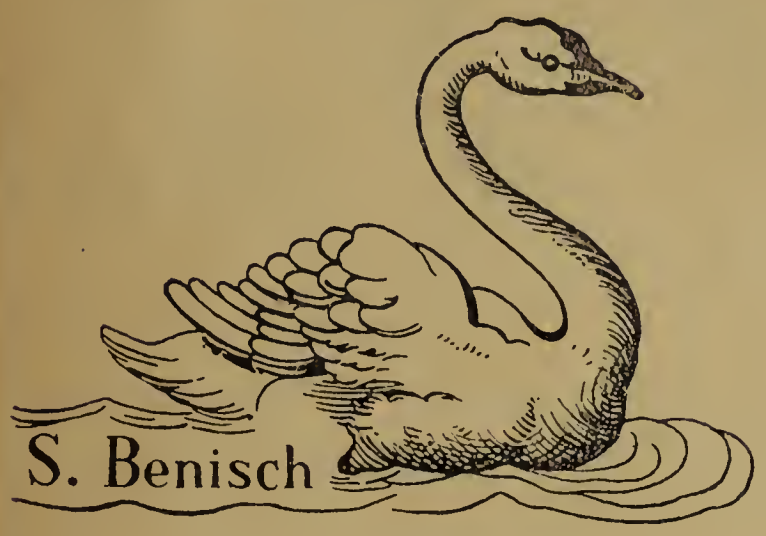

1 кільо сивого, доброго, дертого **піря на постіль** К 2 лучшого 2 К 40 сот., пріма **півбілого** К 2·80, **білого** К 4, **білого-пушистого** К5·10; **1 кільо снїжно-білого,** дертого, найлїпшого панського піря К 6·40 і К 8, **1 кільо білого,** недертого пушистого **піря з кадоба** К 4·80, К 5·20; цісарського К 5·80, **1 кільо сивого пуху** К 6, К 7, снїжно білого К 10, найкращого **грудного пуху** К 12.

При відборі 5 кільо пересилка даром.

Готова наповнена постїль

з густого, червоного, синього білого або жовтого нанкіну: **1 перина** 180 цм. довга, 120 цм. широка, **разом з двома подушками,** кожда 80 цм. довга, 60 цм. широка, наповнені новим, сивим дуже тріввзим, **пушистим пірєм** К 16, **з півпуху** К 20, **з пуху** К 24. **Поодинокі перини** К 10, К 12, К 14, К 16: **Поодинокі подушки** К 3, К 3·50, К 4: **Подвійно широкі перини** 200 цм. довгі, 140 цм. широкі, К 13, К 14·70, К 17·80, К 21. **Подвійно широкі подушки** 90 цм. довгі, 70 цм. широкі К 4·50, К 5·20, К 5·70, **пірнати** з гарного паскованого полотна, 180 цм. довгі, 116 цм. широкі К 12·80, К 14·80.

Покровцї на лїжка готові, цїлковито до ужитя споряджені, з сильного знаменито фарбованого з червоно- або сино паскованого канафасу або білого адамашку, на звичайну велику перину К 5, на подушку К 1·25, **пішивки** на подвійну перину К 6·20, на подушку К 1·70.

Простирала, готові, без шва, сильний ґатунок 200×140 цм. величини, К 2, К 2·40. К 3.

Сїнники, готові, з паскованої юти 192×115 цм. величини, К 2·25, К 2·70.

Флянелеві ковдри, витривалої сорти 200×140 цм. величини К 2·90, К 3·50.

Постїль для дїтий, пікові накривала, матераци по найдешевших цїнах.

Висилка за посліплатою почавши від **12 корон,** оплатно. ☞ Опакованє даром. ☜ Дозволена заміна.

15c •••• За невідповідне звертаю гроші. ••••

S. Benisch in Deschenitz Nro 690 (Чехи).

Великий ілюстрований цїнник висилає ся на жаданє оплатно.

ТУ Є КОСА ЯКУ ШУКАЄТЕ!

Срібно-сталева коса коронна

ручно кована з найлїпшої спеціяльної стали, легонька, на волос виклепана, так що можна нею сейчас косити.
На обстальованих **10** кіс даю **1** косу безплатно і оплачую почту сам.

видержить в найтяжшій роботї.
За одним виклепанем укосить она більше як 150 кроків.
Ґваранция за добре вістре.
Припадково злу косу відміняю без жадної доплати

Повна ґваранция за кожду штуку!

Коса довга на цм.:	61	66	71	76	81	86	91	96
середної ширини 6 цм.	1·50	1·60	1 70	1 80	1 90	2·10	2·30	2 50
специяльної ширини 7 цм.	1·60	1·70	1 80	1·90	2·—	2·20	2·40	2·60

Найновійша машинка скоро клепюча.
Можна нею, без науки кождому косу виклепати. За штуку К 3·30, 6 штук К 16, 12 штук К 30.

Найлїпші срібно-сталеві зубковаті серпи по 65 сот., 6 штук К 3·50.
Пріма брусики по 25 сот., найлїпшої сорти К 1·50. Улїпшені перстені до кіс по 20 сот. 10 штук К 1·60.
Робітня срібно-сталевих кіс коронних шукає здібних заступників. Для купців, товариств рільнич. і торговлї більший рабат.

JULIUS FEKETE, Wien 54, Szaszkewycz-hof.

Висилка лише за попередним надісланєм гроший або за послїплатою.

За К 6. На пробу вияткова франко! 1 сер широка коса, довільної довготи, 1 перстень, 1 брусок, 1 апарат скоро клепаючий.

Бритви, апарати до голеня, ножиці. сцизорики і багато инших річей в специяльнім цїннику, котрий висилаю на жадане дармо і оплатно.

Дуже практичний ґарнітур до голеня ч. 8730.

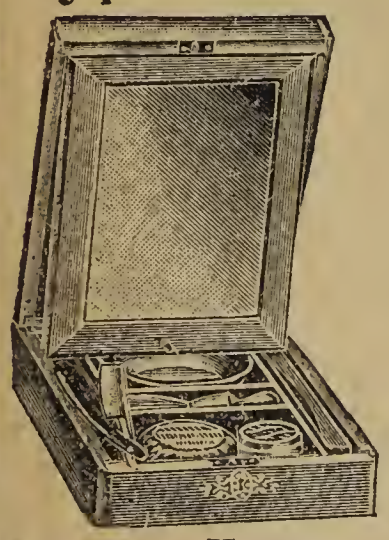

в хорошо полїтурованій деревляній коробцї 20 цм. довг., 15½ цм шир., 6 цм. висок. до замиканя з пересуваючим ся зеркалом до голеня (що дає ся винимати). Містить всї прибори до голеня. 1) Бритву з І-ма сріблистої солїнґенської стали ⅝ широкої, гарно шліфованої і пригожої до кождого заросту, кождої хвилї готової до ужитя 2) Добрий ремінь до остреня. 3) Коробку маси до остреня 4) Коробку антісептичного мила до голеня 5) Нїкльовану посудину до голеня. 6) Пензель з нїкльованою ручкою. Се все коштує разом в найлучшій якости

лише К 5·— лише

Тойсам ґарнїтур, лише бритва з апаратом, що не допускає до раненя для невправних в голеню з поученєм К **5·60.** Ч. 5740. Найновійший ґарнїтур до голеня містить нїкльований безпечний апарат до голеня з 5 подвійними вістрями, одно начинє до розроблюваня мила понїкльоване, один пензель до голеня К **5·20.** Ґваранция: дозволена заміна або зворот гроший. Висилає за послїплатою або надісланєм гроший знана фірма сьвітова

HANNS KONRAD k. u.k. Hoflieferant **in Brüx № 1655 (Böhmen).**

На бажанє висилаю даром мій головний катальоґ з 4000 ілюстраций.

Варіть собі пиво дома

після випробованої рецепти. Складові части на 25 лїтер пива разом з 50 корками К 2·— порто 84 сот. При замовленю 6 порций додає ся 1 даром і висилає ся оплатно. Замавляйте одже для кількох товаришів

JOHANN GROLICH, Engel-Drogerie in Brünn Nr. 423 (Mähren).

Дияменти до краяня шкла

для шклярів і домашнього ужитку.

Ч. 1. до вікон. шкла К 2·40
Ч 2. до звич. грубшого шкла . К 3 60
Ч. 3. до усїх родів шкла у тафлях К 5·50
Ч. 4. до сильн. шкла у таф. грубого і до зеркал . К 8·—
Ч. 5. еще більший . К 15·—
Ч. 6. найбіль сорти К 20·—
За посьлїптатою 35 сот більше. За добрий і солїдний товар ручить

Joh. Grolich, Laboratorium, Brünn Nr. 423 (Mähren).

Для дам дуже та незвичайно важне

се знати, що лишень одинокий »**Crême Grolich**« є на се призначений, щоби удержати красу, а де єго нема там належить о него постарати ся бо уже по дво-три дневнім ужитю дами чудують ся чудовому дїланю Уживають єго дами найвизших товариств з знаменитим успіхом, се одиноке средство краси, що робить лице гарним, цвитучим, свіжим і молодим, вигладжує усї морщини на лици та на шиї, шкіру на лици робить нїжною, свіжою і надає чудовий вигляд, навіть дами у старшім віці одержують по ужитю »**Crême Grolich**« так чудову церу, що годї розпізнати їх лїта. Весьнянки, вотробяні плями, опалене зникає уже по кількох днях. Ціна одного слоїка »**Crême Grolich**« враз з кусником »Savon Grolich« К 2·— окремо порто, 10 таких порций коштує К 16·— і се висилає ся оплатно. Адреса замовленя:

Johann Grolich, Engel-Drogerie, Brünn Nr. 423 (Mähren).

Викидаєте гроші

наколи за Ваші лїкери платите дорогі цїни, бо можете легко найкращі сорти **робити самі** уживаючи моїх

екстрактів

1 фляшка екстракту з приписом ужитя на 5 літрів **найлучшого руму** або **альтфатера, бенедиктинки, грушківки, кминківки, мадаґору, вишнівки, мараскіно, ананасівки, ваніліївки, пуншу, полинівки, кавівки, „енґлїшбітер“, какао, шатро, вальдмайстер, черешнівки, яляшу, яжембінки, сливовиці, коняку, єтеберівки** і т. д. **К 1·90**, 3 фляшки **К 4·50**, 6 фляшок **К 7·50**, 12 фляшок **К 13·50** оплатно за посьлїплатою, не може не удати ся. Правдиве лише від

Joh. Grolich, Engel-Drogerie, Brünn Nr. 423 (Mähren).

Мій косметичний нафтяний олїй на волосє!

Робітники по копальнях і рафінериях нафти нїколи не лисіють; вони мають дуже буйне волосє Я переробив **найчистїйшу нафту** на **косметик на волосє** і осягнув тим способом **найкращі успіхи** при рідкім поростї і випаданю волося. Можна йото одержати тільки в моїй дрогерії

„під білим ангелом“

Johannesgasse 5 in Brünn.

Одна фляшка коштує **1 К**, 6 фляшок **5·50 К**, 12 фляшок **10 К**, порто окремо. Менше як 2 фляшки не висилає ся.

Joh. Grolich, Engel-Drogerie in Brünn Nr. 423 (Mähren).

Для наших співробітників.

В календари на 1914 р. належало би помістити слїдуючі статї:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Підпис і адреса:

.....

По виповненю витяти і надіслати в ковертї під адресою: Редакция календара „Просьвіти“ у Львові, Ринок 10.

Видавництва Товариства „Просьвіта“, ринок ч. 10. можна дістати за попередним надісланєм гроший.

I. Історія.

а) Розвідки з української історії.

1.	Богданова слава	20	сот.
2.	Гетьман Мазепа	25	»
3.	Полтавська битва	6	»
4.	Павло Полуботок	20	»
5.	Як воювали Запорожці . . .	25	»
6.	За рідний край	20	»
7.	Оповіданя з історії української земмлї	40	»
8.	Київ	20	»
9.	Історія України-Руси	10	»
10.	Сорок лїт дїяльности »Просьвіти	50	»

б) Оповіданя з української історії.

1.	Сагайдачний	50	»
2.	Олексій Попович	50	»
3.	В турецькій неволї	15	»
4.	Ведмедівська попівна	15	»

в) Історія инших народів.

1.	Білоруси	06	»
2.	Роки жури	20	»
3.	Як Болгари здобули собі свободу	30	»
4.	Спартак провідник римських ґлядіяторів	70	»
5.	Боротьба анґлїйських кольонїй	70	»

II. Історія української лїтератури.

1.	Про жите великого поета Тараса Шевченка	50	»
2.	Тарасові поминки	30	»
3.	З Маркіянових днїв . . .	50	»
4.	Никола Устиянович	06	»
5.	Микола Гоголь	06	»
6.	Марія Марковичка	06	»
7.	Огляд українсько-руської народної поезиї . . . . . 1 кор.	—	»

III. Оповіданя.

1.	Пів копи казок для веселого міра	40	»
2.	Сплачений довг	25	»
3.	Воскресла Україна	40	»
4.	Добрий інтерес	20	»
5.	Невинна	20	»
6.	Жіноча доля	20	»
7.	Федь Триндик	20	»
8.	Нові часи	30	»
9.	Пятьдесятьлїтне подруже . .	20	»
10.	Золото	30	»
11.	Люборадскі	60	»
12.	Про злодія в селї Гаківницї .	10	»

IV. Порадники.

а) просьвітні.

1.	Як закладати і провадити бібліот.	10	сот.
2.	Порадник для аматорськ. театрів	40	»
3.	Буквар для науки неграмотних	20	»

б) правничі.

1.	Порадник податковий	06	»
2.	Відписане податку	06	»
3.	Про новий закон будівельний	10	»
4.	Військові приписи	06	»
5.	О праві зборів	06	»

в) лїкарські.

1.	Порадник гіґієнїчно-лїкарський, брош. 1 кор. оправ. . . . 1 кор.	60	»
2.	Порадник лїкарський в найважнїйших недугах	10	»
3.	Як годувати малих дїтий . .	20	»
4.	Про трахому	04	»

г) ветеринарийні.

1.	Порадник ветеринарийний . .	10	»

V. Господарство.

1.	Взірцевий Господар. Другий наклад друкуєть ся. Ціну подасть ся до відома в часописях.		
2.	Рільничі досьвіди . . . . 1 кор.	—	»
3.	З подорожі по Швайцариї . .	50	»
4.	Про нові спілки господарські .	25	»
5.	Про рентові оселї або рентові господарства	20	»
6.	Навози власного господарства	40	»
7.	О меліорациях	50	»
8.	Управа винограду	06	»
9.	Виріб цементових дахівок . .	15	»
10.	Плекане овочевих дерев . 1 кор.	20	»
11.	Пасїка брош. 50 сот. оправ. 1 кор.	20	»
12.	Природа і жите пчіл	10	»
13.	О заснованю Спілок молочарск.	50	»
14.	Підручник молочар. техніки 3 кор.	—	»
15.	Поученє о заснованю Спілок ощад.	50	»
16.	Наука про народне господарство брош. 1 кор. оправ. . . . 1 кор.	60	»

VI. Природа, культура.

1.	Серед вічних снїгів і ледів .	40	»
2.	Про землю, сонце і звізди . .	50	»
3.	Поміж землею а небом . . .	20	»
4.	З житя первісного чоловіка .	50	»
5.	Нові і перемінні звізди 120 с. і	140	»
6.	Житє, біольоґічна розвідка . .	30	»

Ілюстр. катальоґ видавництв Тов-а „Просьвіта“ висилаємо кождому на бажанє даром і оплатно.

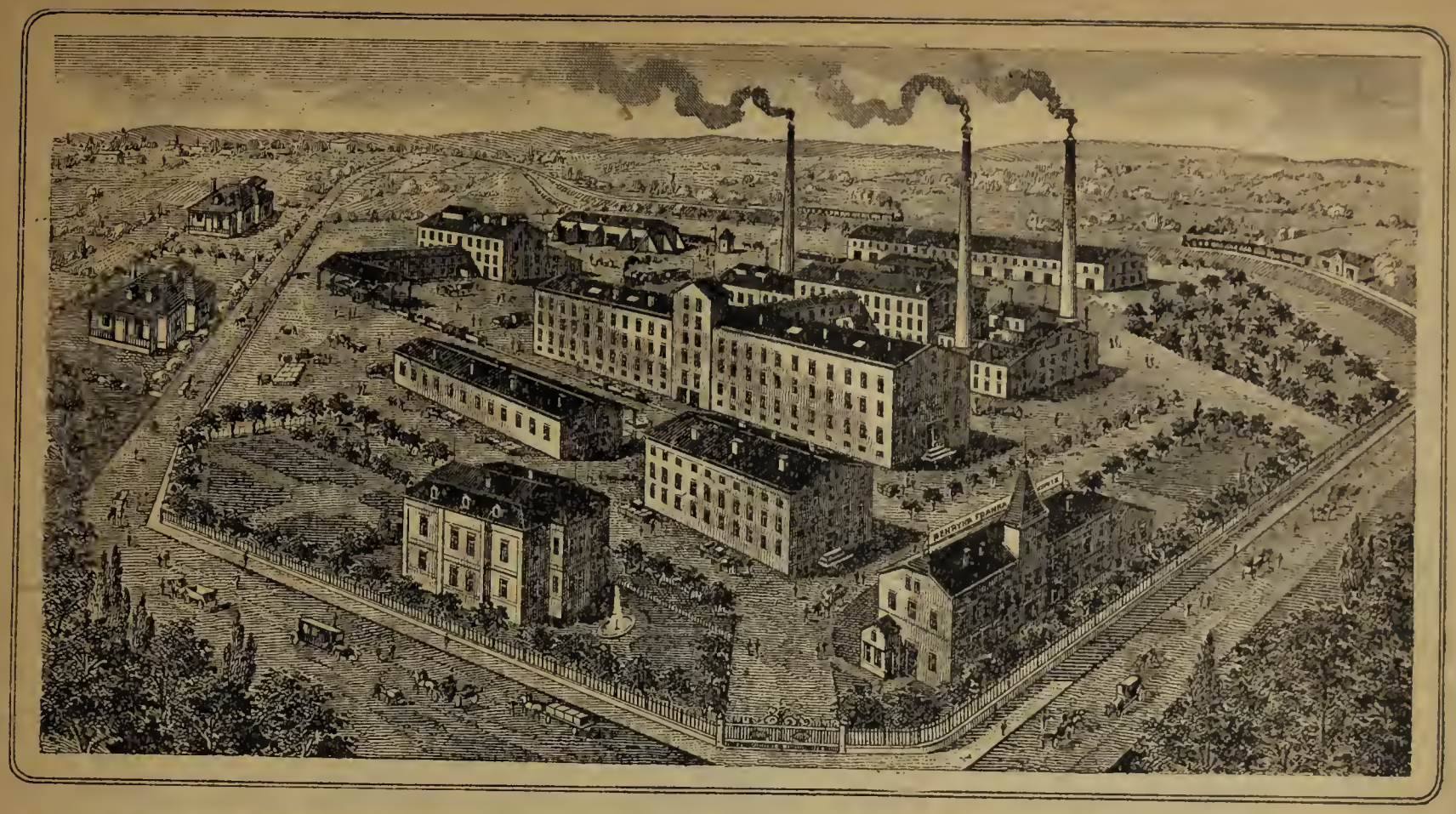

Наших читачів запевно заінтересує вигляд найбільшої галицької фабрики сурогатів кави ГАЙНРІХА ФРАНККА синів в Скавіні.

Ту імпозантну фабрику збудовано в році 1910. Як обі давнїйші філії фірми ФРАНККА, прим. Пардубиці в Чехах і Загреб в Кроациї, так і та найновійша ФРАНККА фабрика в Скавінї скористала богато з великих досьвідів фірми ФРАНККА.

Заложенє сеї фабрики уможливляє тепер покриванє галицького запотребованя в ФРАНККА примішку до кави з сьої краєвої фабрики, в котрій знаходить вдоволяючий заробок пересїчно 200 краєвих робітників і робітниць, та в котрій переробляєть ся материял випродукований рівнож в краю.

Фабрикати фірми ГАЙНРІХА ФРАНККА синів посїдають славу сьвітову, а у нас суть також найбійше улюбленими. Се на вєлику скалю заложене краєве підприємство заслугує на наше як найгорячійше попєртє.

ЗІЗНАНЄ.

Чим більше пробуємо всїляких инших препаратів, вертаємо завсїгди до флюїду Феллєра з м. „Elsafluid“ і переконуємо ся наново, що флюїд Феллєра є незрівнаним. Тому радимо не занедбувати болїв ревматичних і подаґричних, пострілу, болю голови, коленя в боцї, кашлю, болю горла і грудий, катару, шуму в ухах, ослабленя зору, дрощів, як також пропасниці і нервових терпінь. Ми уживаємо з найлїпшим успіхом успокоюючого болї, усуваючого флєґму, чищачого, дезінфекцийного і скріпляючо дїлаючого правдивого ростинного флюїду Феллєра з м. „Elsa-Fluid“ на всїлякі терпіня, що повстали внаслїдок протягу, перестуди і вогкости. Не маємо болю зубів, маємо сильні нерви і мушкули і здоровий сон. Проте радимо спроваджувати правдивий флюїд Феллєра з м. „Elsa-Fluid“ прямо від витворця E. V. Fellera в Stubica Nr. 316. (Kroatien) 12 малих або 6 подвійних або 2 специяльних фляшок франко 5 корон, 24 малих або 12 подвійних або 4 специяльних фляшок 8 корон 60 сотиків. 60 малих або 30 подвійних або 10 специяльних фляшок 20 корон. Вельми успішних складників коріня рабарбарового — улегшуючого виміну соків житєдайних, проте уліпшуючого і чищачого кров — заключають в собі відповідно змішані — успокоюючі терпіня, побуджуючі апетит, усуваючі згагу, тиснене в жолудку і нахил до вонїтів, лагодячі корчі — правдиві перечищаючі рабарбарові піґулки Феллєра з м. „Elsa“-піґулки 6 пуделок, франко 4 корони а 12 пуделок 7 корон 60 сотиків. Треба виразно адресувати: E. V. Feller аптикар in Stubica Nr. 316. (Kroatien).

16a

Віримо

ледви, що суть ще легкодушні люде, котрі важать ся усувати нагнітки ножем! — Як легко в той спосіб може повстати закажене крови! Коли хочете скоро й безболізно прогнати нагнітки, то ужийте **Феллєра пластру на нагнітки!** Він знаменитий! Кажемо се Вам з досьвіду! І не дорогий він, коштує всього 1 корону.

— Позаяк бачимо —

що вже не терпимо більше на біль очий і голови, відколи уживаємо скріпляючої, усуваючої запалене, усмиряючої біль води до очий і холодячого, знаменитого, не до увіреня добре роблячого **Феллєра** міґренового штифту, поручаємо і ті обя препарати. — Воду до очий за 1 К, а Феллєра міґреновий штифт за 80 сот. дістанеть ся у

E. V. FELLER, Elsafluid-Fabrik in STUBICA Nr. 316, (Kroatien).

Плекаємо

свою дитину, бо його будуччина нераз залежить від доброго плеканя його замолоду. — Особливо треба уважати на слабі, сухі і осталі в своїм розвитку дїти. — Таким лихо виглядаючим, слабістю зне силеним дїтям подає привернене сил, скріплене і відпорність правильне уживане **Феллєра правдивого Dorsch-Lebertran-y.** Добрі досьвіди роблять з тим тра ном шкрофулїчні, недокровні, обтяжені викидами, на всякі слабости терплячі дїти й дорослі. — Живлячі мами находять в нїм випробований середник поживи й скріпленя. — Дуже приємний в споживаню, бо цїлковито без смаку й запаху. — Замовте 2 фляшки за 5 корон франко у

E. V. FELLER, Elsafluid-Fabrik in STUBICA Nr. 316, (Kroatien).

Пору чаємо

Вам тут найлїпше випробоване средство на мухи й овади — а то **Феллєра** правдивий порошок на овади марки „Elsa“, котрий перевисшає всї инші подібні препарати, бо де його посиплеть ся, не остане при житю жадна муха й жаден нестерпний овад Всяка погань, як мухи, блощицї, блохи, воші, шваби, москалї, ковалї, клїщі, отже одним словом, всяка прик а погань щезає з Ваших покоїв, з Вашої кухні, помешканя. огороду й забудовань, коли спробуете **Феллєра правдивого порошку на овади** з маркою „Elsa“. — 5 величезних пушок усюди 5 К, 1 пушка як додаток при пакунку 1 К. Замовляти у

E. V. FELLER, Elsafluid Fabrik in STUBICA Nr. 316, (Kroatien).

Чуємо

від богато досьвідчених господарів, як вони завсїгди хвалять, як скінчено добрий **Феллєра порошок до живленя худоби.** — Одноголосно заявляють господарі, що вони все мають сей порошок дома, а се тому, бо мають з того огнисті конї, здоровий дріб, товсті безроги; їх корови дають молоко, добре як сметана — як лише додають худобі до щоденної поживи сей порошок. — Він справляє охоту до їди, скріпляє жолудок і мязи, усмирює кашель і судороги, спиняє понести і єсть необхідний для всїх практичних господарів. 5 пушок коштує 5 кор., 1 пушка як припакунок 1 кор. Правдиво дістати у витворця

E. V. FELLER, Elsafluid Fabrik in STUBICA Nr. 316, (Kroatien).

Золота медаль: Париж 1900. - - - Почесний дипльом: Міжнарод. фармац. Вистава, Відень 1888.

Від року 1868 уживані в сьвіті

БЕРҐЕРА МЕДИЧНІ І ГІГІЄНІЧНІ МИЛА

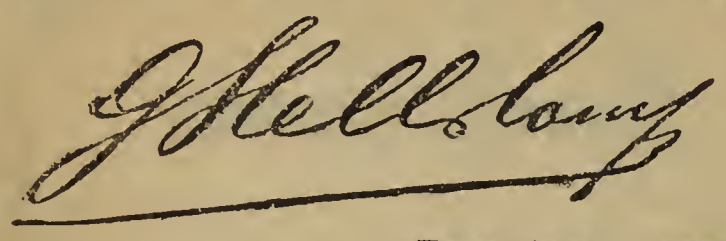

є лише тоді правдиві, коли на опакованях і милах находить ся отся охоронна марка а на етикеті є червоний підпис фірми. В інтересї доброго висліду відкидайте всї імітациї.

Ось чотири головні сорти:

Берґера медичне смолове мило.

Поручене через визначні медичні поваги, уживане з незвичайним вислїдом у всїх державах Европи проти скірних викидів всякого рода, особливо проти хронїчних лишаїв, прищів, паразитних викидів, проти червоности носа, відмороженя, прючих ніг, порплїв. Берґера смолове мило містить в собі 40% деревної смоли і в засадї тим рїжнить ся від усїх прочих смолових мил, які знаходять ся в торговли. Цїна за штуку **70** сот.

Майже таксамо сильне є нововведене

Берґера плинне смолове мило,

проти терпінь скіри, проти порплїв на голові і бородї і на поріст волося дуже цїнене. Цїна за фляшку К 1·50.

При упертих недугах треба спробувати дуже успішного

Берґера смоляно-сїркового мила.

Яко лагодяче смоляне мило до усуненя всякої нечистоти лиця, проти висипки на скірі та голові у дїтий як також незрівнане косметичне мило до митя, купелїв і щоденного ужитку служить

Берґера ґлїцеринково-смоляне мило

яке є перфумоване і має 35% ґлїцерини. Цїна за штуку **70** сот.

Крім того є уживані часто слїдуючі медичні і гігієнічні мила, в ось яких случаях:

На угри, спаленину, нечистість лиця:

Берґера мило бораксове **70** сот.

На рапаву скіру на лици і руках:

Берґера мило бензоесове **80** сот.

Берґера мило спермасетове **80** сот.

На заїди, нечистість лиця, веснянки:

Берґера мило на веснянки К. **1.**

Берґера мило сїрково-молочне **80** с.

На порплї і випаданє волося:

Берґера мило танїнове з милом смоловим **80** сот.

Берґера мило жовткове **70** сот.

Найлучше средство до чищеня зубів:

Берґера паста ч. 1. до нормальних зубів.

Берґера паста ч. 2. для курців.

Цїна за тубу **60** сот.

На надуту шию, воля, завалки:

Берґера мило йодово-потасове К. **1·10**

На викиди скірні і паразити:

Берґера мило нафтолеве К **1.**

Берґера мило нафтолеве смолове К. **1.**

Берґера мило сїркове **70** сот.

Берґера мило браксове **80** сот.

Берґера мило сїрково-шіскове **70** сот.

На відмороженя і червонїсть лиця:

Берґера мило камфорове **70** сот.

Берґера мило петро-сульф. К. **1·50.**

Дезінфекциїні тоалєтні мила:

Берґера мило карболеве **80** сот.

Берґера мило салїцилеве **80** сот.

Берґера мило тимолеве **1·20.**

Мило для дїтий і до купелї:

Берґера дїточе мило **50** сот.

До купелї:

Берґера купелеве мило смерекове **70** сот.

Берґера ґлїц. і смолове мило **70** сот.

Берґера зїльне мило **70** сот.

Фабрика і висилка: G. Hell & Comp. Troppau u. Wien I. Biberstrasse 8.

Склади у всїх аптиках, дроґериях і подібних торговлях. 14

Де не можна дістати, там висилає аптика „Під золотим ангелом“ в Опаві кожду скількість.

Найлїпшою косою у сьвітї

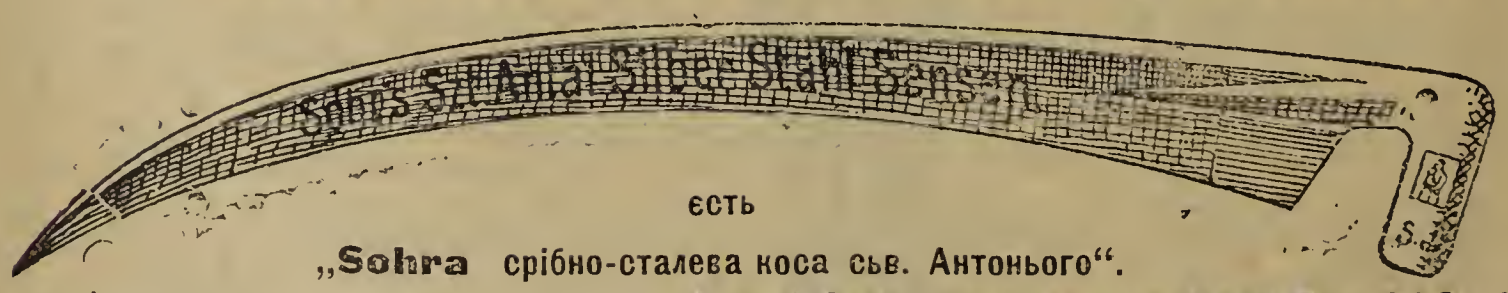

єсть

„Sohra срібно-сталева коса сьв. Антонього“.

Марка охоронна.

Одиноким і виключним доставцем сих кіс єсть **Josef Sohr in Somagy-Szill Nro 230** (Угри). »Срібно-сталева коса св. Антонього« єсть вироблена із специяльної срібної сталї, зміпаної з найшляхотнїйшим металем, котрого вироблюванє єсть таємницею фабрики. **500 корон** заплачу сему, хто »срібно-сталеву косу св. Антонього« куплену у иньшої фірми зможе оказати. **1000 корон** плачу тому, хто між 100 »срібно-сталевими косами св. Антонього« вишукає 2 коси злі. — **Хто хоче набути добру та ужиточну косу,** не повинен єї у нїкого замавляти анї купувати, доки не зажадає від славної у сьвітї фірми повисше наведеної, ілюстрованого цїнника, який ся фірма висилає кождому на жаданє **даром і оплатно.** — Зажадати цїнника може кождий картою кореспонденциїною. Місяцї зимові надають ся найлутше до збиранязамовлень. — Збираючі осягають користь **При замовленю 10 штук додає ся одну косу даром.** Достава совістна. Многотисячні листи признаня і поновні замовленя можна евентуально оглядати.

16.

Дияментово-сталеві бритви з 5-лїтною ґварантиєю К 3·—

Дивуємо ся

часто, як декотрий чоловік мало уважає на свій вигляд. Як відразливі суть одначе люде, котрих обличе повне веснівок, лишаїв і нечистоти! Як приємні зате суть люде, котрі плекають обличе й руки. Але не можна за богато дорадлувати, аби уживано лише добрих, випробованих препаратів, як се есть **Феллєра помада до плекання скіри на обличу й руках,** з маркою „**Ельза**“. — Вона хоронить скіру перед шкідливими виливами сонця й вітру, усуває прищики, веснянки й нечистоту лиця, вигладжує морщини і фалди, робить скіру ніжною, сьвіжою, елястичною, мягкою, як шовк і есть при тім зовсім нешкідлива. — 1 слоїк коштує **2 К**, 2 слоїки франко **5 К**. — Так само заслугують на довіре добрі Феллєра **мило Боракс 80 сот.** і Феллєра **лїлїове мило 1 К.** Замовляти у **E. V. FELLER, Elsafluid-Fabrik in STUBICA Nr. 316, (Kroatien).**

Жалуємо

тих людий, що ходять з лисипою або передвчасно посивілим волосем і також тих, що мають на голові повно немилих лущпин. — Досьвідчені люди, що на їх гарно удержане буйне волосе приємно поглянути, чванять ся перед нами щоденним плеканем волося правдивою **Феллєра таннохіновою помадою на поріст волося** з маркою „**Elsa**“. — Усуває вона лупки, чинить кригкий волос мягким і гнучким, надає ему полиску, первісної барви, дїлає проти випадання і передвчасному сивіню волося. — 1 слоїк **1 К 60 с.**, Nr. II. (сильнїйша сорта) **3 К.** До плекання вусів поручає ся крім сего ще **Феллєра помада на вуси.** — 1 слоїк **80 с.** — Доставляє надворний антикар **E. V. FELLER, Elsafluid-Fabrik in STUBICA Nr. 316, (Kroatien).**

Листи з подякою і признанєм:

Знаком для наших читачів, може бути слїдуючий лист, писаний Їх Високостию князем Йосифом Роганом в Schottwien: *„Я осягнув несподіваний успіх через „Elsafluid“ і прошу оголосити, що менї як також і моїм знакомим, „Elsafluid“ і Elsa-пігулки оказали світлі услуги при дуже богато терпіннях як: біль голови і зубів, кольок, рване в членах, болї в крижах, застуджене, корчі жолудка, нуди і т. д. Крім сего „Elsafluid“ чинить також зір сильнїйшим. З тої то причини, поручаю се знамените средство домове всїм терплячим яко найлїпше.*

Добрий примір знайдуть читачі в слїдуючім письмі Єго Ексцеленції Льва барона Freytagh-Loringhoven, Радника цїс. рос., в Arensburgu Kommandantenstr. 5. остров Ösel, ґуб. Livland. Єго Ексцеленция пише: *„Уважаю за мою повинність, поручити кождому співтерплячому знаменитий флюід Fellera з м. „Elsafluid“. Я мав нагоду одного петербурського лїкаря, котрий має купилеве заведене намульне, увільнити від тяжкого ревматизму і болю в рамснах, против яких усї его средства були без успіху. Оден лїкар в Ґданьску, в Прусах західних, уживає у своїй практицї флюїду Феллєра. Тому бажаю, щоб сей препарат був як найбільше розповсюджений для добра терплячих а винахідникови принїс як найбільшу славу.“*

Правда з уст досьвідчених людий, більше доказує як власні захвалюваня. Пан Др. Найґебавер у Відни пише: *„Чоловікови 83-лїтиному, що терпів на склєрозу артерий, поручено „Elsafluid“ для усуненя слабости мушкулів в ногах. Дїйсно показало ся по кількох натираннях, що хорий може вже ходити“.* Пан Др. Р. Шмідт в Pitten, Австрия долїшна пише: *„З Вашими двома препаратами „Elsa“ а особливо Elsafluid-ом я осягнув надзвичайні успіхи і не залишу тих-же поручати при кождій нагодї“.*

Звісна поетка Paul Maria Lacroma з Eger Schmitzhausen, висказала ся у своїм письмі до п. Феллєра як слїдує: *Почуваю ся до обовязку сказати Вам, як дорре дїлав одержаний через п. Freytagh флюід з м. „Elsafluid“ против моєї невральгії в лици. Приймїть найсердечнїйшу подяку з громади обовязаної людскости і т. д“.*

Найбільший недовірок ризикує одну пробу, читаючи так переконуючі слова, які знаходимо в листї п. Баронової Geramb в купілях Buzias коло Темешвару. Лист звучить: *„Я хотїла вже давнїйше писати і мало ся також оголосити в часописях, як флюід Феллєра знамените дїлає. Я мала стільки терпінь, як: подагра і слабий зір, утому і біль голови, біль в плечах і т. д. а від сеї пори, як уживаю Феллєра Elsafluid, єсьм вповнї здорова“.* 16a

ФЕЛЛЄРА ФЛЮЇД можна замовляти в 12 малих, 6 подвійних або 2 специяльних фляшках франко за 5 корон у **ELSAFLUID-FABRIK E. V. FELLER IN STUBICA Nr. 315 (Kroatien).**

БРЕХНЯ

Глухий почув
Як нїмий сказав
Що слїпий побачив
Як кулявий бігав.

Чиж се не брехня, коли хтось каже, що глухий чув або щосл їпий щось бачив? Так, се єсть брехнею, но брехня нїкому не шкідлива, позаяк се впадає кождому в очи і через те нїхто нїчо не потерпить.

О много небезпечнїйшими суть инші брехні, при котрих на перший погляд не можна зауважити, до чого они стремлять і перед того рода брехнями не в силї нїхто належито остеречи ся. Сего рода брехнями послугуюєсь в найновійших часах не один, єсли ходить о важні та поважні справи, лишень в тій цїли щоби зводити, а через се зводженє щоби міг сам користати.

Вповні обурило нас, коли приміром недавно тому мали ми спосібність читати, як ся не один послугує брехнею, лишень по сїй причинї, щоби міг свої товари легше людям легковірним продати, та щоби се осягнути, пробували навіть, давно випробуваний лїк домашний підозрівати, котрого то лїку цїлюще дїланє всї від многих лїт знаємо. — Так є, нп. знане з попереднього столїтя средство ретельне, котре, по сїй причинї що справдї є добре на не одного рода біль та що є дешеве, знайшло покупнїв у всїх частях світа, котрого стало уживають та без него не могуть навіть і жити.

Випробоване се средство, є без сумніву також ВП. читачеви добре знане,. говоримо тут іменно о старім, правдивім Феллєра ростиннім Флюідї з маркою „**Elsa**fluid“ від аптикаря **E. V. FELLER** в **Stubicy Nr. 316** (Kroatien). Хто спробував раз того старого, направду правдивого флюіду Феллєра з маркою „**Elsa**fluid“, сей поручає єго усїм своїм знакомим та завдяки сему нема нинї місця,. де би флюід сей не мав сталих приклонників.

Заздрість та жадоба допровадили не одного на сю гадку, щоби використати добре імя Феллєра Флюіду з маркою „**Elsa**fluid“ цїлковито подібні фляшки наповняють плином о подібній барві, уживають подібної етикети, завивають фляшки в подібні приписи ужитя, з поручень передруковують цїлї реченя а що найважнїйше старають ся надати сїй течи подібну назву.

Правдою єсть, що можна назву застеречи для Препарату; і так застережено ріжні назвиска для правдивих препаратів фірми **E. V. FELLER** в **Stubicy Nr. 316** (Kroatien). Однак щож то помагає, суть однак сотки подібних назв. Чиж не є подібне нп. до назви „**Elsa**“ назва „Gelsa“? або до назви „Elca“ чи не є подібна назва „Stelca“? Або до назви „Ella“ чи не подібне слово „Stella“? Чи не можна заміняти вправу „Galvator“ з виразом „Salvator“. І так улекшує собі не один справу, називаючи свій плин „Louisafluid“, „Stelcafluid“, „Salvatorfluid“, „Universalfluid“ „Weltfluid“ і подібно. — А щоби єго замір лучше повівся, то він відважує ся навіть остерігати перед підрібкою. — Чиж не пригадує се нам оповіданя, що як оден молодець, котрого придержано при тім як сягав до чужої кишенї, утїкаючи, щоби усунути від себе підозрінє, в часї утїканя кричав „Тримайте злодія“.

В друку, який недавно читалисьмо, сей котрий хотїв свій новий плин під подібною назвою „Fluid“ увести в торговлю, осьмілив ся ложно твердити, що усї инші флюїди суть підрібкою єго флюіду, котрого сей плин ще так не давний що єго навіть ще нїхто не знає. — Чи се не обурююче? Чиж се не так само звучить як колиб молодий хлопець чванив ся, що він ходив уже по сьвітї заки єго отець уродив ся.

На жаль, того рода брехня удержує ся по найбільшій части в так укритий спосіб що не один котрий се лишень в поспіху читає або чує, може дати ся звести. Длятого уважаємо нашим обовязком, остеречи читачів перед того рода брехнями і усильно класти натиск на се, що лишень старий уже в минувшім столїтю знаний Флюід Феллєра з маркою „**Elsa**fluid“ є правдивим, та впрабляє ся єго правдивим у **E. V. FELLERA** в **Stubicy Nr. 316** (Kroatien). А по сїй причинї що правдивий Феллєра Флюід є так добрий, усмиряючий біль, дїлаючий оздоровляюче і від многих лїт загально так улюблений, то для того, нажаль, так часто єго підрабляють, позаяк лишень то шо є добре і що удержує ся, підрабляють з захланности, однак і то є також рівночасно доказом, що підроблюваня не мають велпкої вартости, тому що хто уміє вирабляти добрі средства не потребує імати ся улуди та наслїдуваня. Ахто посїдає правдиві листи з подяками, як приміром від лїкарів і хоче дати сї листи до друку сей не боїтся віддрукувати цїле імя і докладний адрес того, від кого одержав листи подяки. Як можна сконтролювати правдивість листу з подякою якогось там Д-ра Еміля, Д-ра Іосифа, Д-ра Адольфа або учителя Кароля, або столяра Івана єсли бракує адреси а подане є лишень імя.

Правдивими є листи признаня як приміром: До Пана **E. V. FELLERA**, аптикаря в **Stubicy Nr. 316**. (Kroatien). Пан Др. Найберґер у Відни VIII., Laudong. 42 пише. „Ваш „**Elsa**fluid“ поручено 83 лїтному старцеви, який терпить на склєрозу артерий, щоби єго увільнити від слабости мушкулів в ногах. Справдї то побуджаюче натиранє зробило єму знамениті услуги і сей старець каже,. що тепер уже ходить лучше“. Пан Др. Р. Шмідт в Піттен, Австрия-долїшна, пише: .

„Вашими обома препаратами, головно „**Elsa**fluid“ осягнув я знамениті результами і у многих случаях я уже їх поручив.“

У сих письмах з подякою маємо також докладну адресу тих, котрим має до завдяки справдїшний витворця старого Феллєра Флюіду з маркою „**Elsa**fluid“, пан аптикар **E. V. FELLER** в **Stubicy, Nr. 316** (Kroatien) і маємо тисячі листів з подяками, котрі ми уже читали о Феллєра правдивім Флюідї, а при кождім такім листї подяки був усе повний адрес того хто єго написав,. так що кождий міг ся. запитати і переконати чи сї листи з подяками суть правдиві.

В сей спосіб належить дїлати на коли знає ся, що каже ся правду.

Повтаряємо проте єще раз: правдивим є лишень Феллєра Флюід з маркою „Elsafluid“ а хто просе єще не переконав ся а хотївби правдивий лїк домовий випробовати той остереже ся перед подрібками, найлучше в той спосіб єсли зверне ся впрост до одинокого витворця аптикаря **E. V. FELLER in Stubica Nr. 316** (Kroatien).

16b

F. Missler Bremen

Перевіз подорожних

лишень кораблями **концесионованого в Австрії Товариства**

NORDDEUTSCHER LLOYD

з БРЕМЕН до АМЕРИКИ, КАНАДИ, БРАЗИЛІЇ і АРҐЕНТИНИ і усїх частий сьвіта.

11

Доставець для канцелярії Товариства „ПРОСЬВІТА“.

Макс ҐЛЯЗЕРМАН

ЗАВЕДЕНЄ РИТОВНИЧЕ.

Виріб стампіль кавчукових і металевих таблиць.

Львів, ул. Сикстуська ч. 19.

Ч. телєфону 1585.

Виконує старанно **стампілї кавчукові і металеві для Хваль. читалень „Просьвіти“,** парохіяльних урядів, шкіл, громад, товариств і т. п., таблиці і написи нагробні, граничні, числа на доми, печатки з значками; відзнаки для лїсових і полевих сторожів, і клїщі до пльомбованя мяса.

Склад руських друкарень кавчукових і фарб до стампіль.

Замовленя з провінциї виконує ся відворотною почтою.

Цїнники висилає ся даром.

ЙОСИФ ЗІНҐЕР

ГОДИННИКАР

у ЛЬВОВІ, улиця Руська, ч. 1.

(Дім Товариства „ПРОСЬВІТИ“).

Головний склад годинників виробів зі золота і срібла

лише з перворядних фабрик швайцарських (ґеневських) і французьких, після слїдуючих цїн:

„Омеґа“ — металевий	24	К
„ срібний некритий	28	„
„ „ критий	32	„
„Цима“ — металевий	10	„
стальовий	12	„
„ срібний	18	„
„Ступенда“	6	„
„Еніґма“ — від 6 К до	12	„
„Роскопф-патент“	17	„
„ систем критий	7	„
„ „ некритий	5	„
Стїнні годинники вагадлові	10	„
„ з бронзовою вінетою за шклом	6	„
„ з мальованою вінетою	4	„
Будильники американські від 4 К до	10	„

Дамські годинники від 6 К і вище.

За куплений годинник або за направлений даю дволїтну поруку.

Замовленя з провінциї висилаю відворотною почтою за посліплатою.

Для членів Тов. „Просьвіта“ значний опуст.

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК ГІПОТЕЧНИЙ

СПІЛКА АКЦИЙНА У ЛЬВОВІ, ул. ПІДВАЛЄ ч. 7.

Телєфон ч. 880. ◙ Конто щадниці почтової ч. 116184. ◙ Жирове конто в австро-угор. Банку.

УДІЛЯЄ ГІПОТЕЧНІ ПОЗИЧКИ $4^1/_2\%$ листами заставними: на грунтові посілости господарські, або на мешкальні доми в містах збудовані огнетревало до сплати піврічними ратами на 14 до 50 літ.

До зголошеня о позичку на грунтову посілість треба долучити передовсім: Повний витяг гіпотечний, аркуш посілости грунтової удостовірений урядово і полісу обезпеченя будинків від огню, а при пожичках на доми в містах також копії з катастральної мати, при чиншових домах урядовий виказ фасіонованих чиншів за послідні три роки, плян будівлї і консенс на замешканє нових будинків. Банк переводить своїми знатоками оцінку недвижимости. При зголошенях або запитах належить долучувати марки на кошта переписки.

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК есконтує векслї і римеси і доконує їх інкаса. Під найкориснїйшими услівями: продає і есконтує або купує комісово цінні папери і купони. Переховує цінні папери і всякі дорогоцінности. Приймає вкладки на $4^1/_4\%$, а більші льокациї капіталів на біжучий рахунок на процент після умови. Всякі інформациї в справах фінансових удїляє безінтересовно своїм клієнтам.

Найкориснїйша льокация капіталів

$4^1/_2\%$ ЛИСТИ ЗАСТАВНІ

ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ ГІПОТЕЧНОГО, СПІЛКИ АКЦИЙНОЇ У ЛЬВОВІ, ПІДВАЛЄ ч. 7.

(по нїмецки: **Agrar-Hypotheken-Bank, Aktiengesellschaft in Lemberg**)

по 100, 200, 1.000, 2.000 і 10.000 корон з купонами до побору відсотків платними 1. сїчня і 1. липня кождого року.

Се **одинокі** руські цінні папери видавані в доказ їх **певности** під **державною контролею** і тому мають признане **упривілеєнє,** що в них можна корисно а безпечно поміщувати фонди публичні, церковні, громадскі, малолїтних, кавциї, взагалї **всякі капітали.**

Земельний Банк **продає** ті листи Заставні по **дневнім курсї,** а **виплачує** за купони і вильосовані листи **повні квоти без потрученя.** Купони виплачують також великі банки та наші повітові стоваришеня. Курс Листів Заставних Земельного Банку, **нотований урядово** на віденьскій биржі і торговельній палатї у Львові, оголошують чільні дневники віденьскі, ґазета Львівська і наші часописи.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГУРТІВНИЙ СКЛАД ПАПЕРУ
- - - ПРИЛАДІВ ШКІЛЬНИХ І КАНЦЕЛЯРИЙНИХ - - -
- СКЛАД ГАЛЯНТЕРИЇ - - ВИРОБІВ ГУЦУЛЬСЬКИХ -
СНИЦЕРСЬКИХ І РІЗЬБИ

„СОЮЗНИЙ БАЗАР“

Львів, улиця Руська 20.

ВЕЛИКИЙ ВИБІР РАМ І ОБРАЗІВ СЬВЯТИХ І СЛАВНИХ
:: :: :: ЛЮДИЙ, ПИСЬМЕННИКІВ І МУЗИКІВ. :: :: ::
:: :: ОКАЗИ УКРАЇНСЬКОЇ ШТУКИ НАРОДНОЇ. :: ::

ПАПЕРИ ЛИСТОВІ
в найновійших форматах
в найлучших сортах.

ВИРОБИ ГУЦУЛЬСЬКІ
як: топірці, різьблені тарелї, розтиначі, вироби пацьоркові, гердани і т. и.

ПЕРФУМИ
французькі і англїйські, правдива вода кольонська, кольодонт до зубів, мила тоалєтові і до голеня.

„OPTIMAX“.
заступство на Галичину книг торговельних „Союзний Базар“.

ПАПЕРИ
канцелярийні, концептові, коверти у всїх форматах (на жаданє з друком).

КИЛИМИ
в найбільшім виборі, правдиві косівські вовняні.

ВІДЗНАКИ СОКІЛЬСЬКІ
і сїчові як: ленти, шапки, топірці, шпильки з соколом і з левиком, спинки і перстенї з гербом Руси-України.

КОРАЛИКИ
до виробів коралевих.

Лера, олівці, папір з маркою „Рідна Школа“
Замовленя з провінциї полагоджуєть ся відворотною почтою

„СОЮЗНИЙ БАЗАР“

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ!

ПАРЦЕЛЯЦИЙНЕ ТОВАРИСТВО

„ЗЕМЛЯ“

у Львові, Ринок ч. 43.

Число телєфону 1645.

Конто почт. щадниці 97.225. Адреса для телєґрамів: „Земля“ Львів. Вписове 5 кор. Удїл виносить 200 кор. на сплату місячними ратами найменше по 10 кор.

☆ ☆ переводить парцеляцию маєтків ☆ ☆

в Галичинї і Буковинї.

Парцеляцийне Товариство „ЗЕМЛЯ“ сплачує всїлякі довги і очищує табулю з тягарів в маєтках призначених до парцеляциї.

Розпарцельовані ґрунта інтабулює без проволоки на парцелянтів яко властителїв куплених ґрунтів і бере на себе цїлу відвічальність за переведенє сего.

Власними силами переводить поміри ґрунтів, виготовляє потрібні мапи і контракти купна. Удїлює кредиту і помагає до узисканя кредиту в инших інституціях фінансових на купно землї або на сплату довгів гіпотечних. Завязує місцеві спілки парцеляцийні до означеного маєтку.

Принимає вкладки щадничі на 5% і висше.

Податок рентовий від вкладок оплачує Товариство. Принимає також вкладки до обороту на висший процент і до поодиноких інтересів за виповідженєм після осібної умови. На жаданє всякі інформациї.

Урядові години від 8 рано до 2 пополудни крім неділь і сьвят.

Всїляку кореспонденцию і висилки грошеві адресувати:

Парцеляцийне товариство „ЗЕМЛЯ“

у Львові, Ринок ч. 43. II. пов.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ!

ПРАЦЮЙТЕ І ШАДЇТЬ! КУПУЙТЕ ЗЕМЛЮ ПРИ ПАРЦЕЛЯЦІЇ!

ПІВ-ДАРОМ!!!

Хто бажає свою родину заосмотрити на довгі лїта в одяг і біле, тому висилаю на жаданє за **К. 18** пакет, у котрім містить ся **40 метрів решток**, між тим: найлучше грубе полотно, сильне полотно на сорочки, тоненький зефір на блюзи і одяг, найлучшої сорти бархан, материї на блюзи і одяг, чисто льняне полотно і т. п. Усї ті решткы суть найлучшої сорти, ручить ся за доброту — без закиду дають ся знаменито прати. Довжина поодиноких решток виносить **4—12 метрів** і кожду решткy можна як найлучше зужити. Висилає за послїплатою

LEOPOLD WLČEK, Ткальня полотна в Nachod (Чехи).

Того рода листи з подяками надсилають до мене щодня:

1) З надісланих решток єсьм дуже вдоволений, я здивований добротою та дешевостию товару буду кождому поручати Вас як найлїпше.

10 ***Петро Шімке,*** *парох в Nieder-Lhotan.*

2) Просимо прислати нам знова 3 пакети решток так як попереднього року, маємо надїю що Ви і тим разом задоволите нас вповнї. Рівночасно висказуємо признанє, що надіслані нам перед роком решткы суть майже не до здертя. ***Сестри милосердя з Фрідерсдорф.***

Подив взбуджаючий вислїд запевняє давно випробоване средство

EDELGEIST

словно застережена марка для загально улюбленого плину **Heils Menthol-Franzbranntwein. — Усмиряє біль, взміцняє мускули і нерви внаслїдок втираня :: Гігієнїчно-профіляктивне средство до митя на случай ослабленя, пахучий осьвіжаючий плин :: Цїна за 1 велику фляшку К 2·25, за пів фляшки К 1·40, фляшка догідна для туристів К 1·30.**

G. HELL & COMP., TROPPAU—WIEN.

Належить жадати від давна випробованого лїку

14. **EDELGEIST**

про знамениті наслїдки при уживаню сего лїку подаємо понизше в коротцї пояснене

„EDELGEIST“ есть випробованим лїком домовим і перевисшає о много звичайну французьку горівку

„EDELGEIST“ при втираню дїлає знаменито яко лїк усмиряючий біль ревматизму, первового ослабленя та міґрини. Найлучший додаток до купелї

„EDELGEIST“ взміцняє і оживляє мускули, для туристики средство докопечне (*плоска туристична* фляшка по К 1·30) спричиняє, що члени тіла у людий старих стають ґнучкими.

„EDELGEIST“ успокоює напруженє нервів через звичайне ужите, запевняє здоровий сон.

„EDELGEIST“ не допускає твореня ся порилїв, взміцняє скіру і волосє на голові та усуває випаданє волося.

„EDELGEIST“ уживає ся яко оживляюче средство пахуче а змішане з водою надає ся яко найзнаменитше і найтаньше средство до полоканя ями устної

„EDELGEIST“ есть найтаньшим і найзнаменитшим лїком домашним, не повинно його бракувати у нїякім доми

Крім загально улюбленого плину „Edelgeist“ продаємо також яко знамените средство домашне тану горівку французьку **„VOLKS-EDELGEIST“** цїна за фляшку **60 сот.**

Склади у аптиках, дроґуериях та инших того рода склепах.

Наколи у найблизше положеній від Вас аптиці не можна сего лїку набути, то висилає аптика »Під білим ангелом« в Опаві 2 великі фляшки за цїну **К 5·—** враз з опакованєм, або 10 фляшок „Volks-Edelgeist“ за **К 6·—** враз з опакованєм

Остерігає ся перед фальсифікатами істнує богато маловартних фальсифікатів, тому жадайте усе **„Edelgeist“.**

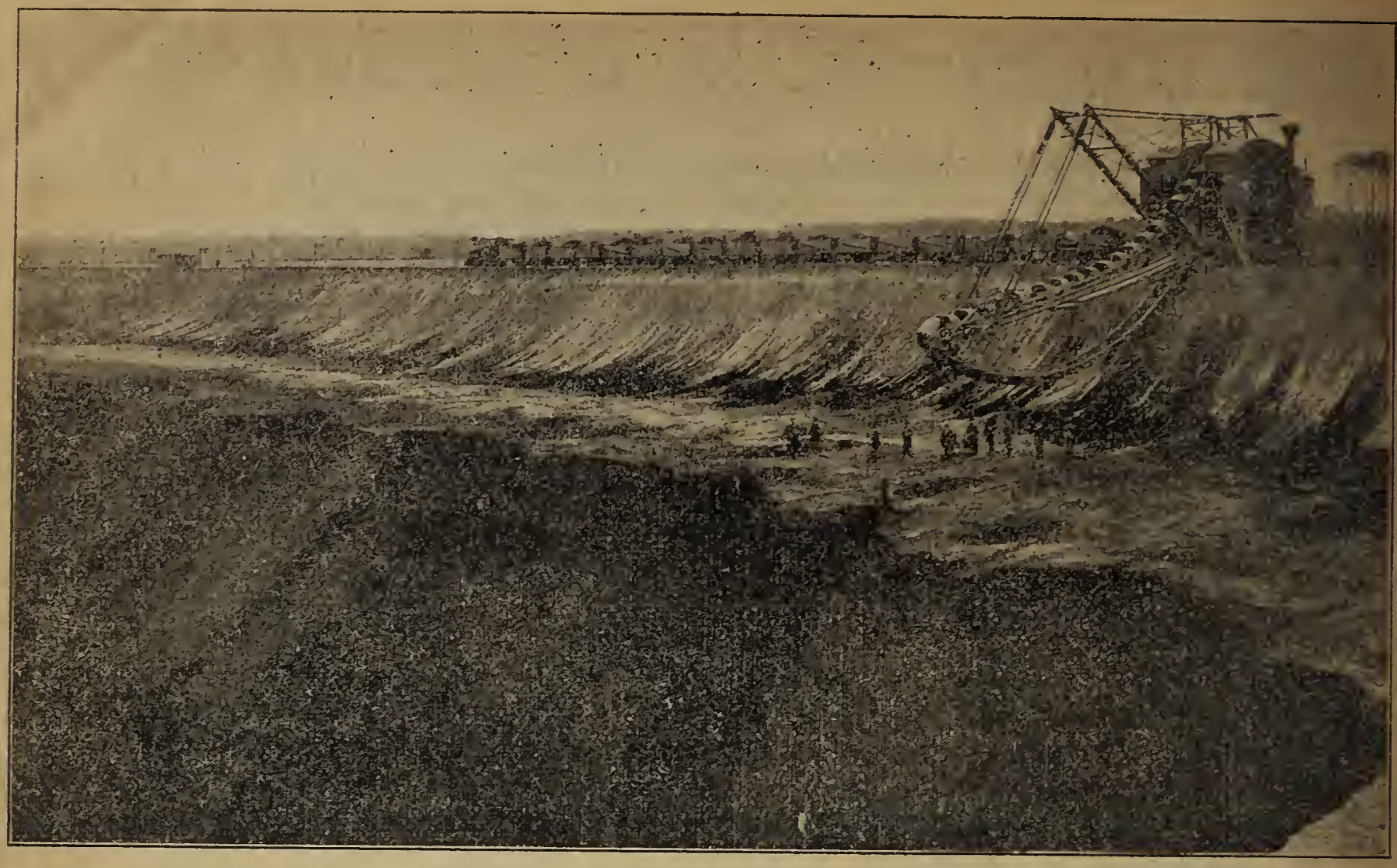

КОПАЛЬНЯ ILSE

товариство акційне в GRUBE ILSE N-L (Brandenburg)

приймає руських робітників

:: з високою платнею. ::

Запитувати:

Ilse-Bergbau-Aktiengesellschaft

GRUBE ILSE N-L.

БОЛЇ

спричинені ревматизмом, ґіхтом або неврастенією, також при застарілих хоробах, болї голови, зубів та мускулів, ослабленє нїг і т. п. можна • усунути так як порадою лїкарською • через звичайне втиранє плину STELLA-FLUID. Се прегарно пахуче средство до втираня, яке повинно бути у кождім домі, у 100.000 випадках випробовано з найлучшим успіхом. Одноразове натертє плином STELLA-FLUID.

Усмиряє сейчас

кождий біль, усуває причину болю. — STELLA-FLUID містить в собі ментоль та етеричні олїйкі, змішане з водою надає ся яко знамените средство до полоканя зубів та ями устної. — STELLA-FLUID поручають дуже лїкарі а можна єго купити у кождій аптиці. — При закупнї належить жадати усе

лишень STELLA-FLUID

а не принимати маловартних суррoґатів. Один з віденських лїкарів висказує таке орєченє: „Средство відповідаюче усяким вимогам, заслугуюче на найдальше ідучу увагу лїкарської науки — се STELLA-FLUID споряджене одним з боснїйських аптикарів. Сей лїк приноровлював я многі місяці у великій скількости випадків а вислїд сего як я тут зазначую — був знаменитий. Головно дїлає сей лїк знаменито в случаях ревматизму та ґіхту — поручаю проте як найгорячійше усїм моїм товаришам лїкарям ординувати сей лїк у висше наведених недугах“.

Відень, дня 24. сїчня 1912 **Dr. R. Qu.**

12 малих або 6 подвійних фляшок К 5·— оплатно | 36 малих або 18 подвійних фляшок К 12·— оплатно
24 „ „ 12 „ „ К 8·50 „ | 48 „ „ 24 „ „ К 16·— „

Здоровий жолудок

се загальне услівіє до удержаня здорового орґанізму.

Повинно ся проте зважати на добре травленє і реґулярне випорожнюванє, бо лишень тоді може остати жолудок здоровим — запертє стільця (обструкция) та забуреня у травленю є по причипї безнастанного сидженя або по причинї споживаня тлустих та шкідливих потрав як також в насьлїдок надмірного уживаня вина пива і т. п. спричиняють многі забуреня внутренностий і слабости жолудка як: корчі, гнетеня і вздутя жолудка, відбиванє, нудности і згага, брак апетиту і т. п. Реґурярне заживанє дієтичної, легко відпроваджуючої кал та приспорюючої травленє соли жолудкової „STELLA“ запобігає і усуває усякі неприємні слабости жолудка. Цїна одного пуделка враз з писемним поясненєм уживаня 1 кор., 6 пуделок 5 кор. — Правдиві „швецкі кроплї“ по причині знаменитих прикмет суть знані яко давно випробоване — взміцняюче средцтво на жолудок. 3 фляшки враз з приписом уживаня К 4·50 оплатно, 12 флякок лишень 12 корон, оплатно. Замовленя належить надсилати під адресою: STERNAPOTHEKE S. ZALOSCER, TUZLA Nro 23. (Bosnien).

На кашель, хрипку недугу грудну найлутший сок (Syrop pectoral) 3 фляшки 5 кор., оплатно. — Найлутше средство на нагнїти, тверду скіру мозолї та бородавки, 1 фляшка 1 кор. Певне средство на сонішні виприски, остуди та всї инші занечищеня твари, се помада ESTELLA-GESICHTSPOMADE. 1 слоїк 1 кор. — Замовленя належить надсилати до 15

S. Zaloscer, Apotheke und Drogerie zum Stern in Tuzla Nro 23. (Bosnien).

Від 25 лїт в торговлї. **КОСМЕТИЧНІ** Від 25 лїт в торговлї.

ПРИЛАДИ ВАСИЛЇНИ

з фабрики василїни G. Hell & Comp., Опава і Відень.

Наколи звірячі і ростинні товщі підпадають стухлости і через те суть радше шкідливі, чим пожиточні для скіри, то мінеральний товщ „Василїна“ безмежно трівкий, надаєсь найлучше до справлювання артикулів тоалєтових та мед. мастий. В першій австр.-угорській фабриці G. Hell & Comp. споряджені, хемічно чисті василїни суть узнані за найлучші а з тих самих суть споряджені низше наведені знамениті прилади василїн.

Гелля прилади василїн суть найлучші а при тім найдешевші.

Біла василїна	
в елєґантно прилагоджених пушках скляних . . . . . à 30 ґр. K —·50	Знамените средство до плеканя скіри, средство лїчниче на рани, основна часть помад, масаж і т. д.
в звичайних пушках скляних . à 15 ґр. K —·40	
в красних пушках бляшаних . . à 15 ґр. K —·20	
в красних пушках бляшаних . . à 30 ґр. K —·30	
Жовта природна василїна	Для плеканя скіри. також средство лїчниче на опар, до масованя і до помад і т. д.
в красних пушках бляшаних . . à 15 ґр. K —·20	
в красних пушках бляшаних . à 30 ґр. K —·30	
Василїна золотаво-кремова	Перевисшає звичайні золотаво-кремові, кремові і скірні масти. Передовсїм дуже добра на нежит.
в гарних пушках скляних . à 20 ґр. K —·50	
Василїна ляно-кремова	
в гарних пушках скляних . . à 20 ґр. K —·60	
Василїна камфорова	Добре дїлає на червоні попукані руки, червоність лиця, відмороженє і т. д.
в гарних пушках скляних . à 20 ґр. K —·50	
Іхтіольова василїна	Припоручає ся на червоність лиця, носа, на свербячку скіри і також у всяких случаях, де поручає ся іхітоль.
в гарних пушках скляних . à 30 ґр. K 1·—	
Салїцилїнова василїна	Служить яко косметик, лїк на рани і яко масть на лице.
в гарних пушках скляних . à 20 ґр. K —·50	
Цинкова василїна	Яко средство лїчниче на натерті місця, висипки скіряні і т. д.
в гарних пушках скляних . . à 20 ґр. K —·50	

Всї ті препарати також в тубах.

Василїна-помада на поріст волося	Яко знамените средство на поріст волося, против порплїв, випаданя волося і яко косметик волося.
в гарних пушках скляних . . à 45 гр. K —·70	
в простих пушках скляних . . à 30 ґр. K —·50	
Василїна борова	Против нечистоти лиця, і на рани по їздї конем, або по ходї.
в гарних пушках скляних . à 20 ґр. K —·50	
в тубах . . . . . à 15 ґр. K —·30	
Василїна олїй на волося жовта або біла приємно пахне	Найлїпше средство до мащеня волося. Вона надає волосю блеск і мягкість та усуває порплї.
в гарних фляконах . . . . à 60 ґр. K —·50	
в простих фляшках . . . . . à 25 ґр. K —·30	
Василїна олїй на порплї	До радикального усуненя порплїв. Рівночасно може уживати яко олїйку до волося.
в гарних фляконах . . . . . à 60 ґр. K —·50	
Василїна з оріхового олїю	Яко нешкідливе і дешеве средство до вакрашуваня волося, котре додає волосю рівночасно блеску і мягкости.
в гарних фляконах . . . . . à 60 ґр. K —·60	
Василїна оріхова помада	
в гарних шкляних пушках . . à 45 ґр. K 1·50	
Василїна помада на уста	Найлїпша помада на лице.
в тубах . . . . . à 10 ґр. K —·30	
Мило василїнове	Найлїпше і найприемнїйше мило до митя для щоденного ужитку.
1 штука . . . . . K —·60	
Технїчна василїна	До смарованя скіри, збруї, копит і т. д.
в пушках à ½, 1, 2½ і 4 клґр. дуже дешево.	

Туба мази à 30 сот.; **олїй до машини до шитя** à 30 сот.

Сих наведених цїн детайлїчних треба придержуватись ві всїх склепах.

Ся надзвичайна дешевість наведених тутки, вже від 25 лїт в торговлї **приладів василїни**, котрі можна дістати в **антиках, дроґеріях і в торговлях перфум** в оригінальних цїнах, причинила ся з'єднати сему виробови **василїни** популярність, на яку заслугує і яку вже від давна має в Америцї і Нїмеччинї.

Просимо виразно домагати ся краєвих виробів краєвої василїни фірми G. HELL & COMP.

Біла василїна до масажі найлїпшої якости в пушках по 100 ґр, 250 ґр., 1 клґр. і 4 клґр.

Головний склад: G. HELL & COMP., Troppau und Wien I. Biberstrasse Nr. 8. 14

Склади у всїх антиках і дроґеріях і прочих того рода склепах.

До всїх місць, де не можна дістати василїни Hell'a, висилає на бажане антика „під білим ангелом“ в Опаві всї замовленя за посилїплатою.

Загальна Книгарня

539 Фронтенек ст. Монтреал, Кве.

Склад Книжок

Українських, росийских, польских. ромунських, всякого змісту по цінах від 1 цента визше аж до найдорозших. Книжки наукові, історичні, оповіданя, казки, байки, сьміховинки, пісьні, поезиї, з колядами, біблії, молитвенники в красних оправах, і всякі церковні книги, самоуки анґлійськї, францускі, нїмецькі і т. и.

Листи з желанями на всякі часи до всяких осіб окрашені цьвітами і визолочувані. Стереоскопи різьного сорта з картинками всїх сторон цїлого сьвіта. Букви ґумові руські, і латиньскі. Калєндарі українські, росийські, польські, ромунські і нїмецькі. Вівтарики або шопки складані образки і т. и.

Катальоґи висилає ся даром.

пишіть на адрес

ZAHALNA KNYHARNIA

539 Frontenac St. MONTREAL, QUE.

КНИЖКИ ЯКІ ДІСТАНЕТЕ

В ЗАГАЛЬНІ КНИГАРНИ

539 Frontenac St., MONTREAL, QUE.

Америка вірші з Америки і Канади	ціна	15
Цар голод		20
Боротьба о сонце		3
Новітна суспільність а церква		25
Наші герої		50
Вплив Польщі на економічний розвій України		25
Як я виграв бляшаного самовара		10
Краса і сила і инші оповіданя Винниченка		1.50
Взірцевий господар, книжка для фармерів	опр.	75
Тарас Бульба цікаве оповіданє з козаччини		30
Всесьвітна Історія часть I. 60, ч. II. 60, ч. III.		75
Історія України, нове виданє Аркаса	брош.	2.00
Візита червоної дружини		10
Доля галицької сироти		5
Королї на вигнаню, Доде		65
Державна зрада і революция		10
Іван Гус мученик за правду		10
Українська Історія		40
Про злодія в селї Гаківницї		5
Многострадальний народ		20
Про суть Конституції		15
Український співанник, нововиданий найкращий зі всїх сьпіванників брошурований 40,	оправ.	50
Олекса Добуш		15
Оповіданє про Алї-Бабу і 40 розбійників		20
Пан Потоцький		5
Потоцький, Січинський, Шептицькпй		20
Отаман, весела читанка		25
Пів коши казок		20
Селянство і соціяль демократія		70
Раї і постуи		50
Роки жури, оповіданє з росийскої революції		10
Рахункова книжка, добра для кождого		40
Свиньска конституція		5
Як судили М. Січинського		65
Як утік Січинський з Діброви		10
Твори Стороженка 75, в красиі оправі		1.00

Хто хоче всяких инших книжок най пише по катальоґ на повизшу адресу.

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗИЇ КОЧАН
ЗДА

РУСЬКІ РОБІТНИКИ

що удають ся на зарібки до

ПРУС

або їдуть до

Америки, Канади, Бразилії, Аргентини і и.

повинні у своїм власнім інтересї звернути ся пе=ред від'їздом по безплатну пораду до

ОДИНОКИХ РУСЬКИХ ТОВ. ЕМІҐРАЦИЙНИХ

ПРОВИДІННЄ

Товариство опіки над еміґрантами

і

РУСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЕМІҐРАЦИЙНЕ

Стов. зареєстров. з обмеж порукою.

ЛЬВІВ, ул. Дзялиньских ч. 12.

ІВАН ЧОРНІЙ

у Львові, ул. Руська ч. 3.

Поручає свій першорядний

СКЛАД І РОБІТНЮ ОБУВИ

МУЖЕСЬКОЇ, ДАМСЬКОЇ І ДЛЯ ДІТЕЙ.

Виробляє чоботи для Всеч. Духовеньства сокільські. :: :: Замовленя замісцеві виконують ся як найскорше, на міру вистарчить старий черевик.

Усяка обув вигідна, легка, модна і дешева.

:: :: Для Вп. Студентів значний опуст. :: ::

5%
на
„Рідну Школу“

„ХВАЛИТЕ ГОСПОДА З НЕБЕС“!

МОЛИТВЕНИК ДЛЯ РУСЬКОГО НАРОДУ,

гарного формату, звиж 750 сторін друку, є найповнійшим молитвеником в чистій народній мові.

Зміст молитвенника: Щоденні молитви раніші і вечірні. Найважніїші пісні з вечірні і утрені. Літургія св. Йоана Золотоустого. Образець Тайни Покаяня. Молитва перед і по сповіди, перед і по Причастию. Молитви для ріжного віку і стану та в ріжних потребах житя. Молитви на час великого посту і на більші сьвята. Акафисти: до Ісуса Христа, Пресьвятої Богородиці і св. О. Николая. Пісні з Молебня до Пресьвятої Дїви. Тропарі і кондаки воскресні, щоденні і на більші сьвята. Найбільша збірка коляд і церковних пісень. Пасхальна таблиця. — Молитвенник украшають: Один образець в красках Пресьвятої Дїви, а відтак прегарні образці Ісуса Христа, св. О. Николая, св. Йоана Золотоустого і св. Кирила і Методия.

а) на веліновім тривкім папері:	б) на добрім білім папери:
1) В переплетї зі шкіри зі золоч. берегами К 3·60	1) В переплетї зі шкіри з черв. берегами К 2·60
2) „ „ з гарною скобою „ 3·80	2) „ з полотна з витинками і футер К 2·00

Молитвенники можна дістати:

В Канцелярії Товариства „Просьвіти“ у Львові, Ринок ч. 10.

за готівку або за посліплатою, до замовлень поодиноко доплачуєсь 45 сот. на пересилку почтову.

GRAND PRIX
Сьвітова вистава
Париж 1900.
12 золотих і 22 срібних медалів.
30 почесних і одобряючих дипльомів.

: Квізди :
корнайбурський порошок для :: худоби ::

Дієтетичний середник для коний, рогатої худоби і овець.

Ціна 1 пуделко К 1·40
$^1/_2$ „ К — 70

Понад 60 літ в ужитю в більшій части загород; при браку охоти до їди, лихім травленю, до поправи молока і побільшеня видайности молока коров.

КВІЗДИ
прочищаючі піґулки для коний.
(Physic) 1 бляш. пушка К 4·—.

Блїстер
сивий, до острого втираня.
1 слоїк К 2·—.

Олїй на лишаї
для псів, 1 фляшка К 3·—.

Желятинові піґулки на хробаки
для псів, 1 пуделко К 2·—.

Порошок для дробу
Дієтетичний середник як додаток до поживи для гусий, качок, курок і т. д. - 1 пуделко К 1·—.

Кіт до копит
штучний копитковий ріг.
1 кусень К 1·60.

Маса до копит
для плеканя крихких і ломлячих ся копит.
1 пушка à 400 гр. К 2·50.

Крезолїнова маса
середник до консервованя копит.
1 пушка à $^1/_2$ кг. К 2·20.

Флюід Квізди
Марка „Змій“.
Флюїд для туристів.

З давна уживане втиране для скріпленя і привернення до сили жил і мязів, як помічне средство при гістци, ревматизмі і пострілї і т. д. — Уживають туристи і мисливі, наколесники і їздці з успіхом для зміцненя і привернення сил по більших турах.

Ціна $^1/_1$ фляшки К 2·
$^1/_2$ фляшки К 1·20.

КВІЗДИ
порошок для свиний.
Дієтетичний спосіб для прискореня випасу.
Пачка К 1·20, велика пачка К 2·40.

: Квізди :
реститушийний :: Флюїд ::

Вода до мїтя коний.
Ціна: 1 фляшка К 2·80.

Понад 60 літ уживаєть ся в загородах і перегонових стайнях для скріпленя перед а відзисканя сил по великих трудах при сцїпі жил, робить коня спосібним до незвичайних подвигів в трепінгу.

Славна марка, вінєта і ембаляж застережені.

КВІЗДИ
колїкові піґулки для коний і рогатої худоби
1 пушка К 3·20, 1 картон К 1·20.

Скріпленє до паші
для коний і рогатої худоби.
1 пуделко à 5 порций К —·60,
пачка à 50 порций К 6·—.

Мокрецева масть
для коний і товару.
1 слоїк К 2·—.

Олїй до вух з хробаками для псів.
1 фляшка з пензлем К 3·—.

Витягаюча масть
для ґулї і ятреня.
1 слоїк К 2·—.

Мило до митя для псів і домашних звірят.
1 пушка К —·80.

Піґулки на хробаки для коний
1 бляш. пушка К 3·20,
1 картон К 1·20.

Ілюстровані цїнники даром і оплачено.

Щоденно висилає почтою головний склад:

ФРАНЦ ЙОГ. KWIZDA

ц. і к. австр. угор., кор. рум. і кор. болг. надворний доставець

ОКРУЖНИЙ АПТИКАР, КЛЬОСТЕРНАЙБУРҐ к. ВІДНЯ.

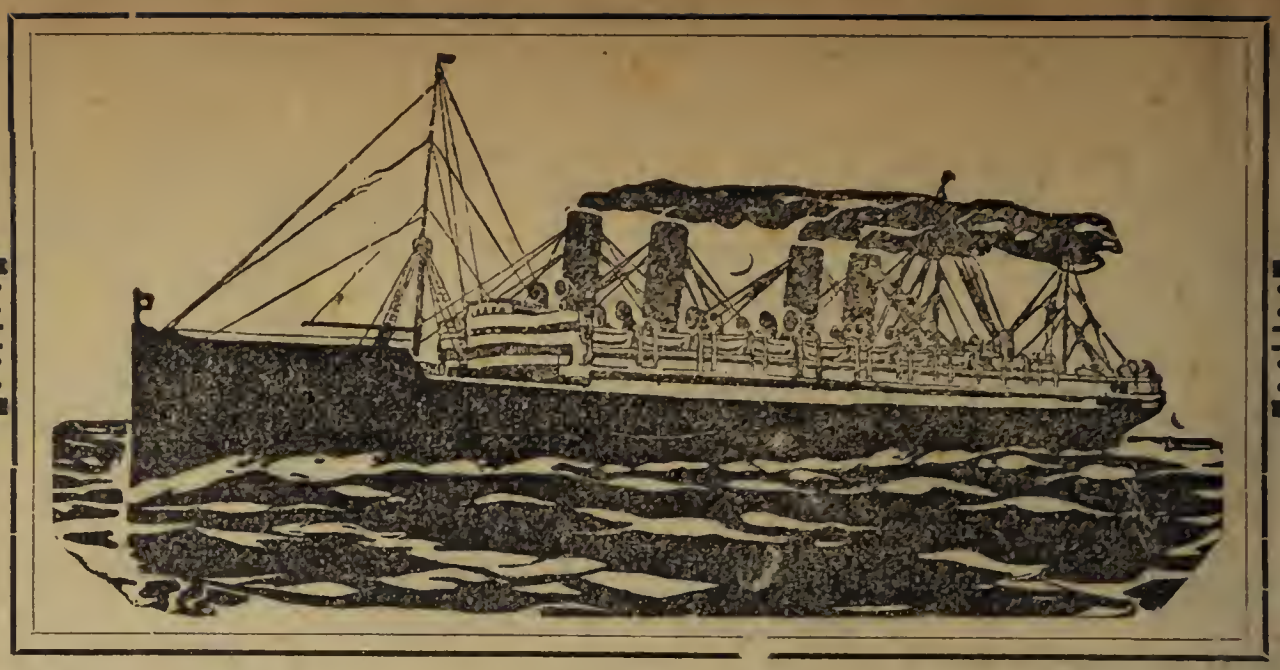

Руcько-чеcька фірма

КАРЕШ і СТОЦКИЙ

Bremen, Bahnhofstr. 29.

Перевозить пасажирів до АМЕРИКИ і всїх инших заморських країв по дуже низьких цїнах, безпечними, гарно урядженими кораблями.

Знаменитий і здоровий харч, совісна услуга. Подорож океаном лише 5 і пів дня, цїсарськими поспішними кораблями: „Kaiser Wilhelm II“, „Kaiser Wilhelm der Grosse“, :: :: :: „Kronprinz Wilhelm“, „Kronprinzessin Cecilie“. :: :: ::

В Бремі є руський сьвященик, котрий опікує ся еміґрантами, та виконує душпастирські обовязки. :: :: Кореспонденция у всїх мовах. Кожде запитанє полагоджує ся безплатно, оборотно, а по одержаню **20 корон задатку,** висилає корабельну карту і докладні поученя до подорожи.

КАРЕШ і СТОЦКИЙ

Bremen, Bahnhofstr. 29.

ПЛЯН ЛЬВОВА

Кілепарів

Замарстинів

Знесіне

III. Жовківське

Високий Замок

II. Краківське

IV. Личаківське

Личаківське кладовище

I. Галицьке

Погулянка

Стрийський парк

Вулька

Кульпарків

Пасіки

НАКЛАДОМ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА"

А. АНДРЕЙЧИН, ЛЬВІВ

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 033764173

КРАЄВЕ ТОВАРИСТВО ГОСПОДАРСЬКЕ
„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“
У ЛЬВОВІ

Числить 92 філій, 1046 кружків, 25000 членів, містить ся у Львові у власнім домі при ул. Зїморовича ч. 20, ч. телєф. 1093.

Задачию Товариства є репрезентация, охорона і попиранє інтересів та змагань рільничого стану на всїх областях та у всїх напрямах сїльського господарства, покликуванє до житя нових рільничих організаций, виєднуванє для них субвенций і піднесенє всїх галузий сїльського господарства.

Одну органїчну цїлість з Товариством „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ творять покликані ним до житя і ведені під його патронатом институції:

КРАЄВИЙ СОЮЗ ДЛЯ ЗБУТУ ХУДОБИ
У ЛЬВОВІ.

(Товариство зареєстроване з обм. пор. адреса як С. Господар ч. тель. 65).

Котрий обнимає днесь вже около 70 спілок у східній части Галичини. До кінця р. 1911 виносив експорт худоби на позакраєві торги 73.607 штук, на суму понад 6 мілїонів корон.

КРАЄВИЙ СОЮЗ
ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГОВЕЛЬНИХ СПІЛОК

стоваришенє зареєст. з обм. пор. у Львові
торговельний синдикат Товариства „Сїльський Господар“
(адреса: ул. Зїморовича 20, ч. телєф. 40).

Задачию Кр. Союза торг. спілок є займати ся організациєю спілок рільничих для закупна машин, господарських знарядів, насїня, штучних навозів, угля і т. п. та збуту господарських плодів, через вишукуванє ринків збуту, через достави для війска і т. п. та взагалї провадити акцию в напрямі з'єдиненя господарів в спілки, через котрі будуть в силї лїпше згрошевлювати продукти своїх господарств та дешево закупльовати потрібні в господарстві предмети.

Рільники, вступайте в члени Товариства „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“!